کتێب\ داهێنان و پێنجڕێک بە ڕوانین.. ناڵە حەسەن

بە خوێندنەوەی ئەم کتێبە کلیکی ئێرە بکەن..

ناوی کتێب: داهێنان و پێنجڕێک بە ڕوانین
بابەت: لێکۆڵینەوە
نووسەر: ناڵە حەسەن

NalaHassan_DahenanDownload

یادەوەرییەکانی شاعیرێکی نوێخواز و ڕەمانی خانقای میرزای میران ئەبراهام..2.. ناڵە حەسەن

- **بەشی دووەم و کۆتایی**

_ کۆمۆنیزم و کۆمەڵگای کوردەواری

بە دەستپێکردنی نووسینی ئەو بەشە بە چەند پرسیارێکی گرینگ دەست پێدەکەم و دواتر هەوڵدەدەم ، وەک نووسەرێکی چەپ و مارکسیست لە ڕابردوودا بەپێی ئەزموونی خۆم کە لەو نەوەندەدا تەمەنەکم تیا بەسەر بردووە ، وەڵامی پرسیارەکان بدەمەوە .. کۆمەڵگای کوردەواری بە سیاسی و غەیرە سیاسی و نوخبە و خوێندەوار و چینی کرێکار و زەحمەتکێش و تەواوی کۆمەڵگە چۆن لە سۆشیالیزم و کۆمۆنیزم گەیشتوون ؟ هەکاری هەزم نەکردنی فیکرەی سۆشیالیستی و گەشەنەکردنی حیزبە چەپ و سۆشیالیست و کۆمۆنیستەکان بەچی دەگەڕێتەوە .. ؟
ئەگەر بە وردی ڕەمانی (خانقای میرزا)ی میران ئەبراهام

بخۆنینەوە ، وەامی ئەو پرسیارانەشمان هەر لەنەو خودی ەمانەکە دەست دەکەوت . هەروەک دەبینین حیزبی شیوعی عەراق لە سییەکانەوە لەسەر دەستی هاوەە فەهد و هاوەکانی ەادگەیەندرە ، لە سەرەتای ەمانەکە تا کەتایی ئەم حیزبە دژایەتی دەکرەت چ لە لایەن دەساەاتەوە و چ لەلایەن خەکەکەشەوە ، تەنانەت لەلایەن خودی خەکی هەژار و زەحمەتکەشیشەوە ، هەمیشە تووەتی ئەخلاقییان دەخەنە پاە (گوایە شیوعییەکان لەگەە خوشک و دایکی خەیان دەخەون !) ، یان (شیوعییەکان کافرن دژی خودا و ئایینن ! ،) ، (یان شیوعییەکان بەکرەگیراوی دەوەتانن بەتایبەت ەووسیا !) ، گەر لە دونیای واقیعیش سەیری بکەین دەبینین لە هەرەمی کوردستان ، حیزبی شیوعی دوای ئەم هەموو ساەە لە خەبات و تەکەشان ، دوای ئەم هەموو زیندانی و خەباتی شاخ و شار و شەهید و قوربانی ، دوای نزیکەی سەدیەک لە خەبات و تەکەشان لە پەرلەمانی کوردستان تەنها خاوەنی (یەک کورسی) پەرلەمانییە !! بە بەوای من ئەو یەک کورسییەش نەبوونی لە هەبوونی گەەک باشتر بوو ! ئایا ئەم وەزعە بەچی ؟ بەر لەوەی لە ەوانگەی خەمانەوە وەامی ئەم پرسیارە بدەینەوە با گوە لە گفتوگەی یەکدوو کاراکتەری نەو ئەو ەمانە بگرین و کە چەن باس لە حیزبی شیوعی و شەشی سەشیالیستی دەکەن ، لە باسی سەشیالیزم و ئامانج لە کەمەنیزم ئەوە دەەن ،، دیارە گفتوگەکەیان کەمەک درەژە بەام ئەمە تەنها بەشەکیمان وەرگرتووە ،

(موکەرەم گوتی ، میرزا گیان سەردەمی خە بە زەلیل زانین و قوەپەوان بەسەرچووە دارکەر جیاوازی لەگەە پارتی کەمەنیستی عەاق زەرە ، (دارکەر هەروەک لە ەمانەکە هاتووە کەمەە کرەکارەکی ئیتالین لە عەراق لە کەمپانیای دروستکردنی خەووز ئیشیان کردووە دیارە مەبەستییان بووە حیزبەکی سەشیالیستی ەاگەیەنن) ، بەرای من ئەگەر پەیەو و بەرنامەی حیزبەک دەقاودەق لە چینەک یان ەوسەکەوە وەرگیرابەت چەن بە ئەم میللەتەی ئەمە دەبەت ؟ ئەگەر هەر هیچ نەبەت وەکو پەویست دەستکاری نەکرەت و خەماەی نەکرەت ؟

میرزا کەریم گوتی : دەی خوای دەکرد سیاسەتی قەرەجەکان ئەبوو ، گرینگ کورد باوەی پە بەنەت و یەک بگرن .

جەنابی میرزا کەریم ، پەویستە ئەمە بزانین باوەە بە چی دەنین ؟ ئە کەواتە ئەویش وەک قورعانەکەی لەدەت ، کە میللەتی کورد تا هەزار ساەیتر تەی ناگات ! بەام وەکی

عەوام سەری بە دەلەقەنە و کوەرانە دوای دەکەوەت بەەام موکەرەم قسەکەی بە یونس بەی ، هەرچەندە بیری کەمەنیستی لەگەە دیندا بەراورد ناکرەت بەەام ئەوەتانە لە سەرانسەری جیهاندا ، دەیان میللەتی جیاواز ئازادن و پەیەەوی هەمان بیروباوەەی ئیسلام یان مارکسیەت دەکەن ، تەنیا کوردە قوە بەسەرەکە نەبەت !

من وا هەست دەکەم کارەکی زەر ئەستەم دەبەت ئەگەر ئەمە ئەو بیروباوەرە مارکسیەتە یان یەکەک لەو دیانانەی تر .. ئیتر ئیسلام بەت یان مەسیحیەت باش تەینەگەین و خەماەیی نەکەین ، یونس وای گوت ، خە هەندەک جار بیر لەوە دەکەمەوە کە هیچ میللەتەک بە قەدەر میللەتی کورد پەویستی بە بیروباوەەی سەشیالیزم نییە ، چونکە میللەتی کورد بە سروشتی چەپگەرا و بەخشندەیە ، تا بتوانین زەرداری و چەوساندنەوە بنەبە بکەین ،

میرزا کەریم بە سرنجەوە گوەی لە گرتبوون ، لەبەر خەیەوە گوتی ، موکەەم بە ئەویان من و تە هاوەاین ! ئە خە ئەوە لەوبی مەوزوعەکەمانە ! کەواتە هەموو ەەگەکان دەچنەوە سەربانە !) . ئەمە گفتوگەی سە کەسی خوەندەوار و ەەشنبیری ئەوکاتە ، کە ئەندامی حیزبی شیوعی عەەاقی بوون ، یونس دەداری شاعیرە ، میرزا کەریمیش ماەەکەی کتەبخانەی بیری نوەی تیا بوو ، بنکەی ەەشنبیری و سیاسەت و فیکرەی چەپگەرایی بوو . یەکەک بە خاەە درەوشاوەکەی ئەم ەەمانە ئەویە ، دەتوانین خوەندنەویەکی دروستمان دەست کەوەت نزیکەی بە نیو سەدەی کەمەەگاکەمان لە ەووی سیاسی و ئەدەبی و وشیاری و کەتووری و .. لە هەموو بارەکەوە . ئەگەر ئەم گفتوگەیەی سەرەوە بخوەنینەوە و بپرسین ، کوەی ئەم گفتوگەیە پەیوەندی بە خەباتی چینایەتی و ململانەی نەوان کەشەی کار و سەرمایە و هەوەدان بە نەهەشتنی کاری کرە گرتەیی و نەمانی چینە جیاوازەکان و هەەوەشاندنەوەی موەکدارەتی تایبەتی و پەکهەنانی کەمەەگەیەکی بە چین و چەوسانەوە و یەکسان هەیە ؟! یان گەەینی سیستەمی وەات لە دەرەبەگایەتیەوە بە سەشیالیزم و دواتر کەمەنیزم یان لە سەرمایەداریەوە بە کەمەنیزم ؟!. ئەوەی بینیمان و خوەندمانەوە بە شرو وەی باسکردن بوو لە سەشیالیزم بە هەستی نەتەویی ، یان بە هەستی ئاینپەروەری ! واتە ئەندامبوون لە حیزبەکی سەشیالیستی بە مەبەستی ەزگارکردنی میللەتەکەت لەژەر ستەمی میللی ! سەردەمی ئەو گفتوگەیەی نەوان (دەداری شاعیر و

موکڕم تاڵبانی و میرزا کەریم) ، کە هەرسەکیان ئەندامی حیزبی شیوعی بوون ، لەوکاتەدا ، پارتیش بە سەرکایەتی (مەلا مستەفا بارزانی) لە سلەمانی و لە هەموو کوردستان بوونی هەبووە ، ئایا جیاوازی بیرکردنەوەی ئەو کادیرە شیوعییانە لەگەڵ مامەستا یاسین یان قادری کوڕی میرزا کەریم لە چی دابووە کە ئەو دووانە دوو کادیری ئەساسی و پەشکەوتووی پارتی بوون ؟ . یانی باسکردن لە سەشیالیزم بە خەیاڵ و بە تامی نەتەوایەتیەوە ! بەبەوای من ئەوە تەنها کەشەی کادیرەکانی خوارەوە نەبووە بەڵکو خودی سەرکردایەتی ئەو حیزبە هەمان ئەو کەشەیەی هەبووە ، بەننە لە شوێنێک هەر لەنەو ئەو ڕەمانە و هەر ئەو حیزبی شیوعییە لە ساڵی ١٩٤٨ لەدوای شکستی عەرەب دژ بە ئیسرائیل ، ئیتر جووەکان برای شیوعییەکانن ، لەنەو ئیسلامییەکان و نەتەوە پەرستەکان بەاوکرایەوە و (ئیتر حیزبی شیوعی عەراقی ناوشیار بوو یان باشترە بڵێین لە لاوازی و نەزانینیاندا خەیان بوو لە ناوهێنانی سەرکردە جووەکانی وەک یەهودا سدیق و ساسۆن دەلال و شائول تەویق و یاقووب کەهین و هەروەها فەردا واقە بپارێزن !) لە کەبوونەوەیەکی نهێنی سەرکردایەتی حیزبی شیوعی لەمالی یەهودا سدیق ، لە دەمی عەرەبەکان ئەوە دەبیسترا ، (دەبەت ئەمە زمان و نووسین و گوتاری حیزبی شیوعی تەواو لە زایەنیزمی جوو پاکبکەینەوە ، !) لەوەدا ساسۆن دەلال وەامیان دەداتەوە و دەڵێت (ئەمە بە ئەوە ئەم پارتەمان هەبژاردووە و هەموومان چالاکانە کاری لە پەناودا دەکەین ، کە پەیوەندی بە ئایدیا و ڕووداوەکانی ئەستای عەراق و جیهانەوە هەیە ، تەشەنەکردنی زوەم و زەر و کەشەی چینایەتی و دژە سامی ، نەهەشتنی جیاکاری ئایینی و نەژادی و کەمەایەتی و ئەمەی جوو بە شوێن ئەو ئایدیا گشتگیرەوەین !) ، ئەم کادیرە تا ئاستێکی باش لە سەشیالیزم و شەشی چینایەتی گەیشت بوو . بەام هەر ئەو ڕەژە و لەو کەبوونەوەیە بە یەکگرتنی سەرکردە کوردەکان و عەرەبەکان ، سەرکردە جووەکان پەراوێز دەخرێن و نەک هەرئەوەندە دواتر بەیاننامەیەک دەردەکەن و دەڵێن ، (ئەندامە جووەکان خیانەتیان لە حیزبی شیوعی کرد بوو ، ساسۆن دەلال لە کەتایی دەڵێت (ئەوە هیچ لە بیری سەشیالیزم نەگەیشتوون ، چونکە ئەوەی عەرەب سەشیالیزم وەک ئایدیالۆژیەک بە خزمەتی پرسی نەتەوایەتی عەرەبی خەتان بەکاری دەهێنن ، بەداخەوە کوردەکانیش کوڕانە دواتان کەوتوون !!) ، یان لە

شۆڕشگێڕ یاقووب کەهین دەڵێت ،(هاوڕێیان بۆ جارێ سۆشیالیزم لە عێراق هیچ پاشە ڕۆژێکی نابێت !) ، دواجار سەرکردە جووڵەکان ڕاستییان کرد و خۆنەدنۆو و پشبینیکانیان هاتەدی ، یەکێک لەو سەرکردە جووانەی دوورخرایەوە یان پەراوێز خران ناوی (فەردا واقە) بوو ، کە کچی یاقە یەهودای ملیۆنێر بوو ، کە لەگەڵ هاوڕێ فەهد یەکێک بوو لە دامەزرێنەرانی حیزبی شیوعی عێراقی ، فەرداش لەگەڵ فەهد هاوڕێ و دەخوازی یەکتری بوون ، فەهد لە بەندیخانە بە یەعقووب دەڵێت (من لە ڕێگەی هاوڕێ فەردا یاقە یەهوداوە سۆشیالیزمم ناسی ؟ ئێم کارەی سەرکردایەتی حیزبی شیوعی بە دژی سەرکردە جووڵەکان شتێک نەبوو جگە لە سازشێک بە دەسەڵات و ڕژێمی پاشایەتی ئۆوکات ، ویستی بەمە خەی لە زوڵم و دژایەتی دەسەڵات بپارێزێ و دوای شکستکانی دووبارە خەی ڕێک بخاتەوە ، لەوەش خراتر سەرکردە جووڵەکانی هەمووی بگرتن دابوون ! ئە ئەمە حاڵ و ئەحوالی سەرکردایەتی حیزبێکی بەناو شیوعی بێت ، ئەی دەبێت وەزعی کادیر و ئەندامەکانی خوارەوە چۆن بن ؟ بەبروای من کەشکان لە چەند خاڵێک دەبینم ، کەمەگەی کوردەواری چ ئۆوکات و چ ئیستاش بە تایبەت ، چینی کرێکار و زەحمەت کیش بچووکترین وشیاری چینایەتیان نییە ، زەتر لەژێر کاریگەری تەخی ئایین و خەشباوەن بە ئەحزابی ناسیۆنالیستی ، وەک پەویست لە خەباتی چینایەتی شەشی کەمەنیستی نەگەیشتوون ، کرێکاران و زەحمەتکەشان نەیان توانیوە لەگەڵ داواکاریەکان و ناڕازایەتییەکان لە دەوری حیزب و مافە ڕەواکانی خەیان کەببنەوە ، نەک تەنها چینی کرێکار و زەحمەتکەش بەڵکو ، تەواوی کەمەگە بە هەموو چین و توێژکانەوە تا ئەستا وەک پەویست (مارکس) یان نەخوێندەتەوە ، مارکسیزم وەک ئایدیۆلۆژییەکی ڕووت مامەڵەی لەگەڵ کراوە ، لە بەرامبەر چەمکەکانی نەتەوە ئایین ڕەشن نین . حیزبە شیوعی و چەپ و سۆشیالیستکانیش بە تایبەت ، کادیرە سەرکیەکانیان ، لەناو جەرگەی ناڕازایەتییەکانی چینی کرێکاران و زەحمەتکەشان نەهاتوونەتە دەرەوە ، واتە بە مانای وشە ڕابەری کراێکاران و زەحمەتکەشان نین . واتە تەنها بەدوای قەڵەباغی کەوتوون ، حیزبی شیوعی عێراق بەدوای هەراو زەنای شەشی ئەکتەبەر و حیزبی کەمەنیستی کرێکاری عێراقیش بەدوای هاتوهاوارەکانی حیزبی کەمەنیستی کرێکارانی ئێران و مەنسوور حیکمەت کەوتبوون ، هەر بەیە قسە و پشهاتەکانی ساسەن دەلال و

یاقووب کۆهین هاتۆدی و کە ئەوان نە لە سۆشیالیزم گەیشتبوون وە نە حیزبی سۆشیالیستیش ئایندە و پاشەڕۆکی هەبوو ، لە کۆتایی ئەم بەشە دەمەوێت زۆر بە کورتی ئەوە بڵێم ، شۆڕشی سۆشیالیستی و چینایەتی ، هەوڵدانەکە بە نەمانی کاری کرێگرتەیی و موڵکدارێتی تایبەتی لەرێگەی بەسەرکەوتن گەیشتنی شۆڕشی سۆشیالیستی و ڕووخاندنی سیستەمی دەرباگایەتی یان سەرمایەداری و ڕاگەیاندنی دەوڵەتی سوشیالیستی ، وەک ئەوەی لە ساڵی ١٩١٧ بە ڕابەرایەتی شۆڕشی ئۆکتۆبەر و لینین و هاوڕێکانی لە ڕووسیا ڕوویدا . بەڵام ئەم شۆڕشە سۆشیالیستییە دەبێت دواتر کارەکانی تەواو بکات و بەرەو کۆمۆنیزم بچێت ، واتە کیشەی زەوی و زار و کێشەی و کاروسەرمایە و کێشە ئایینی و نەتەوایەتییەکان و هەموو کێشەکان چارەسەر بکات ، کە گرنگترینیان نەمانی موڵکدارێتی تایبەتییە و گۆڕانی بە موڵکدارێتی گشتی ، چونکە دواجار هەروەک لینین لە کتێبی (دەوڵەت) دا دەڵێت ، مەفهومی دەوڵەت بەمانای دەسەڵاتی چینێک بەسەر چینێکی ترەوە ، بە دەوڵەتی سوشیالیستیشەوە بێیە ، دەوڵەتی سوشیالیستیش دەبێت بەرەو کۆمۆنیزم هەنگاو بنێت و وەڵام بە هەموو کێشەکان بداتەوە . بگات بە قۆناغێک کە تیایدا ، چینەکان و جیاوازییەکان نەمابن ، چەوساندنەوە بە هەموو شێوازەکانیەوە بنەبڕ کرابێت ، گەمەگەیەکی ئازاد و یەکسان بەرقەرار کرابێ ، کەمەگە لەژێر سایەی سیستەمێکی مرۆیی بە دروشمی (بە پێی توانا کار بکە بە پێی پێویست وەربگرە !) بەڕێوە بچێت . بەم شێوەیە و لەم قۆناغەدا ، سۆشیالیزم و کۆمۆنیزم و دونیایەکی باشتر مانا پەیدا دەکەن ! .

_ عەشق و تراژیدیایەکی خەمناک

لەنێو ڕەمانی (خانەقای میرزا) ، بەسەرهات و چیرۆکی عەشقێک دەخوێنیتەوە کە ، بەئەندازە پانتایی جوانی نێو ڕەمانەکەی بەرین و فراوانتر کردووە ، چیرۆکی عەشقێکی پاک و بەگەرد لەنێوان دوو کەسی جوان و پاوپێ لە مرۆڤدۆستی و ڕەحمکی لەوانلەو لە بەرائەت ، ئەو دوو کەسەکەش ، یەکەکیان شاعیرێکی نوێخواز و ئەویتریش شێخ و شەنگترین کچی گەرەک واتە ، جەلالی میرزا کەریم و بەهاری کچی غالیب عەربەت . عەشقەکە وەک ئەوەی بە زمانی فرەسک نووسرابێتەوە ئاکامێکی مەرگاوی و پە لە حەسرەت و ژانی هەیە ، هەروەکو لە پێشدا گوتم دەکرێت ئەم ڕەمانەی میران ئەبراهام چ وەک کتێبێکی

یادەوەری یان کتێبێکی مێژوویی یان وەک ڕۆمانێک سەیری بکەین ، بە بەوای من ئەگەر تەنها ئەم چیرۆکی عەشقە بە شێوەیەکی درێژتر بنووسرابا من پێموایە نووسەر لە کارەکەی بەهەمانشێوە هەر سەرکەوتوو دەبوو ، هەرچەندە لایەنی یادەوەری و مێژوویەکەش چ وەک شێوازوو تەکنیکێکی جودا گرینگ و تایبەتمەندی خۆی هەیە و نووسەر بەم کارەی داهێنانێکی گەورەی پێشکەش کردووین . سەرەتای عەشقەکە لەرەوە دەست پێدەکات .. جەلالی میرزا بەدوای دایکی دەڕوات بە قوتابخانەی زەهرای کچان ، دایکی دەیوەت ڕوونا کی خوشکی لەو قوتابخانەیە ناونووس بکات ، لەوێدا جەلال پێویستی بە ئاودەست دەبێت ، مامەستا تا شوێنی ئاودەستەکە دەیبات ، بەڕام لە بەدبەختی خۆی بە نەخوێن واتە دەخینی شرواڵەکەی بە ناکرێتەوە ،، دواتر کە سەربەرز دەکاتەوە کچێکی شۆخی باڵا بەرز لەوێدا ئامادەبێت و جەلال لەودەمە هەست بە تەڵتی شرواڵەکەیی و ناوانی دەکات ، کچەکە یارمەتی دەدات بە ددانی بە نەخوێنەکەی بە دەکاتەوە ، کاتێک دەچێتە سەر ئاودەستەکە تاڵایی تیا نەمابوو ، کە هاتە دەرەوە کچەکە پێی گوت ، (گوێ مەدە خۆرا بێ بە ماڵەوە ، ئەوە نهێنی نەوان خەم و خێت دەبێت ! ،) ، لەوکاتەیە کچێک بانگی کچە شۆخەکە دەکات و دەڵێیت (بەهار ، بەهار) ، جەلال لەوەوە دەزانێت ئەو کچەی یارمەتیدا ناوی بەهار بوو ، ماوەک دوای ئەوکاتە ، لە نەورەزی ئەو ساڵەدا واتە ساڵی ١٩٤٦ ، جەلال و مالیکی ئامەزای لەسەر داوای میرزا کەریمی باوکی لەگەڵ غەفوور و عەزیزی برایی و چەند هاوەییەکیان لەوانە کاکەی فەلاح ، بەڵێن بە باخەکەی فەرەج بە بەشداریکردن لە ئاهەنگی نەورەز . لەوێدا چەند کچێڵێک یاپراخ بەسەر ئامادەبووان دابەش دەکەن ، لەنەویاندا یەکەکیان بەهار دەبێت ، کاتێک جەلال یەکدوو یاپراخ هەڵدەگرێت بە نیگایەکی تایبەت و سەیرەوە لە یەکتری دەڕوانن ، بەهار لە جەلال نزیک دەبێتەوە و بە چرپەوە پێی دەڵێت ، (من و تۆ نهێنییەک لە نەوانماندا هەیە !) ، ئیدی لەرەوە سەرەتای عەشقەکی گەورە و ئەفسانەیی دەست پێدەکات . هەرچەندە بەهار دوو سێ ساڵێک لە جەلال گەورەتر دەبێت بەڵام ، بەشێوەیەک هەگر و عاشقی یەکتری دەبن کە ئامادەی هەموو قوربانییەکن لە پێناوی یەکتریدا ، دووساڵێک دوای ئەمە کاتێک لە بەغدا جەلالی میرزا کەریم کامیرایەک بە جەلال دەکەێت ، جەلالیش کە دەگەڕێتەوە یەکەمین وێنە ، وێنەی بەهاری دوبەری دەچرکێنە ،، ئەژ لەدوای ئەژ عەشقەکەیان

پڕڕ دەستنت ، کاتێک نامەی غەفووری برایی و و بەاوکراوەی حیزبی شیوعی بە ماڵانی گەڕەک دەبات ، جەلال هەمیش یەکەمین ماڵ بە ماڵی بەهاری دەبات ، جارێکیان بەهار بە یەکەمینجار لەناو پەککەک حەوت دەنکە نوقڵی ڕەنگاوڕەنگی پێچاوەتەوە بە دیاری دەیدات بە جەلال ، چونکە دەزانێت جەلال زۆر حەزی لەو نوقڵانەیە ، ئیدی عەشقەکەیان بە ئەندازەیەک پڕڕ دەستنە و کاریگەری لەسەر جەلال دادەنێ تا ئەو ئەندازەیەی وردە وردە مەیلی بە خواردن کەمتر دەبێت و کەشی بڕەو دابەزین دەچێت . کاتێک جەلال لە تەمەنی حەڤدە ساڵیدا یەکەمین شیعری بە گۆڤاری گەڵاوێژی ئەوکات دەنێرێت ، دوای ئەوە لای بەهار باسی دەکات ، بەهاریش بەڕەنگی ئەوەی پەدەدات گەر بەاوبەتەوە ماچێک قەرزاری دەبێت ، جەلالیش لەخۆشی ئەوەدا زۆرترین شیعر بە ڕەژنامە و گۆڤارەکان دەنێرێت . عەشقەکەی بەهار هەندە گەورە و کاریگەری بەسەر جەلالەوە هەیە بەیە لەپاڵ هەستە نەتەوەیی و چینایەتیەکان ، خۆشویستی بە بەهار دەبێتە یەکێک لە هەکارە سەرەکیەکان بە نووسینی شیعرەکانی ، ئیدی عەشقەکەیان بە ئەندازەیەک پڕڕ دەستنت گەنج و لاوانی گەڕەک هەموو بە عەشقی جەلال و بەهار دەزانن . جارێک کەمالی حازم بەگ لەگەڵ کەسێک بە ناوی فەریدە ڕەش ، ڕەگە بە جەلال دەگرێت و پێی دەڵێت (واز لە بەهاری غالب عەربەت بێنە ، بە خوا پێت دەڵێم تەنیا ئەوەندە و بەس !) ، هەر لەبەر ئەم عەشق کەمالی حازم بەگ ، جەلال و غەفووری برای بە گرتن دەدات و یەکسەر بە بەغدا دەیان گواستنەوە ، دوای بەربوونیاین جەلال بەهار دەبینێت ، بەڵام بەهار جیاوازە تەنانەت ناوەڕە ماچی بکات ، لەوەکانی دەلەرزن ، ئەوەی بە باس دەکات کە ، کەمالی حازم بەگ ئەوە بە چوار جارە دەنێرە بە داخوازی و دەڵێ (وابزانم ئەوجارەیان هەڕەشەیان لە باوکم کردووە !) ، جەلال کە ئەمە دەزانێت زۆر دەتەنگ و پەرەشان دەبێت . داوا لە باوکی دەکات بڕۆن بە داخوازی بەهاری غالب عەربەت کە دەخوازی یەکترین . میرزا کەریم ڕازی دەبە و لەگەڵ مستەفای برای واتە مامی جەلال و جەلال خۆی دەڕۆن بە داخوازی بەهار . بەهار باوکی لەماڵ نابێت بەڵام ، بەجلەکی نیمچە ڕووت دەتەلایان ، جەلال و مامی و باوکی سەریان سووڕ دەمێنێ ، شەوازی قسەکردنیشی گەیبوو ، ئەوانیش هەڵدەستن و ماڵی بەهار جەدەهەن ، لە ڕەگادا ، باوک و مستەفای مامی پێی دەڵێن (ئەگەر ئەو کچە ببێتە خەزانت ئەمە کەسوکارت نین !) ، جەلال لەم خەنواندن و ئەو کارەی بەهار سەری سووڕما بەڵام

، خوێنەر لە کەتایی ئەوەی بە ڕوون دەبێتەوە کە بەهار بە
ئەوکارەی کرد تا لەوکاتەدا گیانی (جەلال و باوکی)
بپارێزێت چونکە لەلایەن کەمالی حازم بەگەوە هەڕەشەیان لەکرا
بوو !. جەلالی میرزا کەریم وەک غەفووری برای هەندە دلسۆز و
خەمخۆری بیروباوەڕ و هاونیشتیمانیان بوو ، بە هەمیشە سجن
مالی دووەمیان بوو ، لە ساڵی ١٩٦٣ جەلال لە سجنەوە نامەیەک
بە مامەستا یاسینی هاورێی دێرینەت تا بیگەیەنێتە دەستی
بەهار ، بەڕام مامەستا یاسین لەوکاتەدا چاوی بەیوەتە بەهار
و لەلایەن خەیەوە وەک زەربەی کوانی گەڕەک خەشی دەوەت ،
هەندە سەرسام دەبە بە نامەکە نایدات بە بەهار ، نامەکە وەک
خەی دەنووسیتەوە و ناوی خەی لە ژێرەوە دەنووسەت ، بە
هاوڕەکانی دەڵێ کە خەی ئەو نامەیەی نووسیوە و بەیان
دەخوێنێتەوە ، بە تایبەت زەر بەم چەند دێرە سەرسام بوو کە
لە نامەکەدا دەڵێت ، (ئەگەر ئەمجارە بەمەوە ، ژوورەکت لە
شار ، لە دەمدا بە چراخان دەکەم شەو و ڕۆژ ڕوونەاک بەت
بەهار ، تا پەکەوە پیرو خەڵێ ئەبین ، شیعرت بە ئەهەنمەوە
..) ، مامەستا یاسین حەزی دەکرد خەی ئەم چەند دێرە بە
بەهار بخوێنێتەوە ، بەڕام لە هەوڕەکانی سەرکەوتوو نابەت ،
چونکە بەهار تەنها دەی بە جەلالی میرزا کەریمەوەیە ،
مامەستا یاسین جارەک دەچێتە مالی بەهار دەفتەرە شیعرەکەی
جەلال وەک ئەمانەتەک لایەتی و دەیگەیەنێتە دەستی بەهار ، بەر
لە ڕەیشتن ئەوەشی پە دەڵێت کە جەلال نامەیەکی بە نووسیوە
دەی ، بمبوورە کە بەدەستم نەگەیاندووی ، بەهاریش قسەکەی
پە دەبەت و دەڵێت (هەموو شتەک دەزانم ، تە خەت سەغلەت
مەکە و ئاگات لە دەی خەت بەت ، هاوڕەکانت و دەیان کوەی ئەو
شارە هاوشەوەی ئەو نامەیان فەڕدابووە حەوشەکەمان ، هەموو
نامەکان لەیەک ئەچوون ، زانیم ، چونکە پەشتر ئەو قسانەم لە
جەلال بیستبوو !) . هەر لە پایزی ئەو ساڵە جەلال لە
بەندیخانە ڕزگاری دەبەت و دەگاتەوە سلەمانی ، بەڕام چی دوو
هەواڵی تراژیدی و ئەجگار خەمناک دەبیستەت ،، یەکەم مردنی
حەلاوەخانی دایکی بوو ، دووەم خە سووتاندنی بەهار دەبەت .
کە ڕەژی مەنعەتە جەولەکە بەهار و حەلیمەی دایکی خەیان
دەسووتێنن ، دراوسەکان بەر لە خەسووتانی بەهار و دایکی
گوەیان لە دەنگی چەند پیاوەک دەبەت لە ماڵەکەیان ،
هەرچەندە بەهار بە سووتاوی خەی لە پەنجەرەوە ڕزگار دەکات و
بە ژێرکراسەکەیەوە و ئەویش بەسەر جەستەیدا تواوەتەوە ،
ماوەیەک لە نەخەشخانەش دەمێنێتەوە و لەو کاتەدا جەلال

سەردانی نەخۆشخانەش دەکات بەڵام ، بە شێوەیەک شێواوە کە
ناناسرێتەوە ، دکتۆرەکانیش لە مانەوەی لەنێو ژیان نائومێد
دەبن ،، ئەو کارەساتە ژیان لەبەرچاوی جەلال تاریک دەکات و
ناتوانێ لە سلێمانی درێژە بە ژیانی بدات و ئیتر ئەو شارە
جەدەهەی و ووو دەکاتە بەغدا و چەند ساڵێک لەوێ دەژی . لە
بەغدا خەریکی نووسینی شیعر و کاری میدیایی دەبێت ، بەڵام
لەوێش وەک کەسایەتیەکی شیوعی لە هەڕەشە و چاودێری کردنی
پۆلیس بەبەش نابێت ، تا دواجار لە ترسی گیران بەغداش
جێدەهێڵێ و دەگەڕێتەوە سلێمانی ، لە سەردەمی شەڕشی ئەیلوول
ووودەکاتە شاخ و لەوێش وەک پێشمەرگەیەک و شاعیرێک و
میدیاکارێک کاری خۆی دەکات ، دوای کۆتایی هاتنی شەڕش
ووودەکاتە هەندەران و لە ئەمریکا دەگیرسێتەوە . لە
ئەمریکاش هەر خەریکی کاری نووسین و لەگەڵ بەهار و
یادەوەرییەکانی دەژیت . شۆک دەچێتە باڵیک و بەدەم
خواردنەوەی وەسکی سەری گەرم دادە و چاو بە چواردەوریدا
دەگێڕێ لەلای ئاستییەوە کچێکی قژڕەشی پێست سپی دانیشتبوو ،
جەلال بە سرنجەوە لێی دەروانی ، دواتر هەر بەدەم هەڵدانی
پێکەکانی دەفتەرە بچووکەکەی گیرفانی دەردێنێ و بە یادی
بەهار و ئەژانی ئابردوو دەستدەکات بە نووسینی پەخشانێ
شیعرێک کە بەو شێوەیە دەست پێدەکات ، (ئەمشەو دەم نوقمی
ئاخ و حەسرەتی لافاوەکە و نانیشتەوە ، ئاوداماانم شەکراوەی
تەنووورەکە و ناکوژێتەوە … لە کۆتاییش دەڵێت ، ئیتر
هیواکانم دەبنە پەلە مەل و بە ئاسمانی کوردستانی پە ئاشتیا
باڵدەگرن و هەر هەڵدەفڕن ،، هەڵدەفڕن و هەڵدەفڕن !) .
دواتر دواقومی ویسکییەکەی هەدەدات و دووبارە لە کچەکە
دەوانێتەوە ، کچەکە تەمەنی بیست ساڵێک دەبێت و لە
بەرچاویدا ببوو بە بەهار ،، ئەوەی هاتە بەر گوێ کە هەموو
جارێک لێی دەپرسی جەلال گیان چیت نووسیوە ؟ هەستاوە سەرپە
پاکەتە جگەرەکەی هەڵگرت و چوو لە شانی کچەکە وەستا و داوای
لێکرد کە دەتوانێ لەلایەوە دابنیشێت ، کچەکەش گوتی فەرموو ،
خەیان بەیەکتری ناساند کچەکە گوتی من (سپرینگ) ! ئەی
خودایە ئەوە چی دەبیستێت ، هەناسەیەکی قووڵی هەڵکێشا و لە
دڵی خۆیدا گوتی ئەوە بەڕەکەوت نییە ، ئە سپرینگ یانی بەهار
! ژنەکە هەست بە باری دەروونی و شپرزەیی جەلال دەکات ، لێی
دەپرسێت ئەوە چیتە ، ئەویش دەڵێ (ناوەکەت سەرنجڕاکیشە !)
، ئیتر دوای دەستخستنە نێو دەستی یەک هەردووکیان خەشحاڵ
دەبن و دواتر بەیەکەوە دەخەنەوە و قسەدەکەن ، لەڕدا

نووسەر زەر وریایانە وەک چەند شوێنی تر بەرێککەوتنی زەر نایاب و سەرسوڕهێنەری پێ چێژی داهێناوە کە جوانکاری زێتری بە دیمەنەکان بەخشیوە ، زێتر لە سێ پێکیان خواردووە ،، دوای هەندێک بەدەنگی دواتر کچێکە باسی ئەوەی کرد کە بەنیازی سەفەر و گەشتە بە چەند وڵاتێک دواتر گوتی بە نیازم بەم بە بەغدا ، بەڵام جەلال گوتی ئێستا لە عەراق جەنگە و باشترە نەیت ، پرسیاری زێتر لە یەکتری دەکەن و کات درەنگ دادە ، کچێکە بەرلەوەی بەوات ژمارە تەلەفۆنی خۆی بە جەلال دەنووسێت و ووەمەتی جەلال ماچ دەکات و باوەشی پیا دەکات و دەڵوات ، جەلالیش هیچ ناکات و تەنها لە دواوە سەیری دەکات و پاشان ئەویش دەرواتە دەرەوە ، لە ژێر ووناکی گلۆپەکان سەیری کلووە بەفرەکان دەکات ، لەناکاو لە پشتیەوە گوێی لە دەنگی ئوتومبێلێک دەبێت فریای ئاوەدانەوەش ناکەوێت و دەکەوێتە ژێر ئوتومبێلەکە و بەسەر پشتیدا تێدەپەڕێت ، لەوکاتەدا گوێی لە تەکشکانی ئەسقانەکانی لەشی خۆی دەبێت ، لە هەشخەی دەچێت و دواتر لە نەخۆشخانە خۆی دەبینێتەوە ، دواتر بەی دەردەکەوێت شوفێرەکە سپرینگ ئەو کچەی ئەو شەوە بوو بە هاوڕێی ، ئیتر لەرە بەدوات جەلال دەبێت بە کەسێکی تەکشکاو و نەوە مرۆڤ ،، ئەم شکانی پەراسووکانی و ئازارەکانی پشتی تا کۆتایی ژیان بە دەستیە دەناڵێنێ و لە زەر شت مەحروم و بەبەری دەکات ، یەکێک لەوانە کە ناتوانێ جارێکیتر کاری سەرجەیی بکات ، دوای تەپڕەبوونی چەند ساڵێک و مانەوە لە غەریبی و دوای ووودانی ئەم کارەساتە ، بە ناچاری بە ڕزگاربوون لە دەست ئەم ئازار و تەنیاییە دەیەوێت داخوازی کەسێک بکات بە ناوی (ووناکی کچی جەمال بەختیار) ، کە هەم کچێکە و هەم باوکی بە خۆشحاڵییەوە ڕازین بەڵام ، جەلال لەبەر ئەو هەکاری وەزعی جەستەی بەدەنگی لەدەکات و دواتر کچەکەش لە جەلال نائومێد دەبێت هاوسەرگیری لەگەڵ کەسێکیتر دەکات ، ئیتر جەلال لەگەڵ نووسینی شیعر و یادەوەریکانی و عەشقە غەمگینەکەی لە غوربەت و دونیای تەنیایی ژیان بەسەر دەبات ، بەدەم خواردنەوە زەرجاران بیر دەکاتەوە و دەکەوێتە نەو دونیای خەیاڵ ، زەرجار لە خۆی دەپرسی ،، (ئەگەر زوەمیان لە بەهار نەکردایە و ئەوا مام زامن بە تاهەتایە ماڵئاوایی نەدەکرد و جلەوی ژیان ویژدانی مرۆڤکان لەو شاردا ڕەنگی سروشتی خۆیان دەنواند ، منیش بەوجۆرە لە ژیان نائومێد نەدەبووم و وەاتم بە جەنەدەهەشت !) . چ کارەساتێکە ، شاعیرێکی داهێنەر و نوخواز بەو هەستە

ناسک و شاعیرانەی خۆیان تا کۆتایی ژیانی لەنێو ژیانی ڕۆبەنی و تەنیاییدا بمێنێتەوە ، بە ئاهی عەشقێکی ناموراد و خەمناک سەربنێتەوە . عەشقێک لەنێو کوورەی کارەساتەکان سەری هەڵدابی و بە تووندەلی ئازارەکان ڕەتبوو بە و لەدواجاریش بە پانتاییە ڕەشەکانی تراژیدیترین خاڵ گەیشتبێ .

_ جەلالی میرزا کەریم و گرووپی ڕوانگە و وتووێژێک لەگەڵ شەرکە بەکەس

لەم بەشەدا دەمانەوێت باسی سەرهەڵدانی گرووپی ڕوانگە بکەین ، هاوکات ڕەل و کاریگەری جەلالی میرزا کەریم ، وەک کەسێکی سەرەکی و دامەزرێنەری ئەم ڕەوتە نوێیەی ئەدەب ، لە ساڵی ١٩٧٠ لەگەڵ چەند هاوڕێیەکی لەوانە (حسێن عارف ، شەرکە بەکەس ، کاکە مەم بەتانی ، جەمال شارباژێری ...) گرووپی ڕوانگە وەک ڕەوتێکی نوێی ئەدەبی و شیعری ڕادەگەیەنن، تەنانەت بایاننامەی ڕوانگەش جەلالی میرزا کەریم خەی دەینووسێت ، وە دوای ڕاگەیاندنی ڕوانگە گۆڤارێک بە ناوی ڕوانگە سێ ژمارەی لێدەردەکەن بە قەڵەمە نوێخوازەکان ، هەرخەی سەرپەرشتی دەکات و سەرنووسەری دەبێت . بەڵام ئەوەی مێژوو و نووسەران و شاعیران باسی دەکەن ، زێتر شەرکە بەکەس وەک خاوەندارێتی ڕوانگە و کەسی سەرەکی ئەم گرووپە دەرکەوتووە ، مەبەستمە ئەوە بڵێم کاتێک ناوی ڕوانگە دەهێندرێ یەکسەر وێنەی شەرکە بەکەس دێت بە خەیاڵ و بیرکردنەوەی کەسەکان ، لە چەندین دیمانەش شەرکە بەکەس کە باسی ڕوانگەی کردووە بەم شێوە سەرەکی و داینامەییە باسی ڕەلی جەلالی میرزا کەریمی نەکردووە ، ڕاستە ڕاناوی ئەمەی بەکارهێناوە بەڵام ، وەک پێویست ناوی جەلالی میرزا کەریم نەهاتووە وەک یەکێک لە خاوەندارێتیە سەرەکیەکانی گرووپی ڕوانگە . جەلالی میرزا کەریم هەم تەمەنی لە شەرکە گەورەتر هەم ئەزموونێکی زێتری هەبوو ، لەو سەردەمانە شەرکە شیعری خەی پێشانی جەلالی میرزا کەریم داوە کە ڕەئی ئەوی بە گرینگ بووە ، کە ئەمەش شتێکی زۆر ئاساییە لە نێوان شاعیرەکان . جەلالی میرزا کەریم هەر لەسەرەتای شیعر نووسینیەوە خوێنکی گەورەی هەبووە بە داهێنان . کەسێکی بزیو و چاڵاک بووە . لە ساڵی ١٩٥٨ کاتێک دوور دەخرێنەوە بە بەسرە لەوێندەرە لە ڕێگەی خوێندنەوەی شیعر و کتێبەکانی ، بەدر شاکر سەیاب و نازیکە مەلائیکە و عەبدولوەهاب بەیاتی ، ئاسە و بیرکردنەوەی بە شیعر و نوێگەری فراوانتر دەبێت و دواتریش هەرێک لەو سە

شاعیرە نوێخوازە عەراقییە هەر یەکەو لە شوێن و کاتی جیاواز دەبینێت و دەبێت بە برادەریان ، بەتایبەت دیدارەکەی لەگەڵ بەدر شاکر سەیاب دا ، کە بە یەکەوە گفتوگۆ لە بارەی نوێخوازی و بەتایبەت ڕەخنە لە حیزبی شیوعی و واتە دەوری نەگەتیڤی ئایدیۆلۆژیا و حیزب بەسەر ئەدەب و شیعر تایبەتتریش قسەکردن لە بارەی شاعیر و ئازادی شیعر نووسین ، ئەم ڕەخنە و قسەوباسانە سەرنجی جەلالی میرزا کەریم ڕادەکیشن ، ئەوەش دەبێتە (هەوێنی بیری بزووتنەوەی ئەدەبیی ڕوانگە) . ئیدی لەرە بەدوا بیر لە بزووتنەوەیەکی نوێی ئەدەبی دەکاتەوە بە ستایل و زمان و ئاسەیەکی نوێوە ،، بە ئەم مەبەستە لە هەوڵەکانی بەردەوام دەبێت ، لەگەڵ زەرەک ئەدیب و نووسەرەکان وتوێژ دەکات و دانیشتن و کەبوونەوە ڕەک دەخات ، بە نموونە جارێک تایبەت دەچێت بە هەولێر هەروەک لە نێو یادەوەریەکانی هاتووە و دەڵێت (مەبەستی چوونم بە هەولێر ، بەجگە لە میوانداری هاوێکانم بە تایبەت جەمیل ڕەنجبەر ، گەیەنەوەی بیرورا بوو دەربارەی ڕوانگە ، کە تاوەکوو ئەو ڕۆژانە تەنیا خەیاڵ بوو) ، یان لە شوێنێکی تر لە نێو ڕەمانەکەدا جەلالی میرزا کەریم دەڵێت (ئەو شەوە من و شوکر مستەفا عەبدوڵا و جەمیل ڕۆژبەیانی میوانی عەلائەدین سەجادی بووین ، باسی دامەزراندنی کەی زانیاری کوردیان بە کردم ، داوایان لەکردم لەگەڵیاندا بەشدار بم و تەنانەت ببم بە ئەندامیش . منیش باسی بزووتنەوەی ڕوانگەم بە کردن ، عەلائەدین سەجادی گوتی ، ئەگەر ئەوە سەربگرێت ، خەونی هەموومان دەتە دی !) . ئیدی لەرەوە بەمان دەردەکەوێت ، بەردەوام لە هەوەدان دابووە بە بزووتنەوەیەک یان گرووپێکی نوێگەر دواتر هەوەکان سەردەگرن و گرووپەکە ڕادەگەیەنن . جەلالی میرزا کەریم ئەو کاتەی لە ئەمریکا دەژی بەر لە گەڕانەوەی بە کوردستان بە چەند ساڵێک ، چوارشەمەیەکی وەرزی هاوین تەلەفۆنێکی بە دەت لایەن (جەمال بەختیار)ەوە پێی دەڵێت ، شەرکە بەکەس دەت بە ئەمریکا و برادەران پێیان خۆش تەش ئامادە بێت ، ئەویش ڕەزامەندی پێشان دەدات بە ئامادەبوون لەو ڕۆژدا ، ئەو ڕۆژە لە شارەکەی خەیان بلیتی فڕۆکەی بەی بە واشنتۆن ،، ڕەگاکە بە فڕۆکە پێنج کاتژمێر بوو ، لە کتێبخانەی فڕۆکەخانە کتێبێکی (ئینگریت یەنگەر) ژنە شاعیرێکی ئەفریقای باشوور دەکەت ، وەک خەی دەیت کە لە بەغدا تەنها ناوبانگی ئەو شاعیرەی بیستبوو ، هەر لە هەی چاوەوانی ، ژیاننامەی ئینگرێت دەخوێنێتەوە ، کە

دەگاتە ناو فەکەش دەست دەکات بەخوێندنەوەی کتێبەکە ، یەکەم شیعر بەو دەست پێدەکات بە ناوی (ئەو منداڵەی سەربازێک لە نیانگا کوشتی) شیعرێکی سەرنجڕاکێش و نایاب دەبێت ، هەندێ کاریگەر دەبێت هەر ئەوکات دەیکات بەکوردی ، دواتر خەیاڵ دەیباتەوە و بیرکەی شیعرێکی بە دەت و هەر لەتەنیشت شیعرەکەی ئینگرێت یونگەرەوە دەنووسێت ..

ئەو منداڵەی لە گەرمیان سەربازەکان کوشتیان
ئەو منداڵە نەمردووە
ئەو منداڵە مستی بە دایکی هەڵبەیوە
کوردستان هاوار دەکات ، بەن هاوار دەکات
بە ئازادی دەر و دەشت
لە دەی گەمارەدراوی شارەکاندا
ئەو منداڵە بووەتە سەبەری سەربازەکان
پاسەوانە بە چەک و زریپەش و دارەوە
لە هەموو کەبوونەوەیەکی یاسادانانداا ئامادەیە
لە پەنجەرەی ماڵەکانەوە لە دەی دایکی ئەڵوانەت
ویستی لەژێر خەردا یاری بکات لە گەرمیان لە هەموو شوێنێک
ئەو منداڵە گەورە بووە و بە هەموو کوردستاندا ئەگەڕێت
ئەو منداڵە بووەتە خەوک و تەواوی جیهان دەگەڕێت .

ئیتر دوای ئەوە دەکەوێتە نەو خەیاڵی کارساتەکانی هەڵەبجە و ئەنفال و هەستەکی نائومێدانە دایدەگرێت ، چەندجارێک دەگەڕێتەوە سەر ئەو شیعرە و دەیخوێنێتەوە ، دەگاتە فەکە خانەی واشنتۆن ، لە دووری پێنج سەد مەترێک لە هوتەلێک بە ماوەی پێنج شەو ژوورێک دەگرێت ، لە ئیوارەوە تا یانزەی شەو دەخەوێت ، سەعات دوانزە لە فەکەخانە ئامادە دەبێت ، خەیی و دەسکە گوڵێکی سوور ، لەو ماوە چاوەڕوانییە ئازارێکی زەری دەبێت ، نزیکەی دە کەسیتریش لە ژن و پیاو لەوە ئامادەن بە پەشوازی ، سەعات سەی شەو شەرکە دەگات ، خەکەکە بە پیریەوە دەچن ، شەرکە کە دەیبینێت یەکسەر دەیناسێتەوە و باوەش بە یەکدا دەکەن و گوڵە سوورەکەی پەشکەش دەکات ، دواتر بە شەرکە دەڵێت ، زەر هیەاکم ئازارم زەرە ، ئەوە کارتی هەتەلەکەم سبەی دوو سبەی کەی کاتت هەبوو چاوەروانت دەبم ، ڕەژی دواتر شەرکە بەکەس دەگاتە هەتەلەکە ، کاتێک دەگات جەلال ویسکی و لیمەی لەسەر مەزێک دانابوو پەش گەیشتنی شەرکە ئەم دەستی بە خواردنەوە کردبوو ، سەرتا بە ڕووداوەکانی کوردستان دەست پێدەکەن و بە تایبەت هەڵەبجە و ئەنفال ، شەرکە بەکەس شیعری (عومەری خاوەر)ی بە دەخوێنێتەوە .

بەدەم خواردنەوە لە قسەوباسەکانیان بەردەوام دەبن ، بەیەکەوە بوتلەک وەسکی تەواو دەکەن و هەر بەردەوام دەبن . سەرەتا جەلال باسی کتێبی (پەرینامەی) جەمال شارباژێری دەکات ، کە لەسەر بەاوکردنەوەی ئەم کتێبە لەلایەن براکانی کچەکە سەروگوڵاگی جەماە یان شکاندووە ، بەشەرکە دەڵێ ، ئەوکاتیش تە و جەماە دانووتان بەیەکە نەدەکوڵا ، شەرکە دەڵێ لەگەڵ حوسەن عارفیش باسی ئەو بابەتەمان کردووە و من ئاگاداری نەبووم و بەکو زەریشم پەناخەش بوو ، دواتر بابەتەکە دەگۆڕێت ، کتێبەکەی مارگرەتی پەشان دەدات و هەندەک باسی شاعیرەکە و شیعرەکانی بە دەکات پەشنیاری بە دەکات کە بیخوێنەتەوە ، شەرکەش بە پەکەنینەوە دەڵێ ، جا بە ئینگلیزییە مەگەر تە بەمی بخوێنیتەوە ، ئیتر دوای تاوەک بەدەنگی ، جەلالی میرزا کەریم بە شەرکە دەڵێت ، ئەستا تەنها خەم و خەتین ، تەنها وەکو دەردە دە با باسی ئەو ڕۆژە بکەین کە وەک یادەوریەکی تاە لەنەو خەیاەم ماوەتەوە ، دەیەوێت هەرچی لەدەی دا هەیە بەی باس بکات ، گلەیی و دەردەڵێ ، دەبە چ ناسەر و خەمناک بەت ئەو دەمانەی شاعیرەکی بەبەش لەژیان و لە شیعر و لە نیشتیمان و لە عەشق و لە ساتە جوانەکانی ڕامووسانی ، شاعیرەکی نائومەد و جەستە تیشکاو و خەون و هیواکانی تەشکاو ، دەبە چەند بەسە بەت هەڵێشتنی دەردەدە و گلەیی لە شاعیرەکی هاوڕێ و هاوبیر لە گرووپەکی نوخواز ، گلەیی لە شاعیرەک کە وەک چرایەک لەنەو شیعرەکانیدا بە میللەتەکەی دەسووتێت و ئەستا لە شوێنەکی بەرز و بەندی داهەنان دایە ؟! جەلال ڕاست و ڕەوان دەتە سەر باسی یەکەمین میهرەجانی شیعری کوردی کە لە بەرواری ٢٢/٣/ ١٩٧٢ لە کەرکووک لە قوتابخانەی ئیمام قاسم بەسترا بوو ، پەی دەڵێت ، شەرکە گلەییم لەت هەیە کە تەو عەبدوڵا پەشەو و هاوییانی تر ، بەو بەیارانە ڕازی بوون کە لەسەر بیروڕای جیاواز و ڕەخنەگرتن ، ڕەگە بە من و جەمیل ڕەنجبەر و چەند شاعیرەکیتر نەدرا لەم میهرەجانە بەشدار بین ، ئەوە نەک هەر ڕازی بوون بەکو شانازیشتان پەوە دەکرد ، ئەوە لە ژوورەوە و ئەمەش لە حەوشەکە ، دەبوو هەوەستتان هەبا و بەم بەیارانە ڕازی نەبن ، بە تایبەت تە کە ئەندامەکی کارای ڕوانگە بووی . واتە بە سیاسی کردنی میهرەجانەکە و کەنتەڵکردنی لەلایەن کەسان و لایەنەکی دیاریکراوەوە . شەرکە بەکەسیش وەڵامی دەداتەوە و دەڵێت ، بەوا بکە لە بەیارەکان هیچ دەستی ئەمەی تیا نەبوو ، (مارف خەزنەدار) بەرپرسی میهرەجانەکە بوو بەیارەکان

بەیاری ئەو بوون ، پاشان (بیرکردنەوەی ئەوە تەگەیشتنی زەرگران بوو ، هەروەها حیزبی شیوعیش لەبەری گەلدا نەبوون هاوپەیمانی بەعس بوون ، ئیتر تە و جەمیل و هاوەیانیتر باجەکەتان دا ، ئەمە لەساڵی ١٩٧٢ بوو ، کە هەموو کورد گەرانی بە باڵای (مستەفا بارزانی) و حوکمی زاتیدا هەڵدەدا ! ، دەزانی کاتی خۆی لە شاخ جەمیل ئەنجەر هەمان گلەیی لەکردم ، ئەخنەکەی جەلالی میرزا کەریم ، لە دەستەی بەڕێوەبەری میهرەجانەکە نەبوو ، زیاتر ڕووی لە شەرکە و یەکدوو شاعیری تر بوو ، چاوەڕێی دەکرد هەڵوەستیان هەبا و هاتبانە دەرەوە و بەشداریان نەکردبا یان ئەگربان لە چوونە پێشی بەیارەکی سیاسی لەم چەشنە ، چونکە هەکاری بەشداری نەکردنی هەندێک لە شاعیرە بە تواناکان . هەکاری ئەدەبی و شیعری و زمانەوانی ، یان ستایل و ناوەڕۆک نەبوو بەڵکو ، زەتر هەکارەکە سیاسی بوو ، ئەمەش بە کەسێکی نوخواز و داهێنەری وەک شەرکە نابێت قەبووکراو بێت ، جەلال لە شوێنێکدا دەڵێت (لەو میللەتە نەگبەتتر نییە ، کە شاعیرەکانی وەک کەسانی سیاسی و بازرگان بیر دەکەنەوە !) ،لەپشتی ئەو دەربڕینە ئەوەمان پێدەڵێت کە ، جەلالی میرزا کەریم چەندە شاعیرێک بووە کە لەنەو ڕووبەری شیعر ئازاد بووە و نەکەوتەتە ژێر هیچ هەزێکی دەرەکی بە ئایدیەلۆژیە مارکسیسیەکەی خەیشیەوە ، ئازادی نووسەر هەکارەکە بە یاخیبوون و نوێگەری نووسەر ، کەسێک ئازاد نەبە ناتوانە یاخی بێت ، کەسەکیش یاخی نەبێت ناتوانێت داهێنەرێکی نوخواز بێت . جەلال لە جانتاکەی فایلێکی زەرد دەردەهێنە دەڵێت ،(ئەوە دەربارەی میهرەجانی شیعریەکەی کەرکووکە بەناونیشانی : لە یەکەم میهرەجانی شیعری کوردی لە کەرکووک چی ڕوویدا ؟ بە نیازم بیکەم بە کتێبێک !) . وردە وردە بەیەکەوە سەیری لاپەڕەکانی فایلە زەردەکە دەکەن ، جەلال دەتە سەر شیعرەکەی جەمیل ئەنجەر بەناوی (لکە زەیتون لە گۆڕاوی خوێنا) ، ستایشی شیعرەکە دەکات و دواتر دەڵێت ، ئەوەش شیعرەکەی عەبدوڵا پەشێو من نامەوێت بەراوردیان بکەم ، بەس توخوا ئەو شیعرەی جەمیل ئەنجەر هی ئەوە بوو ، سانسەر بکرێت و ئەگەی پێندەن بەاوبکرێتەوە ؟ شەرکە دەڵێت جەلال بە عەقلی ئەستام با بڵگومان ڕازی نەدەبووم و بیرکردنەوەی ترم دەبوو لە هەمانکات دانبەوەش دادەنێت ، کە شیعرەکەی پەشێو (هەندێک وانە بە منداڵان) لە ژێر کاریگەری بیرکەی شیعرەکەی تە بەناوی (نەمر) کە ساڵی حەفتا لە ژمارە شەشی

هاوکاری بەاوت کردەو ، دەبوو سەرچاوەکەی ئاماژە پەکردبا ، کاتی خەی ئەو گلەییەم لە پەشەو هەبوو ، جەلال دەت ئەی ، ناونیشانی (شەونامەی دەدارەکی تینوو) ، لەگەە (شەونامەی شاعیرەکی تەنوو .. !) ، دوای ئەوەش جەلال من پەشەلی بەیاننامەی ەوانگەم نەکردووە ، تە ئەوت بیرچووە هەموومان بەجەرەک لە جەرەکان لەژەر کاریگەری بیرکردنەوەی ئەو سەردەمەیا بووین ، ئەی لە گوتاری ەوانگە نەهاتووە (پیشەی شیعر نووسین کارگەیشە ، شەشگەیشە و جەنگاوەریشە !) ، جەلالیش دەت لەویا لەگەتام ، گوتاری ەوانگە هەندەی (بەلاغەکی نەتەویی و سەربازی بوو ، هەندە ئەدەبی و هونەری نەبوو) ، بەردەوام دەبن لە سەیرکردنی لاپەرەکان ، شەرکە دەت ، جەلال پەکەکی ترم بە تەکە ، ئەستا دەیتە سەر بەراوردکردنی شیعرەکەی خەم و خەیشت با خەم ئامادەکەم . جەلالیش دەت ، با ئەوەی خەمان نهەنی بەت لەنەوان خەم و خەت ، ئەوەندەم بەسە کە توانیم وەک دوو هاوە و دوو شاعیر ەووبەروو ئەوت پەبەم ، (کە میللەتانی دونیا بەیە خاوەنی زمان و فەرهەنگ و هونەری ەسەنی خەیانن چونکە مرەقی خاوەن هەویستیان هەیە و تا سەر ئەسقان لەگە یەک ەاستگەن !) . شەرکە تە زوو پشتت کردە ەوانگە و دواتر هەر لەشی پەشیمان بوویتەو ، شەرکە بەکەسیش گوتی ، جەلال نابەت ئەوت لەبیر بچەت (کە ئەمە باس لە شیعری بەرگری و شەشی ئەیلوول و بە تایبەت بەیانی یازدەی ئازار دەکەین) ، ئەوەش دەت کە ئەویش بەشداری لە شەشی ئەیلوول کردووە و ەادیەی شەشی بەەو بردووە و بە ەژنامەی برایەتی نووسیو ، جەلال دەبینەت شەرکە مەست بووە ، فایلە زەردەکەی لەوەر دەگرەت و پەی دەت ، تە تازە بووی بە پەغەمبەری میللەتەک من شەی تەم پەناکرەت ، تە خاوەنی شیعری (سوتماک)یت ، هەرچەندە خنەی لەو شاکارەش دەگرەت و دەت ، لایەنگر بوویت و شیعرت بە زەرکەس نووسی و ناوی شەشگەت خستنە پاە کە دەستیان هەبوو لە شەی براکوژیدا ! یان رەوایەتیدان بە وشەی شەهید لە شیعری کوردیدا . شەرکە بەکەس لە وەامدا دەت (جەلال تە پەش ئەوەی شاعیر بیت و شەشگەە و کەسکی چەپی بەونە بوویت) ، لەرەدا شەرکە دان بە چەند راستییەک دا دەنەت و دەت (بە بیرت دەت کە یەکەمجار یەکتریمان بینی ، داوات لەکردم بخوەنمەو ! ، هەموو ەژە بەدوام ئەگەایت و کتەبت بە ئەهەنام ! من ئەوسا نە شاعیر و نە سیاسەت هیچیانم لە خەیاەدا نەبوو ، تە تووشی ئەم دەردە سەریەت کردم ! ەوانگەش

بیرکەی تۆ و عەبدولا عەباس بوو ، بۆیاننامەکەش خۆت نووسیت !) ، لەوەش زۆتر دەوات و دەڤەت (بەڵێ ، من ئەوسا تەمەنم چواردە ساڵ بوو ، هەموومان بەخیلیمان بە تۆ دەبرد ، تۆ کەسێکی ئازا و چاو نەترس بوویت ، هەروەها ، بەهاری عەربەت ، جوانترین کچی شاری سلێمانی عاشقی تۆ بوو !) ، ئەوەش قەدەری تۆ بوو کە لە دووری نیشتیمان کەوتییە ژێر ئەتەمبێل و بەو ڕەژە گەیشتیت ! . لەڕدا وتوێژکەیان کەتایی دێت ، ئیتر لەڕەوە لە دەمی شەرکە خەی ڕاستیەکانمان بە دەردکەوێت ، کە جەلالی میرزا کەریم ڕەلی کەسی یەکەم و سەرکی هەبووە لە دامەزراندنی گرووپی ڕوانگە و خەی بۆیاننامەکەی نووسیوە ، ئەم شار و ئەو شار گەڕاوە خەڵکی بە پێدا کردووە و هەر خەیشی سەرنووسەر و بەڕێوەبەری گۆڤاری ڕوانگە بووە ، بۆیە لەم نووسینەم دروستبوونی گرووپی ڕوانگە و وتوێژکەی نێوان جەلالی میرزا کەریم و شەرکە بەکەس تا ئاستێک ناوەڕۆکەکەییم وەک خەی نووسیوەتەوە ، چونکە ویستووەم پێ لەسەر ئەوە دابگرم کە ، پێویستە مەژوو وەک خەی بخوێندرێتەوە و ڕاستییەکانیش وەک خەیان باس بکرێن .

نۆڤەمبەری ٢٠٢٣

سەرچاوە : ڕەمانی (خانەقای میرزا) .. نووسینی (میران ئەبراهام) .

نامەیەکی کراوە بە هاوڕێیەکی شاعیرم.. ناڵە حەسەن

سڵاو هاوڕێی شکەمەند و بەڕێز: (سەباح ڕەنجدەر). بە هیوام ئاسوودە و تەندروست بیت.

بە سەلیقەیەکی پە هەستەوە زۆتر لە جارێک، قەسیدەی (تەواو بە دواجار لەڕەوە دەڕەین)م خوێندەوە، چەژی زۆری پێبەخشیم، بە بەوای من یەکەکە لە قەسیدە نایابەکانی تۆ، دەقەکە زۆتر فۆرمێکی درامی

هەیە، دەقێکی درێژ لەنێویدا کۆمەڵێک دەقی تری جودای لەخۆگرتبێت، وەک ئەوەی ڕۆمانێک چەند کاراکتەرێکی سەرەکی هەبێت و هەریەک لەو کاراکتەرانەش بە کۆمەڵێک ڕووداوەوە دەورەدرابن. لەم شێوە دەق و فەرمانەدا کە زمان بە چەی ئیشی لەسەر کرابێ و وشە و ڕستەکان لە پێیوەندییەکی توندوتۆڕدا بن، کردنەوەی کەد و هەماکان بە بەرجەستەبوونی خوێندنەوەیەک و دیاریکردنی ناوەڕۆکێک ڕەنگە کارەکی سانا نەبێت، من نامەوێت لەم نامەیدا باس لە پێیوەندی فەرم و ناوەڕۆک بکەم، بەڵام هەر ئەوەندە دەڵێم لە هەموو دەقێکی شیعری (ناوەڕۆک) بوونێکی نادیاری هەیە، لەڕێگای خوێندنەوە ئەو بوونە دەردەکەوێت، دەرکەوتنەکانیش لە خوێنەرێکەوە بە خوێنەرێکی تر دەگۆڕێت، لە دەقی (تەواو بە دواجار لەبەرەو دەڕۆین) خوێنەر لە ڕەگەی هەندێک لە وشە و ڕستە و دەستەواژە شیعرییەکانەوە، دوای ئامان و قووڵبوونەوە دەتوانێ بەشێک لە کەد و هەماکان بکاتەوە، (ڕەنگە) بە ناوەڕۆک و خوێندنەوەیەک بگات. من بەشبەحاڵی خۆم لەم دەقەدا زەرەک لە ڕستە و دەستەواژەی شیعری جوانم خوێندەوە، کە هەم چێژبەخش بوون، هەم وەکو میتافەر و هەما و وێنەی شیعری لە پشتیانەوە هەڵگری کۆمەڵێک گوتن و کەشمەکەش بوون، بەتایبەت کەشمەکەشی نێوان (ژیان و مردن). من لەبەرەدا (هەندێک) لەم ڕستە و دەستەواژە شیعرییانە دەنووسمەوە دواتر هەندێی بەم بکرێت قسەیان لەبارەوە دەکەم.

- لە شیعری (ڕوخسار و شوێن):

دیکتاتەر بەسەر خوانماندا پژمی
هیچ نیشانەیەکی خواردن نەما
گەڵاینەوە بەرسەبەری درەختی گەڵستانەکان
***
مرەق شاراوە و نهێنی درەی ژیرە
نانی کردە تاشەبەرد
***
گەڵیان بەتاڵکردین و ئەسکیان کردە قەپچە
***
_ لە شیعری (جەناوەکان):
با بگەڕێینەوە دواوە هێز تووڕەیە لە سەوی کەوتوو
با بگەڕێینەوە دواوە باران خۆواوی لەدەچێت و
دەیکاتە هەم و دەبەتە تانەی چاو
***

- لە شیعری (گەشەی ڕەنگ):

شەڕش شەپەڵە لەی داوە
ناتوانە مەلە بکا
***

دیکتاتەر ڕەنی لەبن پەی شەشگەڕدا
هەڕیخلیسکاند بەرەو ڕووناکییەکی چرووک
***

_ لە شیعری (ئاوازی چاوپەکەوتن):

سەرزەمین تەواو ماندووە
پەویستی بە چاوپەکەوتنی دەنووک و باڵە
***

_ لە شیعری (بلیتی ژمارە بیست و هەشت):

هەناسە سواریت باڵندەیەکی هەلکە شکاوی هەڵکورماوە
گوتم لە شاری شیعر دەژیم و هەناسەم نەرم و خەشە
بە ئارەزووی خەم لە بەهەشت ناچمە دەرەوە
***

_ لە شیعری (بەڕەنگ):

ئەو ڕەژەی مرۆڤ دروست بوو
بەڕەنگ هەموو ڕەنگەکانی دابووە دنیا
***

_ لە شیعری (کاتی تایبەتی ڕووبار):

کلیل لە دەستی دیکتاتەر بەفەنن
بیخەینە گەنجینەی منداڵەک

زەرنین ئەو دەقانەی بە چەند دەڕەکی شیعری دەتوانن تەعبیر لە تراژیدیایەکی گەورە، یان ژیانەکی پە لە ئازار و مەرگەسات بکەن، یان ڕەسمکردنی ئەو زەمەنەی مرۆڤەکان لەنەو شەوزەنگەکی تاریک و لە گەستانەکی گەورەدا هەناسە دەدەن، یان هەموو خەونە گەورەکان دەبن بە تەزوغوباری دەم ڕەشبا. شاعیر لەو دەقەدا ڕەحەکی تووڕە و ماندووە، بەزار لە هەلومەرجەک کە دەتوانین بە هەلومەرجی مردنی خەونە جوانەکان ناوی ببەین، ڕەژگارەکە کە دیکتاتەر خاوەن هەموو دەسەڵات و هەزەکی گەورە و ڕەهایە، لەڕەگەی ئەم هەزەی دیکتاتەرەوە هەموو پەیوەندییەکان و یاسا و ڕەساکان ناڕەک و ناتەندروست دەبن و جووڕە و ئاراستەکانی ژیان دەشەوەندرە، کە هیچ بەها و حورمەتەک بە ئەوی تر و مرۆڤ و بەها مرۆییەکان نامەنەتەوە، نیشتیمان دەبەتە گەستانەکی گەورە، شاعیر لە شیعری (ڕوخسار و شوەن)دا، وەنەی ئەم

نەهامەتیانەمان لە دیمەنەکی شیعریی جوان و سەرکەوتوودا بە دەکەشە و دەڵە (دیکتاتەر بەسەر خوانماندا پژمی هیچ نیشانەیەکی خواردن نەما گەڵاینەوە بەرسەبەری درەختی گەڵستانەکان)، دیکتاتەر بەڵەحمانە بەسەر خوانەکان دەپژمە و دەشەتەوە، خوانەکان پیس و ژەهراوی دەکات، دواتر هیچ نیشانەیەکی خواردن نامێنە و سفرەکان بەتاڵ و خاڵیی دەبن، مرۆڤکانیش بە سکی برسییەوە لە بەر سەبەری درەختی گەڵستانەکان ڕۆژەکانی تەمەنییان دەژمێرن، چونکە نان بەتە (تاشە بەردەکی گەورە). شاعیر لە دەڵەکی تردا وێنەیەکی گەورەترمان بە دەکەشە و دەڵە (گەڵیان بەتاڵ کردین و ئەسکیان کردە قەپچە)، ئەمە دەڵە شیعرەکی تا بەڵێی جوان و شیعرییە، پە لە جووڵە و پە لە قسەیە، واتە دیکتاتەر لە ڕەگەی ئەو هێز و دەسەڵاتە ڕەهایەی هەیەتی، وەک بازرگانەکی بەڵەحم نەک بەروبوومەکانی سەرزەوی، بەڵکو چاوی بەیوەتە ئەوانەی ژەرزەویش، ئەوەتا گەڵەکان بەتاڵ دەکەن و ئەسکەکان دەکەنە قەپچە، شاعیر لەم وەزعە ناڕازی و نائارامە، چونکە لە خەیاڵی ئەو، گەڵستان شایستە بە مرۆڤ نییە، لە خەیاڵی ئەو (پەپوولەکان دەمدەخەنە نەو دەمی یەکتری و کەمانچەژەنەکانیش سەمفۆنیای گوڵ و نان دەژەنن!)، ئەو هەمیشە لەنێو خەیاڵە شیعرییەکانیدا، خەون بە دنیایەکی جوانتر و باشتر دەبینە، لەنێو بیرکردنەوەکانی ئەودا، مرۆڤ پیرەزترین بوونەوەرە و شایستە بە هەموو خەشیەک و سەروەرییەکە. ئەوەتا ڕوون و ئاشکرا لە شیعری (بەڵەنگ)دا، پەمان دەڵە (ئەو ڕۆژەی مرۆڤ دروست بوو بەڵەنگ هەموو ڕەنگەکانی دابووە دنیا!)، دەکرێت (بەڵەنگ) هەما بێت بە خالقەک، بەڵام خالقەکی نادیار، لەڕدا سەروەری و بەهای مرۆڤمان بە ڕەسم دەکات، شاعیر دەخوازێ ئەم ژیانە بگەڕێت، سەرزەمین و بەرسەبەر و ماڵەکان نەبنە گەڵستان (چونکە لای ئەو سەرزەمین تەواو ماندووە، پەویستییان بە چاوپەکەوتنی دەنووک و باڵە) (دەنووک و باڵ) هەمایە بە فڕین، واتە جەهەشتنی ئەو سەرزەمینەی کە ماندووە و بەتە گەڵستانەکی گەورە، واتە دەخوازێ ژیان بگەڕێتەوە باری ئاسایی و بەها و ڕەز و سەروەری بە مرۆڤکان بگەڕێتەوە، بەڵام گەڵان بەچی دەکرێت؟ ئەوە ئاشکرایە هەموو گەڵانەک چ ڕەشنبیری بێت، یان سیاسی، یان کەمەڵایەتی، بەگومان بە ئاسان و شەڕش دەکرێت، بەڵام هەیهات لەڕدا (شەڕش شەپەڵە لەی داوە ناتوانێ مەلە بکات!)، چونکە (دیکتاتەر ڕەنی لەبن پەی شەڕشگەڕدا هەڕیخلیسکاند بەرەو ڕووناکییەکی چرووک!) واتە دیکتاتەر ڕەنی لەژێر پەی شەڕشگەڕەکان ڕەکردووە و هەموویان خلیسکاون و کەوتوون، بەمانای هەموویان، یان ئەوەتا لە خشتەبراون، یان ئەوەتا دەستەمبوون، ئەستا لەنێو نائومێدییەکی گەورە و لەنێو ڕووناکییەکی چرووک ڕاکشاون)، ئیتر

گەلان چۆن ڕووداوات؟ بۆیە شاعیر کە دەنیا دەبە لەوێی بەم هەموو کۆتن و نائومێدییە گۆرانەوە تروسکایی هیچ گەلانکارییەک نابیندرێ و بەم زووانە هیچ گەلانێک ڕووناداوات، بەڵام لەگەڵ ئەوەش ناتوانێ بەدەنگ بێت، چونکە ئەو شاعیرە و (شیعریش فۆرمێکی بەدەنگ نییە) بۆیە دەخوازێ (کلیل لە دەستی دیکتاتۆر بەفەنن بیخەنە گەنجینەی منداڵەک) (گەنجینەی منداڵ) لێرەدا هەمایە بە دەستێکی پاک و ئەمین، شاعیر دەخوازێ گەنجینەکە بگوازرێتەوە بە دەستێکی ئەمین، تا چیتر مرۆڤکان سفرەیان خاڵیی نەبێت و لەژێر سێبەری درەختی گەستانەکان ڕانەکشێن، بەڵام شاعیر لەوەش نائومێد دەبێت، واتە بە وەزعێکی ئیفلیج و تا چاوبەکات هەر تاریکیی بە، بۆیە هەر لەنێو نائومێدییەکانی خۆی دەمێنێتەوە و دەڵێ (با بگۆڕێنەوە دواوە باران خۆواوی لەدەچێت دەیکاتە هەم و دەبێتە تانەی چاو)، ئیتر تەواو، کە باران خۆوای لەچێا، درەخت و گیا و سەوزاییش دەمرن، وردە وردە مرۆڤکانیش، بەمانای ئیتر (تەواو دواجار هەموومان لێرەوە دەڕۆین)، گوتمان شاعیر لەنێو نائومێدییەکی گۆرەدایە، یاخی و بێزار و ماندوو و تووڕەیە، بە گومانێکی تەخ و بە چاوی ڕەخنەوە لە هەموو گەشەیەک دەڕوانێت، لە هیچ شوێنێک ئارام ناگرێ و ناحەسێتەوە، لەگەڵ ئەوەی هەموو یاساکان و هەموو دەخەکان ناڕێک و شێوێندراون، ژیان هیچی بەسەر هیچەوە نەماوە، شاعیر لەم گەستان و لەم ژیانە مەرگساتییە تەنها شوێنێک شک دەبات بتوانێ تیایدا هەناسە بدات و ئارام بێتەوە ئەویش (شاری شیعرە (وەک ماڵێکی ئارام).) ئەوەتا خۆی لە شیعری (بلیتی ژمارە بیست و هەشت)دا دەڵێ (گوتم لە شاری شیعر دژیم و هەناسەم نەرم و خەشە ئەها شیعرم لەدیارە و وەک کاتژمێری چوونە ژوان ڕێکی خستووم)، ئەو دەڵێ (شاری شیعر)، بەڵام شاریش هەر شوێنی ژیانە، بۆیە من دەڵێم ماڵ، واتە لەنێو ئەم هەموو نەهامەتی و نائومێدییە گۆرانەدا شیعر تاکە هیوایە کە بۆی دژی و لەنێو ئەم هەموو ناڕێکیانەدا (ماڵی شیعر) ژیانێکی ئارامی پێبەخشیوە وەک کاتژمێر جەستە و دەروونی ڕێکخستووە. هەر ئەوەندەش نا، دەڵێ (بە ئارەزووی خۆم لە بەهەشت ناچمە دەرەوە)، ئەو شاعیرێکی نوێخواز و داهێنەرە، لەنێو ڕووبەری شیعر و داهێنان ناسنامەی شاعیربوونی بەدەستهێناوە، ئیتر کەس داهێنەرکانیش دەبن بە موکی مژوو و مرۆڤایەتی بە تاهەتا لەنێو ئەبەدییەتدا دەمێننەوە، لێرە بەهەشت هەمایە بە مانەوە لەنێو ئەبەدییەتدا.

تا ئێرە بەشی یەکەمی نامەکەم بوو لە بەشی دووەمدا، دەمەوێت لە دەرگای بابەتێکی گرینگ بدەم ئەویش لە ڕەگەی دەڵێ شیعرێکی نێو ئەم دەقە، لە شیعری (جێناوەکان)دا دەڵێت (با بگۆڕێنەوە دواوە هەز

تووڕێ لە سەوی کەوتوو.)، لەم دەڤەرە شیعرەدا جوانییەکی بەونە بەرهەم هاتووە لە هەمانکات، بارگاویە بە خەیاڵی زانستی و فەلسەفی، لەسەرتا ئەو پرسیارە لەلای خوێنەر دروست دەبێ بە هەز تووڕێ لە سەوی کەوتوو؟! لەنەو قووڵایی بیرکردنەوەدا ڕاستەوخۆ بیرمان بە لای (نیوتن و هاوکێشەی کێشی زەوی) دەچێت، دواتر تەکەڤە بە ململانێی نەوان هێزکانی مردن و ژیان دەبینەوە. لەم وێنەیەدا دیکتاتەر زەوی کردەتە گەڕستانێکی گەورە، زەوی هەمایە بە مردن، ئاسمان لەسەرووی سەوکەوە، ڕووناکی و خۆرتاو و ئەستێرەکان و بەپێی بیرکردنەوە ئایینەکان خوداوەندەکانیش لەوێن، خوداوەندیش خاوێن هەموو دەسەڵات و هێزێکە، ئاسمان هەمایە بە ژیان، لەنەوان ململانێی (هێزی زەوی و هێزی ئاسمان) سەوکە ململانە و ئەنجامەکان یەکلایی دەکاتەوە، دەکرێ سەوکەش هەما بێت بە (مرۆڤکان و نیشتیمان و هەموو شتە جوانەکان.)، دواجار سەوکە دەکەوێت.، هێزی مردن واتە (هێزی زەوی) زاڵدەبێت بەسەر (هێزی ئاسمان) واتە هێزی ژیان، بەگومان لەباروزروفێکی وا کە شەش شەپەڵ لێی دابە و شەشگۆشەکان هەبخلیسکێن و بکەون، هەروەها چاویان پەبە لە ڕووناکییەکی چرووک، ترووسکایی هیچ گەڵانکارییەک نەبیندرێ و مرۆڤکان بە سفرەی خاییەوە لەژێر سێبەری درەختی گەڕستانەکان پاکەوتبن بەگومان جووڵەکان بە ئاراستەی مردن دەڕۆن بەیە شاعیر لەنەو ئەو نائومێدییە گەورەیەدا دەڵێت (تەواو بەدواجار لەرەوە دەڕۆین)، ئەم دەڤە شیعرە ڕەهەند و ماناکانی، بە من جگە لە ئەستیتیکا و چێژ، گرینگی و مانایەکی گەورەتری هەبوو، من مانیفەستەکم نووسیوە لە (سە بەش) پێکهاتووە، گەشنیگا و تەوانین و بیرکردنەوەکانی ئەزموونی خەمم بە شیعر لەم مانیفەستە چێ کردەتەوە، کە بەشی یەکەمی بەناوی: (شیعر فەرمەکی بەدەنگ نییە) (بەشی دووەم شیعر عەشقەکی گەورەیە.) لەم بەشەدا واتە لە بەشی دووەم دەڕۆم: (شیعر ئەو عەشقەیە پەاوپەڕ لە خەون و ئومێد و جووڵە، فەرمەکی پێ لە قسەیە و هاوتەریبە لەگەڵ ژیان و بەها مرۆییەکان، شاعیر بیرمەند نییە، بەڵام لە ڕەگەی بیرکردنەوەکانی دەتوانێ پرسیاری بیرمەندانە بەرهەمبهێنێ، شاعیر فەیلەسووف نییە، بەڵام لە ڕەگەی پاشخانە مەعریفییەکەیەوە دەتوانێ پرسیاری فەلسەفی بوروژێنێ، شاعیر گەیدەیەکی جواننناسە بە دەزینەوەی جوانییەکان هەموو گەردوون لەبەردەمی دایە، ئاسمان و کیشوەرەکان و ئەقیانووسەکان و تەنانەت وردە ئەستێرە دوور دوورەکانیش، دواجار شیعر عەشقەکی گەورەیە، ئەشقیش میلەدییە بەردەوامەکەی ژیانە و ژیانیش دەقەکی شیعری ناوازەی پە لە جوانی و چێژە). ئەم دەقە ئەوەی پیشانداین کە شیعر (فەرمەکی بەدەنگ نییە)، شاعیر دەتوانێ

دەنگ و هاوارەکانی خۆی بەسەر هەموو ئەو هێز و هەکارانە بەرز بکاتەوە کە دەیانەوێت ژیان ناشیرین بکەن و خەونە جوانەکانی مرۆڤ لەباربەن، هەروەها شیعر لەتوانایدا هەیە، بارگاوی بێت بە خیاڵی زانستی و فەلسەفی و لەنێو مەعریفەیەکی فرەهەند ئیش بکات، دواجار پرسیاری زانستیی و فەلسەفیش بورووژێنێ، بەیە دەخش بووم بە خوەندنەوەی ئەم دەقە بە من وەک ئەوە وابوو بە قەمی جوانیی نووسراوەتەوە، ئیتر هاوەڵی شیعرییم، دووبارە هیوای خەشبەختی و بەختەوەرییت بە دەخوازم، بە ئومێدم لەنێو ووبەری شیعر و ووبەری داهێنان، قەمەکەت هەر بە بەشت بێ و سەاو لە شیعری باڵا.

٢٠٢٠/٩/١٢ کەنەدا

تێبینی: قەسیدەی (تەواو بە دواجار لەرەوە دەبێین) لە (دە) شیعری تر پێکهاتووە بەم ناوانە (ڕوخسار و شوێن، جێناوەکان، ڕێگاکانی دەوروبەر، گۆشەی ڕەنگ، ئاوازی چاوپێکەوتن، بلیتی ژمارە بیست و هەشت، ئەمە گەرانییەک دەگوترێ، بەڕەنگ، کاتی تایبەتی ڕووبار، ستایشێک بە جوودی).

- سەرچاوە: کتێبی(سەرزەمینی هەموو ناوەکان) سەباح ڕەنجدەر،2003.

هەڵاتن لە ڕوونـاکی.. نـاڕەحەسەن

من لەوەتەی هەم
لە ئاسمان ڕادەکەم و لەنێو با خەم دەشارمەوە
لە ئەستێرەکان ڕادەکەم و لەنێو ئاگر خەم دەشارمەوە
ڕەنگە هەکارەکەی ئەوە بێت
من لە شەوێکی تاریک و بەدیار فانەسێکی شووشە شکاوەوە
هاتووم‌تە دونیا و
ختوکەی شەرمێکی ڕەژهەڵاتیش لە جەستە و ناخم جیا نابێتەوە
ماندووم و لەنێو ئەشکەوتە تاریکەکانی شکستەکانەوە هاتووم
گوەم لە زریکە و هاواری هەموو زەمانەکان و چەرخەکان و وەرزەکان و

باخچەکان بووە
لەنێو ڕەشماڵ و پەرستگە و خەوتگەکانی عەشق
گوێم لە ڕاز و ڕەنقاویی ڕووناکەکانی شاپەریەکانیش بووە
کتێبە پیرۆزەکانیشم یەکبەیەک خوێندەوە
دەربەدەری ئایەتەکان و پەپوولەی خۆنی بەیاتریسەکانیشم
شیکردوونەتەوە
هەر بەم دەنگ و ڕوخسارو شان و ملە تەزاویەوە
هاتم و سەدیەک لە مەمکەکە سپییەکانی ڕووناکی و
ئەقیانووسەک لە شەپۆلی بەدەنگی و
کیشوەرەک لە نیگای خەواڵووی لەخەم نامورادتر بە کەمەویە
چ زەمەنەکی دژوار و ڕەژگارەکی سەخت بوو
نەمانتوانی / لەنێو بەلەمەکانی باران بمینینەوە
لەگەڵ سەمفۆنیا هەمنەکانی سپێدە سەما بکەین و وێنەکانی خەمان
لەنێو ئەلبووومەکانی مردن بهێنینە دەرەوە
خۆنە خرپنەکانی خەمان لە باوەش بگرین و نەهێڵین لەمان
دوورکەونەوە
هاتم و من ویستم ڕووناکی ببەمە نێو سبەینەم
بیرم نەبوو ئەمەم پێ لە تاریکی
من ویستم ڕووناکی بگەڕێنمەوە نێو دونیام
بیرم چووبوو ئەمەم ناتبایە لەگەڵ ڕووناکی
هاتم و لەسەر هەموو کانییەک قومە ئاوەکم خواردەوە و بە هەموو
ڕەنگەک
نیگاری ئومێدەکانم ڕەنگ دەکرد
گەرووم وەک شمشاڵەک هەموو ئاوازە غەمگینەکانم پێ دەچێی
لەژێر سێبەری هەموو سنوبەرەک خۆنی خوناویم دەبینی
وەکو بارانیش بە پەدەشتی هەموو بەهەشتەکدا دادەباریم
سەردەمانەک ڕووناکی ماڵ بەماڵ و کەڵان بە کەڵان بەدوامدا دەگەڕا
ئەستا من لێی ڕادەکەم و دوور دەکەومەوە
لێی ڕادەکەم و ژیانیش لە پەشمدایە و وەکو من ڕادەکات
سەوزایی لە کەنار ڕەگاکان دوور دەکەونەوە
هێڵەکان و ڕەنگەکانی پەلکەزێڕینەش
لە ئاسمان یاخی دەبن و جیادەبنەوە
جیادەبنەوە و ئەوانیش دوور دەکەونەوە
منیش هەر دەمەم و دوور دەکەومەوە
خەم و خەیاڵەکی ڕووت ڕووت
خەم و خەونەکی گەچان بەدەستی ڕووت
خەم و پەنجەرەیەک لە تاریکی ڕووت

خەم و ڕەحەتکی هەڵا هەڵا و هەستەکی فەبیایی
خەم و خەیاڵەکی نامە و دەست و پەنجەیەکی لەرزەک
ئەم جیهانە چەند چە و تەکئاڵاو و سەراسیمە و ئاڵەزە
ڕەگەکانی ڕەش و ئەستەرەکانی ڕەش و مەمکەڵەکانی ڕەش
شەو و شەوگاریش هەر ڕەش
ناتوانین وشەکان و هەستەکان و نیگاکانی بخوەنینەوە
سەیرکەن بەردیش لەمان دوور دەکەوەتەوە و
ڕووناکیش بوخچەیەکە پە لە نهێنی نەدرکاو
عەشق بازنەیەکی داخراوە و دەرگایەکی هەیە بە چوونە ژوورەوە
دەرگای هاتنە دەرەش لە گەڕستان سەر دەردەکا
چیڕۆکەکانی پەکەوەبوون گەیشتنە خاڵی کۆتایی
دەستەکانمان توانای لەکردنەوەی هەنجیرە گەیوەکانییان نەماوە
مەوداکانی نەوانیشمان بە ئەندازەی مەودای
ڕووناکی نەو دەی تە و تاریکی نەو چاوەکانی من لەیەکەوە دوورن
هەر بەو نیگا تاریکانەوە دەڕوانم
هەندەجار کە لە ئاوێنەوە سەیری خەم دەکەم / ڕوخساری خەم ناناسمەوە
چ هەستەکی تووڕەهات و پووچ و هەڵەنجاوییە ئەم خەیاڵانەی من
ڕووناکی نەو گەردوون پەاوپڕە لە شتی نامە
بەیە منیش نامەم بە ڕووناکی و بە هەموو هاوکەشەکانی ئەم گەردوونە
من بە شەوێک خەم فڕەدایە نەو چاڕەکانی عەشق
نەمدەزانی ڕەژەک لەنەو قووڵاییەکاندا دەگەمە خاڵی کۆتایی و لەوەدا دەوەستم
دەوەستم و قاچەکانم لە جووڵە دەکەون
جەستە و میشک و پەنجە و چاوەکانم سە دەبن
لەدوورەوە / تەنها یەک ڕووناکی و یەک پەنجەرە و یەک مەشخەڵی ئاگر دەبینم
بەیە ژیانێک ژیام / بیرم چووبوو لە کۆتایی دەگەمە خاڵی وەستان و مردن
هەر ژیام و لە ڕووناکی و ئاگر نزیک دەبوومەوە
کەچی ئیستا هەموو ڕەژە مردن قسەم لەگەڵ دەکا و پەمدەڕێ
چیتر خەت بە فەتارەت مەدە و لە ڕووناکی دوورکەرەوە
ئەستا من چرکە چرکە لە ڕووناکی دوور دەکەومەوە
ڕووناکی ترسناکە لە مردن نزیکم دەکاتەوە
من ئەستا گومان لە هەموو ئاوێنەکان دەکەم
وەکچەن گومان لە بوون و بیرکردنەوەکانی خەیشم دەکەم
گومان لەو تاریکییە دەکەم کە ماڵێک نەبەت بە ڕووناکی

گومان لەو ڕووناکییەش دەکەم گەشەیەک لە گەشەکانی
پەناگەیەک نەبەت بە تاریکی
هەموو ڕووناکی گەردوونم هەنایە نەو شیعرەکانم
نەمتوانی لە زەردەخەنە مەنالیزاییەکەی منداڵیم تێبگەم
نەمتوانی گومانەکانی نەو خەون و خەیاڵەکانم بخوێنمەوە
نەمتوانی لە نیگەرانییەکانی نەو تریفەی شەوەکانم تێبگەم
هەموو ڕووناکییەکانی گەردوونم هەنایە نەو شیعرەکانم
نەمتوانی تاریکایی نەو تەنیایی خەم و تاریکایی نەو تەنیایی خەرتاو و
تاریکایی نەو تەنیایی خودا بخوێنمەوە
ئەی ڕووناکی من ئەستا لەتە ڕادەکەم و لەت دوور دەکەومەوە
لەت ڕادەکەم خەم و خەونەکی ڕووت و گومانەکی ڕووت
وەکچەن / وەرزەکان لە زەمەن ڕادەکەن و گەردوون لەبوون و
ئەی ڕووناکی منیش لەتە
هەندجار ژیان نوختەیەکی ڕەشە بە سەر گەنای مانگەوە
یان تابلۆیەکە لەشەوەی ئەسپەکی بچکۆڵە لەنەو هەورە ڕەشەکانەوە
منیش ڕادەمێنم و دەکەومە نەو خەیاڵەکی قووڵەوە و دەپرسم
دەبە من لەکوێی نەو ئەم نوختە ڕەشەی سەر گەنای مانگ لەنگەرم گرتبە
یان گەر لەو ئەسپە بچکۆڵەیەی نەو هەور ڕەشەکانەوە نزیک ببمەوە
تە بەڵێی ئەمیش وەک هەمیشە لەم دوور نەکەوتەوە
نوختە ڕەشەکە و ئەسپە بچکۆڵانەکە بە ڕووناکی ئەستێرەکانەوە
دەورە دراون
ئەستێرەکان ماڵی تیشکە سوورە ڕووناکەکانن
تیشکە سوورە ڕووناکەکان و من سەدیەک لە نیوانمان
تریفە زەردە ڕووناکەکانی مانگ و سەدیەک لە هەوەرین
سەدیەک لە هەوەرین و پایزەکی سەرمەدی لەنەوانمان
ڕووناکی لەنەو بوونی من سەرابەکە بە نزیکبوونەوە ون دەبە
وەک تەنکە بەفرەکی بەهاری بەنیگایەکی خەرتاو ڕەش دەبەتەوە
بەئاگا لەخەم / کاتژمێرەکم لەدەستە قایش ڕەش و میلەکانی ڕەش
چرکە چرکە کات و زەمەنی سەدە تاریکەکانم بە دەخوێنەتەوە
زەمەنی لەکدابرانەکان و مردنەکان و وەستانەکان و سەبوونەکان
ئەستا من / هەر پەنجەیەکم لە بنارەک و هەر قاچەکم لە کیشوەرەک و
چاوەکانم و پارچەکانی تری جەستەم فڕەدراونەتە نەو دەریاچەکانەوە
سەدیەکم پەویستە بە خەکەکردنەوە
سەدیەکم پەویستە تا نیگاکانم بە جووڵە بنەوە و ئەو ڕووناکییە ببەخشن

کە لەنێو گەشەیەکی چاوەکانم و لەنێو ژوورەکی قەسیدەکانم هەم گرتوون
ئاخ چ زەمانەکی پڕ ئازار و خەفەتاویە کاتێک ئێم دیمەنەم بیردەکەوێتەوە
منداڵیم کەنارێک بوو بەرز دەبوویەوە لە ڕووناکی نزیک دەبوویەوە و ون دەبوو
باڵندەکان بەرزدەبوونەوە لە ڕووناکی دوور دەکەوتنەوە و ون دەبوون
هەور لە بازنەیەکی ناڕێک دەخولایە و شەپۆلەکان سروودەکانیان بیردەچوویەوە
با مانی دەگرت و گڤە گڤی نەدەهات
گەپکەی درەختەکانیش خالیبوون لە بوخچە ڕەنگاوڕەنگەکانی خەون
ئێم گەردوونە پەویستی بە تەقینەوەیەک و بورکانێکی گەورەتر هەیە
تا ئێمەش نوختەیەکی ڕەش دابنێین و سەر لەنوێ دەست پێبکەینەوە
بەڕام / ئەمجارەیان لە ڕووناکی ڕانەکەین و ببین بە تابلۆیەک لە ئاگر

ڕەبەنداني

٢٠٢٤

(گۆڤان ١٤).. شیعری ناڕەحەسەن

(تابلۆ ، یادەوەری ، عەشق ، فەین ، نائومێدی ، بوون ، خەزگە ، ڕابردوو ، جوانی ، تەنیایی ، شیعر ، ئارەزوو ، ژیان ، چاوەروانی ، ئازادی ، پرسیار ، ڕووناکی ، دابڕان ، گومان ، گۆڕانەوە ، جیاوازی …)
١
(..……)
سەردەمانێک پەنجەکانم
لەژێر ستیانەکەتدا دەخوتن
لاولاوەی خونەکانیشم
دەوروبەری کانی حەزەکانتی دادەپۆشی و

ڕۆگەکانیان لەنێو ئاوە ڕوونەکەی ئارەزووت
دەمیان بە خەرتاوی ئومێد دەکردەوە
منیش لەو ڕۆژانە
لەنێو ڕووناکی چاوەکانت خەم دەشاردەوە
٢
(.....)
ناولەپی ئازارەکانم پڕە لە ئاگر
ئاگر چیڕۆکە درێژەکانی عەشقم بە دەنووسەتەوە
پەپوولەکانیش دەتەنگ و خەیاڵ ماندوو
بە مەبەست
لە دەوری گوڵەکان دەسووڕێنەوە
لە دوورەوەش
لە شەپۆلە بەهودەکانی ڕووبارەوە
گەرانییەکی غەمگین دەتە گوێ و دەڵێن
ئاسوودەیی ئێمە خەرتاوەکی ڕەنگ زەرد بوو
ئاوابوو ئیتر هەڵناینەتەوە
٣
(.....)
بەدەنگیم پڕە لە قسە
پڕە لە هاوار
پڕە لە شیعر
وەکچۆن تەنیاییم
پڕە لە ئاوەدانی و ژیان و مردن
ئەی خوێنەر ...
گەر دەتەوێت زەتر
کەدەکانی شیعر و نهێنیەکانمت بە بکرێنەوە
توند توند
دەست بە لچکە کراسی ژیانتەوە بگرە ...!
٤
(.....)
پەنجەرەی دەت بکەرەوە و
لە چاوەوانیم بە
تا دوا ساتەکان و
چرکە ڕەشەکانی کەتایی کات
وەکچۆن منیش
بەر لە دایکبوونمەوە لە چاوەوانیت دام
من تەمەنەکە چرکە ڕەشەکانی

کۆتایی کاتم جیهێشتووە
لەلای من
زەمەن و هووناکی و هاز و ڕەنگینەکان
دەمەکە کۆتاییان پێهاتووە
٥
(.....)
گەر شەو و ڕۆژەک
خەر لە ماڵەکەی خەی نەیەتەدەر و یاخی ببێ
چاوەکانی ئاسمان زەق زەق سوور هەڵدەگەڕێن
زەوی لە جووڵە دەکەوێ
کاتژمێرەکان یەتمی تکەتکیان بیردەچێتەوە
ڕەنگەکان بە تارایەکی ڕەش خەیان دادەپۆشن
سیمای جوانی لەسەر ڕوخساری
تاوێر و تاقگە و تەلارەکان دەرناکەون
منیش لەنێو ونبوونی خەمدا ونتر و ونتر دەبم
٦
(.....)
ئایا لە دەزەخدا مرۆڤەکان دەمرن
یان / بەر لە ئاگر دەزەخ هەبوو
ئەی بەهەشت و دەزەخ کەی هاتوونەتە بوون ... ؟!
٧
(.....)
زەر شەوان حەزدەکەم
مەمەک لەسەر سینگی دەریا داگیرسێنم
تا تابلۆی ئەو چرکە ساتە بکەشم
کە باران لەوە تەڕەکانی ئاو ماچ دەکات
چەندە جوان بوو
گەر مرۆڤیش لەنێو ئاو بژیابا
نە ماڵی دەبوو نە شەقام و نە نیشتیمان
٨
(.....)
من خولیاکانتم پێکرد لە خەون
خەونەکانیشت پێ لە پێیکەری تە
تەش لە نێو خەون و خولیاکانم
پێیکەرەکانی منت شکاند
٩
(.....)

گەر لە تاریکی نەمناسییەوە
چیت لەبکەم لە ڕووناکی
گەر ژیانی من تابلۆیەک بێت لە نائومێدی
خۆشی و سۆفا و
بەزم و شادی و بەختەوەری بە من چی ..!
١٠
(.....)
جوانی هەورەکی سپییە
لەنێو ئاسمانە ڕەشەکەی دەقدا
بارانەکی شینی پڕ چێژ دادەکا
دەروونی خاک و گیا و باخچەکان
هەمن و ئارام دەکاتەوە ... !
١١
(.....)
ئازادیش ڕووناکییەکی نارنجی نوورانییە
لەنێو ئاوێنە ئاوییەکەی بووندا
لەگەڵ دەرکەوتنی
جووڵە و ژیانی مرۆڤەکان
ئاکتیف و گەش و ڕەشن دەکاتەوە ...!

ڕەشەمەی ٢٠٢٤

من تەنیا ییم لەدەژێ.. ناڵە حەسەن

بە ئەوەی چاوەکانت هەر بە گەشی بمێننەوە
ڕووناکیم لە خەرتاو دەدزی
تا ڕێگاکانی بەردەمت ببینی و هەر بەڕێت و نەکەویت
بە ئەوەی تابلۆی جەستە و نیگاری خۆنەکانت
پە بکەم لە ڕەنگ
قەڵەمی لەوتم لە ئەستێرە مەینەکان و
سپیاوی گەنات لە بەفر و

مەسکارام لە ژنە مەستەکانی نەو باڵەکان و
ئاوینە بچووکە بازنەییەکە لە سەراب و
کل و کلدانیش لەو کچە قەرەجانەی
ناو لەپمیان دەخوەندەوە و
ڕەنگە شینەکەی نینەکیش لە هەور و
تەقە زەردەکەی قژی خاویشتم لەمانگ قەرز دەکرد
بە مانەوەی بزە گەرمەکەی سەر ڕوخساریشت
هەوەمدەدا
پەیکەری مەحاڵ بە چەک دا بدەم
هەرگیز ئاوە لە دواوەم نەدەمەوە
هەندەجار وەک ئیبلیسەک گەردوونم پە دەکرد لە تاوان
هەندەجاریش دەبووم بە فریشتە و
دەستەکانم دەکرد بە هەلانە بە ساقە سەرەی پەرەسەلکەکان و
بە هەناسەم گەرمم دەکردنەوە
بە سەما و خاوبوونەوەی هەستە ئیرەسییەکانت
هاژەی هەموو ڕووبارەکانم دەهەنایە نەو ژوورەکەم
تریفەکانی تاریکیم لە نەو شەوەکانت دوور دەخستەوە
گوەی ئارەزووەکانتم ئاو دەدا و
هەر لە ئیوارەوەش بخوورم
لە سوچەکانی نەو ماڵەکەت هەڵدەکرد
شیعرم بە پەپووڵە و کەترە سپییەکان دەخوەندەوە
تا بەر پەنجەرەکەت جەنەهەڵن
بە زمانی سەوزایی قسەم بە درەختەکان دەکرد
تا لەگەڵە بادا سەمفەنیایەکی سەرنادایيت بە بژەنن
ئایەتە ئاوییەکانیشم بە ماسییە بچکۆڵەکان دەخوەند
تا لە نەو قووڵاییەکان و لەژێر بەردەکان خەیان نەشارنەوە
دەوری چیمەنی بەردەم ماڵەکەشتانم بە ڕەشە ڕەیحانە
دادەپەشت
سمەرەکانیشم وا ڕاهەنابوون
نەرم نەرم بەسەر لقەکاندا بازبدەن
بە چاوە ڕەشەکانیان لەت بروانن
بە ددانە تیژەکانییان گوەزت بە بشکەنن
بە دەم پیاسە و ڕەیشتنی نەو دارستانەکانیش
دەبووم بە کاتژمێری دەستت
چرکە چرکە ترپەی دە و هەناسەتم دەخوەندەوە
هەندەجاریش لە دواوەت دەڕەیشتم
تا هەنگاوەکانت بژمەرم

لە کاتی پشوودانیش بەدەم خواردنەوەی چای عەسرانەک
حیکایەتی (دەنکە هەنار)م بە کچە گوفرەشکان دەگەڵایەوە
تاکو دەمە و ڕۆژئاوابوون نەمێنێوە و هەر لەلات بمێنێوە
بە شەوە گەرمە ئیرەسیەکانیشت
مەمم لەنیو لەپی دەستەکانم دادەگیرساند و
بە ماچ و وشە ناسکەکانی شیعری
قسەم لەگەڵ دەمار بە دەماری هەست و سۆزت دەکرد
بە گەشبوونەوەی چرای مەراق و مەبەستەکانیشت
بەسەر پشتی شەپۆلەکانی ئاگر بازمدەدا و
پە پەیژەکانی بروسکە هەڵدەگەڕام
سەرشەتانە ڕۆگام بە ڕۆشبا دەگرت
چاوەکانم ئایکۆنەکانی مردنی نەدەخوێندەوە
دەچوومە نەو گەرووی نەهەنگ و
خەم و تووڕەگەیەک نان دەگەرامەوە
ئەلبوومی قەسیدەکانم پەبوون لە وێنەکانی تە
ناوەکەشت هەمایەکی گەورەبوو
هەمیشە دووبارە و سەبارە دەبیندرایەوە
لەنەو دەفتەری یادەوەریەکانت
قسەی ئەو ڕۆمانتوس و بیرمەندانەم
بەت دەنووسی
کە پەیانەوە سەرسام بووی
بیرمە جارێک نووسیبووم تەلستەی دەڵێت
(ژیان بە بە عەشق ئاسانە
بەڵام / مانایەکی ئەوتەی نییە ..)
تەش دوای خوێندنەوە گوتت
ئای چ گەوهەرێک خەی لە پشتی
ئەم قسانە حەشارداوە
ئەوە من بووم دەمەویست
وەکو شاعیرێکی ڕۆژهەڵاتی
بە تا ئەبەد لەنەو پەرستگە ڕووناکەکانی عەشق
بمێنمەوە
هەندە بەرزیش بفەم
تا لەنەو تەمە سپیەکانی ئەودیو هەورەکانەوە
کە پرێک لە گەڵا و درەختە سپیەکان دروست بکەم و
تەش هەر لە تەنیشتمەوە ڕاکشابیت
جەخار ئەستاش
بە هەورازەکانی نائومێدی هەڵدەگەڕێم

باوەڕناکەم میلەدییە غەمگینەکانی نێو هەناسە و وێنەکانم
بە هیچ شمشاڵێک و کەمانچەیەک بژێندرێن
ئەوە منم بەنێو ناشوێن دا بە ئاراستەیەکی بازنەیی
دەدەکەم و ناگەم بە دوادەر و دوا وشەی بەیارەکانم
ئەستاش خەم و
چەند کتێبێکی چاو بەفرەسک و قەڵەمێکی نارنجی
لە باکووری ڕۆژئاوابوونەکانی خەون
تەنە تەنەم وەک باران و وەک خوداش تەنیاییم لەدەژێ

بەبەنـــــــدانی

٢٠٢٤

دەقی تەمەن ٣٧.. ناڵە حەسەن

١
ئەگەر لەنێو قووڵایی دەزەخیش بم
کاتێک تە لە تەنیشتمەوە ڕادەکشێی
منیش / گوێم لە میلەدی هەناسە ساردەکەی
جەستە و لەوی تەزیوت دەبە
ئیدی دەمودەست
دەگەڕێمەوە نێو سەهۆبەندانی وەرزی غوربەت و
کێو کێو بەفری نائومێدی
بەسەر خاکی خۆنەکانم و
پەدەشتی ڕەحە غەریبەکەم دا دەبارێ
٢
بە بەدەنگی لە باوەشی نائومێدییەوە
بە نائومێدی لە باوەشی غوربەتەوە
بە غەریبی لە باوەشی تەنیاییەوە
بە تەنیایی لە باوەشی مردنەوە
بە مردوویی لە باوەشی ژیانەوە / ڕاکشاوم
ڕەنگەکانی نێو تابلۆی ئەو قەدەرەی من
تەخ و تەماوی و تاریکن
کەد و هەماکان

بە چاوەکانی خەرتاو ناخوەندرەنەوە
من نازانم
هاتنی من بە نەو ژیان
چ حیکمەتێکی تیا بوو ئەی خودا !
٣
ئەستێرە ئاوسەکان لەنەو مندا
نەزیف دەبن
بارانی نائومێدییەکانیان
بەسەر کەگەی خەونەکانم دا دەبارێنن
لە دەرەوەی بازنەکانی حەقیقەت و
جەزردانی وەرزی جوانییەکان
بەخوەن باخچەی گوڵ بەنخەشەکان ئاودەدەن
مانگەش بە چاوی بە فرمێسکەوە لە دووری دوورەوە
بە چریکەی کچێنی پەپوولەکان دەچەمێتەوە
٤
ئەی پرشنگتر لە پەیشکی
خەرتاوی خەمە گەورەکانم
کە هاتمەوە
لە ئەوارە ئاگرینە ئەسمەرییەکانی نیشتیمان
سەرمەست و دەگەشمکە بە میلەدییە ئەوینییەکان
با تەنیاییم ئاوودە بیتەوە
بە ئایکەنەکانی ئاوەدانی و
ماڵانە درێژەکەی ئایندەشم
بە ئەندەشە ئەوینییە ئاوییەکان / بنووسرێتەوە
٥
من هەمیشە
لەسەر دیواری خەونەکانم
بە شیلەی شیعرە شینەکانم
هەستە ئیرەسییەکانم دەنووسمەوە
پەرەسیلکە ماندووەکانی
بنار کەژو کەوەکانی عەشقیشم
بە هەرلایەک بفڕن
دواتر دەن و
لەسەر درەختەکانی
نەو مەمکەکانی تە دەنیشنەوە
٦
ئەی شەخ

کە هاتمەوە
قژی خاوی تە دەکەم بە ڕەشماڵێک
با کور و کچە عاشقەکانی گەڕەکەکەمان
لە ژێریدا عەشق بکەن و
یەکتری بە وشە گەرمەکانی خۆشویستی بلاوێننەوە
منیش / هەموو ڕۆژانی سە شەمە و پێنج شەممان
کەرسەکانی عەشق و ئەوین دەڕێژمەوە
فەریان دەکەم (شاعیرانە بژین)
شەوانان توند توند
لەوی یەکتری بمژن و
لە ئامێزی یەکتریدا ڕۆژ بکەنەوە
٧
من لەمەودوا خەم ڕادەنم
لەگەڵ تاریکی نەو تەنیایی خەم
ئەستێرە پرشنگەکانی نەو چاوەکانی تە ڕەسم دەکەم
گوێ لە گەرانییە وەرانبووەکانی دڵی خەم ڕاناگرم
بە میلەدییە ناسکەکانی لەرینەوەی مەمکەکانی تە
لەژێر بارانە بۆهارییەکان سەما دەکەم
هاوار و قیژە و فرمێسکەکان و
خەمی نانی ڕابردووم لە بیر خەم دەبەمەوە
دەم و تابلۆکانی ئایندەم
بە ڕەنگە ئاجوغەکانی
گوڵە ڕەنگینەکانی نەو بەهەشتی تە ڕەنگ دەکەم
٨
من سەرمستانە
هەموو تەمەنم بە عەشق بەخشی
باجی گەورەشم بە یدا
ڕەنگە عەشق لەلای من مانایەکی تری هەبە
لەدەرەوەی چەمکەکانی
زیندان و زنجیر و کێلەبوون
فەینەکە بە ڕەهایی لەنەو ئاسمانی خۆشویستی
بە ئازادی دەفەم دەفەم دەفەم
لەهەر کوێدا گوڵەکی جوان ببینم
دەنیشمەوە و کەمێک لەلای دەمنمەوە
من ئەو پەپوولەیەم / بە تەنیا
مولکی هیچ باخچەیەک و گوڵەک و ئاسمانێک نیم
٩

لە بیرمایە
ڕۆژگارێک دەمانگوت
ئەمە دوو دوورەختی خۆسکین
وەک بەفر و خاک / ماسی و ئاو
هەرگیز ناتوانین لە یەکتری جیا ببینەوە
بۆیام دواجار هەروەک دایکم گوتەنی
(بنیادەم شیری خاوی خواردووە
هەموو شتەکی لەدەوشتەوە ...!)
منیش شاعیرەکی سیحرباز نەبووم
تا بتوانم ئایندە دوورەکان بخوێنمەوە
١٠
تە ئەو فریشتە گەردوونییەی
دەتوانی گەرد گەرد
بە زەردەخەنە سیحراوییە سەرمەدییەکەت
گۆڵا و درەختی هەموو وەرزەکانم بە سەما بهێنی
تە دەتوانی لەنەو تەمە سپییەکانی
سەرووی هەورە شینەکانەوە
کەشکەکی ڕەنگینم بە دروست بکەی
لەگەڵ خۆنە سەربەاوەکانی منداڵیم و
دەشکانە پە برینەکانی هەرزەییم و
تەنانەت / لەگەڵ مەحالیش ئاشتمکەیتەوە
١١
من پەشتر
هەندە لە تەنیایی خەم دەترسام
تا ئەو ئەندازەیەی دەمویست
هەموو ئەو ئاوەنانە بشکێنم
کە بە تەنیا لە نەویاندا دەردەکەوم
هەموو ئەو ئەلبوومانەش بسووتێنم
کە وێنە تەنیاکانمیان لەخە گرتووە
بۆیام / دواجار
تەنیایی بوو بە دوا ماڵ و
بەدوا وەستگە و چارەنووسم
١٢
گەر پێت بڵێم
من تەم لەخەم خەشتر دەوێت
بەوا مەکە
چونکە من / بە گەیشتن

بە هەشووە ترەی خۆنەکانم
دەیەها ڕیگام تاقیکردەتەوە
لەوانەیە لەکەنار یەکێک لەم ڕێگایانە
بە تە ئاشنا بوو بم
١٣
لەو ڕۆژەوەی
ئەستێرەکانی ڕووناکی و تریفەکانی عەشق
لە نەو شەوەکانم دەرناکەون
نەک تەنها خەم
خەون و خەیاڵەکانیشم پەبوون لە نائومێدی
هەمیشە تاریکیم لەدەڕژێ
هەستەکانی ناوەوەم دەمارەکانییان گرژ دەبن
وەک ڕێبوارێکی ون
نازانم لەکوێم و بەدوای چیدا دەگەڕێم
وا هەستدەکەم
بارێکی قورسم بەسەر ژیانەوە و
بە ناچاری
ژیان بەدوای خۆیدا ڕام دەکێشێ
١٤
ئەو / خەیی و کەمانجەیەکی نارنجی
منیش / خەم و چەند وشەیەکی چاو بە فرمێسک
ئەو / خەیی و بزەیەکی گەرم گەرم
منیش / خەم و قەڵەمێکی نیگا سپی
لەم باکووری غەریبیەدا
هەموو مانگی بەفرانبارێک پەشوازی لە مردن دەکەین
١٥
چەند پارچە سەهۆڵێک
دەخەمە نەو لەپی دەستەکانم
دەستەکانم توند توند
توند توند / دەستەکانم دادەخەم
تا پەنجەکانم و هەموو جەستەم سە دەبن
دەبم بە پەیکەرێک لە سەهۆڵ
تا هەموو یادەوەریە تاڵەکانم بیربچێتەوە
دواتر کە خەرێکی نوە هەڵدە
دوای توانەوە و گەرمبوونەوە
ژیانێکی نوە و قەسیدەیەکی نوە دەست پەدەکەمەوە !

دەقی تەمەن ٣٨.. ناو حەسەن

١
هەموو ساڵێک
لە مانگی بەفرانبار دا
بەفر کەو کەو
بەسەر جەستە و ڕەحم دا
دەبارێ
خۆنەکانم و درەختەکانی ناخم
سپی دەبنەوە
مانایەکی نوێ بە بوونم دەبەخشن
ژیان لای من
وەک ئاگری
نەو چیڕۆکی بەرئاگردانەکان
بە کەپەوە
سەر لە نوێ دەست پێدەکاتەوە
٢
ئەستێرەکانی ئاسمان
لەدووری دوورەوە
دەتوانن هەموو شتێک ببینن
تەنانەت
زەردەخەنەی سەر ڕوخساری مەشوولەیەک
ئەستێرەکانی نەو چاوەکانی منیش
تەنها و تەنها
نیگای نەرم و
ڕوخسارە ڕەندکاوییەکەی تە دەبینن
چ گەستانێکی درەوشاوەی / ئەی عەشق
٣
کە تە
لەنەو خۆنەکانم ون دەبیت و

شوێن هەنگاوەکانت
ڕەش دەبنەوە
ژیانیش لەنێو ئەشکەوتێکی تاریک
بە تەنیا جەمدەهێنێ و
ڕەو ڕووناکایی نێو چاوەکانی تۆ
ئەغر دەکات و لێم دوور دەکەوێتەوە
٤
من میلەدێکی سروشتیم
پێم لە دەنگی گەڵای وەریو و
لە هاژەی ڕووبارێکی غەمگین و
لە گڤە گڤی (با) یەکی یاخی
من سروودێکی بەردەوامم
لە پشت هەر وشەیەک و ڕستەیەکم
دەریاچەیەک لەخوێن و
گەستانێکی گەردوونی دەبیندرێ
من شاعیرێکی نێو مەملەکەتی غوربەتم
نەخشەی نیشتیمانێکی بە شوناس
وەک تاتوو لەسەر دیوارەکانی دەم هەڵکەندراوە و
خەمی مرۆڤبوونیشم وا خەریکە
دەمارەکانی جەستە و مەشکم هەنجن هەنجن و
چاوی ئومێدەکانیشم پڕ تەزاب دەکات
٥
کە هاتمەوە
لەگەڵ خەمدا
ئاوێنەیەکی بچکۆلانەت بە دەهێنمەوە
تا هەموو وێنە تەنیاکانمی تیا ببینیەوە
وێنەی هەڵکەکەی خۆنەکانیشم
ئەوانەیش
کە هەشتا لەنێو قەپەلک دان و نەتروکاون
کاتژمێرکت بە دەهێنمەوە
کە هەموو چرکەکانی ڕابردوومت بە بخوێنەتەوە
تەنانەت / مەستبوون و ونبوون و
خەوتن و مردنەکانیشم
ئەو ڕۆمانەشت بە دەهێنمەوە
کە تەرانی وەرزەکان لە یەکتری و سەبوونی سەوزایی و
پیربوون و کەتایی هاتنی شەپۆلەکان و
خەشاردنەوەی خاخاڵەکەکان و کوڕبوونی ئەستێرەکان و

هەموو ڕووداوەکانی تری تەمەنمت بە بگەڕێتەوە
٦
من لە نێو هەستەکانی
پیربوونی خەڕتاو و
نائومێدی پشکەکانی ژەر مەشخەڵی ئاگر دا
ئاشنا بووم بە تە
لەگەڵ بارانە بەهارییەکانیش
ڕژامە نێو بنار و پێدەشت و باخچە ڕەنگینەکانی تە
بە سەبەرت بووم بە درەختەکی چاو سەوز
لە وەرزی گەرم و وشکە سایدا
شینبووم بە شیلەی حەزەکانی تە
وەکو شیعریش
لە نێو جووڵەیەکی بەردەوام دام
بە دەزینەوەی کیشوەری نێو خوونەکانی تە
٧
تە مەیە بە دەزخ
دەزخ ماڵی ئەو شاعیرانەیە
کە بە تەنیا دەژین و
بە تەنیاش دەمرن
بگەڕێوە
بە بەهەشتە ئەبەدییەکەی خۆت
من دەرگای دەزخ لە تە ناکەمەوە !
٨
من لە نێو تەنوەتی خەمدا
گەرووی وشکی بیابان و
هەورە زەردەکانی
نێو چاوەکانی گوڵگەنم ڕەسم دەکەم
لە نێو تەنیایی خەمدا
تریفەی تاریکی و
ئەستێرە ڕەشەکانی
نێو ئاسمانی مردن ڕەسم دەکەم
لە نیو فرینەکانی خەمدا
ڕەنگ و ڕووناکی و
جووڵەی وەرزەکانی دەرەوەی ژیان و
دەرەوەی گەردوون ڕەسم دەکەم
هەمیشەش
لە نێو بیرکردنەوە نوێیەکانم

دەمەوێت ئاگر لە پووش و قەسەری
وشە کۆنەکان بەربدەم
٩
لە نیشتیمانی من
(یاسا پیرەمێردێکی ماندووی گەچان بەدەستە
گۆڕێک بە گۆڕێک و شەقام بە شەقام دەگۆڕێ
کەس دەرگای لێناکاتەوە)
ئەلف و بێی ئارەزووەکانیشمان
لێنەو ئایەتەکانی کتێبەکانی ئەوین نابیندرێن
لە نیشتیمانی من
هەموو شتێک هەرەسی هێناوە
لە سەرووی هەمووانەوە مرۆڤبوون
ئازادیش ڕەوە باندێکی شینە
نێک بە تەنها وەرزی کەچ
هەموو وەرزەکان هەر کەچ دەکەن
لە نیشتیمانی من ڕاستی گوتن
ئاگرەکە
نێک تەنها سەری زمان و پەنجەکانت
بڕۆکو هەموو جەستەت دەسووتێنێ
ژیانیش مشتە تەز و غوبارە بەدەم باوە
ئاخ چ وەرانێیەک و
زیندانێکی گەورەی ئێی نیشتیمان !
١٠
دوای ئەوەی
لێنەو هاوکەشە ناتەباکان
پەتی ئارامیم پچڕا
لاشەی خەم بەسە شانم دادا و
فڕەمدایە سەر گوفەکەکی قەراغ شار
(بە ڕەژی دوایی ڕەژنامەنووسێک وێنەکەی
لە ڕەژنامەیێک بەاوکردبوویەوە و لەژێریدا نووسیبووی)
ئەو مرۆڤەی ژیان نەیتوانی بیگرێتە خەی
هاودەم و هاوزمانەکانیشی
لە وشە و قسەکانی تێنەدەگەیشتن !
١١
من لێنەو شتە وردەکانەوە
سەیری تە دەکەم
لێنەو دەڕپە بارانەکی سەر گەنای گیا

لە درەنگە بەیانییەکیش
دەتبینم لە دەم ڕووبارەکەوە
لەسەر کورسییەک بە تەنیا دانیشتووی
دیوانە شیعرەک بە دەستتەوە و کوپە قاوەیەک بە تەنیشتتەوە
بە نیگایەکی گەرمەوەش هەر دەڕوانی
کاتی خۆی لەقەسیدەیەکدا بەتم نووسیبوو
نیگایەکت بەسە بە مردن
ئەستاش / دەنیام ڕۆژەک دادە
ئەو نیگایە گەرمەی تە هەر دەمکوژە
ببوورە / لەنەو جانتای یادەوەرییەکانم
لە کونجەکی تاریک بە ئەبەد زیندانیم کردووی
١٢
(مانگ مانی گرتووە ، بەهەی شەرپەنجەوە
لە نەو کوخە هەورینەکەی نایەتە دەرەوە)
ئەمم لە دەمی باندەکانەوە بیستووە !

دونە شەو
مانگ لە شەوەی
کچەکی وردیلەی جوان هاتە خەونم
بە تاو خۆی هاویشتە نەو باوەشم
بە عەشقەوە / گەنا و لەوکانی ماچ دەکردم
ەوخساری وەک شەونمی بەر هەتاو دەدرەوشایەوە
بە گە و زەردەخەنەیەکی گەرمەوە گوتی
شاعیرەکەی خەم مژدەبە لەت چاکبووەوە !
١٣
لەنەو تەمتومانە ڕۆشکییەکەی غوربەت دا
تەنیاییم وا خەریکە
مەرکانی ئومەدکانم کون کون و
بەر چاوکانم تاریک دەکا
لە بەشاییەکی ئاوودە
بە خەیاڵە خەمکییە خەمناکەکان دەسوورەمەوە
وەرە بمبەرەوە
بە نەو ئەو زەمانە زەڕنییەی
ڕووبار پە بوو لە گەرانی
خەرەتاو پە لە حیکایەت و
سەوزایی پە لە زەردەخەنە و
عەشق هەمایەک بوو بە ژیان

نیشتیمانیش ماڵکی گۆڕ بوو بە هەموومان
١٤
(یەک دوو سێ چوار پێنج)
یەک / یەک بەیەکی لاپەڕەی یادەوەریەکانت
پێ دەکەمەوە بە وردە شیعرە ئیرەسییەکانم
دوو / دوو بە دوو و جووت جووت هەموو شەوە
لەگەڵ مەیینەی خۆنەکانت جووت دەبم
سێ / سی ساڵە گوڵکی سیس ئاو دەدەم
دواجار وشک داهات و گۆنای بە لەواری مەرکانەکە نووشتایەوە
چوار / چەندین جار سواری پشتی بروسکە دەبووی
خەت لێم دەشاردەوە
دواجار هەرخەت بە ماڵە تاریکەکەی نێو شیعرەکانم دەگەڕایتەوە
پێنج / پەرتبوونت لەنێو مندا ویستەکی خودایی بوو
مردنی منیش لەنێو تەدا ئاکامی عەشقێکی ئەفسانەیی بوو
١٥
وەکچۆن هەمیشە
یادی ساتە جوانەکانی منداڵی و
ڕۆژگارە دەنشینەکانم دەکەمەوە
بە دەخشیەکی گەورەوە
یادی ڕۆژە خەفتاوی و غەمگینەکانیش
دەکەمەوە
هەموو ڕۆژە غەمگینەکانی خەم
بە تەنافی قەسیدەکانمەوە هەڵواسیوە
من هەرگیز مردنم بە ئاوات نەخواستووە و
بەرەو پیریەوە نەچووم
بەڵام کە مردنیش هات زەلیلانە ناکوژمەوە
چونکە دواجار
حەقیقەتی بوونی من لەنێو شیعرەکانمە
نەک لە نێو
ساە و مانگ و وەرز و ڕۆژەکانی تەمەنمەوە …!

کەتـــــایی
دیسەمبەری ٢٠٢٣

تێبینی :
قەسیدەی (دەقی تەمەن) ، دەقێکی کراوەو بەردەوامە لەگەڵ تەمەنی شاعیر دایە ، واتە مەرگی شاعیر دەبێتە دوا دەر و دوا نوختەی ئەم قەسیدەیە .

میمی پاشگر و منی پیاو.. ناو حەسەن

١
من نامەوێت
ڕوخسار و جەستەم بگۆڕم و
خۆم بکەم بە ژن
بۆنام حەزدەکەم
منی پیاو
بە خەیاڵ و مەشکی ژن
بیربکەمەوە و شیعر بنووسم
بە چاوەکانی ژن بڕوانم و
بە هەستەکانی ژنیش خۆم ببینم
٢
کاتێک
لەسەر سەکۆیەکی بەندەوە
بە دەنگێکی نەرینەی گۆڕاو
لەنێو گوتارەکانم دا دەڵێم
(ژنەکەم ، ئەتەمبەلەکەم ، خانووەکەم ، دەمانچەکەم ،
قاسەکەم ، سامانەکەم
کورسییەکەم ، تاجەکەم ، دەسەڵاتەکەم ..... !)
منی پیاو
خۆم وەک کەیلەیەک دەتە بەرچاو
کەیلەی کاڵا و کەیلەی زەوی و
کەیلەی شتومەک بە گیانەکان
بەیە ڕقم لە میمی پاشگر و
لە هەموو میمەکانیتر دەبەتەوە
٣
کاتێکیش
ئەم هەموو جەنگ و خوێن و
کوشتن و مردن و
تاریکی و تەنوێتی و

برسیەتی و کەچکردنە دەبینم
منی پیاو
خەم وەک دەندەیەک دەتە بەرچاو
بەیە ەقم لە پیاوبوونی خەم دەبەتەوە
٤
شەرمەزارم
کە نەمتوانی وەک مرۆڤ
عاشقانە بژیم و
لەگەڵ کوە و کچە دە پە ئومەدەکان
دەست بخەینە ناو دەستی یەکتری و
بەدەوری مەشخەڵی ئاگرەکی گەش
سەما دابەستین و
گەرانیەکانی موحیبەت و
سروودەکانی ئازادی و
بەستەکانی خۆشویستی بەینەوە
٥
چاو بەروژەرم
کە نەمتوانی وەک مرۆڤ بژیم
بە هەورازەکانی جوانی هەڵگەرەم و
هەر لەشوەن خەم
لەنەو
گەمە شینکە پە قوزەکانی ناشیرینی مامەوە
بەیە دەمەوەت
منی پیاو
لەنەو کیشوەری میمی پاشگر و
لەنەو نیشتیمانی پیاوەتی خەم بەمە دەرەوە !

ئەکتەبەری
٢٠٢٣

دڤی تەمەن / ٣٦.. ناڵە حەسەن

خەم لە نێو هووناکییەکی چوارگۆشەیی شاردەتەوە
تا وەبوونی پایز و ڕەشبینی کاتژمێرەکان
کەس نەمدەزەتەوە
گەردەلوولی ناو خەیاڵم وەک چاوی ئەستێرەکان
پەبووە لە گومان
بڕژانگەکانیشم لەگەڵ میلەدییە ئیرەسییەکان هەڵدەورن
چاوەوانی تیشکەکی شینی شوانم
کە لە نێو خەرئاوابوونی شیعرەکانم بدرەوشێتەوە
زەمەنیش لە نێو مەمکەکانی ئاگر ڕاکشاوە و
هەدی هەدی بەدەم وەنێوە خەو دەیباتەوە !
٢
ڕەنگ و نەخشی سەدەفی ڕەگا دوورەکانە
دەرختەکانیش کش و مات خامۆش خامۆش دەڕوانن
ساقەسەرەی هەوەردەکانم لە ناو هەور جەهەشت
منیش هاتمەوە سەرزەوی
بەشە هووناکی خەمم جیاکردەوە و
دەرگام لەسەرخەم داخست و
وەکوجاران گەڕامەوە نێو خەون بینین
٣
با خەسکانە هاتتە بوون
پەیوەندی بە زەمەن و مەژوو و وەرزەکانەوە
نییە
مەم و فانەسکان ناچنەوە سەر ڕەگی هووناکی
گەردەلوول لە ناو بەدەنگیدا
بەزمانێک قسە دەکات
خەیشی وشەکانی خەی و دەنگی خەی ناناسێتەوە
٤
دیاری تە لە نێو نادیاری مندا
وەک تریفەی مانگ دەرکەوتووە
دوور مەکەوە و لە چاوەوانیم
گەڕانەوەت بە نەگەڕانەوەی من مەسپەرە
من لە نێو بوون و نەبوون دا
هاوکێشەیەکم هەشتا شیکاریم هوون نەکراوەتەوە
٥

هە ژنە
نیگا سپییە چاو ڕەشەکە
دەزانم ئەستا لەم یاخیت و
شیعرەکانم ناخونیتەوە
بەهام / ڕەژەک دادە
دیوانەکانم لە باوەش دەگریت و
بەدەنگەکی نەرمی پە سەز
دەمخونیتەوە
بەهام بەداخەوە ئەوکاتە من لەرنیم …!
٦
لەنەو بیابانی غوربەتدا چەقیوم
کەنارە سپییەکانی چارنووسیشم
تا دەت بەهوودە لەم دوور دەکەونەوە
بازنەکانی شەو و ڕەژ و وەرزەکانم
لەنەو ڕەنگەکانی تاریکیدا دەسووڕێنەوە
وەرە بمبە و با چیتر
پەپوولە غەمگینەکانی نائومێدیم
لەنەو گەردەلوولە ڕەشکییەکانی مەرگ
بە ئاراستە و بە مەبەست نەخولێنەوە
٧
گەر ئەمجارە
دەستم لە لچکە کراسی
نیشتیمانم گیربەتەوە
دەپە بارانە مەینەکان و
شونمی سەرلەوی گوڵە تەنیاکان و
کرمە خەمکییەکانی ناولەپی خاک
هەموویان ئاشت دەکەمەوە
یادەوەرییەکانم لەسەر سینگی بەفر و
لەسەر ڕووی ڕووبارەکان دەنووسمەوە
سەبەری ژەر هەر درەختەک
دەکەم بە ماڵی خەم و ئیتر ناڕەمەوە
٨
قەدەری من وایە
خەرەتاو بەسەر پشتی
جەستەی نائومێدییەکانم تەدەپەڕێ
دەمارە سەوزە گیاییەکانی ناولەپیشم
دەبن بە تەزوبا و لەم دوور دەکەونەوە

منیش لەرانەوە لە باکووری ئەم غەریبییەم
بە نیگایەکی خەواڵووی خەمەشییەوە
دەمم بە شەونمی سەرگەڵای
درەختەکی شەنگەبی کردەتەوە و
تابلۆی ئومێدەکانم
بە قەمەکانی لەو و
فلچە قەترانییەکەی برژانگ و
سەرا و سپیاوی گەنای کچەکی پایزی ڕەنگ دەکەم !
٩
ئاسە / گەڵانەوە بەرەو ماڵ
ژن / تاشەبەردێک بەسەرشانی ڕووناکییەوە
باران / پیرەمێردەکی ڕیش سپی و دونیادیتە و خاوەن ئەزموون
لە بەر سەرخەشبوونی خەونە ورد و درشتەکانم
هەشتا نەپرژاومەتە سەر ئەوەی بیرەوەرییەکانم بنووسمەوە
تاریکیش هەمیشە بە جوانی پەلکە زێڕینە دەچەمێتەوە
١٠
تارایەکی شینم
بەسەر بوخچەی نهێنیەکانی
خەم و ژنەکی شەرمن داداوە
پەش ئەوەی کەوو هەڵبەنن
جارجارە دەیاندەمە دەم باو
یان جەگەکە بە شوێنکانیان دەکەم
لەخەڵا نەبوو کاتێک گوتم
ژیان عەشقەکی شەتانەیە
بەیە هەرجارێک لە بەر سەرقاڵیم
بە ماوەیەک لە ژووری نهێنیەکان دووردەکەومەوە
کاتەکیش لە پەنجەرەوە سەیریان دەکەم و دەبینم
تارا شینەکە ڕەش هەگەڵاوە / ڕەش ڕەش ڕەش
١١
پەرستگەی عەشقە ئیرەسییەکان
پەویستییان بە پرستگە نییە
نەک تەنها ڕەژانی یەکشەممە
هەر کاتێک
دەیت من لەوەم
لە ژوورەکی چراخانی
لەسەر چوارپایەی ئاگر
وەک موریدەکی هەوەدا و شەت

ووت ووت
شاگەشکە و حەپەساو .. چاوەڕێم
١٢
لە نێو ئەژگارە گرمەکە بووکان و
بەدەم هەنگاوە هەواشە فەبیایەکانم
لە نێو خەیاڵە ماندووەکەم و
ناخە شەقار شەقاربووەکەی مەملەکەتی غوربەتم
سەرداوەکان و پشکە چاوگەشکانی
قەسیدەیەکی درێژم دەزییەوە
بە پەڕەمووچەی باڵەکانی تاوسەکی یاخی و بەرزەفە
دەربەدەری ئەو قەسیدەیەم نووسیەوەو
ناویشمنا دەقی تەمەن ...!
١٣
ئەژئاوای / جەستەم خوێنی لە بەر دەڕوا
باکوورم / لە هەورازە بەندەکانی چیا سەرکەشکان
سروودی ئازادی دەخوێنە
ئەژەهەڕاتم / لە گەڵ ئەشبا و گەردەلوول
پەرتەوازە بووە بە نێو گەردووندا
باشوورم / بە لەتەک نان هاوار دەکات
چەند شەکەت و مانووە ئەو جەستەی من !
١٤
جوانی چاوەکانی ژان
تاریکی بوو بە قەزاخەیەک
هەموومان چووینە نێویەوە
چیتر ماڵە شەدارەکەی قەدپاڵەکان و
کوخە کلەرەکەی پیرەدارەکان
ئاهەنگی شادومانی ساز نادەن و
چیەکە بەرئاگردانییەکانی بەهەشت ناگەنەوە
١٥
خەم لە بەنی خەڵی پاش باران هەڵدەسووم
وردە ئەستێرەیەک لە تەنیایی خەی بەزارە و
بەدوای خەرتاودا ئادەکا
منیش بە تەباشیرەکی سوور
لەسەر دیواری قوتابخانەیەک دەنووسم
ووناکی ئاستەقینە سەرچاوەکەی لە ئاگرە
ئاگر چەند جوان و دەگیرە ئەی خودا

ئۆکتۆبەری ٢٠٢٣

چەمکەکانی (گومان و پرسیار و پاراداکس) لە شیعرەکانی (ئیمان یادەوەر) دا.. بەشی سێیەم و کۆتایی.. ناوە حەسەن

_ شیعری (خەم لەتە دادەکەنم)
ئەم شیعرە (خەم لە تە دادەکەنم) یەکەکە لە شیعرە نایابەکانی ئیمان یادەوەر ، ناونیشانەکی شیعری بارگاوی بە ئیستاتیکایەکی پە چەژ ، لە پشتی ئەم دەربڕینەوە هەست بە بەزاری و یاخیبوونەکی گەورە دەکەین ، بە بەیارەکی یەکلاکەرەوە و لە هەمانکاتیش بە نائومێدیەکی گەورە ، ئەو (تە) یە کەسەکە چیتر جێگای ئومێد و سوارچاکی خەونەکانی شاعیر نییە ، کەسەکە بە ئەو هیچ جووڵەیەکی تیا نەماوە ، ئەوتا هەر لە سەرەتای شیعرەکە بەم نائومێدیە دەست پێدەکات :
هەرەمەکیت هەناوت پڕە لە هەناسەی وشک
تەنووتە و ناتوانیت کانییەک بدزیتەوە
بەدیار تەنیاییتەوە خەیاڵکانت ڕەنگ دەکەیت
نازانیت لە کوێ دەژیت !
من دەمەوێت ڕەژەک بەم ئاڵەزیت شانە بکەم
تەش بە قووڵی بیربکەیتەوە
دەست بخەمە بینا قاقای هەموو خەیاڵکانت و
وشکانم وەک سووژن لە مەخی مەشکتدا بچەقێنم !
نائومێدیەکەی شاعیر لەڕەویە ، باس لە کەسێک دەکات ، کە هەناسەکانی وشک و کەسێکی تەنوو هەزی ئەوەی تیا نییە قومە ئاو بدزێتەوە و تەنوەتی خەی پە بشکێنێت ، کەسێکی گەشگیر و ون ، ونە لەنێو تەنیایی و خەیاڵکانی ، کەسێکی خەیاڵ پەرت و بەاوە نازانە لەکوێیە و بەرە و کە دەڕوات ، شاعیر دەیەوێت بچێت ئاڵەزیەکانی شانە بکات ، قسەی بە بکات لەم خەیاڵ پەاویە بەهەش خەی بەنێتەوە

، لە ڕۆگای بیرکردنەوە بەئاگا بێتەوە و هەناسەی بێتەوە بەر ،
هەرچەندە ئەگەر قسەکانیش وەک سووژن بەگیانیا بچن بەڵام هەر
دەیەوێت ئەوە بکات ، چونکە بەهۆی ئاڵوزی خەیاڵکانی و ئەو
بەدەربەستی و بەدەنگییەی ئەویش خۆی وەک مردوویەک دەبینێ و یان
بەدەنگی ئەو بەدوای خەیدا بەسەر ڕۆگاکان ڕادەکشێت ! ئەوتا
دەڵێت ،
منیش وەک تەرمی سەرشانی مردوو هەڵگرەکان خەمم دێتە بەرچاو
بەدەنگیت بە دوای خەمدا
بەسەر ڕۆگاکەدا دەخشێنم
بە هەموو ئەو هەورانەی بە ژێریاندا تێدەپەڕم دەڵێم
خۆی نەهات ، بەڵام دەی هات بە جەمبهەڵێ
شاعیر وەک عاشقێکی نائومێد و دەشکاو بەنێو قووڵایی ئازارەکانی
دەچێتە خوارەوە و دەڵێت ، دەگریم و (با) کان لەنێو فرمێسکەکانم
سەما دەکەن ، هەندێ نائومێدە لەو کەسە تا ئەو ئاستەی دەیەوێت پێی
بڵێت :
بە پەرەسێلکەکانیش دەڵێم
هەرگیز لەژێر سەقفی خانووەکەتان هەڵانە چە نەکەن
بەو هەموو برینەوە هەنگاو دەنێم
ڕۆژەکانیش جگە لە هەسانەک هیچی تر نەبوون
بە تیژکردنی ئازارەکانم
شەممە ئازار ، دووشەممە ئازار ، سێشەممە ئازار
چوارشەممە هەروەتر
ئیتر هیچ بوارەک و ئومێدەک نامینێتەوە ، تروسکایییەک گەر
لەدوورەوەش بێت بەدی ناکات ، بەیە ناخوازێت نەک کەسێکی تر بەکو
باڵندەیەکیش لەم یان لە خانووەکەی ئەو نزیک بێتەوە و هەڵانە لەژێر
بنمیچی ماڵەکەیان چە بکەن ، با ئەوانیش تووشی ئەم دەشکان و
نائومێدییە گەورەیە نەبن ، ئیدی کە هیچ ئومێدەک و تروسکایییەک
نامێنێ ئینجا ئەویش بەیاری خۆی دەدات و لەی یاخی دەبێت دەڵێت :
نامەوە بمێنمەوە
لە کاتی ڕاگرتنی پاسکیش بیرت لێنەکەمەوە
تەنانەت هەندێ تەواوبوونی جگەرەیەکیش
دەمەوێت وەکو ئەو نەخۆشانەی شەرپەنجەیان تێپەڕاند
ئاهەنگی دەرچوون لە تە بگەم
ئیتر دەست بە جەهەشتنی خەم دەکەم لە تەدا
ئەوە دەبینین ، تازە تەواو بە دوابەیاری خۆی گەیشت ، بەیاریدا
چیتر بە دوای جەستەیەکی مردوو دانەنیشێت ، بەیاری دا جەبهەڵێت و
بەوات و چیتر بیری لێنەکاتەوە ، تەنانەت بە چەند خولەک و

چرکەیەکیش ، دەخەش و شادومانە بەو بەیارەی ، وەک ئەو کەسانە دەخەشە کە شەرپەنجەیان تەپەڵاندووە ، دەیەوێت ئاهەنگ بگێڕێت ، ئاهەنگی ڕزگاربوون لە خەمەکان و لە بەدەنگی ئەو ، بە دەرکەی شیعری نایاب و پڕ لە جوانی دەڵێت ، ئیتر دەست بە جەهەشتنی خەم دەکەم لە تەدا ! ئیتر ئەو کەسکی ترە ئەستا ، ئەو کەسی گیردە ببوو بەدەستی ئەو ئیتر جێی دەهێڵی لەناو ئەودا ، لەنەو خەیشی کەسکیتر لە دایک بووە خاوەن بەیار و توانا ، ئیتر تەواو کەسە دەشکاوەکە مرد و جێی دەهێڵێت ، یان زەر بە بەوا بە خەبوونەوە دەڵێت :

وەک تووڕەیی تاڤگەیەک
بەسەر شانی تەنیایدا دیمە خوارەوە و هەرگیز
نا
گە
ڕە
مە
وە
بە شانەکانم دەڕێم
بە دیوارەکاندا خێت هەڵبواسە
ڕەقی دە ، نەرمی بەرد
فڕ دەبم
کراسی ڕەشی سەبەرەکشم دەسووتێنم
ڕەنگە بچمەوە سەر ڕەگەزی ئاو

ئیتر وەک تووڕەیی تاڤگە بە هەست و بیرکردنەوەیەکی یاخی بەیاری خێی دەدات و بەسەر شانی تەنیایدا دەتەوە خوارەوە و جارەکیتر ناگەڕێتەوە بە لای ئەو کەسە و ئەو عەشقەی کە جگە لە برین و ئازار هیچی تری پێنەبەخشی ، بەیار دەدا لەمەودوا دە نەرم نەبێت و ڕەق بێت وەکو بەرد ، بەڵام شاعیر وەک گەمەیەکی زمانەوانی و وەک پارادەکسەک بە جوانکاری دەڵێت : ڕەقی دە و نەرمی بەرد فڕ دەبم ، بە دیوەک مەبەستیەتی بێت ، لەمەودوا دەنەرم نابم و وەک بەرد ڕەق و خەڵاگر دەبم ، بە دیوەکیش دەیەوێت بێت هەموو شتەک دەکەم و دەست بە مەحاڵیش دەبەم کە نەگەیەمەوە بەلای تە مەحاڵ وەک نەرمی بەرد ! یان کراسی ڕەشی سەبەرەکەشی دەسووتێنێت . هەر بەم وڕەو ئیرادەوە بەردەوام دەبە و دەڵێت :

دەستەکانم فڕدەکەم ئیتر بە چڕپ تەوقە بکەن
ئەفسووس دەستمان بە هەر ڕاستیەک برد ، هەڵە دەرچوون
بەم هەستە یاخییەوە گومان لەهەموو شتەک دەکات ، چونکە هەموو ڕاستیەکانی تاقیکردەوە ، هەموو هەڵە دەرچوون ، بەیە باوەڕی بە

ڕاستی نەماوە ، دەخوازە بە دەستی چەپی تەوقە بکات ڕاست بوونەکی گوماناویە ! دەربەینەکی قووە و پە لە ڕەهەندی جیاواز و پە لە کەشمەکەش ئیتر هەر بەم هەستە یاخی و نائومەدیەوە دەڵێت :
دەڵێم بە شووشەی تەزاوی
پەنجەرە شکاوەکانی خانووە ڕووخاوەکانی لادەکەشمان دەڵێم
واز لە چاوەڕوانی بێنن
ئەو خەرە هەڵناینێت کە چاوەڕێی دەکەن !
ئیتر تەواو پەاوپڕە لە نائومێدی و گومان ، دەڵێواو ئاوە لە هیچ ناداتەوە تەنانەت دەخوازێت پەنجەرەکانیش چیتر لە چاوەڕوانی خەر نەبن . بەیە هەر دەڵێوا و هەر دەڵێوا …
بە قەرەباغی بازاڕەکاندا
بەناو ڕێنگی هەرچی دەموچاوی جیاوازدا تێدەپەڕم و
بیر لە شەوێی تە ناکەمەوە
ئەمە ترسناکترین گەیشتنی من دەبێت
بە یەکەمجارە کە خەم بەجێدەهێڵم !
ناوەستم من حەوسەڵەم زەرە بە ڕەیشتن ..!
ئیدی بەیاری خێی داوەو پشت دەکاتە ئەو و جێی دەهێڵێ ، بەنەو شوێنە قەرەباڵغەکاندا دەوات و بەناو ڕێنگی هەموو دەموچاوەکاندا ڕێتدەبە بەڕام ، بیر لە ڕێنگ و لە شەوێی ئەو ناکاتەوە ، چیتر بیر لە بوون و لە بەدەنگی ئەو ناکاتەوە ، چیتر بیر لە خەون و خەیاڵە پەرتبووەکانی ئەو ناکاتەوە ، ئەو ئەستا کەسێکی ترە وەنەی کەسە دەنەرمییەکەی خێی لەنەو ئەوا جەهەشتووە ، ئەوە یەکەمجارە خێی جێدەهێڵێ ، دەڵێواو وەک کەسێکی نائومێد و یاخی حەوسەڵەی ڕەیشتنی زەرە !
بە ترافیکەکان دەڵێم
ئیتر نە تە و
نە هیچ وەستانێکی چاوەڕوانی بەزارم ناکەن
ئای لەوەدا چەند هەست بە تەنیایی دەکەم
شەقامێکی پان پە لە ئەتەمبێلی جەراوجەر
خەڵکانێک هەرگیز نەمناسیبوون
دەست لە پاسەکە ڕادەگرم
سەرنشینەکان سەیرم دەکەن
حەزدەکەم بقیژێنم
سەیرم بکەن جگە لە جەستەیەکی خاڵی و ڕەحەکی شکاو
چیتر دەبینن ؟
دەڵێواو بە ترافیکەکانیش دەڵێ نە ئەوە و نە هیچ وەستانێکی چاوەڕوانی بەزارم ناکەن ، یان ناتوانن بم وەستێنن بە یەکجاری ،

هەرچەندە شاعیر بە ترافیکەکان (تە)ی بەکارهێناوە دەڵێ (نە تە و نە هیچ وەستانێک !) بەڵام ، دەبێ لە جیاتی تە (ئەو) بێت چونکە ترافیکەکان لە باری (کە) دان ، دەڵێوا و هەست بە تەنیاییەکی گەورەش دەکان ، ئەم دەشکان و گەیشتن بە خاڵی مردن و خەجەهەشتنە سانا نییە ، (داکەناندنی ئەو لە خۆی) دیوەکی تری مردنە ، بە شەقامەکی پانوپەڵ و قەرەباڵغدا دەڕوات پە لە دەموچاوی نوە ، خەڵکی نەناسراو ، سواری پاس دەبێت و سەرنشینەکان سەیری دەکەن ، ئەویش هەندە نائومێد و دەشکاوە هەست دەکات بقیژێنێت ، بەڵام ئەو هەردەڕوات ، کاتێکی کەمی ماوە لەخۆی جیا بێتەوە ، دوێنە خۆی لەنەو ئەودا جەهەشت ، دەیەوێت لە ئەستای خۆیشی جیا بێتەوە !
بەیە دەڵێت :
لەلای من سەعات سفری دەوێت بە
م
ر
د
ن
بەزەحمەت پاسی ژیان دابەزین هەیە
لە وەستگەی گەڵستانەکەی پەشم
سەرنشینەکەی تەنیشتم دەتە گە
بمبوورە
ژمارەی تەمەنم سووتا
ئیتر زەنگی هیچ وشەیەک هەڵناگرم
دەڵێم و بە خودایش دەڵێم هیچ
لەمەیان بگەڕێ / بە قیامەت هەڵیدەگرم !
ئیتر لەرەوە لەناو ئاکامەکی نادیار کۆتایی دێت ، (خەم لە تە دادەکەنم) شیعرەکە لەناوەڕۆکدا چیڕۆکی عەشقێکی تراژیدیمان بە دەگێڕێتەوە ، دابەانێکی بە ناچاری ، دابەانێک تەنها خواستی یەکەکیانە ، یەکەکیان ، بەدەنگ و گەشگیر ، خەیاڵ پەرت و ئاڵەز ! ئەویتریش لە داخی ئەم لە کۆتایی لە پاسی ژیان دادەبەزێت ، ئەوە هەمایە بە دوا وەستگەی ژیان ، لە بەردەم گەڵستانێک دادەبەزێت ، هەمایە بە مردن ، خەیشی لە دەربەینێکی زەر جوانی شیعری دەڵێت : لای من سەعات سفری دەوێت بە مردن ! یانی مەودای ئەو و مردن سفرە .. یان گەیشتوون بەیەک !
بە شەوەیەکی گشتی ئیمان یادەوەر لەو شیعرە و لە شیعرەکانی تریشی جوانییەکی نایابی بەرجەستە کردووە ، زمانێکی شیعری و پەکهاتە و دەستەواژەی شیعری ، مانا و ناوەڕۆکێکی قووە ، شیعرەکانی پەن لە گومان و نیگەرانی و پرسیار و پارادەکس و هەستی یاخیبوون و هەستی

مرۆیی و گەمەی زمانەوانی .. . ئەمانەش هەمووی بەستی جوانی و چێژ و ئارامی بە دەروون و ناخی خوێنەر دەبەخشن ، هاوکات ئەم پێکهاتانە پێکهاتەی شیعری نوێگەر و مەدەرنن !
لەرەدا بە پێویستی دەزانم باسی چەمکێکی تر بکەم ئەویش چەمکی داهێنانە ، داهێنان وەک چەمکێکی گەردوونی ، وەک چۆن (فیساگەرس)ی فەیلەسوف و بیرمەند پێیوایە جیهان پێکهاتووە لە چەند تابلۆیەک ، ناتوانین لە یەک تابلۆدا تەواوی ڕووبەری جیهان ببینین ..! ئەمەش بە چەمکە گەردوونیەکان ڕاستە ، ئەمە لە وتاری (بۆچی شیعر پێناسە ناکرێت) ئەوەمان گوتیە ،، گتومانە یەکێک لە هەکارەکان ئەویە کە شیعر بوونێکی گەردوونی هەیە ناتوانین لە یەک گۆشەوە خوێندنەوەی بە بکەین یان بیبینین ، بە گەیشتن و نزیکبوونەوە لە وێنە فراوانەکەی شیعر دەبە لە چەندین گۆشەی جیاوازەوە خوێندنەوەی بە بکەین ، ئەمە بە چەمکی داهێنانیش هەروایە ، واتە ناتوانین دواخاڵ و یان خاڵی کۆتایی ڕووبەری داهێنان دیاری بکەین ، بەیە ناکرێت بە فلان و فیسار شاعیر بڵێین گەیشتوونەتە (لوتکە) یان لە لوتکەی داهێنان دان ، داهێنان لوتکەی نییە ، گەیشتنە لوتکە لە داهێنان بوونی نییە چونکە مردن هەیە ، مردنیش وەستاندنی پێژەکانی بوون و داهێنانە ! بێگۆش بە ئەو قسەیەم گەر (نالی و گەران و شەرکە بەکەس) لە ژیان مابان دەنیام داهێنانی گەورەتریان پێشکەش دەکردین ، گەر (شێکسپیر و دەستەفسکی و فروغ) لە ژیان بەردەوام بان دەنیام داهێنانی گەورەتریان دەکرد ، بەیە نە ئەمانە و نەهیچ نووسەر و شاعیرێک ناتوانن بگەنە لوتکە ، دەتوانن داهێنانی گەورە بکەن ، لە بەندایەکەوە بەرەو بەندایەکیتر سەرکەون بەڵام ، ناگەن بە لوتکە ، چونکە لوتکە لە داهێنان بوونی نییە یان جگە لە وەهم شتێکی تر نییە ، دەبە ئەوەشمان لەلا ڕۆشن بێت هیچ شاعیرێک بە نووسینی چەند دەقێکی جوان ، یان چەند کتێبێکی شیعری جوان ، یان بەسەرکردنەوەی لەلایەن لەکەڵەر و ڕەخنەگرەکان ، یان وەرگرتنی خەڵات لە فلانە ڤیستیڤال و لە فلانە پێشبڕکێوە ، ئەمانە کەس ناگەیەنێتە لوتکە ، چونکە دوای گەیشتن بە لوتکە نەرەی هاتنە خوارەوەیە ! بەیە ئەو کەسانەی ئەم گەیشتنە لوتکەیە دەخەنە پاڵ نووسەر و شاعیرەکان من پێموایە ، ئەوە جگە لە هەژاری فیکری یان تەنگەیشتن لە چەمکی داهێنان هیچ شتێکی تر نییە ! بە ئومێدم ئیمان یادەوەری شاعیر بەم بیرکردنەوە کراوەیە لە شیعر و داهێنانکانی بەوانێت ، هەوەبدات ئاست و توانا مەعریفی و توانا شیعریەکانی خۆی پەرە پێبدات و خۆنی داهێنانی هەبێت ، کە من خەم ئومێدی گەورەم پێی هەیە کە ئایندەیەکی ڕووناک و گەشی لە بەردەمی دایە ، گەر بەم هەناسەیە لە هەوەکانی بەردەوام بێت ، دەنیام

ژەک دەت دەبەت بە ناوەکی گەورە لە نەو ئەتلەسی شیعری نوەی کوردیدا ، ئیتر سەاو لە شیعر ، سەاو لە جوانی ، سەاو لە داهەنان !…

کەتایی ٢٠ی ئابی ٢٠٢٣

چەمکەکانی (گومان و پرسیار و پارادەکس) لە شیعرەکانی (ئیمان یادەوەر)دا-2-.. ناەە حەسەن

_ بەشی دووەم

_ شیعری (پەم لە هیچ)

ئەم ناونیشانە گەر ەووکەشانە سەیری بکەین ، ەەنگە وای ببینین کە ئەم هیچە مانایەک بەت بە ەەشبینی یان پووچگەرایی (نەهیلیزم) ، ئەو نەهیلیزمەی دادایییەکان لەوپەەی نائومەدیەوە وەک هاوارەک دژ بە شەە و هاوارەک دژ بە کوشتنی مرۆڤ و ژیان ئیشیان لەسەر دەکرد ، یان ئەو ەەشبینیەی لای شوبنهاوەر ، یان ئەو پووچییەی لای ئەلبەرت کامە کە لە پشتییەوە و لە ەوانگەیەکی فەلسەفییەوە مانایەک بە خەکوشتن دەبەخشەت ، یان خەکوشتن لە ەوانگەی فەلسەفییەوە تیەریزە دەکات ! بەەام ، لای من شیعری (پەم لە هیچ) ئەو پووچییە و نەهیلیزمە ناگەیەنەت ، شاعیر دەەە : پەم لە هیچ ! دەکرەت ئەم دەستەواژەیە وەک پارادەکسەک ، یان ئاواهی بیبینین کە وەک پەرداخەک بەت کاتەک خالییە لە ئاو بەەام ، لە ەووی زانستییەوە بەتاە نییە پەە لە هەوا ! ئەم پەم لە هیچەش ئاوایە ، ئیمان یادەوەری شاعیر کاتەک دەەەت پەم لە هیچ ، یانی پەم لە نیگەرانی و گومان و خەم و حەسرەتەکانی ژیان ، ئەو هیچە ئەو مەبەستە دەگەیەنەت ، یانی بە تاەە لە خەشبەختی و ئارامی و بەختەوەری ، لە پشتی ئەو هیچە پارادەکسەک دەبینین ، چەندین چەمکی دژبەیەک ، وەک

خۆشی و ناخۆشی یان ژیان و مردن .. بە دیوێکیتر ئەگەر پووچگەرایی مورادفەکەی ڕەشبینی بێت ، بەو مانایەی شاعیر هیچ ئومێدێکی بە ژیان نەمابێت و بوون و نەبوونی خۆی لەنێو ژیاندا وەکو یەک ببینێت ، لەوەش زێتر لای کەس
ڕەشبینیەکان یان لەنێو بیرکردنەوەی ڕەشبینی دا " خودی ژیان دەبێت بە کەشە " بە مانایەک واتە کەشەی تە دەبێتە ئەوەی مانەوەت لەنێو ئەو کەشەیە کە ئەویش ژیانە !
ئێمە وای نابینین ، ئەو شاعیرەمان لەنێو شیعرەکانی ئیشی لەسەر ڕەشبینی و (پووچی) کردبێت ، پووچی بە مانا نەهیلیزمەکەی ، ئێمە گوتمان لە زەرەک لە شیعرەکانی بە گومان و نیگەران و نائومێدە بەڵام ، نائومێدی بەمانای ڕەشبینی نایێت ! ئێمە لە وتارەک بە ناوی لە نێوان (نائومێدی و ڕەشبینی) دا جیاوازییەکانی نێوان ئێم دوو چەمکەمان باسکردووە و گتومانە ، نائومێدی بیرکردنەوەیەکی نەگەتیف نییە ، لە جەرە ژیانێکی ئاواهی کە بەهای مرۆڤ و مرۆڤبوون کەوتەتە ژێر پرسیارەوە یان ژیان بەو پەڕی ڕووبەرەکانی ناشیرینی گەیشتووە ، ئاسایی مرۆڤ یان شاعیر نائومێد بێت ، بە دیوێکیتر ئێم شاعیرە بەیە نائومێدە چونکە ئومێد و خۆونی گەورەی هەیە و لە ئیستادا پێی نەگەیشتوون ، ئیمان یادەوەری شاعیر ڕاستە نائومێدە بەڵام کەسێکی ڕەشبین نییە ، واتە دەستی لە خۆون و ئومێد و ژیان بەرنەداوە ، ئەوەتا هەر لە شیعری (شانەی مەرگ) لە کۆتاییەکەی ئومێدێکی گەورە وەنا دەکات و دەخوازێت ڕۆژێک لەجیاتی خەر ژیان هەڵبێت ..! یان لە پشتی نائومێدییەکانی هەست بە خۆونی گەورە و ژیان دەکەیت . ئەوجا دوای ئێم خوێندنەوەیە بە تایتلی شیعرەکە ، شاعیر بەوە شیعرەکەی دەست پێدەکات و دەڵێت :
شەو نییە یەک دونیا مەراق لەگەڵ خەمدا نەخەوێنم
پەمدەڵێن : بیرمەکەرەوە
کەچی بیر لەبیرنەکردنەوەش دەکەمەوە
هەندە پە بوومە لە هیچ
ئیتر پووچیش جێی منی تیا نابێتەوە
دەمەوێت لە بارەی بەکەسیەوە بدوێم
ڕوخسارەک نابینمەوە بەدەنگیم بشوێنێت
هەموویان یەک پارچە
تابلۆی نیگەرانی و بێتاقەتیم پێشان دەدەن
پێنووسەکان لەرە بە مەرگ نووسینەوە دەژین
ئێمەش بە ژان
بە نیگەرانییەکی گەورەوە دەستپێدەکات ، شەونییە یەک دونیا مەراق لەگەڵ خەیدا نەخەوێنێت ، ڕۆژەکان ڕەتدەبن و ئەو بە خۆونەکانی

ناگات ! یان خۆنەکانی لەی دوور دەکەونەوە ، ژیانیش بە بەدەنگی تەدەپەڕە کەچی پەڕە دەڕەن بیرمەکەرەوە ! ئەو کەسەکی هەندە هەستیار و مرۆڤدەست و ژیاندەستە تەنانەت بیر لە بیرنەکردنەوەش دەکاتەوە ! ئەو ناتوانە بیرنەکاتەوە ، چونکە لەوە بەئاگایە ، کە بیرکردنەوە سەرچاوەی شیعر و فەلسەفە و ژیان و هەموو شتەکە ، هەروەک سوقرات دەڵێت ، بە ئەوەی خەت بدەزیتەوە پەویستە بیربکەیتەوە ! ئەو بە خەون و ئومێدە گەورەکانی دەژیت ، لای ئەو شاعیرەشمان : ژیان ئەوە نەبوو کە بەی هاتین ! ، ئیتر هەندە نائومێدە لەگەڵ ئەو مەراق و خەزگانەی کە پووچیش ناتوانن لە خەی بگەرن ، ئیتر هەست بە تەنیاییەکی کوشندە دەکات چونکە ، دەوروبەر لە موعانات و ئازارەکانی تەناگەن ، هەموویان کاتەک قسەی بە دەکەن بەتاقەتتر و نیگەرانتر و تەنیاتری دەکەن ، کەس لەم شاعیرەمان تەناگات و جگە لە مەراق ئومێدەکی ناخەنە بەردەم تەنانەت ڕەشنبیر و نووسەر و قەڵەم بەدەستەکانیش بەیە ، بە بیرکردنەوەیەکی ڕەخنەیی دەنووسەت و ڕەخنەیەکی جدی لە قەڵەمەکان دەگرەت و دەڵێت : پەنووسەکان لەرە بە مەرگ نووسینەوە دەژین ! ، ئەمەش بە ژان ، چ هەستەکی ناخەش و مەرگ ئامێز و تراژیدیایە قەڵەمەکان لەجیاتی ژیان مەرگ بنووسنەوە ، لە جیاتی جوانیش مەراق و نائومێدیەکان یان ببن بە بەشەک لە ناشیرینیەکان ! ، ئەمەش لەجیاتی ئارامی و خەشیەکان تەنها خەم و ژان و حەسرەت بنەشین . لە پشت ئەم خەم و مەراق و نائومێدیەی شاعیر وشیاری و مەعریفەیەکی قووە هەست پەدەکەین .

ئەمە بەڕەنمان داوە بە کاەکردنەوەی جوانیەکان ەابگەین
ڕەژ نییە گوڕەک بە دەستی پاسەوانەکانەوە سەرنەبەدرەن
.....
پەم بەڕە ئەرە چی دەزانین جگە لە
خوەکردن بە برینەکانی یەکتریدا
جگە لە کوژاندنەوەی چراکانی
سەر ڕەگەی یەکتر
نا تە پەم بەڕە : کەی بوو کەتاجار پەکەنین
پەم وانییە بیرت بەت
ئیتر وای لەهاتووە هەموومان
شەڕە بە تەنهایی بفرەشین و
دەوار لەناو باخچەکانی غروردا هەڵدەین
لە گومان و نیگەرانیەکانی بەردەوام دەبە بە دیدەکی ڕەخنەیی قسان دەکات و دەڵێت ، ئەمە بەڕەنمان داوە بە کاەکردنەوەی جوانییەکان ەابگەین ، ڕەژەکیش نییە گوڕەک بە دەستی پاسەوانەکان سەرنەبەدرەن ،، بەڕەنە چ تراژیدیایەکە ! هەمیشە لە هەوەی کاەکردنەوەی جوانی و

سەربەینی گوڵکانین ! ئیدی شاعیر چۆن نائومێد و شێوانان بە مەراقەوە سەرنانەتەوە ؟ چۆن گومان لە پاسەوانەکان و لە دەوروبەر و لە هەموو کەسێک نەکات ؟ ئیدی لەناو ئەم گومان و نائومێدییە پرسیار دەکات و دەڵێت ، پەمبەڵە ، ئەمە چە دەزانین جگە لە خۆکردن بە برینەکانی یەکتریدا و کوژاندنەوەی چرای سەر ڕێگاکان ؟ لە پشتی ئەم پرسیارانە گەورەترین ئازار و خەمە قوسەکان هەست پەدەکەین ، کوشتنی ئەویتر و نا تەندروستی پەیوەندییە کەمەڵایەتییەکان و هەموو پەیوەندییەکانیتر ، یان دەڵێ ، پەم بەڵێ کەی بوو دواجار کە پەکەنین ؟ لە پشتی ئەم پرسیارە شاعیر گەورەترین گومان بەرجەستە دەکات ، کە نازانێت کەی بوو دواجار کە پەکەنین ! لە کەتایی ئەم کەپلەش ڕەخنەیەکی جدی دەگرێت دەڵێت ، لەگەڵ ئەم ژیانە پە لە شەڕ و مەرگ و ئازاراویە کەچی دەوار لە ناو باخچەکانی غروردا هەڵدەدەین ! چەند شوورەیی و بە شکەیە مرۆڤهایەک لە نزمترین ئاستەکاندا ژیان بەسەر ببەن و لەولاوەش لەژێر دەوار و ساباتی غروری لەی ڕاکشابن و هەوەی گەیین و باشترکردنی ئەم ژیانە مەرگئامێز نەدەن ! یان دەڵێت :

لەم مەپرسە دەردت چییە ؟
تەنیایی و هەزار عەیب
دەردەک و هەزار دەرمانی ساختە
گەرانییەک و کوانەوەی هەزار برین
خەزگەیەک و هەزار چاوەوانی
هاوەڵییەک و هەزار دەشکان
خەندەیەک و هەزار گریان
ژیانەک و سەدەیەک مردن ..!

لەڕدا هەوەدەدات وەنەی ژیانەکی نائاسیمان بە بکەشیت ، بە هەی پەشاندانی چەند چەمک و دوالیزمی هاودژ ، تەنیاییەکی بەردەوام ، دەردەک و هەزار دەرمانی ساختە ، لە پشتی ئەم دەرە شیعرییە ، وەنەی مرۆڤ و بەهای مرۆڤایەتیمان بە ڕەسم دەکات ، یان خەزگەیەک و هەزار چاوەوانی ، ئەوەش نیگەرانی و نائومێدییەکی تەخە ، کە لە کەتاییش لە ڕەگەی پارادەکسەوە ، چەمکە دژەکان بەیەکەوە دەلکێنە و وەنەیەکی شیعری نایابمان بە دەکەشە ، خەندەیەک و هەزارگریان ، (خەندەو گریان) دوالیزمەکی دژ و ناتەبان ئەو بەیەکەوە ڕەستەیەکی شیعری نایابی لەدروست کردوون ، هەروەها ، ژیانەک و سەدەیەک مردن ! ئەمەش هەم پارادەکسەک و هەم ڕەستەیەکی شیعری پە ئیستاتیکا و پە لە شیعرییەتە . ئەوەی لەم دەقە زەر سەرنج ڕاکەشە لەگەڵ پەکهاتە شیعرییەکانی وەک ، گومان و پرسیار و پارادەکس ، چەند جارەک وشەی مەرگ یان مردن دووبارە و سەبارە دەکاتەوە ، تا ئەو ئەندازەیەی

ژیان یەکسان دەکات بە مردن ، ئەوەتا لە دیمەنێکی شیعری و ناوازە دەڵێت :

تەمێک لەسەر شانی باوکتە
لەناو ئێم هەموو ئازارە
بۆنی مردنی لێدێت ..!

یان دەڵێت :

دەنگی مردن
هەڵێکی ڕەشی ناحەزی لاوەنە
وەک جادەیەکی ڕەشی تازە دروستکراوی قیەی گەرم
دە و ڕەحمان دەسووتێنێت

لەم دێڕە شیعرییە ژیان تابلۆیەکە بە ڕەنگەکانی مردن ڕەنگکراوە ، یان جەستەیەکە کراسی مردنی کردەتە بەر ، مردن لە هەموو زەمەنێک و لە هەموو شوێنێک ئامادەیە ، ژیانێک لەنێو ئامێز و باوەشی مەرگ ڕاکشاوە یان سەما لەگەڵ مردندا دەکات ، دەیەوێت بڵێت : ئەمە لەنێو ژیانێک دا دەژین کە بە شوناسی ، مردن هەمیشە مردن .. دەناسرێنەوە . ئیدی لەم ژیانە بێزار بووە و پێتی ئارامی دەپچڕێ و بە هەستێکی یاخیانەوە دەڵێت :

خەزگە زەوی ڕەژێک بە توندی دەپژمێ و
منی لە دەم و لوتیەوە هەڵدەدایە هەسارەیەکیتر
بەچی نا ؟
خەریکە بۆنی کراسەکەی دایکیشمان بیر بچێتەوە
ڕەنگەکان ناناسینەوە
تەنانەت وەرزەکانیش بە ناڕێکی خول دەخۆنەوە
زەوی پیر بووە
خەریکە ژیان بە گەچان دەڕوات
من دەمەوێت دوور بکەومەوە
هیچ کەس دەستی پێم نەگات

لەڕدا مەراق و نیگەرانی و نائومێدیەکانی دەگاتە ئاستێکی بەندی بێزاربوون ، ئیدی ناتوانێت چیتر بەرگە بگرێت ، چونکە زەوی پیربووە و ژیانیش بە گەچان دەڕوات ، بە ئومێد دەبێت لە گەڕان و گەیشتن بە ژیانێکی باشتر بێیە ، لەم ژیانە یاخی دەبێت و دەخوازێت جێی بهێڵێت و لێی دوور کەوێتەوە یان بەهەی پژمینی زەویەوە بکەوێتە سەر هەسارەیەکی ترەوە ، هەندە دوور بکەوێتەوە هیچ کەس دەستی پێی ڕانەگات ، ئاخر چۆن یاخی نەبە و دوور نەکەوێتەوە ؟ لە ژیانێک کە هەموو کایە و گەشکانی ناڕێکە ، مرۆڤکان تەنانەت بۆنی کراسی دایکیان بیر دەچێتەوە و ڕەنگەکان ناناسنەوە یان وەرزکان بە ناڕێکی دەسووڕێنەوە ، ئیتر هەکارێک نەماوە بە مانەوە لەنێو

ژیانێکی لێم جڕێ ، ژیان تێواو بەتاڵبووە و لە هەموو شتێک داماڵراوە ، بە هەمان هەناسەی بێزاری و یاخیبوونەوە لە کۆتایی ئێم دەقەیدا دەڵێت :

تاکە راستییەک ئەویە من هەشتا لێرەم
وەکو گرێیەکی ترسناک بە هەناوی ژیانەوە نووساوم
کە دەت بە شمشێرەکەی دەستی بمرێت ؟
ئەفسوس .. ژیان زۆر درێژەی کێشا
هەشتا لە مەترسیدام
من
هەر لێرەم
هەر لێرەم
دوور لە چاوەکانی تۆ ..!

ئەو لەناو بێزاری پەنگ دەخواتەوە و خوازیاری ڕەشتن و دوور کەوتنەوەیە ، بەڵام زەمەن دەڕوا و ئەو هەر لێرەیە ، وەک گرێیەکی ترسناک بە هەناوی ژیانەوە نووسابێت ، هەرگیز لەی جیانابێتەوە ، ئیتر نائومێدانە دەڵێت : ئەفسووس ژیان زۆر درێژەی کێشا ، ئێم دێڕە شیعرە جوانکارییەکی بەئەندازەی تیا بەرجەستەکراوە ، وەک گەڵای لاولاوەیەک بە شێوەمی شیعرییەت داپێشراوە ، نائومێدییەک کە شیعرییەت ڕەح و هەستی خوێنەر بە سەما دەهێنێ ، بە پێچوانەی هەموو کەس کە ئامادەن سەر و ماڵیان ببەخشن بە بەدەستهێنانی شوناسێک و زێتر مانەوە لەنێو ژیان ! بەڵام ئێم شاعیرەمان لەگەڵ ئەوەی لە هەڵەتی تەمەنی لاویدایە و دەڵێ ، ئەفسووس ژیان زۆر درێژەی کێشا ..! زۆر شاعیرانە و بە وشیارییەوە دەیەوێت پووچی ژیان پێشان بدات نەک بیرکردنەوەی پووچی ! مانەوەی لەنێو ژیان بە مەترسی دادەنێ ، لە کۆتاییش مەسیجێکی خەمناک بە دەدارەکەی دەنێرێت و دەڵێت ،

من هەر لێرەم بەڵام ئەفسووس دوور لە چاوەکانی تۆ ..!

_ شیعری (جەستەی ژیان بە دەمی مەرگەوە)

بەر لەوەی باسی ناوەڕۆک و فۆرم و زمانی ئێم دەقە شیعرییە بکەین دەبینین ، تایتلی شیعرەکە پارادەکسەکە و هەمدیسان دوالیزمێکی دژبەیەک ، ململانێیەک لەنێوان ژیان و مەرگ ، وەک ئەوەی هەموو دەقە شیعرییەکانی ئیمان بە قەڕەمی ئێم پارادەکس و ئێم ململانێیەی نێوان ژیان و مەرگ نووسرابن . یان بە ئاگری ئێم پارادەکسە گەش ببنەوە و جوانتر دەربکەون ، هەروەک و بینیمان لە زەربەی شیعرەکانی (گومان و پرسیار و پارادەکس و هاوکات یاخیبوون)یش ، هاوتەریبن و بەشێکی سەرەکین لە پێکهاتەی شیعری ئەو شاعیرەمان . یادەوەر لە سەرەتای

ئەم شیعرەی دا دەڵێت :
من دەزانم
ئەوان نازانن مرۆڤ بە سەرکی سووکەوە
بارەکی قورسە بەسەر ژیانەوە
من کەشکی کەم و کەشەیکی زەرم هەیە
کەشم هەرگیز کەشەی گۆڕەی من نەبووە
کەشەی من ئەویە بەچی
ئارەزووی مرۆڤ لە گەدەی گەورەترە ؟!
لەڕدا گەمەیەکی زمانەوانی ناوازە دەبینین ، ئیشکردن لەسەر فۆنیم و دەنگی وشەکان ، (کەش و کەشە) ، یان دوالیزمی (سووک و قورس) ، بە پەکانی ئامانج و مەبەستەکی گەورە بەم پارادەکسە دەست پەدەکات و دەڵێت ، من دەزانم ، مرۆڤ بە سەرکی سووکەوە بارکی قورسە بەسەر ژیانەوە ، لەم بەیەکەوە گرەدانی ئەم دوو چەمکە هاودژە دەیەوێت مەبەستەک و نائومەدییەکی گەورە بپەکێت ، دەیەوێت پەشان بدات ، لە دونیای مەدەرن و شارستانیەتەکەی سەرمایەداری و گەشەی تەکنەلەژیا مرۆڤ بەتە بارکی قورس بەسەر ژیانەوە..! دواتر گەمەیەکی جوان لەگەڵ فۆنیمی (کەش و کەشە) دەکات و دەڵێت : من کەشکی کەم و کەشەیکی زەرم هەیە ، یان دەڵێت : کەشم هەرگیز کەشەی گۆڕەی من نەبووە ..! شاعیر لە پاشخانەکی مەعریفییەوە ئەمەی نووسیوە ، ئەو (کچە مەدەلەک) یان لەو کەسانە نییە تەنها خەریکی کەش و جوانکاری جەستە بن ، یان هەموو کەشە و خەیاڵیان لای گەینی دیکەری جەستەیان بێت ..! ئەو شاعیرە کەشی خەی هیچ کاتەک کەشە نەبووە بەی ، ئەو کەشەی گۆڕەی لەگەڵ ژیاندا هەیە ، وەک شاعیرەک چەن بتوانی ژیان جوانتر بکات ، بەیە ووبەووی هەموو ئەو فاکتەر و هەکارانە دەبەتەوە کە ژیان ناشیرین دەکەن ، لەنەو شیعرەکانیدا و لە ململانەی نیوان ژیان و مەرگ ئەوە دەخونینەوە کە (شیعر فەرمەکی بەدەنگ نییە !) ، بەیە دەیەوێت باس لە کەشە و دیوە نەگەتیفەکانی ژیان بکات ، تا کەسەکان بیربکەنەوە و چونکە بە گومانە لە خەکانی دەوروبەری و دەڵێت : من دەزانم .. وەڵێ ئەوان نازانن ! مرۆڤ بە سەرکی سووکەوە بارکی قورسە بەسەر ژیانەوە ! لەڕدا بە ووونی ئەو گومانەی خەی دەخاتە ووو ، هەروەک سارتەریش دەڵێت : شیعر و ئەدەب ، ئازادی و خەشبەختی بە مرۆڤەکان بەدەست ناهێنن بەکو وا لە مرۆڤەکان دەکەن بیر لە ئازادی و خەشبەختی بکەنەوە ..! ئەم شاعیرەشمان هەروای کردووە . دواتر دەڵێت :
باوکم دەبینم بە دەکی ساف و نەودەستەکی زبرەوە
حەزدەکەم پەستم بدوورم بە دەستکەشی دەستەکانی
بە ئەوەی ژیان لەنیو قەشی دەستەکانی دا نەنەژرەت !

گەر دەندەیی مرۆڤ نەبایە ژیان کوا هەندە ترسناک بوو ؟
دەبێت دێت لە شوێنێکی تردا بشاریتەوە
شوێنی دە ئاشکرایە
بەیە ڕاژ نییە نەیبەن و شەو نییە بە زووخاوەوە نەینێرنەوە ..!
ئەم کەپلە شیعرە پڕ لە هەستێکی گەورەی مرۆیی هاوکات جوانکاریەکی شیعریش ، هەستی پاک و بەگەردی منداڵێک بە باوکی ، دەیەوێت پەستی خەی بدوورێت و بیکات بە دەستکەشی دەستکانی باوکی ، نەوەک ژیان لە نیو قڕشی دەستکانی بنەژرێت ، ناشتنی ژیان مانای مردنی ژیانە ، ئەوەش پارادەکسێکی ترە لە نەوام مردن و ژیان ، لەتان ناشارمەوە ئەم هەستە جوان و مرۆڤدۆستییەی شاعیر لەم دیمەنە شیعرییەدا ، چەند دڕپە فرمێسکێکی پە ڕشتم و منی گڕاندەوە نەو ژیانی منداڵی و گەنجێتیم و ژیانی هەژاری خەزانیمان و بینینەوەی ماندووەتی باوکم و خەمە سپییەکانی دایکم ! بە بەوای من یەکێک لەو هەکارانەی کە وایکردووە قووڵاییەک و جوانکاری بە شیعرەکانی ئیمان یادەوەر ببەخشە ئیشکردنیەتی لەسەر ژیان ، یان بەرز ڕاگرتنی بەها مرۆڤایەتییەکانە ، هەروەک دڕێت ، کەشەی مرۆڤ ئەوەیە ئارەزوویەکی گەورەی هەیە بە ژیان ، ئارەزووکانی مرۆڤ بە سنوورن ، ژیانیش بەم خواروخێچی و پووچییەوە ناتوانە تەریب بەتەوە لەگڕە خەون خولیاکان و خەزگەکانی مرۆڤ ! بەهەی زبری و قڕشکانی ناو لەپی دەستکانی باوکی وەنەی مرۆڤێکی زەحمەتکێش و ماندووی ئەم ڕۆژگارەمان بە ڕەسم دەکات ، کە زەمەن بە ڕەحمانە بەسەر پشتی خەون و ئارەزووکانییان ڕەدەکات ، ئەم خەشویستییەی بە باوک و مرۆڤکان ، لەنەو قووڵایی تووڕەبوونێکی شاعیرانەوە دڕێت : گەر دەندەیی مرۆڤ نەبایە ژیان کوا هەندە ترسناک بوو ! لەڕدا شاعیر لەبەر هەڕچوونی باری دەروونی بیری چووە ، شیعر وەڕام ناداتەوە بەڕکو پرسیار دەوەژێنێ ، وەڕام دانەوە کاری شیعر نییە ، ئەوە ئایین و ئایدیەلۆژیاکانن وەڕامی حازر بەدەست و ئامادەیان پێیە بە هەموو پرسیارێک ، گەورەترین هەزی زمانی شیعری لە وەوژاندنی پرسیار دایە نەک وەڕامدانەوە ، دەبوا پەسیار بکات و بڕێت : ئەم ژیانە بە هەندە ترسناکە ئەی زەمەن ؟ دەبوا ئەو وەڕامە بە خوێنەر جەبهەڕیت کە ترسناکی ژیان هەکارکەی نا وشیاری و دەندەیی و بەڕەحمی مرۆڤە ..!
دوای ئەم هاوارەی تووشی بەباوەی و گومانێکی گەورە دەبێت بەرامبەر مرۆڤکانی دەوروبەری ، پڕ وایە شوێنی دە ئاشکرایە ، دەبێت دە لە شوێنێک بشاردرێتەوە ، شوێنێکی نهێنی و نادیار بێت چونکە ، ڕاژ نییە نەیبەن و شەو بە زووخاوەوە نەیگەڕێننەوە ؟ گومان و خەمێکی گەورە و دەربەینێکی شیعری جوان . بەو هەستە ئینسانییە لە شیعرەکەی بەردەوام دەبێت تا لە کۆتاییەکەی دڕێت :

دایکە کراسە سۆزەکەت لە بەرکە ، با بەهاری ئەمە چوار وەرز بێت
با باوکم لە خەندەیەکتدا ماندووی ڕۆژگار بشارەتەوە
با من لەنێو دوو ڕووی مرۆڤەکان ، ڕووە و ڕووی تە
تا قیامەت دابنیشم ..!
بە هەمان خۆشویستی و هەستی مرۆڤ دەستییەوە داوا لە دایکی دەکات کراسە سۆزەکە لە بەرکات ، با بەهاری ئەمە جوار وەرز بێت ، کراسە سۆزەکە لەلایەک مایەی دەخۆشی باوکییەتی لەلایەکیش هەمایە بە سۆزایەکی هەمیشەیی و چوار وەرزی ، مرۆڤەکان هەندە هیلاک و ماندوون بەدەست ئەم ڕۆژگارە سەخت و کەمەرشکێنە دەخوازە هەموو وەزەکانی ژیانییان بەهار بێت ، بەهەی ئەو کراسە سۆزەی دایکیشی باوکی لە خەندەیەکدا ماندووی ڕۆژگار بشارەتەوە ، چەند دەرە شیعرەکی پە ئیستاتیکا و پە لە جوانییەکانی بەهای مرۆڤبوونە ؟! ئەو خۆشویستییە بە باوک جوانکارییەکی بەونەی بە شیعرەکە بەخشیوە ، ئەو گومانە گەورەیەی لە بەرامبەر مرۆڤەکان لەرەدا ڕوون و ڕۆشنتر دەری دەبڕێت کە دەڵێت ، با من لەنێو دوو ڕووی مرۆڤەکان ، ڕووە ڕووی تە .. هەم گومانێکی گەورەی بەرجەستە کردووە هەم بە شێوە دەربڕینێکی شیعری نایاب ، دوو ڕوویی ، ڕووە و ڕووی تە ..! لەرەش ئیشی لەسەر فەنیمی وشەکان کردووە ، واتە دەنگی وشەکان دواتر دەڵێت .. ڕووە و ڕووی تە تا قیامەت دابنیشم ! قیامەت وشەیەکە مانا و مەبەستێکی ئایینی لە پشتە بەڵام ، لەرەدا لەو مانا و مەبەستە دامەراوە ، بە مانای بە تاهەتا ، گرینگە شاعیر لەنێو ڕووبەری نووسین ئازاد بێت و لەژێر کاریگەری هیچ ئایین و ئایدیۆلۆژییەک دا نەبێت ، واتە لەژێر کاریگەری هیچ هێزێکی دەرەکیدا نەبێت ، هەروەک د. محەمەد کەمال لە کتێبی (بوون و داهێنان)دا باس لە ئازادی نووسەر دەکات لەنێو ڕووبەری نووسین ، بەمانای گەر نووسەر ئازاد نەبێت واتە هێزێکی دەرەکی لەجیاتی ئەو بەیار لەسەر پێژەکانی بوونی دەدات و ئاراستەی جووڵەکانی دیاری دەکات . ئەوەش مانای کەیلەبوون و نامەبوون دەگەیەنێت ، دەمەوێت ئەوەش بڵێم ، شاعیر لە ڕۆگەی زمانەوە دەتوانێ دەست بە هەموو وشەیەک ببات و بەکاری بهێنێت ، بە مەرجێک لە شوێنی گونجاو و بەرگەکی شیعری بەبەردا بکات . بەڵام گرینگە خۆی لەنێو ڕووبەری شیعر و نووسینەکانی کەسێکی ئازاد بێت و لە ژێر کاریگەری ڕووبەری ناخودئاگایی و خەون و ئارزووەکانی خۆیدا بێت و وەک دەڵێن ، تەنها خۆی بێت و بەس !

ماویەتی ٢٠ی ئابی ٢٠٢٣

چەمکەکانی (گومان و پرسیار و پارادۆکس) لە شیعرەکانی (ئیمان یادەوەر)دا-1-.. ناوە حەسەن

_ بەشی یەکەم

بە قسەکردن لەو چەمکانە واتە (گومان و پرسیار و پارادۆکس) ، پێویست دەکات بگەڕێینەوە بە ئەفسانە و فەلسەفەی یۆنانی کۆن ، چونکە لەنێو شارستانیەتی ئەوسای گریک ئەفسانە ڕۆحکی سەرەکی و گرینگی هەبوو تەنانەت سەرچاوەو بنەمایەکیش بوو بە فەلسەفەی گریک ، لەنێو ئەفسانەکانیش دا (ئیلیادە و ئۆدیسە)ی هۆمیرۆس . کە بە چەی ئیشی لەسەر گومان و وەوژاندنی پرسیار و دوالیزمی هاودژ دەکرد . چونکە قارەمانەکان تەکنۆلۆژیک بوون لە مرۆڤ و خوداوەند یان دونیای میتافیزیکی ڕۆحانی و دونیای مادی ، هەروەک لە کۆکەی د. شاهە سەعید بە ناوی (جواننناسی گریکی لە ئەفسانەوە بە فەلسەفە) ، کە لەوەدا باس لەوە دەکات کە (پرسیار و وتووێژ یەکەکن لە ڕەگەزە سەرەکییەکانی ئەفسانە .. یان دەڵێ قارەمانەکانی نەو ئەفسانەی گریک هەمیشە کەسەکی نیگەران و پڕ گومان بوون ، نەک هەر لە حیوار دابوون لەگەڵ کاراکتەرەکانیتر بەڵکو ، لەگەڵ خوداش لە وتووێژ دابوون تەنانەت هەندجار ڕۆخنەیان لە بەیارەکانی خودا دەگرت ..!) ، بە مانایەک ئەوەش هەمایە بە حەقیقەتی(ڕۆژیی نەک حەقیقەتی ڕۆها) ، ئەفسانەی گریک هەندە کاریگەری هەبوو بەسەر بیرکردنەوە و بونیادی فەلسەفەی ئەوکات بە ئەندازەیەک گەورەترین پرسیاری لای فەیلەسوفەکان دروست کردووە ، بەشێک لە فەلسەفەی(سوقرات و ئەفلاتوون) وەڵامدانەوە بووە بەو پرسیارانە . یان ئیشکردن لەسەر ئەو پارادۆکس و دوالیزمە هاودژانەی وەک خێر و شە ، نێر و مێ ، ڕووناکی و تاریکی ، ڕۆح و جەستە و زەریتر ، ئەو چەمکانە لە دەورانی پێش مەدەرنە بە تایبەت لە شیعر و ئەدەبیاتی قوتابخانەکانی (ڕۆمانسیزم و ڕیالیزم) وەک پێویست کاریان لەسەر نەدەکرا ، هەکارەکەش لەو دەورانە لەژێر کاریگەری ئایین و

ئایدیۆلۆژیاکانەوە باوەڕیان بە تاکەوی و حەقیقەتی ڕەها هەبوو ، ئەمەش مانایەک بە گومان و پرسیار ناهێنێتەوە ، لەلایەکیتر لە دەورانی ڕەمانسیزم و ڕیالیزم زیاتر پێیوەندی نووسەرەکان بە دونیای دەرەوە بوو ، ئیشکردن لەسەر دونیای واقیع و سروشت و جیهانی دەرەوە ، کەمتر پێیوەندییەکان هووە و ناوەوە بوون . بەیە داهێنان و هووبەری جوانی لەم قوتابخانانە دەگەنە ئاستێکی وەستان و چەقبەستوو ، بەمانایەک لە پێیوەندی نێوان ژیرخان و سەرخانی کەمەگە ،، ئەدەب و هونەر وەک ڕەگەزێکی سەرکی سەرخانی کەمەگە دەگاتە ئاستێک بەتایبەت دوای شەشی فەرەنسا و پشکۆتنی شارستانییەت و دروستبوونی شار و گەشەی مانیفاکتەرکان و ئامرازەکانی بەرهەمهێنان ، ئەدەب و شیعری ئۆوکات لەچاو پشکۆتنەکان لەدواوە دەبێت ، بەیە ئەدەب و هونەری ئۆوکات وەک بەشێک لەسەرخانی کەمەگە لەبەرامبەر ئەم هەلومەرجە و ئەم ئالوگۆڕانە نەیتوانی وەڵامدەرەوە بێت هاوکات بەهەی داهێنانەکانی(سیگمەند فرەید)یش بە تایبەت شیکردنەوەی خەونەکان ،، کاریگەری زەی دانا لەسەر ئەوەی ئاراستە و پێیوەندییەکان هووە و ناوەوە بەرەو خەون و هووبەری ناخودئاگایی و گەشەدان بە زمانی شیعر و نووسین لە ڕەگای بەکارهێنانی هێما و وێنە و میتافەرەوە . بە ئەوەی ئەدەب و هونەریش لەگەڵ ڕەوتی ئاوگۆڕەکان هاوتەریب بەوات و دوانەکەوێت ، بە دیدگا و میتۆد و بیرکردنەوەی نوێ بە زمان و بەرجەستەکردنی جوانی لەئاستێکی بەرز .. لە سەدەی نۆزدەیەم لەژێر کاریگەری بیرکردنەکانی ڤیکتەر هەگۆ ڕەبازی (هونەر بە هونەر) دامەزرا ، پاشان قوتابخانەی پارناس ، دوای ئەوە بەدلەر و هاورەکانی وەک ، مالارمی و ڤارلین قوتابخانەی (سیمبولیزم) یان دامەزراند ، دوای ئەوە هەر لە فەرەنسا دادایەکان و سوریالیستەکان پەیدا بوون ، ئایندەییەکان لە ئیتالیا و فەرمالیستەکانیش لە ڕووس . خاڵێکی هاوبەش لەنێو ئەو قوتابخانانەی دەورانی مەدەرنە ئەوەبوو بەشێوەیەکی جەتر ئیشیان لەسەر زمان دەکرد بە شێوەیەکی گەوهەری گرینگیان بە زانست و بونیادی زمان و جواناسی دەدا ، هاوکات لە قوتابخانە ئەدەبیەکانی دەورانی مەدەرنە بەجەرەک لە جەرەکان گەڕانەوەیەک بوو بە شارستانیەت و ئەفسانە و فەلسەفەی گریک ، بەتایبەت لە پێیوەند بە چەمکەکانی گومان و پرسیار و دوالیزمە دژەکان (پاراداکس) و گونجاندنی ئەم دوالیزمانە بەیەکەوە ، دواتریش لە دەورانی پەستمەدەرن ئەم چەمکانە لەنێو شیعر و ئەدەبیات دا تەختر ئیشیان لەسەر کرا و بە تایبەت (گومان) و بیرکردنەوەی (ڕەژەیی) گرینگی زەتری پەدرا ، بەتایبەت دوای ئەوەی بیردەزی ڕەژەیی لای(ئانیشتایین) داهێنرا ،

چەمکەکانی گومان و پرسیار وەوژاندن چوونە ئاستێکی باڵاتر لە نێو ووبەری زمان و بیرکردنەوەکان چوونە ئاستێکی سەرووتر ، بەچیش لە پەستمەدەرنە ئەو چەمکانە گرینگی زەتریان پەدرا چونکە لە دەورانی مەدەرنە چەمکەکانی گومان و پرسیار و بیرکردنەوەی ڕەژیی پاشکشیان پەکرابوو ، واتە کەمتر پەیڕەو دەکران ، گوتاری تاکڕەوی شوێنی گوتاری فرە ڕەهەندی گرتبوویەوە ، لەژێر کاریگەری ئایین و ئایدیۆلۆژیەکان ، (یەک قسەکەر و یەک چیڕۆک و یەک ئەفسانە) باوی هەبوو ، بەمانایەک گەلانەوە بە حەقیقەتی ڕەها ، هەربەیە لەم دەورانە دوو جەنگی جیهانی هاتنە ئارا و چەندین دیکتاتەر سەریان هەڵدا وەک (هیتلەر و ناپلیۆن و مسۆلینی …) ، ئەمانە لەژێر کاریگەری و بیرکردنەوەی تاکڕەوی و تەتالیتاریستانە ئیشیان دەکرد ، بەیە لە سەردەمی پەستمەدەرنە دووبارە گرینگی بە بیرکردنەوەی ڕەژەیی درایەوە و گومان لە ئاستێکی بەرین و بە چەی ئیشی لەسەر کرا ، بەو مەبەستەی حەقیقەت لە یەککاتدا لای هیچ کەسێک و لای هیچ ئایین و ئایدیۆلۆژیایەک نییە ، ئیش لەسەر گوتار و ئارگومێنتی فرە ڕەهەندی کراو (پەکەوە ژیان) جەگەی سەرکوت و ڕەشکردنەوەی ئەویتری گرتەوە ، تا ئاستی ئەوەی چەمکەکانی (گومان و پرسیار و پارادەکس) هاوکات لەگەڵ گەمە زمانەوانییەکان بوون بە پەکهاتە و سیمای شیعری پەستمەدەرنی . هەر لەوەی سوقرات دەڵێ (مرۆڤ هیچ نازانێت پەویستە خەی فەربکات) ، یان ئەلبێرت کامە لە (ئەفسانەی سیزیف) لەشوێنێک دەڵێت (ژیان خالییە لە مانا ..!) ، ئەم ڕوانگە و تەڕوانینانە گەورەترین گومانن بە مرۆڤ و ژیان و دونیای دەرەوە . ئەم چەمکانەش پەیوەندی توندوتۆڵیان لەگەڵ یەکدا هەیە ، چونکە هەموو پرسیارێک گومانێکی گەورەی لە پشتە هەموو گومانێکیش مەعریفە و وشیاریەکی گەورەی لە پشتە هاوکات ، پارادەکسیش واتە گونجاندنی چەمکە دژەکان بەیەکەوە و دروستکردنی پەیوەندی و هارمۆنیایەک لە نیوانیان بە مەبەست و ئامانجی دیاریکراو ، ئەمەش لە مەعریفەیەک و گومانێکی قووە سەرچاوە دەگرێت ، چونکە لە ئەنجامی هەڵنەکردن و نەگونجانی هاودژەکان ژیان و پەیوەندییەکان دەچنە بارێکی نا تەندروست و توندوتیژی بەرەوەی پەدەدرێت ، هەروەک فرۆید لە داهێنانی چەمکەکانی (ئیرۆس و سانەتۆس) واتە (ژیاندۆستی و مەرگدۆستی) کە پەیوایە لە بیرکردنەوە و مەشکی مرۆڤ ئەم دوو چەمکە بە شێوەیەکی تەریب ئامادەییان هەیە و لە غیابی هەر یەکەکیان مرۆڤ تووشی نا ڕەکی دەروونی دەبێت ، ئەم چەمکانەش لە نێو زمانی شیعریدا جوانیەکی بەوێنە بەرجەستە دەکەن ، لەپاڵ ئەم چەمکانە (یاخیبوون) یش ڕەلەکی گرینگ دەبینێت لە نێو داهێنان و نوێگەریدا ، چونکە هیچ

نووسەر و شاعیرێک ناتوانن نوێگەر بن ئەگەر کەسێکی یاخی و بە گومانەوە لە ئەدەبی خەیان و دەوروبەریان نەزانن ، وەکچۆن(یاخیبوون و نوێگەری) دوو چەمکن هاوتەریب و ئاوەزانی یەکترین و چەمکەکانی (گومان و یاخیبوون)یش بەهەمانشێوە ، وەکچۆن کامە لە کتێبی (مرۆڤی یاخی)دا دەڵێت (مرۆڤی پووجگەرا ، دواتر یاخی ، باوەڕی بە هیچ بەوایەکی نەها یان بوونەوەر و یان مرۆڤێکی نەها نییە ، بەڵای ئەوەوە حەقیقەتەکان نەژەیین نەک نەها..!) هەروەک لە پێشتر باسمان لێوە کرد کە ئەوانین بە دیدی حەقیقەتی نەژەیی یانی ئەوانین بە دیدێکی گوماناوی ، بەیە دەبینین چەمکی یاخیبوون و گومانیش هاوتەریب و نەکن بەیەکەوە ، ئینجا بەدوای ئەم دەستپێک و سەرتایەمان لە بارەی چەمکەکانی باسمان کردن ، دەین خوێندنەوەیەک بە چەند شیعرێکی (ئیمان یادەوەری) شاعیر دەکەین ، هەوەدەدەین لەنێو شیعرەکانی دیوە شاراوەکان و کاریگەری ئەم چەمکانە لەنێو زمانی شیعری ئەم شاعیرەمان بەدەربخەین . ئیمان یادەوەر شاعیرەکە ئەزموونێک و تەمەنێکی کورتی هەیە لەنێو دونیای شیعر ، نزیکەی(پێنج) ساڵەکە دەنووسێت و شیعرەکانی لە سۆشیال میدیا و لە هەندێک لە ڕۆژنامە و سایتەکان بەاودەکاتەوە ، شاعیرێکی لاوە و بەم تەمەنە کورتەی توانیویەتی چەندین دەقی شیعری ناوازە و جوانمان پێشکەش بکات (لەوانە دەرد لە بەرد کەوتووە تەش لەمن ، جەستەی ژیان بە دەمی مەرگەوە ، پەم لە هیچ ، شانەی مەرگ ، خەم لەتە دادەکەنم ، بەم دواییەش زەوی شاعیرەکان و چەند دەقێکی تر) ، ئیمان یادەوەر تا ئیستا دوو خەباتی وەرگرتووە ، لە ڤیستیڤالی (شەن) بە شیعری (خەم لەتە دادەکەنم) خەباتی دووەمی وەرگرتووە ، لە ڤیستیڤالی (مەلای جەباری) بە شیعری (زەوی شاعیرەکان) بە هاوبەشی لەگەڵ دەقێکی تر خەباتی یەکەمیان وەرگرتووە . ئیمان یادەوەر بە شێوەیەکی بەرچاو ئیشی لەسەر چەمکەکانی (گومان و پرسیار و پارادەکس) کردووە ، تا ئاستی ئەوەی سیمایەکی جوانییان بە شیعرەکانی بەخشیوە ، هاوکات وەک شاعیرێک و بوونێکی یاخیش دەردەکەوێت لەنێو دەقە شیعرییەکانی ، ئەمەش تا ئاستێکی باش جیای دەکاتەوە لە شاعیرانی هاوتەمەن و سەردەمی خۆی ، دەتوانم بڵێم بە دیدێک و فۆرمێکی جیاوازتر دەنووسێت ، شاعیرانەتر مامەڵە لەگەڵ زمان دەکات ، قووڵتر مەبەستەکانی دەردەبڕێت ، مەبەستمە ئەوە بڵێم ئەو شاعیرەمان بە سەرتایەکی جوان دەستی پێکردووە توانایەکی شاراوەی شیعری نایابی تیا دەبینرێت . هەوەدەدەین لەم لێکۆڵینەوەمان خوێندنەوە بە چەند شیعرێکی بکەین .

_ شیعری (دەرد لە بەرد کەوتووە تەش لە من)

گەر لەم تایتلە بەوانین ، دەستواژە و دەربڕینێکی شیعری نایاب و

جوان دەبینین ، شاعیر زیرەکانە دوو وێنەی نەخشاندووە ، وێنەیەک (کۆتنی ئەو لەخۆی) ، وێنەیەکیتر (کۆتنی دەرد لەبەرد) ، بە مەبەستیش جەگەکەی بە شوێنی وێنەکان کردووە ، بەمانایەک وێنەی دووەمی بە ئەوە نەخشاندووە تا ناوەڕۆک و قووڵایی هەماکانی وێنەی یەکەم پەشان بدات ، مەبەستیەتی بڵێت / کۆتن و جیابوونەوەی تە لەمن وەک دەرد و ئازارەکانی بەرد وایە یان وەک کۆتنی دەرد لەبەرد وایە ، واتە کۆتنی تە لەمن هەندە ئازارەکی بەسەیە بەردیش دەنەتە قسە و ئەسەف و غەمگینە بەم ، لەتاو ئەم کۆتنەی تە دەرد و ئازاری لەدەکەوێت ، دەمەنەکی شیعری جوان دەربەینەکی شیعری و ماناو مەبەستەکی قووە . ئیدی ئەم ئازار و وێنە شیعرییە پە لە ئیستاتیکایە دەروازەیەکە بە چوونە نەو دەقە شیعرییەکە ، لە سەرەتای دەقەکە دەڵێت :

گریانەک بە گەروومەوە لکاوە
نازانم لە دەمەوە سەردەکەوێت بە سەرم
یاخود لە سەرمەوە دەیەوێت بگاتە دەم
قوڵگی گرتووم دەمەوێت بڵێم من کەم .. ناتوانم
دەنگم لە ئەشکەوتی سەرمدا دەنگ دەداتەوە
لەسەر ئەم دیواری ونبوونە دەنووسم بمدەزرەوە
بڵێام ئەوەی ونی کردم نایخوێنەتەوە …!

کۆتنی ئەو لە خۆی ، ئازارەکی هەندە قووە بوو پەی کردووە لە نیگەرانی و گومان ، هەموو شتەکی بیر بردەتەوە تەنانەت ناوی خۆیی و شوناسی خۆیشی ، (دەمەوێت بڵێم من کەم ، بڵێام ناتوانم !) ، چونکە هەندە نیگەران و نائومەدە هەموو شتەکی بیرچەتەوە تەنانەت ، ئەو گومانەی بە گەرووی لکاوە نازانە لە دەییەوە سەردەکەوێت بە سەری یان لە سەریەوە دەگاتە دەی ؟ ، هاوکات قوڵگی گرتووە و ناتوانێت هیچ بڵێت ، لەلایەکیترەوە دەنگی لە ئەشکەوتی سەری دەنگدەداتەوە ، سەدای دەنگ دانەوەکە وەک ئەوە وایە سەری لەنەو گەژاوی دەنگدانەوە وەک گەژەن لوول دەخوات ، لەناو نائومەدی و ئەم ونبوونە دەنووسێت / بمدەزرەوە ! بڵێام حەیف .. ئەوکەسەی لەو بەربەتەوە ، ئەوەی ئەمی ونکردووە نایخوێنەتەوە ! شاعیر وردە وردە و قووڵتر ئەم نیگەرانی و ئازارەکانی کۆتنی ئەو لە خۆی پەشان دەدات و لە دیمەنی دوای ئەوە دەڵێت :

وشەکان لەسەر زارم بوونە بەرد
ئەم دیواری وشانە تا عەرش بەرز بوونەتەوە
نە ئەجەل دەیوخێنێت و نە هاودەڵێک دەیکات بە کەشک
دەنگەک بە پەردەی گوێیەکانمەوە نووساوە
با دونیا بیبیستێت من نایبیستم

ئەوەی بانگم دەکات با دەی بنەڕەت نەک دەنگی !
لە پشتی ئەم دیمەنە شیعرییەش گومانەکی گەورە هەست پەدەکرێت ، گومان لەوە دەکات ئەو کەسەی خەشیویستووە ئاگاداری چیەکی شەونخونی و بەداری و خەم و ئازاری ئەو بێت ، گومان دەکات چیەکی ئەم عەشقەی ئەو بووبێتن بە بەشەک لە خەیاڵ و خەمکانی ئەو ، وشەکانی ئەم عەشقەی ئەم باوەشیان بە ناکاتەوە و لە دەفتەری یادەوەری خەی نایان نووسەتەوە ، بەیە وشەکانی بستیک لەی دوورناکەونەوە هەر لەسەر زاری خەی دەمننەوە و دەبن بە بەرد ، دەبن بە بەرد و دیوارەک دروست دەکەن ، دیوارەکەش تا عەرش بەرز دەبەتەوە ، ئیتر ئەمیش نائومەدانە هەر دەبە سەیری دیوارەکە و بوون بە بەردی وشەکانی بکات و ئەو خەمەش سەراپا جەستە و مەشکی داگیرکردووە ، کە نە ئەجەل دەیکوژێت و نە کەسیش دیوار و بەردی وشەکانی دەکا بە کەشک ! دەنگەکیش بە پەردەی گوێکانی نووساوە ، ئەو بە گومانە لەوەی ئەو دەنگە هی ئەو بێت بەیە گومانەکەی بەوە دەردەخات و دەڵێت : دونیا دەیبیستێت بەڵام من نایبیستم ، بە ئەسفەوە دەڵێت : ئەوەی بانگم دەکات با دەی بنەڕەت نەک دەنگی ! ، ڵەنگە ئەو دەنگە تەنها گومانەک بێت و هیچیتر ، شاعیر لەنەو قووڵایەکاندا زەتر بەنەو ململانەو کەوتنی ئەو لەخەی دەچیتە خوارەوە و دەڵێت :
سەبەرەک هات و جەی هەشتم
ڵەنگی خوەنم تاریک بووە
بەو چەکوشەی دووری پیای کەشام
لە سەرمدا جگە لە دەنگدانەوەی دەنگی برینەکانم
هیچیتر نابیستم !
دیمەنەکی شیعری جوان و گومانەکی قووە .. لە دیمەنی پەشوو نیگەران و بە گومانە لەوەی وشەکانی بگەن بە ئەو و ببن بە بەشەک لە بیرەوەرییەکانی ئەو ، یان گومان لەو دەنگە دوورانە کە دەگاتە گوەی ئەو نایبیستێت ،، لەرە گومانەکانی تەختر دەردەخات نیگەرانیەکانی قووەتر دەبنەوە بەوەی (ڵەنگە ئەوکەسە هەربوونی نەبێت ! یان کەسەکی خەیاڵی و وەهمی بێت ،، بە سەبەر وەنەی دەکات ، سەبەریش وەنەی خەیاڵی کەسکانە دەکرێت وەهمەکی گەورە بێت ، دەڵێت : سەبەرەک هات و جە هەشتم ،، ئەم جەهەشتنە هەندە کاریلەکردووە ڵەنگی خوەنی تاریک کردووە ، لە سوورەوە گەڵاوە بە ڵەش ، ئەوەش هەمایە بە ئازار و خەمەکی قووە ، کە وەک چەکوشەک بەر سەری کەوتووە ئەستا لەتاو ئەم خەم و ئازارە لەنەو سەر و مەشک و خەیاڵیا جگە لە دەنگدانەوەی دەنگی برینەکانی هیچیتر نابیستێت ..!
ئیتر لەنەو ئەم گومان و نائومەدی و خەم و نیگەرانیانە دەت

شاعیرانە پرسیارێک دەوەژێنێت ، دەیەوێت لە پشتی ئەو پرسیارەوە خەمە گەورەکانی کەوتنی ئەو لە خەی وێنا بکات و دەڵێت :
دەزانی خەمی چیمە ئەی دەست ؟
بمرم و مردووشەریش نەیبینێت
ئەو خەشەویستییەی وەک خەرکی زەرد
لە ڕوخساری ماتما هەڵهات
بە دواجار لەگەڵ خەما ئاوابێت !
کاتێک پرسیارەکە دەکات و دەڵێت ئەی دەست ، دەکرێت ئەو دەستە هەرکەسێک بێت ، ئەوی وەهمی بێت ، ئەوی خوێنەر ، هەرکەسێک ، کەسەکە شوناس و بوونی نادیارە ، شاعیر دەیەوێ لە پشتی پرسیارەکەی ئەو خەمە قووڵە پەشان بدات کەوا ،، ئەو خەشەویستییەی وەک خەرکی زەرد لە نەو ڕوخسار و چاوەکانی هەڵهات ، ئاوابێت و نەک هەموو خەڵک بەڵکو مردووشەریش نەیبینێت ! دوای ئەوە بە هەمان هەناسەوە بەردەوام دەبێت و دەڵێت :
شیعرێک لە سکمایە لەخەم باباتر
دەڵێی من منداڵی ئەوم و ئەویش منداڵی جیهان
دەزانم لە دایک ببێت من لە هەناویدا دەدەزنەوە
دەبی ئەم هەموو برینە بچی دابخەم ؟
پەنا بە کراسی کام گەرانی ببەم ؟
بیکەم بە بەر ئازارەکانمەوە
خەمەکان منیان لەخە هەڵکەشاوە …!
خەی ئەگەر لە ڕووی تەکنیکی و زمانەوانی سەیری بکەین ، وا دەزانین ناڵکییەک یان هەڵەیەکی تەکنیکی و زمانەوانی هەیە ، چونکە شوێنی لە دایکبوونی شیعر مەشک و ڕووبەری خەیاڵە نەک سک .. بەڵام شاعیر وەک کچێک یان ئافرەتێک ، هەستی مەیینەی خەی و کردەی مناڵبوون وێنا دەکات ، شیعر هەندە لەیەوە نزیکە وەک کەرپە و جگەرگۆشەی خەی خۆشی دەوێت و لەی دەڵوانێت ،، دەربەینی ئەم هەستە مەینەیەش دواتر قسەی زێتری لەبارەوە دەکەین ، ئیدی کەرپەیەکی شیعری لە سک و منداڵدانییەتی ، دەڵێی من منداڵی ئەوم و ئەویش منداڵی جیهان ،، لەرە دەیەوێت لە پشتی ئەم دەربەینەوە باسی گەورەیی و بەرینی ڕووبەری شیعرمان بە بکات ، وەک ئەوەی ئەمە لە نووسینەکانمان هەمیشە تاکیدیمان لەوە کردەتەوە کە شیعر بوونەکی گەردوونی هەیە ، ئەویش دەیەوێت مەبەستەکی لەو شەوە بە تەعبیر و دەستواژەکانی خەی دەربڕێت ، دەیەوێت پەمان بڵێت ،، لەگەڵ ئەوەی ئەو شیعرە لە نەو سکی منداید ، بەڵام هەندە دە میهرەبان و گەورەیە ڕەگە دەدات من لە نەو ئەودا قسەکانم و خەم و ئازار و نیگەرانیەکانم دەربەم و وەک ئەوەی من منداڵی ئەو بم و ئەویش منداڵی هەموو جیهان ، کە مەبەستی

ئەو ڕووبەڕە گەردوونییەی شیعرە . دواییش دەوەت ئەم بوونە گەردوونیە وەکو شاعیرێک بکات بە شوناسی خۆی و دەڵێت ، دەزانم گەر لەدایک بێت و من لە هەناویدا دەدەزنەوە ! ، خۆی منداڵ بە دایک و باوکی دەناسرێتەوە ، کاتێک پێچوانەکەی ڕاست دەبێت ئەوکاتە منداڵەکە داهێنانێکی گەورە بکات یان لەشوێنێکی بەرز و بەند و دیار بێت ، ئە ئەویش دەڵێت ، ئەو منداڵەی لە سکمایە و لە خەم باڵاتر ، وەک ئەوەی من منداڵی ئەو بم و ئەویش منداڵی جیهان ، مادەم وەک منداڵی جیهان وایە کەواتە شوناسی ئەو منداڵە کە شیعرە لە ئاستێکی بەرز و وەک بوونێکی گەردوونی وایە . ئیتر دەیەوێت ئەو بوونە گەردوونە بکات بە شوناسی خۆی بەوەی کە دەڵێت ، من لە هەناویدا دەدەزنەوە ،، ئە بەگومان نیشتیمانی شاعیر هەناو و ماڵی شیعرە . دوای ئەوە دوو پرسیاری یەکبەدوای یەک دەکات و دەڵێت : دەمی ئەو هەموو برینە بە چی دابخەم ؟ پەنا بە کراسی کام گەرانی ببەم ؟ ئەمە گوتمان هەموو پرسیارێکی گەورە گومانێکی گەورەی لە پشتە ، ئەوەتا لە پشتی ئەو پرسیارانە گەورەترین گومان و خەم و نائومێدی دەبینین .. ئاخر دەشداماوە ! نازانێت دەمی ئەم هەموو برینانەی بەچی دابخات و بەدەنگیان کات ، یان پەنا بە کراسی کام گەرانی بەرێت ؟ لەرە مەسیقا و گەرانی وەک هەما و هەکارێک بە ئارامکردنەوەی ناخ و دەروون بەڵام ئەو خەمکانی هەندە گەورەن نازانێت کام میلەدی و گەرانی ئارامی دەکاتەوە ، چونکە خەمکانی هەندە گەورە و بەسەن ، ئەو هیچی بە ناکرێت چونکە خەمکان ئەویان لەخە هەڵکەشاوە ، واتە هیچ کراسێک ئەو ئارام ناکاتەوە چونکە خۆی بووە بە کراسی خەمکانی ! شاعیر لە دیماهی شیعرەکەی لەناو هەمان گومان دەمنیتەوە بەڵکو قووڵتر تەعبیری لەدەکات و دەڵێت :

دەزانم پێش پیر بوون
لەچی هەزار و یەک خەیاڵت
وەک مشار پێستی ناوەوەم دەبڕێت
بەرلەوەی بمرم .. نا من نامرم
بیرکردنەوە لە تە دەمکوژێت
بەڵام ڕوون نییە من دەدەزنەم
کە ناڵێت ڕۆژێک ، ئەوارانێک
گەرانی فیشەکێک
شین بە شایی هەموو خەیاڵەکانت ناگەڕێت ؟!

لە سەرەتای ئەم کەپلەیە کە کەتایی شیعرەکەیەتی ، بە دەربڕین و جوانیەکی شاعیرانە باس لە ئازارەکانی کەوتنی ئەو دەکات لە خەیدا و دەڵێت : دەزانم پێش پیربوون ، لەچی هەزار و یەک خەیاڵت ، وەک مشار پێستی ناوەوەم دەبڕێت ، دیمەنێک و دەربڕینێکی شیعری جوان ،

هەندێ بەنێو خەمکانی ڕەچووە وەک ئەوەی بەدەم ئازارەکانی وەنێنە بکات و دەیەوێت شتێک لە جەشنی نهێنییەک یان وەسیەتێک بکات و دەڵێت : ئەگەر مردم بەڕام لەم چرکە ساتە بە ئاگا دێتەوە و نهێنیەکە یان قسەکە تەواو ناکات و وەک هاوارێک دەڵێت : نا من نامرم .. بیرکردنەوە لەتە دەمکوژێت ،، واتە ئەو یەقینە لەوەی بە مردنی خۆیی و مردنێکی ئاسایی نامریت بەکو بیرکردنەوە لەو یان جیابوونەوە و کەوتنی ئەو لە خۆیدا دەیکوژێت ! دواتر ئەم شەوە مردنە لە وێنەیەکی گوماناوی پێشان دەدات و دەڵێت ؟ کە ناڵێت ؟! ڕەژەک ئەوارانەک ، گەرانی فیشەکەک ، شین بە شایی هەموو خۆیاڕەکانت ناگەڕێت ؟!ئیتر ئەم دیمەنەی دوایی کە هەم هەڵگری پرسیارەکی گەورە و گومانەکی گەورەیە لە هەمانکات ، لە پشتی ئەم پرسیار و گومانەش دیمەنەکی تراژیدی وێنا کردووە ، کە ئەگەری ئەوە هەیە ڕەژەک ئەوارەیەک بە فیشەکەک کۆتایی بە ژیانی خۆی بهێنێت و گەرانی لەرە مەبەستی لە دەنگی فیشەکەیە بگات بەگوێی ئەو ، ئیدی شایی و هەستە خۆشییەکانی لەبکات بە شین .. لە هەمانکات لەنێو هەناوی ئەم دیمەنە تراژیدییە پارادەکسەکی ناوازەی لەنێوان دوالیزمی هاودژی (شین و شایی) داهێناوە ، گونجان و ئاوێتەبوونیان لە یەک هستە و دەستەواژەی شیعری بە داهێنان و بەرجەستەکردنی ڕووبەرەکی گەورە لە جوانی .

_ شیعری (شانەی مەرگ)

هەروەک ئیمان یادەوەر خۆی دەڵێت ، لە ساڵی ٢٠١٩ ەوە شیعر بەاودەکاتەوە ، واتە نزیکەی پێنج ساڵەک دەبێت هەوڵەکانی لەم ڕووبەرە چەبوونەتەوە ، وە یەکەمین شیعریش ئەم شیعرەی سەرەوە بووە بە ناوی (شانەی مەرگ) کە بە ئازار و موعانەتکانی خۆیی و تەواوی کچان و ژنان نووسیویەتی ، وە لەم دواییەش لە گەڤارەکی ئەلیکترۆنی بە ناوی (ئایندەسازی) بەاویکردەتەوە هاوکات لە ئەکاونتەکەی خۆیشی لە (فەیسبووک) ، سەرەتا شیعرەکە بەوە دەست پێدەکات و دەڵێت :

من ماڵی خاتوونێک دەزانم
لەوبەر کەانەکەوە ئازارەکانیت پێدەگات
ڕەژانە لای بەقاڵەکە
بە کیلە خەم دەکەڵە و دەیخوات
ئەو بە فرمێسک ، فەرش و قاپەکان دەشوات
بە پەڵەی خەزگە خۆنەکانی
گەردوو تەزی شووشەی پەنجەرەکە لا دەبات
بە کەپەی ئاگری ناخی خواردن لەدەنێت

کۆلوپۆلی نێو کۆنتەرکێشی ماتن
کە ژانە .. گوێیان لە ئاهوو داخی دەبێت
دیوارەکان نەفرەت لە خەیان دەکەن
کە دەبینن
وەستاون لە جێی خەیان هیچیان بە ناکرێت ..!
بەر لەوەی باس لە ناوەڕۆک و مەبەست و زمان و دەستەواژە شیعریەکانی ئێم دەقە بکەین ، بە پێویستی دەزانم بە وە بیرهێنانەوەی خوێنەر باسی بابەتێکی گرینگ بکەم ئەویش ، بابەتی (شیعر و گەندەر .. ڕەگەز) واتە پێیوەندی شیعر و ڕەگەز یان (ئەدەبی ژنانە و ئەدەبی پیاوانە) ، ئێمە لە زەر شوێن لە نیو کتێب و وتار و دیمانەکانمان ، ئێم پێلینکردنەی شیعرمان بە ناوی شیعری ژنانە و شیعری پیاوانە ، یان پێلینکردنی شیعر لەژێر هەر کاریگەریەکیتر بێت بە نموونە (ئەدەبی کرێکاری) یان (ئەدەبی نەتەوەیی) یان (ئەدەبی ئیسلامی) هەتادوایی ، هەموو ئێم پێلین کردنانەمان ڕەت کردەتەوە ، بە هەکاری کە ئەدەب و شیعر بوونەکی گەردوونییان هەیە و هاوتەریبن لەگەڵ ژیان و بەها مرۆیی و مرۆڤایەتیدا ، ناتوانین بەهیچ هەکارەکی ڕەگەزی یان ئایینی یان ئایدیۆلۆژی ، ڕووبەڕە گەردوونیەکەی بچووک بکەینەوە و چوارچێوەو بازنەیەکی بە دەوردا بکێشین . بە نموونە شاعیرەکی ئافرەت وەک دەنگەکی مە دەتوانێت هەست و خەون و خەمەکان و خەزگەکانی خەی بە زمانی شیعری بەرجەستە بکات بەبە ئەوەی بەڕین ژنە شاعیر یان ئەدەبی ژنانە بە شاعیرەکی پیاویش بە هەمانشێوە ، ئەوەتا ئێم شیعرەی خاتوو ئیمان نموونەیەکی زیندووە بە ئەو قسەو بیرکردنەوانەی ئێمە ، کە بە زمانەکی شیعری نایاب و پە چێژ و ئیستاتیکا ، خەمە کچانیەکان و مەیینەیی خەی دەربەیوە ، مامەڵەی لەگەڵ خەم و خەون و خەزگە سەربەاوەکانی خاتوونەک کردووە ، کە لە چوار چێوەی چواردیواردا ڕەژانە ئازار و خەمەکانی خەی دەنووسەتەوە ، مامەڵە لەگەڵ کۆلوپۆلەکانی چێشتخانە و کارەکانی چێشت لێنان و پاککردنەوە و حاجات شەردن و ئەوکارە ڕەژانەییانەی کە لە کەمەگە دواکەوتووەکان تەنها بەکاری ئافرەت داندراون و ناوبراون ، بە زمانەکی چەند شاعیرانە و بە ئیستاتیکایەکی چەند نایاب دەڵێت : بە پەڵەی خەزگە و خەونەکانی گەردوو تەزی شووشەی پەنجەرەکە لادەبات ، یان بە کەپەی ئاگری ناخی خواردن لەدەنێت ..! بەڕاستی جوانکاری و داهێنانی گەورە لە پشتی ئێم دەستەواژە و ستە شیعرییانە دەبیندرێن ، خەم و هەستەکی ژنانە ، بەکارهێنانی وشەکان لەشوێنی گونجاو و واتادار ، ئیدی گەر بەم شیعرە بەڕین شیعری ژنانە ،، ئایا بچووک کردنەوەی ڕووبەری شیعر نییە ؟ ئایا دابەانی شیعر نییە

لە ووبەرە گەردوونیەکی ؟ ئیدی لە کۆتایی ئەم کەپلەیە خەمەکان و نائومێدییەکان قووڵتر پێشان دەدات بەوەی : دیوارەکان نەفرەت لە خۆیان دەکەن کە تەنها سەیرکەرن و هیچیتر ، واتە بەهەی ئەم ستەم و چەوسانـــدنەوەیەی ســـەر ژنـــان و ئەم نـــاهەقی و نـــابەرابەرییە دیوارەکانیش خەمبار و نائومێدن ..! هەر لە درێژەی گەڕانەوەی ئەم چیڕۆکە تراژیدییە لە شوێنێکی تر دەڵێت :

تەنیایی بە تاڵکانی پرچیا هەڵواسیوە و
بەتاقەتی دەهەنەتەوە
گەڵستانێک لە چاوکانیەتی و بە سەدیەک بەهار
دیارە ئەم خاتوونە هەر پارچەیەک لە جەستەی یان هەر ئەندامێک لە لەشی هەما و دەربەی خەمێکی گەورەن ، خودی ئەم خاتوونەش هەمایە بە ژن یان جنسی مەینە ، ئەوتا تەنیایی بە تاڵکانی قژی هەڵواسیوە و چاوکانیشی گەڵستانێکن بە سەدیەک بەهارەوە ، لەڕدا پارادەکسێکی ناوازەی لەنێوان دوو چەمکی هاودژ و داهێناوە ، دوو چەمکی ناتەبای پێکە لکاندووە لە وێنەیەکی شیعری جوان بە مەبەستێکی تایبەت ،، گەڵستان و بەهار ، نائومێدی و ئومێد ، مردن و لەدایکبوونەوە ! .. گەڵستانێک لە چاوکانیەتی و بە سەدیەک بەهار ! دەربڕینێک و ڕستە و دەستواژەیەکی شیعری جوان پە هارمانیا و پە مانا و مەبەستی گەورە . شاعیر بە هەستێکی مرۆییانە خەمەکان بە ڕەهەندی جیاواز لە ئاستێکی بەرین باس دەکات لە دەرگای زەرەک لە خەمەکان دەدات بە هەوراز و نشێوەکان دەڕوات تا لە کۆتایی دەقەکە دەڵێت :

هەرخەی شانەکار و سیناریست و دەرهێنەر
ڕەی بوون و نەبوون دەگەڵێت
ئومێدێک لە پشتی ڕەشی چاوکانیەوە پرشنگ دەدات
بەو هیوایەی ڕەژێک لە جەی خەر
ژیان هەڵبەت ..!

لە دیماهی ئەو شیعرە ، ڕەی ئافرەت و جنسی مەیینەمان لەنێو ژیان و گەردوون بە ڕەسم دەکات ، کە ئافرەت سەرچاوەی ژیان و بوونە ! هەر خەی خوڵقێنەر و بکەر و بزوێنەری ژیانە ،، نەک هەر ژیان بەڵکو مردنیـــش ، واتە (بـــوون و نەبـــوون) هەرخەی هەمـــوو شتێکە بە مردنیشەوە ، لەڕەش پارادەکسێکی نایاب لە نێوان بوون نەبوون یان مردن و ژیان وێنا کراوە ، کۆتاییەکەش بە ئومێدێکی گەورە کۆتایی پێدەهێنێت ، بەو هیوایەی ڕەژێک لە جیاتی خەت ژیان هەڵبەت ..! ئەم ئومێد و هیوایەش هەمایە بە بەردەوامبوونی ژیان . جوانی ئەم دەقە لەوەدایە بە هەستێکی مەیینە داپەشراو و بە هەستێکی گەورەی مرۆیی نووسراوە ، بە زمانێکی شیعری و ئیشکردنێکی تەخ لەسەر پارادەکس و چەمکە دژەکان ، خودی جەستەی دەقەکە پارادەکسێکی گەورەی تیایە

ئەویش ئەویە ، هەموو دەقەکە لەسەر نائومێدی ئیش دەکات بەڵام لە کۆتایی ئومێدێک و خۆزگەیەکی گەشمان دەخاتە بەردەم هیوا دەخوازی ڕۆژێک لە جیاتی خەر ژیان هەبێت …!

٢٠ی ئـــابی
٢٠٢٣

ماویەتی

عەشق لە گەردوونێکی ترە.. ناڵە حەسەن

١
من لەمەودوا لەنێو بەهاری ژنەکان دەمە دەرە
خەم بە پایزی پەپوولەکان دەسپێرم
چیتر نابم بە ستیانە سوورەکەی ئەستێرەکان و
بە چارەگە ڕەشەکەی هەور و
بە ژێرکراسە شینەکەی دەریا
موخابن / کە ناتوانم
نیگارە نەخشینەکانی عەشق بخوێنمەوە
کتێبە پیرۆزەکەی عەشقیش
لە نێو دەلاقە زێڕینیەکەی زەمانێکی تر و
ژیانێکی تر و گەردوونێکی ترە
٢
کاتژمێر چەندی مردنە ئەی مرۆڤ
تە لە کوێی هاوکێشە خوێناوییەکانی
جەنگەکان و زیندانەکان و شێتبوونەکان / وەستاوی
لەنێو کام جەنگەستانە تاریکەکانی
ئاینەکان و ئایدیۆلۆژییەکان و
ئەفسانەی خوداکان خەت حەشارداوە
بەکام میلەدی سەرنادایی خەت فەرە سەما کردووە
بە شەڕابی شیلەی کام گوڵ خەت مەست کردووە
تەنوەتی خەتت بەکام کانی عەشق شکاندووە

چ بوونەوەرەکی سەیر و سەمەرە و
چ پەیکەرەکی لە تەز و غوبار و
چ ڕەشبایەکی ڕەش ڕەشی ئەی مرۆڤ
جگە لە قامچی دەستی جەڵادەکان و
فانەسە شووشە شکاوەکەی نەو زیندانەکان هیچی تر نیت
نەفرەت لەخەت و
لەو تابلۆیە ئەبستراکتییە بە ڕەنگەی بە عەشقت کەشاوە
موخابن لەم گەردوونە عەشق بەتە چیەکەکی
پە لە درەی شاخدار و وەهمەکی گۆرە و خەرتاوەکی هەنەها توو
٣
من لەسەر پشتی خاخەکەیەکی دەشکاو ڕاکشاوم
تا دە خەونەکانم بچووک و بچووکتر دەبنەوە و
لە نەو ئومەدە ئاتەشییە ئەسمەرییەکانیش وندەبم
وندەبم و لەنیو خەیاڵ و لەنەو بینینەکانی
باڵندەکان و درەختەکان و باخچەکان ڕەشدەبمەوە
ئەستا / من بووم تە ئایەتەک لە خەرئاوابوون
ئەوارەیەک پە لە جەڵەوانی و
هەمبانەیەک پە لە هیوای هەناسساردی و
نەوەسەکی نامەی ناموراد و نیگارەک پە لە نائومەدیی
ئەی خاخەکە خوماریی خەیاڵ خامشکە
خەم بەڕازە ڕەنگینەکانی تە سپاردووە
تا بەت دەکرە
هەر بەڕە و هەر بەڕە و هەر بەڕە
لەم گەردوونە گرمەڕە گوماناوییە
بەڕە دەرەوە
نامەوەت ببم بە ڕووناکی و خەم بخزێنمە
نەو کەڵانە تاریکەکانی چاوەکان و نیگاکان
یان ببم بە مانگە شەوەکی فەنک و
عاشقەکان بەسەر سینگما هاتوچە بکەن
خواپەداوەکانیش بمکەن بە پاسەوانی بەردەرگای
کەشک و سەرا و مەیگەی نەو شەوە سوورە سەزانییەکانیان
یان ببم بە نەرمە بارانەکی ڕووت ڕووت
بەنەو مەمکەکانی خاکدا بچمە خوارەوە
ئەی خاخەکە چاو بە فرمەسک و نیگا خونناوییەکە
تا خەیاڵ بە دەکا هەر بەڕە
هەر بەڕە و هەر بەڕە و هەر بەڕە
دوورم خەرەوە

دوور دوور دوور دوور دوور
موخابن / لەم گەردوونە گرمە گوماناوییە
عەشق مەلەتکەیەک بوو بە مردوویی لە دایک بوو …!

ئابی ٢٠٢٣

دەقی تەمەن / ٣٥.. ناو حەسەن

١
من ئەو شاعیرەم
گەچانەکەی دەستم لە تریفە و
چاویلکەکەم لە گیا و
قەمەکەم لە ئاگرە
پایز ماوە خنجیلانەکەم و
دەزەخیش نیشتیمانی ئەبەدیمە
من نامەم بە گەردوون و
ژیانیش ناتبا بە من
کە دەشمم
چەند کتێبێکی چاو بە فرمێسک و
نیگایەک لە نائومێدی و
میلەدییەک لە خەشویستی
لە دوای خەمدا جەدەهەم
٢
سەردەمانێک
خەونی فەبیایی و ناخەشم دەبینی
زەرجاران
لەنەو خەونەکانم دا دەمردم
بەهام دواجار
مردن وەک بوونێکی ئەها
هاتە نەو ژیانم و
وەک گەردەلوولێکی ئەشباو
هەموو ئەژە لەنەو خەیدا / لوولمدەدا
٣

من لە باوەشی
ئەو خەزانە چاوم هەڵناوەو گەورەبووم
کە / تەگەیشتن و تەفسیرکردنی دونیا
تەنانەت گەیینیشی
یان / خەمی نان و ململانێیە چینایەتییەکان
بەر لە ماركس
لەنێو خەمە سپییەکانی سەر ڕوخساری دایکم و
لەنێو تەزی سەرشان و ئارەقەی نێوچاوانی باوکمەوە
فێری بووم
٤
تە ئەو وەهمە گەورەی
هەموو تاسە و
بیرکردنەوەت لە بیر بردووم تەوە
خەونەکانمت کردوون بە خەیاڵ
عەشقیش وەک عەنکەبووتێکی عەفریت
جەستە و دڵ و مەشکمی کلەر کردووە
٥
من لە ڕۆژانی یەکەمی لە دایکبوونم
وەک ئیبلیسێک
ناویان خستمە نێو لەوحەی ڕەشەوە
بە ڕەشترین کاتژمێریش
چرکەکانی تەمەنم خوێندرانەوە
تابلۆی خەونەکانیشم
بە ڕەنگە ڕەشەکانی نائومێدی ڕەنگ کران
بەڵام سەیرەکە لەوەدایە
کە گەورە بووم / بووم بە شاعیرێک
شیعرەکانیشم
لەنێو باخچە سەوزەکانی ژیان
پشکە سپییەکانی عەشق دەردەکەن
٦
سەردەمانێک
بە وردە ماسییەکانی نێو خەونەکانی تە
ڕووبارێک بووم پە لە ئاوی ڕوون ڕوون
لەنێو نیگای کەترە شینکەکانی عەشق و ئەوینیشت
هەڵانەیەک بووم بە حەوانەوە
کەچی ئێستا / ڕەشەبای قەدەر وەپەشخەی داوم و
نازانم لە بەردەم کام ئەشکەوتی نائومێدی و

کام جەنگەستانە تاریکەکەی دەزەخ و
کام بیابانە بە مروەتەکەی ژیان / دەگیرسەوە
٧
لەوبەر پردە شینەکە
چیتر چاوەڕێم مەکە
من هەموودەم ڕەگاکەم دەگەڕێم
لەدوای جەنگەکانیش
لەنێو تەرمەکاندا
بەدوای منداڵ مەگەڕێ
من لەنێو ونبوون و ناشوێندا
بووم بە چیڕۆکێک لە وەهم
٨
وەکچێن لە عەشق
هەمیشە ڕێگایەک هەیە
بمانباتەوە نێو
دەزەخی سووتان و مەستبوون
بەیە من
گەر لەدەرەوەی ژیانیش بم
هەمیشە دوای نیوەڕۆیەک دەبە
بەم و وەک سواکەرەکی دەوانە و شێدا
لە دەرگای ماڵەکەت بدەم و
داوای تیلە نانێک و
چەند وردە ماچێکت لێبکەم
٩
من ئەو کەسەم
لەوەتەی هەم
لەگەڵ ژیان لە ململانێ دام
ماندووم ماندووم ماندووم
هێندە ماندوو
هەندەجار هەر بە مەبەست
دەست لە بیرکردنەوە و نووسینەکانم
هەڵدەگرم
هەر لەسەر قەنەفەکە کەمێک ئادەکشێم
بەڵام / خەمەکانی تە و
برینەکانی نیشتیمان و
وەسوەسەی تەنیاییم
لەنێو پشیە خەوەکانیشم

لەناگەڵن پشوو بدەم
١٠
ئازادی لە کوێ بێت / من لەوێم
شکۆمەندی لە کوێ بێت / من لەوێم
پایز و فێین و خەڵی هەژاران لە کوێ بن / من لەوێم
بەڵام / هەڵاجکردنی نیشتیمان و
کوشتنی ئەویتر و
کەیلەبوون و
چەمانەوە و بەدەنگی لە کوێ بن / من لەوێ نیم
١١
نە درەخت سەبری خۆی جەدەهەڵێ
نە دەریا لە شەپەلەکانی یاخی دەبێ
نە ئاسمانیش ئەستێرەکانی خۆی
دەکوژێنەتەوە
بەڵام تۆ
لەنێو تاریکستانی تاریکی
لەم یاخی بوویت و
منت لەنێو خۆتدا کوژاندەوە و
بە جێتهێشتم ..!
١٢
من ئەو گەریدەیەم
دەمەوێت بە زمانی گوڵ
گەرانییە گەردونییەکانم بەمەوە
بە زمانی هەتاو
هەرچی تاتووی سەر جەستەی خاک هەیە
بیسەمەوە
بە زمانی شیعریش
مرۆڤ و دەزێخ
ماسی و وشکایی
خەرتاو و شەو
لەگەڵ یەکدا ئاشت کەمەوە
١٣
لە دووری دوورەوە هاتووم
بە پەخاوسی
بەسەر ڕەگا بزمارەژەکاندا ڕەم کردووە
شوێن پەیەکانم سووز دەچنەوە
بووم بە سووی بەلەمی نائومێدان

لە نێو نیگای نووسەکانیش ئەوەم خوێندەوە
ژ بە ژ فەین سەختتر و
ئاسمانیش بچووکتر دەبێتەوە
١٤
هیچ شتێک هەندێی
سەمای گۆڕاکان و
ووتبوونەوەی گیا و
گەرانییەکانی ووبار
مانگ و ئەستێرەکان و هەور
بە سەما ناهێنن
عەشقی تەش بەمن
شێتبوونەکە لە نێو لە مردن و لە دایکبوونەوە
ناو لەپ و دەمارەکانی عاتیفەم پە دەکەن لە ئارامی و
چاوەکان و نیگاکان و ووخساریشم پە لە خەندە و ووناکی
١٥
من لە نێو نەبوونەوە بەدوای تەدا دەگەڕام
تا بەهەی بوونی تەوە
مانایەکیش بە بوونی خەم ببەخشم
من لە نێو گەڕەکە تاریکەکانی ژەهەراتەوە هاتووم
ترس و شەرم
مەتەکەی ژەر لەفە شەکەی شەوکانم بوون
ترس لە دەزەخ و لە پرسیارە گۆڕەکان
شەرمیش لە خەونەکانم و
لە حەزەکانم و لە هەستە شاراوەکانم
وەک باهەندێکی باهشکاو و
ئەبوارەکی ونی ئەنگ هەبزرکاو
ژەکانی تەمەنم بەدەکرد
تا دواجار / قەدەر دەرگای ماڵی شیعری
بە ووومدا کردەوە
شیعر بوو بەو هەزە ئەفسووناوییە و بەو فریادەسی
قوفلە داخراوە ژەنگاوییەکانی
زمانم و خەونەکانم و هەستەکانمی بەم کردەوە ...!

تەموزی ٢٠٢٣

ﻟﻪد ﻣـــاکوین و ﻗﺴـــیدﻩی (گـــوﻩگرتن لﻪ گﻩرمـــایی).. لﻪ ئینگلیزییﻩوﻩ: ناﻩﻟ حﻩسﻩن

- چﻩند بﻩشﻩک لﻪ ﻗﻩسیدﻩی (گوﻩگرتن لﻪ گﻩرمایی)
- پﻩنجﻩم

بﻪ ماوﻩیﻩکی درﻩژ لﻪکﻩنار دﻩریا ماویتﻩوﻩ
تامی تﻪ ﻟﻪک وﻩک خﻩرﻩتاو وایﻩ
بﻩﻟام خﻩرﻩتاو زﻩر گﻩرمترﻩ
تﻩنانﻩت لﻪ خﻩشﻩویستیش

دﻩمﻩوﻩت بﻩﻟم تﻩم دﻩوﻩت
بﻩﻟام شﻩو تﻩنها ئینجﻩک دوورﻩ
منیش ناتوانم چاوﻩﻟﻩ بم

لﻪو کاتانﻩی کﻪ لﻪ حﻩوشﻩ
سﻩیری پﻩپووﻩﻟ دﻩکﻩی
کﻪ سﻩرﻩستانﻩ سﻩما
بﻪ گوﻩﻟ بﻩرزﻩکﻩ دﻩکات
تﻩش هﻩمیشﻩ ئﻩوﻩت لﻪبیر بﻪ
کﻪ خﻩر بﻩرﻩو ئاوابوون دﻩچﻩ ..!

- یانزﻩ

سﻩبﻩرﻩکانی دوای نیوﻩﻟ
کﻪبوونﻩتﻩوﻩ ، وﻩک ئﻩوﻩﻟژانﻩی
دﻩیانﻩوﻩت بﻩﻟنﻩ ماﻩﻟوﻩ
پﻩش ئﻩوﻩی شﻩویان بﻩسﻩردابﻩ

لﻪ سﻩرووی بﻩندﻩرﻩکی خﻩﻟﻩمﻩشییﻩوﻩ
شارﻩک لﻪ سﻩر خانوویﻩکی سپی دانیشتووﻩ

چاوەڕێ ووداوێک دەکات
هەموو بەڵەمەکانیش لە نەویانەوە

بایەک هەڵدەکات
ئەمەش بەیەکەوە لە ماڵەوە گەرم دادەین
ناتوانم سەیری تە بکەم
بە ماوەیەکی درێژخایەن
لە دەرکەوتنت لە نیو شووشەکانی
پشت بارەکەوە

من دەمەوێت بە تەنیا لەگەڵ تە بم
ئەودەمەی
ڕانەکانم بە نەرمی ناوت دەنن
تەنها تە گوێت لێیان دەبێ

ئەو شونە بە ئەوە دروستکراوە
بە ئەوانەی چاوشارکێیان تیا دەکرد
ئەمە لە ماڵەوە ئازادین

- پانزە
من لە زەر ووەوە تەم خەشدەوێت
لە قەڕباغی و لە تەنیایی
ئەو دەمانەی لە تەنیشتمەوە دەخەوتی
کاتێک دوور بووی
من خەیاڵی ئەوەم دەکرد
کەسانیتر لە شەقامەکە سەیری تە دەکەن
لەوەش خراپتر ، تە لە باوەشی کەسانیتردا بیت
باڵندەکانی مانگی مارسی کەنار دەریام بینیوەو خەشمویستووی
خەم بە هاوین بەخشیوە و خەشمویستووی
بینینی درەختە رووتەکان و
وەشاندنی گەچانەکەم بەنەو بادا
لەگەڵ ژماردنی هەموو خولێک و کاتژمێرەکان
من هەرتەم خەشویست
ئەو پرسیارانەی هەرگیز نەکراون
وەڵامەکانیش لە خەشویستییەوە فێربووین
بەڵێنم بە خەمداوە
هەرگیز نەپرسم ئەمشەو لە کوێبووی

تەنها بە ئومێدانەوە ساوێک دەکەم

- سێی و پێنج

ژێک دەت بە دوای
ئەو باندانە ئادەکەم
کە لەنێو باراندا ون دەبن
بە پەلە ڕەیشتن بەدوای
ئەوانەی کە ڕەیشتوون
دەخەشم بەوەی کە جارێکیتر دەفەم
بەڕام دەنیا نیم لە ئاکردنم

هەندێ برین هەن
کە من هەرگیز
قسەم لە بارەیانەوە نەکردوون
شتگەلێکیش هەن
وشەکانی کاری وایان بەسەرما هێناون
کە هەرگیز ناتوانی ئەوە بزانی

دوێنێ دونیا گەرانی دەگوت
دەزێخیش بە هەزار میلەوە لێمەوە دوور بوو
بەڕام دوای ماوەیەک گەرانی گوتنەکە وەستا

هەر ئەستێرەیەک دەکەوێتە سەرزەوی
لە شوێنیدا ئەستێرەیەکی تر دەدرەوشێتەوە
هەر خەونێک کاە دەبێتەوە
لە شوێنیدا خەونێکیتر گەشدەبێتەوە
کاتێک شتەکان بە جەرێکیتر دەبیندرێن
تە بەردەوام شوێنپێی خەونەکانی خێت هەڕبگرە

- سێی و شەش

من بە تەنیا دەژیم
هەمیشەش بەو شەوەیە نیم
خەش جار جارە
کەمە دەی خێت بکەیتەوە
تا هەندە ئازار بچێتە نەویەوە
ئەوەش سەلمێنەری ئەوەیە
کە هەشتا تە دەژیت
من نازانم مەبەستم چییە

بۆچی ناتوانین لێنو بیرکردنەوەکانمان
ئەو عەشقە کێنی
لێنو یادەوەرییەکانمان بوونیان هەیە
بیهەژێنینەوە
تا گەورەتر دەرکەون لەوەی کە هەبوون
ئەمش ئامێرکی سەلامەتە
بە داخستنی دیوارەکان
من لە بیرمە
تاکە بارودخکی تەمومژاوی
بەوەی هەندجار
لە کوە و چۆن
یان بۆچی دەیزانم

ئەوانە ووددەن چونکە دەمانەوێن
یان بتەوێت و ئەویش دەیخوازی
خەشویستی لەرەبەت یان نا
تا / لێنو تاریکی ابکشێین و
گوە لە گەرمایی بگرین …!

- کورتەیەک لە بارەی قەسیدەی (گوەگرتن لە گەرمایی)

قەسیدەی (گوەگرتن لە گەرمایی) قەسیدەیەکی درێژە ، پەکهاتووە لە (سیی و شش) کورتە شیعر . ناوەکەکی پە چۆز و ماناسیانەی هەیە ، وشە و دەستواژەکان ناسک و گەمە لەگەە دەروون و هەستەکانی مرۆڤ دەکێن . دەستواژە شیعرییەکان وەک درەخت و گەلا ، شەونمی شیعرییەت و چۆژیان لەدەتکە . شاعیر لەم دەقەدا کەمتر ئیش لە بارەی ناوەوەی خەی دەکات بەتایبەت شەبوونەوە بە ووبەری ناخودئاگایی ، زەتر لە ەگەی وەسفکردنەوە ئیش لەسەر دەرەوەی خود دەکات ، وەسفی ئەو دیمەن و شتانە دەکات کە دەیانبینێت ، وەک (کەنار دەریا و باەندە و درەخت و سەبەر و ئاسمان و مانگ و ژووری نووستن و دوەبەرەکانی و هەتا دوایی .. .) ، هەکارەکەش ئەویە ەد ماکوین یەکەکە سەر بە قوتابخانەی ەماسیزمی ئەمریکی ، بە شاعیرانی سەر بەو قوتابخانە ئەدەبییەش ئەم شەوازە لە نووسین کارەکی ئاساییە ، قەسیدەی (گوەگرتن لە گەرمایی) ، لە ووی فەرم و ناوەکەوە هاوکات لە ووی زمان و شیعرییەتەوە ، یەکەکە لە ناوازەترین قەسیدەی ەد

ماکوین .. هەر بە یەکە ئەو قەسیدەیە و چەند شیعرێکی تری لە کتێبێک بەناوکردەتەوە ، کتێبەکەشی بەناوی ئەو قەسیدەیە ناو ناوە واتە (گوێگرتن لە گەرمایی) .

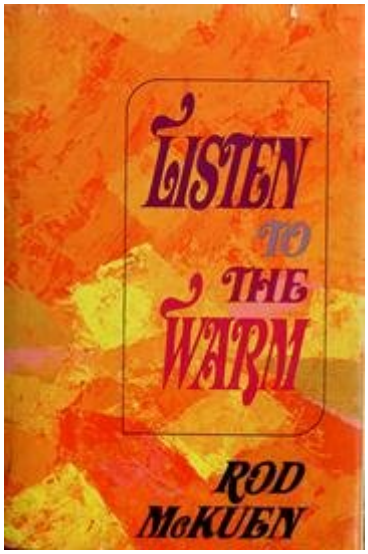

- کورتەیەک لە ژیان و بەرهەمەکانی (ڕۆد ماکوین)

ڕۆد ماکوین ، لە ٢٩ی ئەپریلی ١٩٣٣ لە شاری ئەکرلاندی ویلایەتی کالیفۆرنیای ئەمریکا لە دایک بووە . ماکوین شاعیر و ئاوازدانەر و گۆرانیبێژیش بووە . لەدەیەی شەستەکان و حەفتاکانی سەدەی ڕابردوو ڕۆلێکی گرینگ و بەرچاوی هەبوو لە بوژاندنەوەی شیعری تەقلیدی لە ئەمریکا . لە تەمەنی یانزە ساڵیدا لەدەست باوکە مەشروب خۆرەکەی هەڵاتووە و ماڵەوەی جێهێشتووە . لەو تەمەنە بە بژێوی ژیانی خۆی دەستی بەکارکردن کردووە . کاری قوڕسی وەک ، کرێکاری داربڕینەوەو هەڵی ئاسن و زەر جۆریتر لە کارکردن . ماکوین لە ساڵانی ١٩٥٠ سەرەتای دەرکەوتنی بوو لە نەوەندی ئەدەبی و ئاشنابوونی خوێنەران بە شیعر و بەرهەمەکانی .لەگەڵ شاعیرانی ناسراوی وەک (جاک کیرەک و ئاڵن گیسنبەرگ) دەرکەوت . لەو سەردەمانە هەندجار بەناوی خوازراوی (دەر) دەینووسی . ماکوین لە ساڵی ١٩٥٩ ڕووی لە شاری نیەرک کرد ، بە ئەوەی کاری بەیەکبردن و کاری ئاوازدانان بکات بە بەرنامەیەک

بەناوی (THE CIBC WORK SHOP) ، لە شەستەکان یەکەک بووە لە شاعیرە بەناوبانگ و ناسراوەکانی ئەمریکا . هەر لەو سەردەمانە سەفەری فەڕەنسای کردووە بە ماوەیەک لەوە ژیاوە ، وەک پەژەیەک دەستی کردووە ، بە وەرگێڕانی شیعرە

لیریکییەکانی گەرانی بەژی ئەفسانەیی (جاک بریل) بە سەر زمانی ئینگلیزی . سەرکەوتنی ماکوین وەک شاعیرێکی مەدەرن بەهاوتایە .. بەرهەمە شیعرییەکانی بە دەیان زمان وەرگێڕدراون هاوکات ، بەهۆی گەرانی کۆنسەرتەکانی لە هەڵە ناودارەکانی نیەرک هەندێ تر ناو و دەنگ و شوهرەتی بە بەخشیبوو .(ئیدوارد حەبیب) لە خوەندنەوەیەک بە ماکوین لەبارەی کۆنسەرت و کتێبە شیعرییەکانی دەڵێت (یەکێک لەو شاعیرانەی بەرفراوانترین شاعیرە لە هەموو سەدەکاندا) .ئەوەش بەهۆی پە فرەشترین تیراژی کتێبەکانی و بوونی خوەنەرانێک لە ئاستێکی بەرین و فراواندا .. ماکوین وەک چۆن شاعیرێکی ناسراو و بەناوبانگ بوو لە هەمانکات گەرانیبەژێکی بەناوبانگ و ناسراویش بوو . جگە لە کۆنسەرت و سیدییەکانی ، لە ساڵی ١٩٦١ گەرانییەکی بەناوبانگی هەیە بەناوی (ئەلیڤەر تویست) بەو گەرانییە ناوبانگی چووە ئاستێکی زۆر بەند . ماکوین کەسێکی چاڵاک و پە بەرهەم بوو ، زۆتر لە ١٥٠٠ گەرانی نووسیوە .هاوکاری لەگەڵ چەندین ئاوازدانەری نەو دەوڵەتی کردووە . بە درێژایی ژیانی ئەدەبی و هونەری چەندین خەڵاتی بەدەستهێناوە . ماکوین هەوڵە هونەریی و ئەدەبییەکانی هاوتەریب بوون لەگەڵ چاکسازی کۆمەڵایەتی . پێش گەشتێکی بە ئەفریقیای باشوور لە ساڵانی حەفتاکانی سەدەی رابردوو ، ماکوین داوای (دانیشتنێکی تەکەڵاوی) لەنیوان بینەرانی ڕێش پێست و سپی پێست دا کرد . ئەمەش دەرگاکانی بە گەشتە سەرکەتووەکانی کردەوە . هاوکات بە هەوەدان بە بەرزکردنەوەی ئاستی وشیاری خەڵکان بەرامبەر نەخۆشی (ئایدز) . هەروەها هەوەدان بە یارمەتیدانی ڕێکخراوەکانی منداڵان و کەس بە ساڵاچووەکان .ماکوین لە ٢٩ی جانیوەری ٢٠١٥ دا ، لە تەمەنی هەشتاو دوو ساڵیدا کۆچی دوایی کردووە . ماکوێن لە ئەزموونی شیعردا خاوەن ١٠ کتێبی شیعرییە ، (گوەگرتن لە گەرمایی ، بە بەدبگی وەرە لام ، لەگەڵ خۆشویستی ، تەنیایی ، لەنەو سەبەری کەسێکیتردا ،) ، ئەوانە ناوی هەندێک لە کتابە شیعرییەکانیەتی .. لەبارەی کتێبی (تەنیایی) ، کۆمەڵەی وشە و نەوەندی شیعر و داهێنان ، دەنووسێت / ماکوین ئەو پیاوەی لە هەموو شاعیر و نووسەرێکی هاوچەرخ ڕێشنتر مانای پێناسەی تەنیایی کردووە ، ناسک و نەرمو نیان ، زیرەک و هەستیارانە تەعبیری لێکردووە . ئەو مانایەی بە تەنیایی ، لەنەو شیعرەکانی ماکوین ئەوەمان بە دەردەخات کە بەچی ماکوین یەکەکە لە پە فرەشترین شاعیری ئەو سەردەمە .

بەفرانباری ٢٠٢٣

سەرچاوە :

- کتێبی Listen to the Warm
ROD McKUEN
- ئینتەرنێت سایتی : celebrating black history
Discover new books by black uthors
Rod Mckuen books

ئەبێرت دیسنەس، یەکێک لە شاعیرە پێشەنگەکانی سوریالیزم.. لە ئینگلیزیەوە : ناڵە حەسەن

- کورتەیەک لە ژیاننامەی ئەبێرت دیسنەس

ئەبیرت دیسنەس ، کوڕی کابرایەکی خاوەن قاوەخانە بوو ، لە ٤ی تەمووزی ١٩٠٠ لە پاریس لە دایک بووە . سەرەتا دەچێتە پەیمانگای بازرگانی ، پاشان بەرلەوەی ببێتە گۆشەنووسی ئەدەبی لە ئەژنامەی پاریس سۆیر ، لە ساڵی ١٩١٩ شیعرە بەراییەکانی لە گۆڤاری (ئەدەب)ی دادایەکان بڵاودەکردەوە . پاشان لە ساڵی ١٩٢٢ یەکەمین دیوانە شیعری خۆی بە چاپ دەگەیەنێت . ئەم هەبژاردە شیعریەی دەبێتە بنەما و دەرکەوتەیەکی باش بۆ سوریالیزم . بۆ خزمەتکردنی سەربازی دەچێتە ئیزی سوپای فەڕەنسی . بەناچاری بۆماوەی دوو ساڵ دەبێ بچێتە مەراکێ لەوکاتانەدا دەبێتە برادەری " ئەندری بریتۆن " کە لەگەڵ " لویس ئەراگۆن " و " پۆل ئیلوار " بەیەکەوە دەبن ، بریتۆن

و دیسنۆس دەبنە دوو سیمای دیار و پێشەوانەی سوریالیزم ، دیسنۆس لە بەرئەنجامی پراکتیزەکردنی تەکنیک و فۆرم و شێوازێکی ناوازە بە داهێنانی گەورە گەیشتبوو ، " بریتۆن " لە مانیفێستی سوریالیزمی ساڵی ١٩٢٤ ستایشی ئەم پراکتیزە و داهێنانە دەکات . ئەمجارە ستایل و تەکنیکە دەبێتە هێی دەرهاویشتەی ئەفراندن و بازدان بەنێو ڕووبەرەکانی هەستە نەستیەکاندا واتە ڕووبەرێ ناخودئاگایی‌کان . لەنێو شیعرەکانی دیسنۆس ئەوکاتانە یاریکردن بە وشە و بەکارهێنانی وشەی هاوشێوە و دووبارەکردنەوەی وشەکان هەروەها ، جدیەت و زمانێکی شەهوانی و ئیرۆسی دەبیندرا . ساڵی ١٩٢٠ تا ساڵی ١٩٣٠ ئەم ماوەیە درەوشاوەترین قۆناغ بووە بێ داهێنانە قووڵەکانی لە ماوەی ئەم ساڵانەدا زیاتر لە هەشت کتێبی بە چاپگەیاندووە . لە ساڵی ١٩٣٠ دیسنۆس کەمێک سارد دەبێتەوە لەگەڵ سوریالیزم و هاوشانەکانی ، بریتۆن لە مانیفێستی سوریالیزمی ١٩٣٠ ڕەخنە لە دیسنۆس دەگرێت دەربارەی گومڕابوون و خۆ دوورخستنەوەی لە بزووتنەوەکە و لە کارە ڕۆژنامەنووسیەکانی . دیسنۆس بە خێرایی گەشەی دەکرد و هەوڵی دەدا بەرگری لەڕ داهێنانەکانی بکات و دەستیان پێوەڕ بگرێت ، هاوکات بە ژیانی تایبەتی و تاکەکەسیشی ڕابگات . لەوکاتەدا زەماوەند لەگەڵ (Youki Foujita) دەکات ، ژیانی تازەیان وا دەخوازێت کە بە نووسینەکانی زیاتر گرنگی بەلایەنی بازرگانیش بدات لە دەزگا ڕاگەیاندنەکان و ڕادیۆ و تەلەفزیۆنی فەڕەنساویدا . شیعرەکانی دیسنۆس بەتایبەت ستایلەکانی بەرایی زیاتر مۆسیقی بوون . دیسنۆس لە شیعر نووسین بەردەوام دەبێت لە ساڵی ١٩٣٦ لەودەمەدا دە ساڵ زێترە خەریکی شیعر نووسینە وە هەر لەو ساڵەدا وێک ئەزموونێکی نوێ ، (بێ ماوەی یەک ساڵ هەر ڕۆژەی شیعرێک دەنووسێت) لەوکاتەدا بەرهەمەکانی بەچاپ دەگەیەنێت ، لە ساڵی ١٩٣٩ لەگەڵ دەسپێکی جەنگی جیهانی دووەم دیسنۆس دووبارە دەبێتەوە سەرباز لەیزی سوپای فەڕەنسادا . لەکاتی زاڵبوونی دەسەڵاتی ئەڵمانیا لەژێر ناوێکی خوازراو وەک لۆسین گالۆیس ، پێری ئەندیر دێنووسێت ، دیسنۆس لەودەمەدا کەمەڵە وتارێک دەنووسێت تیایدا گاڵتە بە بلیمەتی نازیزم دەکات . ئەم وتارانە و لەگەڵ ئیشەکانی تری کە بەهۆیانەوە بەرگری لە فەڕەنسا دەکرد دەسگیردەکرێت و دەگیرێت . دیسنۆس یەکەمجار بێ Auschwitz دەنێردرێت پاشان دەگوازرێتەوە بێ کەمپی Czechoslovakia لە ساڵی ١٩٤٥ لەو کەمپە ئازاد دەکرێت ، دواتر تووشی گرانەتا دەبێت ، وە لە ٨ی مایسی ١٩٤٥ کۆچی دوایی دەکات و کۆتایی بە ژیانی دێت .

- هەڵبژاردەیەک لە شیعرەکانی ڕۆبەرت دیسنەس
- گۆرانی ئاسمان

گوڵێکی سەر چیایە بەرزەکان بە سەدەفی گوت " تۆ دەدرەوشێیتەوە "
سەدەف بە ڕووباری گوت " تۆ زایەڵەی "
ڕووبار بە بەلەمی گوت " تۆ دەلەرزیت "
بەلەم بە ئاگری گوت " تۆ پرشنگانە کڕپە دەکەیت "
ئاگر بە منی گوت " من کەمتر کڕپە دەکەم لە پرشنگی چاوەکانی ئەو "
بەلەم بە منی گوت " من کەمتر لە دڵی تۆ دەلەرزم کاتێک کە ئەو دەردەکەوێت "
ڕووبار بە منی گوت " زایەڵەی من کەمترە لە ناوی ئەو لەنێو عەشقی تۆدا "
سەدەف بە منی گوت " درەوشانەوەی من کەمترە لە بریسکانەوە فسفۆریەکانی شەیداییت لە نێو ڕووبەری خەونی تۆدا "
گوڵێکی سەر چیایە بەرزەکانیش بە منی گوت " ئەو جوانە "
منیش گوتم " ئەو جوانە " ، " زۆریش جوانە " ئەو دەم بزوێنێ

- ڕۆژباش ئێوارە باش

شەوێک گەی گرتووە وەک ژیلەمۆ
هەورەکانیش سوور دەچنەوە
ڕۆژباش بەڕۆزم ئێوارەباش خانم
تۆ هەرگیز بیر لە تەمەنی خۆت مەکەرەوە
چ دەبێت ئەگەر لە شەرمان دەموچاوت سوور هەڵگەڕێت
جمکە ئێستێرەیەک دروست بکە خوێنیان لەبەر بێوا
چ دەبوو ئاگەر ڕووخساری تۆ ڕەنگ کرابا
ئەگەر کڕێوە سپیەکانیش بدرەوشابانەوە لەسەر لقەکان
تەمەنی تۆ دەرکەوتایە
لەسەر تاشەبەردێکی خۆڕەمێشی یان کریستالی
سێبەری دارە گەورەکانیش
بەسەر گۆڕت بڕۆیشتبا .

- ئەدگارەکانی ئاسمان

ئەو ئاگرەی سەما دەکات

ئەو چەکەیەی گرانی دەت
ئەو بایەی دەمرت
شەپلە بەفریکینیکانیش
وەک زایەلە باوەکان
لە نێو گوڵدا ،
ووبەرکی خەمناک و حەسرەت
لەو ڕۆژەی کە تێدەپەڕێ
هەموو بەرگی گیان پێشیوە
دەنگی گەشتیارێک
تێز و غوبارکانی ئاسمان
هەموو گردەکانی سەر زەوی
ئەو چاوەی بەدەم ڕێگاوە دەوانێ و
هەنگاوەکان دەنووسێتەوە
ئەو ژمارە لوولنەکراوانەی
بێ ناوەکان بە جێماون
لەنێو گرمەڕێبوونی هەورەکان
ووگەیەکی نەناسراوە
بێ ئەوەی کە دەوانێ و ئەوەیش هێشتا نەهاتووە .

- لەژێر بەرگی شەودا

بێ خەوتن لەنێو سێبەری تێ
لەژێر بەرگی شەودا
بێ هەڵگرتنی شوێن پێیەکانی تێ ، تارمایی تێ لە پەنجەرەکەدا
ئەوێ تارمایی تۆیێ لێ پێنجەرەکەوێ نەک هی کەسێکی تر
ئەوە تۆی ،
ئەو پەنجەرەیە مەکەرەوە ، لە پشت پەردەکانی کێ دەجولایتەوە
چاوەکانت دامخە
من حەزدەکەم بە لێوەکانم دایان بخەم
بەبام پەنجەرەکەێ دەکرێتەوە و سروەی با
ئەو سروەیەی بەهێزەوە شێوەی گێوو ئاڵای چواردەوری
ڕاکردنەکانم ڕادەگرێ
لەگەڵ تێپەڕینی کات
پەنجەرەکە دێکرێتەوێ و ئەوە تێنیت
من دەمێکێ ئەوەم دەزانی .

- من زۆر خەون بە تۆوە دەبینم

من زۆر خەون بە تۆوە دەبینم کە تۆ ئیتر ڕاستەقینە نیت
ئایا لەوێدا هێشتا کات بۆ من ماوە بۆ ئەوەی
بە جەستە زیندووەکەی تۆ بگەم ، هەتا نوودەمت ماچ بکەم و
دەنگە بەسۆزەکەت وا لێبکەم هەر هاژێی بۆ
من زۆر خەون بە تۆوە دەبینم کە قۆڵ و باسکەکانم لەوەتەی پێگەییون
وا ڕاهاتوون بە دەوری سینگما بیان ئاڵێنم
وەک ئاوەی سێبەری تۆم لە باوەش گرتبێ ، کە بێگومان
بچەمێنەوە بۆ شێوە و قەد و باڵای تۆ
بۆ ڕووبەڕوو بوونەوە لەگەڵ شێوە ڕاستەقینەکەی تۆ
کە چۆن ڕاوی کردووم و بەڕێوەی بردووم
بۆ چەندین ڕۆژ و چەندین ساڵ
من بە دڵنیایەوە بووم بە سێبەر
ئۆف پێوەری هەستەکان
من زۆر خەون بە تۆوە دەبینم کە دڵنیام لەوێدا
کات بۆ من نەماوەتەوە تا بە ئاگا بێمەوە
من لەسەر پێیەکانم خەوتووم ، نوێژ بۆ هەموو شێوازەکانی
ژیان و عەشق دەکەم ، هەروەها بۆ تۆش
کە تەنها کەسێک گرینگی بۆ ئێمێم دێدات ، کە چیتر من ناتوانم
دەست لە ڕوخسار و لێوەکانت بدەم وەک دەستلێدانی
ڕوخسار و لێوەکانی ڕێبوارانی تر
من زۆر خەون بەتۆوە دەبینم ، زۆر پیاسە دەکەم
قسان زۆر دەکەم ، زۆریش دەخەوم لەگەڵ ئەندێشە و وەهمەکانی تۆ
بە دڵنیایەوە کە ئەوە تەنها شتێکە بۆمن ماوەتەوە
کە ببێتە ئەندێشە و وەهم ، لەنێو ئەندێشە و وەهمەکاندا ، سێبەرێک
سەد هیندەی سێبەر ، بە دەوری سێبەرێکی تر بخولێتەوە و
بۆواتە نێو خولانەوە ، بدرەوشێتەوە بۆ دەوری
سێبەرکانی نێو ژیانی تۆ .

- سەرچاوەکان : لە ئینتەرنێتەوە

Robert Desnos – poems, Biography , Quotes -1
2- A sampling of French surrealist poetry

پیـــــاوەتیم دەژێتە نێـــــو سەبەرتەوە.. ناڵە حەسەن

١

زەمەن دەڕۆا

پیاوەتیم دەژێتە نێو سەبەرتەوە

دیوارێک لە نیوانمان قسە دەکات

جەنگاوەرێک

لە نێو سەنگەرەکانی مردنەوە

فیشەک بە ئاگرەوە دەنێ

٢

زەمەن دەڕۆا

خەرەتاوی خۆنەکانم

دەژێتە نێو چاوەکانتەوە

کیشوەرێک لە نیوانمان قسە دەکات

شاعیرێک

لە نێو ماڵی تەنیاییەوە

بە ڕەنووسەکانی تاریکی

قەسیدە درێژەکانی عەشق دەنووسێتەوە

٣

چیتر لە دوورەوە سەیرم مەکە

وەرە

جلە شینەکانی مردنم لەبەر داکەنە

لەژێر بارانی خۆشویستی

سەمایەکی سەرنادایيم لەگەڵ دابەستە

بە تەنها جارێکیش بیت

بە زمانی عەشق بم لاوینەوە

٤

عەشق / پەنجەرەیەک لە مندایە

خەون / قاچەکانم لە سروود گوتن نەکەوتوون

مانگەکی سپی لە نیو شەوەکانم دەردەکەوە

ئەستێرە میینەکانیش بە کەمەڵە بەدوامەوە نوێژ دەکەن

تەش دەستم بگرە و پەمکە لە خەت
٥
سەفەر / تووڕەگەیەک لە نائومێدی
پایز / ماڵێک بە ئاشتبوونەوە
شکانی ئاوینەکانی ئومێد
هەور پەبووە لە چیڵەکەکانی چاوەوانی
ڕەشبا / ڕەش ڕەش تابلۆکانی تەمەنمان ڕەنگ دەکات
تەش لەنەو جانتای خەونەکانت بە ئەبەد زیندانیم کە
لەمگەڵی با وەک هەمیشە بەژەمە نەو جەگەلەی کچەنیتەوە

ئایاری ٢٠٢٣

کتێب/ خەونی من.. ناڵە حەسەن

[بە خوێندنەوەی ئەم کتێبە کلیکی ئەربکەن...]

NalaHassan_XawniMinDownload

سەباح ڕەنجدەر و (سەرزەمینی هەموو ناوکان).. ناڵە حەسەن

سەرزەمینی هەموو ناوکان ، کتێبێکی شیعری سەباح ڕەنجدەری شاعیرە ماوەیەک لەمەوبەر بڵاوبەتەوە ، ئەم کتێبە شیعرییە ١٠ دەقی شیعری ناوازەی لەخۆگرتووە بەم ناوانە ،(تەواو بە دواجار لەرەوە دەڕین ، دەرکەوتنی سەر لەنوە دەستنووسێکی چوارینەکانی بابا تاهیری هەمەدانی ، دەنگ ، ناونیشان بە گۆڕانی جەنگکان ، خاڵبەندی ، وەسیەت ، سیما و ساڵکان لە پە پیرەزەوە ، سپی بەرەو ڕەش ، دیوانی مات ، مردووان گەرانی زەوی دووەمیان دەڕۆن ..) لە کەتاییش ئاماژەیەکی کورتی ژیان و بەرهەمەکانی نووسیوەتەوە . بە شێوەیەکی

گشتی شیعرەکان بە زمانێکی چێی تەکمە و بە ناوەندەکێکی قووڵی پڕ کەشمەکەش نووسراون . ئەوەی مایەی دڵخۆشییە و خاڵێکی درەوشاوەیە لە ئەزموونی شیعری(سەباح ڕەنجدەر) ئەوەیە ، بە چێی ئیش لەسەر زمان دەکات ، بە زمانێکی جیاواز دەنووسێت ، زمانێکی شیعری ئەوتۆ بە خودی خێی دەناسرێتەوە ، شاعیرەکە لە (زەوانە)ەوە کە هەوڵی یەکەمیینی لەگەڵ شیعر ، لەنێو ڕووباری شیعر چاوێی هەڵناوە و تا ئێستا لە هەورازەکانی ئێم ڕووبارە ماوەتەوە و هەنگاو هەنگاو بەرەو بەندایییەکانی دەڕوات .

ئەو شاعیرەمان دەتوانم وا باسی بکەم کە (شاعیرێکی داهێنەری نوێگەرە) ، چونکە دەبە ئەوەمان لەلا ڕەشن بێت کە / هەموو داهێنانێک نوێگەر نییە بەڵام هەموو نوێگەرییەک داهێنانە . زۆر شاعیرمان هەن داهێنەرن بەڵام داهێنانەکانییان نوێ نین .. واتە (لەوەی کە هەیە) داهێنان دەکەن و دەقە شیعرییەکانییان تا ئاستێکی بەرز جوانی بەرجەستە دەکەن ، بەڵام نوێگەر نین و لەکاروان دانەبڕاون و بە تەنیا بەڵگادا ناڕۆن ، ڕەنگە لە ڕیزی پێشەوەی کاروانەکە بن بەڵام تاق و تەنیا نین ..! بەڵام سەباح ڕەنجدەر هەم داهێنەرە هەم نوێگەر ، چونکە سیمایەکی گەش و تایبەتمەندییەکی نوێگەری (جیاوازبوونە) . هەرشاعیرێک جیاوازبوو (لەوەی کە هەیە) واتە نوێگەرە ، جیاوازبوون ڕوخسار و سیمای ئێم شاعیرمانە ، هەم لە ڕووی زمان و تەنانەت فۆرمی شیعریش . هەربۆیە شاعیرەکە زۆرترین خوێندنەوە بە شیعرەکانی کراوە و دەکرێت . بەمانایەک ناوەندی ئەدەبی بەخێی سەرقاڵ کردووە . تا ئێرە سەرتایەکە بە ئەو کورتە خوێندنەوەیەم بە کتێبی (سەرزەمینی هەموو ناوەکان) ، ئێم خوێندنەوەیەم بە دوو مەبەستە ، یەکەم ناسانەدنی کتێبەکە وەک کتێبێکی نوێی شیعری ، دووەم قسەکردن لەسەر شتگەلێکی نوێ کە شاعیر لە چوارچێوەی ئێم دەقە شیعرییانی ئیشی لەسەرکردوون لەهەمانکات ، ڕاکەشانی سەرنجی خوێنەر بە ئێم شتە نوێیانە . بۆیە هەندێی بەمان بکرێت هەڵوەستە لەسەر بەشێک لە دەقە شیعرییەکان دەکەین و سیما و ڕووگە نوێکانیش دەخەینەڕوو . دەقی (تەواو بە دواجار لەرەوە دەڕۆین) ، ئێم قەسیدەیە یەکێکە لە دەقە نایابەکانی نەو ئێم کتێبە ، ناونیشانەکە وەک ڕووناکییەکی گەورە تیشکەکانی خێی بەسەر دەقەکانیتر پەخش دەکات چونکە ئێم قەسیدەیە پێکهاتووە لە دە شیعریتر بە تایتل و ناوی جیاواز و سەربەخێ ، بە نموونە (ڕوخسار و شوێن ، جەناوەکان ، ڕەگاکانی دەوروبەر گەشێی ڕەنگ و ئاوازی چاوپێکەوتن و .. پێنج شیعری تریش ..) ، شیعرەکان ناوەندەکێکی قووڵی پڕ هەوراز و نشێویان هەیە ، خێم و خوێنەکان هاوتەریبن لەگەڵ ژیان ، لە پشتی نائومێدییەکان پێنجەرەو گورزە تیشکی

خەرتاوەکی خەملیو دەبیندرێن . ئەمە کاتی خۆی لەگەڵ نامەیەکەوە بەناوی (نامەیەک بە هاوەیەکی شاعیرم) خوێندنەوەیەکمان بە هەندێک لە دەستواژە شیعرییەکانی ئەم دەقە کردووە ، ئیتر هەندێ بەمان کرابێت بە نێو قووڵاییەکان چووینەتە خوارەوە و بەشێک لە دیوە شاراوەکانی پشت کەد و هەما و وشە و چەمکاکانمان خستبووە ڕوو ، باسمان لەوەش کردبوو کە شاعیر وەک گەریدەیەکی جوانناس لەنێو ڕووبەری گەردوونی شیعر بە هەستکی مرۆییانە خەمە ڕۆژانەییەکان و ئێش و ژانەکان و خۆنە گەورەکان دەخاتە ڕوو ، پەنجە لەسەر برینەکان دادەنێت و لەم ڕێگایەوە هەم هێز و توانای زمانی شیعریمان پێشان دەدات هەم لەنێو ڕووبەری جوانکاریدا دەیوێت ئەوەمان پێ بڵێت کە (شیعر فەرمەکی بەدەنگ نییە …!) ، شیعر هاوتەریبە لەگەڵ ژیان و لەگەڵ پیرەزی مرۆڤ و بەها مرۆییەکان . هاوکات ، هەر لەچوار چێوەی ئەو نامەیەمان باسمان لەوەش کردبوو کە لەنێو ئەم دەقە شیعرییەدا بە ڕوونی هەست بەوە دەکەین کە / شیعر فەلسەفە نییە بەڵام ، دەتوانێ سوود لە فەلسەفە ببینێت ، شیعر زانست نییە بەڵام ، دەتوانێ سوود لە زانست ببینێت ، شیعر بەهۆی ڕووبەڕە فراوان و گەردوونیەکەیەوە دەتوانێ سوود لەهەر شتێک ببینێت کە شاعیر مەبەستی بێت دەستی بەبەرێت و بیخاتە ژێر ڕکەفی خەیاڵ و بیرکردنەوەکانی ، چونکە دواجار شیعر عەشقەکی گەورەیە ..! ئیتر بە زێتر تێگەیشتن لە ناوەڕۆک و دیوە شاراوەکان و مامەڵە سیحراوییەکەی شاعیر لەگەڵ چەمک و وشە و دەستواژە شیعرییەکان سەرنجی خوێنەر بە خوێندنەوەی لێکۆڵینەوەکەم ڕادەکێشم ، چونکە لێرەدا نامانەوێت تەواوی قسە و بەچوون و لێکدانەوەکانمان دووبارە بکەینەوە تەنها ، بەشێوەیەکی ڕاگوزەر و بەخێرایی هەندی ئاماژە بە دووسە دەستواژەی شیعری دەدەینەوە ، لە شیعری (ڕوخسار و شوێن) دا دەڵێت :

دیکتاتەر بەسەر خوانماندا پژمی
هیچ نیشانەیەکی خواردن نەما
گەڵاینەوە بەر سەبەری درەختی گەڵستانەکان ..!

بەر لەهەر شتێک / بەس وردبوونەوە لە تایتلەکە زەرشت دەخوێنیەوە ، یان نائومێدییەکی گەورە هەست پێدەکەین ، شاعیر زەر بە ئاگاهانەو شارزایانە ئەم تایتلەی بەکارهێناوە ، دەکرێت شوێن نیشتیمانە بریندارەکەی خەمان بێت ، ڕوخسارەکانیش ، ئەو مرۆڤە دابەستی و مشخەڕە بازرگانە زاڵمانەی دەسەڵات بن .. ئەوتانە لە کەپلە شیعرەکە باس لە هەژاری نەداری و سفرەی خاڵی ماڵەکان دەکات ، کە بەشی زەریان ماڵەکانییان تا ئاستی گەڵستان بەتاڵ و تاریکە .. هەر لەو شیعرەدا لە شوێنکی تر دەڵێت :

گۆیان بە تاڵ کردین و ئیسکیان کردە قەپچە
ڕەنگە بە من ئەم دەستەواژە شیعرییە یەکەک بەت لەو دەربڕینە شیعرییانەی کە زەرترین جووڵەی ئیستاتیکی لەخۆ گرتبەت ، مەبەستییەتی بڕەت / بەدەرلەوەی دیکتاتەر و دارودەستەکانی کە ژیانی ئەمەیان بە مەرگ سپاردووە گەستانییان کردووە بە ماڵی هەمیشەیی ئەمە ، سەرباری ئەوەش گەڕکانمان بەتاڵ دەکەن و ئەسکەکانمان دەکەنە قەپچە ،، واتە سامانی سەرزەوی و ژێر زەویشمان دەدزن و بەتاڵمان دەبەن . ئیتر بە گەڕانی ئەم وەزعە و بیرکردنەوە لە گەڕانکاری بەرەو ژیانێکی باشتر شاعیر نائومێد دەبەت و هیچ تروسکایییەک نابینێت و دەڵێ :
شەڕش شەپەڵ لەی داوە
ناتوانە مەلە بکا
یان دەڵێت :
دیکتاتەر ڕەنی لەبن پەی شەڕشگێڕدا
هەڕخلیسکاند بەرەو ڕووناکییەکی چرووک
هەر بە وردبوونەوە و ئامانێکی خەرا لەو دوو دەستەوازە شیعرییەی سەرەوە لە نائومێدییەکانی شاعیر تێدەگەین و چەند ڕاسگەیانە و واقیع بینانە باس لە دەخەکە دەکات و تاریکایی و گەستانی نەو ژیان دەخاتە روو هاوکات هیچ تروسکایییەکیش نابینێت ، کە لە کورتماوەدا گەڕانکاری بیتە ئارا و ژیان بەرەو باشتر گوزەر بکات ، چونکە شەڕش شەپەڵ لەیداوەو شەلەل و ئیفلیج بووە شەڕشگێڕکان و ئەوانەی جەگای ئومێدن بە گەرانکاری و کەتایی هەنان بە نەهامەتییەکان ، ڕەنییان لەژێر پەدا ڕژاوەو هەڕخلیسکاون و بەرەو ڕوناکییەکی چرووک کە ناڕەشن و بەرچاوتاریکن و لە خشتەبراون . ئیتر لەناو ئەم ناهامەتی و ژیانە مەرگئامێزە یان ئەم ژیانە پە لە هەڕاواردن و نابەرابەرییەی پە قەبووە ناکرێ و دەتە دەنگ و دەڵێت :
کلیل لە دەستی دیکتاتەر بەفەنن
بیخەینە گەنجینەی منداڵەک ..!
چەند جوان و شاعیرانەیە ئەم پارادەکسە ! (دیکتاتەر و منداڵ) ، دیکتاتەر هەمایە بە / دەسەڵات ، دزی ، تاڵان ، تاریکی و مردن ، لەبەرامبەردا منداڵ هەمایە بە / پاکی و بەرائەت و جوانی و ئاسوودەیی و ئارامی و خەشبەختی ..! کلیل لە دەستی دیکتاتەر بەفەنن و بیخەینە گەنجیی منداڵەک وعتە بیخەینە دەستەکی ئەمین و پاک و بەگەرد ..! ئیتر شاعیر لە کەشمەکەش و ململانێکان بەردەوام دەبەت و تا بەوە دەگات ، لە شیعری (جەناوەکان) دا دەڵێت :
با بگەڕێنەوە دواوە هەز تووڕەیە لە سەوی کەوتوو

ئەم دەرە شیعرەش ، یەکەکە لە دەرە شیعرە ناوازەکان کە بە جوانکارییەکی تەخ دەورە دراوە ، ئەم شیعرە لەسەرتاوە تا کۆتایی ململانێیە لە نێوان (ژیان و مردن) یان هەزەکان (هەزی زەوی و هەزی ئاسمان) ، دواجار ژیان تەسلیم بە مردن دەبێت و هەزی زەوی کە هەمایە بە گۆڕستان دەیباتەوە و شاعیر دەڵێ / با بگەڕێنەوە دواوە هەز تووڕەیە لە سەوی کەوتوو ، کەشی زەوی واتە کەشی گۆڕستان و مردن بەهەزترن لە کەشی ئاسمان و کەشی ژیان ، سەوکە دەکەوێتە سەرزەوی و لە ئامێزی گۆڕستان دەگیرسێتەوە , ئیتر بەناچاری ژیان و ڕەبوارەکان دەگۆڕێنەوە دواوە و شاعیر بە نائومێدییەکی گەورەوە دەڵێت / ئیتر تەواو بە دواجار لەرەوە دەڵێین …!

ئیدی هەروەک لەسەرەوە گوتمان لەم خوێندنەوەیەمان هەندێ مەبەستمانە قسە لە بارەی ئەو دیاردە و شتە نوێیانە بکەین کە شاعیر لەم کتێبە و لە چوارچێوەی دەقە شیعرییەکانی دەستی بە بردوون ، هەندە مەبەستمان نییە خوێندنەوە بە کەپلە شیعرییەکان و بە نەو قووڵایی ناوەڕۆکدا شۆڕبینەوە ، لەو شیعرەی سەرەوە تا ئاستێک گەر بە کورتیش بێت ئەوەمان کرد و کەمێک خەمان لە کناری مانا و خوێندنەوەو بە ئامانج و مەبەستکانی شاعیردا ، دەکرە ئەمە پشاندانی ڕوویەکی گشتگیر بێت بە شێوازی شیعر نووسین و ئەزموونی شاعیر و مامەڵەکردن لەگەڵ زمان و وشە و هەما و میتافەر و دەستواژە و پێکهاتە شیعرییەکان . لەرەدا هەوەدەدین سەرنجی خوێنەر بەچەند حالەتێک و کار و دیاردەیەکی نوە ڕابکێشین کە شاعیر ئیشی لەسەرکردوون ، بە نموونە لە قەسیدەی (دەرکەوتنەوەی سەر لە نوێی دەستنووسێکی چوارینەکانی بابا تاهیری هەمەدانی) ، لەم دەقە شیعرییە وەک شتێکی نوە کاری لەسەر فەرمی چوارخشتەکی کردووە ، هەروەکو دەزانین ئەم فەرمەش ئیش لەسەر وەزن و قافیە دەکات ، بەیە ناوی باباتاهیری هەمەدانی هەناوە دەیەوێت ئەوە پشان بدات کە لە سەردەمی ئەو شاعیرەمان لە دەرزەمانەوە تا ئەستاکە چوارخشتەکی یان چوارینە بەیەک فەرم نووسراوە بە شێوازی وەزن و قافیەوە و هیچ گۆڕانکارییەکی تیانەکراوە بەنام (سەباح ڕەنجدەر) دەت گۆڕان لەو فەرمە دەکات و بەشێواز و فەرمەکی نوە (شیعری چوارینە)یی دەنووسێت ، ئەویش بە فەرمی (پەخشانە شیعر) یان شێوازی سەربەخە ، واتە ڕەچاونەکردنی وەزن و قافیە ، واتە تەشکاندنی فەرمی کۆن و لەبەرامبەردا دەستبردن بە فەرمەکی نوە بە شیعری چوارینەیی یان چوار خشتەکی ،، ئەوەش یەکەمجارە لە مێژووی شیعری کوردی شیعری چوارینەیی بە فەرمی سەربەخە بنووسرێت ، وا لە خوارەوە یەکدوو کەپلە لەو چوارینە شیعرانەتان بە دەخەمەوو . ئەم دەقە شیعرەش واتە / دەرکەوتنەوەی سەر لە نوێی دەستنووسێکی

چوارینەکانی بابا تاهیری هەمەدانی .. لە (دە) چوارینە پەکهاتووە هەریەکە و تایتلی تایبەت بە خۆیان هەیە ، بە نموونە لە لە چوارینەی (دوا هەی ڕۆژی شەشەم) دا دەڵێت :

تابلۆی زەوی هەشتان هەموو هەڵەکانی نەکەشراون
باهێندە لەسەر لکە پەڵەکان تووشی حەپەسان هاتوون
لە ڕۆگادام چەند جارێک ویستووەم پێی ڕابگەیەنم هەڵەکان تەواو دەکەم
لە زەردەی ئەوارەیەکدا لوورەی ئاگر دەترسێنم و فرەسکی نابەچە ناژێ

یان لە چوارنەیەکیتر بە ناوی (بزربوونی ناونیشانی حەوا) دا دەڵێت :

ئادەم بەنی ددانی ڕزیو لە دەمی دە
حەوا خۆی لە تەنیایی مارە کرد و ناونیشانی بزرکرد
کەس تەماشای ئاشنای خۆی نەکرد و ناسین تەفرەی داین
ئەو درەختانە ئاشنامان بوون ڕۆگیان گەیشتبووە ناو ڕووبارە نزیکەکان

لە قەسیدەی (دەنگ) ، بە سەلیقەیەکی وردی زمانەوانییەوە ، چەند وشە و چەمکەکی زەر لە یەکتر نزیکی دەزیوەتەوە کە بەهەی دەنگی پیتەکەوە ماناکەی تەواو دەگەڵە ، هاتووە (دە) دوو وشەی وەک دووانە هەناوە و لەلایەک پەشانی داوە کە کە لە ڕەی دەنگی پیتی ڕاوە .. وەک لە زمانەوانی و لە ڕەزمان پێی دەڵێن ڕای قەڵەو و رای لاواز ،، بەهەی جیاوازی دەنگی ئەم پیتە چەن گەڵانکاری لە وشەکان بەدیدەت دە جووت وشەکانیش ئەمانەن (برین و بەین ، بەر و بەڵ ، گەران و گەڵان ، بر و بە ، کەر و کەڵ ، وەرین و وەڵین ، هەڵکران و هەڵکەڵان ، باراندن و باڵاندن ، فریو فەیو ، سوور و سووە ،) دەمەوەت هەر هەندە بەم ، ڕەنگە مەبەستی شاعیر بەشاندانی ئەم دووانە وەک کارەکی زمانەوانی لەنیو ڕووبەری شیعر و وەک کارەکی نوە بەت بەنام ، بە دیوەکیتر ڕەنگە پەداگرتن بەت و لەوەی کە پەشاندنی کاریگەری و ڕەلی دەنگ ، واتە ژیان پەویستی بە دەنگە ، دەنگ هەڵبرین گرینگە بە گەڵانکارییەکان ، وەک چەن ژیان پەیەتی لە جووڵە دەبە پەیش بەت لە دەنگ . لەگەڵ ئەمانەش هەریەک لەم دووانەیانە وردە شیعری سەربەخۆی لەدروست کردوون هەروەک لە (برین و بەین) دەڵێت :

برین دەڵێی مانگی پەڵە بەسەر ڕۆگای نیوە چەڵە کراوەتەوە
دەست بەسەر دژوارییەکان دادەهێنە و پەنجەی گەرم دەبە

گەرمایی پەنجە گەرانیی هەمنی و بیرەوەری زەویی
بە سوپای دەڵاو شەڵ ناکات

برین بەسەر زەوییەکی پە مردوو بە دواتدا دە
بەوای بە ڕەیشتن نامێنە و دەرگات لە دوا دادەخات
چرای سەبووریت دەکوژێنەتەوە
بە دەنگەکی برووسکەدار دەتخاتە چاوەوانییەکی ساردەوە

یان لە دەقی (ناونیشان بە گەڕپانی جەنگەکان) دا .. هاتووە وەک فەرمەکی نوە ، (دە) دەقی شیعری نووسیوە ، دەقە شیعرییەکان تەنهـــا ،، ناونیشـــانن و هیچیتـــر . وەک شیعـــری تاکـــدەری و ناونیشانەکانیشی لە ناوەڕاستی لاپەڕەدا نووسیوە ، بەنموونە (لە کاتی خەیدا لە قووڵاییدا هەڵدەلەرزم ، گرەو لەگەڵ کلیلسازی گەنجینەی پاشا و داهاتووی پەشبینیکراو ، پەم بوونەتە ڕووبار و خەم بە شەڵی دونیا ناونووس کردووە ، هەتا دوایی ...) وەک گوتمان دە ناونیشانە شیعرە ، بە بەوای من ئەم هەوڵەی سەباح ڕەنجدەر لە دوو ئاست دا دەتوانین قسەی لەبارەیەوە بکەین ، یەکەم / وەک هەوڵەکی نوە ویستوویەکی ئەم دەقەی بە فەرمەکی نوە بنووسەت ، واتە شیعرەک تەنهـا پەکهـاتبە لە (ناونیشـان) و بەس .. کە ئەمەش هەوڵەکی نوەیە لە شیعری کوردی ، وەکچەن کاتی خەی (فەریدا زامدار) دیوانەک شیعری بە ناونیشانی نووسی کە هەوڵەکی نوە بوو بە ئەوکـات ، ئەم هەوڵەی ئەو شاعیرەشمـان بە پەچەوانەوە تەنهـا ناونیشانی نووسیوە و هیچیتر ، دووەم / ئامانج لەم شیواز و فەرمە بە بەوای من ،، پەیوەندی بە باری دەروونی شاعیرەوە هەیە ، لەلایەک مەیدانی شیعر وەک مەیدانەکی گەورەی جەنگ دەبینەت لەنەوان زەرانبازی و ململانەی نەوان (جوانی و ناشیرینی) یان بەمانا (فریـد)یەکەی ململانەی نەوان (ئیرەس و ساناتەس) واتە (ژیاندەستی و مەرگدەستی) کە شیعر لە سەنگەری جوانی و ژیاندەستییە ، بەیەش دەڵین ئامانجی شیعر گەڕانە بەدوای جوانی لەنەو ڕووبەری زمان دا . لەلایەکی تر / چەمکی ناونیشان و کاریگەری ئەم چەمکە بەسەر دەروونی شاعیرەوە کە کوەی کەمەگەیەکی بە شوناس و بە ناو و نیشتیمانە .. ئەم دەقە گەڕانەکە بە دوای شوناس چ وەک تاک چ وەک کەمەگە . واتە هاوار و ململانە و جەنگەکە بە بە دەستهەنانی شوناس .
شیعرەکیتر بەناوی (خاەبەندی) ، سەباح ڕەنجدەر لە ئەزموونی سەرەتایی دا ، واتە بەدوای (زەوان)ەوە ، بەهەی ئەو زمانە

شیعرییە تایبەت و جیاوازەی ، کەوتە بەر هەرش و دژایەتییەکی زەر ، لەوەی کە ، سیستەمی زمان و سیستەمی ڕەزمانی تەکداوەو ڕەچاوی خاڵبەندی ناکات و ئەم ڕەخنە بە بنەمایانە ، بە ئەساتاشەوە ئەم ڕەخنە و تەروانینانە لەبارەی زمانی شیعری ئەم شاعیرەمان هەرماوە بەڕام ، بە شێوەیەکی تەخ نییە وەک ڕابردوو ، شاعیریش بە وەڵامدانەوە بە ئەو ڕەخنە و تەوهینانە ، هاتووە ئەم دەقەی نووسیوە بەناوی (خاڵبەندی) کە هەموو یەکە و پێکهاتەکانی خاڵبەندی یەکبەدوایەک ڕیزکردووە و شیعری لە دروست کردوون ، دەیەوێت پێشانی بدات کە زەرباش شارەزایی هەیە لە خاڵبەندی کە لە زمانی شیعری ڕەچاوی ناکات مانای ئەوە نییە کە ئاشنا نییە یان بەئاگایە بە یەکە و پێکهاتەکان و ڕەی خاڵبەندی لەنەو ڕووبەری ڕەزمان و زماندا بەڕام ، بە بەوای من شاعیر پێی وایە ، زمانی شیعری دەبێت سەربەخۆ و ئازاد بێت ، خۆی نەبەستێتەوە بە هیچ سیستەمێکەوە بە سیستەمی ڕەزمانیشەوە چونکە شیعر بوونێکی گەردوونی هەیە هاوکات ، شیعر جووڵەیەکی بەردەوامە لە نەو ڕووبەری ئیستاتیکادا ، بەیە بوونێکی کراوەی هەیە بە تایبەت لە کاتایی دەقە شیعرییەکان دا هیچ دەقێک پەویستی بە نوختە دانان نییە ، پیکهاتە خاڵبەندییەکانیش ئەمانەی بەدوای یەک ڕیزکردوون (خاڵ ، دووخاڵ ، سێ خاڵ ، کەوانە ، هەی لار ، تەقەڵە ، وەرگوە ، ئەستێرە ، نیشانەی پرسیار ، نیشانەی سەرسووەمان ،) هەریەکێک لەمانەش شیعرەکی سەربەخۆی بە دروست کردوون وەک لەسەرتا بە (خاڵ) دەستی پێکردووە و دەڵێت :

خاڵ لە شەرمەکی گەمژانەی ڕستە ڕادەگرێت
زەمینیش دەخولێتەوە بە دوای خورپەیەکی بەهەزەوە
ئەدی بەخشندە بە کام دەست دەبەخشە و بەکام دەست لەمان دەستنێتەوە
دوای کەمەکی تر زەمین هەمووی تاریک دەبێت
بە دەنووکی سووری قەقنەس گەڕێک هەڵدەکەنم
دە پێی ڕازی نییە و ئاهی شادمانی تە نەگەڕاوە
گوڵەستێرە لەناوی نیشانە و ناوە
بە نیگایەکی ماندوو بیر و پەژەی دیوارەکانی دەخوێنێتەوە
لەوە پێیام ناگات
کەویش لە چیای ڕاەن
هەروەها لەدەقی (سیما و ساەکان لە پە پیرەزەوە) ش لەردا شاعیر لە کەش و هەوایەکی ئارامی پە لە بیرکردنەوە و ڕامانی قووە ، دەڵێ
لەگەڵ ئەستێرە بیردەکاتەوە و لە مەیسوورەوە دە

سەر لەنوێ سەیری بای پەنجەرە دەکەمەوە
لە کۆتایی ڕۆگا دانیشتووم و سەاو وەردەگرمەوە
چاوم ماندوو نییە بە زەربینی ..
شاعیر لەڕدا ، بە شوێنێک گەیشتووە لەنێو ئامان و بیرکدنەوەیەکی قووە ، ئامان لە ئابردوو و لە ئەزموونێکی دوورو درێژی لەگەڵ شیعر ، ئیتر هەر ڕەبوارە و دەت بەپیریەوە و سەاوی لە دەکەن ئەمیش سەاو وەردەگرەتەوە ، هەریەکێک لەو ڕەبوارانەش یەکێک لە کتێبە شیعرییەکانییەتی کەی ڕەبوارکان سەزدە ڕەبوارن ، ڕەبواری یەکەم (زەوان)ە تا دەگاتە ڕەبواری سەزدەمین (سەرزەمینی هەموو ناوکان) . لەگەڵ ئەوەی شاعیر دەڵێ ، لە کۆتایی ڕۆگا دانیشتووم ، بەڵام هەشتا لەگەڵ ئەستێرەکان بیردەکاتەوە و سەر لەنوێ لە بای پەنجەرە دەڕوانێتەوە و چاویشی ماندوو نییە بە زەربینی ،، ئەگەر لەسەر مەبەستی لە بینینی ڕەبوارکان بێت کە کتێبە شیعرییەکانییەتی ، دەیەوێت ئەو هەزە لەخەی پەشان بدات کە هەشتا وزەی بینینی ڕەبواریتری تیایە و چاوکانی ماندوو نابن واتە ، ئەو وزەیەی تیایە بە خوەقاندنی ڕەبواریتر واتە هیشتا کەسکی پە جووڕە و وزەیە لەنێو ڕووبەری شیعر و داهێناندا . وەک هەوڵکی پە جوانکاریش بە هەر ڕەبوارێک بە دەرە شیعرێک باسی کردووە بە نموونە :

_ ڕەبواری یەکەم زەوان

بوون تەیدا لە بەیانی خەڵەمشی و مانگی نیوەگیان نامەنەتەوە

_ ڕەبواری دووەم ڕووکەکانی خوداوەند

دیکتاتەر نەیهەشت گوریسی جەلانە بە درەختی ناوچیا ببەستین

_ ڕەبواری سەیەم خوون وا خەی گەڵایەوە

گوەم لە بەئاگایی نەچنیوە و نهەنی گەشکردنم درەوشاندەوە

ئیتر تا دەگاتە ڕەبواری سەزدەمین (سەرزەمینی هەموو ناوکان)ە ، کە دوا کتێبی شیعرییەتی ، شاعیر بە بەواو شانازییەکی گەورەوە دەخەشە بەوەی کە توانیویەتی ئەو هەموو ڕەبوارەی بە ژیان بەخشیوەو کەلەگەیان پەڕە لە خوون و خەزگەکانی مرۆڤبوون ئەمەش بە ئەو سەروەرییەکی گەورەیە ، واتە لەنەو هەستکانی ئەو / شیعر دەبە بە ڕەبوار و ڕەبوارکان بە تائەباد لەنەو ژیان دەمەننەوە و دەبن بە سەرزەمینی هەموو ناوکان …! ، چونکە کتێبە شیعرییەکان و شیعر بە ئەو مانای ژیان و یانی سەروەری و هەزی مانەوەی پە دەبەخشن. ئەگەر بە کورتی قسە لەبارەی ناساندنی ڕەبوارکان بکەین بە نموونە ، ڕەبواری یەکەم کە (زەوان)ە دەڵێت ، بوون تەیدا لەبەیانی خەڵەمشی و مانگی نیوەگیان نامەنەتەوە ،، دەکرێت لەسەر خوەندنەوەیەکی (هایدگەر)یانەی بەبکەین بە تایبەت بە بوون کە

پەیوایە ، مرۆڤ لەسەرتاوە بوونەکی ناتەواوی هەیە لە رەگەی داهێنانەکانییەوە هەوەدەدات بوونەکەی بەرەو کەمال بەرەت ، شاعیریش باس لەوە دەکات بوون تەیدا لە (بەیانییەکی خەمەشی) دەکرەت خوەندنەوەی بوونەکی ناتەواوی بە بکەین لە مانگی نیوەگیان نامەنتەوە ، هەوەدان ەیشتن بەرەو کەمال لە ەگەی داهێنانەوە بەت ،، داهێنانکانی شاعیریش سەرتاکەی بە زەوان دەست پەدەکات . بە ەبواری دووەم کە ەووکەکانی خوداوەندە دەەت ، دیکتاتەر نەیهەشت گوریسی جەلانە بە درەختی ناو چیا ببەستین ، ئیتر لەم کتەبە زەتر قووە دەبەتەوە بەنەو کەشمەکەش و هەوراز و نشەوکانی ژیان ، چ لەنەو داهێنانە شیعرییەکانی چ لەنەو واقیعی ژیانی خەی ، کە ەووبەووی سەختییەکان دەبەتەوە و دەسەاتدار و ستەمکاران ناهەن بە ئارامی بژی و خەشییەکانی ژیانی بەرەو بەندایییەکان بچن گوریسی جەلانە کە هەمایە بە خەشییەکان بە درەختی ناوچیا ببەستن . شیعر پەویستی بە چ توانایەک و سەلیقە و وزەیەک هەیە ، لەهەمانکاتیش دەکرەت وەامەک بەت بە هەموو ئەوانەی لەم نەوەدا ەخنەیان لەگرتووە و هەرشی ناەوایان کردەتە سەر کە بە تەکدەری زمانیان لە قەەم داوە و ئەوەتا بە ەوون و ئاشکرایی دەەت ، گوەم لە بەئاگایی نەچنیوە و نهەنی گەشکردنم دروشاندەوە ، بە کتەب و ەبوارکانیتریش بەهەمان شەوە تا دەگاتە دواهەمین ەبوار و دواهەمین کتەبی کە (سەرزەمینی هەموو ناوکانە) ، ئیتر بەشی دووەمی ئەم دەقە شیعرییەوە هەموو دەقەکانی تری نەو ئەو کتەبەی شایستە بە قسە لەبارەوە کردن و ئاوەلەدانەوەن ، بە نموونە دەقەکانی (وەسیەت و سپی بەرەو ەش و دیوانی مات و مردووان گەرانی زەوی دووەمیان دەەن ..) ، بەەام من لەرەدا دەمە کەتایی ئەو خوەندنەوەیەم ، بەهیوام ماەی شیعری سەباح ەنجدەری شاعیر هەر ئاودان و ەووناک و بە هەمیشەش پە کەشش و داهێنان بەت ، هەروەها هەر لە شاری شیعر بمەنتەوە چونکە وەک خەی دەەت / لە شاری شیعر هەناسەم نەرم و خەش و بە ئارەزووی خەی لە بەهەشت ناچمە دەرەوە .

سەرەتای

نیسانی ٢٠٢٣

سەرچاوە : کتەبی شیعری (سەرزەمینی هەموو ناوکان) .. سەباح ەنجدەر

گۆڕان ١٠.. ناڵە حەسەن

(قەدەر ، تابلۆ ، سووتان ، خەون ، گۆڕانەوە ، ژیان ، جیابوونەوە ، ونبوون ، دووری ، خەزان ، عەشق ، مردن ، ژووان ، گومان نائومێدی ، سووتان ، کوژانەوە …)

١

(.....)

من دەمەوێت وێنەی تۆ
لەسەر گۆنای مانگ هەڵکێشم
تا شەوانان
ببیت بە سەناتای تریفەیی بتهەڤن و
چاوەکانیشت
هەموو گەردوون ڕووناک بکەنەوە

٢

(.....)

من دەتەنگیەکی فەنتازیایی قووم
لە عەشق بە ماوەتەوە
هەر دەڕۆم و
خەم و ڕەگایەکی خەواوو
خەم و خەیاڵێکی خەمناک
نازانم لە خەم نزیک دەکەومەوە یان دوور
نازانم تە جەدەهەم یان بەرەو لات دەم
هەندە نەبە
بە دووەیانەک گەیشتووم
خەیشم نازانم لە کوێم !

٣

(.....)

ژیان هەشوە ترەیەکی ڕەشە
لە بنار بەندایەکانی
خەمە سپیەکاندا
هەوەریی گەڕاکانی پایزەکە
بەسەر

تۆلاری تۆمە تۆنیاکاندا
تۆمومژەکی ئاڵزە
لەنیو خەیاڵی مرۆڤە ونبووەکاندا
٤
(.....)
تۆ / ئەی پرشنگی عەشقەکی شینی
نیگا شین و
برژانگ شین و
ئەنگوستیلە شین و
ستیان شین و
دەلینگ شین
منیش / لەم بیابانی غوربەتە شینەوە
لەم دەریا شینەی پە لە شەپۆلەکانی
نادیدەگی و خەمەکییەوە
ئەم هەز و سەلیقە شینە لە کوە بەنم
تا بە قەڵەمەکی ئاگرینی شین شین
قەسیدەیەکی شینت بە بنووسمەوە
ئەی گوڵە شین ...!
٥
(.....)
تۆ بروسکەی ئاسمانەکی تەکشکاوی
هاوارەکانت ناگات بە من
منیش تیشکە ڕیشالییەکانی تریفەیەکی تۆنیام
کەچی شەوانان
ژەر کەپر و کەڵاوەکانی نەو خەونەکانی تۆ
هەر تاریک و تاریکتر دەبنەوە
٦
(.....)
لەوەتەی هەم
خەر بە دووچاوی خەلەوە
لەنەو خەونەکانم هەڵدەت
تەش تازە بە تازە
پەڕەی کتێبە شیعرییەکانم هەڵدەدەیتەوە و
لەم دەپرسی و دەڵێی
لەم دەزەخی پە لە کەپە و هەستانەوە
لەم گەڕستانی کوژانەوەی ئەستێرەکانەوە
بەچی هەندە بە زمانەکی غەمگین و

بە وشەی چاو بە فرمێسکەوە
شیعرەکانت دەنووسیەوە
٧
خەم لە نێو تاریکیەکی گۆڕە دەبینمەوە
کە هیچی / لە ڕووناکیە ناچێ
لە نێو چاوەکان و لە نێو
ئەو شەفەقەی کە دەمویست شتە جوانەکان و
پێشکی درەوشانەوەی وردە ئەستێرەکانی پێ ببینم
ئەستاش چەند پرسیارێک مەشکیان داگیر کردووم
ئەم تاریکیە بە بوو بە قەدەری من
ئەم تەنیاییە بە بوو بە بەشێک لە بوونی من
ئەم غوربەتە ئەبەدییەش بە بوو بە نیشتیمانی من
٨
(.....)
ژنێکی بزە گەرم و نیگا نەرم
هەموو شتێکی منی خەشدووت
شیعرەکانم
پێکەنینم
ڕەنگی پێستم
قژی خاوم
هاوار و فرمێسکەکانیشم
هەموو شتەکم / بەس خەم نا
٩
(.....)
ویستم لە نێو بیرکردنەوە و
خەونەکانم دەرتبەنم
ڕەشبایێک هەڵیکرد
هەموو شتەکی ڕفاندم
کتێبەکەی دەستم
چاویلکەکەم
جلەکانم و ڕووت ڕووتی کردمەوە
ویستم نامەکان و
دەفتەری یادەوەرییەکانیشت بسووتێنم
باران شەپۆل لێیدا و بوو بەلافاو
هەرچی ئاگری نێو ماڵەکان و دارستانەکان و
تەنانەت / ئاگری نێو دەزگەکانیشی کوژاندەوە
ئیدی منیش لەسەر جێگاکەم ڕاکشام و

زەردەخەنەیەک هاتە سەر لێوخسارم
لەودەمدا / شەبەنگێک لە ڕووناکی هاتە نێو ژوورەکەم
دەنگێک لە نێو ڕووناکییەکە گوتی
ئەی شاعیرە ڕۆژهەڵاتییەکە ئایندەت باش …!

مارسی ٢٠٢٣

تێبینی : خوێنەری خۆشویست دەتوانن ناونیشانی ئەم وردە شیعرانە لێو وشانەی سەرلێو هەڵبژێرن ، هەندێکیان زێتر لە ناوێک لەخۆدەگرن . خۆتان ئازاد و سەرپشک بن لە دانانی ناونیشانەکان …!

ڕۆژهەڵاتبەجێیی و زمانی شیعری.. ناڵە حەسەن

ڕۆژهەڵاتبەجێیی ساڵانێکە شیعر دەنووسێت ، من لەدوای دووهەزارەوە بە هەی شیعرکانییەوە بەم شاعیرەمان ئاشنام . بەدیاریکراویش ئەو ساڵانەی بەشداری کارای هەبوو لە ڤیستیڤالی گەلاوێژ و خەڵاتی بەدەست دەهێنا ، دواتریش لە ڕەگەی گۆڤاری (هەنار)ەوە هاوڕێیەتیمان وەک دوو شاعیر دەستی پێکرد .. چ لە ڕەگەی ئیمەیل یان مەسنجەرەوە چەندجارێک پێیوەندیمان بووە لەبارەی شیعر و نوێگەری و بابەتی گرینگ قسەمان کردووە ،، منیش هەر لەوسەردەمانە لەکەینەوەیەکم بەناوی (شیعر و هەڵەکەست) پێشکێش بە ڕۆژەی شاعیر کردووە . ڕۆژهەڵاتبەجێیی تا ئێستا حەوت کتێبی شیعری بەاوکردەتەوە ، دواهەمین کتێبی بەناوی (دەڵێک دارستان و تاڵێک چەلەکە) کە بە (پدف) وەک دیارییەک لەلایەن شاعیرەوە بەدەستم گەیشت . بە شێوەیەکی گشتی ڕۆژهەڵاتبەجێیی خاوەن ئەزموونێکی شیعری جوان و نایابە ، یەکێک لە هەوڵە دیار و جوانەکانی دەیەوێت بە زمانێکی شیعری جیاواز بنووسێت ، تا ئاستێکی باشیش لەم پێناو و ئامانجەی سەرکەوتوو بووە ، خاوەن ملوانکەیەک لە شیعر و وشە و دەستواژەی شیعری جیاوازە . زەرجار لە دەمی خەییم بیستووە و دەڵێ (من نامەوێت تەقلیدیانە بنووسم …!) کە ئەمەش بنەمایەکی پەزەتیفە بە جیاوازبوون یان هەنگاونان بەرەو نوێگەری .. من لە کتێبی (گەیشتن بە ڕووبەری شیعر) ، لەبارەی ئەزموونی

نوخوازانی (فرید زامدار)ی شاعیر قسە دەکەم . بە پشتبەستن بە فەرم و ناوەڕۆکی جیاواز و زمانی شیعری جیاواز ، هاوکات پەیوەندی (یاخیبوون و نوگەری) . فرید زامدار دەیگوت (من بەوەی کە هەیە ڕازی نیم !) واتە مەبەستی بوو شتێکی جیاواز بنووسێت ، ڕۆژی شاعیریش دەیوت هەمان شت بڵێت بەڵام ، بە دەرربڕین و بە زمانی خۆی ، ئەو دەڵێ (من نامەوێت تەقلیدیانە بنووسم) ، واتە بەزمان و فەرم و شێوازی کۆن ، ئەگەر لە تایتلی دواهەمین کتێبە شیعری بەوانین ، ئەو ڕاستییە دەبینین کە ئەو شاعیرمان دەیوێت بە زمان و فەرمێکی جیاواز بنووسێت .کتێبی (دەڵێک گەڵستان و تاڵێک چەلەکە) . ئەم کتێبە پێکهاتووە لە سێدو هەشتاو دوو لاپەڕەو بە دیزاینێکی نایاب ، کەمەڵە شیعرێکی لەخۆگرتووە کە بە فەرمی جەراوجەر نووسراون وەک ، هایکۆ و کورتە شیعر و شیعری درێژ و هەتادوایی . شیعرکان بە زمانێکی شیعری جوانی ئیستاتیکی و ناوەرۆکێکی پڕ کێشمەکێش و پڕ لە دەستەوازی شیعری سەرنجڕاکێشن . بە شێوەیەکی گشتی شیعرکان لە ڕووی شیعرییەتەوە سەرکەوتوو و لەڕووی ناوەڕۆکەوەش زۆرێک لە شیعرکان ناوەڕۆکێکی قووڵیان هەیە ،، ئەوەی زۆر سەرنجی منی ڕاکێشا هەستکانی شاعیرە لەنێو دەقە شیعرییەکانی. (هەستی ژنانە و هەستی نەتەوەیی و هەستی مرۆیی) ، لە چوارچێوەی ئەم کتێبە شیعرییەدا ئەم هەستانەی شاعیر زۆر بە تەخی هەستیان پێدەکرێع ، هاوکات لە زۆر شوێنیش یەکانگیر دەبیت لەگەڵ نائومێدی و (هەستی نائومێدی) . کە ئەم هەستی نائومێدییەش من بە حاڵەتێکی نەگەتیڤ نایبینم لەنێو ڕووبەری شیعردا . بەمانایەک کاتێک شاعیرێک ئیش لەسەر نائومێدی دەکات ، ئەوە بەو مانایە نییە ئەو شاعیرە ڕەشبینە و دەستی لە ژیان و خۆنەکانی بەرداوە ، یان (بوون و نەبوون)ی خۆی لەنێو ژیاندا وەکو یەک دەبینێت ،، دەکرێت شاعیرێک هەمیشە نائومێدییەکانی خۆی بنووسێتەوە و کەسێکی ڕەشبینیش نەبێت ، چونکە هەروەک پێشتر لە وتارێک باسمان کردووە ، (ڕەشبینی و نائومێد)ی دوو چەمکی جیاوازن ، نائومێدییەکەی ئەو شاعیرە لەوەدایە ، کە لەبنەڕەتدا ئومێدی گەورەی هەیە بەڵام ، لە ئێستادا بە ئومێدەکانی نەگەیشتووە ، پەاوپێ لە خۆن و ئومێد بەڵام لەوساتەدا بەیە نائومێدە چونکە ئومێدەکانی بەدینهاتوون و لە هەوڵەکانیش بەردەوامە بە بە دیهاتن و گەیشتن پێیان . هەروەک لەشیعری (با گەمژەیی نەنین بە عیشقەوە) ، لە سەرەتای دەقەکە تا کۆتایی ئیش لەسەر نائومێدییەکی گەورە دەکات ، نائومێد لەدەوروبەر ، کاتێک مرۆڤکان ژیان بە ئاراستەی ناشیرینی دا دەبەن ئەوە خۆتای عیشق نییە ، داوا دەکات با گەمژەیی نەنین بە عیشقەوە ، دەیوێت عیشق

وەک خەی جوان پەشان بدات ، ئەوەش ئامانجە سەرەکییەکەی شیعرە کە ئیش لەسەر جوانی بکات و نەهەشت جوانیەکانی ژیان بشوێندرێت .
شاعیر لەم دەقە شیعرەی هەر نائومەد نییە لە دەوروبەر بەکو خەیشی پەیشکی ئەو نائومەدییەی بەردەکەوەت و جووەکانی بە ئاراستەی نائومەدی دەوات ، ئەوەتا بە ەشنی دەەت :
دەستم لە مەدەن ، پەم لە تاریکی هەخلیسکاوە
شوعلەی مەمەک لە دوگمەی خەیاەما
بزر بووە
لەردا تەعبیر لە نائومەدییەکی گەورە دەکات ، پەی لە تاریکی هەخلیسکاوە و لەنەو تاریکی ماوەتەوە ، شوعلەی مەمەک لە دوگمەی خەیاەیا بزربووە ، ەووناکی نەو خەیاە و بیرکردنەوەکانی بزربوون ئەستا خەیاە و ئاسە و بیرکردنەوەکان تاریکن . تابلەکان ەش دەنوەنن ، ژیان لە جوانیەکان داشەراوە ، یان لە شوەنەکی تری ئەم دەقە شیعرییە دەەت ،
من ئاوا خەون هەدەکەم
لە هەندە قەپچەی برینتان نا بە سینگی عیشقەوە
عیشقم داکەند
هەندە چەخماخەی چەەوانیتان نا بە ژیانەوە
تەنهاییم لەبەرکرد
لەم کەپلە شیعرە جوان و نایابە ، ەشنتر باس لە نائومەدییەکانی خەی دەکات بەرامبەر بە عەشق ، تا ئاستی ئەوەی بەرگی عەشق دادەکەنە ، خەی خاەی دەکاتەوە لە عەشق ، چونکە هەندە قەپچەی برینیان ناوە بە سینگی عیشقەوە ، ئیتر عیشق بووە بە مانایەکیتر بە برین و ئازار و خەفەت ، هاوکات هەندە جەخماخەی چەەوانیشیان ناوە بەژیان دواجار تەنیایی هەبژاردووە ، هاوکات ەخنە و گەییەکی جدیشە لە بەرامبەرەکەی ، لەگەە ئەوەش کەەنادات ، وەک دەە (هەموو هاوارەکانم لەکەوت ، لەپە نەکەوتم) هەر دەیەوەت عەشق وەک ەووناکییەکی نەو ژیان جوان پەشان بدات و داوا دەکات و دەخوازەت / دەخیلتانم ، با گەمژەیی نەنەین بە عیشقەوە ..!
ەژ هەبجەیی ئەم هەوە و هاوارەی لە خەانییە ، ئەو شاعیرەکی ناسکە و شیعریش هاوتەریبە لەگەە جوانییەکانی ژیان یان هەروەک لە پەشتر گتومانە (شیعر فەرمەکی بەدەنگ نییە) ، لەگەە ئەوەی بەرگی عەشق دادەکەنەت و نائومەدییەکی گەورە بەرجەستە دەکات ، بەام نائومەدییەکەی ناگاتە ئاستی ەشبینی و هەر بە خەون و ئومەدەوە دەژیت و دەست لە ئومەدەکانی بەرنادات و دەەت :
هەواش ، هەواش ئومەدم خستە سەریەک
تا نائومەدی ەاکات

یانی لە بنەڕەتدا ، شاعیر کەسێکی گەشبینە، کەسێک بووە لە هەوڵی
ڕەوینەوەی نائومێدی دا بووە ، هەواش هەواش ئیشی بە ئومێدکانی
کردووە ، هەوڵیداوە دەستی لە لچکە کراسی ژیان بەرنەدات و خێی بە
نائومێدی شل نەکات . ئەم کتێبە شیعرییەی ڕەژەی شاعیر ، پێیەتی لە
دەقی ناوازە و جوان ، زمانی شیعری هونەرکاری نایابی تیاکراوە ،
بەشتی بە دەستەواژە و وشە و تەنانەت ناوەکی شیعرکانیش بەخشیوە
، شیعرییەت لە ئاستێکی بەرز و بەند دایە ، تەنانەت تایتلی کتێبە
، ستەیەکی شیعری جیاواز و نایاب و شیرییە ، بە چ مەبەستێک ئەم
ناونیشانەی بە کتێبەکەی هەڵبژاردووە زەر بەلامەوە گرینگ نییە
بەڵام ، ئەوەم بە گرینگە کە ناونیشان و دەستەواژەیەکی شیعری
نایابە ، لەڕدا.هەوەدەین هەندێک قسە لەسەر دیوە شاراوەکانی
بەشێک لە شیعرکانی نەو ئەم کتێبە بکەین . لە شیعری (توحفەیەک
لە دژەکان) ، بە شێوەیەکی گشتی شیعرکی ناسک و جوانە لە ڕووی
زمانی شیعری و پێکهاتەی شیعری و ناوەکەوە ، بەڵام من ناونیشانی
شیعرەکە لەگەڵ ناوەکەکە ناتەباو نەگونجاو دەبینم .. ڕەژ
هەڵبجەیی لەم دەقە شیعرییەی دەیەوێت ئیش لەسەر حاڵەتە دژبەیەک و
ناتەباکان بکات واتە (پارادکس) ، هەر خەیشی دەڵێت (توحفەیەک
لە دژەکان) ، بەڵام ئەگەر بە وردی شیعرەکە بخوێنینەوە ، ئەو
دژایەتییە و ناتەباییە نابینین ، بەڵکو تەریبی و تەبایی دەبینین
، وا لە خوارەوە یەکدوو نموونە دەهێنینەوەو مەبەستکان بە ڕوونی
پێشان دەدەین . لە کەپلەی یەکەم دەڵێت :
کە (با) قاچی لە جە چوو
درختەکان چەنەبازی فێ دەدەن
سەمای گوڵی کراسەکەم دەکەوە !
وردە شیعرکی جوانە ، وشە و دەستەواژەکە پڕ لە شیعرییەت ، بەڵام
کردەکە هاودژ و ناتەبا نین ، دەیەوێت بڵێ (کە با لە جووڵە
دەکەوێت درختەکان بەدەنگ دەبن و گوڵەکان لە سەما دەکەون) ،
لەڕدا هیچ هاودژیەک نابینین ، بەڵکو تەباییەکی سروشتیانە
دەبینین ، ئەوە شێوەیەکی تەبا و سروشتییە کە با هەڵنەکات
درختەکان بەدنگ بن و گوڵەکانیش لە سەما بکەون ، بەڵام ئەوکاتە
حاڵەتەکە دژ و ناتەبا دەبوو ئەگەر با هەڵبکات و دروختەکانیش
بەدەنگ بوونایە و گوڵەکانیش لە سەما بکەوتبان ،، لەڕدا ناتەبایی
و پارادکسەکە بە ڕەشنی دەردەکەوت ، دوورنما و مەبەستەکانیش
قووڵتر دەبوونەوە . لە کەپلەی دووەمیش بە هەمانشێوە دەڵێ :
تاریکی زمانی دەچەقە لە تەمومژ
کە چرا چەند چرکەیەک دەخاتە گیرفانی
لەڕدا ین دەتوانخوەندنەوەی جیاواز بکەین ، بەدیوەك دەتوانین دژ

و پارادەکسەکە ببینین ، بە دیوەکیتر تابایی و ئاوەزانبوون و تەریبوون ، ئەگەر تاریکی بە چەند چرکەیەک چرا بخاتە گیرفانی مەبەست کوژاندنەوەی چراکە بێت ، لەو وەنەیە ئاساییە تاریکی زمانی لە تەمومژ بچەقە و ناڕۆشن و تاریک بمەنێتەوە ، بەم دیوە تەبایی دەبینین ، بەڵام ئەگەر خستنە گیرفانی چراکە مەبەست نزیکبوونەوە بێت لە چراکە ، ئەوا لەم حاڵەتە هاودژی و ناتەباییەکە دەبینین ، لەڕدا من خوێندنەوەکە بە کراوەیی و بە خوێنەر جەدەم .

لە شیعری (وەنەکانی جەنگ) ،، بە دەستواژەی شیعری و وشەی شیعرییەوە لەکەوتە و کاوەکاری و تراژیدیای جەنگ پێشان دەدات ، دەیەوێت ناشیرینترین وەنەکانی جەنگمان پێشان بدات ، هاوکات لە پشت وەنە شیعرییەکان ، هەستی مرۆڤبوونی شاعیر بە قووڵی دەبیندرێ ، بە کورتی دەیەوێت بڵێت ، کە جەنگ هەڵگیرسا هەموو شتێك وەران دەبێت هەموو جوانییەکان دەشوێندرێن ، بەزمانێکی ئیستاتیکی نایاب ئەم مەبەستانەی دەپێکە ، ئەوتا دەڵێت :

پاشماوەی جەنگە
نونی بەوەژنەکان و
ناڵەی دارشەق و
سەرئێشەی نیشتیمان !

شەو و دەربەینێکی شیعری جوان ، دەرخستنی دیوە هەرە ناشیرنییەکەی جەنگ ، بەڵام لەڕدا تەبینیەکم هەیە ، من بە هیچ جۆرێک لەگەڵ بەکارهێنانی وشەی (بەوەژن نیم) دەبوو بڵێ (نونی ژنەکان) ، بەڵام لەدواجاردا شیعرەکی نایاب و پڕ لە جووڵەی ئیستاتیکی و شیعری .

لە شیعری (ژن و ئەوان) ڕۆژەی شاعیر بە هەستکی ژنانەی قووڵەوە قسەمان بە دەکات و وینەکان دەکێشێ ، هەستی ژنانە و هەستی پیاوانە دوو چەمکی مرۆیی گرینگن پێیوەندی نییە بە ڕەگەزی شاعیرەکان و پەلینکردنی شیعر یان بە شیعری پیاوانە و شیعری ژنانە .. ئەم هەستانە مەسەلەی گرینگن لەنەو شیعر ، شاعیرەکان پێویستە بە وریایی مامەڵە لەگەڵ ئەم هەستانە خۆیان بکەن ، هەروەک لە وتاری (شیعر و گەندەر) بە ڕەشنی و بە درێژی قسەمان لەبارەی ئەم بابەتە کردووە ، مەبەستمە بڵێم / شاعیرەکی ئافرەت ئاساییە لەنیو شیعرەکانی هەستی ژنانەی خۆی و تەنانەت تەعبیر لە هەستی پیاوانەش بکات ، بە شاعیرەکی بە ڕەگەز پیاویش بە هەمانشێوە ، چونکە شاعیر کاتێک دەگاتە نەو ڕووبارە قووڵەکانی خۆیان لە واقیع دادەبێ و دەگاتە نەو ڕووبارە تاریکی ناخودئاگایی ، لەوەدا هەم لە واقیعی مەوجود دادەبڕێ هەم لەواقیعی خودی خۆیشی ، بەرگی گەندەر و ڕەگەز فەڕ دەدات ، (تەنها و تەنها) وەک مرۆڤ لەوەدا خۆنەکان و

جوانیەکان و خەمەکانی خۆی دەنووسێتەوە ، وەک مرۆڤێک گەلانەکانی خۆی دەکات ، پرسیار و نائومێدی و نیگەرانیەکانی خۆی لە بەرگێکی ئیستاتیکی و شیعری دا دەخاتە ڕوو ، ئەژە لەم دەقە شیعریە نایابەی بە هەستێکی ژنانەی قووڵەوە وێنەی گرینگ و گەورەیی ژنانمان بە دەکێشێ ، سەرکەوتووانە هەستەکانی خۆی بە ژن دەردەبڕێ ، دەیەوێت بڵێت ، گەر ژن نەبێت ژیانیش نابێت و مانایەکی نابێت ، لەخوارەوە یەکدوو کەپلە بە نموونە دەخەینە ڕوو .

شەوکارێک هەموو
کورسییەکانی کوژانەوە
دواجار کورسییەک
لە هزریا هەڵنیشت ، کورسی
بووە پەپوولە ژنێک ..!

بڕاستی ئەژەی شاعیر لەم وێنەیە بە قەڵەمێکی شیعری بە خەیاڵێکی ئیستاتیکی نایاب ئەم دیمەنەی کێشاوە ، هەستێکی قووڵ و ژنانە و لوولدراو بە گەورەیی مرۆڤ و بەها مرۆییەکان ، لە ژیان دەتوانین هەموو کورسییەکان بکوژێنینەوە بڵێم ، ناتوانین کاریگەری و جێگا و ئاڵی ژن لەنیو ژیاندا بکوژێنینەوە ، تەواو .. ئیتر ژن ژیانە و ژیان بەبە بوونی ژن مانایەکی نییە و نابێت ، یان دەڵێت :

ژنیارێک لەژێر چەترەکا عاشق بوو
کە خەری ژنێک باری
دەڕپ دەڕپ چەتر
بووە میلەدیا ..!

عەشق گەورەترین ڕووناکی نەو ژیانە ، لای هەرکەسێک عەشق نەمێنێ خەون و هەموو شتە جوانەکان بەرەو پووکانەوەو بەرەو نەمان دەچن ، ژیان پێ دەبێت لە نائومێدی و مەینەت ، باری دەروونەکان ناجێگیر و غەمگین دەبن ، عەشقیش ئەوکاتە دەبە بە چەتر کاتێک خەری ژنێک دەردەکەوێت و چەترەکەش دەبە بە میلەدیێک و ژیان جوانتر و ئەنگینتر و سەرفرازتر دەکات ،

ئەم هەستە ژنانەیەی ئەژە لەزەرەک لە شیعرەکانیتریش هەستی پێدەکرێت بە نموونە ، لە شیعری (با نەچینەوە ئەستێی عیشقەوە) یان شیعری (خەمە خاکییەکانی کچێک) و زۆرانیتر .

شیعری (باجی کورد بوون) ئەم شیعرە دووەم شیعری نەو کتێبی (دەرێک دارستان و تاڵێک چەلەکە) یە . واتە لە سەرەتای کتێبەکەیە ، بڵێم من بە مەبەست ویستم خوێندنەوە بە ئەم دەقە شیعرە بخەمە کەتایی خوێندنەوەکەم . (ڕاست و ڕەوان و کورت و پوخت !) ، دەمەوێت بڵێم ، ئەم شیعرەی ئەژ هەڵبجەیی نێک یەکێکە لە شیعرە ناوازەکانی ئەژە خۆی بڵێکو ، یەکێکە لە شیعرە نایابەکانی نەو

شیعر و ئەدەبیاتی کوردی . هەستەکی نەتەوەیی قووڵ ، ئەو دەخوێنینەوە کوردبوون چ ئازارەکە ، چ تراژیدیایەک لەنێو دڵی ئەمەدا و چ برینێک لەنێو جەستەی نیشتیمانی ئەمەدا بوونی هەیە ، بەزمانی شیعری دوور لە دروشمکاری تەعبیر کردن لە خەمە تراژیدییەکان و برینە گەورەکان کارێکی سانا نییە ، بە قناعەتەوە دەڵیم ، هەموو ئەو شاعیرانەی بە شاعیری نەتەوەیی ناسراون ڕەنگە / هەستی نەتەوەیی خەیان وەک ناوەڕۆک و هەستە قووڵەکەی نێو ئەم دەقە شیعرییە تەعبیر لێنەکرد بێت . لەبەر ڕۆژە لەوە دەنیامان دەکاتەوە ، کە شیعر لە ڕووبەرێکی هێندە فراوان و لەو ڕووبەرە گەردوونییە ئیش دەکات هاوکات ، زمانی شیعری ئەو هێزەی پێیە کە شاعیر بتوانێت قسە لەسەر هەر بابەتێک بکات ، تەنانەت گەورەترین و تراژیدیترین ڕووداو و بابەت ، لێرەدا شیعرەکە وەکو خەی دەنووسینەوە و لە کەتاییش هێندە قسەیتری لەبارەیەوە دەکەین .

_ (باجی کورد بوون)

(١)

بە هەی ئەم باجەوە
بە بەنی سەو خنکا
هەڕەبجە !

(٢)

بە ئەوەی ئەم باجە بداتەوە
نوچی دایە سەدارە نەک هەڕاتن
قازی محەمەد !

(٣)

لە باجی کوردبوندا
سپاردیانە سوڕەتی ئەنفال
گەرمیان !

(٤)

ئەم باجەی وەرگرتەوە
بە تەرم چیایەکی چەکرد
ئەتاتورک !

(٥)

کوردبوون خوشک و براکانمی
کردە یادگاری
کیمیاباران !

(٦)

لەم باجەدا دەستیان پە دووکەڵ و

چاویان لیزمەی باروت
ەژئاڤا !
(٧)
لەم باجەدا
داروپەردووی بە مایەوە
کەبانە !
(٨)
لە باجی کوردبوونا
تفەنگی کردە هاوسەری
شەڕڤان !
(٩)
لە قەڕەبووی ئەم باجەدا
کچەنییان هەڵاج کرا
شەنگاڵ !
چەند گرینگە لە شیعرەکی (نە) کەپلەیی توانیویەتی هەموو خەم و ئازارەکان و (زەرەک) لە مەژووە خونناوی و پە ترژیدییەکەی میللەتی کوردی خستەتە ڕوو ، بە بروای من دەبا لە وەنەیەک (کەوە) چەند ملیۆنیەکەی ئاداری ١٩٩١ی باس کرد با ، هەستەکی نەتەوەیی سەرتاپایی ، ئازارەکان گشتگیر و جوگرافیا و شوێن نیشتیمانەکی گەورەی دابەشکراو . لەم دەقە شیعرییە مەژوویەکی خونناوی قسە دەکات ، سەدارە و مردن قسە دەکەن کارساتەکانی ئەنفال و کیمیاباران و هەڵەبجە و گەرمیان شەنگاڵ قسە دەکەن ، لە بەرامبەردا بەرگری و فیداکاری و مقاومەتیش قسە دەکەن . چەند بە جوانی و شاعیرانە دەڵێت (تفەنگی کردە هاوسەری .. شەرڤان !) یان (کچەنییان هەڵاج کرا .. شەنگاڵ !) ، یان دەرخستنی ڕووی ڕەش و فاشیزمی دیکتاتۆرە ئەتاتورکەکان . یان قوربانی و نەبەردییەکانی کەبانە و شەڕڤانان ، یان مردن و تراژیدیا جەرگبڕەکانی هەڵەبجە و ئەنفال .. وەنەی شیعری نایابی پە جووڵەی ئیستاتیکی خەمناک . لەڕەدا من کەتایی بە خونندنەوەکەم دەهێنم ، بە دەنییایەوە دەڵێم ئەم کتێبە شیعرییەی ەژەی شاعیر ، خونندنەوەی فراوانتر و هەمەلایەنەتر هەدەگرێت ، بە ئومەدم خونەری تر و قەڵەمی تر لە دید و گۆشەنیگای ترەوە ، خونندنەوە بە ئەم کتێبە و دەقە شیعرییەکانی بکەن ، لە کەتایی ئومەدی سەرکەوتن بە ئەم شاعیرە ئازیزمان دەخوازم و بە هیوام هەمیشە لە شوێنە بەندەکانی داهێنان بیبینم و قەڵەمی هەر بارانی شیعر ببارێنێت .

ئاداری ٢٠٢٣

_ سەرچاوە
کتێبی شیعری (دەرەک دارستان و تاڵەک چەلەکە) نووسینی / ڕەژ هەڵەبجەیی .

شیزۆفرینیا و هونەر.. لە ئینگلیزییەوە: ناڵە حەسەن

شیزۆفرینیا شێوە و جۆری جیاواز دەگرێتە خۆ وەک (بە شێوەیەکی کوشندە بەدەربەست و بەباك ، یان توندوتیژ و هەڵچوون و بە ڕووداشاخان ، یان بینینی شێوە و دەنگی نامە کە لە ڕاستیدا بنەمایەکیان نییە ..!) هونەرمەندە شیزۆفرینیاییەکان ، لە نێو تابلۆکانیاندا ، ئێم خەیاڵە ئازاربەخشانەی خەیان دەخەنەڕوو . لە دەرەوەی تواناکانی خەیان و بەویستی خەیان دەکەونە ژێر کەفی خەیاڵ و فەنتازیایەکی سەیر و سەمەرە و ئاڵەز ، بە شێوەیەکی توند و تیز هەڵەشە لە دونیای دەرەوەی خەیان دەکەن ..! بەڵام ، بەئاگا لە خەیان زۆر بە سادەییەوە دەکەونە ژێر کاریگەریەکانی دەرەوە . لەگەڵ خەونی ناخەش و دونیای خەیاڵئامێزی ترسناک و ناڵەک و شێواو یەکانگیر دەبن . ئێم بارە دەروونییان ، ئاڵەزییەک و شێواوییەک بە هونەرەکەیان دەبەخشێ .
کاتێک هونەرمەندێکی دەروون نەخۆش تابلۆکانی دەکێشێ ، هەوە دەدات سکێچ و شێوازی نامە وەک شێوەی دەو و درنجەکان بکێشێ . ئێم خەیاڵە نامە و ترسناکانە تێواوی بیر و هەشیان داگیر دەکات . بە شێوەیەکی چەپەندراوی لە ناوەوەیان دەمێنەتەوە . لە کاتی نیگارکێشاندا ، بە شێوەیەکی ئاڵەز و شاراوە بە هەمای سەیر و جیاواز دەریان دەبڕن . یان بە ڕەنگی نامە و جیاواز ، هەندێکجاریش وێنەی دەنگەکان دەکێشن . کاتێک تابلۆکانیان تێواو دەبەست ، هەمیشە ئەو ترس و نیگەرانیانەشیان هەیە کە تابلۆکانیان تێواوی مەبەست و ئاکامەکانیان ناپێکە ، بەڵام لە ڕاستیدا جوانترین و گەورەترین کاری هونەریان نەخشاندووە ..!
زەرجاران ئێم خەیاڵانە بەوە دەردەبڕن کە شێواز و فیگەرەکانی نێو تابلۆکانیان دەشێوێنن ، یان شێوە و جێستەی مرۆڤ بە شێوەیەک دەکێشن وەک مرۆڤی سەرتایی و مرۆڤی نێو ئەشکەوتەکان بە شێوەیەک

سەرنجەاکەش بەرچاویان دەخەن ، بە ئەوەی ئاڵزی و ترسناکی بە تابلۆکانیان ببەخشن . فرەید لەم بارەیەوە دەڵێت (هونەرمەندان دونیای خەیاڵ و فەنتازیا دادەهێنن ، بە دەربڕینی هەرا و ژاوەژاوێک کە لە ناوەوەیاندا هەیە ، بە تەرکردنی ئارزووەکانیان و وەڵامدانەوە بە ڕاستی دونیای دەروونی خەیان .) کاتێک دیواری زیندان و شێتخانە و نەوەندەکانی چارەسەرکردنی دەروونی بەمجۆرە تابلۆ و وێنانە دادەپۆشن ، تەنیا بە ئەوە نییە کە پزیشکە دەروونناسەکان وەک سەرچاوەیەک بە تەگەیشتن و خوێندنەوە و گرفتەکانی نەخۆشەکانیان و نزیکبوونەوە لێیان ، بەڵکو بە شێوەیەکی کاریگەرانە بارە دەروونیەکان و هەڵچوون و ڕوانینە نامەکانی نەخۆشیە دەروونیەکان لە نەودا دەبینینەوە ..! کە ئەمەش کەشێکی خزمەتکەی زەر بە زانستی دەروونناسی دەکات و زەر شتی تازە لێیانەوە فێر دەبن ..! هونەرمەندی دەروون نەخۆش زەر ساکارانە دەکەونە ژێر کاریگەری هەستە چەپەنراوەکان و بارە نەستیەکانیان و ئەم وێنانە دەکەشن . ئەم ئاڵزیی و ترسناکییەی لە نێو تابلۆکانیان دەبیندرێن ، ئەوە ئەم خەیاڵە دەوزمانەیە لە نێو قووڵایی مەشکیاندا هەیە و مەشکیان بەمجۆرە خەیاڵانە دەورە دراوە ..!

_ هەماکانی نێو کۆڵاسەرەک

(هەرنیمس بەسکس) یەکەکە لە نیگارکێشە شیزۆفرینیاییەکان ، لە تەمەنی ٢٦ ساڵیدا تابلۆی کۆڵاسەرەک دەکێشێت کە بەهەمای جیاوازجیاواز دەینەخشێنێت . تەواوی ژیانی ڕابردووی و ترس و نیگەرانییەکانی خۆی ، بە هەمای سەیر و نامە لە نێو کۆڵاسەرەکە دەکێشێت . هونەرمەندەکی کە نەدیە ، ژیانی منداڵیتی زەر سەخت و دژوار و ناخۆش بووە تا ئاستی دەندەیی . ئەم ئێش و ئازارانەی ژیانی منداڵیتی و بە شێوەیەکی بەرچاو لە نێو خەیاڵە ترسناکەکانی ڕەنگ دەداتەوە . بە نموونە پەی وادەبێت (گەر پارچە گۆشتێک لە باسکی خۆی بکاتەوە هەست و بیر و خەیاڵی دەگۆڕێتەوە باری ئاسایی و چاک دەبێتەوە ..!) لە ڕاستیدا وا دەکات . پارچەیەک گۆشت لە باسکی خۆی دەبڕێت و دەکەوێتە نەخۆشخانە . ئەوکاتە دان بەوەدادەنێ کە باری دەروونی تەواو نییە و پێویستی بە چارەسەرکردن هەیە . لە نەخۆشخانەی دەروونی دەمێنێتەوە لەوەدا ، تابلۆیەک بەناوی (Maze واتە ونبوون) دەکێشێ . یەکێک لە گرفتەکانی ئەم هونەرمەندە ئەوەیە ناتوانێ (بە ئاسانی قسە بکات و ئێش و ئازار و هەستەکانی خۆی دەربڕێ) کاتێک وێنە دەکێشێ ، لە نێو ڕەنگ و هەما و فیگەرەکاندا مەبەست و مانا و ئازارەکانی بە دەردەکەون ، بە

شۆیەکی ڕوون و ئاشکرا و بە جوانییەکی هونەری دەبیندرێن . هەر لە نێو تابڵۆی (Maze) وێنەی خۆی لە ناو کۆگەیەک کەشاوە لە پاڵ ئەمەدا تەواوی یادگارییەکان و ڕابردووی خۆی وێنە کردووە . ئەم شتانەی کاریگەریان بە سەریەوە هەبووە لە ژیانی سەختی منداڵیتیەوە تا عەشق و خۆشویستی و دەسەڵات و زوڵم و ستەم و هەموو شتێک ..! یەکبەیەک هەماکانی بە پزیشکەکەی شیدەکردەوە و ڕاڤەی دەکرد ..! پزیشکەکەی تەبیینی زۆر ورد و پێویستی دەست کەوت بە چارەسەرکردن و تەگەیشتنی باری دەروونی سوودی زۆری لێم تابڵێ بینی . ئەم هونەرمەندە بە ماوەیەک لێم نێوەندی چارەسەرکردنە دەمنەتەوە ، پاشان ئاسایی دەبەتەوە و دەتە دەرەوە ژن دەهێنە و تا ئێستاش لە نیگارکێشان بەردەوامە ، بەڵام ئێستا تابڵۆکانی کەمتر ئاڵز و ترسناکن ..!

_ میزاجی شێتانە

هەندێک لە هونەرمەندو دەروون نەخۆشکان ، شێوەی میزاجی نائاسایی وەردەگرن ، واتە دەمێک تا ئۆپەڕەی دەتەنگ و نیگەران و نامە و توندوتیژ ، دەمێکیش تا ئۆپەڕەی ئاسایی و ئارام ، دەخۆش و بەختەوەرن ..! ئەم شێوازانە بە بەراورد لەگەڵ شیزۆفرینیاوە هیچ پێیوەندیەک و کاریگەرییەکیان بە ڕاستی ژیانەوە نییە .. لە دونیایەکدا دەژین تەنها خۆیان لێم دونیایە تەدەگەن تەواو نقومی نێو خۆیانی میزاجین ..! بە شێوەیەکی گشتی هونەرمەندە دەروون نەخۆشکان ئاسانتر دەتوانن وێنە بکێشن لێوەی تا قسە بکەن ..! کاتێک تابڵۆکانیان دەکێشن ، بە شێوەیەکی قووە تەعبیر لە بەئومێدی و ونبوون و ڕەتکردنەوە و هەستکردن بە تاوان و شەرم کردن دەکەن ، زەرجاریش ڕەنگی تەخ و تاریکەکان بەکاردەهێنن ، وەک ڕەش یان ڕەش و سووری تاریک . خۆیان لە نێو تابڵۆکاندا ، بە مردوویی دەبینن ..! هەڵەکان بە شێوەی خەتخەتەکەی ئاڵز و شێواو دەکێشن ، یان سەری کەسەکان بە ماسک دادەپۆشن کە هەمایە بە (تەکشکانی و دەتەنگی و نائومێدی) . هەندێکجاریش ، تا ئۆپەڕەی دەخۆش و سەرفرازن . مەبەستەکانیان بە شێوەی شاراوە و جیا جیا دەردەبڕن . وەک ئەوە وایە کە توکەڵەکان هەڵدەیتەوە لە ژەرەوە پاوپە بە لە هەما و مەبەستی جەراوجەر کە باری دەروونی و تووڕەیی و یاخیبوون و هەڵشاخان و هەستکردن بە تاوان و تەنیایی دەبیندرێ . ئەم جەرە تابڵیانە دەکرێ وەک پسپۆڕەکی دەروونناس سوودمەند بێت بە نیگارکێشکان خۆیان و بە خەڵکانی تر ..! چونکە کاتێک مرۆڤکان سەیری ئەم تابڵیانە دەکەن بە ئاسانی دەتوانن ناخ و خۆیاڵکان و میزاجی خۆیان بخەنە ڕوو ..!

_ ڤانکوخ و تووڕەیی لە ئیشکردندا

بەگوێرەی کاریگەرتی بەرگە نەگرتنی بەدەست شەواوی باری دەروونییەوە ، هونەرمەندی بەناوبانگی هۆلەندی ڤانکوخ بە براکەی دەنووسێت (لەم گەڕە با بە تەنیایی خەریکی کارکانم بم ، ئەگەر بە تە ئەمە ، ئەوە دەگەیەنە کەوا من شەتم ، بەلامەوە گرینگ نییە ..!)

ڤانکوخ لە تەمەنی ٢٧ ساڵیدا دەست بەکاری نیگارکێشان دەکات . لەوساوە تا کۆتایی ژیانی نزیکەی ١٠ ساڵێک خەریکی نیگارکێشی دەبێت . لەودەمەدا لە کەنار شارێکی گەورە لە ئاپارتمانێکی بچکۆلەدا دەژی . میزاجی بە بەردەوامی دەگۆڕێ ، لە بەرزترین لووتکەی نائومێدیەوە بە بەرزترین لووتکەی ئاسایی و باوەڕ بەخۆبوون و دەخۆشبوونەوە . دەتوانین ناو لە ئیشکانی بنێین (تووڕەیی لە ئیشکردندا) یان (ترس و نیگەرانی و شەتی) لەودەمەدا چەند ڕۆژێک یان هەفتەیەک دەبوو باری دەروونی ئاڵۆز ببوو ، شەت ببوو .. بە دەست نەخۆشی دەروونییەوە وەک دیل ئازاری دەبینی و بە دەستیەوە دەیناڵاند ..! لە نەوان ئەم کاتانەی دەگۆڕایەوە باری ئاسایی ئیشکانی زۆر ڕەمانسیانە و ناسک بوون ..! بە گوێرەی تابلۆکانی و نامەکانی و ژیاننامەی ، ئەوە دەبیندرێ کەوا ڤانکوخ ، بە دەست نەخۆشی دەروونییەوە گیردە و گرفتار بووە . بەڵام بە ڕەشنیش هەموو شتێک نەزاندراوە . جارێکیان لە ناوەڕاستی گفتوگۆدا لەگەڵ هونەرمەندی فەڕەنسی " پۆل گۆگان " تووڕە دەبێت و بەرداخەکەی دەستی بە ڕوویدا دەهاوێ ، پۆل گۆگانیش دەیباتە ماڵەوە لەسەر جێگاکەی خەی دایدەنێ . بە شەوی دواتر ڤانکوخ لە ژوورەکەی دەتە دەرەوە و گوێزانێکی بە دەستەوەیە و بەرەو ڕووی گۆگان دەت ، پاشان شەرمەزارانە دەگەڕێتەوە ژوورەکەی ، لەناو ئەم ڕەفتارانەی دا زۆر هەست بە شەرم و تاوان دەکات . لە ژوورەوە (پارچەیەک لە گوێی خەی دەبڕێت) . ڤانکوخ لە کاتی سەرەمەرگیدا دەنووسێت (من لە پەناو ئیشکانمدا ژیانی خەم خستە مەترسییەوە ، بەڵام لە ئاکامدا سەرنەکەوتم و تەک شکام ..!)

_ کۆتایی ڤانکوخ

ڤانکوخ لە کۆتایی ساڵەکانی ژیانیدا . هەوە دەدات خەی بپارێزێ لە دەست شەتی و ئەم بارە دەروونییدا دەنووسێت (ئیشکانم مەشکمیان سەرسام کردووە و پەویستە من ئەم سەرسامیانەم هەبێت ..!) بەگومان ڤانکوخ توانایەکی هونەری لە ڕادەبەدەری هەبوو ، هەوەی دەدا خەی بە ئیشکانی سەرقاڵ بکات ، زەرجاران بە ئەم مەبەستە وێنەکانی دەکێشا . ڤانکوخ ستایلێکی بە هاوتای بەکارهێنا ، بەئەندازە

توانای هونەری و بەیمەتی خۆی پێشان دەدا ، شەواوی و ئاڵەزی دەروونی تا ئاستی زەدەڕەیی دەبیندرێ . لە هەمانکاتیشدا هەموو کەسێک دەتوانێ لە مەبەستەکانی تەبگات ، زەرنین ئەم هونەرمەندە دەروون نەخۆشانەی بەم شێوەیە کاردەکەن و ئەم توانایەیان هەیە . هونەرمەندی ئیسپانی (فرانسیس گۆیا) نموونەیەکی لەم بابەتەیە لە ماڵەوە دیوارەکانی ژوورەکەی خۆی بە وێنەکانی (جنۆکە و ڤامپایەر و جادوگەر و دێو و درنج) داپۆشیبوو ، ئەویش هەمیشە باری دەروونی دەگەڕدرا . دەمێک ئاڵەز و دەمێک ئاسایی ، گۆیا دەنووسێت (بە ئەو مەبەستە دەخۆوم کە پشو بدەم ، یان لە دەست ئەم بارە دەروونییەم ڕابکەم ، بەڵام لە خۆیشدا خوون بە دێو و درنج و خەیاڵی ناخۆشەوە دەبینم ، وازم لێناهێنن و ماندوو ترم دەکەن ..!) ڤانکوخیش هەمان هەست و ئازاری هەبوو بە دەست خوونکانییەوە . مردن بە باشتر دەزانێت لە دەست ئەم جۆرە خەوتن و خوون بینینە ناخۆشانە ، بۆیە پاش تەواو بوونی تابلۆی (کەگەی گەنم) بە گوللەیەک کۆتایی بە ژیانی خۆی دێنێت ..!

_ فریشتەی ڕەش لە نێو بەشکەمدا

ئیدوارد مۆنچ ، هونەرمەندی نەرویجی دەنووسێت (نەخۆشی و شێتی وەک فریشتەی ڕەش ، ببوونە پاسەوان لە نێو بەشکەمدا) . ئیدوارد مۆنچ ، یەکێکە لە هونەرمەندە نیگارکێشە مەدەرنیستە تەعبیریەکانی نەرویج . لە تەمەنی پێنج ساڵیدا دایکی بە دەست نەخۆشی سیلەوە دەناڵێنێ و هەر لەم کاتەدا تووشی خوێن بەربوون دەبێت و دەمرێت . دوای مردنی دایکی لەگەڵ باوکی دەمێنێتەوە . لە ژێر پەروەردەیەکی بەئێندازە توندوتیژ و کوشندە و هەڕەشاوی گەورە دەبێت . مۆنچ بە بیری دەتەوە و دەڵێ (کاتێک باوکم ئازاری ئەمەی دەدا تا ئاستی شێتبوون توندوتیژ و ترسناکانە بوو) ژیانی بەمجۆرە بەردەوام بوو تا تەمەنی چل و پێنج ساڵی . لەم تەمەنیدا سەرەتای بە دەرکەوتنی ناڵەکی و ئاڵەزی باری دەروونی لە نێو تابلۆکانیدا بوو . هەما و ماناکانی نێو تابلۆکان ، دەربڕی خەیاڵ و ئەو ئازار و ئەژکێنجەیە بوو کە لە ڕابردوودا بینیبووی . جیاکاری و تایبەتمەندێتی شیزۆفرینیا لە تابلۆکانی ڕەنگی دەدایەوە وەک (بەکارهێنانی هێڵی ڕاستی تەریبی ، یان هێڵی چەماوەیی و شپەڵاوی و بازنەیی بە دەوری پێتی ناوەڕاست ، یان شێواندنی جەستە و فیگەرەکان ..! ئەو هێڵانەی ئەو بەکاریت دەهێنا دەربڕی ترس و نیگەرانییەک بوون کە نوقمی نێو دەریای دەندەیی و دوژمنکارانە بوون . نەخش و نیگاری ڕووی خەڵەمشی داری لە نێو تابلۆکانیدا بەکار دەهێنا . لە دوای تەمەنی چلوپێنج ساڵیدا تا کۆتایی ژیانی باری دەروونی بە ناتەواوی مایەوە

، هەمیشە دونیای تایبەتی نەو خەیاڵەکانی خۆی وەنە دەکرد . کە زۆر جیاواز بوو لەگەڵ دونیای دەرەوەدا . هەمیشە گەشەگیر و بە تەنیا لەگەڵ تابلۆکانیدا دەژیا . دەیگوت (تابلۆکانم چاوچنۆکن ئیرەییان هەیە ، نایانەوە لەگەڵ تابلۆی هونەرمەندانی تر خۆیان نمایش بکەن ..!) یان بە تابلۆکانی دەگوت (ئەمانە کەرپەی منن ..!) یان ئەگەر لەگەڵ تابلۆیەکی زۆر دەخەش نەبووایە ، بە قامچی دارکاری دەکرد و لاسایی باوکی دەکردەوە و دەیگوت (ئەمە وانەی ئەسپ فێرکردنە ، بەمجۆرە ڕەفتارانەی دیوی ڕاستەقینەی خۆیی و کەسایەتی و باری دەروونی خۆی دەخستە ڕوو ..!

سەرچاوە

The Mind
By : John Rowan Wilson
And the Editors of The Time – Life Books

دەقی تەمەن / ٣٤.. ناڵە حەسەن

١
لە شەوێکی خامەش
خامەش وەک خۆتنی
ژەر کەپرەکانی مردن
بە شازادەیەکی ڕووتی
نەو کەشکە شووشەبەندەکانی شیعرم گوت / ئەی شازادە
تە دەتوانی لەسەر جەستەی خەت لە خاچم دەی
ئەویش گوتی / ئەی شاعیرە ڕەژهەڵاتییەکە
من دەمەکە لەسەر جەستەی خەم لەخاچم داوی
بەڵام حەیف / کەتا ئەستا پەت نەزانیوە …!
٢
ئاوەنە تاریکەکانی شەوم شکاندن
چونکە وەنەکانی تەیان تەلخ
پەشان دەدا
ئەستا من

لەناو ئاوەنەکانی خەرەتاودا
سەیری تۆ دەکەم
لەوەدا
سەماو جوانییەکانی ەوخسارت
کتومت وەک خەیان دەردەکەون
٣
خاەخاەکە خانەخشینەکەی خەونەکانم
لەنەو لەپی دەستەکانت خەوتووە
پەنجەرەکانی دەت مەکەرەوە بە ەشبا و
نینەکەکانیشت
بە ەنگەکانی نیو تابلەکانی مردن ەنگ مەکە
لەگەە با
خاەخاەکەی خەونەکانم / خەون
بە دونیایەکیتر و
بە ژیانەکی تر و
بە زەمەنەکی زەینی ەوونا کەوە ببینە
٤
من کەسکم
بە چەندین هەوراز و نشەو تەپەیوم
بەسەرپشتی شەپەلەکان بازمداوە و
بەنەو خەرەندە چەکانی ئایدیەلەژیاکاندا
چووەتە خوارەوە
لەنەو چوارچەوەیەکی دیوار ئەستوور
بە زەمەنەکی دوور و درەژ ماوەتەوە
لەوەدا بەئاگا لە خەم
بە قووەایی سییەکانم
قوومم لە جگەرەی دەگمایی داوە
هەمیشەش / تابلەی نائومەدییەکانم
بە درەختی تەنیشت ەگاگان هەواسیوە
جارجارەش خەم داوەتە
بەر بارانی عەبەسییەت و وجودییەت
بەام بەوە دەخەش و دەفرازم کە
بە تەنها جارەک و چرکەیەکیش
پەنجەکانم بە تەنییە ەشەکەی
دەورەی مەنجەە گەورەکەی
دانووی ەشبینی ەشنەکردووە
دەستم لە چارەگەی خەونەکانم و

لە پشدەنی ژیان بەرنەداوە …!
٥
وەک گەزەیەکی بەر باران
پەم لە بەدەنگی
بەدەنگیم پەق لە گەردەلوول
گەردەلوولی عەشقم
پەق لە پشکە
پشکەی خەونەکانیشم
ئاوسن بە تە …!

٦
چ خەیاڵەکی کوشندە و مەرگئامێزە
کاتێک لە نیشتیمانی من
فریشتەکان دەبن بە شەیتان و
شەیتانەکانیش بە فریشتە
منیش وەک شاعیرێکی نەفرەت لێکراو و
وەک ئادەمێکی لە بەهەشت دەرکراو
دەبە تائەبەد
غوربەت بکەم بە ماڵی هەمیشەییم و
هەر لەوەشدا سەر بنەمەوە
٧
بە بینینی ڕووناکی لە درزەکەوە
تەمەنێک لە نەو
شەوزەنگە تاریکەکان ماومەتەوە
بە گلەرە و داوە ڕەنگاوڕەنگەکانی عەشق
دەیەها مافووری ڕەنگینم بەت نەخشاندووە
تا بە نەرمی بەسەریا بڕیت و
ژیانیش لەگەڵ لەنجەو لارت
جوانتر و ئیرەسیانەتر بدرەوشێتەوە
٨
وەتەرکانی دەم
هەندە گەرانی
بە مرۆڤە بەشمەینەتیەکان و
عاشقە نامورادەکان پە ژەنراوە
وەک دارتەلی کارەبای گەرەکەکەمان ماندووە
ماندوو ماندوو ماندوو
ناوە ناوەش بە شریخەیەکی شەتانەوە شەت دەکات و

کەسکیش نییە بیت چاکی بکاتەوە
هەندە نەبە جاروبار
کەارەی دەستی منداڵە پەخاوسکان و
کەترە شینکە کەویەکان
بە ئارامی لەسەری دەنیشنەوە ...!
٩
من ناتوانم لە هیچ شوێنە ئەقرە بگرم
هەر دەبە / بڵێم و برەم و بڵێم
چونکە / لە هەوڵەکانم بەو هاوکەشەیە گەیشتم
پەم لەتە و بەتاڵبوومەوە لە خەم ... !
١٠
جوانیت لە چەژی ئەو دەقە شیعرییانە دەچێت
کە / سەرکەشانە و سەرچاڵانە سەرمستم دەکەن
شیرینی گوفت و ەوخساریشت
لە هەنگوینەکەی لای خەمان
ئەی شەتەکە نیگا شەبەنگییەکەی نەو شەوکانی خەیاڵم
١١
هەندە گوتم
تە لەنەو قووڵایی دەم دای
تا / قافی قووڵایی و دالی دەم
بوون بە دوو پیتە تەخکانی
ئەو مرەڤە (ق ە ل ە ن د ە ر)ە ی
ئەستا لەنەو قووڵاییەکانی
دەزەخی عەشق دا دەسووتە ...!
١٢
غەریبی
وەک کاغەزەکیی گەچراو وایە
فەدرابەتە سەر گوفەکانی ژیان
من لەسەر ەووی ئەم کاغەزە گەچراوانە
هەمیشە /
وەنە شەواوکانی خەم دەبینمەوە
١٣
هەرگیز بیرم لەوە نەکردەتەوە
کە ەژەک دە
ژەنگی تیشکەکانی ەوونا کی
لەنیو چاوکانم کەدەبنەوە و
خەمەشی خەونە خەنەییەکانیشم

بینا ییم لە دەکەن
هەور هەموو جەستە وشکهەلا تووەکەم دادەپۆشە و
خەرەتاویش لەودیو جەستەی ئەستەرە ڕەشکانەوە
خەی لەم دەشارەتەوە

١٤
ژیان هەندە ناشیرین بووە
من لە هەماکانی تاریکی
ڕەشنتر تەدەگەم
ئەو شاعیرەشم ماوەیەکە
بە ڕەنووسە ڕەش ڕەشکانی
تاریکی دەنووسم
بەیە / هەرکاتێک منت لە ونبوو
لەنیو تاریکایی هەورە ڕەشکان و
لەنەو سەبەرکانی خەت دا
بەدوای مندا بگەڕە ...!
١٥
لەنەو خەیاڵ و بیرکردنەوکانم دا
بەدوای فەرمەکی تردا دەگەڕەم بە عەشق
کە لە ژێر ڕەشنایی مانیفەستەکی شین
بەختەوەری گالیسکەیەک بەت بە ژیان و
ژیانیش شکۆفەیەکی پرشنگی بەت بە جوانی
کات بە هەڵەکی بازنەیی نەسووڕەتەوە و
خەونیش لەنەو دەفتەرەکی نارنجی
بە قەڵەمی ئاگر بنووسرەتەوە
مرۆڤکان (شاعیرانە بژین) و
شیعریش
بە خەرەتاو خەی رووت بکاتەوە
گەردوونیش وەک زەردەخەنەی
سەر ڕوخساری گوڵگەنم
سەمفۆنیایەکی نوێ بەت بە خۆشویستی ...!

بەفرانباری
٢٠٢٣

(پۆل ئیلوار).. یەکێک لە شاعیرە پێشەنگەکانی سوریالیزم.. لە ئینگلیزیەوە: ناڵە حەسەن

_ چەپکێک لە شیعرەکانی (پول ئیلوار)

(من نەمدەتوانی بیزانم)

من نەمدەتوانی بیزانم
باشتر لەوەی تۆ من بناسیت
چاوەکانت لە خەودان
ئێمە پێکەوە بێ درەوشانەوەی
چارەنووسێکی باشترمان لە شەوەکانمان دروست کرد
چاوەکانت لە کام سەفەری من
بە درێژایی ڕێگاکان ،
هێماکانی
مانایەک بە نامێیی زەوی دەبەخشێ
لەنێو چاوەکانی تۆدا
کە کۆتایی ئەم تەنیاییەمان
بێ ئاشکرا دەکات
کە خۆشیان
ئیتر نازانن چارەنووسیان بە کوێ دەگات
تۆش نەتدەتوانی بیزانی
باشتر لەوەی من تۆ بناسم … !

(کچی عەشق)

ئەو لەسەر پێووی چاوەکانم وەستاوە
پرچی لەنێو پرچی منداید
ڕەنگی چاوەکانی منی گرتووە
شێوەی دەستەکانم …

ئەو لەنێو سێبەری من قووت دەدرێت
وەکو بەردێک بەووی ئاسماندا

ئەو هەرگیز چاوەکانی داناخات
یان هەرگیز لێناگەڕێت من بخەووم
یان خەونەکانی ئەو لەژێکی پرشنگی دا
وادەکا خێرەتاو ون ببێ
منیش پێدەکەنم و دەگرێم
یان پێدەکەنم و قسەدەکەم
ئەو کاتانەی هیچ شتێکم پێ نییە بێ گوتن !

(زەنگی ئێواران)

دەمانتوانی چیتر بکەین ، بێ دەرگاکان ئێشکگری کرابان
دەمانتوانی چیتر بکەین ، بێ زیندانی بوونمان
دەمانتوانی چیتر بکەین ، بێ ئەو شەقامانەی لە ئێمە قەدەغە کرابوون
دەمانتوانی چیتر بکەین ، بێ ئەو شارەی کە خەوتبوو
دەمانتوانی چیتر بکەین ، بێ ئەو ژنەی برسی و تینوو کرابوو
دەمانتوانی چیتر بکەین ، بێخێمان کەبێ بەرگری بووین
دەمانتوانی چیتر بکەین ، بێ ئەو شەوەی کە بێبایەخ کرابوو
دەمانتوانی چیتر بکەین ، بێ خێمان کە یەکتریمان خێش دەویست … ؟

(لە پەنجەرەوە)

هەمیشە من ئەو دڵنیاییەم نەبووە ، ئەو ێەشبینیەی کە باشترین دڵنەواییە لە نێوان ئێمەدا . لەوێدا کاتی ئەوەبوو کە برادەرەکانم بە من پێبکەنن . من زرینگ نەبووم بێ وشەکانم ، دڵنیاییەکی جیاواز ، من هەمیشە نازانم کە دەمەوێت بێم چی ؟ بەڵام زێرجاران کە هیچم نەبووە تا بیێم . گرینگی قسەکردن یان مەیلی ئەوەی کە زێر بە زەحمەت نەبیت . ژیانی من تەنها بە داوە دەزوویەک هەڵواسراوە . لەوێدا کاتی ئەوەبوو ، ئەوکاتەی وا دیاربوو من لەهیچ تێنەگەیشتبووم . زنجیرەکانی من سەر ئاو کەوتبوون . هەموو حەزەکانم لەنێو خەونەکانم لەدایک دەبن . من بە وشەکانم عەشقی خێم دەسەلمێنم . بێ چ مەخلوقەهایەکی نایاب من متمانەم بەخێم کرد . لە چی دڵتەنگیەکی ئازاربەخش و دنیایەکی ێەنگین دا خەیاڵەکانم بازنەیان بە چواردەورم کێشابوو . من دڵنیا بووم کە عاشق بووم لە زێربەی بوارە ترسناکەکانی خێم . زمانی عەشقی من سەر بە زمانی

مرۆڤ نییە ، جەستەی مرۆیی من دەست لە گۆشتی عەشقم نادات . خەیاڵە ئیرۆسیەکانیشم هەمیشە و بە بەردەوامی لە ئاستێکی بەرزی گونجاو دا بوون ، کە ئەوەش هەوڵدانێکی ئەوتۆ نییە بۆ ڕازیکردنم لەسەر چەوتی … !

(ونبوون)

من قسەت بۆ دەکەم بەدەم بۆینی شارەکانەوە
من قسەت بۆ دەکەم بەدەم بۆینی دەشتەکانەوە
دەمم لەسەر سەرینی تۆ دایە
دەنگم دەتدزێتەوە
من قسەت بۆ دەکەم لە ئەبەدیەت دا
ئای شارەکان یادەوەریەکانی شاران
شارەکان بە ئارەزووەکانی ئێمە پێچراون
هەندێک لە شارەکان زوو هاتوون هەندێکیان تۆزێک لەمەو پێش
هەندێک لە شارەکان بەهۆزن هەندێکیان پەنهان
بەتاڵان چوون بۆ مرۆڤ بەڕۆزەکانیان
بۆ هەموو بیرماندەکانیان و بۆ هەموو دڵو و خۆوەکانیان !
کۆگەکان شۆوازێکن لە ئەماس
ژیانێکی ڕەونەقانە دەژیێن
وەرزی درونەی ئاسمان لەودڵو زەوییەکانی ئێمەوەیە
دەنگم تۆرکەن منیش دەگرییم و شیوەن دەکەم
من لەنێو گڵ و بۆسەدا خەون دەبینم و پێدەکەنم
لەنێو هێشوەکانی خۆرەتاو
یان جەستەی تۆ بڵاوبۆتەوە بەنێو جەستەی مندا
وەک چەرچەفی سەر ئاونە ڕوونەکان .

ڕاستیەکی ڕووت (من باش دەیزانم)

نائومێدی هیچ باڵێکی نییە
عەشقی نییە
ڕوخساری نییە
قسەش ناکات
من نایجوڵێنم
من نایگرمە باوەش
من قسەی بۆ ناکەم
بەڵام بەئەندازەی ڕاستی
عەشقم پێە لە نائومێدی … !

_ کورتەیەک لە ژیان و بەرهەمەکانی (پۆل ئیلوار)

پۆل ئیلوار لە ١٤ ی دیسەمبەری ١٨٩٥ ، لە " سەینت دلەنیس " سەر بە شاری پاریس لە دایکبووە ، خێزانەکەیان سەر بە چینێکی مامناوەندی بوو ، باوکی فەرمانبەر و دایکیشی ژنی ماڵەوە بووە و لەماڵەوە ئیشی بەرگدرووی کردووە . پۆل ئیلوار لە سەردەمی ڕاوێتیدا قوتابیەکی زیرەک و چالاک بووە لەبەر نەخۆشی و باری تەندروستی جارجارە لە خوێندن دابڕاوە ، لە تەمەنی شازدە ساڵی بە هۆی نەخۆشی (سیل) ەوە دەنێردرێت بۆ " سویس سەنەتۆریەم " . لەو تەمەنەیدا بۆئەندازە هەگر و حەزی لە شیعر دەبێت . ساڵ و نیوێک لەو شوێنەدا دەمێنێتەوە ، کاتێک دەگەڕێتەوە بۆ پاریس یەکسەر دەچێتە ڕیزی سوپا بۆ خزمەتکردنی سەربازی . پاش ماوەیەک بریندار دەبێت بەهۆی تەقینەوەی غازی تۆکسیک . دوای تەواوبوونی ئەزموونی شەڕ ، لەساڵی ١٩١٧ ماوەی خزمەتکردنی سەربازی تەواو دەبێت و ئازاد دەبێت ، هەر لەم ساڵەدا یەکەم کۆمەڵە شیعری خۆئ بە ناوی (Le Devior et) بڵاو دەکاتەوە . ئیلوار خۆی وای هەست دەکرد لە " وات وێتمان " ی شاعیری ناوداری ئەمریکی زۆر نزیکە ، وات وێتمان نووسەری دیوانە شیعری (گەڵاکانی گیا) ئێلوار ئەم دیوانە شیعرەی زۆر دەخوێندەوە . هەروەها بەشداری لە بزووتنەوەی دادایییەکانیش کردووە ، لەگەڵ " تریستان تزارا و ئەندری بریتۆن و لویس ئەراگۆن و فلیپ سۆپات و زۆرێک لەو نووسەر گەنجانە یەکتریان دەدیت و لەگەڵ یەکتریدا کۆدەبوونەوە . پاشان لەگەڵ چەند نووسەر و هونەرمەند و ڕۆشنبیرێکی تر وەکو سوریالیستەکان خۆیان ڕادەگەیەنن . پۆل ئیلوار یەکێک لەو کەسانە دەبێت کە مانیفێستی سوریالیزم ئیمزا دەکات . ئیلوار لەساڵی ١٩١٢ ژنی هێناوە و کچێکی لەو ژنەی هەیە بە ناوی " سیسەیل " ، بەڵام لەگەڵ ئەو ژنەی بەیەکەوە زۆر بەختەوەر نابن بۆیە لە ئاکامدا لەیەکتری جیا دەبنەوە . ئیلوار لە ساڵی ١٩٢٤ بۆ ماوەیەک ون دەبێت ، دەنگ و باس وا بڵاو دەبێتەوە گوایە مردووە بەڵام ، دوای حەوت مانگ دەگەڕێتەوە پاریس ، وا ڕادەگەیەنێت کەوا لە سەفەرێکی دوور و درێژ دا بووە ، لە مارسلیس ەوە بۆ تاهیتی ، ئەندەنووسیا ، سیلان ، ئوسترالیا ، چەند شوێنێکی تر . پاش دەرکەوتنەوەی لە چوارچێوەی سوریالیزم درێژە بە هەوڵەکانی دەداتەوە . هەر لەو ماوەیەدا بۆی دەردەکەوێت کە گاڵەی خێزانی پێشووی لەگەڵ (سلفادر دالی) پەیوەندی هەیە ! ئیلوار لەساڵی ١٩٢٦ بەهۆی چاپکردنی دیوانە شیعری (Capital de la Doluer) ناودەنگێکی شیعری باش پەیدا دەکات . لە دەوروبەری ساڵی ١٩٣١ لەگەڵ (Nusch) ەی هونەرمەندی شۆکاری سوریالیست یەکتریان

خۆشدەوێت ، کە یەکێکە لەو خوێنەرانەی ئیلهام لە شیعرەکانی وەردەگرێت ! هەر لەوکاتانە زەماوەند دەکەن و دەبن بە هاوسەری یەکتری و لەگەڵ یەکدا زۆر بەختەوەر دەبن ، بۆیە هەتا دواچرکەکانی تەمەنی بۆیەکەوە دژین ، واتە تا ساڵی ١٩٤٦ چونکە لەوساڵەدا ژنەکەی دەمرێت . ئیلوار لەساڵی ١٩٣٩ جارێکی تر بۆ خزمەتکردنی سەربازی بانگ دەکرێتەوە ، لەسەردەمانی دەست ڕۆیشتوویی ئەڵمانیا بەسەر فەڕەنسا ئەو ڕیزەکانی سوپای جەڵشتووە و بەنهێنی خەریکی کاری ئەدەبی و خەریکی ئیشکردنە بە دژی شەڕ و دوژمنکاریەکانی ئەڵمانیا ، لە ساڵی ١٩٤٢ دەچێتە ڕیزی پارتی کۆمۆنیستی فەڕەنسی . بەشێوەی نهێنی چالاکی و کارە سیاسیەکانی ئەنجام دەدات . لەو سەردەمانە ئیلوار سەفەر بۆ زۆرێک لە وڵاتانی دونیا دەکات لەوانە (بەریتانیا ، بیلگیەم ، چیکیسلۆفاکیا ، مەکسیکۆ ، ڕوسیا …) بەڵام لە وڵاتەیەکگرتووەکانی ئەمریکا ڕێگەی پێنادەن و ڤیزەکەی ڕەتدەکەنەوە بە پاساوی کۆمۆنیست بوونی ! لە نۆڤەمبەری ١٩٤٦ لەومانگەی" نووچە"ی خۆزانی دەمرێت دیوانە شیعرێک بەناوی (Le Dur Desir de durer) بەچاپ دەگەیەنێت ، کە لە پێنج قەسیدە پێکهاتووە . پۆل ئیلوار وا بیری دەکردەوە و پێیوابوو ، پەیامی شیعر ئەوەیە(دەبێ داهێنان لە زمان بکات و زمان نوێ بکاتەوە) ، بۆ مەبەستی بەدیهێنانی ئاوگۆڕی ڕادیکاڵانە لە ژیان و ڕووبەری بووندا ! وە پێی وابوو شیعر هۆکارێکە دەتوانێت خوێنەران هۆشیار بکاتەوە و گەشەیان پێ بدات ! لەم ڕاستایەدا لەپاڵ داهێنانە ئەدەبیەکان و بەرز ڕاگرتنی ناسنامە سیاسیەکەی ، هەوڵیدەدا بۆ گۆڕانی کۆمەڵایەتی و بە دەستهێنانی ئازادییەکانی تاک هاوکات ئازادی سێکسیش . ئیلوار لە ماوەی هەموو ژیانیدا زیاتر لە حەفتا کتێبی جۆراوجۆری دەربارەی شیعر و بابەتی ئەدەبی و گۆشەنیگای سیاسیەوە بڵاوکردۆتەوە . وە لە ساڵی ١٩٥٢ لە تەمەنی پێنجا و شەش ساڵیدا دەمرێت ، ئەوکاتە لەگەڵ ژنی سێیەمی دا بووە .

_ سەرچاوە : ئەنتەرنێت

- Poets.org- poetry,poems- Bios&more
- Pual Eluard- poems.Biography,Quotes

خوێندنەوەیەک بە چیرۆکی (خۆنی پیاوێکی گێلە)ی دۆستۆفسکی.. ناڵە حەسەن

(کتێبێکی دۆستۆفسکی یە ، ئەم کتێبە Notes From Ander Ground) چەند چیرۆکێکی لە خۆ گرتووە ، یەکێک لەوانە (خۆنی پیاوێکی گێلە)یە . یان خۆنی پیاوێکی گاتەجاڕە . چونکە وشەی (Ridiculous) بە مانای گێلە دێت و بە مانای گاتەجاریش دێت بەڵام ، من بە ناونیشانی ئەم چیرۆکە گێلە بە شیاوتر دەزانم . کاتێک لە خوێندنەوەی چیرۆکەکان بوومەوە ، چیرۆکی خۆنی پیاوێکی گێلە لە هەموو چیرۆکەکانی تر زیاتر سەرنجی ڕاکێشام و تووشی ڕامانێکی قووڵی کردم . دیارە دۆستۆفسکی بە ڕەمانەکانی (برایانی کارامازۆف و تاوان و سزا) وە ناوبانگی دەرکردووە و یەکێک لەو نووسەرە زیندووانەی کە وا ، مەژوو بە هەمیشە بە زیندوویی باسی دەکات . لەگەڵ ئەوەش هەر یەکێک لەم چیرۆکانە لە ئاستی ڕەمانەکانی (برایانی کارامازۆف و تاوان و سزا) دان . دیارە من بەخەم لە سەرەتای هەشتاکانەوە لە ڕەگەی ڕەمانی (شەوە سپیەکان) ەوە ، بە دونیای دۆستۆفسکی ئاشنابووم و پێی سەرسام بووم . لە شەوە سپیەکانەوە فێربووم ، لە پاڵ شیعر و چیرۆک ، ڕەمانیشم خۆش بوە ..! (خۆنی پیاوێکی گێلە) بە بەوای من ، چ ناونیشانێکی چ ناوەڕۆکێکی چەندین خوێندنەوەی جۆراوجۆر هەڵدەگرێ . چونکە مەدلوولەکان هەندێ قووڵ و پڕ واتان ، هەر لە دەسپێکی چیرۆکەکە تا کۆتاییەکەی خوێنەر حەپەساو دەکات . بەرلەوەی بچمە نێو خوێندنەوە و ڕەچوون بە نێو ڕەگ و ڕیشە و کەلەپانە پڕچاوپڕجەکانی چیرۆکەکە ، دەمەوێت ئەوە بڵێم کە وا ، ئەگەر (چارلز دیکنز) لە ڕەمانی (دەڤید کۆپەرفێلد) دا ، وێنەی منداڵی خۆی کەشابێ و ژیانی پڕ مەینەت و ناسەریەکانی خۆی لەم ڕەماندا بەرجەستەکرد بێ ، ئەوا بە دڵنیاییەوە دەتوانین بڵێین ، کە وا دۆستۆفسکی ش لەم چیرۆکەیدا ، وێنەی خۆی و بیرکردنەوە و تەوانینەکانی خۆی زۆر بلیمەتانە لە دەقەکی هامەنی و جواندا خستەتە ڕوو . من بەخەم لە سەرەتای چیرۆکەکە تا کۆتاییەکەی هەستم دەکرد ، لەگەڵ پیاوێکی گەورەدام یان لەگەڵ فەیلەسوف و بیرمەندێکی گەورەدام ..! وام هەست دەکرد ، لەگەڵ کەسێک دام دەکرە شەرم لە تواناکانی بکەی .. موعجیزەیەکی سەیر و سەمەرە ، خاوەن دونیایەکی پڕاوپڕ لە نهێنی و پڕاوپڕ لە

گۆش و کۆلۆن و قوژبنی تاریک ..! بۆمانایەک ، ئەگەر بمانووت بەدوای خۆشی و لەزەتەکانی ژیاندا بگەڕێین لە هەمانکاتدا ، مانایەکمان دەست بکەوت بە بوون و بەهاکانی جوانی ، پەویستمان بەوەیە (ئەو گۆش و کۆڵان و قوژبنە تاریکانەی نەو دونیای نووسینەکانی دەستەفسکی ڕووناک بکەینەوە و لەیان بڕوانین ..!) . (خۆونی پیاوەکی گەلحە) .. هەر لەسەرتاوە گەورەترین پرسیار لە پشت زاراوەی گەلحە لەلای خوێنەر دەوژێنە . لە پشت ئەم زاراوەیە ، کۆشە و تەنگژەکان خەیان ڕووت دەکەنەوە ، ئەم حالەتە وا لە خوێنەر دەکات بە چۆشەیەکی زیاتر و بە تامەزرەییەکی زیاترەوە ، بەنەو ناواخنی چیڕۆکەکە ڕابچێ ، هەر بەم شاگۆشکەییەوە خوێنەر واز لە مانا ڕووتەکەی گەلحە دەنێت و بەدوای مانا شاراوەکانیدا دەگەڕێت بە ئام ، دەستەفسکی زەر لەزانانە ئەم زاراوەیەی هەبژاردووە بە ناونیشانی چیڕۆکەکەی . مەبەستیەتی ، لە پشت ماناکانی گەلحەوە بە خوێنەر بڵێ / ژیانێک پەاوپە بەت لە جیاوازی و هیچ بەها و پیرەزیەک و ڕەزەک بە مرۆڤکان بە ڕەوا نەبیندرێ ، مرۆڤکان بە هەمیشە کەیلە و زەلیل بن ، ئیدی ئەمجارە ژیانە لە گەلحەیی زەتر هیچی تر نییە ..! ئاخر مرۆڤ بە ئەوە دروست نەبووە کە تەنها بە پەیداکردنی پاروو نانێک ئامادەبەت هەموو کەششکان و تەنانەت مەرگی خۆشی ببەخشەت ..! یان لە هەموو ئەوشتانە بەبەش بەت کە بزە دەهێننە سەر لەوان و فەرامۆشی بە ڕەح و جوانیەکانی سروشت دەبەخشن ..! ئاخر گەر مرۆڤ لە گەرمەی خۆشیەکانیدا نەتوانەت بە ئازادی گەرانیەکانی بچڕێ ، بە ڕەواندنەوەی ناسەریەکان و بەتاەکردنەوەی خود ، دەبەتە کائینێکی بەبەها و مردوو ..! شتێکی ڕوون و ئاشکرایە ، لەو کەمەگە چینایەتیە پە چەوساندنەوەی کە دەستەفسکی لەم چیڕۆکەیدا وێنەی کەشاوە ، مرۆڤکانی خوارووی چینی خواپەداوەکان دەبە بە هەتاهەتایە هەر قەشمەر و گەلحە و زەلیل بن ..! نابەت هیچ ناسنامەیەکی مرۆڤانیان هەبەت . شایستە بەوەن هەتا مردن سەرگەردان و داماو لەسەر شەستەکاندا بخەون ، سواڵ بکەن ، لەنەو جەنجالیەتی هەراوزەنای ئاوازە ناشازەکانی مەرگی شەنەییدا بە ونبوویی بمێننەوە . وەک چۆن " بەرتەلد برێخت " لە شانۆگەریەکانیدا ،هەوەی ئەوە دەدا ، بریین و ژان و کەشە کەمەایەتیەکان و مەینەتیەکانی مرۆڤ بخاتە بەردەم بینەر و لەهەمانکاتدا ، ئەوە لە مەشکی بینەر بەجێبهێڵێ (گەر مرۆڤ لە هەوە و کەششکانی بەردەوام بەت ، دەتوانەت وەڵام بە کەشکانی بداتەوە و چارەسەریان بکات ..!) هەر بەیە لە شەوازی برێختی دا ، دیواری چوارەم لە نەوان ئەکتەر و بینەر نامینەت . وەک ئەوەی بینەریش بەشدار بەت لە نمایشەکاندا ..!) .

دەستەفسکی لەم چیەکەیدا ، سەخافەتەکانی دونیای سەرمایەداریمان بە ەەسم دەکات . دونیایەکی تەواو جیاواز ، دونیایەک کە تیایدا هیچ خەشەویستیەک لە نەوان مرۆڤکاندا نییە ، مرۆڤکان تەریک و دابەاوانە ، لە کونجی ژوورە تاریکەکان لە گەشە تەنهایەکاندا بەئاگا لە یەکتری دەژین و دەمرن ..! بە مانایەک دونیایەکی بە ەەح ، بە هەست ، بە هەناسە ، دونیایەکی نەخشەندراو بە کەمەدیایەکی تووەهات و پەوپووچ ، بەبەها و بە ناوەەەک ..! لەلایەکی ترەوە ، وەسفی دونیایەکی ترمان بە دەکات دونیایەک کە تیایدا ، مرۆڤکان لە نەو کەرنەڤالی خەشەویستی هەناسە دەدەن و دەژین . پەاوپە بە مانای خەشەویستی هەموو یەکتریان خەشدەوە .. خەشەویستی و پەکەوەیی ، سیماو شوناسی ئەم کەمەەگایەیە . بەیەکەوە گەرانیە بەسەزەکانی ژیان دەەەنەوە ، بە یەکەوە پەکی شەەابی ئازادی و ەەهایی هەەدەدەن ..! دەستەفسکی لەم ژیانە ئارام و هەمن و سەرفرازییە ناو دەبات بە بەهەشت . بەەام بەهەشتەکی واقیعی ، بەهەشتەک لە سەر زەمین و باوەشەنکراو بە هەناسەکانی مرۆڤ ..! ئەم بەهەشتە لەسەر ئەستەرەیەکی تری ئەو کەونەیە ، کابرای گەلحە ەەچووە بەنەو خەونەکی خەشەوە دەیەوە پەی بە نهەنیە پە ترسەکانی مردن ببات .. دەیەوە وەرزەکانی مردنیش تاقی بکاتەوە و لە دەرگای ئەو تاسە و خەزگانەش بدات ، کە برینە حەسترەتیەکانی مرۆڤ ساەەژ دەکەن . بە هەی سەفەری خەونەوە لە جەگە و ەەگە و هاومەلەکەتیەکانی خەی دوور دەکەوەتەوە ، لەوەندەرەش هەر مرۆڤکی ماندووە ، هەر سادە و ساکار و دە پە بەزەییە ، هەمیشە دەی بە مرۆڤکانی لای خەیان لەدەدا و بیریان دەکات . ئارەزووی ئەوە دەکات بگەەەتەوە لایان ، کە بەرەو بەهەشت دەەەن بەهەشتەکە دوورە و لەسەر ئەستەرەیەکی ترە .. لە ەەگادا کەمەەە ئەستەرەیەک دەبیندرەن و دەدرەوشەنەوە ..! بە بەوای من ئەو وەنانە ئەوە دەگەیەنن (گەەینی دونیا و گەیشتن بە ژیانەکی باشتر) کارەکی هەندە ئاسان نییە .. پەویستی بە هەوە و تەکەشانی زەر و قوربانیدان هەیە ، دالەکانی (دووری ، مردن ، ئەستەرە ، خەون) ئەم مەبەستانە دەپەکن کە باسم کردوون . بەمانایەک ، هیچ شتەک مەحال نیە لەبەردەم تەکەشانەکانی مرۆڤ ، هەرچەندە قوربانیەکان گەورەش بن ..! لە ئاکامدا ئاسەیەکی گەش و ەوون دەخاتە بەردەم مرۆڤکان . دەکرە وەنەی درەوشانەوەی ئەستەرەکان نیشاندەر و موژدەبەخشی گەیشتن بەم دونیایە جوانە بەت .. چەند شکەمەندیە بە نووسەر بەم مەبەستە پیرەزەوە بنووسە و قەەەمەکەی ببەت بە گەشترین مەم بە ەووناککردنەوەی ەەگا تاریکەکانی بەردەم ئامانجە گەورەکان ..! " مەکسیم گەەکە) لە کتەبی (هەدەفی ئەدەبیات) باس لە جەگە و ەەگەی نووسەر و ئامانجی نووسین دەکات .

نووسەران لە ئاستەکی زۆر بەرز دەبینرێت ، بەرز تا ئاستی پێامبەر ..! واتە نووسەر و پێامبەر دوو مرۆڤن بە کەمەگە دەئاخڤن .. ڕۆژانە خەک چاوەوانی پێامکانیان دەکات . هەوەدەن لەگەی پێامکانیان مرۆڤ بەرەو ڕزگاری و بەرەو ئامانج و ئومەدکانیان ببەن . جیاوازی نووسەر و پێامبەرکان لەسەرچاوەی وەحی و ئیلهامکانیانە ، سەرچاوەی وەحی و ئیلهامی پێامبەرکان لە سەرچاوەیەکی ون و خالقەکی نادیارەوەیە . بەام ، وەحی و ئیلهامی نووسەران لەنەو ئەش و ئازار و مەینەت و خولیا بەرزکانی مرۆڤایەتیەوەیە ..! واتە سەرچاوەیەکی واقعی و دیار و هەستپەکراو ..! ئەم دونیا جوانەی دەستفسکی وەنەی کەشاوە ، ئەلتەرناتیڤی ئەو دونیا واقیعیە پەاوپە لە کەشەو ڕق و قینە و گەشەگیریەی سەردەمە ، کە مرۆڤکان لەبەر ئەنجامی ناسەری مەینەتیکانیان لە نەو خەون و خەزگەکانیان وەنەی ئەلتەرناتیڤکەیان کەشاوە و ئەویش دونیایەکی باشتری بە چین و چەوساندنەوەیە . بە مانایەک ، ئەو بەهەشتەی دەستفسکی لە چیەکەکەی وەنەی کەشاوە . ئەم خەونە بەتە بەشەک لە بیرکردنەوە و ئومەد و لەنەو ڕووبەری نەستیان شوەنەکی فراوانی داگیر کردووە . زەدەیی نیە ئەگەر بەم ، " مارکس و ئەنجلس " بە نووسینی هەموو بەرگەکانی کاپیتال و نووسینەکانی تریان ، وەک ڕەخنە لە هیگل و فیورباخ و سەشیالیستە تەباویەکان و ڕەخنە لە بەرنامەی گەتە و ئایدیەلەژی ئەلمانی و .. بەم هەموو کارە گەورانەوە هەر ئەو مەبەستیان پەکاوە کە دەستفسکی لەم چیەکەیدا پەکاویەتی ..! دیارە مەبەستم ئەوە نییە لە بەهای ئیشەکانی مارکس و ئەنجلس کەم بکەمەوە بەام ، مەبەستمە ئەوکارەی دەستفسکی بەرز بنرخەنم . لەگەڵ ئەوەشدا دەنیام نووسینەکانی مارکس و ئەنجلس یارمەتیدەر و سەرچاوەیەکی گەەک بەسوود بوونە بە بەرهەمهەنانی ئەم چیەکەی دەستفسکی ..!

دەستفسکی لەم چیەکەیدا ، خەشەویستی نەوان مرۆڤکان ، بە بنەەتیترین بگرە هەکارەکی پەشمەرج بە خەشی و حەزوئارەزووەکانی هەر کەمەگەیەکی ئارام و خەشبەخت داناوە . بەمانایەک ژیان بەبە خەشەویستی (گەلەیی و مردنە) مرۆڤ پەنا بە کوشتنی خەی ببات گەلەک باشترە ..! بەمانای لە کەمەگەیەکی بە خەشەویستی ، مردن سەرفرازترە لە بوون ..! ئەوەتا لە شوەنەک پەمان دەەت (خەکت خەش بوەت وەک ئەوەی چەن خەت خەش دەوە ..!) لە سیاقی مانای ئەو ەستەیە و ناونیشانی چیەکەکە ، هەست بە وەنەیەکی پرادەکسی دەکەین بەمانایەک ، دوو حالەتی دژ بەیەک لە چوارچەوەی یەک ەستدا یان دەقەکدا ، ئاخر گەلەیەک کە هەموو کەمەگە ەەز و حوەمەتەکیان بە قایل نیە و هەمیشە بە گاەتەجار و گەلەسەیری دەکەن ، پەی

پەدەکەنن ، لە ئەنجامی تووڕەهاترین و نزمترین ئاستی ژیانی خۆیدا ، لە پەپەی گەشەگیری و تەنیاییدا ، تا ئاستی ئەوەی مەرگ بە ئاوات بخوازێت یان لە هەوەی کوشتنی خۆی دا بێت . کەچی ،خۆنەکانی ئەم گەلحەیە دونیایەکی تەواو پەچەوانەی ئەم پەناسەیەی سەرەوەیە ..! وەک مرۆڤەکی ڕزگاربەخش هەوە دەدات ، لە موسیبەتەکان ڕزگارمان بکات و دونیایەکی نەخشەندراو بە ئومێد و ئارزووەکانمانەوە . دونیایەکی هەوتەریب لەگەل خۆنە جوانەکان و پیرەزی مرۆڤایەتی دەخاتە بەردەممان . هەر لەرەوە پرسیار و گرەی وەنە پارادەکسیەکەمان مانا پەیدا دەکەن . یان دیمەنەکی تر کە مرۆڤ تووشی سەرسامی دەکات ئەوەیە ، کە مرۆڤ تا ئەوپەڕی بەسنووری لەنەو خەیاڵ و ئەندەشە و بیرکردنەوەکانی کابرای گەلحە پیرەزە و کائینەکی پە بەهایە . بەیە لە کاتی دوورکەوتنەوە دەی بیان لەدەدا و ئومێدی ژیانەکی باشتریان بە دەخوازە و هەموویانی خەشدەوە ، بە ئەوانەشەوە کە گاتەیان پەدەکرد و پەی پەدەکەنین ..! ئەمەش ڕەک هەمان ئەو وەنەیەیە کە " لیف تەلستەی " لە چیڕۆکی (کەچی هەتا هەتایی) دا وەنەی کەشاوە . لە هەردوو چیڕۆکەکە وا هەست دەکەی ، مرۆڤ شایستە بە هەموو پیرەزیەک و ڕەز و خەشویستیەکە ، ئەم ڕەسەنایەتی و بنەڕەتی بوونە بە مرۆڤ دەگەیتەوە . هەر لەم چیڕۆکەدا ، واتە لە (خۆنی پیاوەکی گەلحە) دا ، دووجەر پەکەنین دەبیندرە یەکەکیان ، لە پشت مەدلوولەکانی زاراوەی گەلحەوە کە لەنەو کەشکە ڕازاوەکانی خواپەداوەکان دەبیسترە ..! پەکەنینەکی بەمانا ، مردوو ، نامە بە پیرەزی و بەهاکانی مرۆڤ ، نامە بە جوانیەکانی سروشت و ڕوخسارە ئیرەسیەکەی خەشویستی ، نامە بە خۆن و خەیاڵە پەمەییەکانی مرۆڤ ..! پەکەنینەکی تر ، لە پشت مەدلوولەکانی خەشویستیەوە دەبیندرە ، کە لەژێر کەپر و دەوارە شەکانی ئەو خەڵانەوە دەبیسترە ، کە لەم دونیایە نایەکسانەدا فەڕەدراونەتە کەنارەوە و خواپەداوەکان پەیان دەدەن گەلحە ..! پەکەنینەک کە لەناخی ناخەوەی ڕاستی و پاکی و بەرائەت و سەزی مرۆڤکان هەلقوڵابە ، پەکەنینەک هاوجووت لەگەڵ جوانیەکانی گوە و گەرانیەکانی ڕووبار و تریفە ئومێدبەخشەکانی باران ..! شتەکی تر لەم چیڕۆکەدا دەکرە باسی بکەین ، ئەویش (خۆن) ە .. کە وەک کردارەکی ئامانجدار ، بە گەیشتن بە ترەپکی مەبەستەکان بەکارهاتووە . بە مانا فرەیدیەکەی ، دەستەفسکی لە ڕەگەی کرداری خۆنەوە توانیویەتی بە نەو ڕووبارە نەستیەکان ڕەبچە و لاپەڕەی غەریزە چەپەندراوەکان هەڵبداتەوە و لەوەدا ، ئاوات و هەقیە تەز لەسەر نیشتووەکانی مرۆڤکان ببینە . تاسەکانیان ، ڕازەکانیان ، عەشقەکانیان ، خۆن بە داهاتوویان ، هەموو ئەمانە

ببینێت . لە ڕاستیدا ئەم جوانکاری و ئەفراندنە لە بواری دەروونی و دەرخستنی ڕاستیە شاراوەکانی نەو ناخی مرۆڤ و شیتەکردن و خوێندنەوەی دەمار بە دەماری حەزوو ئارەزووەکان ، من پەموایە ئەوە داهێنانێکی گەورەیە ، هەر ئەوەیە وایکردووە ، کە ئەم دەقە بە هەتاهەتایە بە زیندوویی بمێنێتەوە .. لە کۆتایی چیەکەکش دەستەفسکی ئەم مەبەستەشمان پێدەڵێ / کە ئەو دونیایە باشترەی بە بەهەشت ناوی بردووە دەکرە مرۆڤکان پێی بگەن .. بەڵام مەرج نیە وەک شتێکی ئەزەلی و ئەبەدی بمێنێتەوە ..! دەکرە تەنگژەکان ، کەشەکان ، مردنەکان ، شەڕەکان ، گەلحەییەکان ،.. دووبارە دەست پێبکەنەوە و دیسان بە ڕەنگێکی تر و لە بەرگێکی تردا دووبارە ببنەوە ..!
کە ئەمەش فاکتێکە بە بەردەوامبوونی ژیان و مرۆڤ ..!

سەرچاوە :
Dostoyevsky
Notes From Under Ground
Anew Transistion with Afterword
By Andrew R.Macandrew

هەبژاردەیەک لە شیعرەکانی (جیویل کەلچەر).. نووسین و وەرگەرانی: ناڕە حەسەن

- (زگاربوون لە خەم)
  چەندجار بە بەدەنگی گریاوم
  کە دەبە لەخەم زگارم بە
  لە ناوەڕاستی شەودا
  جووڵەکردن
  بەحەد ترسناکە
  وەامە تەقەنەرکەش

لەوانەیە
لەدەرەوەی تواناکانی من بە
کە هەردوو دەستم
زەر بچووکن
کەس نابێت بە تەنیا هەست بەوە بکات ..!

- (دەی تەنها ماچم بکە)

دەی تەنها ماچم بکە
لەگەڵە با قژی شەواوم
بەنەو پەنجەکانتا بەاوبەتەوە

پەم بەڵە هیچ شتێک پەویست بە تەواوبوون ناکات و
هیچ کاتژمێرکیش پەویستی بە گەڕانەوە نییە

تە کە دەنگی منت هەیە
هیچ زەنگێک بەدەنگ نییە
لە جیاتی ئەوە با باوەش بە تەدا بکەم و
لەوەشدا بمەنمەوە

پیاوێک داوام لەناکات ببم بەکەسێک
کە ئەو دەیەوێت
بەڵام ڕەگەم دەدات کە خەم بم
وەک ئەوەی کە هەم

گەڵکی زەردی هەوەس
لە جەستەیەکی باریک ئاماوە
ئیدی دەچێتە نەو باوەشی
وەک سەلامەتترین بەندەر
بە چاودێری و دەنیایی ..!

- (شیعری خەشەویستی)

دوەنە شەو عەشقمان کرد
لەژێر ئەستێرەکاندا
مانگیش ڕووەو خوارەوە
چاوەکانی دەتروکاندن و دەیبینین
بە جەستەی ڕووتەوە لەنیو تاریکیدا
ڕاکشابووین
وەک ڕەگە ڕووتەکانیش

بەنەو قەد و ئەنیشکی ڕووەکە گەیوەکان
چوبوویەنە خوارەوە
ببووین بە قەستانەی زستانە بریقەدارەکان
جەستەی ئەو پیاوەی من خەشمدەوە
بە دەم داخراوەیی و لەو لەسەروەک دانان
زمانی گوڵەکان پە دەکات لە شاگەشکەیی
بە تامەزرەیی و بەبە وچان
دەمتوانی
وەڵەی نەو کیشوەری
دەڵە زەیینیەکانت بم
تا ڕەژگارە دەگەشەکان
بە یانییەکی نوە
بە هەڵکشان بە نەو قووڵاییەکانی
نهەنییەکانی بوونت / بدەزەتەوە …!

- (لە بیرکردن)

ئەو بە پەستی بەردەوە دەڵوا
بە ئەوەی خوەنی لەنەژە و
سەر شەستەکان پیس نەکا

بە مەبەست چاوەکانی دادەخا و
هەوەدەدا
شتەکانی بیرکەوەتەوە

خوەنبەرەکانی پشت چاوی
بە نەخشە ڕەگایەکی شین
وەک هەر کەسەکی تر
بەرەو دەریای دەبەن …!

- (هەست گەیەنەوە)

کە زمان بە جەستەمدا
دەهەنی
دەم لەنەو ئارەزووەکانت دەتوەتەوە

گوەچکەکانم دەبن بە با
ڕەگی دەمارەکانم دەگەڕێن
جەستەم دەتوەتەوەو

گەدەم دەبەت بە دووانەیەک
لەگەڵ مانگدا

تەمەکە تا ئەو دەمەی
ون دەبم لەنەو تیشکەک
وەک ڕیشاڵی سەر بەردە بچووکەکان
بە باڵی زەردەوە
هەڵانە دەکەن لەنەو دەستەکانی تەدا ...!

- (ونبوون)
  ونبوون
  مەتەڵەکی ئەستەرەییە
  کە وەک ئاو
  هەناسە دەدات و
  وەکو بەردیش دەهاڵدرێ ...!
- (خەت کەکەرەوە)
  لە کەنار دەریایەک خەت کەکەرەوە
  منیش دەم و لەوەدا خەشمدەوەی
  خەت کەکەرەوە لەگەڵ شتە کەوییەکان دا
  لەگەڵ گەرانییەکانی چەڵەکە و کەفی دەریا
  لەگەڵی با جوانییەکی شەتانەش خەی کەبکاتەوە
  لەنەو چاوەکانت بدرەوشێتەوە و بانگم بکا
  چونکە من ئارەزووی پیاوەک دەکەم
  لەنەو قژیدا بە شتە کەوییەکان هەڵانە چەبکا
  ئەو پیاوەی گەو بەسە ماچ دەکا ...!

_ کورتەیەک لە ژیان و بەرهەمەکانی (جیول کەلچەر) :
جیول کەلچەر یەکەکە لە شاعیرە مەدەرنەکانی ئەمریکا ،، بە فەرم و ڕوئیایەکی نوەوە شیعر دەنووسێت ، لە لە ٢٣ی مەی ساڵی ١٩٧٤ لە (پەیسەن) لە دایک دەبە و لە (ئەلیسکا) ژیان بەسەر دەبات . لە تەمەنی شەش ساڵیدا ئەوەی لەخەی هەستپەکردووە کە حەزەکی تایبەتی بە شیعر و گەرانی و مەسیقا هەیە .. هەر لە تەمەنی گەنجەتییەوە بە وشیاریییەوە هەنگاوی بەرەو گەیشتن بە خەونەکانی ناوە ،، لەم نەوەندەشدا دایک و باوکی پاڵپشت و هاوکاری بوون . جیول خاوەن بەهرەیەکی فرەڵەهەند بووە .. لەپاڵ شیعر نووسین ، خولیای مەسیقا و گەرانی گوتن و کاری ڕۆژنامەگەری و هاوکات تەکستی بە گەرانیش

نووسیوە و کاری نواندنیشی کردووە . جیول لە ساڵی ١٩٩٨ یەکەم کەمەڵە شیعری خۆی بەناوی (شۆک بەبە زریپەش) بەاودەکاتەوە .. ئەم کتێبەی دەنگدانەوەیەکی زۆرباشی دەبێت بە پێی سەرچاوەکان دەبێت لە یەکێک پەفرۆشترین کتێبی ئەوساڵەی (نیەرک تایمز) لە (کالیفۆرنیا) شیعرەکانی (شۆک بەبە زریپەش) .. شیعری ناسک و پە چۆژن ، لەووی زمان و وشە و دەستواژەی شیعریەوە لە ئاستێکی بەرزی جوانکاریدان .. لەنیو شیعرەکانی ، بە قووڵی تەعبیری لە هەستەکانی خۆی کردووە .. پەیوەندییەکی پتەوی لەگەڵ ناوەوەی خۆی و دەرەوەی خۆی ڕەسم کردووە .. جیول بە پێشکی کتێبە شیعرییەکەی دەنووسێت (مەن بە تەقاندنەوەی ئەو بەدەنگییەی ناوەوەی خۆم دەنووسم ، بە کردنەوەو دەزینەوەی کایەکانی ڕۆح و ئاشکراکردنی هەستەکانی بینین و گەیشتن بە ئاشتی و ئارامی ، هاوکات بە چەی هەستەکانی یەکەمین ئەزموونی خۆشویستی خۆی و وانەکانی ڕاستی و متمانە و وانەکانی خیانەت و ساڕژبوونەوەی برینەکان باسدەکات . هەر لەو پێشکییەی (شۆکانی بە زریپەش)دا لە پەرەگرافەکیتر ،، پە لەسەر قسەکانی (دیلان تەماس) ی شاعیر دادەگرە و دەڵێت / شیعری جوان لەنەو واقیعەوە هەڵدەقووڵی دونیا هەرگیز وەکو خۆی نامێنیتەوە ، شیعری جوان لە هەوەی مانەوەی جوانیەکان دا دەبێت . یان شیعری باش یارمەتی ئەوە دەدات کە گەردوون بە ناوازەترین شێوە دەرکەوێت ، یان یارمەتیدەری هەرکەسێک دەبێت بە فراوانکردنی مەودای مەعریفە و زانین لەنەو ئەو رووبەڕەی کە دەوریداوە .) .. وەکو گوتمان جیول کەسێکی پە وزە و خاوەن توانا و بەهرەیەکی فرە ڕەهەند بوو .. لە شش ساڵییەوە دەستی بە گۆرانی گووتن کردووە . لەگەڵ دایک و باوکی لە (قاوەخانەیەکی ساندیاگۆ) بەردەوام مەسیقا و گۆرانییان پێشکەش کردووە ، لە تەمەنی پانزە ساڵی یەکەمین ئەلبوومی گۆرانی لە ساڵی ١٩٩٥ بەناوی (pieces of you) بەاوکردەتەوە . ئەم ئەلبووەی ڕیکەردێکی باشی شکاند زێتر لە سیی ملیۆن دانەی لە فرۆشرا .. لەدوای ئەوە چەندین ئەلبوومی تری بەرهەم هەناوە ،، جیول کاری نواندن و ئەکتەریشی کردوە لە ساڵی لە ساڵی ١٩٩٩ وەک کارەکتەری سەرەکی بەشداری لە فیلمی (Rides with the devil) کردووە ، کە بەم کارەی لە ئاستێکی بەرین دەناسرە و دوای ئەوەش لە چەند کارێکی تری نواندن بەشداری دەکات .. جیول لە ساڵەکانی دوای دوو هەزار بە تایبەت لە دەوروبەری ساڵەکانی دووهەزار و چوار و دووهەزار و شش ، لەو دەورانە بە چەی ئیش لە سەر مەسیقا دەکات و چەندین ئاواز یان مەسیقای سەما بەرهەم دەهێنە .. جیول لەبواری مەدەنی و مافی مرۆڤ و ئازادییەکانی تاک ئاکتیڤیست و چالاکوانێکی پە وزە بووە .. لەبارەی ژیانی تایبەتیش /

جیول لە مانگی ئابی ٢٠٠٨ لە (باهاماس) هاوسەرگیری لەگەڵ خۆشویستە دەرینەکەی دەکات ، کە پاڵەوانی (ڕۆدیە تای مەرایە) ، لە تەموزی ٢٠١١ بە لەدایکبوونی کوڕەکەی (کاسە) جیول دەبە بە دایک ، دوای ئەوە لە ساڵی ٢٠١٤ لەگەڵ هاوسەرەکەی پلانی جیابوونەوە دادەنین .. ئەوەی شایانی باسە جیول هەشتا لە ژیان بەردەوامە .

جانیوەری ٢٠٠٣

(شیعـــــــــــر و خەون) وەک دووانەیەکی لەکدانەبراو.. ناڕەحسەن

" خوەندنەوەیەکە بە دەقی (تەنگە بە پەی خەونەکانمان شار) ی سومەیا جەلال "

(تەنگە بەپەی خەونەکانمان شار)
دارمەوەکمان
بە هەورەوە هەڵواسی
پیایدا هەڵدەگەڕێین بەرەو ماڵە خەیاڵییەکەمان
ئەوانەی بەوەدا تەدەپەڕن
سەبەتەکەیان پە دەکەن
لە ترە
شرابی نەمری لە دروست دەکەن و
تەوەکەی بە دوعا دەچێنن
هاکە ئەوانیش
ماڵەکی ڕاستەقینەییان هەبەت و
ڕەحیان بەتەوە بەر.
کە سەرمامان دەبەت بە وشە خەمان گەرم دەکەینەوە
برستیمان لەسەر سفرەی شاعیرەک دەشکێنین.
دەچین بەرەو کەشکی خەیاڵ و
کەلاوەی ژیان بە جە دەهێین.

بە پەی خۆنەکانمان تەنگە شار
لەناو تەمدا بزر دەبین و
هەر خەمان دەبینین بە کەکەکەی خۆنەکانمان.

یەک ڕەنگمان هەیە گشت ڕەنگەکانی لە دەتە بوون "ڕەش"
یەک خودا کە ئەوە هەزار و یەکتان لە دروست کرد

سەری ئەوە بە هەسارەیەکدا دەگەڕێت
هەسارەیەک لە سەری ئەمەدا.
کە بە دەنەفیزەکەوە دەن
بووغوکانی سەرمان شل بکەنەوە و
چاوی خۆنەکانمان هەکەن
هەدەین...
کە لەبارەیان دەپرسن هیچتان بە ناگەیەنەوە
دەترسین تاانیان بکەن و
ئەنفالەکی دی بنووسنەوە لە دەفتەری بیرەوەرییەکانمان.
میکرۆبەکانتان ڕەبکەنە نەویان و تاانیان بکەن
وەک لادەیەکی خاپوورکراو
کە دەنگی ژیان تیا نەبیسترە.
بەیە هەدەین و ئەمە هەهاتوویەکی هەمیشەیین

بە چنگخستنی مشتە ژیان و
ڕەتکردنەوەی قومەک مردن نا
ژیانمان لە دەژە و
دەیان جار پەکی مردنمان هەداوە.

بەنام ئەمە دارمەوکمان هەیە
پیایدا هەدەگەڕێین بەرەو ماڵی خەیاڵیمان و
پاسەوانی جوانی دەکەین.
تەش سەبەتەکەت پەکە...
پەیکە لە ترە
شەرابی نەمری لە دروست بکە و
تەوکەی بچێنە
تا ماڵکی ڕاستەقینەیت هەبە ...!
ژیان وەک چەمکەکی گەردوونی دەکرێت (یەکەک) لە ماناکانی لە نەو خەون بەرجەستە بەت ، واتە دەتوانین بڵین (ژیان یانی خەون) . واتە خەون مانایەکی تری ژیانە . چونکە نەک تەنها ژیان بەکو بوونیش بەهەمان شێوە هەمان بەرکەوتە و ئاوەتەبوونی لەگەڵ خەوندا

هەیە .. واتە (بوون و خۆن) بەئاراستەیەکی تەریب دا دەڕۆن ، پەکەوە و یەکانگیر . بەدیوەکی تر ، چەمکەکانی (شیعر و خۆن) هەمان مانا و هەمان پەیوەندی و هەمان ئاوەتەبوونیان هەیە ، چونکە شیعر بە چەی ئیش لەسەر ژیان دەکات و هەوەدەدات جوانییەکان لە ڕووبەڕە نادیار و تاریکەکان کەشف کات و بیان خاتە ڕوو . واتە شیعر ئیش لەسەر جوانی و جوان پەشاندانی ژیان دەکات .. لەم نەوەدا خۆنیش ئەو وزە و هەزیە کە وا لە شیعر و شاعیر دەکات هەمیشە بە ژیانەوە پەیوەست بن . چونکە ئەو شاعیرانەی دوور دەکەونەوە لە خۆن و لە خۆن خاڵی دەبنەوە ،، ئەوکەسانەن دەگەنە دوانوختەی ڕەشبینی ، بوون و نەبوونی خۆیان لەنەو ژیاندا وەکو یەک دەبینن و دواجار زەربەیان پەنا بە خۆکوشتن دەبەن . (سومەیا جەلال)ی شاعیر لەم دەقە شیعرییەی (تەنگە بە پەی خۆنەکانمان شار) ، بە چەی ئیشی لەسەر چەمکی خۆن کردووە ، هەر ئەمەش وای کردووە ئەم دەقە شیعرییەی لە ئاستەکی بەرزی جوانیدا دەربکەوەت . چونکە وەکو گوتمان خۆن ئەو چەمکەیە کە وزە و جووڵەی بەردەوام بە شاعیر دەبەخشەت کە لەنەو ڕووبەڕە تاریکەکان بەرزترین ئاستی جوانی بەرهەمبهەنە . ئەم شیعرەی سومەیا لە ڕووی زمان و وشە و دەستواژە و وێنە و خەیاڵی شیعری .. دەقەکی نایاب و پڕ لە چەژ و شیعرییەت . تایتلی شیعرەکەش تا ئاستەکی بەند بە جوانی دەورەدراوە ،، (تەنگە بەپەی خۆنەکانمان شار) ئەو ڕستە شیعرییە و ئەو ناونیشانە شیعرییەیە کە بەئەندازەی دەقەک چەژ بەخوێنەر دەبەخشەت . دواجار جوانیش ڕاستەوخۆ کاریگەری و پەیوەندی بە ئارامبوونەوەی دەروون و ڕەحی خوێنەرەوە هەیە . لە پشتی ناونیشانی دەقەکە و زەرەک لە وێنە و دەستەواژەکانی شیعرەکە ،، وێنەی شاعیرەک یان کەسەکی یاخی دەبینین ، کە لەوانلەوە لە خۆن و لیوانلەوە لە وزە و جووڵە و خۆنی گەیشتن بە ئومەدە گەورەکان ، خۆن بە ژیان و دونیایەکی باشتر ، یان خۆنی ئەوەی هەوەدان لە ڕیگەی داهێنانەوە بە بە کەمال گەیاندنی بوون ،، هەموو ئەمانە لەنەو دەقەکی شیعری شاعیرەکی لاو دەبیندرێن کە لەسەرتای ئەزموونی شیعر نووسینیەتی ، بە عەشقەوەش هەنگاو دەنە بە گەیشتن بە ڕووبەری شیعر و بەدەستهێنانی شوناسی شاعیربوون ،، ئەوکەسەش سومەیا جەلالی شاعیرە ،، بەبەوای من جوانییەکانی نیو ئەو دەقە هەزی ئەویان پێیە بگەنە نەو ڕووبەری شیعر و لەنەویدا بمێننەوە .. تا ئەرە وەک دەروازەیەک بە چوونە نەو خوێندنەوەو مەبەستەکانمان و پەشاندانی دیوە شاراوە و نادیارەکانی دەقەکە تیشکخستنە سەر هەندەک لە گەشە و کەلەنەکانی ،

شاعیر لەسەرتای دەقەکەی دەڵێت :

دارمۆکمان
بە هۆرۆو هەواسی
پیایدا هەدگەین بەرەو ماڵە خیاڵییەکمان
ئەوانەی بەوەدا تەدەپەن
سەبەتەکیان پڕ دەکەن
لە ترە
شەرابی نەمری لە دروست دەکەن
ئەمەی سەرەو ، کەپلە شیعرەکی نایابە ، وەنەیەکی جوانی شیعرییە ، پڕە لە هەستی بەرزی مرۆیی و خۆشویستی بە ژیان ، گوتمان شاعیر لەودەقە شیعرییەی پڕە لە خەون ، شاعیر کەسەکی بزەو و پڕ جووڵەیە ، ناتوانە لەنیو ژیانەک بمەنەتەوە ، کە (شار پەپەی خەونەکانی ئەو تەنگ) بە .. بەدوای رووبەرەکی فراوانتر و لەبارتر دەگەڕێت کە لەوەدا ژیان لە هەموو جوانیەکان و مرۆڤەکانیش لە هەموو خۆشییەکان بەهرەمەن بن ، خەیشی دەستلەملانی خەونە گەورەکانی بێت ، بەیە (دارمۆک بە هۆرۆو هەدەواسە و لەگەڵ ڕەبەواران و عاشقانی ڕەگای ژیان .. پیایا هەدەگەین بەرەو ماڵە خیاڵییەکیان) ، ئەو ماڵەی لەنەو خەونەکانیان نەخشیان بە کەشاوە ، ماڵەک پڕ لە کتێبەکانی ئومەد ، ماڵەک پڕ لە ئارامی و ئاسوودەیی ،، جیا لەو کەناوەیەی نەو ئەو شارەی کە بەپەی خەونەکانی مرۆڤەکان تەنگە ، ئەو شارەی کە دەزەخەکە بە خەی ، ئەو شارەی هەموو شتەکی لەیە جگە لە ژیانەکی شایستە بە مرۆڤ نەبە .. دار مۆکە بەهۆرۆو هەدەواسە و ئەوانەی بەوەشدا تەدەپەن سەبەتەکیان پڕ دەکەن لە ترە .. ترە وەک هەماو فیگەرەک دەتوانە دەلالەت بە بە چەندین مانای جیاواز .. دەکرە هەما بە بە بەروبووم و خەشی و جوانیەکانی ژیان ، دەکرە هەما بە بە گەیشتن بە خەونەکان و زەر شتیتر . مرۆڤەکان بەبە جیاوازی سەبەتەکانیان پڕ دەکەن لە ترە .. شاعیر بە هەستەکی بەرزی مرۆیی ئەم وەنە شیعرییەی کەشاوە .. وەنەی ژیانەکمان بە دەکەشی کە تیادا پراوپڕە لە بەهای جوانییەکان و بەها مرۆییەکان .. ژیانەک وەک ژیانی سەرەتای مرۆڤایەتی کە ئەو سەردەم لە مەژوودا بە (کەمەنەی سەرەتایی) ناوبراوە کە لەوەدا موەکدارەتی (گشتیی بووە نەک تاک) .. لەوەدا خەروبەر و خۆشییەکان بە هەمووان بوو ، ژیان و پێوەندییەکان لەسەر بنەمای هەرەوەزی و پەکەوە ژیان و خۆشویستی بنیاد نرابوو نەک رەتکردنەوە و کوشتنی ئەویتر ،، لەم وەنە شیعرییە نایابە شاعیر پەمان دەکات لە خیاڵی جوان و وەنەی ژیانەکی پڕ لەسەروەریمان بە دەکەشیت . (سەبەتەکان پەدەکەن لە ترە و شەرابی نەمری لەدروست دەکەن) بەگومان لە شەوە ژیانەکی لەم جەرە ، مرۆڤەکان دەگەنە ئەوپەری مەوداکانی شکەمەندی و ژیانیش

دەگاتە ئەوپەڕی مەوداکانی جوانی . شاعیر لە دیمەنەکیتر دەڵێ :
کە سەرمامان دەبەت بە وشە خەمان گەرم دەکەینەوە
برستیمان لەسەر سفرەی شاعیرەک دەشکێنین.
دەچین بەرەو کەشکی خەیاڵ و
کەلاوەی ژیان بە جە دەهێین
لەم وێنە شیعریە ، (سومەیا جەلال) دیدەکی ڕەشن بە پەیوەندیەکانی(شیعر و ژیان) و (یاخیبوون و خەون) دەخاتە ڕوو .. (کە سەرمامان دەبەت بە وشە خەمان گەرم دەکەینەوە ، سەرما وەک هەمایەک بە هەموو میحنەتیەکان و هەموو موعانات و ئازارەکان .. کاتێک ژیان دەگاتە ئەوپەڕی ناخۆشی و بەزاربوون ،، مرۆڤەکان دەکرێ تەوقی بەدەنگی بشکێنن و بێنە قسە ،، وشە دەکرێ هەما بە بە قسەکردن ، (برستیمان لەسەر سفرەی شاعیرەک دەشکێنین ..!) ، شاعیر وەک پەیامبەرێک لەنێو شیعرەکانی قسە دەکات ، دەتوانێ لە ڕێگەی زمانەوە سەرمابوون و برسییەتی و خەون و هاوارەکان بنووسێتەوە ، شیعر دەتوانێ تەواوی ژیان بنووسێتەوە ، لەرێ ، شیعر هاوتا دەبەت بە ژیان ،، سفرەی شاعیریش هاوتا دەبێ بە گەردوون ، بەڵام دەبێ ئەوەمان بیر نەچێت ، شیعر ناتوانێ نان و ئازادی و خەون و خۆشیەکان بە مرۆڤەکان دەستبەر بکات ، بەڵام شیعر یان ئەدەب دەتوانن وا لە مرۆڤەکان بکەن ،، بیر لە نان و ئازادی و بیر لە خەونەکان و ئایندە و ژیانێکی باشتر بکەنەوە ، بۆیە شاعیر کاتێک سەرمای دەبەت بە وشە خۆی گەرمدەکاتەوە ، دەکرێ لە ڕێگەی وشەوە بیر لە ڕزگاربوون لە هەموو نەهامەتییەکان و هەموو سەبوون و سەرمابوونەکان بکاتەوە .. شاعیر بە هەمان گەوو تینەوە لەنێو خەیاڵە شیعریەکانی بەردەوام دەبەت و دەڕۆی ،(دەچین بەرەو کەشکی خەیاڵ و کەلاوەی ژیان بە جەدەهێین) ، بەگومان شاعیر بەم هەست و خەیاڵێکی مرۆییەوە ، بەو هەموو جووڵە و وزەوە بە گەیشتن بە بەندترین هەورازەکانی خەون .. کەلاوەکانی ژیان جەدەهێ و دەڕوا بەرەو کەشکەکانی خەون .. لەرە وەک (شاعیرێکی یاخی) ئەو شارەی بە پێی خەونەکانی ئەو تەنگە ڕێت دەکاتەوە ،، کەلاوەکانی ژیانی ئەوشارە جەدەهێی بەرەو کەشکەکانی خەیاڵ بەئاراستەی خەونەکانی ڕێدەکات ، کەسێکی یاخییە نەفرەت لە هەموو ئەو ڕێگریانە دەکات و شێ لەگەڵ هەموو ئەو بەربەستانە دەکات کە ڕێگرن لەبەردەم خەونەکانی .. شاعیر لەنێو هەستە یاخییەکانی کە کەلاوەکانی ژیان جەدەڕێی و بەرەو کەشکەکانی خەیاڵ دەروا ئەوجا بە زمانێکی شیرینی شیعری و لەوانلیو لە جوانی دەڵێ :
بە پێی خەونەکانمان تەنگە شار
لەناو تەمدا بزر دەبین و

هەر خەمان دەبین بە کەککەی خۆنەکانمان
لەبەردا شاعیر دوای هەنگاوی جەهەشتنی کەلاوەکانی ژیان و گەیشتن بە کەشکی خەیاڵ ، دەیەوێت بڵێت / ئاخر لەوەدا بەپێی خۆنەکانمان تەنگ بوو شار..! ئەمە خۆنی گەرترمان هەبوو ، پێویستمان بە ڕووبەرێکی فراوانتر و دونیایێک بوو کە جوانتر بێت لە هەمیشە .
بەیە لە قەناغی سەرەتا دارمەوێک بەهەورەوە هەڵدەواسن و دواتر بە گەیشتن بە خۆنەکان بەنتر دەبنەوە و هەورەکانیش جەدەهەن و دەگەنە نەو تەمە سپییەکانی خەیاڵ چونکە ، دەزانن ڕوونناکییە گەورەکە و سفرە ڕازاوەکە و کەشکە گەرمەکەی ئارامی لەوەندەرەیە ..! بەیە لەناو تەمدا بزر دەبن و هەرخەیشیان دەبن بە کەککەگەی کەشکی خۆنەکانیان .. بەڵێ مرۆڤ بە گەیشتن بە خواست و خۆنەکان و ژیانەکی باشتر دەبە بەسەر هەورازە بەرزەکان سەرکەوە ، بەند ببنەوە و بزر ببن لە نەو تەم و هەرخەیشیان ببن بە کەککەگە و بە ستوونی کەشکە ڕازاوەکانی خۆنەکان و ئومەدە جوانەکانیان .لەدوای ئەوە شاعیر دەیهەوە هەکاری ئەو یاخیبوون و ئەو جەهەشتنی کەڵاوەی ژیان ڕوون بکاتەوە ئەوەتا ڕاست و ڕەوان دەڵێت :
یەک ڕەنگمان هەیە گشت ڕەنگەکانی لە دەتە بوون "ڕەش"
یەک خودا کە ئەوە هەزار و یەکتان لە دروست کرد
دەیەوێت باسی ئەو ژیانە ناهەموارە بکات کە بەهاکانی جوانی و بەهاکانی مرۆڤ لەچ ئاستەکی نزمدا بوون ، ژیان پارچەیەک بوو لە نائومەدی ،، هەموو ڕەنگەکان لە ڕەشەوە دەهاتنە بوون ، ڕەش سەرچاوەی هەموو ڕەنگەکان بوو ، ژیان تابلۆیەکی ڕەشبوو ، ژیان لەناو مردن ڕاکشابوو ، ئاسە و ئومەدەکان ڕەش .. خەون و ئایندەکان ڕەش ، هەر ڕەش و هەر ڕەش .. یەک خودا ئەوە هەزار و یەکتان لەدروست کرد .. ژیانەکی ڕەش و مرۆڤهایەکی سەرگەردان و شەواو ،، جەنگەڵستانەک پە لە خودای جەراوجەر ، پە لە ماری حەوت سەر و پە لە ئەژدیهای هار و برسی ، لەبەردا باسی هەموو ئەو هەوڵە نابەجە و و هەموو ئەو دەستە ڕەشانە دەکات کە ژیان ناشیرین و نابووت دەکەن .. باسی ئەو مرۆڤ و ئەژدیها چاوچنەکە برسیانە دەکات کە بەخوەنی ئەوانیتر نەبە تەر ناخەن و ژیان لە ئەوانیتر دەکەنە دەزەخەکی پان و بەرین .
ئەگەر بە وردی لەم دەقە شیعرەی سومەیا جەلال ورد بینەوە ، بەو ئاکامە دەگەین هەر خودی ناونیشانی شیعرەکە (تەنگە بەپێی خۆنەکانمان شار) لەگەڵ ئەوەی دەستەواژەیەکی شیعری جوان و پە چەژە لەهەمان کات کارەساتەکی گەورەش کە / ناوەڕەکی دەقە شیعرییەکەی لەوانلەوە لە وەنەی تراژیدی و گەڵانەوەی کارەساتە گەورەکان .. کە لە پشتی چیەکە تراژیدییەکان ، هاوکەشەکانی(مردن

هەمیشە مردن) و (کەوتن هەمیشە کەوتن) ببیندرێ لەنێو ئەودەقە شیعرییەی ئەم شاعیرە گەنجەمان بوونی مرۆڤ و شکەمەندی مرۆڤ لەژێر پرسیاردایە ،، کە ژیان هێندە بەئاراستەیەکی ناشیرین دا دەڕوات .. مرۆڤ ناچار بە هەڵاتن و ناچار بە پشتکردن دەبێت لە ژیان ، ئەوەتا بە ئاشکرا باس لە کارەساتی ئەنفال و کەڵەو دەکات .. باس لە مردنی بە کەمەڵە دەکات ، ئەم کارەساتە تراژیدیانە نیشاندەری لوتکەی هەرەس و لوتکەی بە بەهابوونی مرۆڤ و هەموو جوانیەکانی ژیانە ، یان بە دیوەکی تر وەک (ئەلبێرت ئەنیشیایین) ، دەیەوێت بڵێ (ئەم جیهانە شوێنێکی ترسناکە کە تیایدا دەژین نەک لەبەر ئەوەی مرۆڤکان خراپن ، بەڵکو لەبەر ئەوەی مرۆڤکان بە گشتی هیچ جووڵەیەک لە خەیان نیشان نادەن) شاعیر لەنێو ئەم دەقەدا بەو دونیایە ڕازی نییە و لەی ڕادەکات و بەدوای دونیایەکی تر دا دەگەڕێت چونکە ئەم دونیایە دونیاییەکی شەیتانییە و جێگای فریشتە و مرۆڤە ڕەح پەپووڵییەکانی تیا نابێتەوە …! بەوانن چەند جوان و شاعیرانە دەڵێ :

هەڵدەین..
دەترسین تاڵانیان بکەن و
ئەنفالەکی دی بنووسنەوە لە دەفتەری بیرەوەرییەکانمان
میکرۆبەکانتان ڕەبکەنە نەویان و تاڵانیان بکەن
وەک لادەیەکی خاپوورکراو
کە دەنگی ژیان تیا نەبیسترێ
بەیە هەڵدەین و ئەمە هەڵهاتوویەکی هەمیشەیین

چەند کارەساتە لە نیشتیمانەک بژیت وەک لادەیەکی خاپوورکراو بە ،، وەک دەزەخێکی هەمیشەیش کە دەنگی ژیانی تیا نەبیسترێ ،، هەر هەڵبەین و ئەمە مرۆڤهایەکی هەڵهاتووی هەمیشەیی بین ، شاعیر وێنەی ژیان و نیشتیمانەکمان بە دەکەشی ،، تابلۆکان بە ڕەنگەکانی مردن ڕەنگکراون ، ژیان وەک درەختێک شیلەی مردنی لێدەچێت .. ڕەژە ئەنفال و گەڵەی بە کەمەڵە ، ڕەژە کەڵەوی چەند ملیۆنی و هەڵهاتنە سەر سنوورەکان و ڕەقبوونەوە لەنێو بەفر و سەرماو سەڕەدا ، ئەمە هەردە بە هەڵبەین ، چونکە قەدەرمان وایە و هەر لەئەزەڵەوە بە هەڵهاتنی هەمیشەیی دروست بووین .. (سومەیا جەلال) بە هەستەکی شاعیرانە باس لە مەژووی میللەتەکی هەمیشە تەشکاو و بە شوناس دەکات ، باس لە کەوتن و نسکەی هەمیشەیی میللەتێک دەکات کە هەزاران ساڵە لە نێو هاوکەشەی (مردن هەمیشە مردن) درێژە بە ژیان و تەمەنی خەی دەدات ، شاعیر لە وێنەیەکیتر لە نیو نیشتیمانی دووکەڵ و خوێندا ڕەشنتر دەت باس لە ململانێ و پەیوەندییەکانی نێوان (مردن و ژیان) دەکات و دەڵێ :

بە چنگخستنی مشتە ژیان و
ژیانمان لە دەژە و
دەیان جار پەکی مردنمان هەداوە
هەر وەک لەو دیمەنە شیعرییە جوان و نایابە دەە (بە چنگخستنی مشتە ژیان .. دەیانجار پەکی مردنمان هەداوە ،، دەیەوەت بەە ، (بە سەیرکردنی ەووناکی لەدرزەکەوە .. دەیان ساە لەنەو شەوزەنگە تاریکەکان ماوینەتەوە ..!) .. کەچی ئەمەش مرۆڤەهایەکین ژیانمان لەدەرژە و پەاوپەین لە خەون بەام / قەدەر ئەمەی لە ەووبەرەک هەناوەتە بوون کە بەپەی خەونەکانمان تەنگە شار …! بە چنگخستنی مشتە ژیان دەبە هەمیشە پەکی پردن هەبدەین ، یان دەبە گەە بەکەمەەکانی بیابانەکان بکەین بە ماەی هەمیشەییمان ، یان ببین بە ەەبەتیکی هەمیشە هەاتوو . ئەگەر لەم دەقە وردبینەوە ، ئەواستییە دەبینین کە پەشتر گتوومانە (شیعر زمانی مرۆڤ و گەردوونە …!) شاعیریش بوونەوەرەکی گەردوونییە ! بەو مانایەی شیعر بە هەی بوونە گەردوونییەکەی لە ەووبەرەکی هەندە فراوان ئیش دەکات ، زمانی شیعریش خاوەن ئەو هەزە سیحراوییەیە کە شاعیر بەهەیەوە دەتونە وەنەی هەر شتەک بکەشەت کە بیەوەت ، لە جووەەی مەروولەیەک و فرمەسکی سەر گەنای پەپووەەیەک و فەینی باەندەیەک و تا دەگاتە گەورەترین ەووداوە تراژیدییەکان ،، لە شەوەی جەنگەکان و کارەساتەکانی ئەنفال و هەەکەست و کەەە و مردنی بە کەمەە و هەتا دوایی .. چونکە شیعر دابەاو نییە لە ەابردوو و لە ئیستاش تەنانەت لە ەیگەی خەونەکانەوە دەتوانە ئیش لەسەر ئایندەش بکات ،، مامەستا (عەلائەدین سەجادی) لە سەرەتای (مەژووی ئەدەبی کوردی) دەەەت (هەر میەەتەک ئەدەبی نەبوو واتە مەژووی نییە ..!) ، شیعریش وەک بەشەکی سەرەکی ئەدەب یەکانگیر دەتەوە لەگەە مەژوو ، یان بەپەی بیرکردنەوەی (مارتن هایدگەر) شیعر دەتوانە تەعبیر لە حەقیقەتی بوون بکات . ئەم قسەو بیرکردنەوانە هەمووی دەسەەات و هەزی زمانی شیعری و ەووبەرە فراوانەکەی شیعرمان پەشان دەدات ،، ئەگەر لەم دەقە شیعرییەی سومەیا جەلال بەوانین .. دەبینین / لە خەونەکانی خەی دەست پەدەکات .. لەم نەوەشدا وەنەی دوو دونیای جیاواز و دوو هەسارەی جیاوازمان پەشان دەدات .. دونیایەک کە ژیان پەاوپەە لە جوانی و مرۆڤکانیش بەختەوەر و دەخەش و ئارام و شادومان ، هاوکات بەیەکەوە دەژین و بەیەکەوە لە جوانیەکان و بەروبوومەکان بەهرەمەندن .. ئەم دونیایەش دونیا جوانەکەی خەون و خەیاەە وەک ماەکی ئارامی شایستە بە مرۆڤ .. هەما و ئاماژەش بە ئەو دونیا جوان و رەنگینە .. هەەواسینی دارمەوەکە بە هەورەوە مرۆڤکانیش سەبەتەکانییان پەدەکەن لە تەرە ..! لەبەرامبەر

دونیایەکی تر کە (بە پەی خۆنەکانمان تەنگە شار) ،، لەوەدا هەموو رەنگەکان لە ەەشەوە دەنەبوون و بە مشتە ژیان دەبە پەکی مردن هەەبدرە و مرەڤکانیش هەەاتووی هەمیشەیین و ئەنفال دەکرەن و بەکەمەە دەمرن .. دەتوانین ئەم ململانەی نەوان (ژیان و خەون یان ژیان و مردن) وەنەیەک و هاوکەشەیەک بەت بە هەموو گەردوون . بەەام لەگەە تەنگ بوونی شار و ململانەی نەوان ژیان و مردن و پەشاندانی کارساتە جەرگبەەکان ، هەروەها هەستە نائومەدی و خەمکییەکان . بەەام ، شاعیر وەک مرەڤکی لەوانلەو لەخەون خاوەن ئیرادە و توانایەکی بەهەز ، ورەبەرزە دەست لە خەون و ئومەدەکانی بەرنادات ، وەک چەن (فرەدریک نەتجە) پەی وایە (هەز مرەڤکان بە ژیان پەیوەست دەکات) ، ئەوشاعیرەشمان دەیەوەت پەمان بەیت ، (خەون مرەڤکان پەیوەست دەکاتەوە بە ژیان) بەیە داوا دەکات ، دەست لەخەونەکانمان بەرنەدەین تا دەگەینە نەو ماەە راستەقینەکەی خەیاە و دونیایەکی باشتر و جوانتر دەخوەقەنین ، ئەوەتا لە دیماهی شیعرەکەی دەەە :

بەەام ئەمە دارمەوەکمان هەیە
پیایدا هەەدەگەەین بەرەو ماەی خەیاەیمان و
پاسەوانی جوانی دەکەین
تەش سەبەتەکەت پەکە
پەیکە لە ترە
شەەابی نەمری لە دروست بکە و
تەوەکەی بچەنە
تا ماەەکی ەاستەقینەیت هەبە …!

وا پەویست دەکات ، . بە گەیشتن بەو ماەە جوان و ئەفسووناوییەی خەیاە بە ئومەد نەبین ،، چونکە ئەمە دارمیوەکمان هەیە پیایا هەەدەگەرین .. کەەنادەین بەسەر هەوراز و بەندایەکان هەەدەگەرەین و پاسەوانی جوانی دەکەین .. واتە هەموو بەهاکانی جوانی دەپارەزین چونکە مرەڤ پیرەزترین بوونەوەرە و شایستە بە هەموو جوانییەک و شایستە بە هەموو خەشییەکە ، بەدار مەوەکە هەەدەگەرەین ، شاعیر لە شوەنەکی بەند وەستاوە (وەک زەردەشتی نەو کتەبەکەی نەچە) قسە بەخەەک دەکات و دەەەت (تەش سەبەتەکەت پەکە لە ترە ، شەەابی نەمری لە دروست بکە و تەوەکەی بچەنە تا ماەەکی ەاستەقینەیت هەبەت ..!) چاندنی تەوەکە هەمایە بە (بەردەوامبوون و کەەنەدان) بە گەیشتن بە دونیایەک کە کە شایستە بەت بە شکەمەندی مرەڤ و لەوەدا (بە پەی خەونەکانمان (تەنگ نەبەت) شار …!

دەمەوەت لە کەتایی ئەم خوەندنەویەم بە ئەم دەقە شیعرییە تاکید

لەو بکەمەو و ئەو بڵێم ، کە دەقی (بە پێی خۆنەکانمان تەنگە شار) .. دەقێکی شیعری نایابە ، پڕە لە هەما و وێنە و کەد و میتافۆری شیعری ، لە پشت هەر هەما و وێنەیەک هەستێکی قووڵی مرۆیی دەبیندرێ ، دەقێکە پڕە لە چێژ و جووڵەی ئیستاتیکی .. وەک هەشوە ترەیە گەیەیوکان شیلەی شیعرییەتیان لەدەژێ .. بە چاوەوانم سومەیا جەلال ئەم (دەقە شیعرییە و هەندێک لە دەقە شیعرییەکانیتری وەک (دەمەوێت لە تەدا بزر بم) و (ئازار بە بەیەی شاعیرێک ڕەنگی کردووم) بکاتە خاڵی هەنگاو هەڵگرتن بە چوونە پێشەوە و یان سەرکەوتن بەسەر پەیژەکانی داهێنان و نوێگەری . بە ئومێدم لە داهاتوویەکی نزیک بەرزاییەکانی داهێنان بکات بە ماڵی هەمیشەیی خۆی ، هاوکات لە ناخی دڵەوە ئومێدی ئەوەش دەخوازم کە ئەو شاعیرمان لەگەڵ نووسەر و شاعیرە پێجەش و لاوە خوێن گەرمەکانی شاری کەرکووکی خۆشویست جووڵەیەکی هیوابەخش وەک دەیەی حەفتاکان و سەرەتای هەشتاکان بەخێنەوە ، جێی پەنجە و قەڵەمەکانییان بە تەخی دەرکەوت و سایە بکەن بەسەر شیعر و ئەدەبیاتی کوردی دا …!

جانیوەری ٢٠٢٣

سەرچاوە :

- شیعری (تەنگە بە پێی خۆنەکانمان شار) نووسینی .. سومەیا جەلال

تێبینی :

ئەم دەقە شیعرییەی (سومەیا جەلال) ، لە پەشبەکی (کامەران موکری) خەاتی یەکەمی وەرگرت ، کە لەلایەن یەکێتی نووسەرانی سلێمانی سازدرابوو ، لەم چاکییەدا چەند لاوەک دەقە شیعرییەکانیان خوێندەوە .

نامەیەک بە هاوەڵێکی شاعیرم

سەباح ئەنجدەر.. نامە حەسەن

سڵاو هاوڕێی خۆشەویستم (سەباح ئەنجدەر). بە هیوام ئاسوودە و تەندروست بیت.

بە سەلیقەیەکی پڕ هەستەوە زۆتر لە جارێک، قەسیدەی (تەواو بە دواجار لەرەوە دەبەین)م خوێندەوە، چەژی زۆری پێبەخشیم، بە بۆای من یەکێکە لە قەسیدە نایابەکانی تۆ، دەقێکە زۆتر فۆرمێکی درامی هەیە، دەقێکی درێژ لەنێویدا کۆمەڵێک دەقی تری جودای لەخۆگرتبێت، وەک ئەوەی ئەمانێک چەند کاراکتەرێکی سەرکی هەبێت و هەریەک لەو کاراکتەرانەش بە کۆمەڵێک ڕووداوەوە دەورەدرابن. لەم شێوە دەق و فۆرمانەدا کە زمان بە چەی ئیشی لەسەر کرابێ و وشە و ڕستەکان لە پێیوەندییەکی توندوتۆڕدا بن، کردنەوەی کەد و هەماکان بە بەرجەستەبوونی خوێندنەوەیەک و دیاریکردنی ناوەڕۆکێک ئەنگە کارێکی سانا نەبێت، من نامەوێت لەم نامەیەدا باس لە پێیوەندی فۆرم و ناوەڕۆک بکەم، بەڵام هەر ئەوەندە دەڵێم لە هەموو دەقێکی شیعری (ناوەڕۆک) بوونێکی نادیاری هەیە، لەڕێگای خوێندنەوە ئەو بوونە دەردەکەوێت، دەرکەوتنەکانیش لە خوێنەرێکەوە بە خوێنەرێکی تر دەگۆڕێت، لە دەقی (تەواو بە دواجار لەرەوە دەبەین) خوێنەر لە ئەگەی هەندێک لە وشە و ڕستە و دەستەواژە شیعرییەکانەوە، دوای ئامان و قووڵبوونەوە دەتوانێ بەشێک لە کەد و هەماکان بکاتەوە، (ئەنگە) بە ناوەڕۆک و خوێندنەوەیەک بگات. من بەشبەحاڵی خۆم لەم دەقەدا زەرەک لە ڕستە و دەستەواژەی شیعری جوانم خوێندەوە، کە هەم چەژبەخش بوون، هەم وەکو میتافۆر و هەما و وێنەی شیعری لە پشتیانەوە هەڵگری کۆمەڵێک گوتن و کەشمەکەش بوون، بەتایبەت کەشمەکەشی نەوان (ژیان و مردن). من لەرەدا (هەندێک) لەم ڕستە و دەستەواژە شیعرییانە دەنووسمەوە دواتر هەندێی بەم بکرێت قسەیان لەبارەوە دەکەم.

_ لە شیعری (ڕوخسار و شوێن):

دیکتاتۆر بەسەر خوانماندا پژمی
هیچ نیشانەیەکی خواردن نەما
گەڵاینەوە بەرسەبەری درەختی گەستانەکان

مرۆڤ شاراوە و نهێنی درەی ژیرە
نانی کردە تاشبەرد

گۆیان بۆتاکردین و ئەسکیان کردە قەپچە

_ لە شیعری (جەناوەکان):
با بگەڕێنەوە دواوە هەز تووڕەیە لە سەوی کەوتوو
با بگەڕێنەوە دواوە باران خۆواوی لەدەچێت و
دەیکاتە هەم و دەبەتە تانەی چاوە

- لە شیعری (گەشەی ڕەنگ):
شەش شەپۆلی داوە
ناتوانە مەلە بکا

دیکتاتەر ڕەنی لەبن پەی شەشگەدا
هەیخلیسکاند بەرەو ڕووناکییەکی چرووک

_ لە شیعری (ئاوازی چاوپەکەوتن):
سەرزەمین تەواو ماندووە
پەویستی بە چاوپەکەوتنی دەنووک و باڵە

_ لە شیعری (بلیتی ژمارە بیست و هەشت)
هەناسە سواریت باڵندەیەکی هەلکە شکاوی هەکورماوە
گوتم لە شاری شیعر دەژیم و هەناسەم نەرم و خەشە
بە ئارەزووی خەم لە بەهەشت ناچمە دەرەوە

_ لە شیعری (بەڕەنگ):
ئەو ڕەژەی مرۆڤ دروست بوو

_ لە شیعری (کاتی تایبەتی ڕووبار)
کلیل لە دەستی دیکتاتۆر بەفڕێن
بیخەینە گەنجینەی منداڵەک
زۆرنین ئەو دەقانەی بە چەند دێڕێکی شیعری دەتوانن تەعبیر لە تراژیدیایەکی گەورە، یان ژیانێکی پڕ لە ئازار و مەرگەسات بکەن، یان ڕەسمکردنی ئەو زەمەنەی مرۆڤەکان لەنێو شەوزەنگێکی تاریک و لە گەڕستانێکی گەورەدا هەناسە دەدەن، یان هەموو خەونە گەورەکان دەبن بە تەزوغوباری دەم ڕەشبا. شاعیر لەو دەقەدا ڕەحێکی تووڕە و ماندووە، بەزار لە هەلومەرجێک کە دەتوانین بە هەلومەرجی مردنی خەونە جوانەکان ناوی ببەین، ڕەژگارێکە کە دیکتاتۆر خاوەن هەموو دەسەڵات و هێزێکی گەورە و ڕەهایە، لەڕێگەی ئەم هێزەی دیکتاتۆرەوە هەموو پێوەندییەکان و یاسا و ڕەساکان ناڕێک و ناتەندروست دەبن و جووڕە و ئاراستەکانی ژیان دەشێوێندرێ، کە هیچ بەها و حورمەتێک بە ئەوی تر و مرۆڤ و بەها مرۆییەکان نامێنتەوە، نیشتیمان دەبەتە گەڕستانێکی گەورە، شاعیر لە شیعری (ڕوخسار و شوێن)دا، وێنەی ئەم نەهامەتیانەمان لە دیمەنێکی شیعریی جوان و سەرکەوتوودا بە دەکەشە و دەڕێ (دیکتاتۆر بەسەر خوانماندا پژمی هیچ نیشانەیەکی خواردن نەما گەڕاینەوە بەرسەبەری درەختی گەڕستانەکان)، دیکتاتۆر بەڕێحمانە بەسەر خوانەکان دەپژمێ و دەڕشێتەوە، خوانەکان پیس و ژەهراوی دەکات، دواتر هیچ نیشانەیەکی خواردن نامێنێ و سفرەکان بەتاڵ و خاڵیی دەبن، مرۆڤەکانیش بە سکی برسییەوە لەبەر سەبەری درەختی گەڕستانەکان ڕەژەکانی تەمەنییان دەژمێرن، چونکە نان بەتە (تاشە بەردێکی گەورە!). شاعیر لە دێڕێکی تردا وێنەیەکی گەورەترمان بە دەکەشە و دەڕێ (گەڕیان بەتاڵ کردین و ئەسکیان کردە قەپچە)، ئەمە دەڕێ شیعرێکی تا بڵێی جوان و شیعرییە، پڕ لە جووڕە و پڕ لە قسەیە، واتە دیکتاتۆر لە ڕێگەی ئەو هێز و دەسەڵاتە ڕەهایەی هەیەتی، وەک بازرگانێکی بەڕێحم نەک بەروبوومەکانی سەرزەوی، بەڵکو چاوی بەیوەتە ئەوانەی ژەرزەویش، ئەوەتا گەڕەکان بەتاڵ دەکەن و ئەسکەکان دەکەنە قەپچە، شاعیر لەم وێزەە نازی و نائارامە، چونکە لە خەیاڵی ئەو، گەڕستان شایستە بە مرۆڤ نییە، لە خەیاڵی ئەو (پەپوولەکان دەمدەخەنە نێو دەمی یەکتری و کەمانچەژەنەکانیش سەمفۆنیای گوێ و نان دەژەنن!)، ئەو هەمیشە لەنێو خەیاڵە شیعرییەکانیدا، خەون بە دنیایەکی جوانتر و باشتر

دەبینە، لەنێو بیرکردنەوەکانی ئەودا، مرۆڤ پیرەزترین بوونەوەرە و شایستە بە هەموو خۆشییەک و سەروەرییەکە. ئەوەتا ڕوون و ئاشکرا لە شیعری (بەڕێنگ)دا، پێمان دەڵێ (ئەو ڕۆژەی مرۆڤ دروست بوو بەڕێنگ هەموو ڕەنگەکانی دابووە دنیا!)، دەکرێت (بەڕێنگ) هەما بێت بە خالقەک، بەڵام خالقەکی نادیار، لێرەدا سەروەری و بەهای مرۆڤمان بە ڕەسم دەکات، شاعیر دەخوازێ ئەم ژیانە بگەڕێت، سەرزەمین و بەرسەبەر و ماڵەکان نەبنە گۆڕستان (چونکە لای ئەو سەرزەمین تەواو ماندووە، پێویستییان بە چاوپێکەوتنی دەنووک و باڵە) (دەنووک و باڵ) هەمایە بە فڕین، واتە جەهەشتنی ئەو سەرزەمینەی کە ماندووە و بەتە گۆڕستانێکی گەورە، واتە دەخوازێ ژیان بگەڕێتەوە باری ئاسایی و بەها و ڕەز و سەروەری بە مرۆڤکان بگەڕێتەوە، بەڵام گەڵان بەچی دەکرێت؟ ئەوە ئاشکرایە هەموو گەڵانێک چ ڕەشنبیری بێت، یان سیاسی، یان کەمەڵایەتی، بەگومان بە ئاسان و شەڕش دەکرێت، بەڵام هەیهات لێرەدا (شەڕش شەپێ لێی داوە ناتوانێ مەلێ بکات!)، چونکە (دیکتاتەر ڕەنی لە بن پێی شەڕشگێڕدا هەیخلیسکاند بەرەو ڕووناکییەکی چرووک!) واتە دیکتاتەر ڕەنی لەژێر پێی شەڕشگێڕکان ڕەکردووە و هەموویان خلیسکاون و کەوتوون، بەمانای هەموویان، یان ئەوەتا لە خشتەبراون، یان ئەوەتا دەستەمبوون، ئەستا لەنێو نائومێدییەکی گەورە و لەنێو ڕووناکییەکی چرووک ڕاکشاون)، ئیتر گەڵان چۆن ڕوودەدات؟ بەیە شاعیر کە دەنیا دەبە لەوەی بەم هەموو کەوتن و نائومێدییە گەورانەوە تروووسکایی هیچ گەڵانکارییەک نابیندرێ و بەم زووانە هیچ گەڵانێک ڕوونادات، بەڵام لەگەڵ ئەوەش ناتوانێ بەدەنگ بێت، چونکە ئەو شاعیرە و (شیعریش فەرمەکی بەدەنگ نییە) بەیە دەخوازێ (کلیل لە دەستی دیکتاتەر بەفڕێن بیخەنە گەنجینەی منداڵەک) (گەنجینەی منداڵ) لێرەدا هەمایە بە دەستەکی پاک و ئەمین، شاعیر دەخوازێ گەنجینەکە بگوازرێتەوە بە دەستەکی ئەمین، تا چیتر مرۆڤکان سفریان خاڵیی نەبێت و لەژێر سەبەری درەختی گۆڕستانەکان ڕانەکشێن، بەڵام شاعیر لەوەش نائومێد دەبێت، واتە بە وەزعەکی ئیفلیج و تا چاوبەکات هەر تاریکیی بە، بەیە هەر لەنێو نائومێدییەکانی خۆی دەمێنێتەوە و دەڵێ (با بگەڕێنەوە دواوە باران خۆواوی لەدەچەڕێ دەیکاتە هەم و دەبێتە تانەی چاو)، ئیتر تەواو، کە باران خۆوای لەچەڕا، درەخت و گیا و سەوزاییش دەمرن، وردە وردە مرۆڤکانیش، بەمانای ئیتر (تەواو دواجار هەموومان لێرەوە دەڕین)، گوتمان شاعیر لەنێو نائومێدییەکی گەورەدایە، یاخی و بەزار و ماندوو و تووڕەیە، بە گومانێکی تەخ و بە چاوی ڕەخنەوە لە هەموو گەشەیەک دەڕوانێت، لە هیچ شوێنێک ئارام ناگرێ و ناحەسێتەوە، لەگەڵ ئەوەی هەموو یاساکان و هەموو دەخەکان

ناڕەک و شۆڕەندراون، ژیان هیچی بەسەر هیچەوە نەماوە، شاعیر لەم گەڕەستان و لەم ژیانە مەرگەساتییە تەنها شوێنێک شک دەبات بتوانێ تیایدا هەناسە بدات و ئارام بێتەوە ئەویش (شاری شیعرە (وەک ماڵێکی ئارام).) ئەوەتا خۆی لە شیعری (بلیتی ژمارە بیست و هەشت)دا دەڵێ (گوتم لە شاری شیعر دەژیم و هەناسەم نەرم و خۆش ئەها شیعرم لەدیارە و وەک کاتژمێری چوونە ژوان ڕێکی خستووم)، ئەو دەڵێ (شاری شیعر)، بەڵام شاریش هەر شوێنی ژیانە، بۆیە من دەڵێم ماڵ، واتە لەنێو ئەم هەموو نەهامەتی و نائومێدییە گۆرانێدا شیعر تاکە هیوایە کە بۆی دەژی و لەنێو ئەم هەموو ناڕێکیانەدا (ماڵی شیعر) ژیانێکی ئارامی پێبەخشیوە وەک کاتژمێر جێستە و دەروونی ڕێکخستووە. هەر ئەوەندەش نا، دەڵێ (بە ئارەزووی خۆم لە بەهەشت ناچمە دەرەوە)، ئەو شاعیرێکی نوێخواز و داهێنەرە، لەنێو ڕووبەری شیعر و داهێنان ناسنامەی شاعیربوونی بەدەستهێناوە، ئیتر کەس داهێنەرەکانیش دەبن بە موڵکی مژوو و مرۆڤایەتی بە تاهەتا لەنێو ئەبەدییەتدا دەمێننەوە، لەبەر بەهەشت هەمایە بە مانەوە لەنێو ئەبەدییەتدا.

تا ئێرە بۆشی یەکەمی نامەکەم بوو لە بۆشی دووەمدا، دەمەوێت لە دەرگای بابەتێکی گرینگ بدەم ئەویش لە ڕێگەی دەڵێ شیعرێکی نێو ئەم دەقە، لە شیعری (جێناوەکان)دا دەڵێت (با بگەڕێینەوە دواوە هێز تووڕەیە لە سەوی کەوتوو.)، لەم دەڵێ شیعرەدا جوانییەکی بەونە بەرهەم هاتووە لە هەمانکات، بارگاوییە بە خۆیاەی زانستی و فەلسەفی، لە سەرەتا ئەو پرسیارە لەلای خوێنەر دروست دەبە بە هێز تووڕەیە لە سەوی کەوتوو...؟! لەنێو قووڵایی بیرکردنەوەدا ڕاستەوخۆ بیرمان بە لای (نیوتن و هاوکێشەی کێشی زەوی) دەچێت، دواتر تێکەڵ بە ململانێی نێوان هێزەکانی مردن و ژیان دەبینەوە. لەم وێنەیەدا دیکتاتەر زەوی کردەتە گەستانێکی گۆڕە، زەوی هەمایە بە مردن، ئاسمان لە سەرووی سەوکەوە، ڕووناکی و خەرەتاو و ئەستێرەکان و بەپێی بیرکردنەوە ئایینەکان خوداوەندەکانیش لەوێن، خوداوەندیش خاوەن هەموو دەسەڵات و هێزێکە، ئاسمان هەمایە بە ژیان، لەنێوان ململانێی (هێزی زەوی و هێزی ئاسمان) سەوکە ململانە و ئەنجامەکان یەکلایی دەکاتەوە، دەکرێ سەوکەش هەما بێت بە (مرۆڤەکان و نیشتیمان و هەموو شتە جوانەکان.)، دواجار سەوکە دەکەوێت.، هێزی مردن واتە (هێزی زەوی) زاڵدەبێت بەسەر (هێزی ئاسمان) واتە هێزی ژیان، بەگومان لەباروزروفێکی وا کە شەش شەپەڵ لەی دابە و شەشگەڵەکان هەبخلیسکێن و بکەون، هەروەها چاویان پێبە لە ڕووناکییەکی چرووک، تروسکایی هیچ گەڵانکارییەک نەبیندرێ و مرۆڤکان بە سفرەی خاییەوە لەژێر سێبەری درەختی گەستانەکان

پاکەوتبن بەگومان جووڵەکان بە ئاراستەی مردن دەڕۆن بەیە شاعیر لەنەو ئەو نائومێدییە گەورەیەدا دەڵێت (تەواو بەدواجار لەرەوە دەڕۆین)، ئەم دێڕە شیعرە ڕەهەند و ماناکانی، بە من جگە لە ئەستیتیکا و چێژ، گرینگی و مانایەکی گەورەتری هەبوو، من مانیفەستەکم نووسیوە لە (سێ بەش) پێکهاتووە، گەشنیگا و تەوانین و بیرکردنەوەکانی ئەزموونی خەمم بە شیعر لەم مانیفەستە چێ کردەتەوە، کە بەشی یەکەمی بەناوی (شیعر فەرمێکی بەدەنگ نییە) (بەشی دووەم شیعر عەشقێکی گەورەیە.) لەم بەشەدا واتە لە بەشی دووەم دەڵێم (شیعر ئەو عەشقەیە پەاوپێ لە خەون و ئومێد و جووڵە، فەرمێکی پێ لە قسەیە و هاوتەریبە لەگەڵ ژیان و بەها مرۆییەکان، شاعیر بیرمەند نییە، بەڵام لە ڕێگەی بیرکردنەوەکانی دەتوانێ پرسیاری بیرمەندانە بەرهەمبهێنێ، شاعیر فەیلەسووف نییە، بەڵام لە ڕێگەی پاشخانە مەعریفییەکەیەوە دەتوانێ پرسیاری فەلسەفی بوروژێنێ، شاعیر گەیدەیەکی جواننەاسە بە دەزینەوەی جوانییەکان هەموو گەردوون لەبەردەمی دایە، ئاسمان و کیشوەرکان و ئەقیانووسەکان و تەنانەت وردە ئەستێرە دوور دوورەکانیش، دواجار شیعر عەشقێکی گەورەیە، ئەشقیش میلەدییە بەردەوامەکەی ژیانە و ژیانیش دەقێکی شیعری ناوازەی پێ لە جوانی و چێژە). ئەم دەقە ئەوەی پیشانداین کە شیعر (فەرمێکی بەدەنگ نییە)، شاعیر دەتوانێ دەنگ و هاوارەکانی خەی بەسەر هەموو ئەو هێز و هێکارانە بەرز بکاتەوە کە دەیانەوێت ژیان ناشیرین بکەن و خەونە جوانەکانی مرۆڤ لەباربەن، هێروەها شیعر لەتوانایدا هەیە، بارگاوی بێت بە خەیاڵی زانستی و فەلسەفی و لەنەو مەعریفەیەکی فرەهەند ئیش بکات، دواجار پرسیاری زانستیی و فەلسەفیش بوروژێنێ، بەیە دەخش بووم بە خوێندنەوەی ئەم دەقە بە من وەک ئەوە وابوو بە قەڵەمی جوانیی نووسرابێتەوە، ئیتر هاوڵەی شیعرییم، دووبارە هیوای خەشبەختی و بەختەوەرییت بە دەخوازم، بە ئومێدم لەنەو ووبەری شیعر و ووبەری داهێنان، قەڵەمەکەت هەر بە بەشت بێ و سەاو لە شیعری باڵا.

١٢/ ٩ ٢٠٢٠ – کەنەدا

تێبینی قەسیدەی (تەواو بە دواجار لەرەوە دەڕۆین) لە (دە) شیعری تر پێکهاتووە بەم ناوانە (ڕوخسار و شوێن, جێناوەکان, ڕێگاکانی دەوروبەر, گەشەی ڕەنگ, ئاوازی چاوپێکەوتن, بلیتی ژمارە بیست و هەشت, ئەمڕۆ گەرانییەک دەگوترێ, بەڕەنگ, کاتی تایبەتی ڕووبار, ستایشێک بە جوودی).

گۆڤاری ٨.. ناڤێ حەسەن

(باران ، میهر ، ڤەشبوونەوە ، تابلۆ ، وەهم ، دەزێخ ، ئومێد ، سروشت ، ونبوون ، کەنەدان ، مردن ، بەرائەت ، ئەبەدی ، یادەوەری ، عەشق ، نائومێدی ، ئەشقیا ، دابەزان ، ناتەبا ، هاوڤێ ، کەوتن …)

١

(…….)

ژیانمان / دەزێخ
مەژوومان / دەزێخ
ئایندەمان / دەزێخ
لێنەو ئێم نائومێدی و مردنێ کوشندەیێ
ئیدی گەلێ /
بەهەشت چ درێیەکی گەورەیێ …!

٢

(…….)

تێ لێ هەمی
نەو کەفوکوڵی
سەر مەنجەڵێ شیرەکی کوڵاو دەچیت
لێ چاوتروکانەکدا ون دەبیت
تێ تەنها / لێنەو روویەرێ نادیارەکان و
ونبوون بوونت هەیێ / ئەی شێخ …!

٣

(…….)

تێ یەکەک لێ پەریەکانی خودا و
ڤینەسێ سەوداسەر و سەرمەستەکانی منیت
لێنەو پەرستگێ ڤوناکەکانی
نەو خەون و شیعرەکانم دەژیت …!

٤

(……)

تێ لێو دەڤێ بارانێ دەچیت
کێ هەمیشێ

لەوی پنجە گیاکان تەدەکەیتەوە
سەوزایی بە سروشت و
هەناسەش بە قەمەکەی من دەبەخشیت ...!
٥
من لەمەودوا
یەکەک
لە کتەبە شیعرییەکانم ناو دەنەم
تەی / خەونی من ...!
٦
(.....)
لەنەو چاوەکانت مردنی خەم و
لەنەو نیگاکانت جەستەی شیعرەکانم و
لەنەو دەپە فرمەسکەکانیشت
گەستانی خەونەکانم دەبینم
لەگەە ئەوەش
من پەم لە جوانییەکانی تە
بەام هەموو ەژە
لە بناری مەمکەەکانت
نائومەدییە گەورەکانی خەم دەنووسمەوە
٧
(.....)
تە دەت هی خەتە
بەام من نا
منیش خەونەکانم هی خە من
بەام تە نا
جیاوازییەکانی ئەو دونیاشمان
دەزەخ بە من و
بەهەشتیش بە تە ...!
٨
(.....)
١/ (بەت نووسیبووم
وا لەنەو دەریای مائاوایی
بلق بلق دەخنکەم ... !)
٢/ چیت بە بنووسم ئازیز
هەموومان دەمەکە
لەنەو ەووبارە لیخنەکانی نائومەدی
خنکاوین

هەر دەبێن و
پەنجەرەیەک نادزینەوە بە ڕوانین
ڕووناکییەک نابینین بە ئارامبوونەوە
هاوەڵ / دەمەکە دەمەک
بە دەستاەی دەندەیی یەکتری دەهاەین
کاتژمێری خەونەکانیشمان
چک چک چک
جار جار دەوەستە و
جارجاریش
بە لینگە قووچی دەسووڕێتەوە
٩
(.....)
مندااەیم لە نەو مندا
نەک هەر نیشتیمانم
هەموو گەردوونی داپەشیوم
هەربەیە ئەستاش
بە خەیاڵەکانی مندااەیم / خەون دەبینم
لە نەو شیعرەکانیشم
بە زمانی مندااەیم قسە دەکەم و
بە دەستە پاستیلەکیش
لەسەر دەفتەر ڕەسمەکەم
خەتخەتەکەی ڕەنگاوڕەنگ دەکەشم …!

تەبینی : خوێنەری خۆشویست ناونیشانی ئەم وردە شیعرانە لەو وشانەی سەرەوە هەڵبژێرن ، هەندەکیان زۆتر لە ناوەک لەخەدگرن . خەتان ئازاد و سەرپشک بن لە دانانی ناونیشانەکان …!

دیسەمبەری ٢٠٢١

میری بەهەشت.. ناڵە حەسەن

شازادەیەکی شەوگەڵە
چاوەکی پە لە ئاگر و
چاوەکەیتر پە لە دوکەڵە

گیرفانەکی پێ لێ باروەت و
گیرفانەکەیتر پێ لێ حەشیش
شازادە
جارجارە لێنەو ئەشکەوتەکی تاریک
لێگەڵ ئەسحابەکان دەچیتە خەوەت و
دواتر خەوەکی قووڵ قووڵ
زەرجارانیش
بەدەم خەوەوە دەدەکات
بەدەم خەوەوە قسان دەکات
بەدەم خەوەوەش دەفەیت
شازادەیەکی شەواو / شەواوەکی شەڕانگێز
هەر بەدەم خەوەوە
شیرە دووسەرییەکەی لە قەڵغان دەردەهێنێ
بەرەو بەهەشتی خۆنێ دەزەخییەکانی دەڕوا
دەڕواو دەڕواو دەڕوا
دەڕوا و ئاوێ ناداتەوە
هەرچییەکیش بێتە بەردەمی
ڕووناکی
با
باهێندە
مەروولە
تەنانەت خاخاڕەکەکانیش / خەڵتانی خوێن دەکا
هەندەکجاریش / لەسەر بەرماڵەکی ڕەشی ئاوریشمین
بەرماڵەکی ڕەش ڕەش
بەدەم دوعا و نزاوە
کەنەش بە دەو و داینەسەرکان دەبات
شازادە
خەی و جانتایەک پێ لێ وەهم
خەی و بوخچەیەک پێ لێ خەون
خەی و گەزەیەک پێ لێ شەراب
لەسەر پشتی ئەسپی گەردەلوول
بەسەر پردی سیراتەوە
پردەکی سەرابی سەما دەکات
لێنەو بەهەشتیش
دەرگای ژوورەکان بەسەر تەنیایی خەی دادەخات
پێنجەرەکانیش
بە پەردەیەکی ئەستوور دادەپۆشێ

فەرمان بە حەریبەکانیش دەدات
تیر بگرنە / شەپۆلەکان و خەرتاو و جەستەی سەوزایی
بەیار دەدات
جگە لە گوڵە حاجیلەکان / هەموو گوڵەکانیتر دەبە بمرن
جگە لە پایز / هەموو وەرزەکانیتر دەبە بمرن
جگە لە مانگ / هەموو ئەستێرەکان دەبە بمرن
کاتژمێری دەستی شازادە زەمەن ناخوێنتەوە و
شەو و ڕۆژ لەیەک جیا ناکاتەوە
چاوەکانی
جگە لە پەیکەرە بەردینەکەی خۆی
هیچ زیندەوەرێک و بوونەوەرێکیتر نابینن
هەر خۆیی و هەر خۆیی و هەرخۆی
دواجار بەیار دەدات
هەرخۆیشی ببێتە میری بەهەشت …!

تەموزی ٢٠٢٠

شیعر و گەندەر.. ناڵە حەسەن

بە نووسینی ئەو بابەتەم ، یان دیاریکردنی پەیوەندییەکانی (شیعر و شاعیر و گەندەر _ ڕەگەز) بەوەوە دەست پێدەکەم ، زەرجاران لە دیمانەکان یان قسەکردن لەبارەی شیعر و شاعیران دەڵێن ، ژنە شاعیر (کەژاڵ ئەحمەد) یان خانمە شاعیر (ئاوەزان نووری یان هەر کوردە) یان هەر کەسایەتییەکی ژن یان کچ ، ئەوانەی کە شاعیرن . بەڵام / هەرگیز نەمان بیستووە و نەمان بینیوە بڵێن / پیاوە شاعیر (سەباح ڕەنجدەر یان کەریم دەشتی) ، زەتر دەڵێن / (سەباح ڕەنجدەر)ی شاعیر یان (کەریم دەشتی) شاعیر ، بە شاعیرەکانیتریش بە هەمان شێوە .. ئێمە لەنێو ڕووبەری ئێم باسەمان کە ناوی کەسی دووەم بە شاعیرەکە بەکاردەهێنین ، مەبەستمان خودی کەسەکە یان کەسایەتییەکە نییە هەندەی / مەبەستمان (ئەوی شاعیرە) ، بە ناوی کەسی یەکەمیش (مەبەستم خۆم نییە ، بەڵکو مەبەستم (منی شاعیرە) . بەیە / کە باس لە (کەژاڵ ئەحمەد) دەکەین / مەبەستمان لە (کەژاڵ ئەحمەد سەعید) نییە بەڵکو ، مەبەستمان لە

(کۆژاڵ ئەحمەد)ی شاعیرە ، واتە (ئەوی شاعیر) ، یان بە (سەباح ڕەنجدەر) مەبەستمان لە ، (سەباح سابیر حەسەن) نییە بەڵکو ، مەبەستمان لە (سەباح ڕەنجدەر)ی شاعیرە . لەڕدا پرسیارێکی جەوهەری دەکەین ، ئایا دەکرێت بڵێین / (ژنە شاعیر تەرزە جاف یان پیاوە شاعیر شەرکە بکەس ..؟) . یان (خانمە شاعیرەکان و پیاوە شاعیرەکان …!) ، لەڕدا وەڵامی ئەم پرسیارە نادەینەوە ، دواتر لە سیاقی قسە لەبارە کردن و ڕوونکردنەوە و باسکردن لە نموونە و فاکتەکان ، وەڵامەکە بەشەویەکی ڕەشن و ڕوون خەی دەدات بە دەستەوە و منیش وەک نووسەری ئەم بابەتە / وەڵامی کەنکرەتی خەم دەخەمەوو ، هەندە هەیە لەڕدا تەنها ئەو تەبینیە دەخەمە ڕوو یان بیرتان دەهێنمەوە کاتێک دەڵێن / خانمە شاعیرەکان ، یان پیاوە شاعیرەکان ئەوە باس لە کەسایەتییەکان دەکەن ، نەک ئەوانی شاعیر ..! چونکە بەبەوای ئەمە خودی کەسەکان و کاراکتەرەکانییان جیاوازە لەگەڵ ئەوانی شاعیر ، بە ڕوونکردنەوەی ئەم بابەتە و بە شەڕبوونەوە بە نەو قووڵایی مەبەستەکانم ، لەڕدا لە ئەزموونی شیعر و (منی شاعیر) دەستپێدەکەم و چەند نموونەیەک لە شیعرەکانم دەهێنمەوەو باسیان دەکەم . لە کەپلەی یەکەمی (سروودی بەرەو یەکسانی) دا دەڵێم ..

لەو ڕەژەوەی نرخی مرۆڤ بەتە کاڵا
پشتم لەژێر قوڕسایی کار کەم بەتەوە
مەری زەعیفە و کەیلەتی بەناو چاوم لکێندراوە
هەوری ڕەشی پیاو سالاری
بە قووڵایی ڕەحی گەشم شەڕبەتەوە …!

ئەم شیعرە لە ناوەڕاستی نەوەدەکان نووسیومە ، کراوەتە سروود و لەلایەن مەسیقاژەن (پایەدار بەرزنجی) ئاوازی بە دانراوە ، دوو سە ساڵ لە مەراسیمی(هەشتی مارس) لە هەولێر بە کەرس گوتراوەتەوە ، کە ناوەڕۆکەکەی باس لە جەگەو ڕەگەی ژنان و ئازار و ستەمێک لەسەر ژنان دەکات ، لەنەو دەقەکەدا . ژنێک باس لەخەی دەکات و دەڵێت ،(لەو ڕەژەوەی نرخی مرۆڤ بەتە کاڵا ، واتە لەو ڕەژەوەی موکەدارەتی لە (گشتییەوە گەڕاوە بە تاک و ئامرازەکانی بەرهەمهێنان کەوتونەتە دەست پیاوان) ، لەو کاتەوە چەوساندنەوەی مرۆڤ لەلایەن مرۆڤەوە دەستی پێکردووە و چینەکان دروست بوونە و یەکەمین قوربانییانی ئەم چەوساندنەویەش ژنان بووینە ، لە قۆناغی بە ڕەحمی سەرمایەداری و لەژێر سایەی سیستەمی پیاوسالاریش ژان و ئازارەکانی ژنان بەوپەڕی گەیشتوون ، بەیە دەڵێ (هەوری ڕەشی پیاو سالاری بە قووڵایی ڕەحی گەشم شەڕبەتەوە ..!) ، ئەگەر لەم کەپلە شیعرە و لە ناوەڕۆکەکەی ورد بینەوە دەبینین ، ئەوە ژنێکە قسە

دەکات و باس لە ئازارەکانی خۆی دەکات ، بەڵام (منی شاعیر) ئەم شیعرەی نووسیوە ، واتە دەنگەکی مەیینە لەنێو منی شاعیردا هاتە قسە ، (منی شاعیر) لەنێو ئەم دەقە شیعریە کەسێکی مەینەم یان دەنگەکی مەینەم لە خەمدا بەرجەستە کردووە ، بەدەر لەوەی خەم وەک کەسایەتی چیم و چ گەندەڵکم هەیە ، من باس لە (منی شاعیر) دەکەم لەنیو ئەو دەقەدا .. لە شیعرەکی ترم بەناوی (شەباهەنگی بەفر) ، لە شوێنێکی شیعرەکەدا دەڵێم ،

خەم دەخزێنمە نێو باوەشی هەمی ڕووبارە شەرمنەکان
لەگەڵ کازێوەی عەشق پێکەوە سەفەر دەکەین
دەمەوە لە ئاهەنگی لە دایکبوونی خەر سەما بکەم
تا لە بەهەشتی خۆنە سک پڕکانی بەهار
دەسکە گوڵێک بە تەمەنی کچێنی خەم و بە گەڵا پایزییەکانی
ئەم دەڤەرە بە دیاری بهێنم …!

ئەم شیعرە بەروارەکەی لە (ئازاری ١٩٩٦) نووسراوە و دواتر لە ساڵی (١٩٩٩) لەگەڵ کەمێک شیعرەکی تر لە کتێبی (عەشق و بەرائەتی ئاو) بڵاوبەتەوە ، شیعرەکە باس لە عەشق و نائومێدییەکی گەورە دەکات ، لەبارەی خەمی کچێنی و خەمی گەورە کچان دەدوێت ، لە شوێنێک بە ڕەشنی دەڵێت ،(ئەمشەو هەردوو مەمکی تەمەنی کچێنی عەشق بەسەر شانم شەبەتەوە ، لە قووڵایی دڵە خەمناکەکانییان ، تف لە ئاوەزانبوونی هەوری ئافات و خۆنە کابووسییەکانی قەدەر دەکەن ..!) لەڕەدا مەبەستمان نییە خوێندنەوەیەک بە دەق و ناوەڕۆکی (شەباهەنگی بەفر) بخەینەڕوو ، هەندێ مەبەستمان ئەو کەپلە شیعرەی سەرەوەیە کە شاعیر / باس لە کچێنی خەی دەکات و دەڵێ (دەمەوێت ، دەسکە گوڵێک بە تەمەنی (کچێنی خەم) و بە گەڵا پایزییەکانی ئەم دەڤەرە بە دیاری بهێنم …!) ئیتر چی لەمە ڕەشنتر و ڕوونتر هەیە کە شاعیر ، لەنێو ئەم دەقە شیعریە باس لە کچێنی خەی و خەمەکی قووڵی کچانە دەکات ، واتە دەنگەکی مەینەی لەنێو خەیدا بەرجەستە کردووە و کچێک یان گەورە کچێک لەنێو ئەودا هاتە قسە ..! یان لە قەسیدەی (ڕەشبەڵەکی ڕەح) کە قەسیدەیەکی درێژە ، لەساڵی (١٩٩٥) نووسراوە ، لەشوێنێکی ئەم قەسیدەیە دەڵێم ،

ئێستا
ڕووباری نێوان مەمکەکانم ئاوەکی شڵووی
پێدا دەڕوات ..!
ئێستا من لەناو گێژاوی سەرگەردانی ، هاژەی
تاڤگەیەکی دە تەنگم ….
دەی گوێ گیان دەی ،
دەورە / لەسەر نینۆکەکانم

لەسەر پشتی هەردوو دەستم
لەسەر پەنجەکانی لەوم بەوە
تا بەتەوە بئاخقم و بە تەوەش هەناسە بدەم
تا بە تەوە بمناسنەوە و لەم غەریبییەدا
ئەنگی ئەیشتووم بەتەوەبەر
دەی گوڵگیان
دەماچم کە
دەبم گوشە
دەبەنم کە
دەی گوڵکەی خەم دەی ..!
دەقی (ئەشبەنگی ئەح) قەسیدەیەکی درێژە ، یەکەکە لە ئەزموونە سەرتاییەکانی من لەگەڵ هەناسە درێژیم لەنەو دەقی شیعریدا ، قەسیدەیەکە ناوەنگەکی پە لە بەرز و نزمی و پە کەشمەکەشی هەیە ، بەزمانەکی تەڵ و ناسکی شیعری .. ئەمە مەبەستمان ئەو کەپلەیە کە شاعیر باس لە (مەمکانی) خەی دەکات ، وەک کەسایەتی و دەنگەکی مەیینە دەردەکەوە ، ئەگەر ناوی شاعیری بەسەرەوە نەبەت ، خوێنەران وا دەزانن خانمەک ئەم شیعرەی نووسیوە ، لەنەو شیعرکانم نموونەیتری لەم بابەتە بەرچاو دەکەون ، با دیوەکیتر و چەند وێنەیەکی تری شیعری بخەمە ڕوو کە لەوەدا / شاعیر ئەمجارەیان وەک دەنگەکی نەرینە دەردەکەوەت ، بە نموونە لە شیعری (بە چاوە گەشەکانی ئەها) ئەو شیعرەش شیعرەکی درێژە بەنام تەنها یەکدوو کەپلەی دەخەینەڕوو ،
_ کچم ئەها
چەند ئەژەکە هاتییە دنیا
چەند بە جوانی و چەند بە نەرمی
لە ناخەوە پەدەکەنی …!
_ کچم ئەها
کە گەورە بووی بیرت نەچێت
لە ئەژانی کچەریما هاتییە دنیا
.....
ئەحی بابەی
ئەئەئە نەکەی کە گەورە بووی
خوێنی ناو دەمارەکانی
پەنجە ناسکە شووشەییەکەت شەختە بکا
گوڵە هەرەی بەرسەبەری
چاوی گەشی ئەفسووناویت ئازار بدا
لەژێر کەپری مەزارەکان چەک دابدەی

لەپی دەستت سەیری ئەستێرە و مانگ بکا …!
ئەم شیعرە لە سەرەتای مانگەکانی ساڵی ١٩٩٤ نووسراوە و دواتر لە کتێبی (عەشق و بەرائەتی ئاو) بڵاوبەتەوە ، ئەوکاتە ڕەهای کچم تەمەنی سێ چوار مانگ بوو .. لەبار و زروفێکی سەخت و وەزع و گوزەرانێکی دژوار .. بە خانۆو لانەیی و هەرجارەی لە کونج و کەلانێک ژوورێکمان بە کرێ دەگرت .. ڕۆژێک لەسەر سیسەمەکە ڕەها لەسەر پشت ڕاکشابوو منیش یاریم لەگەڵدا دەکرد ، ڕەهاش بەشۆوەیەک پێدەکەنی ، منیش لە هەموو ژیانم ئەو پێکەنینە ئەفسوناویەم لەمنداڵێکی ئەو تەمەنە نەبینیبوو ، دوای یاریکردن خەواندم . ئیتر پێکەنینەکەی لە خەیاڵما مایەوەو بوو بەسەرەتای شیعرێکی درێژ و نووسیم ، (کچم ڕەها چەند ڕۆژێکە هاتیە دنیا دە پەمبەڕە ئارەزووی ئەم هەموو پێکەنینەت لە کوێ هەنا ..؟ !) ئیتر ئەم خەیاڵە تەکەڕە بە ژیان و گوزەران و ئاسە و ئومێد و خۆونەکان و زەرشتیتر بوو .. وەکو باوکێکی دەسەز ئومێد خواستن بە ڕەها کە لە داهاتوو چەن مرۆڤێک و کەسایەتییەک بێت یان ژیانی چەن بێت و بە چ ئاراستەیەک دا بەوات ، زەر بە ڕەشنی هاتووە کە دەڕە / (کاتێک پەنجە ناسکە شووشەییەکەت شەختە دەکات ، گوڵە هەرەی بەر سەبەری چاوی گەشی ئەفسووناویت ئازار دەدات ..!) واتە دەخوازێ کە کەسێکی بەهێز و بەتوانا بێت لەسەر قاچەکانی خەی بوەستێت ، لە کاتە ناخۆشەکان و ڕووبەڕوو بە کەشە و میحنەتەکان ، نەچێت لەژێر کەپری مەزارەکان چەک دا بدات و لەپی دەستەکانی سەیری ئەستێرە و مانگ بکەن ، واتە دەست پان نەکاتەوە لەبەر هیچ کەسێک و تەنانەت هەزە ئاسمانییەکانیش …! لەڕەدا دەبینین شاعیر وەک باوکێک قسە بە کچەکەی دەکات واتە ، دەنگێکی نەرینەی لەخەی بەرجەستە کردووە …! نموونەیەکیتر . لە قەسیدەی (من) کە وەکو ئەزموونێکی نوێ ناومان ناوە (دەقی تەمەن) لە بەشی یەکەم لە کەپلەی پەنجەم دا دەڕەم ..

لەنێو خەوەتگەی ژینی من
ژنێک سەرسامە بە پەنجەکانم
ژنێک سەرسامە بە قژی خاوم
ژنێک سەرسامە بە سمێڵی سوورم
ژنێک سەرسامە بە نیگاکانم
ژنێک سەرسامە بە شیعرەکانم
سەیرەکە لەوە دایە
لەنێو ئەو هەموو ژنە سەرسامانەم
منیش سەرسامم بەخەم
هەرخەم و هەرخەم و هەرخەم
خەمی تاک و تەنیا

خەم تا ئەبەد خەم …!
دەبینین لەم کەپلە شیعرەش / شاعیر لەنەو نەرجسیەتەکی تەخ دایە ، خەشەویستی بە خود لە ئاستەکی زەر بەند دایە ، بە دیدەگی (نەچە)یانە و لە ئاستی باڵا لە من و بوونی خەی دەوانەت کە / ئەو بیرکردنەوەیە بەخود بیرکردنەوەیەکە لە تەواوی (دەقی تەمەن) ئیشی لەسەر کراوە ، بەڵام ئەوەی ئەمە لەرەدا مەبەستمانە ، ئەو دەریە کە دەڵەت (ژنەک سەرسامە بە سمەڵی سوورم …!) ، سمەڵ هەمایە بە پیاو ، واتە لەرەشدا شاعیر دەنگەکی نەرینەیە .. لەم نموونانە بینیمان منی شاعیر لەیەککاتدا لەنەو ەووبەری شیعرەکاندا ، هەم دەنگی مەیینە و هەم دەنگی نەرینەی لەخەیدا بەرجەستە کردووە ، هەکارەکەش ئەوە بووە / هەر لەسەرەتای ئەزموونی نووسینی شیعریم ، ویستوومە جیاواز بیربکەمەوە و جیاواز بنووسم ، چونکە ئەوە بیرکردنەوەی جیاوازە فەرم و ناوەڕۆکی جیاواز بەدوای خەیدا دەهەنەت ، نوەخوازیش هەر لەنەو ئەم هاوکەشەدا مانا پەیدا دەکات ..! تا ئەرە چەند دیمەنەکمان پەشان داوە ، هەشتا هەکار و وەڵامی پرسیارە جەوهەرییەکەمان نەداوەتەوە و بەڵام زەرباشم لەبیرە / لەناوەڕاستی سالی نەوەدەکان ، ئەوکات بە ئەمەیان دەگوت (شاعیرە لاوەکان) ، لە گازینەی (مەچکە) ەژنامەنووسەکی برادەرم پرسیارەکی لەکردم و گوتی / (ناەڵ حەسەن) تە لەنەو شیعرەکانتدا زەر باسی (مەمک) دەکەیت و وەکو (کچەک) دەردەکەویت ، ئەگەر ناوت لەسەر شیعرەکانت نەبەت و یان وەنەت لەگەڵیان نەبەت کەس نازانەت تە کوەیت یان پیاویت ..؟! منیش لەناخی ناخەوەم پرسیارەکەم زەر پەخەش بوو ، لە وەڵامدا گوتم / ئاخر من کە دەچمە نەو جەوی شیعری و بەنەو دنیای خەیاە ەدەچم و قووە دەبمەوە لەوەدا ، لە واقیع و لەخەم دادەبەم ، لەوەدا من نازانم نەرم یان مە ، منداەم یان پیر ، تەنها مرۆڤەکم هیچیتر ..! برادەرەکەشم سەرسام بوو بەوەڵامەکەم و قەناعەتی بە قسەکانم هات .
ئیتر لەمبارەوە ، (نوکتە و سەرگوزشتە و باسی خەش خەشیش هەن …!) . ئیتر ئەم حاەتە لە نەو خەیاە و باری دەروونیم مایەوە ، تا ئەزموونم بەرەو سەرووتر دەچوو کاریگەری ئەم بارە دەروونییەم لەنەو ەووبەری شیعر و خەیاەە شیعرییەکانم تەختر دەبوو ، بەڵام نەمدەتوانی بەشەوەیەکی گونجاو تەعبیری لەبکەم و یان لەنەو پانتیایی لەکەینەوەیەک تیەریزەی بکەم . زەمەن هات و ەیشت ، چەند ساەک لەمەوبەر لە (یوتوب) گوەم لە دیمانەیەکی(ئەدەنیس) ی شاعیر ەاگرت ، زەر جەریئانە لە وەڵامی پرسیارەک کە باسی خەی دەکرد گوتی ، (کەسایەتییەکی مەینە ، یان دەنگەکی مەینە لەنەو منی شاعیردا هەیە ..!) ، دەخەش بووم بەو قسەیەی (ئەدەنیس) ،

شیعرەکانی خەم و پرسیارەکەی ئەو ڕۆژنامەنووسە و وێنەکەی خەمم بیر کەوتەوە ، گوتم نا من هەڵەنیم ، شاعیر (بەدەر لە ڕۆگەزە بنەڕەتییەکەی خۆی) ، دەتوانێ هەم دەنگی مێینە و هەستەکانی مێینە و / هەم دەنگی نێرینە و هەستەکانی نێرینە لە خۆیدا بەرجەستە بکات ، چونکە لە دواجاردا شاعیر مرۆڤێکە بە هەموو هەستە جیاوازەکانەوە ..! لەڕەدا بینیمان / شاعیر لەنێو ڕووبەری شیعر دەتوانێ دەنگی مێینە و دەنگی نێرینە لە شیعر و دیمەنە جیاوازەکان لە خۆیدا بەرجەستە بکات ، ئێستا باس لە دەقی (بۆیان) دەکەین کە یەکێکە لە قەسیدەکانی (شیرکۆ بێکەس)ی شاعیر ، پوختە و ناوەڕۆکی دەقی (بۆیان) بەو شێوەیە ، بۆیان کچی دەیەکە سەر بە ناوچەی مەریوان ، کچێکە لەگەڵ موعانـــاتی خۆی و کەمەڵگە چەوســـاوەکەی دەژی ، ئەم ژیـــانە نـــابەرابەرەی بە قەبـــووە نـــاکرێک ، چ وەک کچـــێک چ وەک کەسایەتییەکی کوردی ژێردەستە ، شەوانان تا درەنگی شەو سەدان پرسیار بەخۆیاەی دادەت ، (شەرکە بێکەس) لە بەشێکی قەسیدەکەی دەڵێت ،

ئێستا کەنیشکی ئەم دەیە
دەت و ئەوا و قسەی پەیە
قسەکانی لەلای هەندە
وەک شەمامە هەڵئەگیرە ....
ئەم کیژەمان وەکوو
چاوی بیری زیت بوو
گشت شەوگارە
لەژێر لەفەی کون کونەوە
بە قەد ژمارەی ئەستێرەی
شەوی هاوینانی ناودە
هەنگی پرسیار لەناو سەریا
ئەو ڕۆژان و
تا بەربۆیان
نەیان ئەهەشت چاو لەک بنە
ئەم بە ئەژی ؟ ئەو بە ئەمرە
ڕەنج بە ئەخورە ؟
ئەم بە دیلە ؟ چەن ڕاپەڕە ؟

بۆیان / هەشیارییەکەی دەگاتە ئەو ئاستە بۆیار دەدات چەک هەڵگرە و ببە بە پەشمەرگە . ئەم بۆیارەی لەلای پیاوانی ئایینی و هەندە لە کەسەکانی دەکەی دەبەتە مایەی ڕەخنە و توانج بەڵام ، بە کیژەڵان و زەرەک لە کەسانی هاودەمی خۆی مایەی دەستخۆشانە دەبەت ، بۆیان پەشمەرگەیەکی ئازا و چالاک دەبەت ، دەبەتە سەردەستەی گرووپەکەیان

، دوای ماوەیەک نامەیەک بە ماڵەوەیان دەنێرێ ، چونکە بەیان ئەستا هەندێ کەسایەتییەکی خەشوویستە نامەکە ئەودەست و ئەو دەست دەکات ، لەماوەی یەکدووەژا نامەکە گەچراو و کێن دەردەکەوێ ، لە ترسی دەان و لەناوچوون دەیبەن لەمزگەوت بە مەکبەرە دەیخوێننەوە ..!
دواتر بەیان شەهید دەبێ ، شاعیر لە کۆتایی قەسیدەکە ، دەڵێت ،
بەیان بەیان بەیان
ئیتر بەیان هەر بە تەنها
دار گەلاسی مەریوان و ئەران نییە
کانی سنە و بەکان نییە
ئەمە و سبەینە و داهاتووش
ئیتر بەیان کیژەکەی دایە گەورەی کوردستانە
ئیتر بەیان لە ئەستەوە
ئەستێرە سوورە گەشەکەی هەژارانی گشت جیهانە ..!
تا ئێرە وەکو بەبیر هەنانەوەیەک پوختەیەکی کورتمان لە ناوەڕۆکی دەقەکە باسکرد ، بەڵام مەبەستی ئێمە لە باسکردنی ئەم دەقە ئەوەیە کە شاعیر ، لە شوێنێکی دەقەکە ، ووە لە ژنان دەکات و وەک پەیامبەرێک ، پەیامبەر بە مانا ئایینییەکە نا ، بەمانای وەکو مرۆڤێک پەیامی پێیە ، یان وەکو قسەکەرێک قسەی پێیە ، چونکە دواجار شاعیر لەنێو شیعرەکانیدا قسەکانی خۆی دەکات .. جا ئەو شاعیرە یان ئەو پەیامبەرە دەکرێ کەسایەتییەکی مێینە بێت ، چونکە لەسەر سەکۆیەک رووی دەمی لە ژنانە و قسە بە ژنان دەکات و دەڵێت ،
ئەی ژنانی وەاتە قژ سووتاوەکەم
بەیان زەنگە
گوێی لێبگرن !
دەستەژێ ئازادیی
ناو ئەوەیە
سەر هەڵبڕن
بەیان دەمی ئەو پاچەیە
شەوە زەنگتان ئەوخەنە
دەنگ هەڵبڕن
بەیان ئەو دارو خشتەیە
دنیای تازە پێکدەهێنە
چاو هەڵبڕن
بەیان لوولەی ئەو چەکەیە
مەرگ ئەمرێنە
کوان ؟ ! ڕاپەڕن ..!
لە وردبوونەوە لەم دیمەنە شیعرییە ، هاوکات دەکرێ خوێندنەوەی

ئەوەشی بە بکەین کە شاعیر ، دەنگەکی مەینە نەبێت ، دەکرێت دەنگەکی نەرینەی ئازادیخواز بێت ، واتە پیاوەکی ئازادیخواز بێت ، هیچ لەناوەڕۆکی قسەکان و پەیامەکە ناگۆڕێت ، واتە لەنێو ئەو پەیامە شیعرییەی (شەرکە بەکەس) ئەو هاوکێشەیە دەبینین کە / (ئەوی شاعیر) لە یەککاتدا ، توانیویەتی هەم مێ بێت یان نێر ، دواجار مرۆڤەکە لە قووڵایی هەستەکی ئینسانی باسی لە نابەرابەری و جەور و ستەمی سەر کەمەگایەکی ژەردەستە کردووە ، واتە(ئەوی شاعیر) بەدەر لەوەی لە گەندەڵەکەی هەرچییەکە ، وەکو مرۆڤێک هەستەکانی خۆی لە ڕوانگەی مرۆڤبوونەوە ، بەرامبەر بە کەسێک و کێشەیەک خستەتە ڕوو . لەڕدا دەمانوەت باس لە دیمەنەکیتر ، یان دیوەکیتری ئەم باسمان بکەین و چەند نموونە و فاکتەک بخەینەڕوو ئەویش ، (ژن و مەسەلەی ژنان)ە یان کێشەی ژنان لەنێو ڕووبەری شیعری دا ، لە کەمەگەی تەقلیدی و دواکەوتووەکان ، (ژن بوون) کێشەیەکە و ژنان هەمیشە ڕووبەرووی ستەم و چەوساندنەوە دەبنەوە ، بەیە هەوەدان و خەباتکردن بە بەدەستهێنانی ماف و ئازادییەکان ، هەم لەلایەن ژنانی وشیار و بەشێک لە پیاوانی ئازادیخوازیش ئامادەیی هەیە ، بەیە دەبینین زەرەک لە ژنان ، ئەوانەی شیعر دەنووسن و شاعیرن ، لەنێو ڕووبەری شیعرەکانییان باس لە هەستی ژنانەی خەیان دەکەن و وەک دەنگەکی مەینە دەنگ هەدەبن ، تا ئەو ئاستەی شانازی بە ژنبوونی خەیان دەکەن ، کە ئەمەش خاڵێکی پەزەتیف و شکەدارە ، یان لە پەنا ئەو دەنگهەبەینە و دەربەینەی هەستە مەینەییەی خەیان باس لە کێشەکان و پەیوەندییەکان و خەمە کەمەایەتی و فەرهەنگی و کلتووریەکان دەکەن ، بەڵام با بزانین دەربەینی ئەم دەنگە مەینە و هەستە ژنانەیە ، دەبێتە هەی ئەوەی کە / چەمکی گەندەر ئەو کاریگەرییەی هەبێت لەنێو ڕووبەری دەق و تا ئەو ئاستەی مەری گەندەری پەوە دیار بێت ..! لەڕدا باس لە شیعرەکەی (کەژاڵ ئەحمەد)ی شاعیر دەکەین ، بەناوی (باخەوان ماندووترە لە ئاو) ، شاعیر لە سەرەتای شیعرەکە دەڵێت ،

پێت سەیرە نانووشتەمەوە
بە تەنیا بە
بەنکردنی گوڵەک نەبێت
یان بە ماچکردنی ڕووەتی منداڵەک
سینگ و بەرەک ناکەمەوە
بە شیردان بە شیعرەک نەبێت
یان ئەوینی لەبیرکراوی شەماڵەک ..

(کەژاڵ ئەحمەد) لە بەشەکیتری شیعرەکەیدا دەڵێت ،

پەناکەنم بەدەم کەڵووی

جەستەی نیشتیمانەکەو
بەگەنی کردووە
ناشگریم لە بەردەم قوزیەکدا بەهەیەو
حەوزی ژیانی ئەم خەڵکە لیقبووە !!
دیوارەک باشتر گوە دەگرێت
بەردەک باشتر هەست دەکات
باڵندەیەک سەیر لە بەر من
خەمبار دەبێت و
سبەی دەمکات بە جریوەی چیڕەکەک ...!
بەشەویەکی گشتی / شیعرەکە لە ڕووی زمان و شیعرییەتەو ، شیعرەکی جوان و نایابە ، ناوەڕۆکەکی قووڵی هەیە ، بەخەرایی لە دەرگای زەر کەش و ململانێی داوە ، هەستەکی ژنانەی ڕەشنی دەربڕیوە بەتایبەت بەرامبەر بەوەی کە ، پێیان وایە ژنام زەعیفە و لاواز و بەهێزن ، ، یان خەمکانی نیشتیمان و کەشکانی ڕۆژ و زەر شتیتر ، وە ڕەخنەیەکی تەخ لە ئەوی بەرامبەری دەگرێت جا هەرکەسە بێت ، لەڕدا نامانەوێت بە قووڵی باس لە ناوەڕۆکی دەقەکە بکەین ، بەڵام هەر بە خوێندنەوەیەکی خێرا ، دوو شت دەبینین / شاعیر دەیەوێت کەسایەتیەکی بەهێز و متمانە بەخەبوو بەمانای کەسایەتیەکی ئازا بەرجەستە بکات ، کە بە بەرامبەرکەی دەڵێت / پێت سەیرە نانووشتەمەو ..! یان دەڵێ / پێناکەنم بەدەم کەووی جەستەی نیشتیمانەکەو ، یان / ناشگریم لە بەردەم قوزیەکدا ..! ئەمانە هەمووی هەما و نیشانەی بەرجەستەکردنی کەسایەتیەکی بەهێزن ، هاوکات باس لەهەندە شت دەکات کەلای ئەو گەورەو پیرەزن ، بە نموونە / نانووشتەتەو بە تەنیا بە بەنکردنی گوڵەک یان ماچکردنی ڕووماتی منداڵەک نەبێت ، یان سینگ و بەرەکی خەی ناکاتەو بە شیردانی شیعر نەبێت ، دیارە شیردان لە ڕەی مەمکەو هەمایە بە ڕەگەزی مەینە ، بەڵام ئەو لەو هەستە ژنانەیەو دەیەوێت (گەورەیی و گەردوونیەتی شیعر)مان پەشان بدات ..! کە ئەوەش چ لە نەنووشتانەوەکەی بە تەنیا بە بەنکردنی گوڵەک و ماچکردنی منداڵەک / یان سینگ و بەرەک نەکردنەو بە شیردان بە شیعر نەبێت ..! لەڕدا دیمەنەکی ناوازەی پە لە شیعرییەت و جوانکاری نەخشاندووە ، ئەگەر زەتر ورد بینەو و بپرسین ، ئایا چەند کاریگەری گەندەر لە پشتی هەستکانی نەو ئەم دەقە دەبینین ..! شاعیر لە پشتی هەست و خەیاڵکانی خەی باسی کەسایەتیەکی بەهەزمان بە دەکات ، باسی پیرەزی گوە و منداڵ و گەورەیی شیعرمان بە دەکات ، باسی خەمکانی نیشتیمان و ئەزمەکانی ڕۆژ دەکات ..! کاریگەری گەندەر لەکوەی ناوەڕۆک و هاوکەشکانی ئەم دەقە دایە ..؟ ئایا ئەگەر ئەم دەقە لە جیاتی ناوی کەژاڵ ئەحمەد ،

ناوی (سەباح ڕەنجدەر)ی بە سەروە با یان هەر شاعیرێکی تر ، چی لە ناوەڕۆک و مانا و هاوکێشەکان دەگەڕێی ..؟! دواجار هەستی ژنانەش هەستێکی مرۆڤانەیە و پەیوەندی بەوەوە نییە شاعیرەکە چ جۆرە ڕەگەز و گەندەڵێکی هەیە ، مەبەستمان (ئەوی شاعیر)ە نەک کەسەکە خۆی ، بینیمان تەنانەت دەربڕینی هەستی ژنانە و دەنگی مێینەییش لەنەو ڕووبەری دەقی شیعریدا ، گەندەڵی نووسەرەکە گرینگییەک و کاریگەرییەکی ئەوتۆی بەسەر دەقەکەدا نابێت ، هاوکات / بە مەسەلەی کێشەی ژنان و ڕزگاربوون لەم کێشەیە ئەمە کاری شیعر و ئەدەب نییە ، دەکرێ شیعر و ئەدەب یارمەتیدەر بن بەڵام ، وا پێویست دەکات لە ڕەگای هەشیاری کەمەڵگا و لە ڕوانگەیەکی ئینسانی و لە چوارچێوەی یاساو دەستوورێکی مەدەرن ئەم کێشانە چارەسەر بکرێن ..! لەم بارەیەوە ، باس لە شاعیرێکی تر و شیعرێکیتر دەکەین ، ئەویش (تەرزە جاف)ی شاعیرە ، (تەرزە جاف) شاعیرێکە لەنەو شیعرکانی بە زمانی شیعری و بە ڕەشنی باس لە خۆیی و هەستکانی و هاوکات / پەیوەندییەکانی لەگەڵ خۆیی و دەوروبەری دەکات ، ڕاستگۆیانە و ڕاشکاوانە تەعبیر لە خۆی دەکات و خۆی دەنووسێتەوە ، واتە (تەرزە جاف) هەوە دەدات لەنەو شیعرکانی خۆی بێت و شاعیرێکە لەنەو ڕووبەری داهێنان و شیعر هەوەی جوانی هەیە ، شیعرێکی ئەم شاعیرەمان بەناوی (جوانترین) دەخوێنە ڕوو ، شاعیر لە شیعرەکەیدا دەڵێت ،

تە چەند جوانی
کاتێک لە باڵا و سینە و
نیگای کچەکەوە
شیعرێک دەخوەقێنی !
تە چەند زانای
ئەو کاتانەی لە کەڕەکدا
یان بەرامبەر ژنێکی جوان
باس لە مافی ئافرەت و
مافی ئازادی ئاو دەکەی !
تە چەند بەرزی
ئەو کاتانەی لە ڤیستیڤاڵێک
یان لە سەنتەرێکی گەنجان
بەسەر ئازادیی دەربڕین و
سەربەخۆییدا هەڵدەدەی!
تە چەنێک جوانیت ،
چەنێک زانا ،
چەنێک بەرز !

کەچی ئەو ڕۆژەی کچەکەت دەکەوێتە عەشقەوە:
تۆ
چەند درۆزنیت
چەنەکیش گوناح …!
ناوەکی شیعرەکە زۆر ڕۆشنە .. باسی دوو ڕوویی و درۆزنی کەسێک یان کەسەکان دەکات ، ئەوانەی لە پشتی میکرۆفۆنەکانەوە ، لە کەف و قیستیڤاڵ و گەڕەپانەکان و شوێنە گشتییەکان ، باس لە ئازادی و مافی ئافرەت و ئازادی تاک دەکەن و لەماڵەوەش بە کچەکەی خۆیان زیدانەکیان خۆقاندووە یان ناتوانن بەرگەی ئەوە بگرن کە کچەکەیان عاشق بە ، ئەوکات ئەوەی باوەیان پێی نەبێت ، قسە بریقەدار و بەناوەکەکانی خۆیانە …! یان شاعێرێک کاتێک لە ڕوانینی قەد و باڵا و نیگای کچێکی شۆخەوە ، شیعرێک دەخولقێنێ .. . دیارە دەقەکە ناوەکەکی جوانی هەیە ، شاعیر ڕاستگۆیانە باسی لە زەربەی (کەسەکانی) دەوروبەر و کەمەگاکەی کردووە بەڵام ، ئەمە مەبەستمان لە کاریگەری (گەندەر و پێیوەندی گەندەرە لەنێو شیعرەکە و خودی گەندەری شاعیرەکەش) ، با بزانین لەنێو شیعرەکەدا ئەو (تۆ) یە کێیە ؟ کە دەڵێت (تۆ چەند جوانی ، کاتێک لە باڵا و سینەی ، نیگای کچێکەوە ، شیعرێک دەخوڵقێنی !) ، ئەو (تۆ) یەی نێو ئەو وێنە شیعرییە لە ڕووی ڕەگەزەوە (تۆ) یەکی نادیارە چونکە دەکرێت / پیاوێک بێت لە قەد و باڵا و نیگای کچێکەوە ، شیعرێک بنووسێت ، یان دەکرێت ژنێکی لەزبیان بێت ، یان هەر ژنێک ، بەهەمان شێوە ، لە قەد و باڵا و نیگای کچێکەوە شیعرێک بنووسێت و جوانی ژنێک ببێتە ئیلهام بە نووسینی شیعرێک ..! بەیە (تۆ) یەکە گەندەری نادیارە لە هەمانکات ، دیاربوونیشی گرینگییەکی ئەوتەی نییە ، چونکە کەسی لەو بابەتە زۆرن لە نێو هەردوو ڕەگەزەکە ، دەکرێت ژنێک بێت چالاکوانی نێو مەیدانی مافەکانی ژنان بێت و باس لە ئازادی ژنان و ماف و ئازادی تاک بکات بەڵام ، لەماڵەوە پێچەوانەی ئەو قسانەی خۆی ڕەفتار بکات و بەتایبەت ئەو ڕۆژەی کە کچەکەی دەکەوێتە عەشقەوە ، لە نێو کەمەگە دواکەوتووەکان بە هەزاران ژن و پیاوی لەمجۆرە هەن ، بەیە لە سەرتاپای شیعرەکە / هەموو (تۆ) یەکان گەندەرو ڕەگەزیان نادیارە و دەکرێ مە بن یان نێر ..! هاوکات گەندەری شاعیریش هیچ لە ناوەکەک و بەهای شیعرەکە ناگەێت ، با ناوی (تەرزە جاف)ی شاعیری بەسەرەوە نەبێت یان ناوی هەر شاعیرێکی تر بێت ، هیچ لە بابەتەکە و لە ناوەکی شیعرەکە ناگەێت …! تا ئێرە زێتر فۆکەسمان لەسەر گەندەری شاعیر بوو ، ئێستا چەند کورتە شیعرێکی تر بە نموونە دەهێنینەوە کە فۆکەس دەخێنە سەر ناوەکی دەقەکان و گاریگەری گەندەر لەنێو

دەقەکاندا .. هاوکات مەبەستمان لە گەندەری شاعیرەکە و ئەو کەسایەتی و کاراکتەرانەش کە لەنەو دەقەکان ئاماژەیان پێدەکرێت .
(سەباح ەەنجدەری) شاعیر ، لە کتێبی (حەزدەکەم ئەوەندە بژیم)
لە شیعری (باوک و دایکم) لە دوا کەپلەدا دەەەت ،
خونچە ئیسماعیل عومەر لە ٦/١٢/١٩٥٦ دا
بە جلی ەەشەوە چووە پەردەی بووکەنی و ئاهەنگی خامشییەوە
جلی ەەش
جلی ەەش
جلی ەەش
جلی ەەش
جلی ەەش
جلی ەەش
جلی ەەش
جلی ەەش
ئەمە کاتی خۆی خوەندنەوەیەکمان بە ئەم کتێبەی (سەباح ەەنجدەر) کردووە بە ناوی ، (شیعر و چەمکەکانی / ئیرەس و سانا تەس و ئەبدیەت) ، لەنەو خوەندنەوەکەمان ئەوکاتیش باسی ئەم کەپلە شیعرەمان کردووە ، بەەام ئەستا بە مەبەستکیتر خوەندنەوەی بە دەکەین ، بەر لەهەر شتێک لەنەو ئەم وەنە شیعریە پارادەکسکی ناوازە دەبینین ، لەنەوان (جلی ەەش و پەردەی بووکەنی) کە بەشتەکی جوانی بە شیعرەکە بەخشیوە . (خونچە ئیسماعیل) واتە دایکی شاعیر ، بە جلی ەەشەوە چەتە پەردەی بووکەنی و لە ئاهەنگەکی خامشدا ، لە پشتی جلی ەەشەوە وەنەی هەموو زەحمەتی و مەینەتی و ژیانی قوەسی ژنانی کوردەواریمان بە ەەسم دەکات ، (جلەکی ەەش ەەش ەەش ەەش ... !) ، هەمایە بە ژیانەکی ئەجگار سەخت و نالەبار ، خەمەکی ئەجگار گەورە ، دیمەنەک تا ئاستی تراژیدیا غەمگین ، کەشیەکی کەمەایەتی گەورە ، ئاستی فەرهەنگی و کلتووری کەمەگایەک دەردەخات ، ئەمانە هەمووی لە دوو دەری شیعری تەعبیری لەکراوە ، هاوکات ئەلبوومەکی پە لە وەنە و یادەوەریش ، هەستەکی مرەیی گەورە ..! ەاستە(خونچە ئیسماعیل) ژنەکە و دایکی شاعیرە ، بەەام خوەنەر لەبەردەم ناوەەکەکی گەورە و پارادەکسەکی گەورە دایە ، خوەنەر لەبەردەم دیمەنەکی هەندە خەمناک دایە تا ئاستی کارەسات ، بەیە ئەوەی بیر دەچەتەوە (خونچە) کەیە ، گەندەر و ەەگەزی چییە ، گرینگ ئەوەیە کەسەکی زەحمەتکەش بووە ، بە جلەکی ەەشەوە گرینگترین شەوی ژیانی خۆی بەەەکردووە ، گەندەری کەسەکە هیچ گاریگەرییەکی لەئاست گەورەیی و کاریگەری ناوەەکەدا نییە .
تەنانەت گەندەری شاعیرەکەش ، ئەگەر هەر شاعیرەکی تر / ئەو دوو

دەری نووسیبا هەمان ناوەک و هەمان کەش و تراژیدیای بەرجەستە دەکرد …! واتە لەم دیمەنە شیعریە ، ناوەکەکە ڕەنگەکانی گەندەری هەندە کاە کردەتوە تا ئاستی نادیار یان ڕەشبوونەوە . نموونەیەکی تر / (جوول کەلچەر) شاعیرەکی ئەمریکییە ، کەسایەتییەکی ژنە ، لەهەمانکات گەرانی دەڕە و شیعری لیریکیش دەنووسە ، لە کتێبێکی شیعری بەناوی (شوەک بە بە زریپەش) ، لە شیعرەکی نەو کتێبەکە بە ناوی (خەت کەکەرەوە) ، هەرخەم شیعرەکەم کردووە بە کوردی و وا لەخوارەوە دەینووسمەوە و قسەی لەسەر دەکەین ، (جوول) لەم شیعرەدا دەڵێت ،

لە کەنار دەریا خەت کەکەرەوە
منیش دەم و لەوەدا خەشم دەوەی
خەت کەکەرەوە لەگەڵ شتە کوەیەکاندا
لەگەڵ گەرانییەکانی چەڵەکە و کەفی دەریا
لەگەڵ / با جوانییەکی شەتانەش خەی کەبکاتەوە
لەنەو چاوەکانت بدرەوشێتەوە و بانگم بکا
چونکە من ئارەزووی پیاوەک دەکەم
لەنەو قژیدا بە شتە کەوییەکان هەلانە چەبکا
ئەو پیاوەی بەسە و گە ماچ دەکا …!

شیعرەکی ناسک و جوان ، ناوەکەکەکی قووە و پە مانا ، ئەوە دەبینین / ژنەک واتە دەنگەکی مە داوایەک لە پیاوەک دەکات ، کە خەی کەبکاتەوە ، لە سەرتا هەردوو ڕەگەزی (نەر و مە) دیارن ، ژنەکە بەردەوام دەبە لەداواکەی کە پیاوەکە خەی کەبکاتەوە ، تاکو ئەویش خەشی بوەت ، لەبەدا خە کەکردنەوە ، وەک هەمایەک زەر شتی لە پشتە ، وا دیارە پیاوەکە کەسەکی هەندە نائومەدە تا ئاستی ڕەشبینی ، دەستی لە خەیی و ژیان و ئومەدەکانی بەرداوە ، ژنەکە داوای لەدەکات خەی کەبکاتەوە و بگەڕێتەوە نەو ژیان و دەست بە ئومەدەکانیی بگرەتەوە ، خەی کەکاتەوە / لەگەڵ شتە کەوییەکان ، دەکرە شتە کەوییەکان هەما بەت بە شتە یاخییەکان ، گورانییەکانی چەڵەکە هەمابە بە شتە جوانەکان ، کەفی دەریاش هەمابە بە جووڵە و هەوەدان ، کەواتە دەخوازە پیاوەکە لەم نائومەدییە گەورەیە خەی ەزگار بکات و بگەڕێتەوە نیو ژیان و لەگەڵ شتەجوانەکان بژی ، بەم شەویە دەبەتەوە بەو کەسەی کە ئەویش خەشی بوەت ، تا ئەرە ئاسایی ، ناوەکەکەکی جوان و پە مانا و گەندەرکانیش دەبینرەن بەنام ، کاتەک دەگەینە دوادەری شیعرەکە ، کە دەڵێت ،(ئەو پیاوەی گە و بەسە ماچ دەکا …!) ، ئەم دەرە هەندە پە ماناو هەندە دەرە شیعرەکی ناسک و ناوازەیە ، ناوەکەکە قووەتر پەشان دەدات ، ژیان و عەشق جوانتر پەشان دەدات ، لە بەرامبەریشدا / نائومەدی و

پەرتبوونەکان گەورەتر دەردەکەون ، خوێنەر لە بەرامبەر ناوەڕۆکەکی قووڵ قەرار دەگرێت ، گێندەرەکانی بیردەچێتەوە و دەکەوێتە نەو بیرکردنەوەیەکی قووڵ ، کەسێک گەو بەسەر ماچ بکات دەبێ / کەسێک لەونلەو بێت لە خەونی جوان لە هیواو ئومێدی جوان ، نەک کەسێکی پەرت و لاکەوتە و نائومێد ، بەیە لەژێر کاریگەری ناوەڕۆکەکی پێ لە جووڵەی ئیستاتیکی ، گێندەرەکان لە مەشکی خوێنەر وندەبن کاریگەرییان نامێنێ ، تەنانەت خودی شاعیرەکەش گەر (جوول) نەبێت هەر کەسێکیتر بێت هیچ لە مانا و ناوەڕۆکی شیعرەکە ناگەێت …!
نموونەیەکی تر / شیعرێکی (خولیا حسێن)ی شاعیر ، بەناوی (دایکم و دەریا لەیەکدەچن) ، ماوەیەک لەمەوبەر خوێندنەوەیەکیشمان بە ئێم شیعرە کردووە ، بەناوی (شیعر و دایک و میهرەبانی) ، بەڵام ، لەڕەدا بە ئێم وتارەمان دیسان قسە لەسەر دیوێکی تری ئێم شیعرە دەکەینەوە ، خولیا لە سەرەتای شیعرەکەیدا دەڵێت ،
دەریا و دایکم لە یەک دەچن
کە غەریبیی دایکم دەکەم
دەچمە کەنارەکی دەریا
نیگاکانم نوقمی قووڵایییەکەی دەکەم
لە جوانی و
لە فراوانی و
لە هەمنی دەریادا
جوانی و
هەمنی و
دە گەورەیی دایکم دەبینم
یان لە شوێنەکی تری شیعرەکەدا دەڵێت ،
هەندە دەخەش و هەندە ئارام و
منداڵ دەبمەوە
وادەزانم لە ژێر ئاسمانی چارەکە شینە
ئەفسووناویەکەی دایکم
خەم شاردەتەوە
نە عەشق دەمسووتێنێ
نە خەشویستی ئازارم دەدا
نە خەم زەفەرم پێ دەبا
نە شەکەتی پێم دەزانێ
نە تەمەن لەگەڵ خەی دەمبا
نە دەڵان تەکم دەشکێنێ
نە غوربەتیش دەمگرێنێ ..!
ناوەڕۆکی شیعرەکە باسکردنە لە ڕۆڵی دایک و گەورەیی و میهرەبانی

دایک ، وەک کەسێکی ئازیز و پیرەزترین و خۆشەویسترین کەس ، باوەشی دایک ئارامیترین کونج و جێگایە بە منداڵەکانی ، پەناگەیەکە پە لە میهر و خۆشەویستیی .. لەکچووانەنی دایک لەگەڵ دەریا هاوکێشەیەکی شیعری پە لە جوانکاری نەخشاندووە ، لە هەمانکات ، وێنەیەکی قووڵی پە لە مانا ..! لەرەدا مەبەستمان نییە دووبارە لەسەر ناوەڕۆکی شیعرەکە قسە بکەینەوە بەڵام ، ئایا لەم دەقە شیعرییە خوێنەر لە بەرامبەر ناوەڕۆکێکی بەرز و گەورەی ئینسانییە یان گێندەر ؟ خۆ ئەگەر خولیا بیگوتبا / باوکم و دەریا لەیەکدەچن ، خوێنەر لە بەرامبەر هەمان مانا و هەمان ناوەڕۆک قەراری دەگرت ، چونکە باوکیش هەمان ئەو کەسە گرینگە و گەورەیە بە منداڵەکانی ، هەمان پاڵپشت و باوەشی باوکیش هەمان ئەوکەنارە ئارامە و هەمان ئەو کونجەیە کە پڕاوپڕە لە میهر و خۆشەویستی ، بەیە لەم دەقە شیعرییەش گێندەر ئەو ڕووبەڕە فراوانەی نییە ، چونکە لەوکاتەدا مەشکی خوێنەر سەرقاڵە بە بیرکردنەوە لە میهربانی و گەورەیی کەسێک ئەو کەسەش (دایک)ە ، خە لەجیاتی خولیا گەر هەر شاعیرەکی تر ئەم دەقە شیعرییەی نووسیبا هەمان ناوەڕۆک و مانای دەبوو ، چونکە گێندەری شاعیریش هیچ کاریگەری بەسەر دەق و ناوەڕۆکەکەدا نییە و نابیندرێ .

ئەستا دوای ئەم هەموو نموونە و فاکتانە ، دەمانەوێت باس لە هەکارەکان بکەین / بەچی گێندەری شاعیرەکان لەنەو ڕووبەری دەق ئەو کاریگەرییەیان نییە ، یان شاعیرێک بەدەر لە کەسایەتی خۆی و گێندەری خۆی ، دەتوانێت وەک (ئەوی شاعیر) گێندەری (مەینە و نەرینە) لەخۆی بەرجەستە بکات و یان کەسێک بێت ڕەگەزی نادیار بێت و تەنها وەکو مرۆڤێک دەرکەوێت . یەکێک لە هەکارەکان ئەوەیە / شاعیر لەنەو ڕووبەری دەق ، بەهۆی زمانەوە دەتوانێت توخمەکانی سروشت وەک (با ، درەخت ، ئاو ، ئاگر ، هەور ، ئەستێرە ، مانگ ، بەرد ، ڕووناکی ، هەتادوایی ..) ، بەکاراکتەر بکات و بەقسەیان بهێنێت ، کاتێک دەڵێت / من ڕەشبام کە هەڵدەکەم ..... . ئیتر لەرەدا شاعیر ڕەشبا وەقسە دەهێنێت ، گێندەر هیچ ڕەلەکی نابێت ، گێندەری شاعیرەکە خۆی لە پەیوەند بە توخمەکان (چ مە بێت یان نەر) هیچ لە بابەت و ناوەڕۆکی دەقەکە ناگەڕێت ، خاڵەکی تر / شاعیر دوای بیرکردنەوە دەچێتە نەو قووڵایی خەیاڵ ، هەندە قووە دەبێتەوە تا گەیشتن بە ڕووبەری ناخودئاگایی .. ڕووبەری ناخودئاگاییش بەمانای (دابەان لە ئاگایی و هەشمەدی خود ، هاوکات دابەان لە واقیعی مەوجودیش واتە واقیعی هەبوو) هەروەها لە واقیعی خەیشی دادبەیت ...! ، بەیە لەرەدا ئەگەر باسی کردەی (کوشتنی باوک) بکەین لەلای (فرەید) و لەو سەرچاوانەش بکەینەوە کە هاوکاری

بوون بە نووسینەوەی ئەم تیۆرە ، دەبینین چ لە (ئەدیبی (سۆفۆکلیس) و هاملەتی (شکسپیر) و برایانی کارامازۆفی (دەستۆفسکی) لەوەدا ، ئەوە دەخوێنینەوە کە / نووسەرەکان و پاڵەوانەکان لەوکاتەدا لەژێر کاریگەری پاڵنەرە (ناخودئاگاییەکان) بوون ، یان تەقاندنەوەی پاڵنەرەکی دەرەکی کە هەمیشە لەنێو رووبەری ناخودئاگاییان کاریگەرییەکی تەخی هەبووە ، ئەم پاڵنەرە دەرەکییەش (ململانێی سەکسی یە لەبارەی ڕەگەزی مێ وە) ، لەوکاتەدا چونکە لەنیو رووبەری (ناخودئاگایی)دا بوون ، دواتریش کاتێک دەگەڕێنەوە بە باری (خودئاگایی) یان باری ئاسایی خۆیان ، ئەوکات پێشیمان دەبنەوە لەوەدا مەبەستم لە تاوانبار و توانبار نەبوونی کەسەکان و کردەکە نییە ، مەبەستم باری ئەو (دابەانە)ە پێشان بدەم ، کاتێک دەڕێین کەسەکان لەباری (ناخودئاگایی) گەڕانەوە بە باری (خودئاگایی) و باری ئاسایی خۆیان واتە (دابەابوون) لە واقیعی خۆیان و دەرەوەی خۆیان …! بۆیە بە دیوەکیتر دەتوانین بڵێین / شیعر نووسینەوەی چرکە ساتەکانی وێنەیە ، واتە چرکە ساتەکانی دابران لە هەشمەندی و ئاگایی خود ..! چونکە شیعر بوونێکی گەردوونی هەیە ، لەوەدا شاعیریش دەبێتە گەریدەیەکی گەردوونی …! کاری بەسەر ئەوەوە نییە خێی لەدنیای واقیع چ ڕەگەز و گەندەڵێکی هەیە ، شاعیر لەنێو ڕووبەری خەیاڵ و لەنێو پانتایی زمان بوونێکی جیاوازی هەیە واتە تەنها مرۆڤ و هیچی تر …! ، بۆیە گەر لەوەدا باسی (شیعری ژنانە و ئەدەبی ژنانە) بکەینەوە ئەمە زەرجاران ئەم پێلینکردنەمان بە ناوی ئەدەبی (ژنانە و پیاوانە) و یان (شیعری ژنانە و پیاوانە) ڕەتکردەتەوە ، لە کتێبی (ئەدەب و ئایدیۆلۆژیا)ش بە ڕەشنی قسەمان لەسەر پێلینکردنی شیعر و ئەدەب کردووە و ڕەتمان کردەتەوە بەو هەکارەی ، کە ئەدەب یان شیعر بوونێکی گەردوونی هەیە و لەنێو کایەی (مرۆڤ و بەها مرۆییەکان) ئیش دەکات ، بە هەر هەکارەک بە / ناتوانین ئەدەب یان شیعر پێلین بکەین و ڕووبەڕە فروانەکەی بچووک و بەرتەسک بکەینەوە ، بەڵام لەوەدا ئەو خاڵەش زیاد دەکەین کە / ئەگەر بڵێین ئەدەبی ژنانە یان شیعری ژنانە بەمانای ، (ئەوی شاعیر) لەنێو رووبەری بیرکردنەوە و خەیاڵ هەندە قووڵ نەبێتەوە تا لە واقیعی دەرەوە و لە واقیعی خۆی دابڕێت ، یان نەگەیشتە ڕووبەری ناخودئاگایی و سنووری دابەان ، واتە هەر (خۆیتی) نەک (ئەوی شاعیر) ، ئیمە لەسەرەتای ئەو باسە گوتمان / ئەمە لەم وتارەمان مەبەستمان خودی کەسەکە نییە بەڵکو ، مەبەستمان ئەوی شاعیرە ، بۆیە هەڵەیەکی گەورە دەکەین گەر بڵێین (ئەدەبی ژنانە یان شیعری ژنانە) ، چونکە من بیستووەمە هەندێک لە خانمەکان ، ئەوانەی

شاعیرن و شیعر دەنووسن ، لە دیمانەکان دەکەن / بەیە باوەڕمان بە (شیعری ژنانە یان ئەدەبی ژنانە) هەیە چونکە ، شاعیرەکە (خۆی) ژنە و لەنێو شیعرەکەیدا هەستی ژنانەی خۆی دەردەبڕێت ، یان لەنێو ئەدەبەکەیدا دەیەوێت بەرگری لە ماف و ئازادییەکانی خۆی بکات …! ئەمەش بە دیاریکراوی / ڕەک مەبەستمانە ئەوە ڕەت کەینەوە ، چونکە شاعیر بەدەر لەوەی چ گەندەڵکی هەیە دەتوانێت هەردوو هەستەکان (چ ژنانە یان پیاوانە) لەنێو ڕووبەری دەق بەرجەستە بکات و بەرگریش لە ماف و ئازادییەکانی تاک بکات …! ، چونکە دواجار (هەستی ژنانە یان پیاوانە) هەستەکانی مرۆڤن ، ئامانجی شیعریش بەرهەمهێنانی جوانی و ئیشکردنە لەسەر جوانی بەیە / شاعیریش لەنێو ڕووبەری دەق بوونێکی ئیستاتیکی هەیە و (مرۆڤەکە گەندەڵی نادیارە واتە تەنها مرۆڤە و بەس …!) ، ئەو خاڵەش کە دەکەن چونکە (خۆیان ژنن) ، واتە ئەو شاعیرانە باس لە (خودی خۆیان دەکەن) وەک ئەوەی کە هەن ، نەک وەک ئەوەی کە (شاعیرن) و بوونێکی ناجەگیری توخم ئامێزیان هەیە …! ، خاڵێکی تر لە پەیوەند بە (شیعر و شاعیر و گەندەڵ) / مرۆڤ چ (نێر بێت یان مێ) کە دەتە نێو ژیان ، لەسەرەتا بوونێکی ناتەواوی هەیە ، مرۆڤکان لە یەکەی داهێنانەوە هەوە دەدەن بوونی خۆیان تەواو بکەن یان مانا و شوناسێک بە بوونی خۆیان ببەخشن ، جا ئەگەر شاعیر گەندەڵەکەی هەر جەڕەک بێت ، هەوەدەدات لە یەکەی داهێنانەوە بوونی خۆی تەواو بکات ، بەیە شاعیر بە ئەوەی داهێنانی گەورە بکات ، دەبێت وەک شاعیرەک مامەڵە لەگەڵ خۆی بکات ، وەک مرۆڤێک بتوانێ لە یەککاتدا هەردوو گەندەڵ لەخۆی کەبکاتەوە ، چونکە شاعیری داهێنەر دەبە بوونەوەرێک یان گەریدەیەکی گەردوونی بێت ، مرۆڤێک بێت خاوەن بوونێکی باڵا بێت . هەر بەیە دەبینین (ئەلبێر کامە) لە کتێبی (ئەفسانەی سیزەف) لە شوێنێکدا دەڵێت . (داهێنان واتە دووجار ژیانکردن ..!) ، ئەگەر لەو وتەیەی کامە ورد بینەوە لە پەیوەند بە شاعیر ، ئەو مەبەستی لە شاعیرێکی داهێنەرە ، شاعیرێک کە لەیەکەی داهێنانە گەورەکانی بتوانی دووجار بژیی ، واتە ببێتە موکی مەژوو ، دوای مردنیش هەر بە زیندوویی بمێنێتەوە ، وەک (شکسپیر و دانتی و بەدلێر و نالی و سەدان گەورە شاعیری تر .) بە مانای / شاعیرێک وەک مرۆڤێکی گەردوونی بتوانێ لەیەکەی زمانەوە قسە لە بارەی هەموو شتێکەوە بکات ، بە دەربڕینی هەستی پیاوانە و ژنانەشەوە …! هەر خودی (ئەلبێر کامە) لە هەمان سەرچاوە لە پەیوەند بە داهێنانەوە قسەیەکی (نەچە) بە نموونە دەهێنێتەوە کە دەڵێت / (هونەر بە تەنها هونەر ، ئەمە هونەر شک دەبەین ، تا حەقیقەت نەبێتە مایەی مردنمان …!) ، ئەگەر لە ناوەڕۆکی ئەم قسەیەی (نەچە) ورد

بینەوە یان لە پشتی دیوە نادیارەکەی ئەم قسەیە ، گرینگی داهێنانمان بە دەردەکەوێت بەرامبەر بە بوون و ژیان ، مەبەستییەتی بێت / ئەوکەسانەی داهێنانیان نییە ، حەقیقەتیان وەک نەبوو وایە واتە بوونەکی (بەبەها و مردوو) یان (ناتەواو و بە هەز ..!) ئەوەی کە(مارتن هایدگەر) بە بوونەکی (نامە یان نامەسەن) ناوی دەبات ، جا بۆیە ئەگەر لە خاڵی کۆتایی وەامی پرسیارە جەوهەرییەکەی سەرەتا بدەینە ، دەبێین (نەخیر) من بە دروستی نابینم بەبێین (ژنە شاعیر چنوور نامیق) ، یان (خانمە شاعیر ڤینەس فایەق) ، وا دروستترە بەبێین / (چنوور نامیق)ی شاعیر ، یان (ڤینەس فایەق)ی شاعیر .. بە پەویستی دەزانم ئەوەش بەم کە من لە کتێبی / (سارا تیسدەیل ژنە شاعیری ئەمریکی) ، بەئاگا کەوتووەتە نەو هەمان هەوە ، بە دەنیاییەوە گەر جارەکیتر ئەم کتێبە چاپ بکەمەوە هەکەم راست دەکەمەوە و لە بەرگەکەی دەنووسم / (سارا تیسدەیل شاعیرەکی ئەمریکی) ، چونکە هەروەک گوتمان / شیعر بوونەکی گەردوونی هەیە و شاعیریش ئەو بوونەورە گەردوونییە ، ئامانجی بەرز ەاگرتنی مرۆڤ و بەها مرۆییەکانە و بۆیە دواجار شاعیر تەنها مرۆڤەکە و هیچیتر …!

٢٠ی

ئەپریلی ٢٠٢١

سەرچاوەکان :

_ کتێبی (عەشق و بەرائەتی ئاو) .. نامە حەسەن
_ کتێبی (ەەشبەەکی ەەح) .. نامە حەسەن
_ کتێبی (دەقی تەمەن) .. نامە حەسەن
_ کتێبی (حەز دەکەم ئەوەندە بژیم) سەباح رەنجدەر
:_ کتێبی (دیوانی شەرکە بەکەس) .. بەرگی دووەم
_ کتێبی (من هەبم یاخود نا .. ئەمەیە مەهزەلەکە) .. تەرزە جاف
_ کتێبی (ئەفسانەی سیزیف) .. ئەلبەر کامە .. و/ ئازاد بەرزنجی
_ کتێبی (Jewel Kilcher .. (a night without armor
_ شیعری (باخەوان ماندووترە لە ئاو) .. فەیسبووکی (کەژاڵ ئەحمەد) .
_ شیعری (دایکم و دەریا لەیەک دەچن) فەیسبووکی (خولیا حسەن) .

شیعر و ژیاندەستیی..2.. ناو حەسەن

(خوەندنەوەیەک بە قەسیدەی (یاداشتنامەی ماکوەکی ەشپەش) ی شەرکە بەکەس)

بەشی دووەم /

وتیان گەژەووکەیەکی سپی غەمگین
ئەو یەکەمجار
هەواڵی تەی گەیانبووە ماڵی چیا نشینەکان
هەواڵی تەی بردبووە بەلای بەفر و
بە لای مەرگ و
بەلای گوڵە کەویەکان
هەواڵی تەی بردبووە
بەلای کەترەکانی مەقڵە
بەلای ژنە ماست فرۆش و
هەبەی تازەی هەڵدراوی ەووەندەکان
وتیان : تەکەا بەیەکەوە
لەگەڵە چنار و شەڵەبی و
پیاوانی بەردەرکی مزگەوت
ژنانی سەرکوە و کانی
هەموو پەکەوە گریابوون
هەبازەکەم پەلەت چی بوو ؟
مەرگ هەر ئەهات
ئەم سەفەرەت هەر لەبەر بوو …!

پەووشکی پرسیارە قووڵەکە بەر بەشەکانی دوای خەیشی کەوتووە ، کاریگەری ئەم پرسیارە درەژ دەبەتەوە بە کەتایی دەقە ، بەمانایەک ئەم پرسیارە هەمیشە لەنەو دە و ناخی ماکەوە ەشپەشەکە دووبارە دەبەتەوە . لەم بەشە دوەبەری دەشکاو باسی گەورەیی و بوونی ئەم خەشویستییە گەورەیەی بازەکەی خەی دەکات ، لەنیو چین و توژە جیاوازەکانی کەمەگە و هاوڵە و هاوسەنگەرەکانی کە بە (کەترەکانی

نەو مەقەڵە) ناویان دەبات ، کاتێک لە ڕێگەی (گۆڕەووکەیەکی سپی غەمگین) خەڵی چیا نشینەکان هەواڵی ئەویان پەدەگات ، هەموو غەمگین دەبن و دەگرین . (کەترەکانی مەقەڵە و ژنە ماستفرۆشەکان و ڕەوەندەکانی نەو هەبەی تازە هەڵدراوەکان و پیاوانی بەردەرکی مزگەوت و ژنانی سەرکۆ و کانی) .. هەموو پێکەوە گریا بوون . بەڵام ئازارە ئاگراویەکە لەناخی ئەودایە ، ڕەنگە بە ئەوانی تر ئەسف خواردن و گریان ڕشتنی چەند دەپە فرمێسکێک بەس بێت ، بە ئارامبوونەوەی کەف و کوە و هەستە خەمناکەکەی دەروونییان بەڵام ، بە ئەو ئەم شتانە و تەنانەت هیچ ڕەشبایێک ناتوانە ئاگری خەم و نائومێدییەکانی کپ بکاتەوە و یان بیکوژێنەتەوە ، چونکە ئەو دەزانێت / ئیتر لەمەودوا ژیانی بە چ ئاراستەیێک دا دەڕوات ؟! ، لەمەودوا زیندووەکی مردوو دەبێت ، ئیتر لە نەو قووڵایی نائومێدییەکانی دەڕێت (هە بازکەم پەلەت چی بوو ؟ مەرگ هەر ئەهات ، ئەم سەفەرەت هەر لەبەر بوو ..!) .

بەڵام هەشتا ئەی بازی من
بە تە بەربەیانێکی زوو بوو
شیعرەکانت : هەشووی وشە زیوینەکانت
خەتی وەک زەنگیانە وردت
شەوەی ئیمزات " کە لەسەری بولبول ئەچە "
دار جگەرەیەک .. چەرخەکەت ..
چاکەتەکی کەنی سەر قەڵە پینەکراو ..
چاویلکەیەکی هەتاو و
تەزبەحەکی ئەبەق ، کەاوە ، پاندانە
قەفەزێکی کەو .. لفکەیەک
شووشەیەک عەتری بەتاڵ و
هەگبەیەک و
ئاوێنەیەک
ئەی بازکەم !
ئەمانە ئەو یادگار و شوێنەوار و میراتیانەی
بەت جێهێشتووم ..!

ماکەوە ڕەشپەشە غەمگینە دەشکاوەکە ، لە باسکردن و وەسفکردنی بازکەی بەردەوام دەبە و ناتوانە ئەو ماڵئاوایی و دابڕانە قەبووڵکات ، ئیتر لەمەودوا لەجیاتی خەی دەبە ژوان لەگەڵ کەلوپەل و ئەو شتانە بکات کە وەک میرات بەی جێهێشتوون .. دەبە لەمەودوا لەگەڵ ڕابردوو بژیت و ئایندە لەبیرکات ، یادی قسەکان و شیعرەکان

و جووە و تەنانەت هەموو شتەکانی بکاتەوە ، (شیعرەکان ، وشە زیوینەکان ، خەتی وەک زەنگیانە ورد ، تەنانەت شەوەی ئیمزای " کە لەسەری بولبول دەچوو ..!) ، تازە بازەکەی لەدەست دا ، چیتر لە شەوە تاریکەکان و ئەنگوستەچاوەکان لە چاوەوانی بازەکەی دا نابەت کە لەپەکا دەرکەوەت و بە تامەزرەییەوە لەباوەشی بگرەت و شەتانە ئاوەزانی یەکتری بن و هەموو جەستەی ماچ بکات و شیلەی نەو دەمی بخواتەوە ، ئەم خەیاە و ەژگارانە بەسەرچوون و بوون بە ەابردوو ، تازە ئەوەی بەی ماوەتەوە کەمەک یادگاری و کەلوپەلی سادە و بەام ژیانەکی سەروەری و پە شکە و مەژوویەکی پرشنگدار و بوونەکی ەسەن و شکەمەند .. هەموو سەروەت و میراتی ئەم بازە گیانبازە ، ئەم شاعیر و خەباگەەی ەگای ئازادی بریتی بوون لە ، (دار جگەریەک و چەرخەک ، چاکەتەکی کەنی سەرقە پینەکراو ، چاویلکەیەکی هەتاو ، تەزبەحەکی ئەبلەق ، کەاوە ، پاندانە ، قەفەزەکی کەو ، لفکەیەک ، شوشەیەک عەتری بەتاە ، هەگبەیەک و ئاوەنەیەک …!) ئەگەر سەیری ئەو میراتەی بازە گیانبازەکە بکەین ، ئەوەمان بە ەوەندە بەتەوە ، شەشی نوە گەلەکەمان بە چ ەح و بیروباوەەکی پەایین درەژەی بە بوون و گەشەی خەیدەدا ، خودان چ مرەقی ژیاندەستی و خەباتکاری ەگای ئازادی بوون . کە گەیشتن سەربەخەیی و ئازادی مرەق گەورەترین ئامانج و سەروەت و میرات بووە بەیان ، ئەوان خودان ویژدان و بیروباوەەک و وریەکی بەرزەفەبوون ، نەک ژیانەکی شاهانە و میراتەکی میرانە و بەهەشتەکی خودایانە ..!

ئەم شتانە .. گیانیان تیایە
ئەم شتانە قسە ئەکەن ەازەکانییان ئەدرکەنن
ئەم شتانە .. ئەجوەن و دەنەلام و
لە باخەما ئەیاننوەنم
هەموو ەژە دەستیان بەسەردا ئەهەنم
بەنیان ئەکەم ، بەنی شووشە بەتاەکان
بەنی هەگبە و بەنی لفکە
چاکەتەکەت لەبەر ئەکەم
کەاوەکەت لەسەر ئەکەم
عەینەگەکەت لەچاو ئەکەم
ئەچمە بەردەم ئاوەنەکە
بە پەندانەکەش لاسایی
خەت و ئیمزات ئەکەمەوە
بە تەزبەحیش دەنکە یادوو

دەنکە مەراقم ئەژمەرم
ئینجا ئەچم لە تەنیشت قەفەزەکەوە
هەڵئەتروشم
لە بەرچاوم وردە وردە قەفەزەکەت گەورە ئەبە و
وا هەست دەکەم منیش پەڵەوباڵ دەرئەکەم
ئیتر ئەبم بە ماکۆکی ڕەشپەشی خاڵ لەمل و
دەرکی قەفەز ئەکەمەوە و ئەچمە ناوی و
بە زایەڵە و فوغانەوە
بەت ئەخوەنم ..!

وەکو گوتمان ئیتر ئەو تازە لەگەڵ ڕابردوو دەژیت ، لەگەڵ یادەوەری و شتەکانی ، لەگەڵ کەلوپەل و شیعرەکانی ، لەگەڵ پەیام و ئامانج و ئومێدەکانی ، هێندە بە تامەزرۆیی و لەناخەوە لەگەڵ یادەوەری و شتەکان دەژیت کە بەئەو ئیتر لەمودوا شتەکان گیانییان دەتە بەر و قسەدەکەن ، ڕازەکانییان دەدرکێنن ، لەگەڵیاندا دەخەوێت ، نازیان ڕادەگرێ و دەستییان بەسەردا دەهێنێ و دەیانلاوێنێتەوە .. شتەکان بەن دەکات ، لیفکە و شوشەبەتاڵەکە و هەموویان بەن دەکات ، بەنی هەناسە و بەنی جەستەی ئەویان لەدەت ، چاکەت و ئەینەگ و کڵاوەکەی لەسەردەکات و لەبەردەم ئاوێنە سەیری خۆی دەکات ، ئەو بە جەستە لە گەڵی نەماوە بەڵام ، هەشتا هەر لەگەڵیدا دەژیت ، بە پاندانەکەی لاسایی ئیمزا و دەست و خەتی ئەو دەکاتەوە ، بە تەزبەحکەشی یەک یەک دەنکە یادەوەری و مەراق و خەون و ئومێدەکان دەژمێرە ، یەک یەک ڕۆژە تەنیاکان و شەوە سەختەکان و ڕۆژە ڕەشەکانی عومری دەژمێرێت . ئیتر ژیان بەسەربردن لەگەڵ چەند کەلوپەلێکی سادەی بەهەست و گیان بەڵام ، لەخەیاڵی ئەو ڕەحیان لەبەردایە و قسەی بە دەکەن .. لەدواجاردا وەک ماکۆکی ڕەشپەشی دەشکاو ، دەرگای قەفەزەکە دەکاتەوە و پشت لەژیان دەکات و بە تاقی تەنە لەنەو قەفەزەکە دەمێنێتەوە و یاخی دەبێت لەو ژیانە ، کە دواتر ڕوونتر قسەی لەبارەوە دەکەین ، ژیان هیچ بەهایەکی مرۆیی تیادا نامێنێتەوە ، ژیان بەتەنیایی و لەنەو قەفەزدا و ژیان لەگەڵ چەند کەلوپەلێکی سادە و سەرتایی ، شکەمەند و سەرفرازترە بە ئەو ، لەنەو قەفەزەکە دەمێنێتەوە و (بە زایەڵە و فوغانەوە ، بەت دەخوەنم ..!) ئیتر تەواو دەستبەرداری ژیان دەبێت و بەتاهەتا لەنەو قەفەزەکدا لەگەڵ یادەوەرییەکانی بازەکەی خۆی دەژی و بە زایەڵەی فوغانەکی خەمناکەوە بە تا ئەبەد بەی دەخوەنێت ..!

لە شوانی بەفرانباردا ، خەشویستیم سپی سپی ئەچێتەوە

لە شەوانی بەفرانباردا ، لەناو ماڵێکی سپیدا گوڵێکم ڕۆش
لا دارستانێکی سپیدا ئاسکێکم ڕۆش ، لە شەوانی بەفرانباردا
وەکو کولوو بەبە خشپە دەیتە لام و دەیتە ژوورە ..!

تازە ئەو لەناو قووڵایی وشیاری خەیەوە بەیاری ئەوەی داوە کە ، وەک کەسێکی یاخی دەست لەژیان و دەوروبەر بەربدات و تەنها و تەنها بە خەیاڵ لەگەڵ بازکەی خەی و ئابردووە جوانەکەیان بژیت ، لەم پەناوەدا وەرزەکان و ساڵەکان و ڕۆژ و شەوەکان یەکبەداوایەک بەیەدەکات ، لە شەوانی زستانی بەفرانباردا ، لەهاویندا ، لە بەهاردا ، لە پاییزدا ئەو هەر بەتەنیا لەگەڵ ئەودا دەژیت .. ئەمە دوابەیارە و یاخیبوونێکی ئەبەدییە ، هەمیشەش هەستەکانی بە بازکەی خەی گەرم و گەرمتر دەبنەوە ، تەنیایی و سەختی ژیان و برسییەتی عەشقە گەورەکەی بە بازکەی وەک هەمیشە هەر بە گەورەیی و زیندوویی دەمێنێتەوە ، (لە شەوانی بەفرانباردا خەشەویستیم سپی سپی دەچێتەوە ، لە شەوانی بەفرانباردا ، لەناو ماڵێکی سپی گوڵێکم ڕۆش ، لە دارستانێکی سپیدا ئاسکێکم ڕۆش … !) لەگەڵ ئەوەی ئەم دەقە چیڕۆکە شیعرە و دەکرە لە ڕووبەرێکی فراوان کرانەوەی زمان تیا بەرجەستە بێت ، بەڵام (شەرکە بەکەس) بە توانایەکی شیعری بەهێز لەنێو ئەم دەقە شیعرییەش ڕۆچاوی پێکهاتە شیعرییەکانی کردووە و لە ڕووی زمانەوە تا ئاستێکی باش لەنێو ڕووبەری شیعر ماوەتەوە ، زمانێکی شیعری و وشەی پاراو و ڕستە و دەستواژەی شیعری جوان ،، ئەوەی زەر سەرنجڕاکێشە ، لەم دەقە پرسیار پێکهاتەیەکی بەرچاو و قووڵاییەکی بەئەندازەی بە دەقەکە بەخشیوە ، هاوکات لەم بەشەی سەرەوە و لە چەندین شوێنیتر ، پارادەکسی ڕوون و دەگیرمان پێشکێش دەکات ، ئەمەش بەست و جوانییەکی زەتری بە دەقەکە بەخشیوە ، هەروەک لە دوو ڕستە شیعرییەی سەرەوە کە (لەنێو ماڵێکی سپیدا ، گوڵێکم ڕۆش .. لە دارستانێکی سپیشدا ئاسکێکم ڕۆش ..!) پارادەکسێکی جوانی لەنێوان ڕەنگەکانی (ڕۆش و سپی) پێکهێناوە ، ئەمەش جوانییەکی زەتری بە شیعرییەتی دەقەکە بەخشیوە .

هەر لەدوای تۆ لەدوای کەچی سوور و خەرات بەچەند مانگێ
لەگەڵ وەعدەی ئەوەینی ماچ و موچی هەندێ گوڵی
زوو ڕسکاوی ، تازە مەمک کردووی
ئەم خاکەدا ، لەگەڵ وەعدەی یەکەم هەتاوی دەس گەرم و
ئەشق شکاوی سەرمادا
هەر لەدوای تۆ بە چەند مانگێ
گەورەترین بوومەلەرزەی ئاودامانی ئەم مەژووە

ئەم نەخشەیە .. هات و ڕوویدا
مەزنترین لافاوی خەڵک سەڵاوی سەر
سەڵاوی دەست و هاوار و گەردنی خەڵک
هات و ڕوویدا
بە سامترین ڕاپەڕینی خوێنی ئەمە
هات و ڕوویدا
ڕاپەڕینی چەترین خەمی دیرکمان
ڕاپەڕینی بەرد بە بەرد و
داربەداری ئەم کۆوانە
ڕاپەڕینی بازووکانی جادەو گەڕەک
ژن و منداڵ
ڕاپەڕینی خەشوویستی
لافاوی قاچ ، لەشاوی دەست ، سەڵاوی لەش
باهەزی دەنگ
بوومە لەرزەی کەت و زنجیر
هات و ڕوویدا
وەک تەلیسمە وەک ئەفسانە
وەک خواوەندی ئازادی هات
بە یەکەمجار دەمی بەستراوی مەژوومان
کرایەوە و هەناسەی دا
ئاخ بازەکەم !
تە لە کوێ بووی …؟!

ئەم دەقە شیعرییە / لەگەڵ باسکردن لە عەشقەکی گەورە و باسی خەباتی شاخ و پەشمەرگایەتی و هاوکات لەنەو هەناوی خەیدا بە زمانی شیعر مەژووشمان بە دەگەڵتەوە . هەردوای چەند مانگەک دوای شەهیدبوونی بازەکە ، ڕاپەڕینی بەهاری ساڵی ١٩٩١ دەست پەدەکات .. (هەر لەدوای کەچی سووری تە بە چەند مانگە ..!) ، ئیتر (شەرکە بەکەس) بەشوویەکی زەر جوان و نایاب باس لە ڕاپەڕینە جەماوەرییە سەراسەرییەکەمان دەکات ، باسی کات و شوێی گەو بەسەی خەڵک لە هەموو ئاستەکان و بەشدارییەکی تەکەایی و پەکەوەیی .. ڕاپەڕین و هەستانی گشت ، پەشاندانی تامەزرەیی و تەنوەتی مرۆڤکان بە ئازادی و سەربەستی .. دەستەواژە و ستە شیعرییەکان بە شوویەکی ئیستاتیکی و هونەری داڕژراون .. ڕاپەڕین لەسەرەتای بەهار بوو ، (شەرکە بەکەس) دەڵێ ،(لەگەڵ وەعدەی ئووەینی ماچ و موچی هەندە گوڵی زوو ڕسکاوی ، تازە مەمک کردووی ئەم خاکەدا ، لەگەڵ وەعدەی یەکەم هەتاوی دەس گەرم و تەشق شکاوی سەرمادا …) ، باس لەو زەمەنە

دەکات ، دوای تەپڵینی وەرزی زستان و شکانی تەوقی سەرما و لەگەڵ بەهێنی یەکەم هەتاوی گەرم و ماچوموچی گوڵەکان و بەرگی جیاوازی خاک .. لەم زەمانە (مەزنترین لافاوی خەڵک ،سەڵاوی دەست و هاوار و گەردنی خەڵک هات و ڕوویدا ، … ئاپۆینی چەترین خەمی دیرەکمان ، ئاپۆینی بەرد بەبەرد و داربەداری ئەم کەوانە ، .. بووەلەرزەی کەت و زنجیر هات و ڕوویدا ..!) ، لە کەتایی ئەم کەپلە شیعرە بە جوانترین دەستوازەی شیعری باس لە ڕووداتی ئاپۆین و ئامایینی ئیستبدادی و جەور و ستەم دەکات ، هەڵهاتنی ڕۆژکی نوە و خەڕەی ئازادی .. دەڵێت (بە یەکەمجار دەمی بەستراوی مەژوومان کرایەوە و هەناسەی دا ..!) بە یەکەمجار ، پە بە سییەکانمان شنەبای ئازادیمان هەڵمژی و دەمی بەستراوی مەژوو و خەون و ئاوات و ئومەدمان کرایەوە .. بە یەکەمجار گەیشتین بەو ڕۆژەی بە ئاکامی دە بتوانین قسە بکەین ، بنووسین ، هاوار بکەین ، تەنانەت بە ئاکامی دە بیربکەینەوە و خەون ببینین ..! بەڵام بە ژنە ماکەوە ڕەشپۆشەکە ، ئەگەر بەدیوەکدا ئەویش بەهرەمەند بێت لەم دەمکرانەوە و هەڵمژینی هەوای ئازادییە بەڵام لەهەمانکات تراژیدیاییکی گەورەش ، چونکە هەردوای چەند مانگێک بە لەدەستدانی بازکەی ئەم ئاوگەو ڕۆژگارە نوێیە هات و ئاپۆین ڕوویدا ، زەمەنێکی کورت تەنها چەند مانگێک و هیچیتر ، بەیە لەنەو قووڵایی هەست و خەمکانی ئەم پرسیارە دووبارە دەکاتەوە و دەڵێت (ئاخ بازکەی من تە لەکوە بووی ..!؟) . ئاپۆین ڕوویدا ، خەڵک تەکەا هەوای ئازادییان هەڵمژی و زەمەنی دوای ستەمی بەعسییان بینی ، لەسەر قسەکردن لە چەمکی شەش و ئاپۆین و ماناکانی دواتر لە سیاقی ئەم لەکەینەوەمان هەوەستەی لەسەر دەکەین و قسەی زەترمان دەبێت لە دوای پەراوێزی یاداشتەکاندا ماکەوە ڕەشپۆشەکە بە خەتێکی درشت نووسیبووی :

(دوای ئازادیش ڕۆژ هات و ڕۆی ، پاک هات و
پیس هات و بەڵام پیس هەر نەڕۆی ، ڕوون هات و
لەڵ هات و بەڵام لەڵ هەر ڕوون نەبەوە ، چەق هات و
قوربانی هات و کەچی چەق تیژتر بەوە . بای سپی هات و
بای بەر هات و بەڵام بای بەر هەر گڤی گڤی بوو . ئاوی
سەوز هات و ئاوی ڕەش هات و کەچی ئاوی ڕەش
هەر نەڕۆشت و هەر پەنگی خواردەوە . ئاسمان هات و قەفەز
هات و کەس نەهات بەلامەوە و من و برستی و
تەنیایی و ئەم قەفەزە هەر ماینەوە)

لە نێو هێناوی ڕۆژگارێکی نوێ و دوای هێناسەدان و دەمکرانەوەی مەژوو و ڕۆژگاری ئازادی ، ماکەوە ڕەشپۆشکە ، ژنە شەهیدێکی قارەمان و گیانباز ، بە خەتەکی شاش و گۆرە ئەم یاداشتە دەنووسەتەوە ، کە وێنەی تراژیدیایەکی گۆرە و خەمێکی قووەمان بە ڕەسم دەکات .. لە پشتی دەر بە دەری یاداشتەکانی ، تراژیدیایەکی ڕەش دەبینین .. هاوکەشکان بەم ئاراستە ڕەیشتن / پاک هات و پیس هات و بەنام پیس مایەوە و نەڕەیشت ..! ڕوون هات و لەڕ هات و بەنام لەڕ مایەوە و هەر ڕوون نەبەیەوە ..! چەقە هات و قوربانی هات و کەچی چەقە تیژتر بەیەوە ..! دواجار دەڕەت / ئاسمان هات و قەفەز هات و کەس نەهات بەلامەوە / من و برستی و تەنیایی و ئەم قەفەزە هەر ماینەوە ..! دەکرا هاوکەشکان بە ئاراستەیەکی تردا بڕۆن ، دەکرا هەموو شتەکان پەچەوانە بووایە ، چ شەرمەزاریەکە ژنە شەهیدێکی قارەمان لە دوای ئاپڕین و ئازادی ئەم یاداشتە بنووسەتەوە ، ئەم یاداشتە تەنها یاداشتی کەسێک نییە بە تەنها ، یاداشت و موعاناتی هەزاران ژنە شەهید و پەشمەرگەی قارەمان و کەسوکاری ئەنفال و زیندانیانی سیاسییە .. موعاناتی هەزاران مرۆڤی ئازیخواز و تەکەشەر و هەژار و نەدارانی ئەم کەمەگە ستەمدیدەی ئەمەیە ، (شەرکە بەکەس) بەزمانی شیعری جوانترین یاداشتی نووسیوەتەوە کە تەعبیر لە موعاناتی میلەتێک دەکات .. دوای ئاپڕین و ئازادی ڕووبەری ناشیرنیەکان و پیسیەکان فراوانتر بوون ، چەقەکان تیژتر بوونەوە و قەفەزەکان هەرمانەوە ، برستی زەتر بوو بە میوانی ماڵە هەژار و نەدار و مرۆڤە تەنیاکان . خەشی و ڕەفاهیەتی خەڵک ڕوو لە دابەزین بوو .

ئەستە ڕەحم قاقەکە و خەڵی سووری تیا ئەبارە . خەڵکی زەرد کەتیرەیی ، بینین کوژ و بە هەواشی ئەنیشەتە سەر تەنیایی و قەفەزەکەم ، سەر برستی و سکی خاڵیم ، ئەملکەنە بە غوربەتێکی تازەوە ، غوربەتی من لەنێو شایی ئازادیدا غوربەتی خوێنی بازەکەم ، نامەیی خوێنی بازەکەم بە هاوڕێ و مەقەی خەی ، غوربەتی مافێکی برسی و ماکەوێکی بە دان و ئاو ، ماکەوێکی بەوژنی تەنیا و ڕەشپۆش ماکەوی ژنە بازێکی لەبیرکراو ..!

لەم کەپلە شیعرەش ڕووبەری تراژیدیاکانی دوای ئازادی گۆرەتر و گۆرەتر دەردەکەون ، نەک تەنها برستی و فەرامۆشکردنی ژنە شەهیدێکی تەنیا ، بەڵکو فەرامۆشکردنی باز و شەهیدە قارەمانەکانیش .. بەبەهاکردنی خوێن و خەبات و گیانبازیەکانیان .. لەم کەشوهەوای ئازادیەدا ، برسیەتی وا لە مرۆڤەکان دەکات ، هەست بە

غەریب و نامەیی بکەن ، وا هەست دەکەن خوێن و لە دەستدانی بازەکانییان ، نامە بێت بەم دنیا نوێیەی ئازادی ، بەم کەسانەی نەو مەقەرەکان و نەو کەشکەکانی دەسەڵات .. وەک ئەوە وایە هەموو شتێک لە بیرکرابێت .. هیچ شەڕش و خەبات و خوێن ڕشتنێک رووی نەدابێت ، ئەم ڕەژگارە نوێیە هەر لەخەرا هاتبێت بوون . هیچ دایکێک جەرگی نەسووتابێ و هیچ گوند و لادێیەک خاپوور نەکرابێت ، قەرتی بیابانەکان بە ئەسک و پرووسک و جەستەی مرۆڤ بەتاوانەکانی ئەم میلەتە ستەمدیدەمان پڕ نەکرابنەوە ..! ئەوە دەستکەوتی ڕاپەڕین و ڕەژگاری دوای ئازادی و ئەوە قەدەری ئەمە بوو ..!

" ئاگاداریەک لە ماکەوە ڕەشپەشکەوە "

(ئەگەر لە ترسی گەڵانەوەی ئەرژەنگی دەو نەبوایە
ئەگەر لە ترسی گەڵانەوەی دەپای تاعوونی بەغدا نەبوایە
ئەمەی ماکەوە ڕەشپەشکان برسیەکانی ئەم قەڵەم ڕەوە
هاوسەر و خوشک و دایکی و بازە پەوباە خوەناوییەکان
بە دەنووک بە دەنووک بە دەنووک
سەدان چاومان هەڵئەکەی و ئەشمان خواردن !)

ئیتر ڕەشنە ، هەزاران گەنج و لاو و کچ و کوانی ئەم کوردستانە ، لەپەناو گەیشتن بە ڕزگاری و ئازادی خەباتیان کرد و گیانیان بەخشی .. بە ئەوە نەبوو ، ژنە شەهید و منداڵە شەهید و خانەوادەی پەشمەرگە و کەسوکاری کیمیاباران و ئەنفال ، برسی و ڕووت و ڕەجالانە بژین و کەسانەکیش خەیان و ماە و منداە و خانەوادەکانییان شاهانە بژین .. خەبات بە ئەوە نەکرا ڕەژ دوای ڕەژ مەودای ئازادییەکان بەرتەسک بکرەنەوە و چەقەکان تیژتر بکرەنەوە .. ئەگەر لەبەر گەڵانەوەی ئەژدیها هارەکەی بەغدا نەبا ، خەڵک بە چەپلە لەدان دەسەڵاتدارانیان شاربەدەر دەکرد و ماکەوە ڕەشپەش برسیەکان و کەسوکاری بازە پەوباە خوەناوییەکان ، هەر بە دەنووک سەدان چاویان هەڵدەکەی .. شەڕش و ڕاپەڕین بە ئەوە نەکرا ، جارەکیتر بچنەوە بەغدا و ئەملاو ئەولای دیکتاتەر ماچ بکەنەوە و ئاستی ورەی شەڕشگەڵانەی خەڵک فەرامەش بکەن و خەڵک نائومەید بکەنەوە . خەڵک هەر لەسەرتاوە دەیزانی ئەم دەسەڵات و حکومەتی کوردییە لەسەر بنەمای دادپەروەری و دیموکراسییەکی ڕاستەقینە دانەمەزراوە ، بەڵام قەبووڵکردنی ئەم دەسەڵاتە بە عەیب و عار و بە هەموو خاروخەچییەکانییەوە ، تەنها مەبەستییان بوو دیکتاتەری بەغدا نەگەیتەوە و جارەکیتر نەبنەوە بە مرۆڤی دەرجە دوو و زیندووەکی مردوو بن ..!

ئەم دەرگای سەربرینانە
کە لەم دەرگایانە ئەدات ؟!

ئەم هەڵانەی بازو داڵانە چەن تەکە
بە یەکتر بوون ؟!
ئەترسم ئەترسم ئەترسم
لەم خەە سوورە ئەترسم
ئەم چەقەیانە چەن هاتنە
ناو بەرەکی سپیەوە ؟!
ئەو گوەکوژانە چەن ئەستا
لەگەە گوەدا هەە ئەپەەن ؟!
ئەم دزانە بەکوەدا هاتنە ژوورەوە؟
چەن گەیشتنە سەر چرپاکەم ؟
ئەو ئەسپانەیان چەن خەساند ؟
ئەو کەوە زلە چەن دزرا ؟
چەن ؟ چەن ؟ چەن ؟

وەکو گوتمان خەک لەسەرەتاوە ، ئەم دەسەاتەی کوردی قەبووە بوو بە هەموو لاوازی و کەموکورتییەکانەوە ، دەسەاتی تازەی کوردی چ لەسەرەتاوە بەرەی کوردستانی ، نەهات ەیز لەو هەستە و پەشوازییەی خەک بگرەت و دەستبکات بە گوەانکاری و خزمەتگوزاری و بنیاتنانەوە ، لەبەری ئەوە دەستی کرد بە دزین و تاەانکردن و ئاودیوکردنی کەلوپەلەکانی سەدەی بەخمە هەموو شتەبەنرخەکان ، لە جیاتی بنیادنانەوە دەستیانکرد بە دووبارە وەرانکردنەوە ، دزی و تاەان ، (ئەم چەقەیانە چەن هاتنە بەرەکی سپیەوە ..!) ئەم دزی و تاەانی و وەحشیگەرییەی دەسەاتدارانی کورد وەک چەقەیەک بوو بدرەک لە سینگی هەر مرەڤەکی بەویژدان و هەر تەکەشەرەکی ەگای ئازادی و سەرفرازی .. بەمانایەک / سەرەتایەک بوو بە دووبارە لەگەەنانەوەی خەونەکان و کوشتنی ئازادی و مافە مرەییەکان ! (ئەم دزانە بە کوەدا هاتنە ژوورەوە ؟ چەن گەیشتنە سەر چرپاکەم …!) ، خەک چاوەەی ئەوەی لەم حیزبانە نەدەکرد کە بەم شەوە بەرفراوانە دەست بە دزی تاەانی و وەرانکردنی سەروەت و سامانی ئەم وەاتەمان بکەن ، چونکە لە سەردەمی شاخ دروشمە بریقەدارەکانییان پەچەوانەی ەفتار و بنەمای کاروکردەوەی ئەستایان بوو ، کەچی خەک بە شەکبوونەوە دەیانپرسی / ئەم هەموو دزانە لەکوەوە هاتنە ژوورەوە ، یان چەن ەگەیان پەدراوە و چەن پاەپشتی لەم کەسە دزو جەردەو هەەپەرستانە دەکەن .. (ئەم ئەسپانەیان چەن خەساند ؟ ئەم کەوە زە چەن دزرا ..؟!) ئەم دوو دەرە شیعرە پەن لە جوانکاری شیعری و مانا و واتاکانییان زەر تەکمە و قووە و پە بەهان . یەکەکن لە جوانترین دەستەواژەی شیعری نەو ئەم چیەکە شیعرە / ئەم ئەسپانەیان چەن

خەساند ..! دوای ڕاپەڕین و ڕامایینی دەسەڵاتی دیکتاتۆری بەعس ، لە حکومەتی خەجێیی کوردی ، پشت نەبەسترا بە کەسانی دەسز و نیشتیمانپەروەر و کەسانی بە توانا و پسپۆڕ و شارەزا و خاوەن بەوانامەی بەرز ، هەموو سەفەریان کردوو ئاوارەی هەندەران بوون …! ، کەچی هەموویان فەرامۆش کردن و پشتیان بە کەسانی بە ئەزموون و ناشارەزا هیچنەزان بەستا .. ململانێ ی ناشەریفانەی حیزبی و نوکەردنەوەی کەنە ڕقوقین و جیاوازی و دوژمندارییەکان و گرینگیدان بە بنەماڕۆ و دزی و تاڵانی دەسپەکی کار و کردەوەکانی ئەم دەسەڵاتە خەجێیە بوو ، (شەرکە بەکەس) بە جوانترین شێوە وەسفی کردووە ، بە جوانترین دەری شیعری (ئەم کەوە زۆڕ چۆن دزرا ..؟!) ، بە مانای دزی و تاڵانی هەندە لە ئاستەکی بەرین و بەرچاو بوو ، تەنها کەو و چیاکانمان مابوو بیدزن و ئاوای ئەودیوی سنووری بکەن ..! یان ئەم (هەڵانەی بازو داڵانە چۆن تەکەڕە بە یەکتربوون ..!) ، ئیتر دوای ڕاپەرین کەس تاوانبار و خەفرەش و پیاوکانی ڕژەمی بەعس لە جیاتی ئەوەی دادگایی بکرێن ، بە سزای خیانیان بگەیەنن کەچی ، لە ئاکامی ململانێی ناشەریفانەی حیزبی و بە دژی یەکتر ، دووبارە دەسەڵات و پلەوپایەیان پێبەخشینەوە ، بینیمان زۆر تاوانبار و سەرەک جاشکان ، لە پێشمەرگە دەرین و قارەمانەکان دەسەڵات و پلەوپایەیان بەهەزتر بوون . شەرکە بەچاوکانی خۆی دەیبینی کە چۆن (هەڵانەی باز و داڵانەکان تەکەڕاوی یەکتری دەبوونەوە ..؟! ئیتر شاعیر ئەم کەپلەیە بە گومانەکی گەورە کەتایی پێ دەهێنە کە ماکەوە ڕەشپەشکە نە خودی شاعیر نە هیچ خوێنەرەکی ئازیز لە هونەری ئەم هەڵگەڕانەوە و ئەم گەڕینی ئاراستەی بیرکردنەوە و بەرنامە و کارکردی ئەم کەسە بەناو نیشتیمان پەروەرانە کە لە سەردەمی شاخ پەووشکی ئاگر لە قسەکانییان هەڵدەستا و ئەستاش لە تاوانکاری و دزی و تاڵانی و خراپەکاری بوونەتە لەزان و پسپۆڕ ، کەس لەنهێنی ئەمە تێناگەن و هەموو بە شاگەشکەییەوە دەپرسن / چۆن ؟ چۆن ؟ چۆن ؟ .

من بازکەم گوکەیەکی دیارنییە
لە سینەم ئەم گوجاڵانە بەولاوە
کە مەرگی سوور
کە دەشتی سوور ئەنووسنەوە
من بازکەم گوگەیەکی دیاری نییە
هەتا منیش وەک ژنە هەوری ئەم شارە
هەوری ڕەشپەش
هەموو ڕۆژانەکی هەینی
خەمکانم کەکەمەوە و

بچم بەسەریا ببارەم
من دار هەنارەکم هەیە تەنیا
تەنیا و تەریک
هەر خەی و خەی
وا لە باکووری ئەم شارە
هەموو ەەژانەکی شەمە
هەر خەم و خەم
ئەچم بەلای منیش وەک ئەو
هەر بە پەوە ەائەوەستم ، هەتا بوولەە
چاو ئەبەمە قەدوبالای ، ماچی ئەکەم
دەستی ساردم ئەخەمە سەر شانەکانی و
هەەئەلەرزەم وەکو گەەای
یەکەم جاربوو
ئەم دار هەنارە تەنیایە
ئەم هاوەە گوشەگیرە
لە شەمەیەکی زیوینی بەربارااندا
لەسەر قەدی لەسەر سینگی
لەسەر دەستی
شیعری یەکەمین ژوانی
من و بازەکەمی نووسی ..!
ئیتر لەم کەپلە شیعرە ، کەسەکان و بیرکردنەوەکان دەگەنە ئەوپەەی نائومەدی ، خەرەتاوی ئومەدەکان بەرەو ئاوابوون و مەمەکان بەرە و کزبوونە و کوژانەوە دەەەن .. هیچ ەەزەک بە چەمکەکانی ، مرەڤ و نیشتیمان و شەەش و قوربانیدان و تەنانەت خودی ئازادیش نامەنەتەوە ، ئومەدەکان بە بەرگی نائومەدی دادەپەشرەن ، بازەکەی ئەو گوەگەیەکی دیار نییە ، گیانبازییەکەی لەپەناو ەزگاری ئازادی مرەڤەکان و نیشتیمان ، بوو بە گەەایەکی هەەوەریوی دەم با ، خەونە گەورەکان بوون بە تەز و غوبار ..! نەک تەنها بازە گیانبازەکەی تەنانەت خەیشی وەک ژنە هەورەکی ئەم شارە ژنە ەەشپەشەکی تەنیای فەرامەشکراو ، برسی و بەکەس ، تەنها ئەوەی بە ماوەتەوە لەگەە خەمەکان و ئازارەکانی هاودەم بەت و هیچیتر ، هەموو ەەژانەکی هەینی خەمەکانی کەکاتەوە و بچەت بە ژەر ئەو دارهەنارەی کە شوەنی یادەوەرییەکان و جەی ژوانی خەی و بازەکەی بوو ، خەمەکان و فرمەسکەکانی بەسەردا ببارەنەت و باسی میحنەت و ژانی کوشندەیی تەنیایی خەی بە بکات ..! (تەنیا و تەریک ، هەر خەیی و خەی .. وا لەباکوری ئەم شارە ، هەموو ەەژانەکی شەمە دەچە بەلای ..!) لەوەدا لەژەر ئەو دارهەنارەدا بازەکەی وەک پەیکەرەکی زینەدوو

دەردەکەوتووە ، ئەمیش هەر بە پەوە لە گەیا ئاوەستە و هەتا بوولە چاو ئەبەتە قەدوبالای ، ماچی ئەکات و دەست ئەخاتە سەرشانی ، تەنها و تەنها هەرخۆی و ئەو ، لەژێر ئەم دار هەنارەدا ، دوور لە چاوی هەموو شار و دەسەلاتی گەندەل و مافیای کوردی ، لەگەڵ ئەودا بەخەیاڵ تەکدەئاژنەوە و هەموو جەستەی هەئەلەرزە ، لەژێر ئەم دارهەنارە ، چیەکی ژنە ماکەوەکی ئەشپەش و بازەکی گیانبازی ئەگای ئازادی ، عەشقەکی گەورەی ئەم دوو مەعشوقە خۆی دەنووستووە ، ئەم دارهەنارە تەنیایەی گەشگیر و تەنیا داماو وەک ئەوان . کە لە شەمەیەکی زیوینی بەرباراندا بازەکەی ئەو یەکەمین کەپلە شیعری عاشقانەی خۆی لەم جەژوانە ، لەسەر قەدی ئەم دار هەنارە بە دوبەرەکەی خۆی نووسیوەتەوە ، ئیتر ئەم دار هەنارە بوو بە گلکەو بوو بە ماڵی ئەبەدی عەشقی ماکەوەکی ئەشپەش و بازەکی گیانبازی ئەگای ئازادی .

هەموو ئەژانەکی شەمە ئەچم بەلای
منیش وەک ئەو هەر بە پەوە ئاوەستم
هەتا بوولە
ئەوسا ئیتر وەک خەمەکی قژ درێژ
وەک ماکەوەکی ئەش پەش
تەنیاو بەزار
دائەگەم و ئەچمەوە
بەناو قەفەزی ژوورەکی
دامەنی شار …!

ئەستا ماکەوە ئەشپەشەکە هەر خەیی و خۆی ، تاک و تەنیا و فەرامەشکراو ، لەژوورەکی کەناری شار ، دوای گەورەترین نائومەدی و مردنی خۆنەکان ، ئەوەی ماوە بەی بژی ، یادەوەری بازی گیانبازەکەیەتی و هیچیتر ، دارهەنارەکی تەنیا و گەشگیر ، شوێنی ژوانی خۆی و بازەکەی ، هەموو رۆژانی شەمە خۆی و کەسەک خەم و ئازار ، خۆی و بوخچەیەک لە خەون و ئومەدی سەربەاو ، دەچە بە ئەو شوێنە ، هەتا بوولە لەگەڵ پەیکەری بازەکەی و یادەوەریکانی دەمنەتەوە ، دواتر وەک ماکەوەکی ئەشپەش و تەنیا و بەزار ، دەچەتەوە نەو قەفەزی ژوورەکی دامەنی شار ..! هەندە تەنیایە ژوورەکەی وەک قەفەزەکە بە ئەو ، هەموو شەمەیەک تا تاریکی لەژێر دارهەنارەکە دەمنەتەوە و دواتر دەگەڕێتەوە نەو ژوورەکەی واتە ناو قەفەزەکەی . ئەم گەیانەوە بە نەو قەفەزەکەی .. لە کەنار و دامەنی شار .. هەمایە بە دەرگا لەسەرخە داخستن و ئەتکردنەوە و یاخیبوون ..! ئەتکردنەوە و یاخیبوونەکی بە ئاگاهانە .. شاعیر زەر بە وریایی و وشیارییەوە ، دیماهی بە چیەکە شیعرەکەی هەناوە ،

بیرمان نەچە ، ئەم شیعرە لە ساڵی نەوەد و سێ نووسراوە ، لەوکاتە (شەرکە بەکەس) لە کابینەی یەکەمی حکومەتی هەرێم وەزیری ڕۆشنبیری بووە ، دەکرێ ئەم کەتایی یاخیبوونەی ئەم دەقە شیعرییەی هاوکات بێت لەگەڵ یاخیبوونێک لەنێو خودی شاعیر بەرجەستە دەبێت و پلە و پایە و کورسی وەزارەتی دەسەڵات و حکومەتێکی نادادپەروەر و گەندەڵ تەدەکاتەوە و وازدەهێنێ ، ماکەوە ڕۆشپەشەکەی نێو ئەم چیرۆکە شیعرەش یاخی دەبێ لە ژیان و لە شار و دەسەڵات و لەهەموو کەس ، دەگەڕێتەوە نێو ژوورەکەیی و وەک ماکەوەکی ڕۆشپەش و تەنیا و بەزار لەنێو قەفەزەکەی دەمێنێتەوە ، دەرگا لەسەرخێی دادەخات و پشت لە ژیان و شار و ئاوەدانی دەکات .

- **کەتایی و بەرئەنجام**

ئەم چیرۆکە شیعرە ، بە بەوای من یەکەکە لە دەقە شیعرییە جوانەکانی (شەرکە بەکەس) ، کە ناوەڕۆکەکی پێ لە جووڵەی مرۆڤدۆستی و ژیاندۆستی هەیە ..! هەڵەکی تەریب دەبینین لەنێوان شیعر و ژیان ، ئەو ڕاستییەش دەخوێنینەوە کە ڕۆگی درەختی شیعر چۆن بەنێو قووڵایی خاکی ژیان و بەها مرۆییەکان چوونەتە خوارەوە ..! ، ئەم چیرۆکە شیعرە .. مەژووی خەبات و تەکۆشانی ناو شاخ و تەمەنێک لە شەڕی کوردمان بە ڕۆسم دەکات ، بە هەموو بەرزی و نزمیەکانییەوە ، دواتر ڕاپەڕین و دەسەڵات و حکومەتی خەجێیی کوردی لە هەمانکاتیش ، ڕۆخنەیەکی تەخە لە دەسەڵات و سیستەمی ئەم حکومەتە خەجێیە.. ڕاستگۆیانە و دووربین و بیرتیژانە هەموو شتێک دەنووسێتەوە ، هەروەک گتومانە ، ڕاستگۆیی لە نووسین ڕووبەری جوانی بەرین و بەرینتر دەکات ، بەیە لەم دەقە شیعرییە جوانییەکان خەیان قسە دەکەن ، ئەوەش دەخوێنینەوە کە / نووسین چ ئەمانەتێکی ئەخلاقی و مرۆیی گەورەیە ، لە پشت وێنە و چەمک و دەستەواژە شیعرییەکان ، وێنەی قەڕەمێکی ڕاستگۆ و بوێر دەبینین ، هاوکات شاعیرێکی بیرتیژ و دووربین و هەست ناسک و ژیاندۆست .. بیرتیژی شاعیر لەوەدایە / لە خوێندنەوەی بە تەمەنێکی کورتی دەسەڵاتی کوردی ئەوکات ، لە ساڵی (نەوەد و سێ) ، واتە تەمەنی دەسەڵاتی کوردی بە بەرەی کوردستانی و کابینەی یەکەمی حکومەتی هەرێمەوە تەنها (دووساڵ یان سێ ساڵ) بووە ، هەر لەو کاتە وەک ئەوە وایە ، ئەستای دەسەڵاتی حکومەتی کوردیمان بە بخوێنێتەوە .. کە ئەستا ئەم حکومەتە پێی ناوەتە (سی ساڵ) تەمەن ، لە بەرنامەی کاری حکومەت و لە کارو کردەوەکانییان ئەوەی لەلا ڕوون بووە کە

ئەم حکومەتە ئایندەی چەن دەبە و بە کام ئاراستەدا دەڕوات .
دیارە ئەوکات حکومەتەکی ساوا بوو بەڵام ، ئەستا حکومەتەکی خاوەن ئەزموون ، بەگومان خاوەن ئەزموون لە خراپی بەکارهێنانی دەسەڵات ، لە دزی و تاڵانی ، لە گەندەڵی و بەفیڕدانی سەروەت و سامانی نیشتیمان ، لە برسیکردنی خەڵک و بەینی مووچە و بەرتەسک کردنەوەی رووبەری ئازادی و پشێوکردنی مافە ڕەواکانیان و چەمانەوە بە دەوڵەتانی ئیقلیم و لە دەستدانی سەدا پەنجای خاکی نیشتیمان و دواجار بە ئیفلاس گەیشتن لە هەموو بارەکەوە و زەر شتیتر …! بە داخەکی زەرە دەڵێین کە دەسەڵاتدارانی کورد لە ماوەی سی ساڵ لە حوکمەانی بە هیچ شێوەیەک ڕاستگۆ نەبوون لەگەڵ خەیان و بەرنامە و بیرکردنەوە و دروشمە بریقەدارەکانی سەردەمی شەش و شاخ .. کە هەموو شتەکیان بەبەهاکردووە ، شکۆی نیشتیمان و شکۆی تاکی کورد و هەموو شتەک ، ڕەحی تاکی کوردیان وەران کردووە بە تایبەت توژی گەنج و لاوان ، جگە لە نائومێدی هیچ شتەکی تریان بەرهەم نەهێناوە .. لەبەردا بە پەویستی دەزانین باس لە دوو چەمکی (ڕاپەڕین و) و (شەش) بکەین .
کە ئەم دوو چەمکە وەک دوو کردە بە بەدیهێنانی گەڕانکاری کاردەکەن یان ڕوودەدەن ، گۆڕانکاری لە سیستەم و لە هەموو سەکتەرەکان .. بەمانایەک گەران لە ژیانێکی خراپ بەرە و ژیانێکی باشتر و ئاسوودەتر .. دوای سی ساڵ لە حوکمرانی ئایا کام گەڕان و کام ژیانێکی باشتر بە خەڵک بەدیهاتووە ؟ بەیە هەموو چەمکەکان بەبەهابوون ، لە مانا بنەڕەتییەکانی خەیان داشەراون .. تا ئاستێک خەڵک نائومێد بووە لەم دەسەڵاتە کە ، خەریکە پەشیمان دەبنەوە لە شەش و ڕاپەڕین ..! خەریکە پەشیمان دەبنەوە لەم هەموو گیانبازی وخونەی بەخشراوە لەپەناو ئازادی ڕزگاری ..! دوای سی ساڵ پەیوەندی نێوان (دەسەڵات و تاک) ، پەیوەندییەکی ناتەندروستە و تا دێت مەودای نێوانییان بەرین و بەرینتر دەبێتەوە ، بە متمانەی لە ڕووبەڕەکی فراوان ئیشدەکات ، دوای سی ساڵ / تا دێت سفرەکان خاڵیتر و زامەکان قووڵتر دەبنەوە ، تا دێت چەقەکان تیژتر دەبنەوە بە کوشتنی ئازادی و سەربەینی خەونە گەورەکان ، بیرتیژی و دووربینی شاعیر لەوەدایە ، هەر لەسەرتاوە ئەوەی خوێندەتەوە کە ڕەڕەوی ئەو دەسەڵاتە کوردییەی ئەوکات بە چ ئاقارەک دادەڕوات ، ئەمەش ئەو بیرکردنەوەیەی (ئەرستە) پشتڕاست دەکاتەوە کە / پەیوابوو شاعیر وەک مەژوونووس تەنها ئەو ڕووداوانە نانووسێتەوە کە

ڕوویانداوە بەکو ، دەتوانی قسە لەسەر ئەو ڕووداوانەش بکات کە دەشی ڕووبدەن ..! بەیە ئەم دەقە شیعرییە پڕە لە پرسیاری گەورە و گومانی گەورە ..! (ئەم کەوە زلە چەن دزرا …!؟) ، ئەمە گەورەترین پرسیار و گەورەترین گومان و خوەندنەوەی لە بارەمهەناوە ..! هەربەیە ، ئەم دەقەی بە یاخیبوون کەتایی پەدەهەنەت و خەیشی وەک وەزیرەک ناتوانە لەگەڵ نادادپەروەری و خراپ بەکارهەنانی دەسەڵاتەکی لەم چەشنە بەردەوام بەت و وازدەهەنەت ، وازهەنانی (شەرکە بەکەس) لە کورسی وەزارەت ، شتەکی سەرسووەمان عەجیب و غەریب نەبوو ، مەبەستمە بڕەم پەچەوانەکەی ڕاست بوو ، بەمانایەک گەر بەردەوامبووایە ئەوکات جەگای سەرسووەمان بوو ، چونکە شاعیرەکی ڕاستگە و مرۆڤدەست و داهەنەر بە هیچ پاساوەک لەنەو ڕووبەری ناشیرینی دەسەڵات و سیاسەت جەگای نابەتەوە و ناتوانە بەردەوام بەت ..! چونکە شیعر مرۆڤ و بەهای مرۆڤی لەلا گرینگە ، ئازادی و بەختەوەری لەلا گرینگە نەک ،(دەسەڵات و پلە و پایە) ، بەیە خەشبەختانە (شەرکە بەکەس) شاعیرەکی ڕاستگە بوو لەگەڵ خەیی و بیرکردنەوەکانی و لەگەڵ شیعر ..! لەرەدا ئەو ڕاستییەمان بە دەردەکەوەت کە گتومانە / (شیعر فەمەکی بەدەنگ نییە ..!) ، شیعر وەک سەرچاوەی عەشقەکی گەورە بە ژیان و بوون لەگەڵ مرۆڤ و بەهای ڕاستییەکان هاوتەریبە ، شیعر لەگەڵ خەون و هیواو ئومەد دایە..! شیعر ناتوانە بەدەنگ بەت ، لە هەموو ئەو شتانەی کە ژیان ناشیرین دەکەن ، شیعر هەمیشە قسە دەکات و بەدەنگ دەت .. لەرەدا جیاوازی (شیعر و سیاسەت)مان بە دەردەکەوەت . یان ئەوەی لەشوەنیتر گتومانە / لەو شوەنەی سیاسەت لەنەو ڕووبەری جوانی دایە ، لەو شوەنە شیعر و سیاسەت بەدوو هەلی هاوتەریب دەڕەن بەرام ، لەو شوەنەی سیاسەت لە دەرەوەی ڕووبەری جوانی دایە ، واتە لەنەو ڕووبەری ناشیرینی دایە لەوەدا / شیعر و سیاسەت بە دوو ئاراستەی پەچەوانە ڕەدەکەن .. چونکە ، لە بنڕەتدا شیعر ئامانجی جوانکردنی ژیان و بەرەمهەنانی جوانییە . هەروەک لەم دەقە شیعرییەی (شەرکە بەکەس) بینیمان ، کە سیاسەت و دەسەڵات / لەنەو ڕووبەرەکی ناشیرین ئیش دەکەن واتە لە دەرەوەی ڕووبەری جوانیدان ، هاوکات / شیعریش وەک هاوارەکی یاخی بە دژیانەوە هاتەتە دەنگ ، بەمانایەکیتر / لەم دەقەدا ئەوە دەبینین / کە شیعر و سیاسەت لە دوو سەنگەری جیاواز و بە دوو ئاراستەی جیاواز ڕەدەکەن . دواجار بەوە دەگەین کە / شیعر وەک بوونەکی گەردوونی و زمانی مرۆڤ

هاوکات ، پەرچەمەکی شەکاوەی ژیان دەستیشە …! .

سەرچاوە :

- دیوانی (شەرکە بەکەس) .. بەرگی سێیەم مارسی ٢٠٢١

شیعر و ژیاندەستیی-1- ناڵە حەسەن

(خوەندنەوەیەک بە قەسیدەی (یاداشتنامەی ماکوەکی ڕەشپەش) ی شەرکە بەکەس)

بەشی یەکەم /

(شەرکە بەکەس) لەنێو ڕووبەری شیعر خاوەن ئەزموونێکی دەوڵەمەندە ، ئەزموونێک زۆتر لەنێو سەدە بە بەردەوام لە داهێنان و نوێبوونەوەدا بووە . ئەزموونێکی فرەهەند لە فۆرم و ناوەڕۆک ، هەر لە پەستەرە شیعر و چیرۆکە شیعر و شانۆنامە شیعر و ڕۆمانە شیعر و تا دەگات بە فۆرمێکی تایبەت بەخۆی کە ناویناوە (دەقی ئاوەڵا) ، لەم پێناوەدا بە هەزاران لاپەڕە شیعری پێشکەش کردووین ، دەتوانین (شەرکە بەکەس) بە شاعیری (هەموو سەردەمکان) ناوبەرین ، بەو مانایەی / لەسەرەتای دەستپێکردنیەوە تا ئێوکاتەی ژیان جەدەهەت ، لە هەموو قۆناغ و سەردەمکان ئامادەیی بەرچاوی هەبووە لەنێو ڕووبەری شیعر و داهێناندا ، لە هەمانکات شاعیرمان هەیە ، تەنها لەسەردەمێکی دیاریکراو داهێنانی بەرچاویکردووە و دواتر توانا و ئاراستەی داهێنانکانی هاتەتە خوارەوە ، بەمانایەک نایتوانیوە بە یەک هەناسە لەنێو ڕووبەری داهێنان بەردەوام بێت . (شەرکە بەکەس) لە ڕووی زمانی شیعرییەوەش داهێنانی گەورەی کردووە ، خاوەن زمان و وشە و دەستەواژەی شیعری تایبەت بەخۆی بووە .. توانای ئەوەی هەبووە کە لەنێو ڕووبەری شیعر هەموو شتێک بە قسەبهێنێ . دار و بەرد و چیا و ئاسمان و مرۆڤ و ژیان و مردن و تەنانەت دەزخیش . ئێمە لەڕەدا هەوەدەین خوەندنەوەیەک بە قەسیدەی (یاداشتنامەی ماکوەکی ڕەشپەش) بکەین ، لە ڕاستیدا ئێم

دەق (چیەکە شیعرەکە) ، باسی چیەک و مژوویەکی دیاریکراومان بە دەکات . ئاستگەیانە پەنجە لەسەربرینەکان دادەنە و جوانی و ناشیرنییەکان دەنووسەتەوە . ئەوەی زەر سەرنجاکێشە لەم دەقە شیعرییە ، شاعیر بە ڕوئیا و بیرکردنەوەیەکی مرۆیی ئەم دەقەی نووسیوە و (بیرتیژیی و دووربین) یەکی گەورە لە خەیاڵ و بیرکردنەوەکانی دەبیندرێ .. لەنەو دەقەکەیدا ئەمەی ئەمەی بینیوە و خوەندنەوەی بە کردووە ، لەگەڵ ئەوەشدا ئەم دەقە نزیکەی (سی ساڵ) بەر لە ئەستا نووسراوە .. بەیە ئەمە لەم دەقەدا زەتر قسە و ئیش لە بارەی ناوەڕۆکی دەقەکە دەکەین ، لە سیاقی خوەندنەوەمان بە دەقەکە پەردە لەسەر هەموو دیمەنەکان هەڵدەدینەوە و بە هەناسەیەکی درەژەوە وەک دەقەکە / هەڵوەستە لەسەر ورد و درشتی دیمەنەکان دەکەین و مەبەست و ئامانج و ناوەڕۆکی دەقەکە بە ئامانتەوە دەگەیەنین . ئەوەی لەم دەقە بە من زەر گرینگ و جێگای دەخەشیم بوو کە / (شەرکە بەکەس) زەر بە ئاشکرا لەم دەقە پەمان دەڵێ کە / شیعر فەمەکی بەدەنگ نییە و دەتوانین بە زمانی شیعری قسە لەسەر هەموو ئەو شتانە بکەین کە ، ژیان ناشیرین دەکەن و ئاستی شکە و بەها مرۆییەکان دادەبەزێنن بە ئاستە نزمەکان . بە منی شاعیر ئەمە پەڕنسیپ و مانیفەستەکە ساڵەهایە لەنەو ڕووبەری شیعر و نووسینەکانم ئیشی لەسەر دەکەم . (شەرکە بەکەس) لەسەرتای دەقی (یاداشنامەی ماکوەکی ڕەشپەش) دا دەڵێت :

بەم بووڵەڵە تەنیا ئەوا و ڕووی کردەتە دامەنی شار
ئەستا ئاسمان مشتە ڕەنگە و ئەویش خەمەکی مەیینەی
قەترانی وەک کراسەکەی
ئاڵەز وەکوو کەزییەکانی
سیسیش وەکوو هەردوو گەنای
ساردیش وەکوو دەستەکانی
تارماییەکی مەینەی لە مەراقدا نووقم بووە
پەنا و پاسەری گرتووە
شەپەلەکی لەسەرخەیە و هەنگاو ئەنە
ئەستەرەیەکی نەخەشە و
فرمەسکەکی شەخ و شەنگە و
بەم بووڵەڵە تەنیا ئەوا و ڕوویکردەتە باشووری شار

وەکو گوتمان / ئەم دەقە شیعرییە چیەکە شیعرەکە و بوونەکی درامی هەیە ، (شەرکە بەکەس) یەکەک لە دیمەنە کەتاییەکانی چیەکەکەی کردەتە دەسپەکی قەسیدەکەی بە زمانەکی شیعری ناسک و بە دەستواژەی

شیعری سەرنجڕاکێش بەنێو دیمەن و ڕووداوەکان دەچێتە خوارەوە ، (بەم بووڵەی تەنیا ئەڤواو و ڕووی کردەتە دامێنی شار ..) ، چیەکی ژنەکمان بە دڵگەیتەوە کە هاوسەرەکەی پێشمەرگە بووە ، پێشمەرگەیەکی ئازا و نەبەرد ، تا سەرئێسقان عاشق بە خاک و نیشتیمان و ئازادی .. پێشمەرگەیەک کە بەسەر پشتی مەرگ بازبازێن دەکات و لە هیچ شتێک سنناکاتەوە ، سەرەنجام گیانی دەبەخشێ بە ڕزگاری کوردستان و دەچێتە ڕیزی گیانبەختکردوانی ڕێگای ئازادی ، لەوکاتەی ئەم واتە (ژنەکە) بەم بووڵەی تەنیا دەڤوا و ڕووی کردەتە دامێنی شار ، لەو زەمەندا باشووری کوردستان ڕزگار بووە و شەڤگەڵانی سەردەمی شاخ ، هاوسەنگەری مەردەکەی گەیشتوونەتە دەسەڵات و لە هەوڵی بە دەستهێنانی کورسی و گەیشتن بە شوێنە بەندەکانی دەسەڵات و خەریکی ژیانی شاهانەی خەیانن .. ئەوەی بیری لێنەکەنەوە منداڵ و خەزانی شەهید و مرۆڤە گیانبەختکردووەکانە .. بەیە ئەستا تەنیایی بەتە ماڵی ئەبەدی ئەو ، برسییەتی و قوڕسایی ژیان ، خەمەکانی سەرشانی کردەتە کۆلکی سەخت ، ئەستا لای ئەو ، (ئاسمان مشتە ڕەنگەو ئەویش خەمکی مەینەی قەترانی وەک کراسەکەی سارد وەکو دەستەکانی ..) ، گیان و دڵی دەتەزێنێ و هیواکانی دەکاتە گەڵا وەریوەکانی بەردەم ڕەشبایەکی بەڕەحم .. ئەستا ئەو (ئەستێرەیەکی نەخەشە و فرمێسکەکی شۆخ و شەنگە و بەم بووڵەی تەنیا ئەڤواو ڕوویکردەتە باشووری شار ..) . ئەو ئەستا لەنێو خەم و هەناسە ساردەکانی جگە لە چەند دیمەنێکی یادەوەری هیچیتری بە نەماوەتەوە ژیان بە ئەو بەتە زیندانێکی گۆڕەی تاریک و پە ئێش و ژان . بە ئەو تازە شیرینییەکان قاوەیەکی تاڵ و هەڵمی نائومێدی لە هەڵدەستە ..!

ئەو زامێکی قژدرێژە ، چاوەکانی بەیوەتە ئەشکەنجەی خەی
چاوەکانی بەیوەتە ، مانگی خوێنی ئاوانبووی ناو خەیاڵی
(سەری مەردە کوژراوەکەی ، ئەوێنی خەی)
لە چراخانی ئازادی .. دابەاوە
لە دارستانی تریقە و پەکەنینی
دەوروبەری دابەاوە
بە ئاگایە … لە هاواری ئاپەڵەی خەک
بە ئاگایە … لە زەماوەندی ڕووناکی
لە شایی گوڵ
لە لەنجە و لاری گەڕانی
تەنیا ئەڤوا و لەگەڵ ڕابردوو ئەدوە ، لەگەڵ خەیدا
لەگەڵ بازەکی شەهیدا لەگەڵ (ئەو) دا ..

ئەم بەشەش قووڵبوونەوەیە بەنەو خەم و ئازار و زامە قووڵەکانی ، شەوە درێژە پڕ تەنیای و حەسرەتەکانی ، ئێستا ئەو زامەکی قژدرێژە و چاوەکانی بەیوەتە ئەژکەنجەی خەی ، چاوەکانی بەیوەتە نائومێدی بەختی ڕەش و ژیان و ئایندە ڕەشکەی خەی ، مەمکەکانی بەسەر جەستەی خەمکـــی گەورە شەبـــوونەتەوە ، هەر خەی و هەرخەی و هەرخەی ، لە دەوروبەر و لە ئـــاوەدانی تەنـــانەت لەژیـــانیش دابەاوە ، کەســـکە فەدراوەتە کەنار ژیانەوە ، لە دەرەوەی ژیان لەسەر ئێستەرەی نائومێدیدا دەژیت ، بەئاگایە لەهەموو شتێک ، (لە هاواری خەڵک و لە زەماوەندی ڕووناکی ، لە لەنجە و لاری گەرانی و لە سەمای ئاهای سەوز و زەرد ..!) . ئەو تەنیایە ، لەگەڵ ئابردوو دەژی ، لەگەڵ خەون و خەیاڵەکانی دوێنە و لەگەڵ ئەودا ، لەگەڵ بازە شەهیدەکەی خەی ، ئێســـتا ژیـــان بە ئەو جگە لەزیـــدانێکی گەورە هیچیتـــر نییە ، دەزەخێکی ڕەش و تاریک ، دوور لەهەموو ئومێد و خەشیەکان و شتە جوانەکان و ڕەژگارە گەرمەکانی ژیان . ئێستا تەنیایی بە ئەو ماڵی ئەبەدی بوونە ..!

بەم بووڵەڵە تەنیا ئەواو ڕووی کردەتە دامێنی شار
" هەبوو .. نەبوو ، ڕەژانە بوو
بازەکەی من بەناو بەسەدا ئەفەی
لەبەر گەپاڵەباران و تەرزەی شووم و چەخماخەی شەقژنی بوو
وەک فریشتە باڵدارەکان
بە دارستانی نەزەدا تەئەپەڵەی
ڕەژگارە بوو ، بازەکەی من ، لەو بەرزەوە
ئا ئەم شارەی لەژێر باڵەکانیا ئەدی
یەکبەیەکی ئەم هەردانە ، ئەم لووتکانە
جە ڕەوگەبوون ، بە ئەسپە شەکەی هەڵمەتە
لە دەزەخی کەاوسوور و کەاوەشدا
یەکبەیەکی ئەم کەڵان و شەقامانە
(ئا ئەم سووچە و ، ئەم سیلەیە ، ئەم بن دارە
ئەو ژێر چەترە ، ئەو پەنا پایەی بازاڕە)
جە نزرگەی ترسناکی کوت و پە بوون
بە بازەقەی خوێنی تووڕە و بە هەرشی
کەڵان و کیفی ئامادە کراوەبوون
بە دەرهێنانی دەمانچە و .. ەیزی گوللە و
تەقینەوەی نارنجەکی خەرای دەستی
وەک کزەبایش ، لەناکاودا ، ئەهاتەوە بە ماڵەوە
بەبە خشپە ، تریفە بوو دەر ئەکەوت و

یان خۆیکی ئەجگار خۆش بوو ، لە پەنکدا پەیدا ئەبوو

ژنە پەشمەرگەیەکی شەهید تەنیا و داماو جگە لە کەمەنک یادەوەری خاوەنی هیچ شتەکی تر نییە ، لەم دیمەندا وەنەی قارەمانەتی و چاپووکی و زرینگی بازەکەی خەیمان بە باسدەکات و دەنەت ، (بازەکەی من بەناو بەسەدا ئەفەی) ئەو دەرە شیعرە ، وەنەیەکی شیعری جوانمان بە دەکەشە ، هەرچەندە من وشەی (باز) زەر بە گونجاو نابینم ، ەاستە باز باەندەیەکی چاپووک و بەهەز و هەرشبەرە هەر بەیەش وەکو هەمایەک بە پەشمەرگە بەکارهاتووە بەنام ، باز باەندەیەکی گەشتخەرە و بە پەیدا کردنی پارچەیەک گەشت بەناهەق ژیانی باەندەی تری بەگوناه کەتایی پەدەهەنەت ، کە ئەم دیوەی لەگەە پەشمەرگە و خەبات و تەکەشان لەپەناو ژیان و ئازادیدا تەبا و هاوتەریب نایەتەوە ، ئەوەتا دەنەت ، ەەژگارە بوو بازەکەی من ، لەوبەرزەوە ئا ئەم شارەی لەژەر باەکانیا ئەدی ، یەکبەیەکی ئەم هەردانە ئەم لووتکانە ، جەەوگەبوون ، بە ئەسپە شەکەی هەمەتە .. هەمەتبردنی باز و پەشمەرگە ، لە ەووی ئینسانییەوە لە یەکتری جیاوازن و بە ئامانج و مەبەستی جیاوازیشن .. بەیە لەم دەقە شیعرییە وشەی پەشمەرگە گونجاو و شیاوتر بوو ، چونکە باز باەندەیەکە لایەنی نەگەتیفی هەیە ، زەتر لە جەادەوە نزیکە نەک قوربانی ، بەنام پەشمەرگە مرەقەکی قوربانی ستەمدیدەیە .. لە چوارچەوەی شەبوونەوە بە نەو یادەوەرییەکان وەسف و دەمەنەکی جوانی پەشمەرگەمان بە دەکات ، لە ەووی (ئازایەتی و قارەمانەتی و گیانفیدایی و هەموو سیفاتە جوانەکانیتر ..) . ئا ئەو سووچە ، ئەو سیلەیە ، ئەو بندارە ، ئەو ژەرچەترە ئەو پەنا پایەی بازاەە ، جەنزرگەی ترسناکی کوت و پەبوون بە بازەەقەی خوەنی تووەە و بە هەرشی کەلان و کیفی ئامادە و کراوەبوون ..! لەناو ئەم بازبازەنە بەسەر پشتی مردنە و لەنەو ئەم دەزەخی هەمەت و ئاگربارانەدا ، جارجارە / وەک کزەبا ، لەناکاو ئەهاتەوە ماە ، بەبە خشپە وەک ەوونەاک و تریفە بوو دەرئەکەوت .. چەند دیمەنەکی جوان و پە شیعرییەتە ، هەزی عەشق و خەشویستیمان بە ەەسم دەکات ، ەەتبوون بەنەو کەەانەکانی مردن و گەەانەوە بە ماە بەلای دوەبەر .. ەەتبوون بەنەو کەەانەکانی ئاگر و گەەانەوە بە نەو ماەی عەشق . بە تەکردنەوەی زەویە وشهەاتووەکەی ناخ و خەدانە بەر ەەژنە بارانی خەشویستی و توانەوە لەنیو چرکەسات و کاتژمەرە ئیرەسییەکانی عەشق !..

منیش وەک ئاسکی خەواەوو ەائەپەیم

هەموو لەشم ئەنیشتە سەر ئاوی ترس و
هەموو جەستەم ئەبوو بەچاو
بە هەواشی لە کەمەرەو ئەیگرتم
(چەکیش هەشتا بەشانەو)
باوەشکی پەاوپەی گەرم و تینووی پیا ئەکردم
گەرمییانی ئارەزوومان
وەک بەردی بەر سوورە هەتاو
ئەوسا ئیتر چەن لاولاوی
سەرپەنجەرەی ژوورەکەمان
تەواو پەمەو ئەنووسا … تەواو … تەواو
مەمکەکانم لەناو چنگیا سپی سپی
وەک دوو تیترواسکی بچووک
شەوقی حەزیان لەسەرگەو دائەگیرسا

ەاستە پەشمەرگە مرەڤگە لە جەنگدایە ، لەگەە کوشتن و مەرگ و خوەن ەووبەووە ، لەگەە فیشەک و چەک هاودەمە ، بەەام بەبەری نییە لە خەیاە و هەستە ئیرەسییەکان ، لە عەشق و خەونە ەەمانسییەکان ، لەشەوانی پە ترس و مەرگاوی دوور لە چاوی شار و مرەڤەکان بە نهەنی دەگەەنەو ماەەو یان بە باوەشی دوەبەرەکانیان ، (منیش وەک ئاسکی خەواەوو ەائەپەەیم ، هەموو لەشم ئەنیشتە سەر ئاوی ترس و هەموو جەستەم ئەبوو بەچاو ..!) کاتەک دەەکان وەک بورکان گە ئەگەرن ، هەستەکان وەک ئاگر کەپە ئەکەن ، ئیدی ترس مانایەکی نامەنە ، عەشق ەەیەکی دەچەتەو سەر شەتی .. (چەکیش هەشتا بەشانەو …!) .. هەندە تامەزرە و دەسووتاو بوو ، دووری و تامەزرەیی ئاگرەکی وەهای لە جەستە و هەناوی بەردابوو ، بەرلەوەی چەکەکەی لەشانبکاتەو ، (باوەشکی پەاوپەی گەرم و تینووی پیا ئەکردم ، وەک بەردی بەر سوورە هەتاو تاوی ئەسەند ..!) وەنە و دەستواژەی شیعری جوان ، شیعرییەت لە وشەکان دەەژە ، بەردی بەر سوورە هەتاو ، وەنەیەکی جوان و لە شوەنەکی گونجاو بەکار هاتووە و بەشتەکی جوانی بە دەمەنە شیعرییەکە بەخشیوە ، (تەواو پەمەو ئەنووسا .. تەواو .. تەواو ، مەمکەکانم لەنەو چنگیا سپی سپی ، وەک دوو تیترواسکی بچووک ، شەوقی حەزیان لەسەرگەو دائەگیرسا ..!) ، هەستەکی ئیرەسی و عەشقەکی باەای مرەیی ، دیمەنەکی ەەمانتیک .. ئاوەزانبوونەکی شەتانە . دوور لەچاوی ترس و مردن .

وەک خەمی قووەی هەردووکمان ، ماچەکی قووە
بینەکی قووە ، لە دەمەو ، مژینەکە ئەکەوتە ەە و

بەناو لەشا ، تەزووی درەژەی ئەکەشا
لە کەپرەکەی ناو ەیشیشیا
بەنی کەوە ، بەنی ئەشکەوت ، بەنی باروووت
بەنی کووزەەەی گوە چەم و مەردم ئەکرد
بەنی گوە ئازادەکان
بەنی مەقەەەکی شەدار
بەنی نایلەن ، بەنی بەتانییە سەوزەکان
لەناو تووکی سەرسینگیشیا
بەنی تیژی ئازایەتی و
بەنی ناو سەنگەرم ئەکرد
لە چاویشیا هەموو ەەگا دوورەکانم ئەدی
تەمی نزمی گەوەکان و ەاکردنی گوە ئەستەرە و تروسکایی
ئاگری شوانی سەر ەەوەز و بریسکەی جەگەی
بەرکاوی ئەواران و هەەبەزینەوەی قەەبەزە و
ماچی ئاەی نەوان ئاسە و خەرنشین و ... هەر لە چاویا
ەەنگی پەەیوەی ژنانی ناو ئەردوگام ئەبینیەوە
ەیزە پیاو و ەیزە زیل و ەیزە چادر
سەروو سیمای دوا شەهیدمان
دارتەلی سەر ئیزگەکەمان

لەم دیمەنە شیعریەش بەنەو قووەایی هەستە ەەمانسی و ئیرەسییەکان شەەدەبەتەوە ، جووەە و ئاوەزانبوون و توانەوە لەنیو هەستەکی کوشندەی لەزەتی و ەەحیدا ، (وەک خەمی قووەی هەردووکمان ..) دوو جەستەی تامەزرە .. دوو جەستەی شەکەت لەنەو شەوانی تەنیایی و چاوەەوانی .. وەنەی چرکەکانی بەیەکگەیشتن و کردنەوەی لغاوی ئەسپی تامەزرەیی و ئارەزووە چەپەندراوەکانی ەەح .. (بینەکی قووە ، لە دەمەوە ، مەژینەکە ئەکەوتە ەە و بەناو لەشا ، تەزووی درەژەی ئەکەشا ...) لەسەرەتا بە مژینی جەستە و دەست و پەنجەکان و مەمکەکان دەستی پەئەکرد و تەزووی ئەم هەستە شەتانییە هەموو جەستەی دادەگرت ، ئاگری ئارەزووە تینووەکان کەپەیان دەدا و گەیان دەگرت . ئیتر لەپاە ئەم چرکە ساتە ەاموسانییە ، (شەرکە بەکەس) دەیەوەت وەنە و ژیانی پەشمەرگایەتیمان بە بکەشی و پەشانی بدات ، بەو دەرە دەست پەدەکات (لە کەپرەکەی ناو ەیشیشیا .. بەنی کەوە ، بەنی ئەشکەوت ...) زەر شاعیرانە دوو دیمەنی جیاوازی تەکەە بەیەک کردووە ، لەنەو چرکەساتی ەامووسانییەکی گەرم ، لەەەگەی هەستکردن بە بەنەکان دیمەنەکیتر کە جوگرافیا و شەوە ژیانی پەشمەرگەمان بە ەەسم دەکات . ئەم چیەەکە شیعرە سەرەتاکەی بە خەباتی شاخ دەست

پەدەکات ، زەمەن زەمەنی دوای شەشی ئەیلوولە ، ئەوەی لە مەژوودا بە شەشی نوەی گەلەکەمان ناوبراوە ، سەرکەوتنی ئەم شیعرە و جوانی و وەنەکان و دیمەنەکان لەوەدایە کە / شاعیر خەی بەشداری لەو شەشدا کردووە و شارەزاییەکی باشی لە جوگرافیا و شەوە ژیانی پەشمەرگە و کەلەپووری شەشدا هەبووە ، ەاستی ئەم گوتنەمان لە دەرە شیعر و دەستواژە شیعرییەکان بە ەەشنی بە دەردەکەوەت ، (بەنی کەوەە ، بەنی ئەشکەوت ، بەنی باروووت .. بەنی کووزەەەی گوەی چەم و .. بەنی گوەە ئازادەکان ..) لەکاتی ماچ و ئاوەزانبوون و یەکتر بەنکردن ، لە ەیش و جەستەی دەدارەکەی بەنی هەموو ئەو شتانەی دەکردن کە لەسەرەوە نووسیومانە . بەنی ئەشکەوت ، بەنی باروووت ، بەنی کووزەلەی گوەی چەم .. لەبەنکردنی کەلوپەلی ژیانی سادەی پەشمەرگە بەردەوام دەبەت و دەەەت (بەنی مەقەەەکی شەدار ، بەنی نایلەن ، بەنی بەتانییە سەوزەکان .. !) ، مەقەەەکی شەدار و بەنی نایلەن و بەتانییە سەوزەکان ، ەەک وەنەی مەقەەی پەشمەرگەمان دەتە بەرچاو ، دیمەنەکی ەەشن .. وەنەیەکی شیعری جوان ، من پەموایە ئەگەر (شەرکە بەکەس) خەی پەشمەرگە نەبا و لە نزیکەوە بەشەک نەبا لەو ژیانە ، ئاوا سەرکەوتووانە نەیدەتوانی ئەم دیمەن و وەنانەمان بە بکەشی .. ئیتر زەتر بەنەو وەسفکردنی کەسەکان و ئەم شەوە ژیانە شەدەبەتەوە و درەژەی پەدەدات (لەناو تووکی سەرسینگیشیا ، بەنی تیژی ئازایەتی و بەنی ناو سەنگەرم ئەکرد ، لە چاویشیا هەموو ەەگا دوورەکانم ئەدی ..!) ، لەرەشدا ، باسی ئازایەتی و نەبەردی پەشمەرگە و دەسەزی و وەفادارییان بە خاک و نیشتیمان و ئازادی .. هەروەها بیروباوەە بە ئومەدەکی گەورە بە خەبات و تەکەشان و سەرکەوتن ، لە چاویشیا هەموو ەەگا دوورەکانم ئەدی ، بەگومان لەبەردەم میللەتەکی ستەمدیدە ەەگاکانی سەرکەوتن و ئازادی دەکرە دوور و مەودا فراوان بن ، مافەکانی مرەڤ و مافە مەدەنی و ئازادییەکان لە چنگی دیکتاتەر و مرەڤە دەندەکان وا بەسانایی نایەتە دەرە ..! ئیتر لەم چیەەکە شیعرە وەنەی هەموو زەمەنەکان و شوەنەکانمان بە دەکەشە ، (ەەنگی پەەیوی ژنانی ناو ئەردوگا و ەیزە پیاو و ەیزە زیل و ەیزە چادر ..!) دوای ئەنفال و تەکدان و خاپوورکردنی گوندەکان ، پەشمەرگە دەەەنە سەرسنووەکان و ئەودیو سنووەکان و لە ئەردووگاکان نیشتەجە دەبن ، ئەم وەنانەمان یەکبەدوای یەک وەک فیلمەک بە زمانی شیعری و وەنەی شیعری پەشان دەدات ، تا دەگاتە (سەروو سیمای دوا شەهیدمان ، دارتەلی سەر ئیزگەکەمان …!) شاعیر زەر وردبینانە دیمەن و وەنەکانی کەشاوە ، تەنانەت دارتەلی سەر ئیزگەکەیانی بیر نەچووە ، ئەو ئیزگەیەی پەشمەرگە و هەموو خەەکی دەهەنایە جەش و خرەش .

لە چاوانیا چارنووسکی پایزە وەکوو گۆڵا لەرەی ئەهات
لە چاوانیا مەرگی شیعرەکی نازدارم ئەخوەندەوە
خەمی باڵگرتووم ئەبینی
خوێنی ئەستێرەم ئەبینی
لە چاوانیا خەرنشینی خەم ئەبینی .. خەوم ئەدی
لەناو گەمیەی هەورەکدام و هەرچوار دەورم هەمووی گۆڕ
خەم ئەبینی پەڕەسەلکەم تەنیا تەنیا ماومەتەوە
هەمووجارە لە چاوانیا
چارنووسکم ئەبینی و لەی ئەترسام
لە ناوەڕاستی هەددا بە چوارمشقی دائەنیشتین
هەرچوار ئەژنەمان ئەنووسان بەیەکەوە
لە دوو گوەدانی پە لەگوە ، پە لە خەم و پە لە خەون و
پە لە ئازاری سوور ئەچووین
لەم دیمەنەش / پارادەکسەکی شیعری ناوازەمان بە دەنەخشێنە ، لە چرکەساتی ئاوەزانبوون و تەکەڵاوبوون .. لەنەو قووڵایی خەشیە ڕح بزوەنەکان لە هەستەکی دەروونی نادیارەوە مەسیجەکی خەمناکی دەتە گوە ، وەنەیەکی تاریک دەتە پەشچاوی ، ئایندەیەکی خەفەتبار دەخوەنەتەوە ، ئەم هەموو پەشبینییە ترسناکەش لەنەو چاوەکانی بازەکەی خەی دەبینەت ، (لە چاوانیا چارنووسکی پایزە وەکو گۆڵا لەرەی ئەهات ، لە چاوانیا مەرگی شیعرەکی نازدارم ئەخوەندەوە ، خەمی باڵگرتووم ئەبینی ، خوێنی ئەستێرەم ئەبینی …!) وەک ئەوەی چاوەکانی قسەی بە بکەن و باسی ئایندەی بە بکەن ، چارنووسکی پایزە ، چ دەربەینەکی شیعری و جوان و ناوازەیە ، خەمکی پە لە ئیستاتیکای شیعری ، پە لە ئاوازەکی حەزین ، یان / خوێنی ئەستێرەم ئەبینی ، وەنەیەکی شیعری و دەستواژەیەکی شیعری جوان و ناسک ، هەستە نادیارەکانی درەژە بە خوەندنەوەی پەشبینییەکان دەدەن تا ئەو ڕادەیەی بڕەت ، (لەناو گەمیەی هەورەک دام و هەرچوار دەورم هەمووی گۆڕ ، خەم ئەبینی پەڕەسەلکەی تەنیا تەنیا ماومەتەوە ..!) ، لەرەدا ئەوە دەبینین کە شیعر و شاعیر هەزی ئەویان پەیە کە ئایندە بخوەنەوە ، ئیدی دوای هەستکردن بەم خەیاڵ و پەشبینیە خەمناک و ترسناکانە ، لەوساتەدا ماچ و مژین و تەکئاڵان دەبوو بە وردبوونەوە لەچاوانی یەکتری و داماو و حەپەساو (لە ناوەڕاستی هەددا بە چوارمشقی دائەنیشتین ، هەرچوار ئەژنەمان ئەنووسان بەیەکەوە ، لە دوو گوەدانی پە لە گوە ، پە لە خەون و پە لە خەون و پە لە ئازاری سوور ئەچووین ..!) ئیتر لەرەدا خەشویستی بە وردە گۆڵای ترس و خەم و ئازار دادەپەشرا ، بارەکی دەروونی ناجەگیر ، خەونەکان پە لە تریفەی شەواو و بەهارەک پە لە

سۆزاییەکی خەفەتبار ، تەماناە قووڵکان لە چاوانی یەکتری ، ئاکامەکان دەبوون بە گوەدانەک بەرام گوەدانەکی خەماوی و پە لە خوەنی ئەستەرەکان و پە لە گوە و پە لە خەون و خەفەت و خەمی سووری پاییزی ..!

قسەی ئەکرد

تە و کانی .. تەو درەخت ..

تە و بەردم ، بە قەد یەک خەش ئەوە !

ئەمپرسی :

کاممان ، تەزقاە لە کاممان زیاتر .. گیانە ؟!

ەائەما ، ئەیەوانییە دارەای ژوورەکە

لەو ساتەدا دەم و چاوی

لە کوختەکی ناو تەم ئەچوو

-زیز مەبە ، بەرد زیاتر .. ئاو زیاتر .. دار زیاتر ؟!

- ئەه ، گیانە .. کە بەردمان لە دەست چوو .. ئەمە چین ؟!

کە ئاومان فەوتی کرد .. ئەمە چین ؟!

ئەوینە بە بەرد و بە ئاو بە درەخت کوا هەیە ؟!

یەک چرکە ئازادی و دوای ئەوە بابمرم !

لەە مەبە ! .. ئەوینی من و تەیش

لە ەوونی ئاودایە !

لە خورە و هاژەی سەربەستی ئاودایە

تەماشا ! دیلەتی ناهەە

تەر سەیری یەک بکەین !

ژەردەستی ناهەە .. لە ماەی خەیشمان

بە تاوەک بسرەوین !

ئازادیی ئاسمانە .. بارانە و هەتاوە

بە ئاسمان .. کام خەر و کام تیشک و کام باران ؟

ئازادی خاکیشە

ئازادی خەکیشە … مەژوویشە

کە نەبوو چی هەیە ؟! ئەمە نانە ؟!

یان ژەهر ؟

ئیتر / دوای هەوربوونەوە لەنەو تەکەاوبوون و ەاموسانی و ماچ و دەستبازی و ئارامبوونەوەی هەستە ئیرەسییە گەرمەکان ، کاتی لەچاوانی یەکتر ەوانین و نوەکرددنەوەی بەەنەکانە بە ئایندە و بەردەوامبوون ، گەیشتن بە وەرزەکی نوەی عەشق و ژیانەک لەژەر ساباتی ئازادیدا ، بەگومان گەیشتن بە کاروان سەرای ئازادی ، ەەگاکان تەخت و نزیک و بە قوربانی نین ..!

بۆیە هەمیشە لەساتی ڕوانین و بیرکردنەوەکان ترس و گومان و پەشبینییە خەمناکەکان پشکەکانییان دەردەکەون ، بەڵام ئەمان هەمیشە بە وشیارییەوە مامەڵە لەگەڵ عەشق و ژیان و بوون و بەهای مرۆڤ دەکەن . (تۆو کانی .. تۆو درەخت .. تۆو بەردم ، بەقەد یەک خەش دەوە ..!) بەگومان بە پەشمەرگەیەکی عاشق ، ڕاستگۆ و مرۆڤپەروەر و ئازادیپەروەر ، خەشویستی لەخاک و نیشتیمان و جیاناکرەتەوە ، خاک و نیشتیمان و مرۆڤیش بەبە ئازادی بەهاکانی خۆیان لەدەست دەدەن ، بۆیە لەبەردا عەشقەک دەبینین ، پە لە پیرەزی بەها مرۆییەکان ، بەڵام ئەم بە نازەکی کچانەوە دەڵێ (کاممان ، تەزقاڵە لە کاممان زیاتر .. گیانە ؟!) ، پەشمەرگەیەکی وشیار ، دەسەز بە خاک و نیشتیمان ، تا سەرئەسقان عاشق بە چاوەکانی دوبەر ، بەڵام لای ئەو عەشق بەبە ئازادبوونی بەرد و درەخت و ڕووباری نیشتیمان بوونی نییە ، عەشق بەبە ئازادی بوونی نییە ، چونکە ئەو لەوە بە ئاگایە کە بوونی مرۆڤ بەبە ئازادی بوونەکی نامە و ناکاملە ، بۆیە بەم وشیارییە قووڵەوە بە ڕاستگۆیانە پێی دەڵێت (زیز مەبە ! بەرد زیاتر .. ئاو زیاتر .. دار زیاتر ..! ئەه گیانە کە بەردمان لە دەستچوو ئەمە چین ! ، ئەوینی بە بەرد و بە ئاو و بە درەخت کوا هەیە ..!؟) ، مرۆڤ کە ئازاد نەبوو نە بوونی نە ژیانی نە عەشق و خەشویستییەکەی تەنانەت هەموو پەیوەندییەکانی خاڵی دەبنەوە لە سەروەری بەهای مرۆیی ، بۆیە بە ڕاشکاوانە ئەم ناخەی خۆی لە قووڵایی مەعریفەوە بە ڕادەگەیەنێت و دەڵێت ، (یەک چرکە ئازادی و دوای ئەوە با بمردم ..!) ، لەم دەردا تەگەیشتنەکی قووڵ بە بوون و مرۆڤ و بەها مرۆییەکان دەبینین تەنانەت بە عەشقیش ..! چونکە وەکو گوتمان هیچکام لەوانە / نەبوون نە مرۆڤبوون نە بەهای مرۆیی نە عەشق بەبە ئازادی ناگەنە ئاستی سەروەری و ڕەسەنبوون ، ئیتر بۆیە دەڵێت (لەمەبە ، ئەوینی من و تەیش لە ڕوونی ئاودایە ، لە هاژەی سەربەستی ئاودایە ، تەماشا ! دیلەتی ناهێڵێ ، تەر سەیری یەک بکەین ، ژەر دەستی ناهێڵێ بە تاوەک بسرەوین ، ئازادی ئاسمانە بارانە و هەتاوە …!) ، ئیتر لەکۆتایی ئەوە دەردەخات کە هیچ شتەک بەبە ئازادی بەهایەکی ئەوتۆی نییە ، دیلەتی ژەردەستەیی پێت دەخاتە گەردنی هەموو شتەک ، تەنانەت ناهێڵێ مرۆڤکان بە ئارامی سەیری یەکتریش بکەن .. هەموو شتەکان مانا ڕاستەقینەی خۆیان لەدەست دەدەن ، بۆیە ژیانەکی لەم شێوەیە بە هەڵدانی پیاڵە ژەهر دەزانێت ..!

(بازکەی من شاعیریش بوو …
هەموو جارە دوا شیعری خۆی
لەگەڵ دوا دووکەڵەی مەزرا و
لەگەڵ دوا زریکەی بەرد و
لەگەڵ دوا گریانی باخدا بە ئەهەنام)
بازکەی من ئەو شیعرانەی کە ئێنووسی
قووڵ بوون .. وەکو دەریاچەکان
سادەیش بوون وەکو گوڵە کەوی
بازکەی من لە نوخوازەکانی ژیان بوو
ئەو نەئەچوە بەر ئاوەنە کەنەکانی زمان
لای ئەو وشە زیندەوەر بوو
لای ئەو ەستە مەرجدانەوەی مەراق و
زەنگی مەشک و وەکو گەکان
ساتە وەختەکی خەتەر بوو
دوو عاشقی سەرکەش ، پە لە ئەوین و مرڤبوون ، پە لە وشیاری بە ژیان و بوون ، بە ئازادی بەهاکانی جوانی ، بەشەک لە هەکارەکان ئەوەیە کە دەدار واتە پەشمەرگەکە ، بازکەی نەو دەقەکە ، کەسایەتییەکی شاعیر بوو ، کەسایەتییەک کە لەپاە چەکەکەی شانی هەمیشە قەڵەمەک و دەفتەرەکی بچکەڵەی لە گیرفانەکانی بوو ، بە نووسینەوەی هەستەکانی خۆی ، بە کردنی بیرکردنەوەو خەیاڵگەرمەکانی و تامەزرەیی و ماراقەکانی بە شیعر ، یان تەکەڵەکردنی خەیاە و هەستەکانی بە تەوژموو جووڵەکانی جوانی .. بازکەی ئەو شاعیر بوو ، بەیە پە بوو لە هەستی مرەیی و عەشقی مرەیی و خەیاە و بیرکردنەوەی مرەیی ، بە مانایەک / زەتر ەچوون لەگەڵ خەیاڵەکان و بینینی هەستە شاراوەکان و گەرد و پەکهاتە وردەکانی خەون و بەهاکان ، چەن شاعیرەک / شاعیرەکی نوخواز و مەدەرن .. نوخواز بە دنیابینی شیعر و نووسین و زمان ، هەروەها مەدەرن بە تەگەیشتن لە بوون و ژیان و مرڤ ، بە مەژوو و هەموو چەمکە گرینگەکان (بازکەی ئەو شاعیریش بوو ، هەموو جارە دوا شیعری خۆی ، لەگەڵ دوا زریکەی بەرد و دواگریانی باخدا بە ئەهەنا ..!) ، شاعیرەکی مرڤدەس و ژیاندەست ، هەمیشە لەپاە جوانییەکانی ژیان خەم و ئازار و ژانە قووڵەکانیش دەنووسەتەوە ، بەتایبەت شاعیرەک لەنەو جەرگەی خەبات و تەکەشان لەپەناو گەیشتن بە ئازادی و سەربەستیدا ، ئیتر دەبە گەوتینی وشەکانی ئەم شاعیرە عاشق و هەست ناسک و ژیاندەستە چ ئاگرەکی پە کەپە و هەڵجوون و شەپەل ئاسابەت

..؟ (بازکەی من ئەو شیعرانەی کە ئەینووسی ، قووە بوون ..
وەکو دەریاچەکان ، سادەیش بوون وەک گوڵە کەوی … ، لای ئەو
وشە زیندەوەر بوو ، لای ئەو ڕستە مەوجدانەوەی مەراق و زەنگی
مەشک و ساتە وەختەکی خەتەر بوو …!) ، لای بازکەی ئەو ،
عەشق ژیان بوو ژیانیش عەشقەکی گەورە ، شیعریش نووسینەوەی
جوانییەکانی عەشق و ژیان بوو ..!
(نموونەیەکی بچووک لە شیعرەکانی بازکەی من)
سەری من بەم ئاسمانە نەویە بەم ئاسمانە زەلیلە
ڕازی نابە
سەری من تەپی ئاگر و گڕخەمەکی یاخییە
یان نارنجەکەکی ناو دەستەکانی ئازادیی
ئەبە ئەم مەژووە تاریکانە .. ئەم بەهەشتە ڕەشانە
لە خونەوە ڕووناکییان بە بەرین
بەبام ئەشبە بە مردنەکی درەژدا تەپڕەین
ئینجا بگەیتە …
(بازکەی من ئەم شیعرەی
بە ناتەواوی بە بەجەهەشتووم)
لەڕدا نموونەیەک لە شیعری بازکەی خەیمان بە دەنووستەوە
، نموونە لە شیعرەکی تەواو نەکراو یان ناتەواو ، بەرلەوەی
خونندنەوەیەکی کورت بە ئەم کەپلە شیعرەی شاعیرە عاشقەکە
بکەین کە پەشمەرگەیە و لەسەنگەری خەبات و تەکشاندایە
لەپەناو ڕزگاری نیشتیمان و بەدەستهەنانی ژیانەکی ئازاد ..
(بازکەی من ئەم شیعرەی بە ناتەواوی بە بە جەهەشتووم) ،
وشەی (ناتەواو) ، وشەیەکە هەمای جوراو جەر و خونندنەوەی
جیاواز لەخەدەگرەت ، ئایا بە ئەو شیعرە بە ناتەواوی بەی
جەهەشتووە ، ئایا هەرخەی شیعرەکەی تەواو نەکردووە ، یان
شاعیرەکە لە کاتی نووسینی ئەو شیعرەدا ، کەتایی بە ژیانی
هاتووە و گەیشتەتە لای هاوەی گیانبەختکردووەکانی و
ماەئاوایی لە دوەبەر و شیعر و ژیانکردووە ، لە سیاقی
خونندنەوەمان لە بەشکانی کەتایی وەامی ئەم پرسیارانەمان
وەردەگرینەوە .. شاعیرەکی نوەخواز و مرەقدەست ،
نیشتیمانپەروەر و ژیاندەست ، عاشق و ئازادیدەست ، بەگومان
شاعیرەکی لەمجەرە هیچ گومانەکی تیانییە ، کەسەکی یاخی و
سەرکەش دەبە ، چونکە نوەخوازی ڕەگەکی دەچەتەوە سەر
یاخیبوون ، یاخیبوونیش لە وشیاریەوە گەراکانی سەردەردەنن
، بەمانای بازکەی ئەو (شاعیرەکی نوەخواز و یاخی و وشیار
بوو ..!) ، بەیە شیعرەکانی پەبوون لە عەشق و شەیدابوون بە

ئازادی و ڕزگاری نیشتیمان و مرۆڤ هاوکات هەستە گەرمەکانی یاخیبوون ، ئەوەتا بە ڕوونی دەبینیت (سەری من بەم ئاسمانە نەویە بەم ئاسمانە زەلیلە ڕازی نابە ..!) ، ژیانی ژەردەستەیی و ستەمدیدەیی ژیانەکە لە ئاستەکی نزم ، خاڵییە لە ئازادی و جوانی و بەها مرۆییەکان ، شاعیر ژیان لەئاستەکی نەوی و نزمی لەمجۆرە ڕەتدەکاتەوە ، هەمیشە بەرامبەر ستەم و زەرداری دەبەت (نا) ..! چونکە ئەو کەسەکی یاخی و بە جەربەزە و دلێر و ناڕازییە ، شاعیرەکی جوانبین و هەست ناسکە ، ناتوانە عەشق و ژیانی بەبە ئازادی قەبووە بکات ، ئەوەتا دەبەت (سەری من تەپی ئاگر و گەخەمەکی یاخییە …!) ، ئەو پێیوایە لە ئاکامی هەوەدان و کەشش و خەبات دەبە شەوە تاریکەکان ڕووناکبکرێنەوە ، شوێن و کونجە تاریکەکان ڕووناکییان پێبگات ، (ئەبە ئەم مەژووە تاریکانە ، ئەم بەهەشتە ڕەشانە لە خوێنەوە ڕووناکییان بە بەرین …!) ، دەکرێ بە بەدەستهێنانی ئەم ئامانجە پیرۆزانە نەگەیینە کۆتایی ڕێگا و سەرکەوتنەکان بەچاوی خەمان نەبینین و خەونەکانمان لەگەڵ خەمان ببەینە ژێرخاک واتە گیان و بوونمان بە ژیان ببەخشین..!(بەڵام ئەشبە بە مردنەکی درەژدا تەپەڕین …!) .

- بازەکەی من ، وەک کزەبا چەن لەناکاو پەیدا ئەبوو
هەروایش لەپە : بەبە خشپە ، وەک کشانەوەی تریفە
وەک گەڕانەوەی تارمایی و سەبەر و خەو ، دیار نەئەما
لە پەڕکدا ئاوا ئەبوو ، ئەچەوە ناو ڕەحی چیا
ئەبەوە بە ، گوێی چوالە ، بەدار هەنار ، ئەبوو بە
زنەو بە ڕەگ و بە سروودی دەم دار بەڕوو
ئەچەوە ناو تەمتوومانی ئەودیو کەژە بەدەنگەکان
ئەچەوە ناو جریوەی دوور ، ئەچەوە ناو خەونی
گوند و لە خەمەشدا ون ئەبوو
ون ئەبەوە .. ئەهاتەوە .. ون ئەبەوە
پەشمەرگە و ژیانی پەشمەرگایەتی / ژیانەکی نائارام و ناجێگیر بوو ، ژیانەکی کەچەری ، وەک ڕەشبا و زریان ، ژیانەک بوو لەنەو دیار و نادیار ، هەڵاتن و ئاوابوون ، یان ئاوابوونی ئەبەدی ..! (بازەکەی من وەک کزەبا لەناکاو پەیدا ئەبوو ، هەروایش لە پە ، وەک گەڕانەوەی تارمایی و سەبەر و خەو دیار نەئەما ..!) ، عەشقەک لەنەوان دوو مرۆڤی عاشق و شەیدا بە ژیان و ئازادی ، دەی خەیان و عەشقەکەیان

هەمیشە لە چنگی مەرگ دابوو ، هەمیشە هەناسواری و نائارام ، ترس و نیگەران و خەمی دابران ، چاوەوانییەکی کوشندە ، گەمەیەک لەنێو بازنەی دەرکەوتن و ونبوونەوە ، هاتن و ڕۆیشتن ، گۆڕانەوە بە ناو تەمتوومانی ئۆودیو کۆژە بەدەنگەکان ، چوونەوە ناو جریوە دوورەکان ، ونبوون لەناو خەمەشی مەرگ . مانەوە لەنیو بازنە هەمیشەییەکانی هەڵاتن و ئاوابوون ..!

بازنەکەی من بوومەلەرزەی ، لەبن دەستی
دەوی سپی و دەوی ڕەشی ئەم شارەدا
ئەچاند ئینجا ون ئەبوو
لە سەفەری گردی ڕەشدا هەموو جارە
کەمەندی ئەو بەچووە درنجەکی ئەگرت
هەموو جارە لە چەقی ئەم جادانەدا
بە داڕەکی ئەم مەبەندە
بە ئەرژەنە
بە عەزیایەک
دەزەخەکی نوێی دائەخست
بازنەکەی من لە دوا ئەوارەی فەیندا
لە دوا ساتەوەختی نیوان گەشانەوە و هەوەریندا
وەختە لەگەڵ ڕەوتی خەرای
جوانووە ژانەکی سپیدا لە شاخەوە
بەرەو بنار دائەگەڵا و
شەڵ ئەبوو بەرەو ناوشار
ئەو چرکانەی
تراویلکەی لەرزیوی پەش هەردوو چاوی
سیمای ئاونگاوی منی
دوور و نزیک پەشان ئەدا
مردن لە شەوەی داوەکدا
ئەگاتە بەر هەردوو قاچی و
دەتەوێ یەک !
باز ئەگیرێ و
باڵەکانی شەتەک ئەدرێ و
ئەخرێتە ناو زیندانەکی گەڵەکەوە و
دوور دوور ئەبرێ
لەم بەشەدا / دەست و بازوو و هێزی پەڵایینی پەشمەرگە ڕەسم دەکات ، ئەو ترس و تەقان و سام و لەرزینەی لە دەی ئەژدیها و دوژمنە دەندەکان دروست کردبوو ، وا پەدەچێت ، پاڵەوانی

ئەم چەکە شیعرە بازەکەی ئەو ، یەکەک لەو پەشمەرگە چاپووک و قارەمانانەی یان یەکەک بەت لە شانە و دەستەی پارتیزانەکان .. هەردەمەک لە شونەک زەبر وەشاندن لە دەو و ئەژدیهاکانی سەر بە ئژەم و دەسەات ، لە گوند و لادە و گاکان و جادە و ناو شارەکانیش .. بە تاکتیکی شەشگەرانەی سەردەم و دەستاگەیشتن بە هەموو کەلەن و قوژبن و شونەک ، (بازەکەی من بوومە لەرزەی لەبن دەستی دەوی سپی و دەوی شی ئەم شارەدا ئەچاند …!) یان (هەموو جارە لە چەقی ئەم جادانەدا بە داەکی ئەم مەبەندە ، بە ئەرژەنە ، بە عەزیایە ، دەزەخەکی نوەی دادەخست ..!) ، هەزی پەشمەرگە بە تایبەت دەستەی پارتیزانە دلەر و قارەمان و گیان لەسەردەستەکان ، وەک دەەن (قەیسەریان لە دەو و دژدیهاکانی دەسەات کرد بوو بە کونە مشک) ، تا ئاستی ئەژنە لەرزین لەنەو ترس و دەەاوکە و تەقین دابوون ، لە هەرکاتەک لەهەر شونەک ئاسایی بوو بکەونە ژەر هەرشی نەبەردانی پەشمەرگە و دەزەخەکی واقیعی بە چاوی خەیان ببینن .. بەام دواجار بازەکەی ئەو وەک بازە چاونەترس و گیان لەسەر دەستەکانی هاوەگای خەی ، لە ئەوارەیەکی فەیندا (لەدوا ساتەوەختی گەشانەوە و هەوەریندا ..!) ، دەکەوتە نەو بەسە و باەکانی دەبەسترە و دەیخەنە نەو قەفەزی زیندانەوە ..! (بازەکەی من ، وەختە لەگەە ەوتی خەرای جوانووە ژانەکی سپیدا لە شاخەوە ، بەرەو بنار دا ئەگەەاو شە ئەبەوە بەرەو ناوشار ..!) ئیتر ئەو چرکە ساتەی کە دەی گەورەی ەائەچەەکە و دەمارەکانی هەست بەلەرزین دەکەن ، پەشهاتەکی خەمناک ، دەتەنگیی و خەمەکییەک جەستەی دائەگرە و (لەو چرکانەی تراویلکەی لەرزیوی پەش هەردوو چاوی ، سیمای ئاونگی منی ، دوور و نزیک نیشان ئەدا ، مردن لەشەوەی داوەکدا ئەگاتە بەر هەردوو قاچی ..!) ، چەند سەخت و ئەستەمە وەسفکردنی ئەم دیمەنە ، کەشانی وەنەی مەعشوقەکەت لەنەو بازنەی مەرگدا ، ئەو چرکەساتە دەروونە ەەهیبەی کە ئەژنە ناتوانە خەی لەبەرامبەردا ەابگرە ، کوژانەوەی ەوناکییەکانی خەونە گەورەکان ، ئاوابوونی خەرەتاو و ئەستەرەکانی ئومەد ، چەند سەختە ئەوکاتانەی مردن لە شەوەی داوەکدا لە قاچەکانی دوەبەرە مرەقدەست و ژیاندەستەکەت دەئاە ، شانسی بینینەوەی بە تەنها جارەکیش نامەنە و ئیدی دەگاتە نەو ەووبەری ونبوون و وەکو ئەستەرەکی عاشقی ناموراد بە تاهەتایە ئاوادەبەت و دەرناکەوەتەوە ..! (باز ئەگیرە و

باڵکانی شەتەک ئەدرێ و ئەخرێتە نێو زیندانێکی گەڵکۆ و دوور دوور ئەبرێ ..!) .

(بازەکەی من ، پەلەت چی بوو)
بەم ئەوارە درەنگ وەختە
بەو ئەوارە بەژن ڕەشە
بەو ئەوارە نەفرەتییە
بە کوێ ئەچوی ؟
ئەتویست چریکە و شەقژنت بەریتە کوێ ؟!
ئەتویست لە کام هەوار لادەی ؟!
پەلەت چی بوو ؟!
هەور لەسەرت ئەوەستا !
زریان لەسەرت ئەوەستا !
منیش لەسەرت ئەوەستام ...!
شەش و گیانبازی لەپەناو خەبات و ئازادیدا ، لەوپەڕی شەپەلدانیەتی ، ئاگر و گڕ و بەسەکان لەوپەڕی کەپەکردنن ، ورە و باوەڕ و هەست و سۆزەکان لەوپەڕی بەندایەکان و بەرەو لوتکەدەڕۆن ، گیانی نیشتیمانبەروەری ئامادەیی بە شەش گیانێکی پەڕایین و لەوپەڕی هەزدایە ، بازە شاعیر و ئازاکە لەوکاتە دەکەوێتە نێو بەسەی دوژمن و دەخرێتە نێو قەفەزی دیلییەتی و دواتر لەسەدارە دەدرێ و شەهید دەکرێت ، لەوکاتە دەگاتە کاروانی سەروەران و بەرە و رووبەری گیانبازان و هەمیشە زیندووان دەڕوات .. چاوەکانی لەسەریەک دادەنێ و بە جەستە سەنگەرەکانی خەبات و شەش بەجەدەهەی بەڕام ، بە گیان و ڕۆح و بیرکردنەوە هەر لەنێو شەش و لەگەڵ هاوڕێکانییەتی ، هەر لەنێو خەیاڵ و لە باوەشی دوبەرەکەیەتی ، بەیە لەڕدا ماکەوە ڕەشپەشکە دوبەری بازە شەهیدکە ، لەنێو قووڵایی هەستە خەمناکەکانی ، بە جەستەیەکی تەواو شکەت و ئەژنەیەکی شکاوەوە ، پرسیارەکی جەوهەری دەکات ، وشە وشەی پرسیارەکە ناخ هەژێن و دە بزوێن و کاریگەرە کە دەڕۆت ، (بازەکەی من ، پەلەت چی بوو ؟) .. ئەم پرسیارە هەندە کاریگەرە وەک ئەوەی دەیهەا چیڕۆک و پەشهادی تراژیدیای لە پشتەوە بێت .. پرسیارەکە دەکرێت هەڕگری ناوەڕۆک و کەتاییەکانی ئەم چیڕۆکە شیعرەی لەخەگرتبێت ، (شەرکە بەکەس) لە قووڵایی وشیارییەوە ئەو پرسیارەی وەوژاندووە ، وەک زەرجاریتر گتومانە / پرسیاری قووە مەعریفە و گومانی قووەی لە پشتە . شەرکە شاعیرەکی

ڕاستگۆ و وریا و بیرتیژ ، دەزانێت ئاراستەکان بەرەو کوێ دەڕۆن ، بۆیە لە پشتی ئەم پرسیارەوە ، گەورەترین گومان و نائومێدی پەرجەستە کردووە ، هەربۆیە لەناخەکی کوژاوەی تاریکی ژنەکی ئومێدکوژرا و ناخ هەڵەای پە لەبرین ، بەدەم وەینەیەکی پە لەژانەوە دەڵێت ، (بەو ئەوارە درەنگ وەختە ..... بە کوێ دەچووی ، ئەتویست چریکە و شەقژنت بەریتە کوێ ؟! ... پەلەت چی بوو ؟! هەور لەسەرت ئەوەستا ، منیش لەسەرت ئەوەستام ، پەلەت چی بوو ...؟!) . خە گوتمان شەش لەوپەی شەپەلدانی بوو ، سەنگەرەکان پەبوون لە گەنج و لاوی تەکەشەر و گیان لەسەردەست ، بەڵام ، لە پشتی ئەم پرسیارەوە ، ئەوە هەگبەی نائومێدیەکان و بوخچەی خەونە سەربەاوەکانن قسە دەکەن ، سەرتای ڕەگایەکی ئازار و ژان و تەنیاییەکی کوشندە دەست پەدەکات .

سەرچاوە :
دیوانی (شەرکە بەکەس) .. بەرگی سێیەم

مـــــن گەردە ســـــەرتاییەکانی گەردوونم.. ناڵە حەسەن

من شیعرم
بنەچەم دەچەتەوە سەر باران و
لەگەڵ گەردانە گەوهەرییەکان و
گەردە سەرتاییەکانی گەردوون لەدایک بووم
لەوەتەی هەم / جیلوەی جوانی و
ژە بە ژە ژیەمە و ژانەکانی ژیان دەنووسمەوە
من شیعرم / عاشقی درەخت و سەوزاییم
گیا لەسەر سینگم دەڕوێ و
گوێ لەسەر شان و ملم
خەرەتاو لەناو لەپەکی دەستم هەڵدێ و
لەپی دەستەکەیترم مانگ
گیرفانەکم پەیەتی لە وردە کتێبی ئاسمانی

گیرفانەکەیترم پێ لە وشەی شینی مەعریفە
من جەستەیەکم لە هەور و
چاوەکانیشم پێ لە ئەستێرەی ڕووناک
پەنجەکانم لە ئاگر و نینۆکەکانم لە ئەلماس
ڕەحم پێی لە تریفە و هەناسەم لە با

من شیعرم
لە شەوە تاریکە دەزەخییەکان
دەم و خەم دەخزێنمە نێو باوەشی خۆنەکانتان
دەم و لە سووچێکی ماڵەکانتان دەمێنمەوە
تەز لەسەر کتێبی نێو دەلاقەکانتان لادەدەم
شووشەی فانۆسەکانتان پاکدەکەمەوە
من لە هەموو شوێنێکم
لەگەڵ خەر ئاوادەبم و
لەگەڵ مانگ دەردەکەومەوە
لەگەڵ بەفر دەتوێمەوە
لەگەڵ کوێیکە سووڕکان سەردەردێنمەوە
من ڕەژێک بە زمانی ئاو قسە دەکەم
ڕەژێکیتر بە زمانی ئاگر
ڕەژێک بەزمانی با قسە دەکەم
ڕەژێکیتر بە زمانی باڵندە
ڕەژێک بە زمانی مەم قسە دەکەم
ڕەژێکیتر بە زمانی ماسی
من ئاوازێکی ئەبەدیم /
لە نێو چاوی تاقگەکان و ڕووبارەکان و ڕەشباکانم
من کاتژمێرەکم /
لە نێو دەی ساڵەکان و وەرزەکان و سەدەکانم
من شیعرم
لە دوورترین دووریەکانی دووری
خۆنەکانی خودا و زەردەخەنەکانی میشوولەیەک دەخوێنمەوە
هەموو شەوێک
گوێ لە گەرانیە ئیرەسیەکانی وردە ئەستێرەکان ئادەگرم
لە نێو قووڵایی تاریکی ڕوخساری خەرتاوە بەئەقرەکان ڕەسم دەکەم
لەسەر پشتی مردن
قەسیدەی دەنشینە شادومانییەکانی ژیان دەنووسمەوە
لە نێو ئەبەدیەتی باخچە کەپرێک بەخەم دروست دەکەم
لەکاتی ماندووبووندا / لەنیو باوەشی شەپۆلەکان پشوو دەدەم

لەکاتی بیرکردنەوەش / بە بزنەییەک بەرەو هەورازەکان سەردەکەوم
دەتوانم لەهەر چرکەیەک شەوەی جەستە و نیگا و وخسارم بگۆڕم
دەمەک لەنێو ماڵی تەمە سپییەکان و دەمەک لەنێو قووڵایی دەریا
دەمەک لەنێو خەیاڵی فریشتەکانی دەزەخ
دەمەکیتر لەسەر زاری ئەشقیایەکی یاخی
من لەهەموو شوێنێک و لەنێو هەموو زەمەنەکم
من شیعرم
مرۆڤ و ژیان و شەقام و کچە نامرادەکان
باخچە و ئاگر و ئەستێرە و گوڵ و گۆڵا و درەخت و ماسی
پەپوولە و سنەوبەر و سەوزایی و عەشق و ئازادی و یاخیبوون
لەکوێبن من لەوێم
بۆنام /
جەناد و ستەمکار / بیابان و مردن / مرۆڤکوژ و ئازادیکوژ
کەیلە و نامەبوون ... لەکوێبن من لەوێنیم
من / میلەدییە پەسزەکەی لەدایکبوونەوەم
بوونم / فەمەکی بەدەنگ نییە
من کەمانجەیەکی پە قسە و گەردەلوولەکی پە جووڵەم
لەنێو مندا
بەرد و باران و بەفر / باهێندە و بلوور و بەژینگ
بەرسیلە و بەق و بەرماە / بەندەر و بەیداغ و بەسە
هەر هەموویان قسە دەکەن
من دەمارەکانم پڕن لە شەونم
سییەکانم پە لە هاوار
من پەیکەرەکم لەجوانی و کەنەڤاڵەکم پە لە ڕەنگ
من شەمەندەفەرەکم لە ئاگر
فارغەنەکی درەژ بەدوایخەمەوە ئادەکەشم
بەنێو سەدەکان و کیشوەرەکان و ئەقیانووسەکان ڕەت دەبم
ژوورەکی فارغەنەکەم / پەاوپڕە لە جوانییە ئەبەدییەکان
ژوورەکیتر / پەاوپە لە لەچەژ و ختووکە ڕەحییەکان
دواژووریش / پەاوپڕە لە ئارامبوونەوەی دەمارە سترەسییەکان
من شیعرم / ڕەمانەکی بەکەتاییم
هاتووم دەی گەردوون پە بکەم لە خەشویستی و
لەنێو جەستەی خەمدا
وێنەی ئەو درەختە بکەشم
کە لقی ئەقینداری و شکەمەندی و
گەڵای / ئامانج و حەز و خەونە گەورەکانتان دەردەکات
هاتووم / بەهای مرۆڤایەتی لە بەندترین شوێن ئابگرم

چونکە دواجار / من پەرچەمە شکاوەکەی ژیاندەستیم

بەفرانباری ٢٠٢١

دەقی تەمەن -22- ناڵە حەسەن

- **بەشی (بیست و دوو)**

١

قەسیدەیەکی درێژە
لەسەر دیوارە کۆنەکانی مێژوو
بە ڕەنووسە گیایییەکان / نووسراوەتەوە
منیش / هەموو شەوێک دەیخوێنمەوە
پەاوپڕە
لە بەرائەت و جوانی و مرۆڤبوون
دەم لەلاتە هەوڵەری من …!
٢
گوڵە گیانم
من لەبەرەو
لەدووری دوورەوە دەبینم
کە خەرەتاو لە ڕوخسارت دەدا
هەموو ڕەنگەکانت دەدرەوشێنەوە
ناخت / زەردەکی تەخ
نیگاکانت / زەردەکی کاڵ
زەردەخەنەکانت / زەردەکی زێڕینی
هەر دەڕۆی مانگ
ڕەنگەکانی خۆی لەتە دزیوە
شاجوانە ئیرەسییە ڤینەسییەکانیش
لەبەرامبەر ئەفسانەی جوانییەکانی تە
هەموو تەکەا / نقەیان لەخەیان بەیوە
٣
تە

بە قژی خۆنەیی و
نیگا ئاوییەکەتەوە
بە برژانگی قەترانی و
بە گۆنا سوورەکەتەوە
بە لێوی پەمەیی و
بە ددانە سپییەکەتەوە
بە ملوانکەی شین و
بە گەردنە گۆنمییەکەتەوە
بە ستیانی زەرد و
بە ژەرکراسە سەوزەکەتەوە
بە بازنی بەونزی و
بە نینۆکە نارنجییەکەتەوە
بە مەبایلی بەرگ مەر و
بە جانتا ڕەشە ڕەیحانییەکەتەوە
لە پەپوولەیەکی ڕەنگاڕەنگی ڕەنگین دەچیت
بەڕام داخەکەم
چاوەکانت پڕن
لە تاریکییەکی ڕووناک
کە کتێبە شیعرییەکانمی پێکردووە
لە هەستەکانی بەهوودەیی و
لە وشە بریندارەکانی نائومێدی …!
٤
من ڕەحی
گەردەلوولێکی سەرشێتم
کە هەڵدەکەم
لەتاو ئازارەکانی دووری تۆ
هەرچییەک بێتە بەردەمم
ڕایدەماڵم و
لەنێو خەمدا لوولی دەدەم
یان لەتاو
نەزیفبوونی دەمارەکانی ئارامگرتنم
دوورمەبینە لە چاونوقانەکدا
بە تەکان و هاوارەکم
هەموو گەردوون ژەرەوژوورکەم …!
٥
لە نەوان خۆنەکانی
من و تۆدا

قەسیدەیەکی درێژ هەیە
بە وشەی
چاوبەفرمێسک و خەمناک / نووسراوەتە
بە زمانێکانی هەموو دنیاش / دەخوێندرێتەوە
لە نێوان دڵی من و دڵی تەدا
گوڵێکی سووری گەش هەیە
بە پایزی هەموو سەدەکان
نە سیس دەبە و نەهەڵدەوەرێ و
نەکاڵ دەبێتەوە
٦
گوڵباغی نێو دەزێخی عەشق
بە ئێوەی
خەمەکانی تەنیایی خەمم بیرچیتەوە
دەبە تە لە یادکەم
بە ئێوەی
خەمی دووریی کانی تەشم بیرچیتەوە
دەبە خەم لە یادکەم
٧
تە ئێو شکۆفە شینە شلەرییەی
کە لە نێو باخچەکانی
خەون و خەیاڵەکانم بە ئەبەد / دەدرەوشێیەوە
یان ئێو کەسێی
هەمیشە / هەزی ئێوەم پێدە بەخشی
تا بتوانم /
تەنیاییم لەگەڵ کچێنیت
تاریکی لەگەڵ ڕووناکی
تە لەگەڵ ژیان
دواجار /
شیعریش لەگەڵ نیشتیمان ئاشتکەمەوە
٨
بم خوێننەوە
بەزمانی باران و تریفە
مەرج نییە / وەکو من بیربکەنەوە و
بەو ڕێگایەدا بڕۆن کە من پیایا دەڕۆم
یان وەکو من
تەنیایی بکەنە پەرستگە و ماڵی خەتان
هەر بە تەنیاش بمێننەوە

بەس بمخوێننەوە و هیچیتر
٩
هەموو ژیانم کەکەیتەوە
جگە لە تۆ
هیچ شتێکیتری تیا نادەزیتەوە
تەش هەر لە ئەزەلەوە
لە قەسیدەیەکی درێژی خەمناک دەچووی
بەیەک منیش وا (سی) ساڵە بەبەدەنگی دەتنووسمەوە
١٠
ناوەڕاستی دیسەمبەرە و
پەنجەکانی غەریبیم سە و شینومەر هەڵگەڕاون
گەڕاوەریوەکانی خەیاڵم بە کەناکرێنەوە
دەم لەلای (مناڵە ورتکەی) سەر شەقامەکانی نیشتیمانە
دەمەوێت بەڕووناکی چاوەکانی ئەوان
خەرەتاوی ئومێدەکانم ڕەنگ بکەمەوە
بە کەد و هەمای هاوارەکانی ئەوان
هاوکێشەی بوون و نەبوونم شیبکەمەوە
لەنەو خەونە گەورەکانی ئەوانیشدا
مانایەکی نوێ
بە (شیعر و عەشق و ژیان) دابڕژمەوە
١١
وردە ئەستێرەکان
لەنەو دیوە ڕووناکەکەی خەرەتاو و
لەنەو قیژەی تەمە سپییەکان و بروسکە لەدایکبوون
جارجارە دەن و دەبنە میوانی زەوی
لەنەو چاوە سپییەکەی تاریکی دەمننەوە
منیش هەموو شەوە
چیڕۆکە بەرئاگردانییەکانی عەشقییان بە دەخوێنمەوە
١٢
بەنەو زەمەنەکدا ڕەت دەبم
تیایدا کات مردووە
خەون بە نیشتیمانەکەوە دەبینم
هەموو ڕۆژە بە نوێژی نیوەڕۆوە دەکوژرێ
لەنەو خاکی خەونەکانم
لەهەرکوێیەک قەرتەک هەڵبکەنی
ئەسک و پرووسک دەردەکەوە
نازانم چ مانایەک بەبوونم ببەخشم / ئەی خودا

١٣
من لە کۆتا نەکانی بەدەنگییەوە هاتووم
ئەستاش لە گۆڕەکەکی دەزەخ
بە قەڵەمی ڕۆژوویی
لەنەو دەفتەری ئاگر
چیرۆکە ترسناکەکانی تەنیایی خەم دەنووسمەوە
١٤
چاوەکان و خەونەکانم
پەبوون لە بەفر
خەشم بووم بە پەیکەرەکی شەختەیی
چاوەروانم
کچەکی پاییزی لە جنسی ئاگر
لەنەو تیشکەکانی خەرتاوا دەربکەوە و
بە هەناسە گەرمەکانی / بمتوەنەتەوە
قوفلە ژەنگاوییەکەی دەرگای دەم بشکێنە و
لەگەڵ عەشق ئاشتمکاتەوە
١٥
دەتوانن یەکبەیەک
نینۆکەکانم دەربهێنن
لە بەردەم قەڵا
ئاگر لە جەستەم بەربدەن
هەرچیم هەیە بیسووتێنن
بەس / کتێبەکان و شیعرەکانم نا
دوای مردنیش
کە هاتنە سەرگۆڕم
لە جامخانە بچکۆلانەکەی پشت سەرم
کتێبێک دەربهێنن و بە دەنگەکی نەرم
شیعرەکم بە بخوێننەوە و هیچیتر ...!

هەولێر
دیسەمبەری ٢٠٢٠

شیعر و (دایک و میهربانی) .. ناز حسن

خوندنەوەیەک بە شیعری (دایکم و دەریا لەیەک دەچن) نووسینی (خولیا حسن)

دایک / قەسیدەیەکی درێژی بەردەوامە ، هەمیشە جوانی و سەز و خۆشویستی لەدەژە ، قەسیدەیەکی کراوەیە بە بوون و ناوەکەکی فراوانی گەردوونیەوە ، میهربانیش بەهەمان شێوە ، بوونەکی کراوەو ، مانایەک جگە لە جوانی و خۆشویستی هەگری هیچ هەما و کەدەکی تر نییە ، تەنها دایک بە خەیی و بوونە گەردوونیەکیەوە ، بەخەیی و دەە پە لە خۆشویستی و پە سەزکیەوە ، دەتوانە لە گەە وشەی میهربانی هاوتەریب بەتەوە ، بە بەوانی من چەمکی میهربانی جگە لەدایک ناتوانە ببەتە هەما بە هیچ وشە و کاراکتەرەکی تر . دایک جگە لە زمانی خۆشویستی هیچ زمانەکی تر نازانەت ، گریان و تووەبونەکان و گەرانی و خەمکانیش هەر بە زمانی خۆشویستی دەردەبەیت ، دایک ئەو دەقە شیعرییەیە کە ژیان لەنەویدا بە سەوز و رەنگاوەنگی دەبیندرە ، هەمن و ئارام ، دوور لە هەموو توندوتیژی و مردنەک ، دەەکی گەردوونی وەک ماەیکی گەورە بە مرەقایەتی .. بەیە (شیعر و دایک و میهربانی) دەبن بە هاوکەشەیەک و یان دەستەواژەیەک کە / هەموو جوانییەکانی دنیا لەنەویاندا کەدەبەتەوە ، میهربانی لەگەە دایک بەو هەزە موگناتیسییەوە بەیەکەوە دەنووسەن وەک ئەوەی / لەبنەەتەوە بە یەکتری دروستبووبن . وەک ئەوەی میهربانی لەبنەەتەوە بوونەکی مەینەی هەبەت و جگە لەدایک لە هیچ چەمک و ناوەکیتر نزیک نەبەتەوە ، یان هیچ ناو و چەمکەکی تر بە نیوەکەی تری خەی نەزانەت …! بەم دەستپەکە کورتەمان دەمانەوەت خوندنەوە بە شیعرەکی (خولیا حسن) بکەین بەناوی (دایکم و دەریا لەیەک دەچن) . لەسەرتا دەمانەوەت هەەوەستەیەک لەسەر ناونیشانەکە بکەین و لەهەمانکات / قسەش لەسەر پەیوەندی نەوان (دایک و دەریا ..!) بکەین . ناونیشانەک پە لە ئیستاتیکای شیعری و ناوەکەکی بەهەز .. یەکەک لەو ناونیشانە شیعرییانەیە کە ، ئەگەر هەموو دەقەکە بە تەنیا دەری ناونیشانەکەبووا ، هەرهەمان ئەوقسانەی لەسەرەوە کردوومە دیسان دەمکردنەوە …! ، ناونیشانەک کە ئەو هەزەی لەگەەدایە کە هەموو دەقەکە بخاتە ژێر هەژموونی خەیەوە ، یان جوانییەکانی خەی پەخش بکات بەسەر تەواوی ەووبەری دەقەکەوە

، بەمانایەک لەسەرەتای دەستپێکردنەوە تاکەتایی دەقەکە تەواو بیرکردنەوەی شاعیری داگیرکردووە ، یان شاعیر نەیتوانیوە تا کەتایی دەقەکەی لە پەرەزی ئەم ناونیشانە دوورکەوەتەوە .. هەزی ئەم دەستەواژە شیعریە لەوەدایە / لەکچووواندنی (دایک و دەریا) ..! خولیا بە تەواوی ئاگایەوە ئەم کارەی کردووە ، وە لەم هەڵبژاردنەی واتە هاوتەریبکردنی (دەریا و دایک) سەرکەوتوو بووە . دەریا وەک دایک / بوونەکی فراوان و کراوە و گەردوونی هەیە ، دەریا وەک دایک پەاوپرە لە (جوانی و ئارامی) کە چەژ بە ڕەحی مرۆڤکان دەبەخشێت ، دەریا یانی ئاو ، ئاو توخمەکی سەرەکییە بە ژیان و بوون .. یەکەکە لەو چوار توخمە سەرەکییەی کە فەیلەسوفی یەنانی کەن (ئیپمادەکلیس) فەلسەفەکەی خەی لەسەریان بنیاد ناوە ئەوانیش (زەوی ، هەوا ، ئاو ، ئاگر) وەکچەن ئاو توخمەکی پەویست و سەرەکییە بە بەردەوامی ژیان دایکیش بەهەمانشیوە ، کەواتە هاوکەشەکەی سەرەوە (شیعر ، دایک ، میهرەبانی) ئەستا دەبەتە / (شیعر ، دایک ، میهرەبانی ، دەریا) کە هەرچوار چەمکەکە بوونەکی کراوەی گەردوونییان هەیە و هەرچوار چەمکەکە بە هەزەکی پتەو بە ژیانەوە پەیوەستن ، ئەو هەزەی کە (فرەدریک نەتچە) بانگەشەی بە دەکات و دەیکات بە بنەڕەتی ژیان و بوون . خولیا لەسەرەتای شیعرەکەیدا دەڵێت ،

دەریا و دایکم لە یەک دەچن
کە غەریبیی دایکم دەکەم
دەچمە کەنارەکی دەریا
نیگاکانم نوقمی قووڵاییەکەی دەکەم
لە جوانی و
لە فراوانی و
لە هەمنی دەریادا
جوانی و
هەمنی و
دە گەورەیی دایکم دەبینم

دایکم و دەریا لەیەک دەچن / ئەوە ناونیشانی شیعرەکەیە ، دەبینین چەن پرشنگی خەی پەخش کردووە بەسەر ەووبەری دەقەکەدا ، (خولیا حسەن) لەرە هەندەک لە سیما و سیفاتە سەرەکییە هاوبەشەکانی نەوان (دایک و دەریا) دەخاتە ەوو، (جوانی ، فراوانی ، هەمنی) ، لای ئەو دەریا وەک دایک / جوان و فراوان و هەمنە ، بەیە هەرکاتەک غەریبی دایکی دەکات دەچەتە کەنار دەریایەک ، لەسەر رووی ئاوەکە ەوخساری دایکی دەبینەت ، دەگەورەیی دایکی و جوانی و هەمنی و هەمووشتەکی دایکی چونکە ، لای ئەو (دایک و دەریا لەیەک دەچن) .

لەگەڵ جووڵەی شەپۆلەکانی دەنگی ئاوەکە گەرانییەکان و قسەکانی دایکی بیر دەکەوەتەوە ، هەمان نەغمە و هەمان ئاوازی پڕ سۆز و ڕەحمکی گەردوونی پڕ لە میهر و خۆشویستی . دوای ئەوە دەڵێت /

بیرکردنەوە لە نهێنیەکانی دەریا
بیرکردنەوەیە لە نهێنیی
عەشقە ئەبەدییەکەی دایکم

بەگومان کە دەچێتە کەنار دەریا ، جوانی و فراوانی هەمنی دەریا دەبینێ ، لەو کاتەیە دایکی بیردەکەوەتەوە و بەنەو قووڵایی خەیاڵەکانی ڕەدەچێت ، هەرچەند بەنەو خەیاڵەکانی قووڵتر دەبەتەوە و لە نهێنی و سیحری جوانییەکان و سەراسیمەیی دەریا ورد دەبەتەوە ، عەشقە ئەبەدییەکەی دایکی لەلا فراوانتر و سیحراویتر دەبەتەوە ، چونکە نهێنییە ئەفسوونییەکانی دەریا لە نهێنییە عەشقە ئەفسوونییەکەی دایک دەچێت . خولیا لە کەنار دەریا لە وەناکردنی لەگەڵ بیرەوەرییەکانی خەیی و دایکی زێتر بەنەو خەیاڵەکانیدا ڕەدەچێ و زێتر نهێنی و خاڵە هاوبەشەکانی نێوان دایک و دەریا وەنا دەکات و دەڵێیت .

دەریا و دایکم
وەکوو یەکن
هەردووکیان
گوێ لەگەمەی کوکوختی گلەییەکانم دەگرن
کەشیان بە فرمێسکەکانم دەکەنەوە
خەمەکانم لە دەی خەیاندا هەڵدەگرن و
گرەی نهێنییەکانم لای کەس ناکەنەوە
کە گوێ لە دەریا ڕادەگرم
وادەزانم گوێم لە (هەدای) خەم گرتووە
لە گەڵ بیستنی دەنگی شەپۆلەکانی دەریا
قاقای پێکەنینە خۆشەکان
لایلایە بە سۆزەکان
نەغمەی مەقامە حەزینەکان

سۆزی سەردوولکە دە سووتێنەرەکانی دایکمم بیر دەتەوە خۆشویستی دایک و بیرکردنەوە لەدایک وایلەدەکات ، بیر لەهەموو شتێکی دەریا بکاتەوە ، لە شتە وردەکانیش بەوانەت ، هەندێ بە هەستیارییەوە لە ئاوەکە دەڕوانێ و هەموو جووڵەیەک واتادار دەبێ و یادەک یان شتێکی دایکی بیردەهێنەتەوە ، لەنەو قووڵایی ئەم بیرکردنەوەدا بە بەرینایی دەریا لەسەر ڕووی ئاوەکە سیمای دایکی دەبینەت ، هەموو ئەو شتە جوانانەی دایکی بیردەتەوە ، کە ئەوشتانە لە دەریاش بەدیدەکات ، بەیە هیچ بوارەک بە گومان ناهێڵتەوە بە

یەقینەکی گەورەو دەبێت ، (دایکم و دەریا وەکو یەکن ..!)
ئەمجارە نابێت لەیەکدەچن ، دەبێت وەکو یەکن . دەبێت / هەردووکیان
گوە لە گەمەی کوکوختییەکانی خەمەکانم دەگرن ، کەشیان بە
فرمێسکەکانم دەکەنەوە ، گرەی نهێنییەکانم لای کەس ناکەنەوە ..! بە
هەموولایەکمان ڕوونە کە دایک میهرەبانترین و دەسزترین کەس بە
منداڵەکانی ، دەی دایک شوێنی هەموو خەمەک و نهێنییەکی تیا
دەبێتەوە ، دەریاش بەهەمان شێوە ، پڕاوپڕە لە نهێنی ، هەزاران
مرۆڤی دەشکاو بەدەم وێنەوە خەمەکانی بە دەریا باس دەکەن ،
هازاران عاشق لە کەنار دەریاکان نهێنی و ڕازی دەی خەیان باسدەکەن
و هەمووشتێک هەرچییەک لە قووڵایی دەیاندایە باسیدەکەن ، دەی
دەریاش وەک دەی دایک جێگای هەموو نهێنییەک و زام و ئازارەک
دەگرێت ، ئارامترین کەنارە بە مرۆڤە غەمبارەکان و نائومێدەکان و
دەشکاوەکان و تەنانەت بە کەسە کەیفساز و دەخشەکانیش ، ئەوەتا بە
ڕوون و ئاشکرا دەبێت / کە گوە لە دەریا ڕادەگرم ، وادەزانم گوە
لە هەدای خەم ڕادەگرم ، لەگەڵە بیستنی دەنگی شەپۆلەکانی دەریا ،
قاقای پێکەنینە خۆشکان ، لایلایە بەسۆزکان ، نەغمە حەزینەکان ،
سۆزی سەردوولکە سووتێنەرەکانی دایکمم بیردێتەوە ..! بە هەناوەوەی
ئەم هەموو فاکتە لەیەکچووانە ئیتر بوارێک بە گومان نامێنیتەوە
دەبێت (دایکم و دەریا) تەواو وەکو یەکن ، (هەدا) بە دیالێکتی
هەولێری یانی (دایە) ، دیارە ئەو بیرکەیەش کە دایکم و دەریا
وەکویەکن ، ڕەهەندێکی مەعریفی و زانستی لە پشتە ، چونکە بە پێی
(تیۆری پەرەسەندن) ئاو یان دەریا دایکی هەموو بوونەکانە ، ژیان
لە ئاوەوە هاتووە . ئەم دەقە لەڕدا جگە لەلایەنی جوانکاری
قووڵاییەکی مەعریفیشی هەیە . ئیتر لەسەر ئەم وەکویەکبوونە
بەردەوام دەبێت ، تا بە وشیارییەوە بتوانێ ئەو یەقینە لای
خوێنەریش دروستبکات بەیە فاکتی گەورەتر و باسدەکات دەبێت ،
دەریا وەکوو دایکمە
نە پیس دەبێت نە پیر دەبێت
تائەبەد
هەر بە جوانی
دەمێنێتەوە
باس لە بەرائەت و پاکی دایک دەکات ، کە هەیە گومان لە پاکی دایک
بکات ، یان مانەوەی دایک وەک بوونێکی ئەبەدی ، لەڕە کە دەبێت
نەپیر دەبێت ، مەبەستی تەمەن و شێوەی جەستە نییە ، مەبەستی دایک
وەک بوونێکی ئەبەدی و وەک بوونێکی گەردوونی تا ئەبەد لەنێو بوون
و یادەوەرییەکان دەمێنێتەوە ، کەس هەیە دوای مردنیش خۆشویستی بە
دایکی یەک زەڵە کەمبکاتەوە ؟ یان بتوانێ کاریگەری دایکی لەنێو

ژیان و یادەوەریەکانی بسەیتەوە ، ئە کەوایە دایک بوونەکی ئەبەدی هەیە و پیرنابێت ، دەریاش وەک دایک وایە نەپیس دەبێت نە پیر دەبێت . من پەمواید خولیا لە باسکردنی سیما و ڤەفتار و ئەدگارەکانی دایک هاوکات بینینی ئەم سیما و ئەدگارانە لە دەریاشدا زەر سەرکەوتوو بووە و قووڵایی و جوانکاری بەونەی بە شیعرەکەی بەخشیوە . لە خەیاڵەکانی بەردەوام دەبێت و دەڕۆێت

دایکم و دەریا
هەردووکیان بینای چاو و
هەناسەی سیەکانممن
عەرشی دەیان داگیر کردووم
بە ئارامی لە سەر فەرشی ڕەحم نوستوون
هە دایە گیان
لە دووری تە
لە کەنارەکانی دەریای ئەم نیشتیمانە دەتەڕێ
ڕۆژکانم بەسەر دەبەم
ئەم وەاتە هیچ شتەکی لە نیشتمانەکەی خەمان ناچە
دەریا نەبە ، وەک عەشقی تە و وەک جوانی تە قەت نامرە !
ئیتر تا ئەرە هەوەیداوە کتومت ئەوە پەشان بدات کە دایک و دەریا لەیەکدەچن یان وەکو یەکن .. ئینجا لەرەبەدوا لەنەو هەستی غەریبیدا و لە کەنار دەریایەک بەنەو قووڵایی خەیاڵە خەمناکەکانی خەیدا ڕە دەچیت ، لە قووڵایی ناخییەوە هەستەکانی خەی دەنەتە قسە و دەڕۆ (دایکم و دەریا هەردووکیان ، بینای چاو و هەناسەی سیەکانمن ..) هاوکات وەک خەشویستی بە دایکی ئەو خەشویستییەش بە دەریا دەردەبڕێت ، تا ئەندازەی بینای چاو و هەناسەی سیەکان ، چونکە (دەریا و دایک) لای ئەو وەکویەکن ، بەیە هەردووک عەرشی دەیان داگیرکردووە و بە ئارامی لەسەر فەرشی ڕەحی نووستوون ، شیعرەکی ناسک و دەستواژە و وشەی شیعری چەژبەخش ، ناسک و جوان وەک ناسکی و جوانییەکانی دایک و دەریا .. یان لەنەو خەیاڵەکان و هەستەکانی قسە لەگەڵ دایکی دەکات و دەڕێت / هە دایە گیان ، لە دووری تە ، لە کەنارەکانی دەریای ئەم نیشتیمانە دەتەڕێ ، ڕۆژکانم بەسەر دەبەم ، ئەم وەاتە هیچ شتەکی لە نیشتیمانەکەی خەمان ناچە دەریا نەبە / وەک عەشقی تە وەک جوانی تە قەت نامرە ..! هەرچەندە شاعیر لە وەاتەکی جوان و ڕەنگین دەژی و وەاتەک کە هەموو شتەکانی جیاوازە لە نیشتیمانەکەی خەی کە ، هیچ شتەکی لە نیشتیمانەکەی خەی ناچێت ، سروشتەکی جیا و کلتوورەکی جیا و هەموو شتەکی جیا تەنها دەریا نەبە ، چونکە دەریا و دایکی لەیەکدەچن یان وەکو یەکن ، دەریا وەکو عەشقی دایک هەمیشە جوانە و هەرگیزیش

پیرنابێ . دوای ئەوە هەندێ وەسف و دیمەنی شیعری ناوازە و نایابمان بە وێنەدەکات و دەڵێت ..
کە تیشکی خۆر ئاوێزانی دەریا دەبێ
ئەوە تیشکی خەندەکانی دایکمە
لە نێو ڕەحمی ئەو و
لە نێو چاوەکانی مندا
دەشنێتەوە
لەو ساتەدا
دەم هەشووی خەندە دەگرێ
ڕەحم قاقا پێدەکەنێ
چاوەکانم هەرچی تیشکی دەریا هەیە دەیان مژێ
کە لە شینی ڕوخسارە ڕوونەکەی دەریا قووە دەبمەوە
بە هەستێکی شاعیرانە و بە چاوێکی وردبینەوە لە دەریا دەڕوانێ ، لەو دەمەی تیشکی خۆر ئاوێزانی دەریا دەبێ ، ئەو دیمەنە بەراورد دەکات بە درەوشانەوەی خەندەکانی دایکی کە لەنێو چاوەکانی دەردەکەون یان / تیشکی خۆرتاوی خەندەکانی دایکی لەنێو چاوەکانی دەشنێنەوە ، لەوساتەدا هەندێ دەخەش و کەیفساز دەبێ تا ئەندازەی ئەوەی ، دەی هەشووی خەندە دەگرێت و ڕەحمی قاقا پێدەکەنێت ..!
دیمەنێک جوان و هەستێکی پاکوبێگەرد ، ئیتر لەودەمەدا لەتاو درەوشانەوەی خۆری خەندەکانی دایکی ، چاوەکانی هەرچی تیشکی دەریا هەیە هەڵدەمژن و ئاوێزانی قووڵایی شینێتی ڕوخساری دەریا دەبن .
لەکۆتایی ئەم شیعرە و لەگەڵ هەموو تەنگژەکانی غوربەت و دووری و تەنیایی و بیرکردنی دایک ، هەست بە ئارامییەک دەکات وەک ئەوەی گەیشتبێتە کەناری ئارامی و بە دەخەشییەوە دەڵێت ،
هەندێ دەخەش و هەندێ ئارام و
منداڵ دەبمەوە
وادەزانم لە ژێر ئاسمانی چارەکە شینە
ئەفسووناویەکەی دایکم
خەم شاردەتەوە
نە عەشق دەمسووتێنێ
نە خەشەویستی ئازارم دەدا
نە خەم زەفەرم پێ دەبا
نە شەکەتی پێم دەزانێ
نە تەمەن لەگەڵ خەی دەمبا
نە دەڵان تەکم دەشکێنێ
نە غوربەتیش دەمگریێنێ ..!
دوای ئەوەی تەر لە بەرینایی دەریا و جوانییەکان و نهێنیەکان و

دیمەنە دڵگەشەکان دەڕوانە و هاوکات تەر لە ڕوخساری دایکی و بەسەرکردنەوەی یادەوەریە شیرینەکان ، ئیتر دەخشیەک جەستە و ڕۆح و خەیاڵ و بیرکردنەوەکانی دادەپۆشی دەڕۆت / هەندە دەخش و هەندە ئارام و منداڵ دەبمەوە ، (وا دەزانم لەژێر ئاسمانی چارەگە شینە ، ئەفسوونا ویەکەی دایکم . خەم شاردەتەوە ..!) ، بە بەوای من ئەو دەرە شیعرە یەکەکە لە هەرە دەستەواژە جوانەکان و قووڵەکانی ئەو دەقە شیعریە ، کە جوانییەکی بەونەی بەرجەستە کردووە لە هەماکردنی ئاسمان بە چارەگە شینەکەی دایکی ، تا بەی لەکچووانەکی شیعری و نایابە ، لە کەنار دەریا دانیشتووە لەژێر ئاسمانەکی شینی بەگەرد ، وا هەستدەکات لەژێر چارەکە شینە ئەفسوونا ویەکەی دایکیەتی ، بەیە دەخشە و وادەزانت گەیشتەتە کەناری ئارامی ، چونکە باوەشی دایک و خەشاردنەوە لەژێر چارەگەی دایک ئارامترین شوێن و پەناگەیە ، هەربۆیە لەو شوێنە ئارامە (نە عەشق دەیسووتێنە ، نە خەشویستی ئازاری دەدا ، نە خەم زەفەری پەدەبا ، نە شکەتی پەیدەزانە ، نە تەمەن لەگەڵ خەیدا دەیبا ، نە دەڕان تەکی دەشکێنە ، وە نە غوربەتیش دەیگرێنە ..!) ، کەتاییەک و نەخشادنی دیمەنەکی ئارام و پە ئیستاتیکا و چێژ . کە لەسەرتای شیعرەکەوە تا کەتایی / لە ئەنجامی بەرجەستەکردنی جوانی ، چێژ و ئارامی بە ڕەحی خوێنەر دەبەخشێت . ئەوەی زەرگرینگ و جێگەی هەڵوەستە لەسەرکردنە لەم دەقەدا کە ، هاوکیشەیەک بەرجەستە دەکات لە نێوان چەمکەکانی (شیعر / دایک / میهرەبانی / دەریا) ، ئەم چوار چەمکە بە بوونەکی کراوەو گەردوونی تەکڕاوبوون و ئاوەزانییەکی توندوتۆڵ لەنێوانیاندا دەنەخشێنە ، وەک چوار توخمە سەرەکییەکەی (ئیپمادەکلیس)ی فەیلەسوف ، ئەوانیش (زەوی / هەوا / ئاو / ئاگر) . گرینگ و پەویستن بە ژیان و گەردوون . (شیعر و دایک و میهرەبانی و دەریا) دەبەتە هاوکێشەیەک کە لەو توخمە سەرەکییانە پێکهاتوون کە / ژیان و مرۆڤایەتی بەبە ئەم چەمک و توخمانە تەنانەت گەردوونیش مانایەکی نابەت ، ئەمەش کاکڵە و ناوەڕۆکی ئەم شیعرەیە ، من دەستخەشانەی گەرم لە خولیا دەکەم ، بە دەنیاییەوە دەڕەم شیعری (دایکم و دەریا لەیەک دەچن) ، یەکەکە لەو شیعرە ناسک و نایابانەی کە بە (گەورەیی و میهرەبانی و جوانی دایک) نووسرابەت ، هەندە بەڕەم کە (خولیا حسێن) شاعیرەکە خاوەن ئەزموونەکی دوور ودرێژە لەگەڵ شیعر بەڕام ، ئەزموونەکی (پەرشوبڵاو) ، وا پەویست دەکات ، خەی کەکاتەوە و گرینگی زەتر بە تواناکانی خەی بدات بەرامبەر بە شیعر ، چونکە داهێنان پەڕسەیەکی لەخەڵا و عەفەوی نییە بەڵکو ، ئاگایی و وشیاری و مەعریفەیەکی قووڵی دەوەت .. لەکەتایی دەڕەم / سەاو لە میهرەبانی دایک ، سەاو

لە جوانی دەریا ، سەاو لە شیعر و داهێنان …!

دیسەمبەری ٢٠٢٠

سەرچاوە :
شیعری (دایکم و دەریا لەیەک دەچن) نووسینی / (خولیا حسەن)

شیعر و (مارتن هایدگەر) .. ناە حسەن

با لە چەمکی نیگەرانییەوە دەستپەبکەم ، زەرجاران گتومانە شاعیر بوونەکی نیگەرانە لەنیو کایە مەعریفییەکاندا ، نیگەرانی شاعیریش لەوەوەیە کە ەاستەوخە پەیوەندی بە داهێنانەوە هەیە ، واتە شاعیر لە هەوەی ئەوەدایە کە / بتوانێت تا ئاستەکی بەند داهێنان بەرهەمبهێنێت .. دیارە لەرەدا مەبەستمان لەو شاعیرانەیە کە خەونی گەورەیان هەیە بە داهێنان و نیگەرانییەکەشیان هەر لە ەاستای ئەو خەونە سەرچاوەی گرتووە . ئەمە لە کتەبی (گەیشتن بە ەووبەری شیعر) ، بەجەرەکی تر باسمان لەو شاعیرە داهێنرانە کردووە و گتومان (شاعیربوون شوێنکەی لە هەورازەکە هەموو شیعرنووسەک ناتوانێ بیگاتە ..!) ، شیعرنووس / لەلای ئەمە ئەو کەسانەن کە شیعر دەنووسن و شیعرکانییان لە دەرەوەی رووبەری شیعر دەمێننەوە ، هاوکات خەشییان ئەو کەسانەن کە خەونی گەورەیان نییە بە داهێنان یان توانای داهێنانییان لە ئاستەکی دیار و بەرچاودا نابێت ، لای ئەمجەرە شیعرنووسانە (چەمکی نیگەرانی)ش بەو شێوە تەخە خەی دەرناخات ، تەنها وەک کەسەکی ئاسایی ەەژیەک لە نیگەرانییان لەلا دەردەکەوێت ئەویش / لەبەرئەوەیە کە نیگەرانی خەسلەتەکی بوونە و لە هەموو کەسەکدا هەیە . لەباری فەلسەفییەوەش (چەمکی نیگەرانی) لەسەر هاوکەشەیەک ئیشدەکات ، کە لەکدژی یان (هاودژی) ئاشکرای لەبوون دەردەکەوێت ، واتە هەزگەلیک لەناوەوە کە جەەوی تاک بە دەستەوە دەگرن و جووەەی ئاراستەکانییان دیاری دەکەن ، ئەم هەزە ناوخەییانەش (غەریزەکان و خەون و حەز و ئارەزووەکانی تاکە) ، یان باری (ناخودئاگایی) ، هاوکات کاریگەری هەزگەەەکی دەرەکیش وەک کاریگەری (کلتووری ، ئایینی ، سیاسی ، ئایدیەلەژی ،

قوتابخانە ، خەزان … هتد) کە زەربەی کات ئەم دوو هەزگەلە ئاراستەی پەچەوانە وەردەگەرن ، واتە هەزە ناوکییەکان و دەرکییەکان زەربەی کات و هەمیشە ئاراستەی هاودژیی و پەچەوانەیی وەردەگرن ، لە ئەنجامی ئەم هاودژی و پەچەوانەییە ، کاریگەرییەک دروست دەبە ئەم کاریگەرییە باری نیگەرانی لای تاک دروست دەکات ، لەباری (دەروونزانییەوە)ش لەلای (سیگمەند فرەید)یش هەر بەوجۆرە بەڵام ، ئەو بەشەویەکیتر تەعبیری لەکردووە ، کە مەشکی مرۆڤی دابەشکردووە بە سەبەش (ئیگۆ ، سوپەر ئیگۆ ، ئەد) بەمانای (من ، منی باڵا ، ئەد) ، واتە ململانێی نێوان (من و ئەد) ، (ئەد) ئەو بەشەیە تەواو لەژێر هەژموونی ناخودئاگایی دایە و نوێنەرایەتی (غەریزەکان و ئارزووەکانی خود) دەکات ، (ئیگۆ یان من)یش تەواو لەژێر هەژموونی واقیع دایە نوێنەرایەتی (هەزە دەرکییان) دەکات ، زەرجاران ئەم دووبەشەی مەشک بە ئاراستەی پەچەوانە دەڕۆن و هەمیشە هاودژ و ناتەبان ، لەباری (بوونگەراییەوە)ش ، بەو پێیەی لای مارتن هایدگەر (بوون بنەڕەتی هەموو هەبووکانە) هاوکات / بوونی ئاگامەندانەی مرۆڤی بە (دازاین) ناوبردووە ، (دکتەر محەمەد کەمال) لە کتێبی(نیشتیمانی فەلسەفە) بە ڕەشنی باس لە چەمکی نیگەرانی دەکات ، وەک ئەوەی مرۆڤ هەمیشە لە جەنگەکی بەردەوام دابێت چونکە / هەروەک دەڵێت (ئەگەر من ڕەگە بدەم کەسانی دیکە بەیار لەسەر پەژیەکی بوونی من بدەن ئەوا لەو حالەتەدا خەم ناڕەسەن دەکەم و بە نامەیی دەژیم ، لە کاتێکیشدا نامەوێت واز لە حەز و هەڵبژاردەی خەم بهێنم تووشی بەرەنگاری دەبمەوە و دەکەومە جەنگی ڕەسەنایەتی و نارەسەنایەتی ..!) .

(مارتن هایدگەر)یش لە کتێبی (بوون وکات) دا لە بەشی شەشەم / نیگەرانی وەکو بوونی دازاین دا ، ئەو پێیوایە (نیگەرانی شەوازی بوونە لە جیهاندا ..!) ، نیگەرانیی / لەرەوییە کە مرۆڤ لە هەوەی بەخشینی مانا و ناوەکەکە بە بوون لە نەو جیهاندا ، ئەم ناوەک و مانایەی بوون لە ڕەگەی داهێنانەوە بەدەست دێت ، یان مرۆڤ لە ڕەگەی داهێنانەوە تاکو بوونی خەی بەشەوەی کامەتر دەربخات . هەر لەو بەشەدا (هایدگەر) پێیوایە (دازاین ئەو هەبوونە ، کە لە بوونیدا بوون بەی بووە بە کێشە …!) ، ئەمە لەسەرتاوە گوتمان / بوونی مرۆڤ لە نەبوونەوە دێتە بوون یان بوونێکی بەناوەکی هەیە ، مرۆڤ هەمیشە لە هەوەداندایە بە بەخشینی ناوەکەک بە بوونی خەی لەنەو جیهاندا ، لەم هەوەدانە هەمیشە تووشی کێشە و ململانە دەبێتەوە ، بوون بە (دازاین) بووە بە کێشە ، کێشەیەک سەرچاوەی (نیگەرانیی)ە ، ئەوتا (مارتن هایدگەر) بە ڕوونی باری ئەم

نیگەرانییەمان بە دەردەخات و دەڵێ (لە دوودەیدا بوونی سەربەستانەی خۆی هووە و توانایی بە بوون . ڕەسەنانە و ناڕەسەنانە لەگەڵ توخمە کۆنکریتییەکانیدا دەردەکەوێت ..) . هەروەها دکتەر محەمەد کەمال لە کتێبی (فەلسەفەی بوون) لە بابەتی (شوازی داهێنەرانەی بوونی مرۆڤ) ، بە ڕەشنی باس لە چەمکی نیگەرانی دەکات دەڵێت (بە ئەمە دوودەی یان نیگەرانی) نەخۆشی دەروونی نییە و پەیوەندی بە بونیادی ئەنتەلەجی مرۆڤەوە هەیە ، مادام مرۆڤ بوونێکی ناتەواوی هەیە و بە تەواوکردنی بوونی سەربەستانە هوو لە داهاتوو دەکات ، پەویستە دوودە بێت ..!) .

ئەم هوو لەداهاتووە بە تەواوکردنی بوون لەیگەی داهێنانەوە بەدەست دێت ، واتە داهێنان مەرج و جەختکردنەوەیە لە ڕەلی سەرکی بوونی مرۆڤ لە مەژوودا ، یان داهێنان / ویست و مەیلە نازییەکانی هەبوو دەستنیشان دەکات بە تەواوکردنی بوونێکی نوە لە نەبوونەوە ، لەم ڕاستایەش دوو کەشە دێتە بەردەم داهێنان کە لە هەمانکات / دەبنە سەرچاوەی نیگەرانی لە مرۆڤدا ئەوانیش (مردن و نامەبوون) ، (مردن) کۆتایی هاتنە بە داهێنان و بە هەموو پەژرەکانی بوون ، واتە مرۆڤ هەر لەسەرەتای بوونیەوە لەگەڵ نیگەرانی هووبەووە چونکە / بە ماوەیەکی کاتی دێتە نەو ژیانەوە ، واتە لە هەر چرکەو ساتێک ئامادەیە هووبەووی مردن بێتەوە ، نامەبوونیش / جەوشلکردنە بە هەزە دەرکییەکان و ئازیبوونە بە ناڕەسەنایەتی بوون . مرۆڤ نامەکان وەک ئەوە وایە (هەمیشە لە دەزەخدا بژین چونکە (دەزەخ) لە ئاکامی نا سەربەستی و نا ئازادبوونی مرۆڤ دروست دەبێت) . ئیتر لەرەوە دەینە سەر / پەیوەندی (شیعر و مارتن هایدگەر) ، یان گرینگیدانی (هایدگەر) بە شیعر بە بنەما (فەلسفییە بوونگەراییەکەی) ، هەروەک زەرەک لە بیرمەند و فەیلەسوفانیتر کە گرینگیان بە شیعر داوە بە نموونە (جولیا کریستیڤا)ش لە پەناو هەوەکانی بە (شیکردنەوە سیمەلەجییەکەی) گرنگی زەری بە شیکردنەوەی دەروونی داوە ، بە ئەم مەبەستەش ئیشی زەری لەسەر شیعرەکانی (مالارمە) و چەند شاعیرەکی تر کردووە ، ئەمەش لە کتێبەکانی (لە پەناو شەشەک بە زمانی شیعری) و (خەری ڕەش) و حیکایەتەکانی خەشویستی) و چەند کتێبەکی تری ، (مارتن هایدگەر) یش یەکەکە لەو فەیلەسووفانەی ، قسەی زەری لەسەر شیعر کردووە و گرنگی زەری بە شیعر داوە . بایەخدانی (مارتن هایدگەر) بە شیعر و چاولەکردنی شیعر لەم ئاستە بەرزەدا ، لە هوانگە و تەوانینە بوونگەراییەکەی بووە بە بوونی مرۆڤ . چونکە لای (هایدگەر) ، شیعر / تەنها لایەن و

پکهاتیکی ئدبی و هونری نییە بەکو ، شیعر ڕاستەوخۆ پەیوەندی هەیە بە بوونی مرۆڤەوە ئەمش بە هایدگەر گرنگییەکی زۆری هەبووە ، شیعر هونەرەکە زەتر مامەڵە لەگەڵ بوون و ناوەوەی مرۆڤ دەکات ، (هایدگەر) بە پەژە فەلسفی و ئەنتەلەژیەکەی خۆی لە زەر شوەن هانای بە شیعر بردووە بە تایبەت شیعرەکانی (هەدەرلین) .. تا ئەو ئاستەی پەیوابووە کە شیعر دەتوانە ڕاستی بوون دەربخات) .

پەژە ئەنتەلەژیەکەی هایدگەریش هەروەک لە کتەبی (هایدگەر و ئەنتەلەجی شیعر) دا هاتووە ، (پەژەی ئەنتەلەژی بنەڕەتی ، گەورەترین پەژەی فەلسفی هایدگەر بووە ، لە پەرتووکی (بوون و کات) دا ، کە (هایدگەر) بەدرەژایی تەمەنی ئیشی لەسەر کردووە . ئەم پەژەیە لە شیکردنەوەی بوونگەرانەی مرۆڤەوە بە میتەدەکی فینەمینەلەجیانەی هەرمینیتیک دەستپەدەکات ، تاکو لەوەوە لە تەگەیشتن لە بوونی مرۆڤەوە بوون بە گشتی بگات) ، شیعر ڕەنگدانەوەی یان ئاوێنەیەکە بە دەرخستنی ناوەوەی مرۆڤ .. شیعر لەنەو پانتایی خەیاڵی مرۆڤ لە ژەر کاریگەری غەریزەکان و هەستەکان و خۆنەکان دەتە بوون ، غەریزەکان و هەستەکان و خۆنەکانیش ، ڕەنگ و شەوەی مرۆڤ ڕەسم دەکەن ، مرۆڤەکی تەکشکاو یان بەرزەفە ، یان ڕووخاو ، واتە مرۆڤ خۆی لە چوارچەوەی زەمەنەکی دیاریکراو ، هەموو خۆن و هەست و ئارزووەکانی مرۆڤ ، پەیوەستن بە زەمەنەکی دیاریکراوەوە ، ئەم هاوکەشەیەش بە (هایدگەر) زەر گرنگ بووە واتە (دەرخستنی بوون لە زەمەنەکی دیاریکراوی تەمەن ..!) ، واتە مرۆڤ (خۆی لەنەو کات) ، یان (بوون و کات) . بەیە لای (مارتن هایدگەر) شیعر لە ڕیزبەندی هونەرەکاندا لە ئاستی هەرە سەرەوە بووە . چونکە لە توانای هەبووە ڕاستی بوون دەربخات .

بەیە پەیوابووە ، شیعر وەک (فەلسفە بیرکردنەوەیەکی داهێنرانەیە) چونکە ، هەموو بیرکردنەوەیەکی فەلسفی بە تایبەت بیرکردنەوە قووڵەکان ، لە نەوخەیاندا شیعرین ، هەروەها بەرهەمە شیعرییەکانی پەن لە داهێنان ، بە تایبەت (سروودەکانی هەدەرلین) و شیعرەکانی (دانتی و گەتە) و زەرەک لە شاعیرانی تر ، خاوەنی ڕوانین و هزری بەرزن بەڵام فەلسفە نین ..! هەموو ئەمانەش لە ڕەگەی زمانەوە دەنەبوون ، بەیە هایدگەر دەیگوت (زمان ماڵی بوونە) . یان هەروەک لە کتەبی (بوون و کات)دا هاتووە (گوتار لە ڕەگەی گوتنەوە دەردەبڕەت زمانە ، لەمحالەدا ، تەگەیشتن و ڕاڤەکردنەکە لەنیو خودی ئەوداید دەریدەبین ، تا ئەوەی دەڕەت

(ئەمجەرە وەکو زمان دەبەتە بە بابەتەکی دەرەکی ، بە پیجەوانەشەوە ، بوونی خەسلەتی دازاین هەدەگرەت ..!) ، لەرەوە دەبینین کە زمان لە توانایدا هەیە تەعبیر لە بوون و یان خەسلەتی بوون دیاریبکات ، هەرچەندە لەسەردەمی مەدەرنە و لە بەرئەنجامی گەشە و پەشکەوتنی تەکنەلەژیادا ، مرۆڤ تووشی نامەبوون دەبەت ، نامەبوونەک تا ئاستی ئەوەی مرۆڤ ەسنایەتی خەی لەدەست بدات ، بە ئەم (نامەبوونەی مرۆڤ) هایدگەر کەپلە شیعرەکی هەدەرلین دەهەنەتەوە کە دەە ..

ئەمە هەموو هەمایەکی نەخوەندراوەین

لە خاەکی بەگانەدا

زمانەکەی خەشمان بیرچەتەوە

دیارە هەر لەسەدەمی تەکنەلەژیاوە مرۆڤ لە بەرئەنجای ئەم نامەیە تووشی قەیران دەبەت ، قەیرانی فکر و داهەنان و کوشتنی پرسیار .. لەگەە هەموو ئەم قەیران و نامەبوونەش هایدگەر پەیوایە (مرۆڤ شاعیرانە نیشتەجە دەبە) ، (هایدگەر) لەگەە ئەوە دایە ، هەموو کەس شاعیرانە بژی ، چونکە شیعر چاوساغی و ەشناییمان دەداتە بە ناسینی غەریزەکان و خەونەکانی خود ئەمەش یارمەتیدانە بە ناسینی ەاستی بوون ، هەروەها ژیانی شاعیرانە ، تەکەەبوونە بە ەووبەری گەردوونییەت و مانەوەیە بە تاهەتا ، چونکە (شیعر و زمانی شیعری) بوون و پەکهاتەیەکی گەردوونییان هەیە . هەربەیە لای (هایدگەر) و لای زەرەک لە کەسانی بیرمەند (شاعیران لە ەیزی فەیلەسوفەکان) دانراون چونکە هەروەک گوتمان ، (شیعر وەک فەلسەفە بیرکردنەوەی داهەنرانەیە) ، لەلایەک ئیشکردنەکی تەخە لەسەر (خود) لەلایەکیتر / ئیشکردنە لەسەر (پرسیار و وەوژاندنی پرسیار) ئەمەش لەوە نزیکمان دەکاتەوە کە شیعر ئیشکردنە لەسەر دەرخستنی ەاستی بوون . یان شیعریش (ناوەەکی فەلسەفیانە)ی هەیە ، هەروەک لە وتاری ،(هایدگەر و ئەنتەلەگی شیعر) دا بە ەشنی باس لەوە کراوە کە ، دەربارەی بیرکردنەوەی داهەنرانە تا ئەو ئاستەی (شیعر و فەلسەفە) لە زەرباردا لە یەکتریەوە نزیکن ، ئەویش بە پشتبەستن بە فەلسەفەی یەنانی کەن بە تایبەت سەدەی پەنجەمی پەشزایین فەیلەسوفانی وەک (پارمەنیس و هیراکلیتس) یان شیعرەکانی (سەفەکلیس) کە ناوەەکەکی فەلسەفی قووەیان هەبوو ، ئەم ناوەکە فەلسەفەیەش بە (مارتن هایدگەر) و بە ەوانگە بوونگەرایەکەی هەکارەک بوو بە دەرخستنی راستی بوون ، بەگومان هەموو شیعرەک ئەم ناوەەکە فەلسەفیە لەخەناگرەت ئەمە مەبەستمان لەو شیعرانەیە کە هەروەک لە پەشدا باسمان کردووە / ئەو شیعرانەی لە نەو رووبەری شیعر دان و ئاستەکی بەرزی داهەنانیان تیایە .

نۆڤەمبەری ٢٠٢٠

سەرچاوەکان :

- کتێبی (بوون و کات) .. (مارتن هایدگەر) / وەرگێڕانی (د.محەمەد کەمال)
- کتێبی (فەلسەفەی بوون) .. نووسینی (د. محەمەد کەمال)
- کتێبی (ڕووبەڕوو لەگەڵ شیعر) .. نووسینی (ناڵە حەسەن)

شیعر و (فرەدریک نیچە) .. ناڵە حەسەن

پەیوەندی نێوان شیعر و (فرەدریک نیچە) پەیوەندییەکی توندوتۆڵە ، هەروەک لە پێشتر نووسیومانە / نیچەیان بە فەیلەسوفێکی شاعیر ناوبردووە، بەڵام بەرلەوەی باسی (شیعر و نیچە) بکەین هەوەدەین زۆر بە کورتی باسی پەیوەندی نێوان (گیرکەگەر و نیچە) بکەین ، هاوکات کە شیعر لەنێوان ئەو دوو بیرمەند و فەیلەسوفە چ جێگایەکی بەندی هەیە ، هەروەک لە کتێبی (چەند فەیلەسووفێکی بوونگەرا) دا دەڵێت (کاتێک کە (کیرکەگەر) کەچیدواییکرد هەشتا (نیچە) قوتابی قوتابخانەی سەرتایی بوو ، بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا کاریگەری (نیچە) لەسەر بیری فەلسەفی لە کاریگەری (کیرکەگەر) لە پێشتر بووە ، .. لە ڕاستیدا (کیرکەگەر) هەر بەنادیار و لەبیرکراو مایەوە تا ئەوکاتەی ، کە بەیەکەمجار وەرگێڕدرایە سەر زمانی ئەڵمانی و پاشان زمانی فەڕەنسی … تا ئەوەبوو کە توانی ببێتە سەرچاوەی تەوژمێکی نوێی ئاشکراو ڕەشن لە مێژووی هاوچەرخی بیری مرۆڤایەتیدا ..!) ، هاوکات هەر لەم کتێبەدا باسی شێواز و پەیوەندییەکانی ئەم دوو بیرمەندە بلیمەتمان بە دەکات و دەڵێ / (لە ڕاستیدا لانادەین ئەگەر بڵێین ئەو ئایدیا سەرکییانەی کە لە مێشکی هەر یەکەیاندا خولاوەتەوە یەک ئایدیا بووە ، تەنانەت ئەو شێوازەیش کە تایبەتمەندییەکەی بریتییە / لە لاقرتە و گاڵتەجاڕی توند ، هەروەها شاعیرێتی و شاعیرگەرایی گەرموگوڕ ، زەرجار کەک و تەبایان دەکات و یەکیاندەخات ..!) . دەبینین یەکەک لە خاڵە هاوبەش و درەخشانەکەی نێوان شێوازی ئەم دوو بیرمەندە ، (

شاعیرەتی و شاعیرگەرایی) بووە ، واتە لەپاڵ چەمکەکانیتر شیعریش یەکێک لەم چەمکانە بووە کە ئەم دووانەی لە یەکتری نزیک کردەتەوە ، چونکە هەردووک ژیانی خەیان کردبوو بە سەرچاوەی بیرکردنەوە و فەلسەفەکەیان ، کە ئەمەش زەتر ڕەگە خەشدەکات کە شاعیرانە بەوانن و شاعیرانەش بیربکەنەوە . چونکە ژیان و شیعریش وەک بوونێکی ئاوەتە و تەکەڵاو و یەکجەستەیی وایە .

دیوەکیتری پەیوەندی نێوان ئەم دوو بیرمەندە ، (فەلسەفەی هەریەکەیان دەزینەوەیەکی هەمیشە و بەردەوامی خودەکانییان بوو ، تا ئەوئاستەی (کیرکەگەر) وتەیەکی هەیە دەڵێت (من کتێبەکانمم بە خوێنی خۆم نووسیوە …!) ، ئەمە پەشتر لە وتارەکانی ترمان ئەمەمان نووسیوە یەکێک لە جیاوازییەکانی قوتابخانە ئەدەبییەکانی مەدەرنە هەر ئیشکردن لەسەر زمان و فەرم نەبووە بەکو ، خاڵەکیتری گرینگ ئەوەبوو کە ئیشییان لەسەر خود کردووە ، لە وتاری (شیعر و ناخودئاگایی) لەسەر پەیوەندی (شاعیر و خود) یان پەیوەندییەکنی نێوان (خود و دەرەوە) هەوەستەی زەترمان کردووە ، بە تایبەت (نەچە) سەبارەت بە (بوونی مرۆیی و خودی تاک) زەتر چە دەبەتەوە بە نموونە ، (نەچە بەنگەشە بە ئیرادەی هەز دەکات کەوا لە مرۆڤ دەکات / جەخت لە بوونی خۆی بکات و وابەستەی ژیان بەت ..!) ، ئەم گوتنەی (کیرکەگەر)یش بە شیعر و داهێنان یان ، بە شاعیرەکی داهێنەر کە خەونی داهێنانی هەبەت ەاستە ، چونکە ئەو شاعیرانەی خەونی گەورەی داهێنانییان هەیە و لە هەوەی ئەوەدان بەرینترین ەووبەری جوانی بە ژیان ببەخشن و وەک پەیامبەرەکی ەەگای ژیان ئامادەن هەموو شتە تایبەتییەکانی خەیان ببەخشن و (ژیانییان بە شیعر و داهێنان) بەوەت ئەم قسەیەی گیرکەگەر بە ئەم جەرە شاعیرانەش راستە و ئەوانیش کتێبە شیعری و لەکەینەوەکانییان بە خوێنی خەیان دەنووسن .

دوای ئەم دەروازە و پیشەکییە ، لەرەوە رەرەوی قسەکانمان دەبینەوە سەر پەیوەندی نێوان (شیعر و نەچە) بە پشتبەستن بە کتابی (ەووبەروو لەگەە شیعر) بە تایبەت وتاری ، (شیعر و فەلسەفە یان فەلسەفە و شیعر) بە کەمەک دەستکاری و ئیزافاتی نوەە ، پەیوەندی نێوان شیعر و بیرمەندی گەورە (نەچە) دەخەینە ەوو ، (نەچە) پاراستنی زات بە خراپترین شێوەی ویست دەزانە ، واتە کەسێکی کەنارگیر و نامە ، ئەم زیاتر خوازیاری مرۆڤی باڵا و سوپەرمانی و یاخی و خودان ویستی هەزە .. تەنانەت لە ەوانگەی (زەردەشت)یش ، ەەگەی ژیان بەسەربردن لایەنگری لە چوارچێوەی

مەنتیقی و ژیرانە و عەقل نییە ، بەڵکو کەسەکان ئازادن بە هەڵبژاردنی ڕێگەی ژیانی خۆیان ، لە ڕاستیدا / ئازادی بەشێکە لە بوونی مرۆڤ ، واتە لەدەرەوەی بوون و مومارەسەکردنی ئازادانە ، وشەی ئازادیش وەک چەمکێکانیتر بەبەها و هیچ بەهایەکی بە نامەنتەوە ، ئەمەش بە مانایەک / هەوەشاندنەوەی پاوەرکان و سنوورەکانی عەقل و سیستەماتیکە . (شیعر و داهێنان) پەویستییان بە کرانەوە و پچڕاندنی هەموو کەت و زنجیرەکانی بەها و نەریتە میراتییەکانە ، بە ئەوەی ببی بە کەسێکی داهێنەر ، دەبەت خەت بەها و نەریت و هەفتار بە خەت بتاشی کە پچڕوانەی ئەوانەی پێش خەت بن …! بەمانایەک بە هەموو پەوەرەکان (هەرخەت بیت و هیچیتر ..!) هەروەها لەم وتارەمان وردتر باسی ئەم فاکتانە دەکەین کە ئەم بیرکردنەوەیە نا دروستانەی ئەفلاتوون هەتدەکەنەوە ، بە نموونە باس لەوە دەکەین کەوا ، شیعریش وەک فەلسەفە لەسەر بنەمای بیرکردنەوە ئیش دەکات و هەهەندی فیکری و مەعریفی لە پشتە . زەرن ئەو فەیلەسوفانەی کاریگەرییان لەسەر شیعردا هەبووە ، یان قسەیان لەسەر شیعر کردووەو باسی گرنگی و پەیوەندییەکانی فەلسەفە و شیعریان کردووە ، یان زمانی شیعرییان بەکارهێناوە بە دەربڕینی فەلسەفەکانییان ، ئەم فەیلەسوفانەش بە (فەیلەسوفی شاعیر) ناوبراون . یەکێک لەوانە (فرەدریک نێچە)یە . لە پەیوەند بە شیعرەوە ، تایبەتمەندی (نێچە) جیاوازە لەگەڵ فەیلەسوفەکانیتر ، چونکە هەندێک لە فەیلەسوفەکان هەم شاعیریش بوون هەم فەیلەسوف ، واتە لەپاڵ فەلسەفە شیعریشیان نووسیوە یان سەرتا بە شیعر دەستییان پێکردووە ، لەوانە (مارکس ، جان جاک ڕۆسۆ ، ساموئیل تەیلەر کۆلیریج ….) بەڵام (نێچە) ، لەگەڵ ئەوەی شیعریشی نووسیوە بەڵکو کتێبە فەلسەفییەکانیشی بە زمانی شیعر نووسیون ، بەیە بە بەوای هەندێک کەس (نێچە لە زکماکەوە شاعیر بووە ..!) واتە ، هەر بە شاعیری لە دایک بووە . شیعر گەورەترین بەشی نووسینەکانی و تەنانەت بوون و ناخ و فەلسەفەکەشی داگیرکردووە . نێچە زەر بە ڕەشنی درکی بە بەها و ڕەلی زمانی کردووە کە ، زمان چ سیحرێک و هەزێکی تیایە بە تایبەت زمانی شیعری ، وەک سەرچاوەی (چەژ) چ کاریگەرییەک لەسەر بیرکردنەوە و خەیاڵی مرۆڤکان جەدەهەت ، بەیە لە شوێنێک دەربارەی زمانی شیعری دەڵێ ، (زمان گەمەیەکی گەمژانەیە ، بەهەی زمانەوە مرۆڤ دەتوانە سەما بەسەر هەموو شتەکەوە بکات) ، نێچە فەیلەسوفەکە ، ئامانجی بەرهەمهێنانی (مرۆڤی باڵا) بووە لە ڕێگەی ئیرادە و ویستی هەزەوە ، بەیە لە زەر شوێن پە لەسەر ئەوە دادەگرە و دەڵێ ، (من هاتووم هەواڵی مرۆڤی باڵاتان پێڕابگەیەنم ، مرۆڤی باڵا ئەو کەسەیە لە نەریتی

باو یاخی دەبێت و خودان ئیرادە و هێزی کارای خۆی دەبێ ..) ئەمە ڕۆشن بووە لای (نەچێ) کەوا داهێنان بە کەسی لاواز و بێ ئیرادە ناکرێت ، کەسکانی دیلی بەندی کلتوور و ئایین و دیلی مرۆڤکانیتر بن ، ئەوکەسانەی لەژێر کاریگەری هێزە دەرکییەکانن لە سەرووی خۆیان ئیرادەیتریان بەسەردا دەسەپێندرێ ، ئەو کەسانە کەسانی کەیلە و نامێن ناتوانن داهێنان بکەن..! لای (نەچێ) بە ئەوەی ببی بە کەسێکی داهێنەر وا پێویست دەکات هەموو کێت و زنجیرەکان بپچڕێنیت ، ببی بە خێت و تەعبیر لە ویستی خێت بکەی ، هەموو شتێکی میراتی تووە هەبدەی ، خێت بەها و نەریت و ڕەفتار بە خێت دیاری بکەی ، خێت هێزی جووڵەنەری خێت بی ، جووڵە ڕەفتارەکانی خێت پێچەوانەی ئەوانەی پێش خێت بن ، بەمانایێک هەروەک دروشمێکی هەبوو کەوا ، (تەنها خێت بیت و ئەویتر نەبیت …!) چونکە / داهێنان وا دەخوازێ کە دنیاو جیهانێکی نوێ بخوڵقێنی . (نەچێ) لە کتێبی (ئا ئەمەیە مرۆڤ) دا دەڵێ ، (من لە هیچ شتێک لاسایی کەس ناکەمەوە ، گاڵتە بە هەموو ئەو مامەستایانە دەکەم کە هەشتا فێرنەبوونە گاڵتە بە خۆیان بکەن ، لەسەر دەرگای ماڵەکەم ئەمە نووسراوە …!) .

نەجێ وەک (شوبنهاوەر) ، کاری بە (فەلسەفەی ویست) کردووە بە تایبەت ویستی هەز .. چونکە (شوبنهاوەر) کتێبێکی هەیە بە ناوی ، (جیهان وەک ویست فیکرە) ، لەم کتێبەیدا پوختەی فەلسەفەکەی خۆی تیا باسکردووە ، باوەڕی وایە / کە عەقل ئامرازێکە بە دەستی ویستەوە ، لای ئەو / بوون لەسەر بنەمای حیکمەت و ئەزموون و مەبەستێک وەستاوە …!) ، بۆیە نەچێش پێ لەسەر ئەم بیرکەی ویستە دادگرە و ئامانجیەتی ، تاکەکان خودان هێز و ئیرادەی خۆیان بن ، کە ناوی ناون (مرۆڤی سوپەرمانی) یان (مرۆڤی باڵا) ، بۆیە پێیوابوە ، دەسپێک و سەرچاوەی ویست و هێز لەسەر ویژدان و فیکردا شتێکی بنەڕەتی و جەوهەری شتەکانە .. یان بە بەوای (نەچێ) ،(گرنکترین دەرکەوتەی ژیان ، لە تیری داشتن لە ڕەگەی هێزی عەقڵ نییە ، بەڵکو (ویستە) ، ناوەڕۆکی ژیان ویستە ، ئەم ویستەش ویستی هێزە …!) (نەچێ) پاراستنی زات (خود) بە خراپترین شێوەی ویست دەزانێ ، ئەو پێیوایە ، کەسێک بەدوای پاراستنی زات بە ، خۆی لە قەڕەی مەترسییەکان نادات و ژیانی پارێزگارانە هەڵدەبژێرێت ، مەبەستی ئەویە کە مرۆڤ دەبێ ئامادەیی قوربانیدانی تیا بێت لەپێناو خۆنە گەورەکاندا ، بە مانایێک / ئەو کەسانەی کە ، ناتوانن زنجیری کێت و بەندەکان بشکێنن و بەهاکانی ئایین و کلتوور و ئەو بەهایانەی بەزەر سەپێندراون بەسەریاندا ڕابماڵن ،

لە هەمانکاتیش ناتوانن وەک مرۆڤێکی باڵا خودان ویست و هەزی خۆیان بن …! بە کورتی پوختەی فەلسەفەکەی نێچە ئەوەیە کە ، (فەلسەفەی عەقڵێکی ئازادە ، فەلسەفەی ئاوەژووکردنەوەی بەها چەسپیوە کۆنەکانە ، ئازادکردنی مرۆڤە لە هەموو کۆتوبەندە و ئەخلاق و ئایین و مەعریفەی دەستاودەست ، فەلسەفەی نێچە بە دەنگێکی بەرز بانگەوازی ڕزگاربوون دەکات …!) ، ئەمانەشی هەمووی بە زمانی شیعر لە نەو شیعرەکان و کتێبە فەلسەفییەکانی دەربڕیوە ، بۆیە نێچە (فەیلەسوفی شاعیران و شاعیری فەیلەسوفان بووە …!) .

کتێبی (وەهای گوت زەردەشت) یەکەکە لە بەناوبانگترین کتێبی نێچەیە ، کە لە ساڵی ١٨٨٣ چاپکراوە ، کتێبەکە بە شێوەیەکی ئەدەبی ڕەخنەیی نووسراوە ، بە زمانێکی شیعری ناسک و پاراو ، لەم کتێبەدا چەندین بیرکەی گرنگی داڕشتووە ، کە وێنەی مرۆڤی باڵا و هەڵکشاوی کشاوە ، ئەو مرۆڤەی لە دەستی کۆت و زنجیری کۆمەڵایەتی و کلتووری و ئەخلاقی ڕزگاری بووە ، کتێبەکە نێچەی پەدەناسرێتەوە ، (نێچە) لەم کتێبەیدا هەروەک سەرچاوەکان دەڵێن ، خۆی وەک شاعیرێکی مەزن دەبینێت نەک وەک فەیلەسوفێک ، دەربارەی کتێبی (وەهای گوت زەردەشت) ، ئەدیبی گەورەی ئەڵمانیا (تەماس مان) دەڵێ ، (ئەم کتێبە باشترین کتێبە کە بە زمانی ئەڵمانی نووسرابێت) ، نەک تەنها کتێبەکانی بەڵکو شیعرەکانیشی پێن لە بیرکەی فەلسەفی و ئاوێنەیەکن بە ڕەنگدانەوەی تەز و بیرکردنەوەکانی خۆی ، بەڵام شتێکی گرینگ هەیە ، نێچە پرسیارە فەلسەفییەکان و ئایدیا و بیرکە شیعرییەکانی ، لە قووڵایی و هەناوی ژیان دەردەنێت و پێوەستییان دەکاتەوە بە مرۆڤ و خۆشبەختی و بەختەوەرییەکانییەوە . دیارە نەک هەر لەلای (نێچە) بەڵکو ، لای زۆربەی فەیلەسوفەکانی سەردەمی مەدەرن ، مرۆڤ دەبێتە ناوەندی گرنگیدان ، هەوەدانەکە بە بە بەرهەمهێنانی سەربەخۆیی بیرکردنەوە و عەقلی مرۆڤ . دەرکەشانی لەژێر هەموو کاریگەرە دەرەکییەکان ، دەکرێ ئەمەش بە یەکێک لە خاڵە هاوبەشەکانی نێوان شیعر و فەلسەفە حیساب بکەین ، لەرەدا چەند نموونەیەکی شیعری نێچە دەخوێنە ڕوو و قسەی لەسەر دەکەین ، هەروەک لە کتێبی (نێچە فەیلەسوفێکی بەرزەفە) دا ، لە بەشی (پێنجەم) ، بە ناوی (نێچە ، شاعیرێکی جیاواز)دا ، کە لە سەرەتا باسی شاعیربوونی (نێچە) و بیرکردنەوەکانی و دواتر چەند نموونەیەکی شیعری هەناوەتەوە ، ئەمە لەرەدا قسە لەسەر هەندێکیان دەکەین . هەر لەوەدا باسی ئەوە کراوە کە ، (نێچە) شاعیرێکی جیاواز بووە و بە ستایلێکی جیاواز نووسیویەتی ، هەروەک مۆزوونووسی فەڕەنسی (ئەلیکسیس ڤیلەنینکە) پێیوایە ، (نێچە

ئیستاتیکای ڕووکەشی دەقی واتە فۆرم)ی پێش وردیی مانا خستووە ، چونکە نەچە بەرلەوەی فەیلەسوف بێت ، بە پلەی یەکەم شاعیر بووە ، لە نەو نووسینە پەخشانی و شیعرییەکانی داهێنانی سوریالییانەی کردووە ، بە تایبەت لە کتێبی (وەهای گوت زەردەشت) هێندە دوور دەڕوات ئەستەمە تەی بگەیت …! (نەچە) کەسێک بووە زەر قووە بیری کردەتەوە ، هەمیشەش بە زمانی ڕەخنەیەکی توند نووسیویەتی ، تا ئاستی ئەوەی مەرگ بە خوداوەند دەخوازێ و ئەخلاق و ئایین و کلتوورە دواکەوتووەکان ڕەتدەکاتەوە ، تا مردن لە نووسین ناکەوێت ، (نەچە) بە درێژایی ژیانی هەمیشە ئەوەی دووبارە کردەتەوە کەوا (هەشتا پەویستە بژیم ، چونکە هەشتا گەرەکمە بیربکەمەوە …!) ، نەچە بیری لە هەموو سەکە و گەشە و کەلەنەکانی ژیان و مرۆڤ کردەتەوە ، ئەوەی بە فەلسەفە دەرقەتی نەهاتووە بە شیعر قسەی لەسەر کردوون ، بەیە شیعر و فەلسەفەکەی بە یەک ئاراستە ڕەیشتوون . (نەچە) لە شیعری (مرۆڤە بەرزەکان) دا دەڵێت .

ئەوەی ڕادەپەڕێ ، پەویستە پەیدا هەڵدەین !
وەڵێ ئەو لە بەرزاییەوە ئەمە پەسەند دەکات ،
تاکو لە سەرووی پەسەندگرەوە بژیت ،
ئەو لە بەرزی دایە ئەو لەسەر دەرگای ماڵی منە ،
ئەو لە ماڵی من نیشتەجێیە ،
هەرگیز بە دوای کەس نەکەوتووم
لە سەرووی ئەمانەش ، قەشمەم بە هەموو مامەستایەک کرد .

ئەم شیعرە تا بەڵێی شیعرەکی ناسکە ، (نەچە) بە زمانەکی شیعری ناسک و پە لە هارمۆنیا و ئیستاتیکایەکی جوان ، کرێک و ئامانجی بیرکردنەوە و فەلسەفەکەی خەی دەخاتە روو واتە ئەم شیعرە بیرکردنەوەیەکی ئامانجداری لە پشتە ، لەڕدا (نەچە) باس لە (مرۆڤی باڵا) دەکا ، ئەوانەی خودان هێز و ئیرادەی خەیانن ، دەیانەوێت ڕاپەڕین بکەن و زنجیری دیلیەتی و ستەم بپسێنن کەسانەکی ڕاستگۆ و ئازاد بن ، ئەو پەیوایە ئەوانە لە شوێنەکی بەرزی ژیان وەستاون ، ئەوانە هێندە بەرز و خۆشویستن ، بەشەکن لە ڕەحی ئەو لە ماڵەکەی ئەو نیشتەجێن . ئەمان ئەو مرۆڤە بەرزانەن کە / خودان هێز و سەربەخۆیی و بیرکردنەوەی خەیانن ، کە دوای هیچ کەسێک ناکەون و پاشکەی هێزکانی سەرووی خەیان نین ، بەس خەیانن و هیچیتر ، ئەمان ئەوکەسانەن لە مامەستاکانییان فێردەبن ، سنوور و تخوبەکان دەبەزێنن و لە ئاستەکی بەرز لە مرۆڤایەتی و ژیان دەڕوانن .

هەروەها لە شیعری (جەسوور) دا دەڵێ ..
لە هەر کوێیەک بیت ، قووە هەڵکەڵێ

بنەوان لە ژەرەوەیە ،
وازبێنە لە پیاوانی ڕۆشبین با بچریکێنن
" دەزێخ بەردەوام لە ژەرەوەیە " …!
لەرشدا وێنەی مرۆڤێکی جەسوور و خاوەن هێز و توانایێکی لەبن نەهاتوومان . بە دەکەشە ، ئەو مرۆڤانەی لە پێناو ئامانجە پیرۆزەکان مرۆڤی تێکەشەر و کێنەدەرن ، ئەو مرۆڤانە لە شەوە ئەنگوستە چاوەکان فوو لە پشکەکان دەکەن ، ئەوانەی هەمیشە بە وریەکی پڕایین و بە دید و بەرچاو ڕۆشنییەوە بەرەو لوتکەی ئاسە و ئامانجەکانییان دەکەونە ڕێ ، خودان خەونی گەورەن ، بەوچان و نەسرەوتن هەردەڕۆن و هەر دەڕۆن ، (نەچێ) ڕەقی لە مرۆڤی لاواز و ڕۆشبینە ، ڕەقی لەو کەسانەیە کە هەمیشە بە پارووە نانێک دەکەوزێنەوە ، (نەچێ) لە شوێنێکدا دەڕۆ ، (مرۆڤە لاوازەکان ، ئەوانەن بە مردن باشن ، شایستە بە ژیان نین ..!) بەیە لەم شیعرەشدا دەڕۆ (واز بێنە لە پیاوانی ڕۆشبین با بچریکێنن) .
دەزێخ بەردەوام لە ژەرەوەیە..! ، مەبەستییەتی گەیشتن بە لوتکە و ئامانج ڕەنج و قوربانی دەوێت ، ئاگر و ڕووناکییەکان ، لە بنی بنەوەن ، قووەن دەبە لە هەڵکەڵین بەردەوام بین ، دیارە وشەی دەزێخ لەرەدا میتافەرەکە یان هەمایەکە بە ئاگر ، ئاگریش هەمیشە هەما بووە بە گەرمبوونەوە و درەوشانەوە و گەڕان ، لە ئەفسانە و داستانەکانیش گەیشتن بە ئاگر هەمایە بە گەیشتن بە ئامانج و سەرکەوتن …!
(نەچێ) لە شیعری (ئەویە مرۆڤ) دا دەڵێ …
بەڵێ ، دەزانم لە چ بنەچەیەکم ،
وەک بەڵێس تێنووم ،
هەڵپە دەکەم و خامەش دەبمەوە ،
هەرچییەک دەستی بە دەبەم دەبێتە نوور ،
هەرچییەک جێدەهێڵم پشکەیە
بە یەکودوو من بەڵێسم …!
بەگومان ، لە نەو بیری (نەچێ) مرۆڤکان دەبە مرۆڤی بەرز و دیار بن ، خودان بنەچە و شوهرەتێک و ناوێکی پایەدار و بەرزییان هەبە ، ئەمەش ئەو مرۆڤانەن هەمیشە هەڵپەی ژیانێکی بەرز و پڕاوپڕ لە بەختەوەری و دەستگەیشتن بە خەزگە و ئومێدەکانییانن ، کەسانێک بەرز لە ژیان و بەهای مرۆڤ بەوانن ، ئەوکەسانەی / وەک بەڵێس تێنوون بە ئەم جۆرە ژیانە ، وەک عاشق شێدای ژیانێکی شایستە بە مرۆڤن ، ئەو مرۆڤانەی کە لەم شوێنە بەرزە بە ژیان و ئومێدە گەشکان و ئارزووە جوانەکانییان دەڕوانن ، ئەوانە دەست بە هەر چییەک دەبن دەبێتە نوور ، هەرچییەک جێدەهێڵن دەبێتە پشکە ، ژیان

و دەوروبەر دەدرەشننەوە ، چونکە وەک بەسە خاوەن نیگا و ەوانین و دیدگایەکی ەشنن بە ژیان . لەرەدا ، لە نەو بەرهەمە شیعری و فەلسەفییەکانی نەچە ، هاوئاهەنگییەک و ئاوەزانبوونەکی گرنگی نەوان فەلسەفە و شیعر دەبینین ، کە هەردووك بە یەک ئاراستە تا ئەندازەی تەکەاوبوون ، فەلسەفە بە بەرگ و ەوخساری شیعرییەوە ، شیعریش بە ناوەکی فەلسەفییەوە ، وەک ئەوەی گیانەک بن لە دوو جەستەدا . (نەچە) بەم هەوانەی توانی شیعر و فەلسەفە زەتر لەکنزیک بکاتەوە …!

نەڤەمبەری ٢٠٢٠

سەرچاوەکان :

- کتەبی (چەند فەیلەسووفەکی بوونگەرا) .. نووسینی (فوئاد کامیل عەبدولعەزیز) وەرگەانی لە عەرەبییەوە / (سامان عەلی حامید)
- کتەبی (ەووبەوو لەگەە شیعر) .. نووسینی (ناەە حەسەن) آ.

چەمکە شیعرییەکان و پەنجەرەیەک بە ڕوانین .. ناڵە حەسەن/ بەشی سێیەم

- شیعر و (نەرجسیەت)
- شیعر و (ناخودئاگایی)
- شیعر و (ئیرەسیەت) یان شیعر و (ژایاندەستی)
- شیعر و (نەرجسیەت)

هەوەدەدەین لەم وتارەمان بە کورتی پەیوەندی شیعر بە (نەرجسییەت) یان بیرکردنەوەی شاعیر بەم چەمکەوە ڕوونبکەینەوە ، نەرجسییەت مەژوویەکی کۆنی هەیە و لە ئەفسانەی یۆنانییەوە وەرگیراوە ، ماناکەی (خۆشویستی بە خود) یان (بەرز لەخۆ ڕوانین) دێت ، هەروەک لە کتێبی (نەرجسیەت)یش دا هاتووە ، بیرمەندی دەروونناس (تیەدەر ئای ڕۆبین) دەڵێت ، (کەسی نەرجسی لە دنیای تایبەتی خۆیدا دەژی و پەیوایە هەموو دنیا هی ئەوە ..!) ، پەویستە لەوەش ئاگادار بین کە نەرجسیەت پێنج جۆری هەیە ، تەنها دوو جۆری بە شێوەیەکی سروشتی لە کەسانی ئاسایی و لەکەسە داهێنەرەکان دا هەن ، ئەوانیش جۆرەکانی (ئەدگاری نەرجسیەتی نەرایەتی ، ئەدگاری نەرجسیەتی) ، بە ئەم وتارەمان ئەم دوو جۆرە جێگای مەبەستی ئێمەن ، بەڵام سێ جۆرەکانیتری نەرجسیەت (کەسایەتی سنووردار ، کەسایەتی دەروون نەخۆش ، کەسایەتی گومانکردوو) ئەم سێ جۆرە زەتر ڕەچوون و سەرسامبوونەکە بەخەد تا ئاستێکی سنووربەزاندن و توشبوون بە نەخۆشییە دەروونییەکان ، ئێمە لەڕدا پیویستمان بەوە نییە زەر هەوەستە لەسەر ئەم بەشیان بکەین ، تەنها خاڵێک بە پەویستی دەزانم ئەویش ئەوەیە ، کەسە دیکتاتۆرەکان ئەوکەسانەن کە کەسی دەروون نەخۆشن نەرجسییەتەکەیان لە ئاستێکی سنووبەزاندنداە ، بەیە دەبینین ئەوکەسانە زەرترین تاوان ئەنجام دەدەن بەبەئەوەی پەشیمان ببنەوە و یان خەیان بە تاوانبار بزانن …! لەبەرئەوەی ئەو کەسانە تەنها بە ئاراستەی مەشک یان بیرکردنەوەکانییان ئیشدەکەن و بەیار دەدەن ، لووتبەرزی و سەرسامبوونییان بە خود هەست و سەزییان دەکوژێت ، بەیە تەنها بە مەشک بەیار دەدەن نەک بەدە و هەست

و سۆز ..! بەڵام شیعر لەگەڵ ئەمجۆرەی نەرجسیەت ناتەبا و دژ دەتەوێ ، چونکە لە پەڕەسەی نووسینی شیعر فیکر و هەست پێکەوە ئیشدەکەن و هاوتەریب دەبێن . هاوکات خاڵێکیتر بە پێویستی دەزانم لە بەرامبەر ئەوبەشەی نەرجسیەت ئەویش ئەوەیە کە / (هیستریا) و (نەرجسیەتی دەروون نەخۆش) هەردووکیان بارى نائاسایی و نەخۆشی دەروونین ، بەڵام خاڵێکی زۆر گرینگ هەیە کە سنووری ئەم دووانە لە یەکتری جیا دەکاتەوە ئەویش / کەسە هیستریکەکان کاتێک تاوانێک دەکەن بەدواید هەست بە گوناه و تاوان دەکەن و پەشیمان دەبنەوە بەڵام ، کەسە نەرجسیە دەروون نەخۆشەکان نە هەست بە تاوان دەکەن نە پەشیمانیش دەبنەوە …! جا لێرەوە دەگەڕێینەوە لای پەیوەندی نێوان شیعر و نەرجسیەت ، چەند پرسیارێک دەکەین / ئایا پەویستە شاعیر نەرجسیەتی هەبێت ؟ یان خۆشویستیەکەی بە خود هەندە بێت ، بەرز لەخۆی بوانێت ؟ یان منی خۆی وەک منێکی باڵا وێنە بکات ..؟ من بە هەموو ئەمانە لە وەڵامدا دەڵێم (بەڵێ ..!) . ئەویش بە چەند هەکارێک ، لە خوارەوە هەوەدەدەین هەکارەکان باسبکەین . بەڵێ / شاعیر لەنێو ووبەری شیعرو داهێنان پەویست دەکات خۆشویستی بەخود هەبێت و بەرز لەخۆی بوانیت چونکە ، شیعر و داهێنان بەهایەکی گەورەیان هەیە ، شاعیر پەویست دەکات لەنێو شیعرەکانی (منی خۆی) وەک منێکی باڵا ببینێ ، کەسێکی خودان هێز و سوپەرمانی ، وەک ئەو کەسە باڵا و بەهێزەی (نێتچە) بانگەشەی بە دەکات ، وەک مرۆڤێکی داهێنەر خۆی لەو ئاستە بەرزە ببینێت کە ، نەچەمێتەوە بە هیچ دەسەڵات و میر و حاکمێک ، یان بە مانایەکیتر نەبێتە (کەوچکی نێو پیاڵەی هیچ دەسەڵاتێک ..!) ، (تەنها و تەنها) خۆی بێت و جووڵەکانی لەژێر کاریگەری ئارزووەکانی خۆی ئاراستە وەربگرن . واتە کەسێکی (کەیلە و نامە) نەبێت . ئەمە لە بەشەکانی پەشتری ئەم نووسینەمان گتومانە / کەسە (نامەکان) ناتوانن داهێنان بکەن یان داهێنانەکانییان دەکەونە ژێر پرسیارەوە ..! بەڵێ کەسی شاعیر دەبە هەندە خۆشویستی بەخۆی هەبێت و بەرز لەخۆی بوانێ کە ، لەوە تێبگات مرۆڤ هەشمەندترین بوونەوەرە و ئاستی تەوانینی بە (ژیان و مرۆڤ و داهێنان) بەرز بێت ، دەبە لەوە تێبگات مرۆڤ لە ڕەگەی داهێنانەکانی مانایەک بە بوونی خۆی دەبەخشێ و بەهای مرۆڤیش لە سەرووی هەموو بەهاکانەوەیە بەڵام ، دەبێت وریا بێت لەوەی نەرجسیەتەکەی نەگاتە ئاستی سنووربەزاندن و نەو

رووبەری نەخشیە دەروونییەکان ، هاوکات لەوش دەنیا بە نەرجسییەت و بەرز لەخەوانین تەکەاوی (لەخەبایبوون) نەکات ، چونکە ئەو شاعیرانەی لەخەیانبایی دەبن بەتایبەت (هەندەک) لە شاعیرە خاوەن ئەزمونەکان ، خەیان لەسەرووی خەکانی ترەوە دەبینن و پەیانوایە ئەوان باشترینن ، بەام ئەوان ئەوەیان بیرچەتەوە کە شیعر ئیش لەسەر جوانی دەکات و جوانیش بوونەک یان چەمکەکی (یەژەیی) هەیە یان زەرجار ، ئەمجارە شاعیرانە بەرگەی هیچ جارە تەبینی و خەخنەیەک ناگرن ، واتە مەبەستمە بەم لەنەو ەووبەری (شیعر و داهەنان) باشترین بوونی نییە ، دەکرە کەسە داهەنرە گەورەکان (یەکەک بن) لە هەرە داهەنرەکان ، یان هەرە باشکان ، خاەکیتر کەسە لەخەبایەکان هەمیشە پەیانوایە ئەوان گەیشتوونەتە لوتکە بەام ، بیئاگا لەوەی هەموو گەیشتنە لوتکەیەکیش هاتنەخوارەوەی بەدوادایە ...! ئەمەش جارە بەدحاەیبوونەکە بە ەووبەری شیعر و داهەنان ، ئەمە لە کتەبی (گەیشتن بە ەووبەری شیعر) بە ەەشنی باسمان لە ەووبەری شیعر و داهەنان کردووە ، بەومانایەی نا ، کە مەبەستمان بە بازنەیەک بەدوری ەووبەری شیعر بکەشین ، بەیە هەر لەم کتەبە بە ەەشنی گتومانە / شیعر جووەیەکی بەردەوامی ئیستاتیکییە ..! مادام جووەیەکی بەردەوامە دەبە لە نەو ەووبەرەکی کراوەدا بە ت ، واتە رووبەری شیعر و داهەنان ەووبەرەکی بەرینی کراوەن ، بەمانایەک گەر بە دەریایەک وەنای بکەین دەەین / دەریایەکی بەبن و ئەوبەریشی کراوەو و نادیارە ، هیچ کام لە داهەنرەکان تا ئەستا نەگەیشتوونەتە بنی بنەوەی قووەاییەکان و یان ئەوبەری ەووبەری دەریاکە ، لەبەرئەوەی هەموو مرەڤەکان دەگەنە خاەک کە لەوەدا داهەنانەکانییان دەوەستە ، ئەویش خاەی مردنە ، چونکە مردن کەتایی بە پەەژەکانی بوون دەهەنەت ، بەیە تا ئەستا هیچکام لە داهەنرەکان نەگەیشتوونەتە تەواوی ئاستی کەمال ، بە شەیکسپیر و دەستەفسکی) شەوە ، بەیە لەنەو ەووبەری شیعر و داهەناندا / نە باشترین بوونی هەیە نە گەیشتن بە لوتکە ، لەبەر ئەم هەیانەی باسمان کردن ، زەر گرینگە بە هەشیاریەوە مامەەە لەگەە پەیوەندی نەوان چەمکەکانی (شیعر و نەرجسییەت)دا بکەین و خەشەویستی و تەەوانینمان بە خود لە ئاستەکی بەرزدا بە ت .

- شیعر و (ناخودئاگایی)

(سیگمۆند فرۆید) لە تیۆری دەروونشیکاری خۆی بە کۆسایەتی ، بەم شێوەیە باس لە ناخودئاگایی دەکات و پێیوایە کە ، ووبەرەکی تاریکە شوێنی هەستەکان و حەز و ئارەزووەکان و بیرکردنەوە و خەون و ئومێدەکان و یان یادەوەرییەکانی دەروونی ئاگایی مرۆڤ ، هەروەها فرۆید وایدەبینێ کە ئەم ووبەرە واتە (ناخودئاگایی) ، بە بەردەوامی کاریگەری هەیە بەسەر ڕەفتار و جووڵە و کار و کردەوە و بیرکردنەوەکانی مرۆڤ ، هاوکات باس لەوەش دەکات کە / (خەون) ئەویش پێیوەندی ڕاستەوخۆی بە ناخودئاگاییەوە هەیە ، بەیە (فرۆید) گرینگی بە خەونەکان داوە و ئیشی لەسەرکردوون و شیکردنەوەی بە کردوون ، چونکە باوەڕیوابوو / ئەو حەز و ئارەزوو و مەیلانەی لە ژیانی ڕۆژانەی مرۆڤ دەستبەرنابن لە ووبەری ناخودئاگایی دەمێننەوە و لە کاتی نائاگایی لە خەونەکاندا دەردەکەون ، دەبینین کە ناخودئاگایی ڕاستەوخۆ پێیوەندی بە کۆسایەتی و بە خەونەکانی مرۆڤەوە هەیە ، پێویستە ئەوەش بزانین دەربارەی کەسێتی هەروەک لە کتێبی (لەگەڵ سایکۆلۆژیادا هاتووە) ، (کە کەسێتی ، لە حەقیقەتدا مرۆڤ خۆی نییە ، بەڵکو ئەو ڕوخسارەیە کە لە بەردەم خەڵکدا خۆی پێیەوە نمایش دەکات و ڕەفتار دەنوێنێت ..) ، (کەواتە کەسێتی دەمامکێکە دەیپۆشین ، ئەو ڕوخسارەیە ڕەفتارەکانمانی پێدەنوێنین و مامەڵەی پێدەکەین ..!) ، بەمانایەکیتر / کەسێتی ئەوخودە کەمەڵایەتییەیە یان ڕەڵەی تاکە لە پێیوەندییە کەمەڵایەتییەکاندا ، کەواتە دەگەینە ئەو ڕاستییەی کە / کۆسایەتی حەقیقەتی بوون نییە ، چونکە بوونی مرۆڤ لەسەرتاوە بەناوەڕۆک و بەمانایە ، بەڵکو مرۆڤ لە ڕیگەی هەوە و داهێنانەکانی مانایەک بە بوونی خۆی دەبەخشێ ، دەتوانین بڵێین کۆسایەتی / ئەو دەمامکەیە کە مرۆڤ بوونی خۆی پێ نمایشدەکات . لەڕەدا دەبینین کە کۆسایەتی مرۆڤ و خەون و بیرکردنەوەکانی ، هەمووی لەژێر کاریگەری باری دەروونی بەتایبەت ناخودئاگایی دان ، بەیە بە پێویستی دەزانین کە پێیوەندی ئەم ووبەرەی ناخودئاگایی لەگەڵ شیعر باسبکەین و لایەنە گرینگەکانی بە دەربخەین . شاعیر لە پەڕەسەی نووسینی شیعر / لە ڕیگەی بیرکردنەوەکانی لە دەوروبەرو لە دنیای واقیع دادەبڕێ ، بە نەو ووبەری خەیاڵ دوور دووردەوات ، لەنەو ئەو ووبەرە نادیار و تاریکەی خەیاڵدا ، بوخچەی ئارەزووەکانی دەکاتەوە / خەونەکانی ، مەیل و حەزەزووەکانی ، یادەوارییەکانی ، منداڵی و ڕۆژانی

تەپەیو ، کە ئەمانە لەنێو رووبەری ناخودئاگایی خەیدا هەڵیگرتوون ، لەنێو ئەو ڕووبەرە تاریکەی خەیاڵدا ڕووبەری ناخودئاگایی گرەی بوخچەکانی خەی دەکاتەوە ، لەو چرکە ساتە ئەم ڕووبەرە تەواوی مەشکی شاعیر کەنترەڵ دەکات و هاوکات بیرکـــــــردنەوە و خەیاڵکـــــانیشی ، بەیە ئەم رووبەرە ناخودئاگاییە تەعبیر لە بوون و شوناسی شاعیرەکە دەکەن . بەیە دەتـــوانین بڵـــیـــن / شیعـــر لەو ســـاتەدا نووســـینەوەی ئـــاوەزانبوونی ناخودئاگـــاییە لەنـــو رووبەری خەیـــاڵ و گەڕانەکانی شاعیردا ، هاوکات ئیشکردن لەسەر قوڵاییەکانی خەیاڵ و قووڵاییەکانی ناوەوەی خودیش گرینگییەکی ناوازەی هەیە بە شیعـــر . هەروەک لە نووســـینەکانیترمان باســـمان لەوەکردووە کە / لە دوای ناوەڕاستی سەدەی نۆزدەیەم واتە ، لە قوتابخانە سەرتاییەکانی مەدەرنە ، وەک قوتابخانەکانی (هـــونەر بە هـــونەر) و (سومبـــولیزم) و (دادایـــی) و (سوریالیزم) و ئەوانیتریش .. کە تەنها جیاوازییان لە ڕووی فەرم و زمـــانەوە نەبـــوو لەگەڵ قوتابخـــانە ئەدەبییەکـــانی پێشخەیان بە تایبەت ، (ڕەمانسیزم) و (ڕیالیزم) بەڵکو ، جیـــاوازییەکیتری جەوهەری هەبـــوو ئەویـــش ، لە قوتابخـــانە ئەدەبییەکانی مەدەرنە زەتر گرنگیدرا بە خود واتە لەنێو شیعر و ئەدەبەکانییان زەتر ئیشییان لەسەر خود و ناوەوەی خەیان دەکرد ، گرینگی زەریان بە خەون و هەماکان دەدا ، ئەم ئیشکـــردنە لەســـەر (خـــود) و خەون و نـــاوەوەی خـــود لەلای سوریالیستەکان بە لوتکە گەیشت ، چونکە سوریالیستەکان بە فەرمی (ئەتەماتیزم) ئیشییان دەکرد واتە ،(تەقاندنەوەی ناوەوەی خود یان باری ناخودئاگایی) ، بەیە لە نێو شیعر و تابلۆ و نیگارەکانییان بە چەی ئیشییان لەسەر خەون دەکرد ، تا ئەو ئەندازەیەی (سلفادەر دالی) وتەیەکی بەناوبانگی هەیە کە دەڵێت ،(ژیانی ڕاستەقینە یان حەقیقەتی ژیان لەنێو خەونەکان دایە ..!) ، واتە ئەو واقیعەی تیایا دەژین ئەوە حەقیقەتی ژیانی مرۆڤەکان و شایستە بە مرۆڤەکان نییە …! بەیە دەبینین تابلۆکانی (سلفادەر دالی) بە شێوەی سەیر و سەمەرە کەشراون چونکە وێنەی خەونەکانی خەی ڕەسمکردوون . یـــان شاعیرەکـــان لەکـــاتی نووســـینی شیعرەکانییـــان ، کـــاتێک دەکەوتنە نـــو قووڵـــایی خەیاڵەکانییـــان ، لە چرکەســـاتی تەواوبـــوونی دەقەکانییـــان قەڵەمەکانییـــان دادەنـــا و چیتـــر دەستکارییان نەدەکردن ، چونکە باوەڕییان وابوو کە شیعر نووسینەوەی چرکەساتەکانی نێو رووبەری خەون و خەیاڵ و باری

ناخودئاگایی‌کانی ، تەکهەکەشیان نەدەکرد بە باری واقیع و ئاگایی خود ، هاوکات لەگەڵ ئەم بارە دەروونیانە و گرینگیدان بە زمان و ئیشکردن لە سەر دوالیزمەکان و چەمکە دژەکان و هیما و میتافۆرەکان و گومان و پرسیار و پەکهاتەکانیتری زمان ، هەموو ئەمانە قووڵایی و بەستەکی بوونیان بە دەقە شیعرییەکان دەبەخشن ، لەرەدا دەبینین باری دەروونی ناخودئاگایی چ کاریگەرییەک و ڕۆڵێک دەگێڕێ لە پرسەی نووسینی شیعر ، بەیە هەموو ئەو دەقانەی لەنەو ووبەری خەیاڵ زەتر ڕەدەچن ، دەبینین قووڵایی زیاتر بە ناوەڕۆک و بە پەکهاتەی دەقەکە دەبەخشن ، چونکە گەیشتن بە روو بەرە تاریکەکانی خەیاڵ گەیشتنە بە ووبەرە تاریکەکانی ناوەوەی خود و ووبەرە تاریکەکانی ناخودئاگایی . بەیە زمانی شیعر زمانی چرکەساتەکانی وەینەکردنە ، چونکە مرۆڤەکان لەکاتی وەینەکردندا بە قووڵی لەژێر باری دەروونی ناخودئاگاییدا دەبن ، دەتوانین بڵێین زەرجاران / شیعر هیچ پەیوەندییەکی بە واقیعی ڕۆژ نییە ، لەڕێگەی ئیشکردن لەسەر ناوەوەی خود و باری ناخودئاگایی و هەڵدانەوەی مەیل و ئارەزوو و خەونەکان و یادەوەرییەکان و ئومێدە کۆکەبووەکانەوە لەوەدا ، بەواقیع پەیوەست دەبەتەوە ، چونکە لە بنەڕەتدا / مەیل و ئارەزوو و خەون و یادەوەرییە لەسەریەک دانراوەکانی نەو ووبەری ناخودئاگایی کەسەکان ، بەرهەمی واقیعەکی ناتەبا و نەشیا و ناشایستەن بە مرۆڤ و بەهە جوانەکانی مرۆڤبوون . لەبەرئەوەی لە کولتوور و کەمەڵگەیەکی دیاریکراو ، مرۆڤەکان خەون و ئارەزوو و مەیلەکانییان ، یان کەشە و ئومێدەکانییان لەیەکەوە نزیکن ، بەیە زەرجاران لەنەو دەقەکی شیعری یان دەقەکی ئەدەبی دەبینین بە سەدان یان هەزاران خوێنەر خەی لەنیو دەقەکەدا دەبینەتەوە ، هەکارەکەی زەتر ئەویە کە / شیعر یان دەقە ئەدەبییەکان ، بە تەخی ئیش لەسەر ناوەوەی خود و باری (ناخودئاگایی) دەکەن .

- شیعر و (ئیرەسیەت) یان شیعر و (ژیاندەستی)

(ئیرەس و ساناتەس) دووچەمکی ناتەباو دژبەیەکن ، (فرەید) وا خوێندنەوەی بە کردوون کە ، (ئیرەس) غەریزەیەکە مامەڵە دەکات لەگەڵ بنەما بنچینەییەکان و هاوکات ، پەیوەندی هەیە بە چەژ و هەستە ئیرەتیکیەکان ، وەک هەزەکی بەرگریکارە لە مرۆڤ بە مانەوە و گەشەکردن ، دواجار بە غەریزەی (ژیاندەستی) ناوی دەبات ، لە بەرامبەردا غەریزەی

(ساناتۆس) هەیە ، کە وەک هەزەکی دژ و مەیلی کاوەکاری و شەڕانگیزی هەیە ، ئەویشی بە غەریزەی (ساناتۆس) ناوبردووە ، واتە (مەرگدۆستی) ، ئەمە لەڕدا باس لە پەیوەندییەکانی (شیعر و ئیرەسییەت) یان (شیعر و ژیاندۆستی) دەکەین . بەو پێیەی شیعر ئیش لەسەر جوانی دەکات و ئامانجی بەرهەمهێنانی جوانییە ، بەیە تەریبە لەگەڵ ژیان و هاوکات لەگەڵ مرۆڤ و بەهامرییەکان . مەبەستمە بەم کاتەک شیعر و داهێنان چەری جوانییەکانیان دەردەکەوێت ، ئەوکاتەی کە لەنەو ناواخنی خەیان یان بەو ئاراستەیە کاربکەن کە / بەهای مرۆڤ لەسەرووی هەموو بەهاکانەوە ببینن ، ژیانیش بە بەرزەاگرتنی بەهاکانی مرۆڤ هەموو جوانییەکانی خەی لە دەست دەدات ، بەگومان دەرخستن و بەرهەمهێنانی ئەو جوانییەش لە شیعردا ، لە ڕەگەی هونەرکاریکردن لە زمانەوە دەبێت ، ئەگەر بە خەرایی چاوەک بە ڕابردوو و مەژوودا بخشێنین ، یەکەک لە هەڕە گەورەکانی مرۆڤ ئەوە بووە کە / تا ئەستا نەیتوانیوە چەژ یان سوود لە جوانییەکانی ژیان ببینێت ، یان بەو ڕەگایەدا بەوات کە ژیان بگەیەنێت بە کەناری ئارامی ، هەمیشە ژیانی بە ئاقار و ڕەگا ناشرینییەکاندا بردووە ، هەمیشە ململانەکان و پەیوەندییەکان ناتەندروستبوون ، ئاکامی نەخوازراوییان لەکەوتەتەوە ، هیچکاتەک بەو هاوکەشەیە کاریان نەکردووە کە / (بەشەک) لە حەقیقەتەکان لە لای منە نەک (هەموو) …! ، هەمیشە خەیان وابینیوە کە خاوەن حەقیقەتی ڕەها و ئەوانیتریش (هیچ) ، واتە لە کەشمەکەشمی نەوان غەریزەکانی (ئیرەس) و (ساناتۆس) دا ، هەمیشە هەزی (ساناتۆس) لەمرۆڤدا زاڵ بووە ، واتە مەیلی جەنگ و کاوەکاری و لەناوبردن یان مەیلی خەپەرستی و تاکەوی ئامادەیی هەبووە ، ئەوش مەژوویەکی درێژی هەیە ، لە ڕەژگارە هەرە سەرەتاییەکان کە بە ڕەژگاری (کەمەنەی سەرەتایی) ناوبراوە لە مەژوودا ، لە دوا ڕەژەکانی ئەو قەناغە سەرەتاییە کاتەک / ئامرازەکانی بەرهەمهێنان لە (ملکدارەتی گشتییەوە) دەگەڕێت بە (ملکدارەتی تایبەت) ، لەوەوە چەوساندنەوەی مرۆڤ لەلایەن مرۆڤەوە دەستپەدەکات و جەنگ و کوشتن و کاوەکارییەکان ، لەوەوە درێژیان دەبێت ، قەناغە یەکبەدوای یەکەکانی مەژووش وەک (کەیلایەتی و دەربەگایەتی و سەرمایەداری) بەدوای خەیدا دەهێنێت ، ئەم قەناغانەی مەژوو و پەیوەندییەکانی تاکەکان ، لە ئەدەبیاتی (مارکس) بە ڕەشنی باسکراوە ، واتە ئەوە مرۆڤ خەیەتی ژیان

ناشیرین دەکات یان ئیزبەندی و چینەکان لە کەمەدا دروست دەکات ، نەک ئەوەی چینەکان و ئیزبەندییەکانی تاک ، یان ئەوەی کە ناشیرینیەکان لەنەو ژیاندا پشوەختە ئامادەییان هەبووبێت . شیعریش وەک بەرهەمی بیری مرۆڤ ، وەک جووڵە و پێکهاتەیەکی ئیستاتیکی ، لە ڕۆگەی بەرهەمهێنانی جوانی دەبێتە سەرچاوەی ئارامبوونەوە و چێژبەخشین ، بەیە غەریزەی (ئیرۆس) هەمیشە لەنەو شیعر ئامادەیی هەیە ، چونکە شیعر لە سەنگەری ژیان دایە بەڵام ، ئەوە بەو مانایە نایە کە شیعر بکرێتە هەکار و بە مەبەستی تایبەت بەکاربهێندرێت ، جا ئەو مەبەستە هەرچییەک بێت ..! لەڕێگەی شیعر مرۆڤ دەتوانێ بیر لەخەون و ئومێدە جوانەکانی بکاتەوە ، ئەدەب دەتوانێ وا لە مرۆڤ بکات کە بیر لە ئازادی و ژگاری و جوانییەکانی ژیان بکاتەوە . دەمەکیشە گتومانە (شیعر فەرمەکی بەدەنگ نییە …!) ، بەمانای شیعر لەگەڵ ژیان و بوونی مرۆڤ دایە ، لەڕەدا / دەمەوێت قسە لەبارەی ئەوە بکەم کە ، هەرچەندە شاعیر لەنەو شیعرەکانی باس لەنائومێدیش بکات ، بەڵام مەبەستی ڕەشبینی و گەیشتن بە خاڵیی (پووچی) ، واتە (ئەبسەرد و نەهیلیزم) نییە ، چونکە گەیشتن بە خاڵی (پووچی) واتە گەیشتن بەو ڕەشبینیی و نائومێدییەی یان بەو دەرئەنجامەی کە / ژیان ئەوە ناهێنە یان ئەو بەهایەی تیا نەماوە کە بەی بژیت ، بەیە ئەو مرۆڤانەی بەو ئەنجامە دەگەن زەربەیان پێنا بە خەکوشتن و کەتایی هێنان بە ژیانی خەیان دەهێنن ، یان کەنارگیر وەک جەستەیەکی مردوو و وەک ڕەحەکی وشک و خاڵی لە هەموو ئومێدێک و هیوایەک دەمێننەوە ، بەڵام شیعر لەگەڵ خەکوشتن و ڕەشبینی دا نییە ، چونکە مردن کەتایی هێنانە بە هەموو پەژەکانی بوون بە شیعریشەوە …! . ئەمە بە دژی ئازادی هیچ کەسێک ناوەستینەوە چونکە ، ئازادی ئەوکاتە مانای هەیە کاتێک مرۆڤکان مومارەسەی بکەن ، چونکە لە دەرەوەی مومارەسەکردن (ئازیدی)ش وشەیەکە تەنها لە چەند پیتێک پێکهاتووە و هیچیتر ، بەیە کەسەکان ئازادن چەن بیردەکەنەوە یان چەن مامەڵە لەگەڵ جەستەی خەیان و ژیانی خەیان دەکەن . بەڵام ئەمە باس لە (شیعر و ئامانجی شیعر) دەکەین ، نەک لە بیرکردنەوەی شاعیرەکی دیاریکراو یان نەک شاعیرەکی (ڕەشبین و بە هیوا) . (ئەلبەر کامە) لە کتێبی (ئەفسانەی سیزیف)دا دەڵێ / (پووچی لەناو مرۆڤدا نییە ، لە جیهانیش دا نییە ، بەڵکو لە سای بوونی هەردووکیان هەیە ، پووچی ئەو پەیوەندییەیە کە ئەم دووانە پێکەوە

دەبەستەوە ..!) ، ئەمە گوتمان ژیان لە بنەڕەتدا ڕەنگەڕژ نییە بە ناشیرینییەکان هاوکات مرۆڤیش ، بەمانای پووچی و هەموو دیاردە دزەو و ناشیرینیەکان لە ئەنجامی بەیەکەوەبوون یان پەیوەندی نەوان (ژیان و مرۆڤ) یان پەیوەندی (مرۆڤ و جیهان) هاتوونەتە بوون ، پووچی یان دیاردە نەگەتیڤەکان بەرئەنجامی جووڵە و پەیوەندییە ناڕەک و نادروستەکانی مرۆڤ ، باوەڕهێنان بە (پووچی) ئیشکردنە بە ئاراستەی مردن ، شیعر بە پەچەوانەی ئەم ئاراستەیە کاردەکات ، وەکچۆن لە دەستپێک گوتمان ، (ئیرۆس و ساناتۆس) دوو چەمکی دژ و پێچەوانەن ، هاوکات (شیعر و مردنیش) بەهەمانشیوە ، یان (شیعر و ساناتۆس)یش بەهەمانشیوە ، بەیە لەڕدا دەگەینە ئەو ئەنجامەی کە / شیعر بەئاراستەی ئیرۆسییەت ئیشدەکات و دواجاریش دەبێتە / (شیعر پەرچەمی ژیاندۆستییە …!) .
نۆڤومبەری ٢٠٢٠

تێبینی :
بە نووسینی ئەو بەشەش سوودمان لەو کتێبانە بینیوە .

- کتێبی (نەرسیسیزم) .. نووسینی(ئالیکساندەر لۆوین) .. و / ناڕە حەسەن
- کتێبی (لەگەڵ سایکۆلۆژیادا) .. نووسینی (سۆزان جەمال) .
- کتێبی (ئەفسانەی سیزیف) .. نووسینی (ئالبێرت کامە) .. و/ ئازاد بەرزنجی

بەشی سێیەم :-

- شیعر و (نەرجسییەت)
- شیعر و (ناخودئاگایی)
- شیعر و (ئیرۆسییەت) یان شیعر و (ژایاندۆستی)
- شیعر و (نەرجسییەت)

هەوڵدەدەین لەم وتارەمان بە کورتی پەیوەندی شیعر بە (نەرجسییەت) یان بیرکردنەوەی شاعیر بەم چەمکەوە ڕوونبکەینەوە ، نەرجسییەت مەژوویەکی کۆنی هەیە و لە ئەفسانەی یۆنانییەوە وەرگیراوە ، ماناکەی (خۆشویستی بە خود) یان (بەرز لەخۆ ڕوانین) دێت ، هەروەک لە کتێبی (نەرجسیەت)یش دا هاتووە ، بیرمەندی دەروونناس (تیەدەر ئای ڕۆبین) دەڵێت ، (کەسی نەرجسی لە دنیای تایبەتی خۆیدا

دژی و پێیوایە هەموو دنیا هی ئەوە ..!) ، پەیستە لەوەش ئاگادار بین کە نەرجسیەت پێنج جۆری هەیە ، تەنها دوو جۆری بە شێوەیەکی سروشتی لە کەسانی ئاسایی و لەکەسە داهێنەرەکان دا هەن ، ئەوانیش جۆرەکانی (ئەدگاری نەرجسیەتی نەرایەتی ، ئەدگاری نەرجسیەتی) ، بە ئەم وتارەمان ئەم دوو جۆرە جێگای مەبەستی ئێمەن ، بەڵام سێ جۆرەکانیتری نەرجسیەت (کەسایەتی سنووردار ، کەسایەتی دەروون نەخۆش ، کەسایەتی گومانکردوو) ئەم سێ جۆرە زەتر ەچوون و سەرسامبوونەکە بەخەد تا ئاستی سنووربەزاندن و توشبوون بە نەخۆشیە دەروونیەکان ، ئێمە لەرەدا پیویستمان بەوە نییە زەر هەوەستە لەسەر ئەم بەشیان بکەین ، تەنها خاەک بە پەیوستی دەزانم ئەویش ئەوەیە ، کەسێ دیکتاتەرەکان ئەوکەسانەن کە کەسی دەروون نەخۆشن نەرجسیەتەکەیان لە ئاستێکی سنووبەزاندندایە ، بەیە دەبینین ئەوکەسانە زەرترین تاوان ئەنجام دەدەن بەبەئەوەی پەشیمان ببنەوە و یان خەیان بە تاوانبار بزانن ...! لەبەرئەوەی ئەو کەسانە تەنها بە ئاراستەی مەشک یان بیرکردنەوەکانییان ئیشدەکەن و بەیار دەدەن ، لووتبەرزی و سەرسامبوونییان بە خود هەست و سەزییان دەکوژەت ، بەیە تەنها بە مەشک بەیار دەدەن نەک بەدە و هەست و سەز ..! بەڵام شیعر لەگەە ئەمجەرەی نەرجسیەت ناتەبا و دژ دەتەوە ، چونکە لە پەەسەی نووسینی شیعر فیکر و هەست پەکەوە ئیشدەکەن و هاوتەریب دەەەن .

هاوکات خاەکیتر بە پەویستی دەزانم لەبەرامبەر ئەوبەشەی نەرجسیەت ئەویش ئەوەیە کە / (هیستریا) و (نەرجسیەتی دەروون نەخۆش) هەردووکیان بەاری نائاسایی و نەخۆشی دەروونین ، بەڵام خاەکی زەر گرینگ هەیە کە سنووری ئەم دووانە لە یەکتری جیا دەکاتەوە ئەویش / کەسە هیستریکەکان کاتێک تاوانێک دەکەن بەدواید هەست بە گوناه و تاوان دەکەن و پەشیمان دەبنەوە بەڵام ، کەسە نەرجسیە دەروون نەخۆشەکان نە هەست بە تاوان دەکەن نە پەشیمانیش دەبنەوە ...! جا لەرەوە دەگەەینەوە لای پەیوەندی نەوان شیعر و نەرجسیەت ، چەند پرسیارێک دەکەین / ئایا پەویستە شاعیر نەرجسیەتی هەبەت ؟ یان خۆشویستیەکەی بە خود هەندە بەت ، بەرز لەخەی بەوانەت ؟ یان منی خەی وەک منەکی باەا وەنە بکات ..؟ من بە هەموو ئەمانە لە وەەامدا دەەەم (بەەە ..!) . ئەویش بە چەند هەکارێک ، لە خوارەوە هەوەدەدەین هەکارەکان باسبکەین .

بەەی / شاعیر لەنەو ەووبەری شیعرو داهێنان پەویست دەکات

خۆشویستی بۆخود هەبەت و بەرز لەخۆی بەوانیت چونکە ، شیعر و داهێنان بەهایەکی گەورەیان هەیە ، شاعیر پێویست دەکات لەنێو شیعرکانی (منی خۆی) وەک منێکی بالا ببینێ ، کەسێکی خودان هێز و سوپەرمانی ، وەک ئەو کەسە بالا و بەهێزی (نەتچێ) بانگەشەی بە دەکات ، وەک مرۆڤێکی داهێنەر خۆی لەو ئاستە بەرزە ببینێت کە ، نەچێمتەوە بە هیچ دەسەڵات و میر و حاکمێک ، یان بە مانایەکیتر نەبەتە (کەوچکی نەو پیاوێی هیچ دەسەڵاتێک ..!) ، (تەنها و تەنها) خۆی بەت و جووڵەکانی لەژێر کاریگەری ئارزووەکانی خۆی ئاراستە وەربگرن . واتە کەسێکی (کەیلە و نامە) نەبەت . ئێمە لە بەشکانی پێشتری ئێم نووسینەمان گتومانە / کەسە (نامەکان) ناتوانن داهێنان بکەن یان داهێنانەکانییان دەکەونە ژێر پرسیارەوە ..! بەڵێ کەسی شاعیر دەبە هێندە خۆشویستی بۆخۆی هەبەت و بەرز لەخۆی بەوانە کە ، لەوە تێبگات مرۆڤ هەشمەندترین بوونەوەرە و ئاستی تەوانینی بە (ژیان و مرۆڤ و داهێنان) بەرز بەت ، دەبە لەوە تێبگات مرۆڤ لە ڕێگەی داهێنانەکانی مانایەک بە بوونی خۆی دەبەخشە و بەهای مرۆڤیش لە سەرووی هەموو بەهاکانەوەیە بەڵام ، دەبەت وریا بەت لەوەی نەرجسییەتەکەی نەگاتە ئاستی سنووربەزاندن و نەو رووبەری نەخشییە دەروونییەکان ، هاوکات لەوەش دەنیا بەت نەرجسییەت و بەرز لەخەواتین تەکەڵاوی (لەخۆباییبوون) نەکات ، چونکە ئەو شاعیرانەی لەخۆیانبایی دەبن بەتایبەت (هەندێک) لە شاعیرە خاوەن ئەزموونەکان ، خۆیان لەسەرووی خەڵکانی ترەوە دەبینن و پێیانوایە ئەوان باشترینن ، بەڵام ئەوان ئەوەیان بیرچێتەوە کە شیعر ئیش لەسەر جوانی دەکات و جوانیش بوونێک یان چەمکێکی (ئیژیی) هەیە یان زەرجار ، ئەمجارە شاعیرانە بەرگەی هیچ جۆرە تێبینی و ڕەخنەیێک ناگرن ، واتە مەبەستمە بەڵام لەنێو ڕووبەری (شیعر و داهێنان) باشترین بوونی نییە ، دەکرە کەسە داهێنەرە گەورەکان (یەکێک بن) لە هەرە داهێنەرەکان ، یان هەرە باشەکان ، خاڵێکیتر کەسە لەخۆباییەکان هەمیشە پێیانوایە ئەوان گەیشتوونەتە لوتکە بەڵام ، بیئاگا لەوەی هەموو گەیشتنە لوتکەیەکیش هاتنەخوارەوەی بەدوادایە …! ئەمەش جۆرە بەدحاڵیبوونێکە بە ڕووبەری شیعر و داهێنان ، ئەمە لە کتێبی (گەیشتن بە ڕووبەری شیعر) بە ڕەشنی باسمان لە ڕووبەری شیعر و داهێنان کردووە ، بەومانایەی نا ، کە مەبەستمان بەت بازنەیێک بەدەوری ڕووبەری شیعر بکەشین ، بەیە هەر لەم

کتێبە بە ڕۆشنی گتومانە / شیعر جووڵەیەکی بەردەوامی ئیستاتیکییە ..! مادام جووڵەیەکی بەردەوامە دەبە لە نێو ڕووبەرێکی کراوەدا بێت ، واتە ڕووبەری شیعر و داهێنان ڕووبەرێکی بەرینی کراوەن ، بەمانایەک گەر بە دەریایەک وێنای بکەین دەڵێین / دەریایەکی بێبن و ئاوبەریشی کراوەو و نادیارە ، هیچ کام لە داهێنەرەکان تا ئێستا نەگەیشتوونەتە بنی بنەوەی قووڵاییەکان و یان ئاوبەری ڕووبەری دەریاکە ، لەبەرئەوەی هەموو مرۆڤکان دەگەنە خاڵێک کە لەوێدا داهێنانەکانییان دەوەستە ، ئەویش خاڵی مردنە ، چونکە مردن کۆتایی بە پەژەکانی بوون دەهێنێت ، بۆیە تا ئێستا هیچکام لە داهێنەرەکان نەگەیشتوونەتە تەواوی ئاستی کەمال ، بە شێکسپیر و دەستۆفسکی) شەوە ، بۆیە لەنێو ڕووبەری شیعر و داهێناندا / نە باشترین بوونی هەیە نە گەیشتن بە لوتکە ، لەبەر ئەم هۆیانەی باسمان کردن ، زەر گرینگە بە هۆشیارییەوە مامەڵە لەگەڵ پێوەندی نێوان چەمکەکانی (شیعر و نەرجسییەت)دا بکەین و خۆشویستی و تەوانینمان بە خود لە ئاستێکی بەرزدا بێت .

- **شیعر و (ناخودئاگایی)**

(سیگمەند فرۆید) لە تیۆری دەروونشیکاری خۆی بە کەسایەتی ، بەم شێوەیە باس لە ناخودئاگایی دەکات و پێیوایە کە ، ڕووبەرێکی تاریکە شوێنی هەستەکان و حەز و ئارەزووەکان و بیرکردنەوە و خەون و ئومێدەکان و یان یادەوەرییەکانی دەرەوەی ئاگایی مرۆڤە ، هەروەها فرۆید وایدەبینێ کە ئەم ڕووبەرە واتە (ناخودئاگایی) ، بە بەردەوامی کاریگەری هەیە بەسەر ڕەفتار و جووڵە و کار و کردەوە و بیرکردنەوەکانی مرۆڤ ، هاوکات باس لەوەش دەکات کە / (خەون) ئەویش پێیوەندی ڕاستەوخۆی بە ناخودئاگاییەوە هەیە ، بۆیە (فرۆید) گرینگی بە خەونەکان داوە و ئیشی لەسەرکردوون و شیکردنەوەی بە کردوون ، چونکە باوەڕیوابوو / ئەو حەز و ئارەزوو و مەیلانەی لە ژیانی ڕۆژانەی مرۆڤ دەستبەرنابن لە ڕووبەری ناخودئاگایی دەمێننەوە و لە کاتی نائاگایی لە خەونەکاندا دەردەکەون ، دەبینین کە ناخودئاگایی ڕاستەوخۆ پێیوەندی بە کەسایەتی و بە خەونەکانی مرۆڤەوە هەیە ، پێویستە ئەوەش بزانین دەربارەی کەسێتی هەروەک لە کتێبی (لەگەڵ سایکۆلۆژیادا هاتووە) ، (کە کەسێتی ، لە حەقیقەتدا مرۆڤ خۆی نییە ، بەڵکو ئەو ڕوخسارەیە کە لەبەردەم خەڵکدا خۆی پێیەوە نمایش دەکات و ڕەفتار دەنوێنێت ..) ، (کەواتە

کەسەتی دەمامکەکە دەیپەشین ، ئەو ڕوخسارەیە ڕەفتارەکانمانی پەدەنوێنین و مامەڵەی پەدەکەین ..!) ، بەمانایەکیتر / کەسەتی ئەوخودە کەمەڵایەتییەیە یان ڕەڵەی تاکە لە پەیوەندییە کەمەڵایەتییەکاندا ، کەواتە دەگەینە ئەو ڕاستییەی کە / کەسایەتی حەقیقەتی بوون نییە ، چونکە بوونی مرۆڤ لەسەرتاوە بەناوەڵەک و بەمانایە ، بەڵکو مرۆڤ لە ڕیگەی هەوە و داهێنانەکانی مانایەک بە بوونی خۆی دەبەخشێ ، دەتوانین بڵێین کەسایەتی / ئەو دەمامکەیە کە مرۆڤ بوونی خۆی پێ نمایشدەکات . لەڕەدا دەبینین کە کەسایەتی مرۆڤ و خۆون و بیرکردنەوەکانی ، هەمووی لەژێر کاریگەری باری دەروونی بەتایبەت ناخودئاگایی دان ، بەیە بە پێویستی دەزانین کە پێیوندی ئەم ڕووبەڕی ناخودئاگایی لەگەڵ شیعر باسبکەین و لایەنە گرینگەکانی بە دەربخەین . شاعیر لە پەڕسەی نووسینی شیعر / لە ڕیگەی بیرکردنەوەکانی لە دەوروبەرو لە دنیای واقیع دادەبڕێ ، بە نەو ڕووبەری خەیاڵ دوور دووردەڕوات ، لەنەو ئەو ڕووبەڕە نادیار و تاریکەی خەیاڵدا ، بوخچەی ئارزووەکانی دەکاتەوە / خەونەکانی ، مەیل و حەزەزووەکانی ، یادەوارییەکانی ، منداڵی و ڕەژانی تەپڵەیو ، کە ئەمانە لەنەو ڕووبەری ناخودئاگایی خەیدا هەڵیگرتوون ، لەنەو ئەو ڕووبەڕە تاریکەی خەیاڵدا ڕووبەری ناخودئاگایی گرەی بوخچەکانی خۆی دەکاتەوە ، لەو چرکە ساتە ئەم ڕووبەڕە تەواوی مەشکی شاعیر کەنترەڵ دەکات و هاوکات بیرکردنەوە و خەیاڵکانیشی ، بەیە ئەم ڕووبەڕە ناخودئاگاییە تەعبیر لە بوون و شوناسی شاعیرەکە دەکەن .

بەیە دەتوانین بڵێین / شیعر لەو ساتەدا نووسینەوەی ئاوەزانبوونی ناخودئاگاییە لەنەو ڕووبەری خەیاڵ و گەڕانەکانی شاعیردا ، هاوکات ئیشکردن لەسەر قوڵایەکانی خەیاڵ و قووڵایەکانی ناوەوەی خودیش گرینگییەکی ناوازەی هەیە بە شیعر . هەروەک لە نووسینەکانیترمان باسمان لەوەکردووە کە / لە دوای ناوەڕاستی سەدەی نۆزدەیەم واتە ، لە قوتابخانە سەرتاییەکانی مەدرەسە ، وەک قوتابخانەکانی (هونەر بە هونەر) و (سومبولیزم) و (دادایی) و (سوریالیزم) و ئەوانیتریش .. کە تەنها جیاوازییان لە ڕووی فۆرم و زمانەوە نەبوو لەگەڵ قوتابخانە ئەدەبییەکانی پێشخەیان بە تایبەت ، (ڕەمانسیزم) و (ڕیالیزم) بەڵکو ، جیاوازییەکیتری جەوهەری هەبوو ئەویش ، لە قوتابخانە ئەدەبییەکانی مەدرەسە زەتر گرنگیدرا بە خود واتە لەنەو

شیعر و ئەدەبکانییان زۆتر ئیشییان لەسەر خود و ناوەوەی خۆیان دەکرد ، گرینگی زۆریان بە خۆون و هەماکان دەدا ، ئەم ئیشکردنە لەسەر (خود) و خۆون و ناوەوەی خود لەلای سوریالیستەکان بە لوتکە گەیشت ، چونکە سوریالیستەکان بە فۆرمی (ئەتەماتیزم) ئیشییان دەکرد واتە ،(تەقاندنەوەی ناوەوەی خود یان باری ناخودئاگایی) ، بەیە لە نەو شیعر و تابلۆ و نیگارەکانییان بە چەی ئیشییان لەسەر خۆون دەکرد ، تا ئەو ئەندازەیەی (سلفادەر دالی) وتەیەکی بەناوبانگی هەیە کە دەڵێت ،(ژیانی ئاستەقینە یان حەقیقەتی ژیان لەنەو خۆونەکان دایە ..!) ، واتە ئەو واقیعەی تیایا دەژین ئەوە حەقیقەتی ژیانی مرۆڤکان و شایستە بە مرۆڤکان نییە …! بەیە دەبینین تابلۆکانی (سلفادەر دالی) بە شێوەی سەیر و سەمرە کەشراون چونکە وێنەی خۆونکانی خەی ئەسمکردوون . یان شاعیرەکان لەکاتی نووسینی شیعرەکانییان ، کاتێک دەکەوتنە نەو قووڵایی خەیاڵەکانییان ، لە چرکەساتی تەواوبوونی دەقەکانییان قەڵەمەکانییان دادەنا و چیتر دەستکاریییان نەدەکردن ، چونکە باوەڕییان وابوو کە شیعر نووسینەوەی چرکەساتەکانی نەو رووبەری خۆون و خەیاڵ و باری ناخودئاگاییەکانە ، تەکهەکەشییان نەدەکرد بە باری واقیع و ئاگایی خود ، هاوکات لەگەڵ ئەم بارە دەروونیانە و گرینگیدان بە زمان و ئیشکردن لە سەر دوالیزمەکان و چەمکە دژەکان و هیما و میتافۆرەکان و گومان و پرسیار و پەکهاتەکانیتری زمان ، هەموو ئەمانە قووڵایی و بەستەکی بەوێنە بە دەقە شیعرییەکان دەبەخشن ، لەڕەدا دەبینین باری دەروونی ناخودئاگایی چ کاریگەرییەک و ڕەنگدانەوەیەک لە پرسەی نووسینی شیعر ، بەیە هەموو ئەو دەقانەی لەنەو رووبەری خەیاڵ زۆتر ڕەدەچن ، دەبینین قووڵایی زیاتر بە ناوەڕۆک و بە پەکهاتەی دەقەکە دەبەخشن ، چونکە گەیشتن بە رووبەرە تاریکەکانی خەیاڵ گەیشتنە بە رووبەرە تاریکەکانی ناوەوەی خود و رووبەرە تاریکەکانی ناخودئاگایی . بەیە زمانی شیعر زمانی چرکەساتەکانی وێنەکردنە ، چونکە مرۆڤکان لەکاتی وێنەکردندا بە قووڵی لەژێر باری دەروونی ناخودئاگاییدا دەبن ، دەتوانین بڵێین زۆرجاران / شیعر هیچ پەیوەندییەکی بە واقیعی ڕاژ نییە ، لەڕەگەی ئیشکردن لەسەر ناوەوەی خود و باری ناخودئاگایی و هەڵدانەوەی مەیل و ئارزوو و خۆونکان و یادەوەرییەکان و ئومێدە کەڕەکبووەکانەوە لەوەدا ، بەواقیع پەیوەست دەبەتەوە ،

چونکە لە بنەڕەتدا / مەیل و ئارەزوو و خەون و یادەوەریە لەسەریەک دانراوەکانی نەو ڕووبەری ناخودئاگایی کەسەکان ، بەرهەمی واقیعەکی ناتەبا و نەشیا و ناشایستەن بە مرۆڤ و بەهــا جوانەکــانی مرۆڤبــوون . لەبەرئەوەی لە کولتــوور و کەمەڵگەیەکــی دیــاریکراو ، مرۆڤەکــان خەون و ئــارەزوو و مەیلەکانییان ، یان کەشە و ئومێدەکانییان لەیەکەوە نزیکن ، بەیە زەرجاران لەنەو دەقەکی شیعری یان دەقەکی ئەدەبی دەبینین بە سەدان یان هەزاران خوێنەر خەی لەنیو دەقەکەدا دەبینەتەوە ، هەکارەکەی زەتر ئەویە کە / شیعر یان دەقە ئەدەبییەکان ، بە تەخی ئیش لەسەر ناوەوەی خود و باری (ناخودئاگایی) دەکەن .

- **شیعر و (ئیرەسیەت) یان شیعر و (ژیاندەستی)**

(ئیرەس و ساناتەس) دووچەمکی ناتەباو دژبەیەکن ، (فرەید) وا خوەندنەوەی بە کــردوون کە ، (ئیــرەس) غەریــزەیەکە مــامەڵە دەکــات لەگەڵ بنەمــا بنچینەییەکــان و هاوکــات ، پەیوەندی هەیە بە چەژ و هەستە ئیرەتیکیەکان ، وەک هەزەکی بەرگریکــارە لە مــرۆڤ بە مــانەوە و گەشەکــردن ، دواجــار بە غەریزەی (ژیاندەستی) ناوی دەبات ، لە بەرامبەردا غەریزەی (ساناتەس) هەیە ، کە وەک هەزەکی دژ و مەیلی کاوەکاری و شەڵانگیزی هەیە ، ئەویشی بە غەریزەی (ساناتەس) ناوبردووە ، واتە (مەرگدەستی) ، ئەمە لەردا باس لە پەیوەندییەکانی (شیعر و ئیرەسیەت) یان (شیعر و ژیاندەستی) دەکەین .

بەو پەیەی شیعــر ئیــش لەســەر جــوانی دەکــات و ئامــانجی بەرهەمهێنانی جوانییە ، بەیە تەریبە لەگەڵ ژیان و هاوکات لەگەڵ مرۆڤ و بەهامرییەکان . مەبەستمە بەم کاتەک شیعر و داهێنــان چەرەی جوانییەکانیــان دەردەکەوەــت ، ئەوکــاتەی کە لەنەو ناواخنی خەیان یان بەو ئاراستەیە کاربکەن کە / بەهای مــرۆڤ لەســەرووی هەمــوو بەهاکــانەوە بــبینن ، ژیــانیش بە بەرزەاگرتنی بەهاکانی مرۆڤ هەموو جوانییەکانی خەی لە دەست دەدات ، بەگومان دەرخستن و بەرهەمهێنانی ئەو جوانییەش لە شیعردا ، لە ڕەگەی هونەرکاریکردن لە زمانەوە دەبەت ، ئەگەر بە خەرایی چاوەک بە ڕابردوو و مەژوودا بخشەنین ، یەکەک لە هەڵە گەورەکانی مرۆڤ ئەوە بووە کە / تا ئەستا نەیتوانیوە چەژ یــان ســوود لە جوانییەکــانی ژیــان بــبینەت ، یــان بەو ڕەگــایەدا بەوات کە ژیــان بگەیەنەــت بە کەنــاری ئــارامی ، هەمیشە ژیانی بە ئاقار و ڕەگا ناشرینییەکاندا بردووە ، هەمیشە ململانەکان و پەیوەندییەکان ناتەندروستبوون ، ئاکامی

نەخوازراوییان لەکەوتەوە ، هیچکات تەک بەو هاوکێشەیە کاریان نەکردووە کە / (بەشەک) لە حەقیقەتەکان لە لای منە نەک (هەموو) …! ، هەمیشە خەیان وابینیوە کە خاوەن حەقیقەتی ەەها و ئەوانیتریش (هیچ) ، واتە لە کەشمەکەشمی نەوان غەریزەکانی (ئیرەس) و (ساناتەس) دا ، هەمیشە هەزی (ساناتەس) لەمرەقدا زاڵ بووە ، واتە مەیلی جەنگ و کاوەکاری و لەناوبردن یان مەیلی خەپەرستی و تاکەوی ئامادەیی هەبووە ، ئەوەش مەژوویەکی درەژی هەیە ، لە ەەژگارە هەرە سەرەتاییەکان کە بە ەەژگاری (کەمەنەی سەرەتایی) ناوبراوە لە مەژوودا ، لە دوا ەەژەکانی ئەو قەناغە سەرەتاییە کاتەک / ئامرازەکانی بەرهەمهەنان لە (ملکدارەتی گشتییەوە) دەگەەیت بە (ملکدارەتی تایبەت) ، لەوەوە چەوساندنەوەی مرەڤ لەلایەن مرەڤەوە دەستپەدەکات و جەنگ و کوشتن و کاوەکارییەکان ، لەوەوە درەژەیان دەبەت ، قەناغە یەکبەدوای یەکەکانی مەژووش وەک (کەیلایەتی و دەربەگایەتی و سەرمایەداری) بەدوای خەیدا دەهەنەت ، ئەم قەناغانەی مەژوو و پەیوەندییەکانی تاکەکان ، لە ئەدەبیاتی (مارکس) بە ەەشنی باسکراوە ، واتە ئەوە مرەڤ خەیەتی ژیان ناشیرین دەکات یان ەیزبەندی و چینەکان لە کەمەەدا دروست دەکات ، نەک ئەوەی چینەکان و ەیزبەندییەکانی تاک ، یان ئەوەی کە ناشیرینیەکان لەنەو ژیاندا پەشوەخەتە ئامادەییان هەبووبەت . شیعریش وەک بەرهەمی بیری مرەڤ ، وەک جووەە و پەکهاتەیەکی ئیستاتیکی ، لە ەەگەی بەرهەمهەنانی جوانی دەبەتە سەرچاوەی ئارامبوونەوە و چەژبەخشین ، بەیە غەریزەی (ئیرەس) هەمیشە لەنەو شیعر ئامادەیی هەیە ، چونکە شیعر لە سەنگەری ژیان دایە بەەام ، ئەوە بەو مانایە نایە کە شیعر بکرەتە هەکار و بە مەبەستی تایبەت بەکاربهەندرەت ، جا ئەو مەبەستە هەرچییەک بەت ..! لەەیگەی شیعر مرەڤ دەتوانە بیر لەخەون و ئومەدە جوانەکانی بکاتەوە ، ئەدەب دەتوانە وا لە مرەڤ بکات کە بیر لە ئازادی و ەزگاری و جوانییەکانی ژیان بکاتەوە .

دەمکیشە گتومانە (شیعر فەرمکی بەدەنگ نییە …!) ، بەمانای شیعر لەگەە ژیان و بوونی مرڤ دایە ، لەرەدا / دەمەوەت قسە لەبارەی ئەوە بکەم کە ، هەرچەندە شاعیر لەنەو شیعرەکانی باس لەنائومەدیش بکات ، بەەام مەبەستی رەشبینی و گەیشتن بە خاەیی (پووچی) ، واتە (ئەبسەرد و نەهیلیزم) نییە ، چونکە گەیشتن بە خاەی (پووچی) واتە گەیشتن بەو

ڕەشبینیی و نائومێدییەی یان بەو دەرئەنجامەی کە / ژیان ئەوە ناهێنێ یان ئەو بەهایەی تیا نەماوە کە بەی بژیت ، بەیە ئەو مرۆڤانەی بەو ئەنجامە دەگەن زۆربەیان پەنا بە خۆکوشتن و کۆتایی هێنان بە ژیانی خۆیان دەهێنن ، یان کەنارگیر وەک جەستەیەکی مردوو و وەک ڕەحەکی وشک و خاڵی لە هەموو ئومێدێک و هیوایەک دەمێننەوە ، بەڵام شیعر لەگەڵ خۆکوشتن و ڕەشبینی دا نییە ، چونکە مردن کۆتایی هێنانە بە هەموو پەژۆکانی بوون بە شیعریشەوە …! . ئەمە بە دژی ئازادی هیچ کەسێک ناوەستێنەوە چونکە ، ئازادی ئەوکاتە مانای هەیە کاتێک مرۆڤکان مومارەسەی بکەن ، چونکە لە دەرەوەی مومارەسەکردن (ئازیدی)ش وشەیەکە تەنها لە چەند پیتێک پێکهاتووە و هیچیتر ، بەیە کەسەکان ئازادن چۆن بیردەکەنەوە یان چۆن مامەڵە لەگەڵ جەستەی خۆیان و ژیانی خۆیان دەکەن . بەڵام ئەمە باس لە (شیعر و ئامانجی شیعر) دەکەین ، نەک لە بیرکردنەوەی شاعیرێکی دیاریکراو یان نەک شاعیرێکی (ڕەشبین و بە هیوا) . (ئەلبەر کامە) لە کتێبی (ئەفسانەی سیزیف)دا دەڵێ / (پووچی لەناو مرۆڤدا نییە ، لە جیهانیش دا نییە ، بەڵکو لە سای بوونی هەردووکیان هەیە ، پووچی ئەو پەیوەندییەیە کە ئەم دووانە پێکەوە دەبەستێتەوە ..!) ، ئەمە گوتمان ژیان لە بنەڕەتدا ڕەنگەڕژ نییە بە ناشیرینییەکان هاوکات مرۆڤیش ، بەمانای پووچی و هەموو دیاردە دزێو و ناشیرینەکان لە ئەنجامی بەیەکەوەبوون یان پەیوەندی نێوان (ژیان و مرۆڤ) یان پەیوەندی (مرۆڤ و جیهان) هاتوونەتە بوون ، پووچی یان دیاردە نەگەتیڤەکان بەرئەنجامی جووڵە و پەیوەندییە ناڕەک و نادروستەکانی مرۆڤ ، باوەڕهێنان بە (پووچی) ئیشکردنە بە ئاراستەی مردن ، شیعر بە پەچەوانەی ئەم ئاراستەیە کاردەکات ، وەکچۆن لە دەستپێک گوتمان ، (ئیرەس و ساناتەس) دوو چەمکی دژ و پەچەوانن ، هاوکات (شیعر و مردنیش) بەهەمانشیوە ، یان (شیعر و ساناتەس)یش بەهەمانشیوە ، بەیە لەمەدا دەگەینە ئەو ئەنجامەی کە / شیعر بەئاراستەی ئیرەسییەت ئیشدەکات و دواجاریش دەڕێین / (شیعر پەرچەمی ژیاندەستییە …!) .

ناڕێ حەسەن/ بەشی سێیەم

نۆڤەمبەری ٢٠٢٠

تێبینی :

بە نووسینی ئەو بەشەش سوودمان لەو کتێبانە بینیوە .

- کتێبی (نەرسیسیزم) .. نووسینی(ئەلیکساندەر لەوین) .. و / ناهید حەسەن
- کتێبی (لەگەڵ سایکۆلۆژیادا) .. نووسینی (سۆزان جەمال) .
- کتێبی (ئەفسانەی سیزیف) .. نووسینی (ئەلبێرت کامە) .. و/ ئازاد بەرزنجی

بەشێک لە وتاری (ئەدەب و ئایدیۆلۆژیا و فاشیزم) … شیعری: (یەکمجار کە هاتن) ناهید حەسەن

شیعری (یەکمجار کە هاتن)

یەکمجار بە کەمەنیستەکان هاتن
من هیچ قسەیەکم نەکرد
چونکە من کەمەنیست نەبووم
دواتر بە سۆشیالیستەکان هاتن
من هیچ قسەیەکم نەکرد
چونکە من سۆشیالیست نەبووم
پاشان بە کرێکارەکان هاتن
من هیچ قسەیەکم نەکرد
چونکە من کرێکار نەبووم
پاشان بە جولەکەکان هاتن
من هیچ قسەیەکم نەکرد
چونکە من جولەکە نەبووم
دواجار بە منیش هاتن
بینیم هیچ کەسێک لەوێدا نەماوە
تا قسەیەک بە من بکات …!

مارتن نیمۆلەر

_ تێگەیشتنێک بە فاشیزم :

فاشیزم ئایدیۆلۆژیەکی ئالۆز و فرە ڕەهەندە ، فۆرمێکە بە بڕوا بردنی دەسەڵات ، ڕێگای فاشیزم لە نێو ئایدیۆلۆژیاکان بەتایبەت ، ناسیۆنالیزم و نەتەوەپەرستیی چڕکراوە دەکات ، هەر ئایدیۆلۆژیایەک کاتێک دەگاتە ئاستی دەگمایی فاشیزم بەرهەم دەهێنێ ، بەمانای (ئایدیۆلۆژیا / دەگما / فاشیزم) . دەسەڵاتی فاشیزم دەسەڵاتێکی عەسکەرتاری تاکڕەوانەیە ، باوەڕیان بە یەکسانی و دادپەروەری نییە . لە ڕێگای توندوتیژییەوە مامەڵە لەگەڵ نەیارەکانییان دەکەن و تاکەکانی کەمڕێگە سەرکوت دەکەن ، فاشیزم زەرجاران بە یەکلایی کردنەوەی کێشەکان (شەڕ) بە باشترین ئەپشن و چارەڕێگە دەزانن ، کاریان بەوە نییە لە ئاکامداچ کاولکاریەک و قەسابخانەیەکی لەدەکەوتەوە لەمبارەوەش / کەمنین نموونەی کاولکاریەکان و کەمەکوژیەکان ، (هەلەکەست و جینەساید) لە مێژووی فاشیزم هەمیشە دووبارە دەبنەوە ، لە سەرەتا لە ساڵی (١٩٢٢ _ ١٩٤٥) فاشیزم لە ئیالیا بە ڕابەرایەتی مۆسۆلینی سەریهەڵدا ، پارتی فاشیستی نەتەوەیی پێکهێنا ، دواتریش لە ئەلمانیا ، بە دوای جەنگی یەکەمی جیهانی ، لە ٥ی جانیوەری (پارتی کرێکارانی ئەلمانیا) دادەمەزرێ ، هیتلەر لە ١٦ی سیپتەمبەر دەبێتە ئەندامی ئەم حیزبە ، لە ٢٤ی فەبروەری ئەم حیزبە لە پلاتفۆرمێک ناوی خۆی دەگۆڕێت بە (پارتی کرێکارانی ناسیۆنال سۆسیالیستی ئەلمانیا) ، دواتر دەبێت بە (حیزبی نازی) (١٩٣٠ _ ١٤٣٥) . هیتلەر لە ساڵی ١٩٢١ دەبێتە سەرۆکی ئەم حیزبە ، بە شێوەیەکی ئاسایی هەموو فاشیستێک دیکتاتۆرە بەڵام ، مەرج نییە هەموو دیکتاتۆرێک فاشیست بێت . لە سەرەتا فاشیست بوون ناوێک و شوناسێکی ئاسایی بوو بەڵام ، دوای کارەساتی (هەلەکەستی جولەکەکان) کە ، شەش ملیۆن مرۆڤ تیابوونە قوربانی ، دوای ئەوە بوو بە شوناسێکی شووم ، بەدوای ئیتالیا و ئەلمانیا ، فاشیزم پەیەوە بە هەندێک .لە وڵاتانیتر وەک ئیسپانیا ، ئەرجەنتین و زەریک لە وڵاتی تریش ، فاشیزم تاکو ئەمڕۆش بە ماسکی جۆراوجۆر درێژەی هەیە .

_ ئەدەب و فاشیزم

پێشتر لە وتارەکانیترمان / بە درێژی باسی پەیوەندییەکانی (ئەدەب و ئایدیۆلۆژیا) مان کردووە ، لەم بەشە زەتر باسی پەیوەندییەکانی نێوان (ئەدەب و فاشیزم) دەکەین ، گوتاری ئەدەبی و گوتاری

فاشیستی بە دوو ئاراستەی پێچەوانە ڕەدەکەن ، هەروەکو گوتمان ، فاشیزم لەسەر توندوتیژی و سەرکوتکردن و کوشتن و تەقاندن ، درێژە بە تەمەنی خۆی دەدات ، پێیوەندییەکان لە فاشیزم ناڕەک و ناتەندروستن ، چ پێیوەندی نێوان تاکەکان یان پێیوەندی نێوان دەسەڵات و تاک ، هەروەها بە تەزی حەقیقەتی ڕەها ئیشدەکەن ، واتە هیچ نرخێک بە باوەڕی ئەوانیتر دانانێن ، هەروەک ئەوەی کە دەڵێن (گەر لەگەڵم نەبیت _ دوژمنی منیت ..!) ئەمە بیرکردنەوە و ئاراستەیەکی فاشیانەی لە پشتە .. بەڵام ئەدەب ڕەک پێجەوانەی فاشیزمە ، ئەدەب ئامانجی گەیشتنە بە جوانی و هەوەدانە بە گەیشتنی ژیان بە کەناری ئارامی، هەروەها گەڕاندنەوەی هەموو سەروەرییەک بە مرۆڤ ، لە نێو ئەدەب چ پێیوەندی تاکەکان یان پێیوەندی نێوان دەسەڵات و تاک پێیوەندییەکی تەندروستن ، حەقیقەتی ڕەها بوونی نییە ، بەڵام لە فاشیزم بوارێک بە کەناری ئارامی و پێکەوە ژیان نامەنیتەوە ، لە جیاتی پێکەوە ژیان / ملکەچبوون و دەستەمەیی ڕەواجیان هەیە . هەر نووسەرو شاعیرێک گەر بە ئاگاهانە بەرگری لە فاشیزم بکات ، ئەوا بە بە هیچ گومانێک (ئەدەب و شیعر) و داهێنانکانی دەکەونە ژێر پرسیارەوە ، تەنانەت گەر لەنێو ئەدەبەکەشی بەم ئاراستە کاریی نەکردبێت .. دەکرێ لێم ڕاستایە باسی (ئەزرا پاوەند) بکەین ، کە نووسەر و شاعیرێکە لاینگر و بەرگری لە فاشیزمی ئیتالیا کردووە ، پاوەند قسەیەکی هەیە دەڵێت (ئەگەر کەسێک ئامادەیی موجازەفەکردنی نەبێت لەنێو بیرکردنەوەکانیدا ، ئەوا ئەوکەسە یان بیرکردنەوەکانی نرخێکی ئەوتۆیان نییە یان خۆی) ، ئەمجارە بیرکردنەوانە لە بنەڕەتدا بیرکەی فاشیزمی بەرهەم دەهێنن ، هەرچەندە (ئەزرا پاوەند) شاعیرێکی نوێخواز و داهێنەر بووە ، کاریگەری بەرچاوی هەبووە لە نێو ئەدەبی ئەمریکی و پێگەیاندنی زۆرێک لە نووسەرانی سەردەمی خۆی و داهێنانی قوتابخانەی (وێنەیی) و .. . لای خۆشمان کەمنە بوون ئەو نووسەر و شاعیرانەی بە بابەای (سەدام حوسەین) یان دا هەڵدەدا و هانیاندەدا ، لە کەمەکوژی و توندوتیزییەکانی بەردەوام بێت ، یان ئەو نووسەر و پیاوە ئایینیانەی لە مینبەرەکان بە گوتارەکانییان پاڵپشتییان لە (ئەردوگانی فاشیست) دەکرد ، بە کەمەکوژییەکانی کوردانی باکوور و ڕۆژئاوا . ئەوانە پێبزانن یان نا ، بە ئەدەب و گوتارەکانییان خزمەتییان بە فاشیزم کردووە . ڕەنگە ئەو شیعرەی (مارتن نیمۆلەر) ، کە لە دەسپێکی ئەم وتارە نووسیومانە ، ئەم (ڕەشبگیرییە) و (کەمەکوژییە) ، باشترین وێنە بێت ، کە سیمای فاشیزمی بە ڕەشنی تیا بخوێنینەوە .

کۆنڤاڵی ماسک ... ناو حەسەن

١ م / مرۆڤکان وەک ئەوەی لەسەر تەختەی شانۆ بن
بە سیمای ڕەنگاوڕەنگەوە دەردەکەون
ر / ڕازە ڕەنگینەکانمان وا خەریکە دەبنە تەز و غوبار
بەمەبەست لەگەڵ با دا دەڕۆن
د / دوای دووسەڕۆژ (دیداری من و مردن کۆتایی هات)
ن / نیشتیمان بەتەسەبەتە سەوەکی ڕزیو
شیلەی تفتوتاڵی لەدەچەڕێ

٢
لە دووری دوورەوە
لاوکەکی هەمنی مردووەکانم دەتە گوێ
زایەڵەی زەمەنەکی زەندەقچووش
لەنیو کۆنڤاڵی ماسکەوە دەبیسترێ
ماسکی (سوور و ڕەش و شین و سپی و پەمەیی و
ماسکی ڕەنگاوڕەنگ)
چ ڕۆژگارێکی نەفرەتییە
مرۆڤکان وەک گەڵاکان هەڵدەوەرن
وەکو بەفر دەتوێنەوە
وەک ئەستێرەکانیش ئاوا دەبن
بەڵام / ئاوابوونێکی ئەبەدی
چ ڕۆژگارێکی ئافاتی و فەبیاییە
نەک هەر خەمان
خاخاڵەکەی نەو خەون و خەیاڵەکانیشمان ماسک دەپۆشن
جەڵاد و قوربانی / فریشتەو شەیتان / هەموویان ماسک دەبەستن
چەند ڕۆژێکە لەسەر ماڤووری مردن ڕاکشاوم
کشومات ، بەدەنگ بەدەنگ هەر دەڕوانم
دەڕوانم و دەڕوانم و دەڕوانم
جگە لە تارماییەکانی مردن هیچیتر نابینم
بوومەتە پەیکەرێک لە خەیاڵ
بیرم / لە مرۆڤکان و یادگارییە جوانەکان دەکردەوە
یان ئەو مەودا و دوورییەی نێوان من و ژیان

بیرم لەو ڕۆژانە دەکردەوە لەنێو شیعرەکانمدا دەمنووسی
(ماسکەکەت فڕێدە ئەوی شێخ
من دەمەوێت جوانییەکانی ڕوخسارت ببینم ،،، !)
بڕۆام ئێستا
دەڕۆم نا / ماسکەکەت فڕێمدە ئەی شێخ
من نامەوێت
ڕۆنگە ڕۆشکانی مردن
لەسەر برژانگ و لەوکان و نینۆنکانت ببینم
نا / ماسکەکەت فڕێمدە ئەی شێخ
دەرگای کەشک و قڕای خۆنکانت بکەرەوە
با هەر کراوەبن دەرگاکان و ڕیگاکان
منیش بڕۆن دەدەم
دوای چەند ڕۆژێکیتر
لە بەیانییەکی ڕووناک و ئارام
وەک خەرتاو دەردەکەومەوە و دەگەڕێمەوە …!

کەتایی

ئۆکتۆبەری ٢٠٢٠

ناوی کتێب : ئەدەب و ئایدیۆلۆژیا … نووسەر : ناڕەحسان

بابەت : لێکۆڵینەوەی فیکری
نووسەر : ناڕەحسان
پیتچنین و هەڵچنی : نووسەر
نەخشەسازی ناوەرەك : شیالن حەمید مەجید
بەرگ : شاخەوان جەعفەر
تیراژ : 500 دانە
چاپ : چاپی یەکەم – چاپخانەی ڕۆشنبیری- هەولێر/ 2020

بە خوێندنەوەی ئەم کتێبە کلیکی ئەربکەن ….

شیعر زمانی مرۆڤ و گەردوونە ... ناڵە حەسەن

خوێندنەوەیەک بە دەقی (وەرە بەیەکەوە بژین) ی کۆژاڵ ئەحمەد

ماوەیەک لەمەوبەر لە نامەیەکدا ، خوێندنەوەیەکمان بە چەند دەستەواژەیەکی دەقەکی شیعری (سەباح ڕەنجدەر) ی شاعیر کرد هاوکاتیش ، باسم لە مانیفەستەکی خەم کردبوو ، کە پەکهاتووە لە سەبەش ، لەوەدا دووبەشی مانیفەستەکەمان باسکردبوو ئەوانیش لەژێر ناوی (شیعر فەرمەکی بەدەنگ نییە..!) و (شیعر عەشقەکی گۆرەیە ..!) ، هەروەها ڕەهەندەکانی پشت ئەو گوتنانە و لەچوارچێوەی خوێندنەوە بە هەندەک لە چەمک و هەما و کەدەکانی نێو دەقەکە باسکردبوو . وا لەرەشدا بەشی سێیەمی مانیفەستەکە لەژێرناوی (شیعر زمانی مرۆڤ و گەردوونە) باسدەکەین و (بەریەککەوتن و هاوتەریبوونی) ناوەڕۆک و ئامانجەکانی ئەوبەشەش لە سیاقی خوێندنەوەمان بە ئەو دەقە بەدەردەخەین ، هەروەها دەیکەین بە (میتەدەک) بە خوێندنەوەی دەقی (وەرە بەیەکەوە بژین) ، کە یەکەک لە شیعرەکانی(کۆژاڵ ئەحمەد) ی شاعیرە ، هەوەدەدەین هەندەی بەمان بکرێت لە دەرگای چەند بابەتەکی پەویست و گرنگ بدەین . لە سەرتاوە شیعرەکە چ لە ڕووی ناوەڕۆکەوە یان لە ڕووی زمانەوانی و فەرمەوە ، تا ئاستەکی بەرز جوانی بەرجەستەکردووە ، بە زمانەکی شیرین و پە هەست و سۆز ، دەقەکە نووسراوە ، وشە و میلەدییەکانی ئەم دەقە ، گەمە لەگەڵ دەمارە عاتیفەییەکانی خوێنەر دەکەن و چەژێکی بەوێنەی پە دەبەخشن ، هەروەها لەم دەقەدا بە توانایەک و هەست و خەیاڵی شاعیرانەوە عەشقەکی گۆرە نمایشکراوە ، یان باشترە بڵێم / چیڕۆکی عەشقەکی گۆرە دەگێڕێتەوە ، وەک ئەو چیڕۆکانەی لەنێو کتێبی ئەفسانەکانەوە باسدەکرێن . لە پشتی ئەو خەیاڵە ڕەمانسییانەوە لە دەرگای کەمەڵەک بابەت و مەسائیلی گرینگ دەدات کە / پەیوەندییان بە ژیان و چارەنووسی مرۆڤکان و هاوکات پەیوەندییان بە شیعر و مەعریفەی شیعرییەوە هەیە ، لە سەرتاوە

شیعرەکە بەمشێوەیە دەست پێدەکات .
سبەینێ واز
لەماڵەباجێنەی تەنیایی ئەهێنم
تێش واز لە دارلاستیکی سەرکێشی بهێنە
لێم کەپلێیە / هەست بە سەرەتای نەخش و پلانێک دەکرێ ، وەک خۆئامادەکردنێک یان وەک سەرەتایەک بە چوونە نێو ئێو دنیایەکی جیاوازەوە / ئێویش دنیای عەشقێکی نوێیە ، لەسەرەتاوە بە بەیارەک دەست پێدەکات ، شاعیر لەنێو شیعرەکەیدا / دەگاتە ئێو باوەڕی کە هەر لە سبەینێوە واز لە (ماڵباجێنی تەنیایی) بهێنێ و دەخوازێ دەدارەکێشی واز لە (دارلاستیکی سەرکێشی) بهێنێ . وادیارە (ئێو) واتە دەدارەکی هەشتا نەگەیشتەتە ئێو بەیارە و بەتەواوی یەکلانەبەتەوە ، بەیە لە سەرکێشیەکانی بەردەوامە ، بەڵام ئەگەر ، لەووی زمانەوە سەیری ئێم دەستەواژە و هەستە شیعریانە بکەین ، دەبینی پێیوەندیەکی بەهێز و ناوازەی لەنێوان وشەکانی (دارلاستیک و سەرکێشی) یان (ماڵباجێنە و تەنیایی) دروستکردووە ، هونەرکاریەکی شاعیرانەی تیاکردووە ، هەردوو وشەکەی لەمانا بنەڕەتیەکە دامالیوە بەتایبەت (دارلاستیک و سەرکێشی) ، لە پێیوەندیەکی نوێدا مانایتری پێبەخشیون ، وشەی (دارلاستیک) ، پێیوەندی بە تەمەنی منداڵییەوە هەیە ، زەتر منداڵ دارلاستیک بەکار دەهێنن بەتایبەت کوڕان وەکچێن (ماڵباجێنش) یاری کچانیە ، سەرەمانێک دیارە مەبەستمان لایەنی کەم بیست ساڵێک لەمەوبەرە ، کە ئەوکات / ئەتاری و پلەیستەیشن و کەمپیتەر و ئینتەرنێت نەبوون ، منداڵ دوای قوتابخانە زەربەی کاتەکانی لە کەڵان و لەگەڵ منداڵانیتر بەسەردەبرد ، دارلاستێک بە شێوەی نێوان کەڵانکان و گەڕەکەکان بەکاردەهات و یان بەردگرتنە چەکە و باڵندەکان ، واتە دارلاستیک لایەنێکی (نیگەتیڤ)یشی هەبوو ، هاوکات سەرکێشیش دیوێکی نەگەتیڤی هەیە ، بەڵام / لەڕەدا دارلاستیک هەمایە بە منداڵی ، واتە وشەیەکە بەرائەتەکی جوانی پێبەخشیوە ، سەرکێشیش دیوە نەگەتیڤەکەی لە دامالیوە ، چونکە ئێم دوو وشەیە لەپێیوەندیە نوێیەکیان دەتوانین وا خوێندنەوەی بە بکەین (سەرکێشیەکی منداڵانە) ، واتە دەخوازێ / دەدارەکەی واز لە کێشیە منداڵانیەکەی بهێنێ ، هەروەکچێن خۆی واز لە ماڵباجێنی تەنیایی دەهێنێت …! پێشتریش لەسەر ئێم بابەتە قسەمان کردووە و گتومانە / لە نێو زمانی شیعری دامالینی وشە و چەمک و هەماکان لە مانا پێشوەختەکان و مانا فەرهەنگییەکان ، ئێوە پێسەیەکی داهێنرانیە ، هەروەها د. محەمەد کەمال لە کتێبی (فەلسەفەی بوون) ، لە ووی بوونگەراییەوە باس لێم پێسەیە دەکات و ئێو بە

(هەوشاندنەوە و دامەزراندن) ناوی دەبات و دەڵێت (پێوەندی نێوان ئێم دوو خەسڵەتە گرنگە و ناتوانین لە یەکدیان جیا بکەینەوە ، (هەوشاندنەوە) بە بە مەبەستی دامەزراندن و لە پێناو هەوشاندنەوە دەبێتە (وێرانکردن) بەڵام ، بە ئێمە هەوشاندنەوە لە وێرانکردنەوە جیاوازە ، چونکە دەمانەوێت لە ڕێگای هەوشاندنەوە بیرکەی نوێ دابمەزرێنین و بە ئاکامێکی دیکە بگەین …!) ، هەروەها هەر لە پێوەند بێم بابەتە ئەوەش دەڵێت کە / ئەگەر هەوشاندنەوە دامەزراندنی بەدوادابێت ، ئەوا هەوشاندنەوەکە دەبێتە (پەژە) ، واتە پەژەیەک ووە لە داهاتوو …! هەروەکو ئەوەی لەو پێوەندییەی نێوان وشەکانی (دارلاستیک و سەرکەشی) ، هەوشاندنەوەمان بینی ، وشەکان لە مانا پشوختی و مانا فەرهەنگییەکانییان دامەڕابوون ، لە پێوەدییەکی نوێ بنیادنرابوونەوە ، واتە دامەزرابوونەوە ، ئێم هونەرکارییە لە زمان تا ئاستێکی باش قووڵی و جوانکاری بە دەستەواژە و ناوەکەکە بەخشیوە . کەژاڵ ئەحمەد لە بەشێکیتری شیعرەکەیدا دەڵێت /

من ڕێگەی هەموو ڕەژەک و
ئەدرەسی ژیانم ئەگەڕێم
بەکەدەکی زەر نهێنی
کە دێتە
تا هیچ کەس نەتوانێ بمدزێتەوە
کلیلی دێم ئەشکێنم.

شاعیر لە پێناو بەدیهاتنی خۆنێکی گەورە و گەیشتن بەدواڕەژەکی پێ لەخەشوویستی لەگەڵ کەسێک کە ، سوارچاکی نێو خۆن و خیاڵکانییەتی ، ئامادەی هەموو بەیارەک و هەموو گەڕانێکە لە ژیان و لە خێدا بێیە ، لە سەرتاوە بەیاردەدا واز لەماڵباجێنەی تەنیایی بهێنێت ، ئەمیش واز لە دارلاستیکی سەرکەشیی بهێنێت ، ئەستا / بەیاریتر دەدات کە ، ڕێگاکانی هەموو ڕەژە و ئەدرەسی ژیانی بگەڕێت ، خەی ون بکات و لەچاوی ئاودانی خەی بشارەتەوە ، تەنها بە کەدەک بدەزرەتەوە ئەویش دەی دەدارکەیەتی ، واتە وەک ئەشقیایەکی شێدا ، لەو زەتر کەسکیتر ناتوانێ بیدزەتەوە . لە دیمەنێکیتری شیعرەکەیدا دەڵێت ،

وەرە بەیەکەوە بژین…
لەناو ئینجانەیەکی زەر بچکەڵەدا
کە عاشقێکی خوێنشیرین
لە حەوشەی خوێندنگەیەکی تەکەڵاوا
دایبنێت و
مامستایەک بەتاسەوە بێنی بکا.

بۆپێی ئەم دیمەنە شیعرییە ، عەشقەکەیان گەیشتە ئاستێک ، کە مانەویان لەدووری یەک و لە نێو کونجەکانی تەنیاییدا ، سووتان و ئازارەکی گەورەیە ، ئازارەکەی هەندێ کاریگەر و بەسەیە کە بەرگەگرتنی کارەکی سانا نییە ، بەیە دەبەر بە دەدارەکەی دەت / وەرە بەیەکەوە بژین ، بەنام شاعیر ئەم داوایە لە نێو وەنەیەکی شیعری زەر نایاب و ناسکەدا دەردەدبەی و دەت ، وەرە بەیەکەوە بژین / لەناو ئینجانەیەکی زەر بچکەانەدا ، ئەم دوو عاشقە هەندە تامەزرەی یەکتری و گەیشتن بەیەکن ، هەرشوەنەک بەت ، تەنانەت / نێو ئینجانەیەکی بچکەانەش بەت قەبوەیانە ، دەبن بە دوو گوەی بەنخەش و دەچنە نوەیەوە ، دەخوازن عاشقەکی خوەنشیرین لە حەوشەی (خوەندنگەیەکی تەکەاوا) دایانبنەت و لەوەدا مامەستایەک یان قوتابییەک بەتاسەوە بەنییان بکات . دیمەنەکی تابەی ەمانسی و پە لە هەستی شاعیرانەو بە زمانەکی شیرینی شیعری ، بەکارهەنانی (خوەندنگەیەکی تەکەاو) زەر لەشوەنخەیەتی و مەودای بیرکردنەوە و ناوەکی وەنە شیعرییەکەی قووەتر کردووە ، کە لە بەشکانیتری ئەم دەقە هەوەستەی زەتری لەسەر دەکەین . شاعیر بە هەمان وزە و خەیاەی دەزەخییەکانی لەنەو دەقەکەی بەردەوام دەبە و دەت

من و تە بەیەکەوە بین

هەی تەلەفەنەکانی شار

بیست و چوار سەعات سەرقالی گوەگرتن لە ئەوین نابن

من و تە بەیەکەوەبین

ئیتر کارەبا نابەت و

هەموو رەژە ئاو دەتەوە

Googleیش رزگاری ئەبە لەگەانمان بەدوای یەکدا و

کچان بە تە و

کوەان بە من ناتوەنەوە

خەی لە بنەتدا شاعیر باسی عەشقەکی گەورەمان بە دەکات ، ئەو عەشقەی دەتوانن مەوداکان ببەن و لەنەو زەمەندا بمەننەوە ، ئەو عەشقەی نەک هەر شایستە بەویە شەوەی ژیان و یان خووە هەمیشەییەکانی بەی بگەی بەکو ، شایستە بە هەموو قوربانیدانەکیشە . لەنیو کورەی خەیاەکانی دوور دووەات ، تەنانەت بە ئەودیو سنوورەکانی خەیاە ، وایدەبینە / بەیەکگەیشتنی ئەوان و بەیەکەوە ژیانی ئەوان وەک (موعجیزەیەکی گەورە) ، یان دەبەتە کلیلەکی سیحری گرەکەوەرەی هەموو کەشکان دەکاتەوە و چارەسەریان دەکات …! ژیان دەگاتە ئەوپەی کەناری ئارامی ..! بەننە لەنەو رووبەری خەیاە چ فەنتازیایەکی خوەقاندووە ..! یان دەت (من و تە بەیەکەوە بین / هەی تەلەفەنەکانی شار ، بیست و

چوار سەعات سەرقاڵی گۆگرتن لە ئەوین نابن ..!) بەمانای هەموو هەڵی تەلەفۆنکانی شار و هەموو خەڵکی ئەم شارە بەعەشقی ئەوانەوە سەرقاڵن ..! تەنها باسی ئەوانە و هیچیتر ، گەر ئەوان بەیەکبگەن و بەیەکەوە بژین / ئیتر چیتر تەلەفۆنکان سەرقاڵ نابن بە گۆگرتن لە چیەکی ئەم دوو ئەویندارەوە . یان دەت / (من و تە بەیەکەوە بین ، ئیتر کارەبا نابەت و هەموو ڕۆژە ئاو دەتەوە …!) ، بەیەک دەرە شیعر باسی (دوو) گەورەترین کەشەی خەڵکی کردووە (کەشەی ئاو و کارەبا ..!) بەدیوەک (گەورەیی و ئەفسونی عەشقەکەمان پەشان دەدات ، کە بەیەکەوەبوونی ئەوان ئیتر کارەبا نابەت و ئاویش دەتەوە ..!) ، بە دیوەکیتر پەمان دەت (کە ئەمە لە نیشتیمانەک دا دەژین خەکەکەی (کەشەی ئاو و کارەبایان هەیە ..!) بەیەکەوەبوونی ئەوان ئەم کەشانە چارەسەر دەبن ..! بەبەوای من ناوەکی ئەم جەرە دەقانە بە ئەندازەی ئەو عەشقە ئەفسوناوییەی باسمانکردووە گەورەن ، یان دە (گوگلیش ڕزگاری دەبە لە گەانمان بەدوای یەکدا و کچان بەتە و کوەان بە من ناتوەنەوە ..!) ، لەرەش شاعیرانە ئەو تامەزرەیی و چەپاندنە کوشندەیەی (کوەان و کچانی) کەمەگەکەمان باسدەکات ، کەژاە لەردا توانا شیعری خەی لە ئاستەکی بەند دەرخستووە ، لە دوو وەنەی جوانی (هونەری و شیعری) باسی لە چەندین کەشەی گەورە و بابەتی زەر گرنگ کردووە وەک ،(قوتابخانەی تەکەاو ، هەی تەلەفۆن ، کەشەی ئاو و کارەبا ، سایتی گوگل ، باری دەروونی کوەان و کچان..!) بە زمانەکی شیعری پە چەژ و سەرنجەاکەش ..! شاعیر بەهەمان کەپە ەمانسییەکانی نەو دەمارەکانی عاتیفە و خەیاەە تامەزرە و ئیرەسییەکانی دەت ،

هەر ئەستا وەرە مارەمکە
بەپەشەکی خەندەیەک و
بەپاشەکی نیگایەکت قایل ئەبم
تە (بمهەنە) بە ناو قسەیەکی خەش و
منیش بە ناو شیعرەکی کچانە (ئەتهەنم !)
هەر ئەمە مارەمکە
بەپەشەکی چەپکە گوە و
بەپاشەکی ماچەکی دەستانە
یان بەسە جار وتنی وشەی (گیانەکەم)
تەاقمدە و تەاقتەدەم !

شاعیر دەیەوەت کەندەدات / عەشقەکەی بەئاکام بگات و دەستبەرداری ئەو خەونە گەورەیە نەبەت ، دەیەوەت ئاکامەکی هەبەت ، بەیە لەسەرتا داوا دەکات و بانگی دەکات ، یان پەی دەت (وەرە بەیەکەوە بژین) ، بەام ، هەندە نیگەران و دەبەسەیە دەیەوەت

سمیەتێک بۆ بەیەکەوەبوونە بدات و بە پەچەوانەی زۆرێک لە کچانی نیشتیمانەکەی هەمیشە خەی دەستپەشخەر دەبە ، بەیە بەیار دەدەت و دەت (هەر ئەستا وەرە مارەمکە ..!) ، بە (دیوەکدا ..!) بەشەویەکی زەرجوان و بە بیرکردنەوەیەکی هاوچەرخانە ئەو داوایەی خەی بە مارەکردنەکە دەخاتەوو و دەت (بە پەشکی خەندیەک و بە پاشەکی نیگایەکت قایل دەبم ..!) ، یان دیسان گەرمتر و بەتاسەتر پەدادەگرە و دەت (هەر ئەمە مارەمکە / بە پەشەکی چەپکە گوە و بە پاشەکی ماچەکی دەستانە ..!) ، بە (جیابوونەوەش وشەی (گیانەکەم) بەسەو زەتر هیچیترنا ..!) ، وەک شاعیرەکی هەستناسک ، بەزمانەکی شیرین و بەسەز ، باس لەم بابەتە کەمەایەتییە گرنگانە دەکات / بابەتەکانی وەک (هاوسەرگیری و مارەیی و جیابوونەوە) لەردا ئەوەش دەبینین کە عەشق چ بەهایەکی گەورەی هەیە ، ماەی دنیا و (هیچ شتەک) لەسەرووی بەهاکانی عەشقەوە نابینەت ، بەیە (بە بەیەکەوەبوون و مارەیی / تەنها چەپکە گوە و ماچەکی دەستانە و دەخوازەت ..!) ، بەودیوە داهەنانەکی گەورەی کردووە ، چ لەووی زمانی شیعری و چ لەووی بیرکردنەوە و ناوەک و بیرکردنەوە هاوچەرخەکانی ، بەام بە دیوەکی تر / بە بەکەوەژیان (فەرمی مارەیی و ئیمزاکردنی پارچە کاغەزەک لەبەردەم دادوەر) تاقە فەرم و تاقە گە نییە ، کەژاە ئەحمەد فەرمی دووەمی بە (بەیەکەوەبوون) (نادیدە) گرتووە ، فەرمی دووەمیش / بریتییە لە بەیەکەوەبوون و بەیەکەوەژیان بەبە ئیمزاکردنی هیچ پارچەکاغەزەک و ئەگریمەنت و بەگەنامەیەک یان بەبە چوونە دادگا و هیچ شوەنەک ، تەنها بوونی عەشق و خەشەویستییەک و زامەندی هەردووکیان ، ئەوەندە بەسە بە بەیەکەوەبوونیان ئییتر هیچ شتەکیترنا ..! لە وەاتە پەشکەوتووەکان ئەم فەرمە بە بەیەکەوەژیان وەک فەرمەکییتر لە ئاستەکی بەرین پیادەدەکرەت ، وەک خەزانەک چاویان لەدەکرەت و منداەیش دروست دەکەن و لەووی یاساییەوە هەموو مافەکی خەزانی و یاساییان هەیە ، بەمانای تەنها (کچبرادەر و کوەبرادەر)ن واتە (گەرل فرەند و بەیفرەند) ، هەرکاتەکیش بەیەکەوە نەگونجەن جیادەبنەوە ، دیارە لە هەردوو باردا ، ئەو پارچە کاغەزە ئیمزا بکرەت یان نا ، کاتەک خەشەویستی نەما ئیتر تەواو ، ئەو پەیوەندییە کەتایی دەت ، جا بەیەکەوە بمەنن یان جیابنەوە ..! کەژاە وەک شاعیرەکی (دژەباو) ، کە سەردەمانەک بەو ئاراستە کاریکردووە ، دەبوا فەرمی دووەمی نادیدە نەگرتبا ، یان ئەوەتا هەرباسی مارەیی نەکردبا ، بە نموونە (هەر پەی لەسەر ئەوە داگرتبا (وەرە با بەیەکەوە بژین ..!) ، یان دەیتوانی بەشەویەک باسی کردبا کە بوارەک بە فەرمی دووەم بهەیتەوە ، یان لایەنیکەم ناەاستەخە دەریبەیبا بە نموونە بیگوتبا

(وەرە بەیەکەوە بژین (گەر مارەم بکەی یان نا) ، من خەم و دەسکە گوڵەک هەر لە چاوەوانیت دا دەبم ..!) ، لەبەردا باس لە هەردوو فەرمەکە دەکرێت ، وەک کەسێکی هاوچەرخ و دژباو هەردوو فەرمەکەی قەبوڵ دەکرد ، چونکە لای ئەو عەشق و بەیەکەوەبوونەکەیان لەسەرووی هەموو شتێکەوەیە ، چونکە کەژاڵ ئەحمەد لە سەرتاوە ، بە دوای کتێبەکانی (بەندەری بەرمەدا و وتەکانی وتن)ەوە ، بە ئاراستەی دژباوی کاریکردووە ، بە دەرجاتێک لەم کتێبانەش بەناو بەتایبەتتر لە کتێبەکانی (قاوەیەک لەگەڵ ئەودا) یان (ئاوەنەم شکاند) ، لەوەدا (کەژاڵەکی جیاواز) دەبینین بەتایبەتیش / لە کتێبی چوارەمی (ئاوەنەم شکاند) ئەم دژباوییە و هاوچەرخییە بە ڕەشنی ڕەنگدەداتەوە ، خەشی لە زەرەک لە شیعرەکانی بەم دیدەوە نووسیویەتی بە نموونە ، شیعرەکانی (ئاوەنەم شکاند ، کەژاڵەکی جودا ، سەدساڵ غەریبیت دەکەم ، نازانم بەبە تە بژیم ، بە تەنووریەکی کورتی سوورەوە و زەرەک لە شیعرەکانی ئەو سەردەمانەی ..!) ، چونکە بەبەوای من / مرۆڤ دەبە ڕاستگۆ بێت لەگەڵ ناخ و بیروباوەڕەکانی خەیدا ، ئەوەتا / (ئەلبەر کامە ، لە (ئەفسانەی سیزیف) ، ڕەخنە لە (گالیلە) دەگرە و دەڵێت (بە ئاسانی دەستبەرداری ئەو ڕاستییە زانستییە بووە وەختە بووە مایەی هەڕەشە لەسەر ژیانی ، .. گەرچی یەکێک بوو لە گرنگترین ڕاستییە زانستییەکان ..!) ، یان هەر لەوکتێبەدا لەبارەی (شوبنهاوەر)ەوە دەڵێت (وەک بابەتێکی پێکەنین باسی شوبنهاوەر دەکرە کە چۆن خۆی لەسەر سفرەیەکی ڕازاوە دانیشتووە و کەچی ستایشی خۆکوشتن دەکات …!) ، بە ڕەخنەگرتن لەم بیرمەندانەش پشتی بە وتەیەکی (نەچە) بەستووە کە دەڵێت ، (فەیلەسووف بە ئەوەی شایانی ڕەزگرتن بێت پێویستە خۆی نموونەی ئەو شتانە بێت کە دەیانەڵێت ..!) ئەو قسەیەی (نەچە) بە هەرکەسێک و شاعیرێک و نووسەرێکیش هەر ڕاستە ، بەیە ئەو چاوەڕوانییەمان لەو شاعیرە ئازیزەمان ئەوەیە کە ، بەو ئاراستە دژباوییەی خۆی سەرلەنوە دەستپێبکاتەوە و (ڕەحی فەوغ و ڕوئیاکانی کەژاڵەکی جودا) لەنەو بیرکردنەوەکانی ئەستای زیندوو و چاڵاک بکاتەوە…!

شاعیر لەنەو دەقەکەی / بەهەمان هەست و سۆز و زمانەکی شیعری پێ لە خرۆشان و چێژ بەردەوام دەبێت و دەڵێت ،

سبەینێ واز

لەخووی خراپی زەر نووستن ئەهێنم

مەڵەت لە شیعر و خەک و خوا وەرئەگرم و

لەناو کلارە دارەکی پوورەی هەنگا

مانگی هەنگوینی لەگەڵ تە بەسەرئەبەم

فەری وتنی شیرین و
خستنەوەی وەچەی شیرین و
ئاشتییەکی شیرین ئەبم
کۆژان ئەحمەد لەو دەقەیدا ، وەک ئەوە وایە چیەکی عەشقەکمان بە بگەتەوە ، لەسەرتا عەشق دواتر (بەیەکەوە ژیان) ، دواتر مارەیی و هاوسەرگیری ..!) ، لەم کەپلە شیعرەی سەرەوەش ، لە سەرتا باس لەگەینی هەندەک خووی خراپ دەکات ، بەمانایەک خەی ئامادە دەکات بە ئاهەنگی گواستنەوە و ەیشتن بە مانگی هەنگوینی ، بەام بە مانگی هەنگونییەکە (شونەکی جودا لە وەنەیەکی بەئەندازەی جوانی شیعریدا) باسدەکات و دەە (مەەت لە شیعر و خەک و خوا وەرئەگرم و / لەناو کلەردارەکی پوورەی هەنگا / مانگی هەنگوینی لەگەە تە بەسەر ئەبەم …!) دیارە شاعیر بەم دیدەوە دەەوانە کە (ژیان و عەشق و مرۆڤ) بەهای گەورە و پیرەزییان هەیە ، بەیە دەبینین لە مارەیەکەش داواکەی تەنها (چەپکە گوە و ماچەکی دەستانە) بوو ، بە مانگی هەنگوینییەکەش ، داوای هوتەلەکی گەورەی (پاریس و نیەرک) ناکات ، هەرکوەیەک بەت تەنانەت (ناو کلەردارەکی پوورەی هەنگیش بەت …! ، بەەاستی خەیاەەکی ناسک و جوان و شاعیرانەیە ، جوانکارییەکی بەونەی بەو کلەردارەی پوورەی هەنگ بەخشیوە ، لەو وەنە شیعرییە جوانی وەقسە هاتووە ، لەردا چەژەکی گەورە بە خونەر دەبەخشە ، لەسەر چیەکەکەی بەردوام دەبەت و دوای مانگی هەنگوینیش (باسی وەچەنانەوە و بەیەکەوە ژیانەکی ئارام دەکات ..!) ، ئیتر هەوەدەدا لەم کونجی ئاراماییە لەگەە ئەودا تابەی بکرەت بە درەژماوە بمەنەتەوە ، بەیە هەوەدەدات زەتر کار لەسەر خەی بکات و ئەوشتانەی یان ، (واز لە خووە خراپەکانی بهەنەت) و وەک دەەت (هەر ئەمەە واز / لەم تووتەکی تووەبوونانەم ئەهەنم / کە لەدەکی پەستبوونی تە ئەچە بە لەمەودوا / گوە ئەگریت و گوە ئەگرم…!) ئیتر لەرەوە بەرەو کەتایی چیەکەکە دەەوات و بەەام دواجار وەنەی گومانەکی گەورەمان بە دەکیشی و دەەت ،
ئەگەر دەت هەندەی دەم گەورەنییە
بەە وازم لەبهەنە با هەروەکو جاران بژیم
بەمانایەک / لەوە دەنیا نییە کە دەی (ئەویش) جەگای ئەو عەشقە گەورەیەی تیادەبەتەوە ، یان دەتوانە قەبووی ئەو کرانەوە و هاوچەرخییەی بیرکردنەوەکانی ئەو بکات ..! لەەاستیدا لەوە دەنیا نییە و نازانە ، بەیە بە (ئەگەرەوە) قسە دەکات …! ، مرۆڤی هاوچەرخ و مەدەرن هەرگیز بە باوەەی موتلەقی ەەها لە شتەکان و بابەتەکان ناەوانن ، ئەگەر بە ئاستەکی کەمیش بەت بوارەک بە

گومانەکان دەهێنێو ، لەڕدا کۆژان ئەحمەدیش هەروای کردووە .
لەم دەقەدا / زمانی شیعری لەسەرتاوە تا کۆتایی شوونمی چیژ دەردەکات و تەو پاراوە ، فەرم و ناوەکیش / لەنێو رووبەی جوانیدا تەریبن بەیەکەوە .. لەڕدا بە پەویستی دەزانم هەندێک قسە لەسەر چەمکی جوانی بکەین ، ئەو (چەمکانە)ش کە پەیوەندییان بە جوانییەوە هەیە و ماناکانی جوانی تەختر دەکەنەوە و مەوداکانی جوانیش بەرینتر دەکەن ، هەندێک نموونە و لایەنی جوانکاری ئەم دەقەش بخەینەووو . هەروەک لە کتێبی (ئیستاتیکا ، Aestheticism) ، کە لە نووسینی (ئار ڤی جەنسن) ە ، لە بەشی (شیعر و جوانی) دا هاتووە و ، دەت (کرەکی جوانی لەنیو ئەدەبدا / لە شیعردا بە شنی دەردەکەویت ..!) ، بە مانای شیعر / لە هەموو ژانرەکانیتر زەتر ئیش لەسەر جوانی دەکات ، هەر لەو بەشدا باس لە شاعیر و نووسەر (ئەدگار ئالان پە) دەکات ، بەتایبەت لە مامەکردن و روئیاکانی ئەو لەگەە هەستی ەاستی و چەمکی ەاستی لەنیو دەق و نووسینەکانیدا ، بە بەوای ئەمەش / چەمکی جوانی پەیوەندییەکی نزیک و بەهێزی هەیە لەگەە چەمکی ەاستی یان ەاستی گوتن ، لەنەو گوتارە شیعری و ئەدەبییەکاندا ەاستی گوتن ، ەنگەکانی جوانی تەخ دەکات و ەووبەری جوانیش بەرینتر پەشان دەدات ، نەک هەر ئەوەندە بەکو ەوایەتیش بە داهێنان دەدات ، چونکە ەاستی گوتن هەر ئەوە نییە ، پەیوەندی بە جوانییەوە هەبەت بەکو / پەیوەندی بە ئازادبوونی نووسەرەکەش هەیە ، واتە کاتێک شاعیرێک یان نووسەرێک / لەنیو دەقەکانییان بە زمانی شیعری ەاستی بەرجەستە دەکەن ، ئەوا ئەو کەسە لەنیو رووبەری دەقەکەی کەسێکی ئازادە و لەژێر کاریگەری هیچ هەزێکی دەرەکیدا نییە ، چونکە هەروەک چەند جاریتریش گتومانە / ئەوکەسانەی لەژێر کاریگەری هەزە دەرەکییەکانن کەسی ئازاد نین واتە (کەسی نامە)ن ، کەسانی نامەش ناتوانن داهێنان بکەن ، چونکە ئاراستەی جووەکانی لەژێر کاریگەری هەزە دەرەکییەکان دایە ، جا ئەگەر لەم دید و ەوانگەوە قسە لەسەر ئەم دەقە شیعرییەی کۆژان بکەین دەبینین / زەر ەاشکاوانە و ەاسگەیانە خەیاە و بیرکردنەوەکانی خەی دەربەیوە ، لەژێر کاریگەری هیچ هەزێکی دەرەکیدا نییە ، ئەوەی ئاراستەی جووەکانی دیاری دەکات ، ئەوە (تەنها) هەست و حەز و خەزگە و خەونەکانی خەیەتی ، بەگومان بە توانا و هەزێکی شیعرییەوە ، بەیە کەسێکی ئازادە لەنیو رووبەری دەقەکەی بەمانایەکیتر / تەعبیری لە بیرکردنەوەکانی خەی (کۆژان ئەحمەد) کردووە ، بەیە لە ئاستێکی بەرز داهێنانی کردووە ، جوانییەکی مەودا فراوانی بەرهەمهێناوە ، بە نموونە دەت / (من و تە بەیەکەوەبین ، ئیتر کارەبا نابەت و هەموو رۆژە ئاو دەتەوە …!

) چەند راستگۆیانە و شاعیرانە و بە زمانی شیعری ، کەشی ئاو و کاربا دەخاتە ڕوو . ئایا ئەم راستگۆییە پانتاییەکی قووڵتر و بەرینایییەکی زەتری بە ڕووبەری جوانی نەبەخشێوە ..؟ ئەی ئەگەر بیگوتبا (من و تۆ بە یەکەوە بین ، کاربا " هەمیشە " درەوشاوەکانی سەرشەقام و نەو ماڵەکان زەتر دەدرەوشێنەوە و ئاویش وەک " هەمیشە " . لە گەرانی گوتن بەردەوام دەبە ..!) ، ئەوەی منیش نووسیومە بە دەربەینەکی شیعری و بە زمانەکی شیعرییە بەڵام / هیچ جوانکارییەکی تیا نابینین ، چونکە ڕاستیم تیا نەگوتووە ، چونکە لە نیشتیمانی ئەمە (ئاو و کاربا) وەک زەرەک لە پەداویستییە سەرەتاییەکانیتر خەڵک بەردەوام و (هەمیشە) لەیانەوە بەهرەمەند نین ..! کەژاڵ ئەحمەد گەر دەربەینەکانی خەی بەمشێوەیەی من گوتبا / هیچ ئازادییەک و ڕاستگۆییەک و هاوکات ئەو ڕووبەرە بەرینەی جوانیشمان لەنیو دەقەکەیدا نەدەبینی ..! جا لەرەدا هەوەدەدین / بەرەو کەتایی ئەم نووسینەمان بەیین و بنەڕەتی مەبەستەکانمان بە چەی بخەینەروو ، هەروەک پەشتر گتومانە کە زمانی شیعری دەتوانە یان هەزی ئەوەی هەیە کە / قسە لەسەر هەموو بابەتەک بکات و مرۆڤ گەر توانای شیعری هەبەت دەتوانە تەعبیر لە هەست و خەونەکانی خەی بکات ، یان زمانی شیعری دەتوانە سوود لە هەر (وشەیەک و چەمکەک) ببینە و شاعیرانە لە پەیوەندییەکی نوە بەکارییان بهێنە / بوونی ئەم هەزە ڕشت و گەورەیەی زمانی شیعری ، ئەوە (دیوەکی گەردوونییەتی) شیعرمان پەشان دەدات ، کەژاڵ ئەحمەدیش لە چوارچێوەی دەقە شیعرییەکەی ئەم هەزە گەورەیەی زمانی شیعری پەشانمان داوە و بەرجەستەی کردووە ، کە بە زمانی شیعری و لە چوارچێوەی وێنەی شیعری جوان بابەتی زەر گرنگ و گەورەی باسکردووە ، لە سەرەوە باسمان لە زەربەیان کردووە ، وەک (کەشی ئاو و کاربا ، هەی تەلەفۆنەکان و سایتی گوگل و قوتابخانەی تەکنەلۆژیا و مارەیی و هاوسەرگیری و تەڵاق و باری دەروونی کوران و کچان و … زەرانیتر) ، باسکردن لەم هەموو بابەتە جودا و گرنگ و هەمەجەرانە لەچوارچێوەی دەقەکی شیعری ، ئەوە ئەو هەزە گەورەیەی زمانی شیعریمان پەشان دەدات لە هەمانکات / ڕەوایەتی بە ئیمەش دەدات کە بەیین / بوونی ئەو هەزە گەورەیەی زمانی شیعری و بوونی مەودا فراواناکانی ڕووبەری شیعر ، (ئەوە دیوەکی گەردوونیەتی شیعرە … !) ، هەروەها (دیوەکەی تری) گەردوونیەتی شیعر لەوەدایە کە / شیعر (خەی) لەنەو گەردووندا بوون و ئامادەییەکی بەردەوامی (هەبووە و هەیە) ، بە نموونە / خەونەکانی مرۆڤ پەیەتی لە شیعر بەمانایەک کاتەک / مرۆڤ هەستەکانی ناوەوە و خەونە جوانەکانی خەی باسدەکات لەوەدا ، شیعرییەت

دەبینین یان ، لەنێو هاژەی تاڤگەکان شیعرییەت هەستپەدەکەین ، لەنێو گڤگڤی (یا) شیعرییەت هەست پەدەکەین ، لەنێو میلەدییەکانی بولبول و چیکەچیکی چۆکە و باڵندەکان شیعرییەت هەست پەدەکەین ، لەنێو ورشە ورشی درەخت و دەنگی رووبارەکان شیعرییەت هەست پەدەکەین ، تەنانەت ئەگەر بە هەستوو (گوێ لە بەدەنگی بەردیش) بگرین شیعرییەت هەست پەدەکەین ، بەهۆی ئەم بیرکردنەوەمان و خستنەووی ئەم هەموو فاکتانە دەتوانین بە خەتەکی درشت و گەورە بنووسین (بەڵێ / شیعر زمانی مرۆڤ و گەردوونە ..!) ، هەروەها دەخوازم ماڵە چراخانییەکەی شیعری (کۆژاڵ ئەحمەد)یش هەرئاوەدان و درەوشاوە بێت ، سەاو لە داهێنان .

ئەکتەبەری ٢٠٢٠

سەرچاوەکان :

- کتێبی (من دەبێ خەم بسمیل بکەم) کۆژاڵ ئەحمەد
- کتێبی (فەلسەفەی بوون) محەمەد کەمال
- کتێبی (ئەفسانەی سیزیف) ئەلبێر کامە .. و/ ئازاد بەرزنجی
- کتێبی (Aestheticism) R.V.Johnson

چەمکە شیعرییەکان و پەنجەرەیەک بە ەوانین ... بەشی دووەم :- ناڵە حەسەن

( )

- **شیعر و (یاخیبوون)**
- **شیعر لە نێوان (فۆرم و ناوەڕۆک) دا**
- **شیعر و (یاخیبوون)**

ئەگەر بمانەوێت بە کورتی قسە لەسەر یاخیبوون یان (یاخیبوون و شیعر) دا بکەین ، دەتوانین بڵێین ، زەربەی زەری یاخیبوونەکان چ لە نێو ووبەری شیعر یان لەنێو ووبەرەکانیتری ژیان ، هەست و

کردەیەکە لە هەشمەندییەوە یان لە پاشخانەکی مەعریفییەوە سەرچاوە دەگرێت . چونکە دواجار / یاخیبوون هەوەکە بە گوتنی (نا) یەک بە ڕووی ئەستا و بەڕووی هەموو ئەو هێز و دەسەڵاتانەی کە دەیانەوێت ژیان ناشیرین بکەن و بوون و بەهای مرۆڤبوون بخەنە ژێر پرسیارەوە …! ، هەروەها ژیان ئەوە دەخوازێ کە مرۆڤکان هەمیشە بوونەکی یاخی بن ، چونکە لە یاخیبووندا / مرۆڤ دژی هەموو هێزێکی دەرەکی ئادەوستێت ، نایەوێت بوونی داگیربکرێت و بوون و ئازووی خۆی لەدەست بدات و ببێتە کۆیلەیەکی ناکارا. بە بڕدەوامبوونی ژیان و بوون یان بە ئەوەی مرۆڤ ناوەکەک بە ژیان و بوونی خۆی ببەخشێ پەویستی بە هەوەدان و داهێنانە ، چونکە داهێنان جێخت لەسەر ئازادی بوونی مرۆڤ دەکاتەوە لەنەو ڕووبەر و ڕەوتی مێژوودا . واتە مرۆڤ بە بە داهێنان ناتوانێ ناوەکەک بەخۆی پەیدا بکات و شوناسەک بەدەستبهێنێ و ببێت بەوەی کە خۆی دەیخوازێت ، تا ئەرە مانایەک بوو بە یاخیبوون بە شێوەیەکی گشتی ، بەڵام لە پەیوەند بە شیعر و یاخیبوون / دەتوانین بڵێین ، شاعیری داهێنەر هەمیشە جێخت لە نازیبوون دەکاتەوە و (نەویستی هەبوو) دەستنیشان دەکات ، مەبەستییەتی لە نەبوونەوە فۆرم و بوونەکی نوێ بهێنێتە بوون ، دەتوانین بە ڕوونکردنەوەی مەبەستەکەمان (فەرید زامداری) شاعیر بەنموونە بهێنینەوە ، کە لە کتێبی (گەیشتن بە ڕووبەری شیعر) بەدوورودرێژی باسمان لە یاخیبوونەکەیی و ئازموونە جوودا و نوێخوازییەکەیان کردووە ، (فەرید زامدار) لە سەرەتای شیعرەکی بە ناوی (دان پیانان) دا دەڵێت ،(ژیان هەمیشە وتوویەتی " نا " …!) ، یان لەسەرەتای کتێبەکی بەناوی (ئەنیما مەندی) لە وتارەکدا دەڵێ ، (من بەوەی کە هەیە ڕازینیم و بەدوای لەدەرەوەی ئەوەی " کە هەیە " دەگەڕێم …!) ، واتە بەڕەشنی (نەویستنی هەبوو) ی مەبەستە ، واتە (ڕەتکردنەوەی هەبوو) یان (ئەوەی کە هەیە …!) ، بە مەبەستی بەرهەمهێنانی فۆرم و دەقەکی نوێ ، جیاواز لەوەی کە هەیە …! ئەو دوو دەربڕینەی (فەرید زامدار) ، کەکی یاخیبوون و نوێخوازیمان پێشان دەدات . چونکە هەموو شاعیرەکی نوێخواز و جودا لەهەمانکات شاعیر و بوونەکی یاخین ، چونکە گەر نازی نەبن بەوەی کە هەیە ، ناتوانن جیاواز بنووسن و ناتوانن لەنەبوونەوە بوونەکی تر بەرهەمبێنن ، چونکە گەر بڕدەوام بن لەسەر ئەوەی کە هەیە ، بە هەمان زمان و فۆرمەوە ، ئیتر بەشێوەیەک لە شۆکان دەبێتە (لاساییکردنەوە نەک داهێنان …!) ، لاساییکرنەوەش / مانای ئەوەیە کە تاکەکان دەسەڵات و توانا و بەهرەی خۆیان خۆفە دەکەن و لە چاو و دیدگای کەسانیترەوە دەڕوانن و دەبینن …! ونکردنی توانا و بەستی خود بەمانای خۆشکردنە یان

□□گ□دان□ ب□و□ی ک□سان□یتر بوونی ک□نتر□ل بک□ن ، ئ□م□ش نام□بوون□ و ل□ ب□شی (شیعر و نام□بوون) دا قس□مان ل□بار□ی□و□ کردوو□ . چونک□ ل□م باروزروفان□دا مر□ڤ ئازادی و س□ربـ□ستی خ□ی ل□د□ست د□دات . و□ ئ□و□ش □وون□ ک□ تاکو مر□ڤ ئازاد و س□ربـ□ست ن□بـ□ت ، توانـای زا□بـوونی بـ□سـ□ر حـ□ز و خ□ون و ئار□زوو□کانیـدا نـابـ□ت . د□م□و□ـت پ□ ل□سـ□ر ئ□و□ دابگـرم ک□ □□تکـردن□و□ی ه□بـوو ، ئ□گ□ر لاســایکردن□و□ش ن□بـ□ـت ، (دووبـــار□کردن□و□ی خـــود□) ، وات□ ب□رد□وامبوون ل□س□ر ی□ک ف□رم و ش□و□ زمان و ی□ک شیواز . ت□نان□ت ئ□گ□ر داه□نـانیش ل□ د□ق□کانـدا ه□بـ□ت ب□□ـام ، نـاچ□ت□ □ووب□ری نو□خـوازیی□و□ ، چـونک□ د□تـوانین ب□□یـن (ه□مـوو نو□خـوازیی□ک داه□نان□ ب□□ام ه□موو داه□نان□ک م□رچ نیی□ نو□ ب□ت ..!) ل□س□ر ئاستی ئ□د□بی جیهانیش ز□رن ئ□وک□سان□ی ک□ ج□ پ□نج□یان دیار□ ل□ م□ـژووی شیعـر و ئ□د□ب دا و □□یـان ه□بـوو□ ل□ بنیاتنـان و ب□ره□مه□نانی بیرکردن□و□ و ق□ناغ□کی نو□ ، ئ□وان□ش و□ک ک□سانی یاخی و نا□ازی و ن□ویستی ه□بوو ، ل□وان□ (ب□دل□ر ، مالارم□ ، □امب□ ، ئـازرا پاو□نـد ، ئ□د□نیـس و ز□رانیـتـر ..) ب□ نمـوون□ (ستیڤان مالارم□) ل□ ن□و ه□و□ و داه□نان□کانیدا ، ئامانجی ئ□و□بوو ک□ شیعر ل□ ک□تو□ب□ندی ه□موو ئ□و ستایل و د□ر□ب□ین□ ت□قلیدییان□ی ک□ شاعیران□ نین ئازاد بکات ، یان گو□ی ب□ ف□□می شیعری ئاسایی ن□د□دا ..! ئ□و ز□تر گرینگی ب□ وش□ د□دا ، ه□و□ی د□دا وش□ی نو□ و ئ□فسونئام□ز ب□کـار بهـ□ن□ و جیـاواز بنووسـ□ت ، یـان ئ□د□نیـس ، ه□میش□ ل□ن□و نووسین و دیمان□ و داه□نان□کانیدا ل□ ه□و□ی ئ□و□دا بوو ک□ □□خن□ ل□ (ه□بوو) بگر□ت و ئاس□کانی بیرکردن□و□ ب□ شیعر و نووسین و داه□نان بگ□□ت ..! ل□ر□دا ئ□و□ د□بینین ک□ ل□ن□و □ووب□ری شیعر و داه□نان□دا □□تکردن□و□ و نا□ازیبوون ب□و□ی ک□ ه□ی□ وات□ (یاخیبوون) / پ□شم□رجی نو□خوازی و داه□نان□ ..!

- **شیعر ل□ ن□وان (ف□رم و ناو□□ک) دا**

ه□موو د□قیکی شیعری و□ک ه□ر ه□بوو□کیتر ل□ ف□رم و ناو□□ک پ□ک د□ت ، ئ□گ□ر ل□□ووی بوونگ□ری□ی□و□ س□یری بک□ین د□توانین ب□□یـن / ف□رم بـوون□کی دیـاری ه□ی□ و نـاو□□کیش بـوون□کی نادیـار ، نـاو□□ک ئ□و بـوون□ نادیـار□ی□ ل□ ئ□نجـامی خو□نـدن□و□ د□رد□ک□و□ـت . د□رک□و□تن□ک□ش (ز□ر ب□یکـات) ل□ خو□ن□ر□ک□و□ ب□ خو□ن□ر□کی تر جیاواز د□ب□ . یان □□نگ□ لای ه□ند□ک خو□ن□ر ه□ر د□ر ن□ک□و□ت و ب□ نادیاری بم□ن□ت□و□ . چونک□ ل□ ب□□تدا د□قی شیعری ل□ن□و □ووب□ر□کی نادیار و تاریک د□ت□ بوون ، شاعیری نو□گ□ر (ب□ □وونا□کردن□و□ی ئ□و

تاریکییە ، دەت هەموو تاریکییەکە دەگوازەتەوە بە نەو دەقەکەی ..!) ، ئەوە خوەندنەرە لە ڕەگای مەعریفە و تواناکانی خەیەوە ، لەڕەگای خوەندنەوە و قووبوونەوە تیشک دەخاتە سەر ئەو ڕووبارە تاریکە و هەوەی دەرکەوتنی دەدات . چونکە شاعیر / لەنەو ئەم ڕووبارە نادیار و تاریکە زمان دەخاتە گەڕ بە گواستنەوەی مەعریفە و گوتنەکانی نەو ئەو تاریکییە بەنەو دەق ، خوەنەریش لەسەریەتی مەعریفە و تواناکانی خوی بخاتە گەڕ بە ڕوونککردنەوەی ئەو ڕووبارە ، چونکە شیعر جووڵەیەکی بەردەوامە لەنەو پەسەیەکی ئیستاتیکایی ، بەیە / ناتوانە ناوەڕۆکەکی دیار و نەگۆڕی هەبەت . دەکرە لای هەندەک خوەنەر ناوەڕۆک هەر بە نادیاری و تاریکی بمەنەتەوە ، چونکە هیچ دەقەک وەک بوونەکی سەربەخە ، هەڕگری ناوەڕۆکەکی دیار و پەشوەختە نییە ، ئەگەر ژیان وەک دەقەکی شیعری وەربگرین ، لە بنەڕەتەوە (خاڵییە لە مانا) و ناوەڕۆک ، ئەوە مرۆڤکانن لە ڕەگەی بیرکردنەوە و داهەنانەکانییان ، ماناو ناوەڕۆکەک بە ژیان دەبەخشن دیارە بە (جیهان و گەردوونیش) بە هەمانشەوە ، نەک هەر ئەوەندە / شاعیر بە بەرهەمهەنانی دەقەک هەموو وشە و چەمک و دەستواژە و هەماکان خاڵی دەکاتەوە لە مانا پەشوەختەکان و لە مانا فەرهەنگییەکان . لە پەسەیەکی داهەنەرانە چەمک و وشەکان هەدەوەشەنەتەوە و دووبارە بنیادییان دەنەتەوە لە پەیوەندییەکی نوە و بە ناوەڕۆکەکی نوەوە ، بەیە دەڵین / لەوانەیە بەسانایی ناوەڕۆکی دەقەکان دەرنەکەون ، کەد و هەماکان بە سانایی نەکرەنەوە ، یان دەرکەوتن و ناوەڕۆکەکان لە کەسەکەوە بە کەسەکی تر جودا دەردەکەوە ، تەنانەت / جیاواز لە گەڕ دەرکەوتن لەلای خودی نووسەری دەقەکەش ، چونکە نووسەری دەق لە کاتی نووسینی دەقەکە (ئەوی شاعیرە) ، لە چرکەی دوای تەواوبوونی دەقەکە دەبەتە (ئەوی خوەنەر) ، وەک هەر خوەنەرەکی دی هەوە دەدات ناوەڕۆکی دەقەکە بەدیار بخات و خوەندنەوەیەکی بە دەقەکە هەبەت ..! پەیوەندی فەرم و ناوەڕۆک پەیوەندییەکی هاوتەریب و دانەبەاوە ، هەروەک لای فەرمالیستەکان (ئەم دووانەیان واتە " شەوە و ناوەڕۆک " یان لە بەرزترین ئاستدا ڕاگرتووە ، بە بەوای ئەوان (ناوەڕۆک بە تەواوی بزوەنەری شەوەیە ...!) ، بەبەوای من دەیانەوەت بڵەن / هەموو ئەو فەمانەی ئاستەکی بەرزی جوانییان بەرجەستە کردووە ، ناوەڕۆکەکی جوانیش بەرجەستە دەکەن هەرچەندە ناوەڕۆکەکە نادیاریش بەت ، کەواتە / هیچ

فەرەکی جوان نییە ناوەکەکی جوانیشی نەبێت …! واتە / ناوەک بە نادیاری بزواندن و کردە و کاریخەی دەکات ، لە گریمانەیەکدا / ئەگەر دەقەک فەرەکی جوانی هەبوو بەڵام ، ناوەکەکەی بە توانا مەعریفیی و سەلیقە شیعریەکەی خوێنەرەک دەرنەکەوت و بە نادیاری مایەوە ، ڕەنگە (ئەو خوێنەرە یان هەندەک لە خوێنەرکان بڕێن / ئەم دەقە تەمومژاییەوە و هیچ مانا و ناوەکەکی نییە …!) ، هەروەکو گوتمان / هیچ دەقەک بەناوەک نییە بەڵام ، ناوەک بوونەکی نادیاری هەیە ، ئەگەر لای کەسەک وا دەرکەوت ئەو دەقە بەناوەک و بەمانایە ، دەکرێ (یەکەک) لە مانا و ناوەکەکەی ئەوەبێت کە (ئەم دەقە بەمانا و بەناوەکە …!) ، چونکە ئەوە (خوێندنەوەی کەسەکە) یان خوێنەرەکە بە ئەو دەقە ..! دەکرێ ئەوەش یەکەک بێت لە خوێندنەوەکان …! یان یەکەک لە مانا و ناوەکەکەی ئەوە بێت ..! دەکرێ ئاسایی بە کە نەتوانین تیشک بخەینە سەر تاریکایی دەقەک و ناوەکەکەی دەربخەین ، بەڵام ئەوە ئاسایی نییە ، کە بڵێین / ئەو دەقە دەقەکی بەمانا و بە ناوەکە چونکە تەمومژاوییە ، یان شاعیر ڕەچاوی سیستەمی ڕیزمانی و خاڵبەندی نەکردووە ، بە بەوای من / بەر لەهەر شتەک دەستواژەی (تەمومژ) ، بە دەقی شیعری دەستواژەیەکی نادروستە ، من دەمەکە لە دیمانەکان و نووسینەکانم زەتر لە جارەک ئەم دەستواژەم ڕەتکردەتەوە ، چونکە / هەکارەکەش ئەوەبووە کە / هیچ دەقەک تەمومژاوی نییە ، ئەوە (چەبوونەوەی زمانە) لە ئاستەکی بەرزدا نەک تەمومژ …! ، یان ئەوە توندوتۆڕی پەیوەندییەکانی نێوان وشە و چەمک و هەماکانە نەک تەمومژ … ! واتە / داهێنەرانە هونەرکاریکردنە لە زمان ..! دەبە ئەوەمان لە بیر بێت کە / شیعر لەبنەڕەتدا ئیشکردنە لەسەر زمان و بایەخدانە بە بنیادەکانی زمان بەڵام ، لەچوارچێوەی زمانی شیعری و ڕووبەری شیعردا . هەروەها شاعیر بە بەرهەمهێنانی دەقەکی نوێ یان هەردەقەک / تەواو سەربەست و ئازادە لە بەرامبەر زمان ، دەتوانێ پابەند نەبێت بە سیستەمی ڕێزمانی و خاڵبەندی و بە هیچ جۆرە سیستەمەک ، بەئەوەی تەواو دەست ئاوەڵاو کراوە بێت .. ! وەک چۆن / شاعیر پێویستە ئازاد و سەربەست بێت لە بەرامبەر بەکارهێنانی زمان و یان بوونەکی ئازاد بێت و نەکەوێتە ژێر کاریگەری هیچ دەسەڵات و هێز و بوونەکی دەرەکی ، بەهەمانشێوە / زمانیش بە هەموو وشە و چەمک و دەستواژە شیعرییەکانەوە دەبە ئازاد بێ و

ووتببنەوە لە هەموو مانا پەشوەختەکان و مانا فەرهەنگییەکان ، دەمەوەت ئەوە بڵێم / وەکچەن کەرپە لە چرکەساتی لەدایکبوون ووتوقووت هەڵگری هیچ ناوەڕۆک و شوناسێک نییە ، وشە و چەمکە شیعرییەکانیش لەنێو زمانی شیعریدا بەهەمانشێوە …! چونکە (ناشت ناوەڕۆک بە ئاسانی بچەسپێندرێ ، هەروەک ناشت هەرگیز مانا ئامادەبوونێکی تەواوی هەبێت لە هیچ تاکە ئاماژەیەکدا بڵێکو مانا یان ناوەڕۆک زەتر جەرکە لە جووڵە و پەیشکدانەوەی بەردەوامی نێوان ئامادەبوون و نائامادەبوون …!) ، هەروەها شیعر بوونێکی گەردوونی هەیە و شاعیر لە ڕۆگەی زمانی شیعرییەوە دەتوانێ قسە لەسەر هەر شتێک بکات و هەر وشەیەک بەکاربهێنێ ، هەڕەیەکی گەورە دەکەین گەر وابزانین هەندێک لە وشەکان شیعری نین ، وا پەویست دەکات شاعیر خۆی لە بەکارهێنانی ئەو وشانە بە دووربگرێ ..! یان بەهەی مانا فەرهەنگی و ناوەڕۆکە پەشوەختەکان خوێندنەوە بە وشە و چەمکەکان بکەین . مەبەستمە ئەوە بڵێم / کاتێک لە دەقێکدا وشەی (حەری) ببینین خەیاڵمان بە (بەهەشت) و وشەی (جەلاد)یش خەیاڵمان بە (زیندان) بەوات …! ئەمە گوتمان / بە نووسینی دەقێکی نوێ دەبێت وشەکان لە ناوەڕۆکە کۆنەکان بەتاڵبکەینەوە بە ئەوەی پەیوەندییەکی تازە لەنێو وشە و چەمکەکان و دەستواژەکان دابمەزرێنین …! جا ئەگەر بێت و دەقێک ڕۆتکەینەوە بە دەلیلی تەمومژاوی و نادیاری و دەرنەکەوتنی ناوەڕۆك / ئەوە دەنیاتان دەکەمەوە کە ئەمە لەبەرامبەر ڕۆخنەیەکی جدی و (لە بەرامبەر شەڕێکی فکریدا نین …!) ، چونکە هەموو تەکستێک بریتییە لە / بونیادێکی ئیستاتیکی نێو ووبەر و قەوارەیەکی زمانەوانی ، هەروەک لە کتێبی (تیەری ئەدەبی) تەری ئیگەتن دا هاتووە ، (مانای ستەیەک بەردەوام شتێکە لە چاوەڕوانی هاتن دایە ، واتە شتێکی دواخراو یان هەشتا چاوەڕکراو ، (دالێک) واتە وشەیەک من دەداتە دەستی دالێکی تر ، ئەویش بە دالێکی ترم دەسپێرێ ، مانا پەشترەکان لەلایەن ماناکانی دواترەوە (هەموار) دەکرێنەوە ، سەرباری ئەوەش / کە ستەیەک کۆتایی دێت ، بەڵام زمان خۆی کۆتایی نایەت ، هەمیشە مانای زەتر هەیە کە مانای یەکەمی لەیەوە هاتووە…!) ، بە نموونە ئەگەر بڵێین (شادی) مانای چییە ؟ دەکرێ بڵێین (دەخەشی) دەکرێ دەخەشی مانایەک بێت بە شادی بڵێم ، دەخەشیش خۆی وشەیەکە بەدوای مانایتردا دەگەڕێت ، بەیە لەسەرەوە هاتووە (دالێک من دەداتە دەستی دالێکی تر و

ئەویش بە دالەکیترم دەسپێری …!) ، چونکە لە بنەڕەتدا ناوەڕۆک و ماناکان کەتاییان پێنایە ، هەروەها باکەاوند و مەعریفەی شاعیر دەبێتە چوارچێوەیەکی تیەریزەکراوی فیکری و فەلسەفی لەنێو ڕووبەری نادیاری دەقدا ، چونکە شاعیر لەنێو پێسەیەکی داهێنان و نوێگەردا لەنێو بونیادی دەق جیهانێکی تازە و جیهانێکی تایبەت بە خەیمان پێشکەش دەکات . دواجاریش / ئێوە خوێنەرە دەتوانە ئێو جیهانە نوێیە و نادیارە کەشف بکات . هەروەها هەر دەقێکی شیعریش لەنێو ڕووبەرێکی نادیاردا بوونێکی کراوەو بەردەوامی هەیە .

تەبینی :- بە نووسینی ئەم بەشەش سوودمان لەم سەرچاوانەی خوارەوە بینیوە

- کتێبی (بوون و داهێنان) نووسینی / د.محەمەد کەمال
- کتێبی (تیەری ئەدەبی) نووسینی / تەری ئیگەتن ، و / عەتا قەرەداغی
- کتێبی (لە دیارەوە بە نادیار) نووسینی / بەختیار عەلی
- کتێبی (ئەفسانەی سیزیف) نووسینی / ئەلبەر کامە ، و / ئازاد بەرزنجی سەرەتای ئەکتەبەری ٢٠٢٠

کتێب/ گەیشتن بە ڕووبەری شیعر … ناڕێ حەسەن

بە خوێندنەوەی ئەم کتێبە کلیکی ئەربکەن ….

چەمکە شیعرییەکان و پەنجەریەک بە ڕوانین ...بەشی یەکەم :- ناڵە حەسەن

- ڕووبەری شیعر و (شاعیر و شیعرنووس)
- شیعر لە نێوان (نائومێدی و ڕەشبینی) دا
- شیعر و (نامەبوون)

_ ڕووبەری شیعر و (شاعیر و شیعرنووس)
ڕووبەری ڕاستەقینەی شیعر ئەو شوێنەیە کە / هەموو شیعرێک ناتوانێ بیگاتێ و لە نەویدا بمێنێتەوە تەنها ئەو شیعرانە نەبە کە ، بە مەبەستی بەرهەمهێنانی جوانی نووسراون ، لەوێدا شیعر دەبێتە جووڵەیەکی بەردەوامی ئیستاتیکی و لە ئاستێکی بەرزی داهێناندا دەبە ، چ لەڕووی زمانەوە یان لە ڕووی فۆرمەوە .. بە مانای ، شیعر وەکو ژیان دەبێتە پەژەیەکی بەردەوام و تەواو نەبوو . لێرەو ئەم ڕووبەرە / شاعیر لێرەو بیرکردنەوە شیعرییەکانی لەژێر هیچ کاریگەرییەکی دەرەکی و کاریگەرە کەلتووری ئایدیەلۆژییەکاندا نابێت ، هەر خوێندنەوەیەک بە شیعرەکە دەبێتە کرانەوەیەک بە ڕووی ژیان و گەردوونداا ، کەواتە شیعرەکانی نێو (ڕووبەری شیعر) داهێنانەکانییان لە ئاستەکدایە و دەبنە بەشێک ، (لە پەسەیەکی بەردەوامی لە نەبوونەوە بەرەو بوون ، لەپێناو خە تەواوکردنەوە دەکەونە گەڕ ...) بە مانایەکیتر / هاوتەریب دەبن لەگەڵ ژیان و بەها مرۆییەکان و چەمک و پێکهاتە گەردوونییەکان . ئازادی بوون توخمێکی سەرەکی نێو ڕووبەری شیعرە ، شاعیر دەبە تەواو بیرکردنەوە و بوونێکی ئازاد بێت ، پە بێت لە خەون و جووڵە و نیگەرانی ، لێرەو ڕووبەری شیعر پەیوەندییەکان خەسک و توندوتەڵن ، تەنانەت پەیوەندی نێوان (سیاسەت و شیعر)یش ، پەیوەندییەکی نزیک و لەکدانەبراو چونکە ، شیعر لێرەو ڕووبەری زمان دەتوانە قسە لەسەر هەموو شتێک بکات ، مەبەستمە بڵێم / لێرەو پانتایی جوانی (شیعر و سیاسەت) تەبا دەنەوە بڵێام ، بە دیوەکەی تر هاودژ و پێچەوانەن (مەبەستمان ئەو دیوەیە کە سیاسەت و گوتاری سیاسی لە جوانی دوور دەکەونەوە ..!) ، هەروەها زەرەک لە قسەکانی نیو شیعر وەک قسەکردن لە خەون ، عەشق ، بوون ، .. بەشێکی دانەبراون لە سیاسەت ، بە مەبەستی بیناکردن و داهێنان یان گەیینی ئاسکانی نووسین

بەڵام ، لەو شوێنەی شیعر دەبێتە هەکار لە پێناو سیاسەت و ئایدیۆلۆژیایەکی دیاریکراو لەوێدا ، شیعر ئامانجە سەرەکییەکەی خۆی لەدەست دەدات و دەچێتە دەرەوەی ڕووبەری شیعر . چونکە لە دواجاردا / زۆرەک لە شیعرە ئایدیۆلۆژی و سیاسییەکان لە دەرەوەی ڕووبەری شیعر وەک ، (مەلەف و بەڵگەنامەیەکی سیاسی و مێژوویی) دەمێننەوە . دەقە زیندووەکانی نێو ڕووبەری شعر شێلگیرانە و بەردەوام لە هەوڵی بەرهەمهێنانی پرسیاری نوێدا دەبن ، ئیش لەسەر سەینەوەی مانا پێشوختەکان دەکەن . کەواتە شیعر گەڕانێکی بەردەوامە لەنێو پانتایی مانادا .. ئەو شیعرانەی لە ئاستێکی بەرزی داهێناندان بە تەخی ئیش لەسەر زمان و پێکهاتە شیعرییەکانی وەک ، (هێما و میتافۆر و وێنە و پارادۆکس و جۆگەڵەکی و دووبارەبوونەوە و گومان و پرسیار و گۆمە کردن بە وشە) دەکەن .. چونکە لەم ڕووبەرە شیعرییە باوەڕمان بەوە دەبێ کە / هەموو دەقێکی گۆڕە ڕوئیایەکی فەلسەفی گۆڕە و گومان و پرسیارێکی گۆڕە لەگەڵدا دەبێت .. چونکە قووڵایی بەهرە و توانا مەعریفییەکانی مرۆڤ لە وەڵامدانەوە نییە بەڵکو ، لە پرسیارکردن دایە ، ئەوە ئایین و ئایدیۆلۆژییەکانن کە هەمیشە وەڵامێکی جێگیر و نەگۆڕیان پێیە ، هەر لەرەوێیە شیعر ڕەنگ و ڕووبەر و سیمای خۆی لە ئایین و ئیدیۆلۆژیاکان جیا دەکاتەوە . لێرەدا دەمانەوێت ، (شاعیر لە شیعرنووس) جیابکەینەوە . واتە هەموو ئەو شیعرانەی لە ئاستێکی بەرزی داهێناندان و لەنێو ڕووبەری شیعر دەمێننەوە ، ئەوانە نووسەرکانییان (شاعیرن) ، ئەو شیعرە سادانەی دەرەوەی ڕووبەری شیعریش نووسەرکانییان شاعیر نین بەڵکو تەنها (شیعرنووسن) ، چونکە (شاعیربوون) جۆگاکەی لە هەورازەکە هەموو شیعرنووسێک ناتوانێ بیگاتێ …! مەبەستمانە خەمان لە هەندێ دەستواژەی نائەدەبی ڕزگاربکەین وەک (شیعری دەرجە یەک و دوو و دەرجە سێ و هتد ، یان شیعری باش و خراپ ، یان ئەو دەربڕینە نائەدەبییەی کە دەڵێن (میللەتی کورد هەمووی شاعیرن ..!) ، ئەو ڕوانگە و بیرکردنەوانە ، ڕوانگەی ئەو کەسانەن کە خاوەن ئەو مەعریفە شیعرییە نین کە هێزی ئەوەیان پێ بێت ،(شیعری نێو ڕووبەری شیعر و شیعرکانی دەرەوەی ڕووبەری شیعر) لە یەکتری جیابکەنەوە ، یان ناتوانن ئاستەکانی جوانی و هونەری لەنێو دەقەکان ببینن . یان بە دیوێکی تر ، هەموو وشە ڕیزکردنێک بە شیعر دەزانن ، بۆیە تاکو ئێستا (شاعیر و شیعرنووسیش) لە یەکتری جیانەکراونەتەوە .

تێبینی / ئەم کورتە وتارە لە کتێبی (گۆیشتن بە ڕووبەری شیعر) وەرگیراوە کە ئێستا لەژێر چاپدایە ، کەمێک بە دەستکارییەوە .

- شیعر لە نەوان (نائومێدی و ڕەشبینی) دا

من ئەستا لە گەڕەکی نائومێدیدا دەژیم
بە کەلوپەلەکانی عەشق ماڵکم پەکهەناوە
لە ژوورەکدا تابلۆی دەڕانەکانی خەمم هەڵواسیوە
لە ژوورەکیتر / تابلۆی ترس و نیگەرانییەکانم
لە ژوورەکیتر / تابلۆکانی مردنم
لەژوورەکیتر / تابلۆکانی تەنیاییم
لە دواهەمین ژووریش وا خەریکم
هەدی هەدی /
تابلۆکانی خەکوشتنم هەڵدەواسم …!

لەو شیعرەی سەرەوەو لە شیعری تریش کاتێک ، نائومێدییەکانی خەمم دەربڕیوە و لە شیعرەکدا بەرجەستەم کردوون ، جاریوابووە ، پرسیاری ئەوەم لەکراوە کەوا ، بۆچی لەم شیعرەم هەندێ ڕەشبینم ؟ ، منیش لە وەڵامدا گتومە / من نائومێدم نەک ڕەشبین ..! کەواتە بەپێی ئەو وەڵامەم دەبێ (نائومێدی و ڕەشبینی) ، دوو چەمکی جیاواز بن ، ڕەنگە لە هەندێ ڕووەوە نزیکایەتییان هەبێت بەڵام ، دوو وشەی تەواو جیاوازن .. هەوەدەدەین لەم نووسینە زۆر بە کورتی ماناکان و جیاوازییەکانییان بخەینە ڕوو .. بە بروای من زۆر ئاساییە شاعیرێک یان نووسەرێک لەنێو شیعر و نووسینەکانییان ڕاستگۆیانە (نائومێدییەکانی) خۆیان دەربڕن ، ئەوە هیچ بەمانای ئەوە نایە ، ئەو شاعیر و نووسەرانە کەسی ڕەشبینن ، یان (نائومێدی) چەمکێک و بارێکی نەگۆتیف نییە ، کە دەڵێین نەگۆتیف نییە ، مانای ئەوە نییە بڵێین پۆزەتیڤە ، بەڵکو دەتوانین بڵێین بارێکی ئاساییە ، کاتێک شاعیرێک نائومێدی دەردەبڕێت ئەوە مانای ئەوەیە ، ئەوکەسە ئومێد و خۆنی گەورەی هەیە بەڵام لە ئەستادا پێی نەگەیشتوون ، واتە لەو چرکەساتەی شیعرەکەی نووسیوە کەسێکی نائومێدە و ڕاستگۆیانەش ئەم نائومیدییەی خۆی دەربڕیوە ، بە یە دەڵێین / بارێکی نەگۆتیف نییە ، چونکە هەشتا لە لەگەڵ خۆنە و ئومێدەکانیی دەژی بە ئومێدی ئەوەیە یان لە هەوەی ئەوەیە ڕۆژێکدا بێت پێی بگات . بەمانای ئەگەرچی بە ئومێدەکانیی نەگەیشتووە و لە ئەستادا کەسێکی نائومێدە بەڵام ، دەستی لە خۆن و ئومیدەکانیی بەرنەداوە یان هەڵنەگرتووە . بەڵام / (ڕەشبینی) چەمک و بارێکی نەگۆتیڤە . کەسی ڕەشبین هیچ ئومێدێکی بەژیان نەماوە ، (بوون و نەبوونی) خۆی لە نیو ژیاندا وەکیەک چاولێدەکات ، ژیان هیچ بەهایەکی تیا نەماوە

تا بەی بژی ، پەبووە لە هەستەکانی پووچی ، بەمانای بەو پەینتە گەیشتووە کە ژیان ئەوە ناهێنە کە بەی بژی ، زەرەک لەو کەسانە پەنا بە خەکوشتن دەبەن . ئەوکەسانە لەهەمانکاتیش لەبارەکی دەروونی ناهەمواردا دەژین تووشی نەخۆشی خەمەکی و زەرەک لە نەخۆشیتری دەروونی دەبن . لە لەکەینەوەکمان لەبارەی (شیعر و خەکوشتن) ئەوەمان خستبووەوو کە زەربەی ئەو شاعیر و نووسەرانەی پەنایان بە خەکوشتن بردووە ، ئەو کەسانە بوون کە دەرگیری نەخۆشی خەمکی ببوون و ئەوکەسە (ەشبینانە)بوون کە هیچ باوەە و ئومەدەکیان بە ژیان نەمابوو ، حەز دەکەم دواقسەم لەمبارەوە ئەوە بەت کە / ەاستە من لە هەندەک لە شیعرەکانم نائومەدی یان نائومەدییەکی گەورەشم بەرجەستە کردووە بەەام / بە یەک چرکەش لە ژیانم ەشبین نەبووم .

- شیعر و (نامەبوون)

نامەبوون چەمکەکی فرەمانا و فرە ەهەندە ، چ لەلای خەکی ئاسایی و چ لەلای نووسەر و بیرمەند و فەیلەسوفەکانەوە ، مانا و خوەندنەوەی جەراوجەری بەکراوە ، ئەمە لەو کورتە نووسینەمان هەوەدەدەین هەندەک لە خوەندنەوە و مانا جیاوازەکان بخەینە ەوو ، وە هەروەها هەوەستە لەسەر ئەو خوەندنەوەیە بکەین کە / پەیوەندی بە شیعر و داهێنانەوە هەیە

_ نامەبوون لەلای (هیگل) / پەیوەندی بە (دابەان)ەوە هەیە ، یان هەر بەمانای (دابەان) دەت ، وەکچەن لە کاتی لەدایکبوون منداە لە دایک دادەبە و دەتە نەو ەووبەرو دنیایەکی نوەوە و تووشی حاەتی نامەبوون دەبەت ، هەروەک لە کتەبی (بوون و داهێنان)ی د. محەمەد کەمال دا هاتووە / لەلای هیگل پەسەی داهێنانیش بە نامەبوون دادنرەت چونکە ، لە ەگەی داهێنانەوە

بیرکەکان لە نووسەرکان دادەبەن

_ نامەبوون لەلای (مارکس) / پەیوەندی بەکاەا و بەرهەمهێناوە هەیە / بەمانای کاتەک (کرەکاران) کاەاکان بەرهەمدەهێنن و خەشیان لەی بەبەشدەبن ، خەروبەری ئەوکاەاو بەرهەمانەش دەچەتە گیرفانی سەرمایەدار و خاوەن کارەکانەوە ، لەەدا کرەکاران بەرامبەر ئەو کاەا و تەنانەت ئەو دنیایەش کە بەرهەمی دەست خەیانە نامەدەبن ، هەر لەسەر ئەو بنەمایە مارکس ەخنەی لە هیگل هەبوو کە داهێنانی بە پەسەیەکی نامەبوون دادەنا ، مارکس پەی وابوو ئەو

جۆرێ دابڕانێ نامێبوون بەرهەم ناهێنن ، بەڵای مارکس ئۆکاتێ داهێنان نامێبوونی لێدەکەوتەوە کاتێک بیرکەرەکان لە نووسەرەکان دادەبڕێن و لەلایەن کەسانێترەوە داگیربکرێن و خاوەنکانی پێ بچووسێننەوە ، وەک ئەو پێیوانەدییەی لە نێوان (کرێکاران و بەرهەمهێنانی کاڵاکان)

_ نامێبوون لای (مارتن هایدگەر) / مرۆڤی دەستەمێ کاتێک دەکەوێتە ژێرکاریگەرییێ دەرکییەکان واتە هێزێ دەرکییەکان ئاراستەی جووڵەکانییان کەنتڕۆل دەکەن ئەوکەسانێ کەسانی نامێن . چونکە هەمووشتێکن بەس خەیان نین . وە خاوەن بوونێکی دەستەمێ و ناڕەسەنن . ناتوانن تەعبیر لە خواست و ئارزووکانی خەیان بکەن . ئەمە لە پێیوەند بە شیعر و داهێنان هەڵوەستە لەسەر ئەو ڕایەی (هایدگەر) دەکەین و دەیکەینە سەرچاوەو بنەمای بیرکردنەوەکانمانێ . هەروەک لە کتێبی (ئەدەب و ئایدیەلەژیا) پێداگریمان لەسەر ئەم خوێندنەوەیەی هایدگەر کردبوو لە وتاری (بوون و ئەدەب) ، لە پێیوەند بە بوون و ئازادی نووسەرەوە . چونکە خودی داهێنان (بە پێشمەرجی ئەنتەلەجی بوونی مرۆڤ) دادەنرێت ، (داهێنان و نامێبوون)یش لەگەڵ یەکتریدا پێیوەندییەکی ناکۆکییان هەیە ، بەیە کەسێکی نامێ بە داهێنەر دانانرێت چونکە (ناتوانێت خۆی بەیار لەسەر پێژەکانی بوونی خۆی بدات …!) ، هەموو بەیار و پێژەکانی لەژێر کاریگەری دەسەڵات و هێزێ دەرکییەکان دەبێت ، بەیە دەگەینە ئەو ئەنجامەی کە کەسی داهێنەر نامێنییە و یان کەسی نامێ ناتوانێ داهێنان بکات …!

تێبینی / بە نووسینی ئەم کورتە وتارمان سوودمان لە کتێبی (بوون و داهێنان) ی د محەمەد کەمال وەرگرتووە .

_ درێژی هەیە

نامێیەک بە هاوێی شاعیرم (

سەباح ئەنجدەر) ... ناوی حەسەن

سەاو هاوڕێی ئازیز بە هیوام ئاسوودە و تەندروست بیت .
بەسەلیقەیەکی پە هەستەوە زەتر لەجارەک ، قەسیدەی (تەواو بە دواجار لەڕەوە دەبەین) م خوەندەوە ، چەژی زەری پەبەخشیم ، بە بەوای من یەکەکە لە قەسیدە نایابەکانی تە ، دەقەکە زەتر فەرمەکی درامی هەیە ، دەقەکی درەژ لەنەویدا کەمەک دەقیتری جودای لەخە گرتبەت ، وەک ئەوەی ئەمانەک چەند کاراکتەرەکی سەرەکی هەبەت و هەریەک لەو کاراکتەرانەش بە کەمەک ەوداو دەورەدرابن .. لەم شەوە دەق و فەرمانەدا کە زمان بە چەی ئیشی لەسەر کرابە و وشە و ەستەکان لە پەیوەندییەکی توندوتەدا بن ، کردنەوەی کەد و هەماکان بە بەرجەستەبوونی خوەندنەوەیەک و دیاریکردنی ناوەکەک ئەنگە کارەکی سانا نەبەت ، من نامەوەت لەڕەدا باس لە پەیوەندی فەرم و ناوەک بکەم بەام ، هەر ئەوەندە دەەم / لە هەموو دەقەکی شیعری (ناوەک) بوونەکی نادیاری هەیە ، لەەگای خوەندنەوە ئەو بوونە دەردەکەوەت ، دەرکەوتنەکانیش لە خوەنەرەکەوە بە خوەنەرەکیتر دەگەەت ، لە دەقی (تەواو بە دواجار لەڕەوە دەەین) خوەنەر لە ەگەی هەندەک لە وشە و ەستە و دەستەواژە شیعرییەکانەوە ، دوای ەامان و قووبوونەوە دەتوانە بەەک لە کەد و هەماکان بکاتەوە و (ەنگە) بە ناوەک و خویندنەوەیەک بگات . من بەشبەحاڵی خەم / لەم دەقەدا زەرەک لە ەستە و دەستەواژەی شیعری جوانم خوەندەوە ، کە هەم چەژبەخش بوون هەم وەک و میتافەر و هەما و وەنەی شیعری لە پشتیانەوە هەگری کەمەک گوتن و کەشمەکەش بوون ، بە تایبەت کەشمەکەشی نەوان (ژیان و مردن) . من لەڕەدا (هەندەک) لەم ەستە و دەستەواژە شیعرییانە دەنووسمەوە دواتر هەندەی بەم بکرەت قسەیان لەسەر دەکەم .

_ لە شیعری (ەوخسار و شوەن)

دیکتاتەر بەسەر خوانماندا پژمی
هیچ نیشانەیەکی خواردن نەما
گەاینەوە بەرسەبەری درەختی گەستانەکان

_ مرەڤ شاراوەو نهەنی درەی ژیرە

نانی کردە تاشەبەرد

_ گەیان بەتاەکردین و ئەسکیان کردە قەپچە

_ لە شیعری (جەناوەکان) :-

با بگەینەوە دواوە هەز تووەیە لە سەوی کەوتوو
با بگەینەوە دواوە باران خوەواوی لەدەچەە و

دەیکاتە هەم و دەبەتە تانەی چاوە
لە شیعری (گۆشەی ڕەنگ)
_ شەش شەپەل لەی داوە
ناتوانە مەلە بکا
_ دیکتاتەر ڕەنی لەبن پەی شەشگەدا
هەخلیسکاند بەرەو ڕووناکییەکی چرووک
_ لە شیعری (ئاوازی چاوپەکەوتن)
سەرزەمین تەواو ماندووە
پەویستی بە چاوپەکەوتنی دەنووک و باڵە
_ لە شیعری (بلیتی ژمارە بیست و هەشت)
هەناسە سواریت باڵندەیەکی هەکە شکاوی هەکورماوە
گوتم لە شاری شیعر دەژیم و هەناسەم نەرم و خۆشە
بە ئارەزووی خەم لە بەهەشت ناچمە دەرە
_ لە شیعری (بەڕەنگ)
ئەو ڕەژەی مرۆڤ دروست بوو
بەڕەنگ هەموو ڕەنگەکانی دابووە دنیا
_ لە شیعری (کاتی تایبەتی ڕووبار)
کلیل لە دەستی دیکتاتەر بەفەنن
بیخەینە گەنجینەی منداڵەک …!
زەرنین ئەو دەقانەی کە / بەچەند دەرەکی شیعری دەتوانن تەعبیر لە تراژیدیایەکی گەورە یان ژیانەکی پە لە ئازار و مەرگەسات بکەن .. یان ڕەسمکردنی ئەو زەمانەی مرۆڤەکان لەنەو شەوزەنگەکی تاریک و لە گەستانەکی گەورەدا هەناسە دەدەن . یان هەموو خەونە گەورەکان دەبن بە تەزوغوباری دەم ڕەشبا …! شاعیر لەو دەقەدا ڕەحەکی تووڕە و ماندووە ، بەزار لە هەلومەرجەک کە دەتوانین بە بە هەلومەرجی مردنی خەونە جوانەکان ناوی ببەین ، ڕەژگارەکە کە دیکتاتەر خاوەن هەموو دەسەڵات و هەزەکی گەورە و ڕەهایە ، لەیگەی ئەم هەزەی دیکتاتەرەوە هەموو پەیوەندییەکان و یاسا و ڕەساکان نادەک و ناتەندروست دەبن و جووڕە و ئاراستەکانی ژیان دەشوەندرە …! ، کە هیچ بەهاو حوەمەتەک بە ئەویتر و مرۆڤ و بەها مرۆییەکان نامینەتەوە ، نیشتیمان دەبەتە گەستانەکی گەورە ، شاعیر لە شیعری (ڕوخسار و شوەن) دا ، وەنەی ئەم نەهامەتیانەمان لە وەنەیەکی شیعری جوان و سەرکەوتوودا بە دەکەشە و دەڵە ، (دیکتاتەر بەسەر خوانماندا پژمی / هیچ نیشانەیەکی خواردن نەما / گەڵاینەوە بەرسەبەری درەختی گەستانەکان) ، دیکتاتەر بەرەحمانە بەسەر خوانەکان دەپژمە و دەڕەشەتەوە ، خوانەکان پیس و ژەهراوی دەکات ، دواتر هیچ نیشانەیەکی خواردن نامەنە و سفرەکان بەتاڵ و خاڵی دەبن

، مرۆڤکانیش بە سکی برسییەوە لەبەر سەبەری درەختی گەستانەکان
ئەژەکانی تەمەنییان دەژمەرن ، چونکە نان بەتە (تاشە بەردەکی
گەورە …!) . شاعیر لە دەرەکی تردا وەنەیەکی گەورەترمان بە
دەکەشە و دەڵێ ، (گەیان بە تاڵ کردین و ئەسکیان کردە قەپچە ..
) ، ئەمە دەرە شیعرەکی تا بەڵێی جوان و شیعرییە ، پە لە جووڵە و
پە لە قسەیە ، واتە دیکتاتەر لە ڕەگەی ئەو هەز و دەسەڵاتە
ڕەهایەی کە هەیەتی ، وەک بازرگانەکی بەڕەحم نەک بەروبوومەکانی
سەرزەوی بەڵکو چاوی بەیوەتە ئەوانەی ژەر زەویش ، ئەوەتا گەڵەکان
بەتاڵ دەکەن و ئەسکەکان دەکەنە قەپچە ، شاعیر لەم وەزعە نازی و
نائارامە ، چونکە لە خەیاڵی ئەو ، گەرستان شایستە بە مرۆڤ نییە ،
لە خەیاڵی ئەو (پەپوولەکان دەمدەخەنە نەو دەمی یەکتری و
کەمانجەژەنەکانیش سەمفۆنیای گوڵ و نان دەژەنن …!) ، ئەو هەمیشە
لە نەو خەیاڵە شیعرییەکانیدا ، خەون بە دنیایەکی جوانتر و باشتر
دەبینە ، لە نەو بیرکردنەوەکانی ئەودا ، مرۆڤ پیرەزترین
بوونەوەرە و شایستە بە هەموو خەشیەک و سەروەرییەکە . ئەوەتا
ڕوون و ئاشکرا لە شیعری (بەڕەنگ) دا ، پەمان دەڵێ / (ئەو
ڕۆژەی مرۆڤ دروست بوو / بەرەنگ هەموو ڕەنگەکانی دابووە دنیا ..!
) ، دەکرێت (بەرەنگ) هەما بێت بە خالقەک بەڵام ، خالقەکی
نادیار ، لەرەدا سەروەری و بەهای مرۆڤمان بە ڕەسم دەکات ، شاعیر
دەخوازێ ئەم ژیانە بگەڕێت سەرزەمین و بەرسیبەر و ماڵەکان نەبنە
گەستان ، (چونکە لای ئەو سەرزەمین تەواو ماندووە ، پەویستییان
بە چاوپەکەوتنی دەنووک و باڵە) ، (دەنووک و باڵ) هەمایە بە
فەین ، واتە جەهەشتنی ئەو سەرزەمینەی کە ماندووە و بێت
گەستانەکی گەورە ، واتە دەخوازێ ژیان بگەڕێتەوە باری ئاسایی و
بەها و ڕەز و سەروەری بە مرۆڤکان بگەڕێتەوە ، بەڵام گەڵان بەچی
دەکرێت ؟ ئەوە ئاشکرایە کە / هەموو گەلانەک چ ڕەشنبیری بێت یان
سیاسی یا کەمەڵایەتی بەگومان بە ئاسان و شەڕش دەکرێت ، بەڵام
هەیهات لەرەدا (شەڕش شەپەڵە لەی داوە / ناتوانە مەلە بکات …!) ،
چونکە (دیکتاتەر ڕەنی لەبن پەی شەڕشگەڕدا / هەڵخلیسکاند بەرەو
ڕوونـاکییەکی چـرووک …!) واتە دیکتـاتەر ڕەنـی لەژەـر پەـی
شەڕشگەرەکان ڕەکردووە و هەموویان خلیسکاون و کەوتوون ، بەمانای
هەموویان / یان ئەوەتا لە خشتەبراون یان ئەوەتا دەستەمبوون ،
ئەستا لەنەو نائومەدییەکی گەورە و لەنەو ڕوونـاکییەکی چـرووک
ئاکشاون ..!) ، ئیتـر گەڵان چەن ڕووداوات ..!؟ بەیە شـاعیر کە
دنیـا دەبە لەوەی بەم هەمـوو کەوتـن و نائومەـدییە گەورانەوە
تروسکایی هیچ گەرانکارییەک نابیندرێ و بەم زووانە هیچ گەرانەک
ڕووناداتە ، بەڵام لەگەڵ ئەوەش ناتوانە بەدەنگ بێت چونکە ئەو

شاعیرە و (شیعریش فەرەکی بەدەنگ نییە ...!) بەیە دەخوازە ، (کلیل لە دەستی دیکتاتەر بەفەنن / بیخەنە گەنجینەی منداڵەک ...!) ، (گەنجینەی منداڵ) لەرەدا هەمایە بە دەستەکی پاک و ئەمین ، شاعیر دەخوازە گەنجینەکە بگوازرەتەوە بە دەستەکی ئەمین ، تا چیتر مرۆڤکان سفریان خاڵی نەبێت و لەژێر سەبەری درەختی گەستانەکان ئانەکشێن ..! بەڵام شاعیر لەوەش نائومێد دەبێت ، واتە بە وەزعەکی ئیفلیج و تا چابەکات هەر تاریکییی بە ...! بەیە هەر لەنەو نائومێدییەکانی خەی دەمنەتەوە و دەڵێ (با بگەیینەوە دواوە باران خۆواوی لەدەچێت / دەیکاتە هەم و دەبێتە تانەی چاو ...!) ، ئیتر تەواو ، کە باران خۆوای لەچێا ، درەخت و گیا و سەوزاییش دمرن ، وردە وردە مرۆڤکانیش ، بەمانای / ئیتر (تەواو دواجار هەموومان لەرەوە دەڕین ...!) ، گوتمان شاعیر لەنەو نائومیدییەکی گەورەدایە ، یاخی و بەزار و ماندوو و تووریە ، بە گومانەکی تەخ و بە چاوی ئەخنەوە لە هەموو گەشیەک دەڕوانێت ، لەهیچ شوێنەک ئارام ناگرە و ناحەسێتەوە ، لەگەڵ ئەوەی هەموو یاساکان و هەموو دەخەکان ناڵەک و شەوەندراون ، ژیان هیچی بەسەر هیچەوە نەماوە ، شاعیر لەم گەستان و لەم ژیانە مەرگساتییە تەنها شوێنەک شک دەبات کە بتوانێ تیایدا هەناسە بدات و ئارام بێتەوە ئەویش (شاری شیعرە (وەک ماڵەکی ئارام) ..!) ئەوەتا خەی لە شیعری (بلیتی ژمارە بیست و هەشت) دا دەڵێ ، (گوتم / لە شاری شیعر دەژیم و هەناسەم نەرم و خەشە / ئەها شیعرم لەدیارە و وەک کاتژمێری چوونە ژوان ئەکی خستووم ،،!) ، ئەو دەڵێ (شاری شیعر) بەڵام شاریش هەر شوێنی ژیانە بەیە من دەڵێم ماڵ ، واتە لەنەو ئەم هەموو نەهامەتی و نائومێدییە گەورانەدا شیعر تاکە هیوایە کە بەی دەژی و لەنەو ئەم هەموو ناڵەکیانەدا / (ماڵی شیعر) ژیانەکی ئارامی پەبەخشیوە وەک کاتژمێر جەستە و دەروونی ئەکخستووە . هەر ئەوەندەش نا ، دەڵێ (بە ئارەزووی خەم لە بەهەشت ناچمە دەرەوە ...!) ، ئەو شاعیرەکی نوخواز و داهێنەرە ، لەنەو ئووبەری شیعر و داهێنان شوناسی شاعیربوونی بەدەستهێناوە ، ئیتر کەس داهێنەرکانیش دەبن بە مەوکی مەژوو و مرۆڤایەتی بەتاهەتا لەنەو ئەبەدییەتدا دەمێننەوە ، لەرە بەهەشت هەمایە بە مانەوە لەنەو ئەبەدییەتدا ..! تا ئەرە بەشی یەکەمی نامەکەم بوو / لە بەشی دووەمدا ، دەمەوێت لە دەرگای بابەتەکی گرینگ بدەم ئەویش لە ئەگەی دەرە شیعرەکی نەو ئەم دەقە ، لە شیعری (جەناوەکان) دا دەڵێت ، (با بگەیینەوە دواوە هەز تووەیە لە سەوی کەوتوو ..!) ، لەم دەرە شیعرەدا جوانییەکی بەونە بەرهەم هاتووە لە هەمان کات ، بارگاویە بە خیاڵی زانستی و فەلسەفی ، لە سەرەتا ئەو پرسیارە لەلای خوێنەر دروست دەبە / بە

هەز تووڕەیی لە سەوی کەوتوو ...؟! لەنەو قووڵایی بیرکردنەوەدا ڕاستەوخۆ بیرمان بۆلای (نیوتن و هاوکێشەی کێشی زەوی) دەچێت ، دواتر تێکڕا بە ململانێی نێوان هێزەکانی مردن و ژیان دەبینەوە .. لەم وێنەیەدا / دیکتاتەر زەوی کردەتە گۆڕستانێکی گەورە ، زەوی هەمایە بە مردن ، ئاسمان لە سەرووی سەوکەوە ، ڕووناکی و خۆرتاو و ئەستێرەکان و بەپێی بیرکردنەوە ئایینەکان خوداوەندەکانیش لەوێن ، خوداوەندیش خاوەن هەموو دەسەڵات و هێزێکە ، ئاسمان هەمایە بە ژیان ، لەنێوان ململانێی (هێزی زەوی و هێزی ئاسمان) سەوکە ململانێ و ئەنجامەکان یەکلایی دەکاتەوە ، دەکرێ سەوکەش هەما بێت بە (مرۆڤەکان و نیشتیمان و هەموو شتە جوانەکان ..!) ، دواجار / سەوکە دەکەوێت ..! ، هێزی مردن واتە (هێزی زەوی) زاڵ دەبێت بەسەر (هێزی ئاسمان) واتە هێزی ژیان ، بەگومان لەباروزروفێکی وا کە / شەش شەپەڵی دابە و شەشگەڵەکان هەڵبخلیسکێن و بکەون ، هێروەها چاویان پەبەر لە ڕووناکییەکی چرووک ، تروسکایی هیچ گەڵانکاریەک نەبیندرێ و مرۆڤەکان بە سفرەی خالییەوە لە ژێر سێبەری درەختی گەڵستانەکان پاڵکەوتبن بەگومان جووڵەکان بە ئاراستەی مردن دەڕۆن ...! بەیە شاعیر لەنێو ئەو نائومێدیە گەورەیەدا دەڵێت (تەواو بەدواجار لەرەوە دەڕۆین ...!) ، ئەم دەرە شیعرە ڕەهەند و ماناکانی ، بە من جگە لە ئیستاتیکا و چێژ گرینگی و مانایەکی گەورەتری هەبوو ، من مانیفەستەکم نووسیوە کە لە (سەبەش) پێکهاتووە ، گەشە نیگا و تەڕوانین و بیرکردنەوەکانی ئەزموونی خەمم بە شیعر لەم مانیسفەستە چە کردەتەوە ، کە بەشی یەکەمی بە ناوی (شیعر فەرمەکی بەدەنگ نییە) ، (بەشی دووەم / شیعر عەشقەکی گەورەیە ..!) لەم بەشەدا واتە لە بەشی دووەم دەڕۆم / (شیعر ئەو عەشقەیە / پەاوپێ لە خەون و ئومێد و جووڵە ، فەرمەکی پێ لە قسەیە و هاوتەریبە لەگەڵ ژیان و بەها مرۆییەکان ، شاعیر بیرمەند نییە بەڵام ، لە ڕێگەی بیرکردنەوەکانی دەتوانێ پرسیاری بیرمەندانە بەرهەمبهێنێ ، شاعیر فەیلەسوف نییە بەڵام لەریگەی پاشخانە مەعریفییەکەیەوە دەتوانێ پرسیاری فەلسەفی بوروژێنێ ، شاعیر گەریدەیەکی جواناسە بە دەزینەوەی جوانییەکان هەموو گەردوون لەبەردەمی دایە ، ئاسمان و کیشوەرکان و ئەقیانووسەکان و تەنانەت وردە ئەستێرە دوور دوورەکانیش ، دواجار / شیعر عەشقەکی گەورەیە ، ئەشقیش میلەدییە بەردەوامەکەی ژیانە و ژیانیش دەقەکی شیعری ناوازەی پە لە جوانی و چێژە ...!) . ئەم دەقە ئەوەی پەشانداین کە شیعر (فەرمەکی بەدەنگ نییە) و شاعیر دەتوانێ دەنگ و هاوارەکانی خەی بەسەر هەموو ئەو هێز و هەکارانە بەرز بکاتەوە کە ، دەیانەوێت ژیان ناشیرین بکەن و خەونە

جوانەکانی مرۆڤ لە باربەن ، هەروەها شیعر لە توانایدا هەیە ، بارگاوی بێت بە خەیاڵی زانستی و فەلسەفی و لەنێو مەعریفەیەکی فرەهەند ئیش بکات ، دواجار پرسیاری زانستی و فەلسەفیش بووژێنێ ، بەیە دەخەش بووم بە خوێندنەوەی ئەم دەقە بە من وەک ئەوە وابوو بە قەمی جوانی نووسرابێتەوە ،
ئیتر هاورە گیان / دووبارە هیوای خەشبەختی و بەختەوەریت بە دەخوازم ، بە ئومێدم لەنیو ڕووبەری شیعر و ڕووبەری داهێنان ، قەمەکێت هەر بە بەشت بێ و سەاو لە شیعر …!

ناڵە حەسەن / کەنەدا
١٢/ ٩/ ٢٠٢٠

تێبینی / قەسیدەی (تەواو بە دواجار لەڕەوە دەیین) لە دە شیعریتر پێکهاتووە بەم ناوانە (ڕوخسار و شوێن / جێناوەکان / ڕێگاکانی دەوروبەر / گەشەی ڕەنگ / ئاوازی چاوپێکەوتن / بلیتی ژمارە بیست و هەشت / ئەمە گەرانییەک دەگوترێ / بەڕەنگ / کاتی تایبەتی ڕووبار / ستایشێک بە جوودی) .

تۆ بووی بە قەدەری من … ناڵە حەسەن

لەو ڕەژەوەی وەنەی تەم
لەسەر دیواری دەم هەڵکەڵیوە
چاوەکانم پێبوون لە ڕووناکی و
هەناسە و هەستەکانیشم پێ لە ئارامی
لەسەر سەبەری خەشم
بە پێنووسێکی پرتەقاڵی
وردە شیعرێکی وام بە نووسیوی
هەموو بەیانییان کە خەر هەڵدە
وشەکانی گەش گەش دەبریسکێنەوە
ڕەبوارە ڕەوەندییەکان و
کچەڵە کەچەرییەکان و
هەوردە هەمنەکان و

درەختە دەخشەوکان و
سنەوبەرە سەرەدییەکان و
باڵندە بەڵانەکان و
ئەستێرە ئاوییەکانیش
هەموو هەموو / دەیخوێننەوە
هەرخەم نا
ئەستا / شیعرەکانم و بوونەوەرەکان و
هەموو سروشت تەیان خەشدەوە
تە بووی بە کتێبێکی ئاسمانی
نەو ئەفسانەکانی عەشق
پەاوپێی لە ئایەتەکانی ئیرەسی
هەموو بەتە ئاشنان و بەت دەچەمێنەوە
بەیە لە جیاتی من
هاوینان / با
زستانان / هەور
پاییزان / گەڵا
بەهاران / باخچە
شەوانانیش / مانگ قسەت لەگەڵدا دەکا
تەش وەک تەونەک
خانە خانە و
دەمار بە دەماری عاتیفەمت داپەشیوە
وەک لاولاوەیەکی ڕەنگ لەمەییش
لە سەرتاپای جەستەم ئاڵاوی
ئیدی / تازە تە بووی بە قەدەری من
بووی /
بە خاخاڵەکەیەکی خرپنی نەو خەیاڵ و خەونەکانم
بە هەرکوێیەک دەڕۆی بە
لە هەر بنارەک
بارگە و ڕەشماڵی خەت هەڵدەدەی
تا ئەوپەڕی سنوورەکانی ئازادی / ئازاد بە
من ئەوەی دەمویست پێی گەیشتم
نەک لە مەوداکانی دووری
تەنانەت / لە مەرگ و مردنی خەشم ناترسم …!

سیپتەمبەری / ٢٠٢٠

شەڕابێک لە ڕەنگی خۆرتاو ... ناڵە حەسەن

ئەم شەڕابە چیتر مەستمان ناکات
نامانگەیەنێتەوە نەو
بنار هەوارگە سەوداسەریەکانی سەوزایی
یان / کەنارەکانی ئاگر
شەقامەکانی بروسکە
پەدەشتەکانی ڕەشبا
من ئارەزووی شەڕابێکی تر دەکەم
بەنی ئەیحانەی لە بەت و
شین شین / وەک گەنا خرپنەکانی خودا
زەرد زەرد / وەک سیما فریشتەییەکانی مانگ
شەرابێک لە ڕەنگی خۆرتا و
سوور سوور / وەک مەمکەکانی هەنار
شەڕابێک لە نەو ڕووباری ونبوون
دەفرازم بکا
تەز و غوباری غەریبیم لە دا تەکەنە و
دە پە لەڕازم بکا

شەڕابێک
سەوز سەوز / وەک پەیکەرە ئەنگینەکەی گیا
شەڕابێک بە نەو
بەهەشت و ئەقیانوسەکان و
کەلاوەکانی شەونم و
مەملەکەتی ئەستێران دا بمگەڕێ
شەڕابێک
پشکەی ئارەزووەکانم گەش بکاتەوە و
ئاشتم بکاتەوە لەگەڵ کچە دراوسێکانم
من چیتر
ئەم شەڕابە ناخەمەوە
ئارەزووی شەڕابێکی تر دەکەم
شەڕابێک

ماڵە تاریکەکانی تەنیاییم
پڕ بکات لە نوور و
باڵندە و
مرۆڤە نامورادەکانیش بە سەما بهێنە …!

شەڵاڵبەک
شیرین شیرین
وەک لیکی نەو دەمی
حەری و
فریشتە و
شاژنە باڵا زەاڤەکانی بەهەشت
شەڵاڵبەک هەندە مەستم بکات
مەست مەست مەست
هەندە مەست
دەمارەکانی عاتیفە و
بوخچەی ئارەزووە ئیرەسییەکانم
بخاتە سەر پشکەکانی ئاگر
هەندە مەست
پەمکا لە شیلەی شادومانی
بە جەژووانی
دەبەرە بریندارەکەی غوربەتم
کەپرەک لە وشە ڕەمانسییە چاو بە فرمێسکەکان
دروست بکەم و
ئەقیانووسەک لە شیعریش
بژێنمە نەو کەڵکە تەنووکانی ژیان …!

ئایاری ٢٠١٤

کتێب: لە دەروەی ژیان دەژیم …
نووسەر: ناڵە حەسەن

بابەت: شیعر
دیزاینی بەرگ و ناوەرەک: شەڵاش غەفووری

چاپ: یەکەم
شێوازی چاپ: ئەلیکترۆنی
ساڵی بڵاوکردنەوە: ٢٠٢٠ی زایینی

بەخویندنەوەی ئەم کتێبە کلیکی ئێرە بکەن ....

قەسیدەی (ماسکەکەت فڕێدە ئەی شێخ) ... ناڵە حەسەن

ماسکەکەت فڕێدە ئەی شێخ
با ڕووناکی چاوەکانت
تەکەڵە بە شێوەکانی عومرم بە
با خەرتاوی خەمەکانت
بەژێتە نەو خەرئاوابوونەکانی خەیاڵم
با جوانیەکانی ڕوخسارت
تەکەڵە بە سروشتی هەناسەم بەت
با شێونمی سەر پەڕەی لەوەکانت
نیشتیمانی نەو خەونەکانم تێ بکات

ماسکەکەت فڕێدە ئەی شێخ
من دەمەوێ حەقیقەتی ڕوخسارت ببینم
ڕووت ڕووت وەکو با
ڕووت ڕووت وەکو بەفر
ڕووت ڕووت وەکو ئاو
هەر بەم باڵا ڕووتە ڕەواسیەوە
لە نەو منداڵدانی عەشقەوە
وەرە نەو ماڵە ئەنگینەکەی شیعر
هەر بەم ئەدگارە ڕووتە ئاتەشیەوە
لە نەو منداڵدانی شیعرەوە
وەرە نەو ماڵە ئەنگینەکەی ژیان

ماسکەکەت فڕێدە ئەی شێخ
وەک کچە کچەریەکانی نەو نیشتیمانی خۆن
سادە و ساکار
لە نەو گەرمیانی ئارەزوومەوە
وەرە نەو کوستانی ڕەحم
لە نەو پەرستگەکانی دەی من
ڕووت ڕووت بەرەوە /
ڕووت ڕووت وەکو عەشق
ڕووت ڕووت وەکو شیعر
ڕووت ڕووت وەکو ژیان

چیت لەبشارەوە ئەی شێخ ..؟!
من ماڵم لە هیچ شوێنێک نەبوو
هیچ شوێنێک ماڵی منی لە نەبوو
نیشتیمانی من لە هیچ کیشوەرێک نەبوو
هیچ کیشوەرێک نیشتیمانی منی لە نەبوو
ئەستا /
من نیشتیمانم بە کەڵ خەم داداوە
لە نەو کیشوەرەکانی باران
لە ژێر ڕەشماڵێکی ڕەش ڕەش
ڕەش ڕەش وەکو بەفر
لەنەو خەیاڵێکی سپی سپی
سپی سپی وەکو سەبەر
لە چاوەوانیت دام
لەرە / سروشت و خواو
هەموو زیندەوەرەکان
لە چاوەوانیت دان
تەش ماسکەکەت فڕێدە و وەرە ..!

کە هاتی
ئەو دەفتەرەی
یادەوەریەکانی خەمم تیا نووسیبوو
لەگەڵ خەت دا بەم بهەنە
بیرت نەچێت
تەش هەموو شتەکم بە بنووسە
ئەو ڕۆژەی کە گوتت
من لە پەنجەرەکانی مردنەوە دەوانم

یان کە گوتت
من لە نێو مردنەوە خەون دەبینم
یان کە گوتت
ژیان تەنها ئەو وەرزانەی خەش بوو
کە عاشق بووم
تکایە ئەی شەخ
هەموو شتەکم بە بنووسە ، هەموو شتەک
باسی ئەو
شەوە سوور سوورە سەوداسەریەشم بە بکە
کە مەست مەست
باسی مردن و ماسکت بە دەکردم
مەست مەست وەکو مەم
لە نێو میلەدیەکانی مردن دەتوایەوە
مەست مەست
باسی وەرزە وەنەوشەییەکانی کچێنی خەتت
بەم دەکرد
مەست مەست باسی ئەو ئەوارە ئەرخەوانیەی
کە لە ژیان یاخی بوویت
خەتدایە دەست گەردەلوولی مەملەکەتی مردن
ئەی شەخ
من لە نێو نیشتیمانی باران
لە ژێر ەەشماەەکی ەەش
ەەش ەەش
وەک بەیانیە کازەوەییەکانی عەشق
لە نێو خەیاەەکی شین
شین شین
وەک ئەوارە لەو بە خەندەکانی شیعر
لە چاوەەوانیت دام
تەش / تەنها ماسکەکەت فەەدە و وەرە
ئەی شەخ
بیرت نەچێت / بەر لەوەی بەیت
باسی هەەوەرینی ئەو گەەیانەم بە بکە
کە لە وەرزە بە مەیلەکان دەتەرێن
باسی ئەو شەقامانەم بە بکە
کە چیتر دەیان بە پیاسەی عاشقەکان ناکرێتەوە
باسی ئەو ەووبارانەم بە بکە
کە لە شەوە خامەشەکاندا گەرانی بە هەور ناەەن

باسی بەهوودەیی عەشقم بە بکە لە نەو مردنی ژیاندا
باسی ڕەشبوونی سەوکانم بە بکە
لە نەو عەبەسیەتی سەوزایی درەختەکاندا
باسی تەڕخبوونی ئاوەنەکانم بە بکە
لە سەردەمی خەکوشتنی کات دا
باسی بە خەڕەمەشبوونی کتێبە پیرەزەکانم بە بکە
لە نەو خەیاڵی سەربازەکی تەکشکاوی سەردەمی جەنگەکاندا

ئەی شەخ بیرت نەچێت
باسی ڕووتبوونەوەی بەهارم بە بکە
لە نەو خەیاڵی پاییزدا
باسی ڕووتبوونەوەی پەپوولەم بە بکە
لە نەو خەیاڵی گوڵە سپیەکان دا
باسی ڕووتبوونەوەی خەرەتاوم بە بکە
لەنەو خەیاڵی کازیوەدا
باسی ڕووتبوونەوەی ئەستێرەکانم بە بکە
لە نەو خەیاڵی ئاسمان دا
باسی ڕووتبوونەوەی تریفەم بە بکە
لە نەو خەیاڵی تاڤگەکاندا
باسی ڕووتبوونەوەی خاکم بە بکە
لە نەو خەیاڵی نیشتیماندا

ئەی شەخ
کە هاتی /
من لە نەو دەڕپە بارانەک
ڕووت ڕووت
لەژێر ڕەشماڵەکی پەمەییدا
ڕووت ڕووت
لە نەو خەیاڵەکی نازنجی دا
لە چاوەوانیت دام
کە هاتی / بیرت نە چێت
هەموو شتەکم بە باس بکە ، هەموو شتەک
تەش / دە بەکەوە دەی
تەنها / ماسکەکت فەدە و وەرە

ئەی شەخ
لە نەو کیشوەری باراندا
پەویستیت بە ماسک نیە

لەر پەویستیت بە پەنجەرە نیە بە ڕوانین
لەر هەموو شتەکان ڕووتن وەکو ئاو
لەر هەموو شتەکان دەبریسکێنەوە
وەک تراویلکە هەناریەکانی ئێواران
لەر نیشتیمانمان وەک بەرماڵێک
لەژێر ڕەشماڵێک ڕاخستووە
نوێژە عەشقی لەسەر دەکەین
لەر هەموو زیندەوەرەکان عاشقن
لەر ژیان بە مانای عەشق
لەر عەشقیش بە مانای ژیان
ئەی شەخ من لەرانە
لەژێر ڕەشماڵێکی سوور سوور
لە سەر بەرماڵەکەی نیشتیمان
لە چاوەڕوانیت دام
لەر سروشت و خوا و
هەموو زیندەوەرەکان / لە چاوەڕوانیت دان
تەش تەنها ماسکەکەت فڕێدە و وەرە …!

سەرەتای ئەیلولی ٢٠١٠

بەشی نەزدەیەم لە قەسیدەی (دەقی تەمەن) … ناڵە حەسەن

١ کاتێک بە پەخاوسی
بە ڕەگایەکدا دەڕۆیت و بەردەمیشت
بە وردە شووشە داپەشراوە
لە چاوەڕوانی ئەوەدا مەبە
کەسێک بەت و شووشەکانت بە ڕاماڵێ
چونکە ئەویش پەشوەختە
ڕەگاکەی بەردەمی بزمارەژ کراوە
چاوەکانت دامەخە
دوور بەوانە دوور

هەشتا کات ماوە بە خۆن بینین

٢

شیعر فڕی کردم و
هەزی ئەوەی پەبەخشیم
لە نەو نووسینەکانم خەم بم و
ڕەگە بە هیچ هەزەکی دڕەکی نەدەم
بوونم داگیر بکات
بەیە منیش دواجار گوتم
(من ژیانم بە شیعر دەوەت)
بەنام داخەکەم
دوای سی ساڵ لە شیعر نووسین و بیرکردنەوە
هەشتا / نەمتوانیوە وەک پەویست
خەم بناسم و
بە وردی خەم بخوەنمەوە

٣

لە نەو خەمەکانی دایک و باوکم
کتێبەکانی مرۆڤبوونم خوەندەوە
لە نەو خوەنەکانی خەشم
سروودە خوەناوییەکانی نیشتیمان

٤

منداڵی من
کەلارەیەکی پڕە ڕەنگین بوو
لە دارتەلی
گەڕەکەکی هەژارنشین گیربووە و
لەنا بەتەوە
لە وەرزەکانی قاتوقەی و گرانیدا
دەبە بە کولەرەویەک و
منداڵە برسییەکان ژیر دەکاتەوە
لە شەوە درەژەکانی پایزانیش
وەک حیکایەتخوانەکی بە ئەزموون
بە کوە و کچانی گەڕەک
چیڕەکی عەشق و ئازادی / دەگێڕەتەوە ...!

٥

من زەرجاران حەزم لە تەنیاییە

نامۆت /
لە چاوەوانی کەسکی تر بم
من بۆو ئارام و دڵفراز دەبم
کە هەموو چرکە و ساتەکانی تەمەنم
تەنها و تەنها / بە خەم ببەخشم ...!

٦

تە لە نەو
گەڕەکی چەنەرگزەکان دەژیت و
منیش لە نەو نیشتیمانی غوربەت
چی تەی گەیاندە
نەو کیشوەرەکانی دەی من
ئەی ئاگر و پەنگر / ئەی موسیبەت ...!

٧

من / مەرکانەکانی تەنیایی خەم
پە دەکەم لە گوە و
دەە ماندووەکەی تەش
پە لە خەشەویستی
من / باخچەی شیعرەکانی خەم
بە پەیکەری عەشق دەازنمەوە
نیگا و چاوەکانی تەش
بە تیشکە پرشنگییەکانی ەوونا کی
لەگەە ئەوەش لەمبووورە
گەر / بە تا ئەبەد نەتبینمەوە ...!

٨

بیرت دەکەم
زەتر لەوەی
کە تە بیری لەدەکەیتەوە
بەرینتر لە ەووبەرەکانی بیرکردنەوە
بیر بیر بیر بیر بیر
هەندەم بیر لەکردیەوە
تا هەموو
بیرکردنەوەکانی خەم بیرچوویەوە
ئەستا من لە نەو تەدام
هاتووم تا لەمەودوا
لە نەو یادەوەری و

لە نێو /
بەستانی بیرکردنەوەکانی تۆ
بە هەمیشە بمێنمەوە

٩
هەموو دەرگاکانی ژیانتان
بەووە داخستم
منیش ئێستا لە دووری دوورەوە
دوور دوور دوور
دوور لە ئێوە
لەسەر / ئێستەرە ئاورینگییە ئیرەسییەکەی شیعر
لەژێر / ەەشماەەکی ەەنگینی پە لە ەاز
بەتاقی تەنە و هەموو شەوە
مەژووی مردنە ماسەشییەکانی ئێوە و
چرەی چیرەکە چراخانییەکانی
لەدایکبوونی خەم / دەنووسمەوە …!

١٠
تۆ پەیکەرەکی لە نوور
چاوەکان و نیگاکانیشت
پەن لە ەوونا کی
گەر غەریبی
نیشتیمانی لەدایکبوونی خۆت دەکەی
وەرە بە تاو
بە پەیژەی پەراسووەکانم هەەگەەە
تا بتگەینمەوە
نەو کەەانەکانی خەرەتاو

١١
من وام
لەگەەە ژیان شیعر
لەگەەە شیعر بەفر
لەگەەە بەفر ەوونا کی
لەگەەە ەوونا کی با
لەگەەە با ئاگر
لەگەەە ئاگر خەون
لەگەەە خەون تۆ
لەگەەە تەش / عەشق کەمان دەکاتەوە

١٢

ئەی پەپوولە وردیلەکەی
نەو نیگا زەردباوەکانی مانگ و
نەو / خەون و خەیاڵە خەمیوەکانی خودا
تە لەنەو چاوەکانی من / وەک هەمیشە
لە هەموو ئەقیانووسەکانی دونیا بەرینتری
لە هەموو چیا سەرکەشەکانی عەشق بەرزتری
تە / بە تەنیا تە
لە قەسیدە و شیعرەکانم ناسکتری
لە ترپەکانی دەم زەتر / لە من نزیکتری

١٣

من ماەم لەنەو مەمکەکانی گەردوونە
ئەستێرەکان هاوڕەمن
لەسەر پشتی شەپۆلەکانیش
سروودەکانی ڕووناکی دەنووسمەوە
خودایەک / لەنەو کتێبە شیعرییەکانم پەی گوتم
مژدەبە لەت
تە بەسەی خەرتاوەکی ئەبەدیت
مردن ناتوانە لەت نزیک بیتەوە

١٤

لەوەتەی بەبیرم دەت
لەنەو ئەقیانووسەکانی ئاگر
ئایەتە ئیرەسییە ئەوینییەکان / دەنووسمەوە
لەنیو نیگا نەرمەکانی نیشتیمانیش
کتێبەک / لە بارانە بەسەییە بریناوییەکان

١٥

تە تەمەکی سپیت
لەنەو خەیاڵە تەوراتییەکانی تەمەنی من
تە / شیعرەکی شەونماویت
لەنەو شەوە شلەرییەکانی شەونامەی من
بەنام موخابن ئەستا
من و تە / ملوانکەیەکین بە گەردنی مردنەوە
وەکو کەمانجە ئاوییەکانی دەریا
میلەدییەکی غەمگین بە ژیان دەژنین ...!

نۆڤەمبەری ٢٠١٩

کتێبە شیعـــری: دەقـــی تەمەن … ناڵە حەسەن

(کتێبی یەکەم)

بەخوێندنەوەی ئەم کتێبە کلیکی ئەربکەن ….

پێنـج وردە شیعـر بە ڕۆژئـاوا … ناڵە حەسەن

ناڵە حەسەن ....
(بە ئەمەی کورد ژیان لێنەو مردن دایە)١

گەر بە ئیسلامییە درزنەکان و چاوبرسییەکان
ژیان لێنەو بەهەشت و لەپاڵ حەرییەکانی خودا دایە
بە ڕۆژئاوا و ئەمریکاش
ژیان لێنەو تەکنەلەژیا و دیموکراسییە درینەکەیان دایە
بە ئەمەی کوردیش / ژیان لێنەو مردن دایە
بەیە / نە پاڵانەوە و دوعا و نزا
جگە لە یەکبوون و لە بەرگری و بەرخودان
هیچ شتێکیتر دادمان نادا
هیچ هیچ هیچ هیچ / هیچ شتێکیتر نا …!

(شکەی کوردبوون)٢/

هەڵە و هیوای نیشتیمانن ئەو

باران و بۆهاری ئایندەمانن ئەو
خەرەتاوی خۆنی ڕزگاربوون
لەنێو چاوەکانتانەوە هەڵدێ
شادەماری ئازادی و شکۆی کوردبوونمانن ئەو …!

(من ڕۆژئاوام)٣/

من ڕۆژئاوام
هانە ئەو دەستم
تاقە ڕێگای مانەوەمان بەس یەکبوونە
گەر ناسیونالیستێکی نیشتیمانپەروەری / دەستت بێنە
گەر کۆمۆنیستێکی مرۆڤپەروەری / دەستت بێنە
گەر ئایینزادەیەکی هەقپەروەری / دەستت بێنە
ئەگەر فەلەی یان زەردەشتی یان کاکەیی یان یەزیدی
لە باشوور بی یان لە باکوور یان ڕۆژهەڵات
لە هەر کوێیەکی ئەم دنیایەی / دەستت بێنە
من ڕۆژئاوام
جەستەم پێ لە برین و
جەرگ و دەیشم ڕووباری خوێنە
دەستت بێنە
تەنها تاوانم کوردبوونە و هیچیتر …!

(وەهم)٤/

خودا / دەست / مرۆڤایەتی
چ درێیەکی شاخدار و
چ وەهمێکی گەورەن
لەنێو زەکاوی ئەم ژیانە بەڕەحمەدا …!

٥/ (هەموو خوداکان فاشیستن)

خوداکانی سەرزەمینیش
وەک خوداکانی ئاسمان
مرۆڤ دەسووتێنن
کەواتە /
هەموو خوداکان فاشیستن …!

عەشق / ترسناکترین وشەی دەزەخی ... ناڵە حەسەن

عەشق / لەنەو سەبەری مردن و
لەنەو بازنە شینەکانی شەتبوون دا
ترسناکترین وشەی دەزەخی و
بەهوودەترین ڕەنگی لەوکانی خەرنشینە
کە / جەگەلەی ئاگر بەژەر پیتەکانیدا دەڕوات
دارمەوەکە چوار وەرزی ساڵ
هەشوە ترەی تەنیایی دەگەڕێ
لە نیوان بەشایی پیتەکاندا
زیندانەکی گەورە هەیە
لە ناوەڕاستی یەکەک لە ژوورەکانیش
پەتەکی ئەستوور هەڵواسراوە
عەشق / خەونەکانی پە کردووم لە فەبیا
چاوەکانم پە لە بەفر و
سیەکانیشم پە لە با
عەشق / هاواری شەپەلەکانە
لەناو بەدەنگی سروشتدا
تاڤگەی زەردەخەنەیە
لە لەواری ڕووباری تووەبووندا
جەستە تەکشکاوەکەی وەهمە
لەنەو خەیاڵی جەلادەکی دە مردوودا
(ع .. ە .. ش .. ق)
ع / عەنکەبووتەکە یەکبەیەک دەمارەکانی عاتیفە
دەقرتێنە
ە / ئەستەرەیەکە پە لە وردە گەڕەی نائومێدی و
پە لە کولیکە سوورە و حاجیلەکە قژ زەردەکانی
خەکوشتن
ش / شەوەکی تەماوی و تاریکە
وەک شەوە ڕەشەکانی بەر لەدایکبوونی خەرتاو
ق / قوەقوشمەکی ژەهراوییە

بەقوەگی ژیان دەچەتە خوارەوە
عەشق / ژیان و مردنە لەنەو سەدەفی ڕووناکیدا
مردنی ڕووناکییە لەنەو سەدەفی ژیاندا
ڕووناکی ژیانە لەنەو سەدەفی مرداندا
لەگەڵ ئەوەش / سیحراویترین و ئایرەنیترین
پارادەکسی ئەم وشەیە
لەوەدایە
گەر عەشق نەبە
ڕووبارەکان و
درەختەکان و
کاتژمێرەکان / هەموویان دەمرن
شیعریش وەک کچەکە نامرادەکان
ئاگر لە جەستەی خۆی بەردەدا
گەر عەشق نەبە
ئەستێرەکان و
باڵندەکان و
باخچەکان / هەموویان دەمرن
پەپوولەکانیش بەماڵئاوا گوڵەکان لەنەو مەرکانەکاندا
بە تەنیا جەدەهەن
گەر عەشق نەبە
ئاگر و
ئاو و
ئەستێرەکان / هەموویان دەمرن
سپیدەش لە گەستانی نەو دارستانەک دا
لە سەعات بیستوپێنجی مردنی کات
بەدیار مەرگەکی ناکام
هەدی هەدی / بەستە لاوژییەکانی
دەست پەدەکاتەوە
گەر عەشق نەبە
ژیان و سروشت و سەوزایی
قەڵەم و شیعر و خەون
دواجار …
ئەمەش / هەموومان بەیەکەوە دەمرین …!

سیپتەمبەری ٢٠١٩
ناڵە حەسەن

ماچی لەوکانی تۆ ... ناوی حەسەن

پەیکەری جەستەی من
پەاوپەق لە پەکهاتەی دژبەیەک و ناتەبا
بە نموونە /
هەندەکجار کاتێک دەمەوێت بخەوم
چاوەکانم نایانەوێت پەووەکانیان لێک بنێن
یان کە دەمەوێت شیعرێک بنووسم
پەنجەکانم قەڵەمەکەم ناگرنە دەست
یان کە دەمەوێت بەم بە شوێنێک
قاچەکانم بەدوامدا نایەن
یان زەرجاران دەبینم
دەستەکم ناکەکە لەگەڵ دەستەکەی ترم
دەمارەکانی ئارەزووم
هەریەکە و لە ئاوازێک دەخوێنن
ژوورەکانی دەم
یەکێک ڕووناک ئەویتر تاریک
خوێنم هەردەمە و ڕەنگەکە
هەندەکجار
ڕەنگم زەرد و هەندەکجار شین و مەر و
یان / سوور سوور هەڵدەگەڕێم
وەک ئەوەی / هەموو ڕەنگەکان و ناکەکییەکانی
وەرزەکان و سروشت و گەردوون
لە مندا کەبووبەتەوە
بەهام ئەوکاتانەی
بیری ماچی لەوکانی تۆ دەکەم
دەمەوێت بەم و لە قوژبنەکا تۆ ببینم
هەموو دەمارەکانی ئارەزووم و چاوەکانم و
پەنجەکانم و دەست و قاچەکانم
هەموو هەموو ...
هەموو پەکەا ڕیز دەبەستن
بە نیگایەکی گەرم و بە خەندەیەکی شیرینەوە
دەڕۆن / دەی با بڕۆین ...!

لە ســـــــــــەشەمەی عەشقەوە بە پەنجشەمەی مردن ... ناو حەسەن

(سەشەمەی عەشق)

سەشەمەیەک /
ژیان تیایدا
توکلە بەتامە تفتەکانی نائومێدی
فەدەدات و
وەک پیفەک سپی سپی دەردەکەوێت
سەشەمەیەک /
شەوکان بە هەناسە و
بە تیشکە گەش گەشکانی
نافوورە (کەسک و سەرکان) دەدرەوشێنەوە
تریفەی مانگیش لە ترکی تاوەرکانەوە
مژدەی بەیانییەکی نوێ
بەیانییەکی
پە لە نان و پە لە گوێ
بەاودەکاتەوە
سەشەمەیەک /
هەموو دوای نیوەڕۆیەک
بەرائەت وەکو باران
دەژەتە نیو جەگەڕەی کەڵانکان و
لەگەڵ (جەبەکە) کاندا سما دەکات
سەشەمەیەک /
هەموو
وەرز و کاتژمێرکان
سوورەت و سەمفەنیاکان
داستان و ئەفسانەکان

خۆن و خۆرتاوەکان
ئەقیانووس و ئاسمانەکان
پەدەبوون لە جوانییەکانی سۆ
سەشەمەیەک /
مرۆڤ و ماسی و میلەدییەکان
باڵندە و بەفر و بنارەکان
گەردانە و گەوهەر و گوڵگەنمەکان
ووبار و ڕووەو و ڕێگاکان
نەسیم و نیشتیمان و نەوەسەکان
پەدەبوون
لە تەرزە زەڕینییەکانی زەردەخە
سەشەمەیەک /
ووناکی ووون ووون
بە ووونی ئاوەنە
ئاوەنە ووون ووون
بە ووونی ئاو
ئاو ووون ووون
بە ووونی ووبار
ووبار ووون ووون
بە ووونی ڕووناقی ئەستێرەکانەوە
سروشت و زەمەن و شەوەکانییان
دەڕازاندەوە
سەشەمەیەک /
ئاگر
لە پەرستگەی ئاتشگەدا
لە سرووتەکی پە لە زیکر و سەفادا
بە ڕەنووس ڕەنگینەکانی ڕاز
قەسیدە درەژەکان و
ئایەتە ئیرەسییەکان و
ئەفسانەکانی عەشق دەنووسەتەوە

من لەم سەشەمە سوورە سەرەدییەدا بوو
کە تەم ناسی ئەی گوڵباخ

(پەنج شەمەی مردن)
پەنج شەمەیەک /
ژیان زمانی خەشویستی بیردەچەتەوە

خەی لەنەو تاریکی لوول دەدات و
وەک نوختەیەکی ڕەش دەردەکەوێت
مرۆڤ دەبەتە مشتە خەڵەمەشی
نەو کاسەیەکی کریستاڵی
پەپوولە لە گوڵ
باران لە سەوزایی
گەڵا لە با / نامە دەبە
پەنج شەمەیەک /
ڕووناکی لە سپیدە یاخی دەبێت
سپیدەش لە کات
پەنجەکانم لە من یاخی دەبن
منیش لە جەستە و بوونی خۆم
ئاو لە دەریا یاخی دەبە و
لەنیو تەنوەتی خەی
بە جووڵە ڕادەکشە
خەون دەبەتە تابلۆیەک پە لە وەهم
وەهمیش جەستەی پرسیارەکان و
کتێبە مەعریفییەکان دادەپۆشێ
پەنج شەمەیەک /
مانگ و مانگا و مارمیلکەکان
بەستان و ڕەز و چیاکان
وردە ئەستێرە دوور دوورەکان
گردەکە و زورگ و بنارەکان
دارستان و درەخت و دەریاچەکان
هەر هەموویان دەبن بە تەز و غوبار
لە شەوێکی ڕەش ڕەشی ڕەشەمەیی
ژنەکان و پشیلەکان
دەست و پەنجە بەخوێن
شاگەشکە و سەرگەردان
بە کەڵانەکان دەسووڕێنەوە
لە مەکتەب و مزگەوت و کلێساکان
هەر کتێبی جەنگەکان دەخوێندرێ
کەمانجە ژنەکانیش
سەمفۆنیای تاریکی دەژەنن
پەنج شەمەیەک /
لە ئادەمەوە تا حەوا
لە مەسلەنییەوە تا مارکس

لە هەڵاکەوە تا هیتلەر
نابینا و توند توند
توند توند و نابینایانە
بەڕێگاکاندا دەڕۆن
وەک گەردەلوول
بازنە بەدەوری یەکتریەوە دەکێشن
بازنەکانیش تادێت بچووک و بچووکتر دەبنەوە
شونپەکان و ڕێگاکانیش ڕەشدەبنەوە
چرا و مەمەکانیش دەکوژێننەوە
پێنج شەمە یەک /
بەبەدەنگی ژیان بەبەردەمما تێدەپەڕێ
منیش هەر بەبەدەنگیەوە لێی دەڕوانم و هیچیتر
مرۆڤەکان / بەبەدەنگی لەدایکدەبن و دەمرن
عاشقەکان / بە بەدەنگی سەما دەکەن و وندەبن
شەپەلەکان / بە بەدەنگی بەرەو قووڵاییەکان دەچنەخوارەوە
بەدەنگی / دەبێتە شوناسی
بورکانەکان و ڕەشباکان و تاڤگەکان
بەدەنگی / دەبێتە تایتلی کتێبەکانی ئاگر
خوونەکانیش وەک خاڵخاڵەکە یەکی مردوو
فڕەدەرێنە نەو تەنەکەی خەڵکان
لەدوای ئەم هەموو بەدەنگییەش
شاعیرەکی ڕەژهەڵاتی دێت
هەر بەبەدەنگی و
لەنەو کتێبی بەدەنگیدا
بە پێنووسە شینە خەمەشییەکان
ئەزموونی خۆی دەنووسێتەوە
پێنج شەمە یەک /
بەهار کراسی پایز لەبەر دەکات و
پایزیش ناخی پە دەبێت لە بەفر
کاتژمێرەکان دەوەستن
خەرتاو لە دووری دوورەوە
دەبێتە گەمەکی شێتە بەندی شووشەیی
گەردوون دەچێتەوە ناویەک و گرمەڕە دەبێتەوە
مرۆڤەکان بە ڕووتی لەبەردەم ئەشکەوتەکان
سەری ڕەمەکانییان تیژ دەکەنەوە
ڕەنگی گوڵ / دەبێتە هەمایەک بە شێتبوون و
بەنی سەویش / بە خنکان و مردن

پەنجشەمەیەک /
هەموو باەندەکان لەسەر منارەکانی مردن دەنیشنەوە
ەژ بەدەوری ئەستەرەکانی مردن دەسووەیتەوە
خوداکان تەنها ئایەتەکانی مردن دەنەرنە خوارەوە
حیکایەتخوانەکانیش چیەکەکانی مردن دەگەنەوە
ەوەندییەکان لە بنار کەوەکانی مردن ەشماەکانییان هەدەدەن
لە پەنج شەمەی هەموو
سەدەکان و ساەکان و مانگەکان و هەفتەکانیش دا
ژیان ئاوس دەبەتەوە بە مردن
مردنیش ئاوس دەبەت بە ئەبەدییەت

تەش لەم پەنجشەمە پەمەییەی مردندا
بە تاهەتا بەجەتهەشتم
ئەی مرەڤە نامرادەکەم / فریشتە خانم … !

ئەگستی ٢٠١٩

ەژژمەری من و تە … ناەە حەسەن

( )

١

دەمەک لەنەو مەمکەلە نەرمەکانی مانگ و
دەمەکیش لەبنار کەوە سەختە سەوزەکانی هەور
دەمەک لە پاە تەرمە پە برینەکانی نیشتیمان و
دەمەکیش لەنەو ئەشکەوتە شەدارەکانی دەزەخ
دەمەک لەسەر شەستە تاریکەکانی تەنیایی
دەمەکیش لەسەر پشتی شەپەلە شینەکانی دەریا
دەمەک لەنەو ەشنایی چاوە گەشەکانی ئەستەرە
دەمەکیش لەنەو خەیاە غەمگینییەکانی غوربەت
گوە گیانم /
هەردەەم و ناگەم بەهیچ شوەن
هەر دەەوانم و نازانم لە کوەم

بڕام / ئەو باشدەزانم و دەنیام
هەموو ڕۆژەکانی تەمەنم
لەنێو گەڕەکە هەژارنشینەکانی
نێو نیگا نەرمەکان و
خەونە خەماوییەکانی تەم
من وا لەوەم
وەک موریدەکی ئەشقیای ون
بە تاهەتایە / لەوەدا نیشتەجێم

٢

هە پەپوولە پایزییەکە
زەمەن دەڕوا
تەمەن دەڕوا
تەش لە من دوورتر دەکەوییەوە
دوور دوور دوور
دوور / وەک مەوداکانی نێوان
ژیان و نیشتیمان .....ی..... من
خەرەتاو و خەونەکان .....ی..... من
ئاگر و ئەوینەکان .....ی.....من
باران و بەهارەکان.....ی.....من
شەونم و شەوەکان.....ی .....من
تا دە منیش لە ڕەحی تە نزیکتر دەبمەوە
نزیک نزیک نزیک
نزیک / وەک مەوداکانی نێوان
من و میلەدییەکانی مردن
من و شەباهەنگەکانی شیعر
من و نیگا نەرم نەرمەکانی تە

٣

تە / نە ئاگری نە ئاگردان
نە پشکەکانی خەرەتاوی نە بورکان
نە کورەی نازییەکانی نە دەزەخی خوداکان
کەچی / من لەوەتەی هەم لە نێو تەدا دەسووتێم

٤

وا پەدەچێ
تە لە جنسی تریفە بیت
منیش / پەکهاتەیەک بم

لە تەز و غوبارەکانی تاریکی
یان تە / شنەبایەکی فەنکی
نەو هەناسەکانی نیشتیمان بیت و
منیش / ەەشەبایەکی سەرشەتی
نەو پەدەشتەکانی غەریبی
بەیە چارەنووس
هەندەی دەکات ناتوانە
لەژەر ساباتی
کەژوکەوەکانی عەشق
کەمانبکاتەوە

٥
کاتژمەر چەندی بەدەنگی و
وەرزی چەندەمی نائومەدییە
سەوزایی جەستەی ژیانی بەسەرشانی داداوەو
بەرەو گەەستانی دەبات
دەریاش دەروازەی خەی
بەسەر ەووی شەپەلەکان داخستووە
درەختەکان هەر بەچاو
چیرەکە خەمناکەکان بە یەکتری دەگەەنەوە
من و تەش لەنەو کتەبەکانی تەنیایی
تاو تاو /
ەەژژمەری نەزیفبوونی
ئەم عەشقەمان دەنووسینەوە …!

ناەە حەسەن
تەموزی ٢٠١٩

مەن سەییەکانم پەن لە بەنەی ەەیحانە … ناەە حەسەن

ەەژگارەک لەنەو
شەوەدرەژەکانی کەنار ترەپکی باکووری غەریبی

شەو و نبووەکانی نێو ڕووەکانی تاریکی
تاریکییە و نبووەکانی نێو کەنارانە پەچاوپەچەکانی تەنیایی
کاتژمێرەکیش بە بەدەنگی
لە نێو بەدەنگی / شەوەکان و شەپۆلەکان و شەونمەکاندا
نەوڵەپی عەشقێک دەخونەتەوە
عەشقێک کە بە تاقی تەنیا
لەکەنار ترپکی باکووری غەریبی
لە ژوورەکی جەلوەڕە
لە باوەشی بەئەقرەیی ڕاکشاوەو
تەنێک تەنیایی لەدەژێ
منیش لە نێو ئەو شەوە درێژدا وا هەستدەکەم
قوڕسایی هەموو /
زەمەنەکان و کاتژمێرەکان و سەدە ڕەیشتووەکان
بەسەرشانمەوەیە
وا هەستدەکەم / لە نێو فارغەنەکی بەتاڵی نێو میترۆیەکدام
هەردەڕەم و ناگەم بە هیچ
منیش / لەم سەهۆبەندانی ئەم مردنە هەواشم
بە بەدەنگی وەکو بەرد بیر لەتە دەکەمەوە
تەش وەرە / ئەی وردە خەرتاوی نێو چاوەکانی تاریکی
ئەی شنەبایە گەرمەکەی نێو هەناسە سپییەکانی بەفر
ئەی تریفە غەمگینەکانی نێو شەوە درێژەکانی
کەنار ترپکی باکووری مردن
من سییەکانم پێن لە بەنی ڕەیحانە

٢

وەرە خەت و سەبەتەیەک پە لە ئەستێرە
خەت و خەونێک پە لە بروسکە
لەسەر نێو لەپی خەیاڵەکانت
چیڕەکی برینەکان و
ئایەتە دەتەنگییەکانی خاکم بە بنووسەوە
پەنجەکانت لە نێولەپی مندا بخشنە
با خەم و خەون و خەزگەکانت
کەپی بن لە نێو مندا
با ڕووناکی چاوەکانت بنێ نێو تریفەی تەنیایی من
زەردەخەنە نەرمەکانیشت
وەک لاولاوە لە جەستەم بئاڵێن
وەرە لەوت لەسەر لەوەکانم دابنە

بە گۆڵا ئەوینییەکانی خەت دامپۆشە
وەرە بمبەرەوە
لە نەو ئاگردانی ئارەزووەکانت و
لە نەو خەونی خەرتاو و
لە نەو مەمکەکانی نیشتیمانم / لەخاچمدە
دەورە دەی
من سیبەکانم پێن لە بەنی ئەیحانە

٣

ئەی شازادەی شەوکان و
شباهەنگە شلەرییەکەی من / بگەڕێوە
با مەودا دوورەکانی نەوانمان
لە نەو دەفتەری چارەنووس و
لەسەر نەخشەکانی عەشق بسینەوە
بگەڕێوە و ڕووی خەت بەرەو ڕووناکی وەرگەڕێ
بە سلەمینەوە لە سەردەمە سەرسەرییەکانی مردن
لە ئەژە ئەشکانی ئابردوو
لە ئاگرە سەزاینییەکانی دەزەخ
بگەڕێوە و بازبدە
بەسەر پشتی تیشکە یاخییەکانی شەو
حیکایەتی نەهەنگە پیرەکان / لە بیرخەت بەرەوە
بگەڕێوە / با چیتر
عەشق لە نەو کاتژمێرە بەسەرچووەکاندا / نەزیف نەبە
با ژیان لە نەو خەونەکانی نیشتیمان و
نیشتیمان لە نەو خەونەکانی ژیان / چاوەبەنەتەوە
بگەڕێوە منیش لە چاوەوانیت
وەک ئاگر لە زیکر و
وەک خاخاکە لە خەوەت و
وەک نەوەس لە فەیندام
دە بگەڕێوە دەی
من سیبەکانم پێن لە بەنی ئەیحانە

٤

تەش لە چاوەوانیمبە ئەی شەخ
منیش بە ئەوینی تە دەگەمەوە نەو ژیان
دەمەوە و وەک دەپە شەونمەک
بەسەر پەنجەرەکانی نائومێدی دەمخوارەوە

وەک دڵۆپە بارانێک
بەنێو قژی عەشق و بەنێو دڵی خاکدا
شل شل شێدەبمەوە
دەمەوێ بەنێو ئاوبردووی ئازەکان و
بەنێو ئازە ئاوبردووەکاندا ڕەتدەبم
مەمی نێو
ئاوێنە ئەستێرەییەکانی ئایندە / دادەگیرسێنمەوە
وەک پنجە گیایەک
سەردەردێنمەوە
لەنێو پەدەشتەکانی پرسیار و گەردانەکانی گومان
لەژێر خیوەتەکانی خەشوویستیش ئادەکشێمەوە
تەش نەرم نەرم
بە پەیژەی نهەمی نائومێدییەکانم هەڵگەڕێ
لەنێو خەونە بەداریەکانم بمێنرەوە
بمێنرەوە و دوور بەوانە دوور دوور
بمێنرەوە و بفڕێ بەنێو / قوڵاییەکانی هەور و
قوڵاییەکانی مانگ و قوڵاییەکانی کات
بفڕێ بەنێو /
گەردەلوولەکانی گومان و نەسیمە نائومێدییەکانی من
بفڕێ بەنێو خەونە خاپوربووەکانی خەشوویستیم
نزیکبەرەوە لێم / نزیک نزیک نزیک
وەک نزیکی /
من و تەنیایی
وەک نزیکی
من و مردن
وەک نزیکی
من و نیشتیمان
گوێگیانم نزیکبەرەوە لێم
نزیک نزیک نزیک
من سییەکانم پێن لە بەنی ئەیحانە

٥

ئەی فریشتە پەوباسپییەکەی عەشق
من ماندووم
وەرە دوورم خەرەوە
لە تەزوغوبارە غەمگینەکانی غوربەت و
لە شەپەلە شینەکانی شەتبوون و

لە خەیاڵە خواروخێچەکانی خەکوشتن
دوورم خەرەوە دوور
لە تەلبەندە تاریک تاریکەکانی تەنیایی
بمگەڕێنەوە نەو ئاوێنە ئەوینییەکەی خەت
با لەوێندەرە
منداڵان لەگەڵ پەکەنین و
عاشقەکان لەگەڵ سەما و
مرۆڤەکان لەگەڵ میهر / ئاشتکەینەوە
با مەوداکانی سەرتا و کۆتاییەکانی خەون
لەیەکتری نزیک بکەینەوە
ژیان لەگەڵ ئازادی و ئازادی لەگەڵ ژیان
عەشق لەگەڵ شیعر و شیعر لەگەڵ عەشق
تەنیایی لەگەڵ ئومێد و ئومێد لەگەڵ تەنیایی / ئاشتکەینەوە
وەرە بمبە لەنەو ئاوێنە ئەوینییەکەی خەت
بوونم بەازێنەوە
بە ڕەنگە ڕووناکەکانی خەت
بە هەستە هەقیدارییەکانی خەت
بە سەزە سەرمەدییەکانی خەت
وەرە و بمبە
بارانە بەرائەتییەکانی خەت
ببارێنە بەسەر جەستەی خەڵەمشیم
بەدارمکەرەوە / لەنەو نائومێدییە نەرمەکانی نەبوون
بە ئەوینی نەو ئاوێنە ئەبەدییەکەی خەت
بەدارمکەرەوە / لەنەو خەیاڵە خرپنەکانی وەهم
بە ئاگرە ئیرەسییە ئەزەلییەکانی خەت
بەدارمکەرەوە / لەنەو ئەشکەوتە تاریکەکانی مردن
دەوەرە دەی
من لەتاو تامەزرەیی تە و
تاسە گەرمەکانی نیشتیمانم
سییەکانم پەن لە بەنی ڕەیحانە

٦

بە بەدەنگی
لەژێر میلی کاتژمێرەکانی تەمەن ڕاکشاوم
ڕەژەکان و مانگەکان و ساڵەکانم
ڕەتدەبن
پایزیش جارجارە

بە زەردەخەنەیەکی خەمناکەوە
بزەیەکم بە دەکات و دەڵێت
هاوەڵم دیسان وەرزێکی ترە و هیچی تر
چ ئافاتێکی بەهوودەیە
کاتێک عەشق دەلاقەیەکی پێنەبێت
بە کتێبی خەونە سپییە ئیرەسییەکانمان
ڕووبار سەمفۆنیایەکی پێنەبێت
بە ئارامبوونەوەی ڕەحە بریندارە ماندووەکانمان
بەهار باخچەیەکی پێنەبێت
بە ڕەنگە ناسکە نائومێدییەکانمان
لەولاوەش مانگی بەفرانبار
لە یادداشتنامەکانی خۆی دەنووسێت و دەڵێت
هاوەڵم تەنها ساڵێکی ترە و هیچی تر
چ ئافاتێکی ئاگرینە
کاتێک ژیان بوخچەیەکی پێنەبێت
بە وردە ئومێدە پەمەییەکان
خەرتاو ئاراستەی تیشکەکانی خۆی
بەووی شەوەکانی نیشتیمانی من بگەڕێ
ئاسمان ڕووبارێکی نەبێت
بە فەینی پەپوولە ونبووە بە شووناسەکان
کازەوەش لەنێو فرمێسکەکانی خۆی
مەسیجێک جەبهەڵە و بەڵێت
هاوەڵم تەنها ڕەژێکی ترەو هیچی تر
منیش لە کەناری ترەپکی باکووری ئەم غەریبییەم
سییەکانم پێن لە بەنی ڕەیحانە
٧
با بە پەخاوسی بەسەر وردە شووشەکانی عەشقدا بڕۆین
با خوێنە ڕەشەکان
لە جەستەمان جیا ببنەوە
با بە پەخاوسی بەسەر بەفردا بڕۆین
تا لە خەونە گەرمەکانی خاک نزیک ببینەوە
با بە پەخاوسی بەنێو ئاگردا بڕۆین
تا پاکبینەوە و
بگەڕێینەوە نێو ئاوێنە ئەوینییە ئەبەدییەکان
با لەنێو ئەقیانووسی خەیاڵەکانمان
وێنەی بەهەشتێکی تر بکێشین
بەهەشتێک /

بەبەت لە هەناسە
پەبەت لە سما
پە بەت لە ژیان
با قوفلی دەورەی بازنەکانی
پرسیارەکان و نیگاکان و خەونەکان و
هاوارەکان و ئارەزووەکانمان / بکەینەوە
با خەرەتاو لەنەو ماڵەکانمانەوە هەڵبە
با شیلەی شەرم و نائومێدییەکان
تک تک بەژەنە نەو تاریکی
تا وشکبوونەوە و ڕووتبوونەوەی ڕح
با لەژێر نەرمە ڕەژنەی بارانی بەهارەکی تر
خەمان تێ بکەینەوە
منیش / لە چاوەڕوانی ئەم کەنەقاڵە ڕەنگینەدا
لە دووری دوورەوە
لە کەناری ترپکی باکووری غەریبی
لەنەو قووڵایی تەنیایی خەم
دەرگا و پەنجەرەکانی
خەونە نەخشینەکانی
نەو / ئاوەنە ئەوینییەکانی ئەبەدیم
دەخەمە سەرگازەرەی پشت و
من سیبەکانم پەن لە بەنی ڕەیحانە …!

تەمووزی ٢٠١٨

عەشق جوانترە لە مردن … سەباح ڕەنجدەر- ناڕە حەسەن

[بە خوەندنەوەی ئەم کتێبە کلیکی ئەربکەن ….]

ناوی کتێب: عەشق جوانترە لە مردن
بابەت: شیعر
تایب: یاد سەباح ەنجدەر – ناەە حەسەن
دیزاین: جەوهەر فەتاح

چاپ: چاپی ئەلەکترۆنی 2

دۆقی تۆمەن ... ناوە حەسەن

_ بەشی هەژدەیەم

١
گەر (تەنیایی زمانی با)
بە شیعرەکانم نا
بە من دەچەماینەوە
ئەگەر (عەشق زمانی با)
بە من نا
بە شیعرەکانم دەچەماینەوە
گەر غەریبیش زمانی با
دەست لەسەرسینگ
بە من و بە شیعرەکانم دەچەماینەوە ...!

٢
تە تە تە تە تە
تەمتومانەکە
بەنەو ئاگرە ئیرەسییەکانی
ئارەزوودا ڕەتدەبە
تە تە تە تە تە
تەورەکە تاوەرە بەستەڵەکییەکانی
تەنیایی دەووخەنە
تە تە تە تە تە
تونەڵەکە تەنک تەنک
لیکە لینجاوییەکانی لەدەچەڕە
تە تە تە تە تە
تابوتەکە تاریکی
نەو ئەشکەوتەکانی تیا دەنەژرە ...!

٣
من وام

لەگەڵ ژیان شیعر
لەگەڵ شیعر بەفر
لەگەڵ بەفر ڕووناکی
لەگەڵ ڕووناکی با
لەگەڵ با ئاگر
لەگەڵ ئاگر خەون
لەگەڵ خەون تۆ
لەگەڵ تۆش / عەشق کەمان دەکاتەوە …!

٤
چەند بەخشندەن
دەپێ فرمێسکەکانی تۆ
کە دەبنە مەرکەبی نووسینەوەی
یادەوەرییەکانی عەشق
چەندە گەورەن
زەردەخەنە نەرمەکانی تۆ
کە دەبنە پەنجەرەیەک
بۆ کەشکە ڕازاوەکانی تەنیایی

٥
بەهەی بارانە ئەفسانەییەکانەوە
ڕوخساری تۆ
لەسەر قەد و گەڵای
درەختەکانەوە دەردەکەوە
یان بەهەی /
زەردەخەنەی تیشکە سەرمەدییەکانەوە
ڕەنگی چاوەکانی تۆ
تەکەڵە بە سەبەرکان دەبە
بەیێ من لە منداڵییەوە
بە درەخت و سەبەر / ئارام دەبمەوە

٦
لەنێو خەیاڵە کوشندەکان / غوربەت
لەنێو غوربەتدا .. خەیاڵە کوشندەکان هەستپەدەکرێن
لەنێو عەشقە قووڵەکان / مردن
لەنێو مردندا .. عەشقە قووڵەکان دووبارە دەبنەوە
لەنێو چاوە سووزەکان / پەرتبوون
لەنێو پەرتبووندا .. چاوە سووزەکان وندەبن

٧

من لە نەو تەنیا ییدا / ئاگر
لەنەو ئاگردا / دەریا
لە نەو دەریادا / ەەشەبا
لە نەو ەەشەبادا / خاک
لەنەو خاک دا / ەەگەکی چە و تەکئاەاوم
خوداوەندیش ناوی ناوم / ەەگی شیعر

٨

چ کارەساتەکی خەفەتبارە
ئەوانەی خەشیان دەوەی
دەیانەوەت عەشقت لەگەەدا بکەن و
لەگەە تەدا بژین
وا هەستبکەی / ئەوانە دەمەکە مردوون

٩

تەمەنی منداەی من
بەهەشتەک بوو
لەنەو دەزەخەکی تاریکدا
هەرجارەک
لاپەەکانی ئەوەەژانەم هەەدەدەمەوە
برینەکانم قووەترو
خەونەکانیشم بەرین و بەرینتر دەبنەوە ..!

١٠

سەز / ەەژنەبارانی عەشقە
عەشقیش بە بە سەز
گەەینەوەی
هەستە ئیرەسییەکانە و هیچی تر

١١

لەنەو خەونە سپییەکانم
چاوە ەەشە قەترانییەکانی تە
دەبریسکەنەوە و ەووناکیم پە دەبەخشن
لەنەو شیعرە ئیرەسییەکانیشم
سەبەری تە
وەک چارەگەیەکی گوەگوەی
بەدوامەوە دەخشە

هێز بە جەستەی شکەت و
ئارامیش بە ڕەحم دەبەخشێ

١٢

دوای مردنم
گوێ مەهێنن بە سەر مەزارم
تا ئەوکاتەی لە ژیان دام
تەنها زەردەخەنەکانتانم
پێ ببەخشن و هیچیتر …!

١٣
لە تەنیشت منەوە
ژنێکیان بەردباران کرد
کە دەڕکەی لە لەدان کەوت
ئاوێنەیەکی بچکۆلانیان
لە جانتاکەی دەرهێنا
بە قەڵەمە سوورەکەی لێوی
بە وردی
لەسەری نووسیبوو
(ژیان جوانترە لە مردن …!)

١٤
تەنیا شیعر
من وەک ئەوەی هەم
دەمخوێنەتەوە
بەیە لەنەو ماڵی مردن
هەمووجارێک
ژیانم پێدەخشێتەوە

١٥
ئێستا نا
س ا ڵ ک ی ت ر
تەنها و تەنها
یەک ساڵیتر
بە مردنی خەم بە
یان خەکوشتن
من بەباک دەبم لە مردن …!

ئەدەب و ئایـــــدیۆلۆژیا – 2- … ناوە حەسەن

بەشی دووەم

ئایدیۆلۆژیا و بوون

مرۆڤ بوونەوەرێکی کۆمەڵایەتییە و لەنێو کۆمەڵدا لەگەڵ کەسایەتیر ژیان بەسەر دەبات ، کێشە و ململانێکانیش هەر لەرەوە سەرچاوە دەگرن ، تەنانەت مرۆڤ بە ئەوەی هەست بەبوونی خۆی بکات و یان لە هەوەی سەماندنی بوونی خۆی دابێت ، وا پێویست دەکات لە نێو ژیان و لەنێو کۆمەڵدا بێت ، لەگەڵ ئەویتردا بێت و لە کێشە و گرفتەکان بەشداری بکات ، ئەمەش بنەمایەکە لە داکێکیکردن لە بوونێکی ئازاد و ژیانێکی تەندروست هەروەک لە کتێبی (ئەنتەلەجی بنەڕەتی و بوونی مرۆڤ) دا کە لە نووسینی (د. محەمەد کەمال)دا هاتووە ، (بوون لەگەڵ کەسانی دیکەدا پێشمەرجی ئەنتەلەجییە ، بە بوونی مرۆڤ کە دەمانگەیەنێتە سنووری ئەودیو گومانکارییەوە ، ەەتی ئەو کێشەیە دەکاتەوە کە بوونی کەسانی دیکە لەسەر ئەم زەمینە ئەپسمەلەجییەکە دەکاتە گرفتێکی فەلسەفی دژوار) .

نووسەریش وەک هەر کەسێکی دی لەنێو ئەم هاوکێشەیەی ژیاندا کاریگەری و بوونی هەیە ، لە ەەگای ئەدەبەکەی هەوەدەدات مانایەک بەبوونی ببەخشێت . چونکە بە پێی فەلسەفەی بوونگەرایی (مرۆڤکان یان بوون بە ناتەواوی هاتتە بوون ، دەبێت مرۆڤکان لەنێو ژیاندا لە هەوەی تەواوکردنی بوونی خۆیان دابن ..) نووسەرکان ، نووسین و داهێنانکانییان وەک پەژەیەکە بە تەواوکردنی بوونییان ، لای (نەچە)ی فەیلەسووف (بە ئەوەی ببی بە کەسێکی داهێنەر ، بە ئەوەی ببی بە خێت ، دەبە هەموو شتە میراتییەکان تووە هەبدەی ، خێت بەهاو نەریت و ەەفتار بەخێت دابتاشی ..) یان نەچە لە نێو فەلسەفەکەی خەیدا ، هەمیشە تەرکیزی کردەتە سەر بەدیهاتنی مرۆڤی باڵا .. لای نەچە مرۆڤی باڵا ئەو کەسەیە ، کە خاوەن ئەو هەزە بیت کە خۆی بێت و ئەویتر نەبێت ..! هەر بەیە بە نەچەیان گوتووە (

فەیلەسوفی هەز) چونکە لەلای ئەو / مرۆڤ ئەوکاتانە دەگاتە پایەی ئەو هەزە ، کە وەک مرۆڤێکی یاخی هەموو بەهاکانی بەی داتاشراوە فەدداتە پشتەوە ، چونکە لەگەڵ هەر جووڵەیەکی یاخیبووندا جەرەک لە ئاگایی و وشیاری سەرهەڵدەدا.

بەتایبەت بە نووسەر ، بەها مرۆییەکان لەسەرووی هەموو بەهاکانن ، ئەدەبیش لە ریگەی ئیشکردن لەسەر ئەم بەها مرۆییانە مانا بنەڕەتییەکەی بەدەستدەهێنە . (هەز و بوونێکی باڵا) بنەمایەک بووە نەچە ئیشی لەسەر کردووە ، پێیوابووە کەسی (لاواز و بەهێز) زەلیلانە دەژی و ناتوانە مانایەک بەبوونی خۆی بدات ، نووسەرانیش گەر بەهێز نەبن و خودان بوونێکی باڵا نەبن ناتوانن داهێنان بکەن ، چونکە کەسی لاواز قسەی ئەوانیتر دەکاتەوە ..! لەلای بوونگەراکانیش مرۆڤی باڵا و خاوەن هەز ، ئەوکەسانەن ڕێگەنادەن کەسانیتر بوونییان داگیر بکەن ، هەروەک (د. محەمەد کەمال) لە کتێبی (نیشتیمانی فەلسەفە) دا باسدەکات و دەڵێت ،(ڕەسەنی و نارەسەنی پێوەندی بە خەشگوزەرانییەوە نییە ، مرۆڤی ڕەسەن شەوازی بوونێکی سەربەستی هەیە و ڕێگەی بە ئەوان نەداوە بوونی داگیر بکەن یان ببن بە دەزێخ بە ئەو ..) دیارە لەردا دەزێخ بەو مانایە دێت ، کە کەسانیتر بوونت داگیر بکەن و سەربەستیت لە زەوت بکەن ، ئەگەر ئەدەب و نووسین پەژەیەک بێت بە مانا بەخشین بە بوون یان تەواوبوونی بوون .

وا پێویست دەکات ، نووسەر خودان ئەو هەزە بێت بوونی خۆی بپارێزێت و ڕێگە نەدات ، هیچ کەسێک یان لایەنێک و هەزێکی دەرەکی بوونی داگیر بکەن ، وا پێویست دەکات ، لەنەو نووسینەکانیدا ، خۆی بێت و حەز و ئارەزووکانی خۆی بیجووڵێنێت ، نەک هیچ هەزێکی دەرەوەی خۆی . چونکە ئەوانەی دەستەمەی هەزێکی دەرەکی دەبن جا ئەو هەزە دەسەڵات یان کەلتوور یان ئایین یان هەر ئایدیەلۆژیایەکی دیاریکراو بێت ، ئەوا ئەو کەسە لە ئاست ڕووداوە گرینگ و چارەنووسسازەکانی ژیانی بە دەسەڵاتە و ئەوەی ڕووداوات بەسەریدا دەسەپێنن و ئەویش کەسێکی ملکەچ و دەستەمە دەبە ..! نووسەرە ملکەچ و دەستەمەکانیش ، قسەی نەو نووسینەکانیان قسەی خۆیان نین چونکە ، لە بنەڕەتدا هەزێکی دەرەکی دەیانجووڵێنن . هەموو ئەو نووسەرانەی خاوەن بوونی خۆیان نین کەسانی نامەن ، لە هەمانکات ڕەشبینن ، چونکە کەسانی (نامە و ڕەشبین) ئەو کەسانەن / کە خاوەنی دەسەڵاتی خۆیان نین و ناتوانن مانایەک بەبوونی خۆیان ببەخشن . هەزە دەرەکییەکان بە تایبەت ئایدیەلۆژیا ، یان باوەڕییتر ، (

بەگومان مرۆڤ لە هەبژاردنی بەوا ئازادە ، بەڵام کاتێک دەبێ بە بەواکەر سەربەستییەکەی لەناودەچێت ..!) .

ئایدیۆلۆژیا وەک هێزێک لە سەرووی دەسەڵاتەکانی مرۆڤ خۆی بەسەر مرۆڤ و بەسەر بیرکردنەوە و بەسەر بوونی مرۆڤەکان دەسەپێنێت ، هەموو نووسەرە ئایدیۆلۆژیستەکان لە بنەڕەتدا کەسی نامە و ڕەشبینن ، چونکە لەنێو نووسین و بیرکردنەوەکانییان ، لە چوارچێوەیەکی دیاریکراوداید و ناتوانن لەو بازنەیە دەرچن کە ، بەرنامە و ئایدیۆلۆژییەکەیان بەیانی دیاریکردووە ، نووسەرانی ئایدیۆلۆژیست ئەو نووسەرانەن ، خاوەن بوونێکی لاواز و ناەسەنن ، لە نێو ژیان و نووسینەکانییان ناتوانن داهێنانی گەورە بکەن ، چونکە / کەسایەتییەک یان بوونێکی لاواز و دەستەمۆیان هەیە و لە چاوی کەسانیترەوە دەوانێ ژیان و بە مەشکی ئەوانیتر بیر دەکەنەوە ..! (دەبن بە کۆپییەک لەوان و خەسڵەت و تایبەتمەندی خۆیان لەدەست دەدەن ..!) دەبێ ئەوەش بزانین لاساییکردنەوە ئەوەیە کە پەنابردنە بەر ستایل و فۆرم و زمانی کەسانیترەوە ، خۆفەکردنی توانا و دەسەڵاتەکانی خودی خۆتە ، کاتێک خاوەنی بوونی خۆت نەبووی واتە ، ناەسەنی تواناکانی مرۆڤ کەمدەکاتەوە و کارتێکردنی نالەباری لەسەر تێگەیشتن و توانای بیرکردنەوە و مەعریفەی کەسەکان دەبێت ، ئەمجارە نووسەرانە نووسەری نامەن و تایبەتمەندیەکانی خۆیان شەواندووە بەتایبەت / سەربەستی و ئازادی خۆیان لەدەست داوە ، مرۆڤی نامە و ڕەشبینیش بەدوای دەزینەوەی ڕاستییەکان ناگەڕێن چونکە / چاوەڕێی کەسانیترن کە ڕاستییان پێ نیشان بدەن ..! وا پێویست دەکات ئەو ڕاستییەشمان لەبەرچاو بێت ، جا چ نووسەر بیت یان کەسی ئاسایی ، لە نێو ژیان یان لەنێو نووسین و ئەدەب ، (ئازادی بەمانای بوونی مرۆڤ دێت) هەرکاتێک / مرۆڤ ڕێگە بدات کەسانیتر یان هێزە دەرکییەکان / ئازادی و بوونی داگیر بکەن ئەوا ، ئەو کەسە کەسێکە بە ژیانی کۆیلایەتی ڕازییە واتە ، بە خواستی خۆی ژیانی کۆیلایەتی هەبژاردووە چونکە ، ڕێگەی بەوداوە لەنێو کەمەدا بخریتە پەراوێزەوە و لە نێو بازنەکانی ئایدیۆلۆژیا و کەلتوورەکان بەها و نەریتێک بەسەریدا سەپێندراوە ، ئەم بەسەر سەپاندن و دەستەمۆکردنەش هەکارەکە بە دەستبەسەراگرتنی ئازادی و ڕەسەنێتی بوونی ئەوتاکە ، ئەمە پەمانوایە / ئایدیۆلۆژیا لەبەرامبەر داگیرکردنی ئازادی بوونی کەسەکان ، ئەو ڕۆڵە نەگێتیفە دەگێڕێ ، بەبەوای نەچێش (مەترسیدارترین وهەمی زاتی و گەورەترین خورافەی بە ماوەیی کە لەگەڵ واقیعدا تێکبگیرە و لەگەڵ بابەتیبووندا پێکدا بپژێت ئەوە (ئایینە) ..) ، لەلای نەچێ (

ئایین) یەکێک لە سەرچاوەکانی کزێبوون و لاوازکردنی مرۆڤ ، ئەو لاوازییەی کە وا لە مرۆڤ دەکات تەسلیم بە وەهمێک بێت و ڕاستییە بابەتییەکان بە ژیان و بوون ونبکات ، دیارە ئەوانەی بوونی مرۆڤ داگیردەکەن ، چ لە ڕێگەی دەسەڵات بێت یان ئایین یان ئایدیۆلۆژیایەکی دیاریکراوەوە (هەر مرۆڤێکان خەیانن دەیانەوێت بەیار لەسەر پێژەکانی بوونی ئەوانیتر بدەن ، دەیانەوێت ئەوانیتر وەک ئەو بیر بکەنەوە و شوێن باوەڕ و بڕوا کانییان بکەون ، خاوەنی هەڵبژاردەی خەیان نەبن ..!) .

هەوڵی نووسەر لەنێو نووسین و ئەدەبەکەی ، کۆششێکی بەردەوام و داهێنرانەیە بە گەیشتن بە دامەزراندنی پێژەکان بە تایبەت پێژەی مانا بەخشین بەبوونی خۆی ، هەروەها نووسەر لەنێو (نووسین و کتێبەکانی نەمری بە بیرکردنەوەکانی خۆی دەدات) ، چونکە ئەدەب / جۆرێکە لە ئیشکردن بە ئاراستەی (نەبوون بەرەو بوون) بەڵام (ئایین و ئایدیۆلۆژیاکان و هێز و بڕوا دەرکییەکان) جۆرە ئیشکردنێکە بە ئاراستەی (بوون بەرەو نەبوون) ڕێک بە پێچەوانەی ئەدەب و نووسین . چونکە ئایین و هەموو ئایدیۆلۆژیاکان لە پێناو ئامانجێکی دیاریکراودا سەروەری و بڕوای پیرۆز بە مردن دەبەخشن . ئەدەب و ئایدیۆلۆژیا لەبەرامبەر چەمکی مردن ، لەگەڵ یەکتریدا ناتەبا و دژ دەنەوە ، چونکە لەنێو ئەدەب و ژیاندا ، بوون لەگەڵ ئەوانیتر مانایەکی هەیە بەڵام ، لەنێو ئایدیۆلۆژیاکاندا ، مردن لە پێناو ئامانجە دیاریکراوەکان سەروەرییەکە و مانا و مانەویەکی ئەبەدی هەیە ، بە تایبەت بە لێکدانەوەی ئایینەکان / مانەوەی ئەبەدیی لەدوای مردنەویە ، بەڵام لە بنەڕەتدا ، مردن کۆتایی بە هەموو پێژەکانی بوون دەهێنێت و داهاتوو دەکژێت ، واتە (مردن دوا پێژەی بوونە ..!) مرۆڤ کاتێک دەمرێت لەنێو ئیستا و داهاتوو نامێنێت ، دەبێت بەشێک لە ڕابردوو ، بەیە لەنێو ئەدەبدا بڕوا سەروەری مرۆڤ لەوەدایە بمێنێتەوە بۆی (ژیانیش هەمیشە لە مردن جوانترە ..!) ، واتە لەپێناو ژیاندا بۆی نەک مردن ، چونکە مرۆڤ تا بۆی دەتوانێت داهێنان بکات ، دەتوانێ ژیان بگێڕێت و سەروەری و بڕوا بەبوونی خۆی ببەخشێت ، مرۆڤ تا مردن بوونێکی نیگەرانە و لەسەر ئەگەرەکان ئیشدەکات ، هەڵبژاردنی ئەگەرەکانیش ئاراستە وەرگرتنێکە بە بەردەوامبوون بەرەو ئایندە ، بە تایبەت ئەو مرۆڤانەی خاوەن بوونی خەیانن واتە لەژێر ئایدیۆلۆژیا و کاریگەرە دەرکییەکان نین ، دەتوانن ئەگەرەک هەڵبژێرن و بیکەن بە بنەمایەک بە پێژەکانیان ، لەدواجار ئاکامەکەش بەدەستبهێنن .

ئەو نووسەرە دەستەمۆیانەی ، ئەوانەی ڕەگەیان بە کەسانیتر داوە بوونیان داگیر بکەن لە ئەگەرەکان ئادەکەن و تەنانەت ، واز لە پەژەی تەواوکردنی بوونی خەشیان دەهێنن . ئایدیۆلۆژیاکان ، هەموو ئەدەبەک و فەلسەفەیەک و بیرکردنەوەیەکی دەرەوەی بازنەی بیرکردنەوەکانی خەیان ڕەتدەکەنەوە و بەبەها سەیریان دەکەن ، بە نموونە (سارتەر)یان بە سیخوەی ئیسرائیل و (جەرج لەکاش)یان بە سیخوەی ئەمریکا و (هایدگەر)یان بە لایەنگر لە فاشیەکان ناودەنا ، یان فەلسەفەی بوونگەرایان بە فەلسەفەیەکی ڕەشبین و بەبنەما دادەنا ، چونکە / ئایین و ئایدیۆلۆژیاکان ئیش لەسەر بە ڕەبەتکردنی مرۆڤ دەکەن ، هەروەها ئایدیۆلۆژیاکان هەریەکە و پەویستییان بە حزبەکە ، حزبیش وەک سەرچاوەی هێز ، هێزەک لەسەرووی دەسەڵات و هێزی مرۆڤکانەوە بێت ، کەسانەکیش لەسەرووی هەرەمی ئەم هێزەوە بە ناوی (خودا ، سەرەک ، پەشەوا) دەبێت قسەکانییان بگوترێتەوە و فەرمانەکانییان جێبەجێبکرێن ، ئیتر بە پێی فەلسەفەی ئەم میکانیزمە چ بەهایەک و ڕەسنایەتییەک بە بوونی کەسەکان و نووسەرەکان دەمێنێتەوە ، داهێنان جگە لەلاسایی کردنەوەو دووبارەکردنەوەی قسەی کەسانیتر چ مانایەکی دەبێت ؟ بە دیوەکیتر ، هەموو ئایدیۆلۆژیاکان ، چ ئایینی یان مارکسیسیستی یان ناسیۆنالیستیی ، کاتێک بە دەسەڵات دەگەن و دەوڵەتی خەیان پێکدەهێنن ، جا دەوڵەتەکە ئیسلامی یان نەتەوەیی یان کۆمۆنیستی بێت ، بەمانای داگیرکردنی بوونی کەسانێک لەلایەن کەسانیترەوە دێت ، چونکە بەبەوای (لینین) ، (پێکهێنانی دەوڵەت بەمانای سەپاندنی دەسەڵاتی چینێک بەسەر چینێکی ترەوە دێت ..!) بەمانای لە هەموو کۆمەڵەک و دەسەڵاتێکدا ، مرۆڤکان بە دوو فەرم ژیان بەسەر دەبەن ،

یەکەم / بەواکردنە بە بوون و سەربەستی یەکتری و ڕەزگرتنە لە مافی یەکدی .
دووەم / داگیرکردنی بوون و سەربەستی یەکدی .. !)
بە بەروای ئەمەش ئەدەب لەسەر فەرمی یەکەم ئیشدەکات و ئایدیۆلۆژیاکانیش لەسەر فەرمی دووەم ..! کەواتە لەهەموو بارەکاندا ، ئایدیۆلۆژیاکان چ لە چوارچێوەی ئیشکردنییان بە گەیشتن بە دەسەڵاتەکانییان و چ لە کاتی گەیشتن و پێکهێنانی دەوڵەتەکانییان ، لەسەر ئەوە ئیشدەکەن کە کەسەکان / دەستەمە بکەن و بوون و ئازادییان داگیر بکەن . بەڵام بە پێچەوانەی ئایدیۆلۆژیاکان ، ئەدەب ئامانجی جوانکردنی ژیان و ڕیگەدانی مرۆڤ کە / لەنەو نووسینەکان مومارەسەی ئازادی خەی بکات و لە ڕەگەی

داهێنانەکانی ، لە هەوڵی سەماندنی بوونی خۆیان بن و خاوەنی بوونی خۆیان بن ، واتە جووڵەکانییان لەژێر کاریگەری حەز و ئارەزوو و خۆنەکانییان ئاراستە وەربگرن . چونکە تا مرۆڤەکان ئازاد و سەربەست نەبن و خاوەن بوونی خۆیان نەبن ، هەز و توانای زاڵبوونیان بەسەر حەز و ئارەزووەکانیاندا نابێت و دەبن بە دەستەمە و کۆیلەی ئەوانیتر .

ئایدیەلەژیا و گوتاری ئەدەبی

ئەدەب ئەو شوێنەیە کە نووسەر تیایدا خۆی دەنووسێتەوە و گوزارشت لە خۆیان و بیرکردنەوە و ئارەزووەکانی دەکات . یان بوخچەی خەم و خەون و هەست و حەزەکانی خۆی تیا دەکاتەوە . بینینەکانی خۆی بە ناوەوەی خۆی و بە دەرەوەی خۆی دەنووسێتەوە ، نووسین پردەکە لەنێوان خودی نووسەر بە دنیای دەرەوە ، لەهەماهەنگی / زمان دەبێتە ئاوێنەیەک بە بینینی دیوە شاراوەکانی نووسەر ، چ لەباری دەروونی یان بیرکردنەوەکانی ، دواجار لەنێو هەر نووسینێکدا / قسەی جەراوجەر و گەشەنیگا و وێنەی جەراوجەر دەبیستین و دەبینین . بەو مانایەی هەموو دەقێکی ئەدەبی گوتارێکی ئەدەبی لەخۆیدا گرتووە . گوتاری ئەدەبیش بەشێوەیەکی گشتی / خوێنەرەوە بە دەوری مرۆڤ و بەها مرۆییەکان ، گوزارشتە لە چەمکەکانی عەشق و خۆشەویستی و ئارامی و پێکەوە ژیان . هەوڵدانە بە گەشکردنەوەی چرا خامۆشەکان و ڕووناک پەشاندانی کەسانە تاریکەکان . دواجار هەموو دیوە شاراوەکانی گوتاری ئەدەبی ، بە ڕەشبینی و گەشبینییەکانیەوە ، بە تاریکی ڕووناکییەکانیەوە ، بە نائومێدی و ئومێدەکانییەوە هەمووی لە پنتێک یەکدەگرنەوە ئەویش ، بەرز و پیرۆز ڕاگرتنی بوونی مرۆڤ یان بە جوانکردن و سەوزڕاگرتنی باخچەکانی ژیانە .

لەنێو دەقە ناوازەکانی نووسەرە گەورەکاندا ، ئەو ڕاستییەی گوتاری ئەدەبی دەبینین و وەک مانگ دەدرەوشێنەوە . ئەگەر سەیرکەین ، ڕەماننووسێکی وەک (کاولە پەلە) لەنێو زەربەی ڕەماندەکانی بە تایبەت ، (کیمیاگەر و یازدە خولەک و زاهید ..) دەبینن ، ئیش لە سەر هەڵەکی ڕاست دەکات ئەویش ، (هەشیارکردنەوە و هاندانی مرۆڤەکانە بە گەیشتنییان بە خەون و ئومێدە گەورەکانیان) واتە بە مرۆڤ دەڵێت (دەست بە ژیانەوە بگرە و لە هەوڵەکانت بەردەوامبە ، دواجار بە ئومێد و خۆنەکانت دەگەی ..!) ، چونکە مرۆڤ بوونەوەرێکی وشیارە ، نابێت لە ژیان کەبدات و دەرگاو پەنجەرەکان بە ڕووی ئومێدەکانی دابخات ، یان گەورە نووسەرێکی وەک (ئەکتاڤیەپاز) لە چاوپێکەوتنێک ، لە بەرامبەر جەنگ و بیرکردنەوە

و هەستی ئەم مرۆڤە ، بە خۆشویستی و بەرزەاگرتنی بوون و سەروەری مرۆڤ بە دوژمنەکانیشییەوە ، لەی دەپرسن .

ئایا ئەمە کاری لە تواناکانت کرد لە قەلەبوونەوە لە دوژمنەکانت . ئەویش لە وەامدا دەەت (بەەە من دەستمکرد بە بیرکردنەوە لەوەی کە ەەنگە ئەم جەنگە شتکی قەزەوەن بەت بەەام ، بە دەنیاییەوە نەمدەتوانی ئەوە بەکەسانیتر بەەم ەەنگە وایان لەکبدایەتەوە من ناپاکم ، کە من لەو کاتەدا ئەوە تەنەدەگەیشتم ، دواتر لەوە تەگەیشتم لەوەی کە برایەتی ەاستەقینە ئەویە کە دەبەت / ئەو ەاستییە قەبوە بکەین کە دوژمنەکەشت مرۆڤە ..! ئەمە مانای ئەوە ناگەیەنەت ، ببیتە هاوەەی دوژمنەکەت .

نەخەر ، بەەام بە جیاوازییەکانەوە ەەی تەدەچە پەکەوە بژین .. !) بەمانای ئەوانیتر و بە دوژمنەکانیشتەوە وەک مرۆڤ چاو لەبکەی ، ناوەەکی ئەم قسەیە ، پەیامەکی مرۆڤدەستی و خۆشویستییەکی گەورەیە بە ئاشتەوایی و بە پەکەوە ژیان . یان لەنەو دەڤە شیعرییەکانی (شەرکە بەکەس) بە تایبەت ، لە قەسیدەی (گەەستانی چراکان) ، کە هاوارەکە بە ەووی ژیاندا ، لە سەر جەستەی مردن ئایکەنەکانی ترس یان مانەوە و ئازادی دەنووستەوە …! بە دیوەکیتر ، لە پەیوەند بە ئەدەب و ئایدیەلەژیا ، کە بابەتی سەرەکی ئەمەیە ، هەموو ئایدیەلەژیستەکان ، بە ەەنگ و مەیلە جەراوجەرەکانەوە ، لە هەموو هەلومەرجەک و قەناغەکاندا ، هەوییانداوە مەوداکانی ئەدەب و ەەوتی مەژوویی و واقیعیەتە کەمەایەتییەکان لە یەکتری نزیکبکەنەوە ، بەمانای / پەیوەندی و پەیوەستبوونی ئەدەب بە ئایدیەلەژیا و ململانەیکان تەختر بکەنەوە ، (ماركس و ئەنجلس) لە کتەبی (ئایدیەلەژی ئەلمانی) و لە زەر شونیتر ، ئەویان دووپاتکردەتەوە کە (هەر دەسەاتەک و لایەنەک کە خاوەنی ئامرازەکانی بەرهەمهەنان بن لە هەمانکات ، خاوەنی ئامرازەکانی فکریش دەبن ..) هەروەها (لیەن ترەسکی)ش لەسەر ەەشنایی بنەماکانی ئەم بیرکردنەویە لە کتەبی (ئەدەب و شەەش) ، گرینگی بە بەهای ئایدیەلەژیا و شەەش دەدات لە کاری ئەدەبی و هونەریدا ، ئەو پەیوایە ، مرۆڤ لە کەمەەی سەرەتاییەوە ، لەوکاتەوەی ئامرازەکانی بەرهەمهەنان لە گشتییەوە گەەاوە بە تاک لەوەوە ، چەوساندنەوەی مرۆڤ لەلایەک مرۆڤکان دەستی پەکردووە و خاوندارەتی تایبەت و چینە جیاوازەکان دروستبوون ، بەیە لە ئەدەب و شەەش دا دەەە ، (لەهەر قوناغەکی مەژوویی ، هەر لە کەیلایەتی و دەرەبەگایەتی و سەرمایەدارییەوە ، خواپەداوەکان و دەسەاتداران

خاوەن ئەدەب و ڕەشنبیری خەیان بوون ، ئەدەب و ڕەشنبیریەک بەرگری لە مانەوە و دەسەڵاتی ئەوان بکات ، بەیە پڕۆلیتاریاش دەبە خاوەن ئەدەب و ڕەشنبیری خەی بێت .) دیسانەوە لەسەرتا و بەشی یەکەمی ئەم کتێبەدا دەڵێ ،(شەشی بەلشەفیک لە ئەکتۆبەری ساڵی ١٩١٧ دا ، نەبووە هەی ڕووخاندنی دەسەڵاتی حکومەتی (کیرینسکی) بە تەنیا بەڵکو ، بووە هەی ڕووخاندنی هەموو سیستەمە کۆمەڵایەتییەکەی کە لەسەر بنەمای خاوەندارێتی تایبەت بنیادنرابوو ، بە ڕەشنبیری و ئەدەبەکەشیەوە ، بەتایبەت ڕووخانی ئەدەبی بەر لە شەش …) لەم تەوانینانەی ترتسکی بە ئاشکرا وابەستەبوونی ئەدەب و ڕەشنبیریی بە شەش و چینەکان و دەسەڵاتەکان دەبیندرێ و هاوکات ، بەشداری کردنی ئەدەبە لە ململانێیە ئابووری و کۆمەڵایەتییەکاندا .

دوای سەرکەوتنی شەشی ئەکتۆبەر و بیروڕاکانی بیرمەندانی ئەم ڕەوتە بە تایبەت (لینین و ترتسکی) ، زۆرێک لە فەیلەسوفەکان و نووسەرەکان و قوتابخانە ئەدەبییەکان ، کەوتنە ژێرکاریگەری بیری سۆشیالیستی بیرمەندەکانییەوە ، یەکێک لەوانە سوریالیستەکان ، ئەوەتا لە کتێبی (چەمکە دەروونییەکان و دەقی ئەدەبی) دا هاتووە ، (لە ساڵی ١٩٣٨ کاتێک ترتسکی لە مەکسیک دەبێت (ئەندرێ بریتۆن) سەردانی دەکات و لەویدا لەگەڵ ئەو بە ئیمزای (دیاگۆ ڕیڤێرا) مانیفەستێک بە هاوبەشی دەنووسنەوە بەناوی (بەرەو هونەری شەشگەی) لە ڕوانگەی کۆمۆنیستییەوە بنەماکانی هونەری شەشگەی دادەڕژێن ، لەم مانیفەستە هەوەدەن بەووونی ئەوە بەرچاو بخەن کەوا ، لە دنیای پڕ کێشمەکێشی سەرمایەداریدا سروشتی حەز و ئارزووەکانی ناوەوەی تاکی هونەرمەند ، ناکۆکە لەگەڵ سروشتی دەرەوەی واقیعی خود ..!) ، ترتسکی لە بەشێکیتری کتێبی (ئەدەب و شەش) دا ، باس لە گۆڕە شاعیری سومبولیستی ڕووسی (ئەلیکساندەر بلۆک) دەکات و ڕەخنە لە فەم و زمان و ستایلی ئەم شاعیرە دەگرێت ، لەوەی کە / بەشداری شەشی نەکردووە و بە توندی لەژیر کاریگەری تەسەوف دایە ، بە شاعیرێکی ڕەمزی و لیریکی و ڕەمانتیکی ناوی دەبات و پێی وایە ئەدەبەکەی ئەلیکساندەر بلۆک لەدەرەوەی ژیاندایە …! دیارە ئەوە بەر لەهەرشتێک تەنگەیشتنە بە ئەدەب و شیعر و بەهاکانی زمان ، دواجاریش بەبەهاکردنی نوخوازییە لە ئەدەب و شیعردا .

ئەمە لەو ڕوانگەیەوە ڕەخنە لە ترتسکی و ئایدیەلەژیستەکان دەگرین کە ، لە ئەدەبدا گرینگیەکی ئەوتە بە زمان و ستایل و جوانی نادەن ، تەنها لایەنی ئایدیەلەژی و شەشیان بە گرینگە ، وەک ئەوەی ئەدەب

و هونەر ئەرگانێکی حزبی بن ، بەیە وەک هەکارەک بەکاریان دەهێنن بەڵام ، پیویستە ئەدەب لەنێو کایە و ڕووبەڕە مرۆییەکەی خۆی بمێنێتەوە و سەربەخۆیی و بەهاکانی خۆی لە دەست نەدات . بە دیوێکیتر ، ئایدیۆلۆژیا هەوڵی شواندنی گوتاری ئەدەبی دەدات ، چونکە گوتاری ئایدیۆلۆژی بە پەچەوانەی ئەدەب لەنێو خۆیدا هەڵگری (ترس و تۆقاندن و جەنگ و ویرانکردن)ە ، هەموو ئایدیۆلۆژیاکان لە هەوڵی بەدیهێنانی گەڵانن لە کەمەدا بە ئاراستەی بەرنامە و ئامانجە دیاریکراوەکەی خۆیان . لەم ڕێگەیەوە پەنایان بە ململانێ و شەڕ و جەنگ و خوێن بردووە . ئایینەکان بە بەاوبوونەوەی ئایین و بیربەواکەیان و سایەکردن بەسەر تەواوی کەمەدا ، دەستییان گرتووە بە چیەکە خورافی و وەهمییەکانەوە ، بە دروستکردنی (بەهەشت و دەزەخەک) لەو دنیا و بەخشینی هەموو دەسەاتەک بە خودا .

بەڵام ، دەسەاتەکی ترسناک و تۆقێنەر ، بەو مانایەی هەر بەواکارەک کە پیامەکانی خودا جەجەە نەکات ئیتر ، لەودنیا بە ئاگری دەزەخ دەسووتێت ، کتێبە ئاسمانییەکان پێن لەم گوتارە ترسناکانە ، کە یەکەکن لە سەرچاوە بنەەتییەکان کە ترس و توندوتیژی بەرهەمدەهێنن ، د. محەمەد کەمال لە کتێبی (نیشتیمانی فەلسەفەدا) باس لە ترسی مندالی خۆی دەکات ، لە (ئایین و خودا) دا دەە (من لە مندالییەوە گوەم لە سزادانی نەو گەە و دەزەخ دەگرت و ترسەکی گەورە لە خوا کەوتە نەو دەمەوە . وەکو مندالەک لە خوا دەترسام و نەمدەتوانی ، وەکو هەزەکی میهرەبان و پە بەزەیی بیناسم .) لە شوێنەکیتری هەمان کتێب دەەت ،(من خوام لە ەەگەی ئایینەکانەوە دەناسی و لەی دەترسام ، لە مندالییەوە کەشەی خوا بە من کەشەیەکی گەورە بوو . بەردەوام وەک دەسەاتەکی هەەشەکەر دەهاتە پەشچاوم .) ، لە مەژووی مرۆقایەتیدا کەمنین شەو ململانێی / نەوان خەلەکان و ئایینەکان و نەتەوەکان و چینەکان ، مەژووی مرۆقایەتی هەمیشە ەووباری خوێنی پیا ەەشتووە ، هەمیشە ململانەکان بە جەنگ و توندوتیژی و بە کوشتنی ئەویتر یەکلایی بەتەوە ،(ماركس و ئەنجلس) لە کتێبی (ئایدیۆلۆژی ئەلمانی) دا ، ەەخنە لە فەیلەسوفەکانی ئەو سەردەم و لە هیگلییە لاوەکان دەگرن و دەەن (لەوەوە کە بەگوەری خەیاەاتی (هیگلییە لاوەکان) پەیوەندی ئینسانەکان و سەرجەم کارەکانییان ، کەتوبەندەکان و ەەگرییەکانی ئەوان ، بەرهەمی هەستی ئەوانە ، هەربۆیە ئەوان مەنتقیانە ئەم حوکمە ئەخلاقییە دەخەنە بەردەم ئینسانەکان کە هەشیاری ئەستایان بە هەشیارییەکی ئینسانی ، ەەخنەگرانە یان خەیەتی بگەنەوە ، تا لەم ەەگایەوە ەەگرییەکانیان لابەرن ..) یان لە هەمان کتێب دەەن (ئەم

خواستی گۆیینی وشیاریی بەمانای خواستی لەکدانەوەیەکی جیاوازە لەو دنیایەی کە هەیە ، واتە بە رەسمی ناسینی ئەم دنیاییە لە ڕێگای لەکدانەوەی جیاوازەوە ...) ، بە کورتییەکەی ڕەخنەی ماركس و ئەنجلس لە هیگلییە لاوەکان ئەوەبوو / کە ئەوان لە دژی ئەم دنیا واقیعییەی کە هەیە ناجەنگن و دەیانەوێت لە ڕێگای تەفسیرکردن و لە ڕێگای پەرەدان بە وشیاری کەمەڕێگە گۆڕانگاری بەدەست بهێنن و بەربەست و ڕێگریەکان لە بەردەمیان لابەرن ، کە بەبەوای ئەوان ئەمجەرە هەوە و بیرکردنەوانەش بەرگریکردنە لەو سیستەمە کەمایەتی و ئابووریەی کە هەیە . بەیە مارکس پێیوایە / فەیلەسوفەکان هەر نابێت تەفسیری دنیا بکەن و بەکو دەبێت هەوڵی گۆینیشی بدەن .

بەلای مارکسیش گۆین دەبە لە ڕێگای شۆشی پڕۆلیتاریاوە بێت و سیستەم و دەسەڵاتی مەوجود لاببرە و لە جێگایدا سیستەمێکی نوە دابمەزرێت کە ، لەسەر بنەمای وەامدانەوە بە کەشی (کار و سەرمایە) و واتە لەسەر بنەمای خاوەندارێتی گشتیەوە سەرچاوە بگرێت . ئیدی ئەم شۆشە جینایەتییەش دواجار دەستبردنە بە جەنگ ، جەنگیش زەربەیکات ، جگە لە کاوەکاری و بەرهەمهێنانی ترس و توندوتیژی هیچ مانایەکیتری نییە و هیچ بەرهەمێکیتری نابێت . دواجاریش / کەشە و ململانە و جیاوازییەکانیش هەر لەشوێن خۆیان دەمێننەوە ، ئیتر بینیمان ، نە جەنگی نەوان تایفەکان و خێڵەکان و نەتەوەکان و چینەکان ، یان نە جەنگە جیهانییەکان ، هیچکام لەم جەنگانە نەیانتوانی خەشبەختی و ژیانێکی باشتر بە مرۆڤەکان بەرهەمبهێنن ، جگە لە ترس وەرانکردنی شارستانییەت و خوەقاندنی حەمامی خوێن و کوشتنی ژیان ، هیچیتری لێوە بەرهەم نەهات . لە ڕاستای بیرکردنەوە لە جەنگ و گاریگەرییە نەگەتیڤەکانی (ئەلبەرت ئەنیشتاین) لە ساڵی ١٩٣٢ دا ، نامەیەک بە(سیگمەند فرەید) دەنووسێت ، دواتر نامەکەی ئەنیشتاین و وەامەکەی فرەید لە کتێبێک چاپدەکرێ بە ناوی (پاڕێزەکانی جەنگ) ، پوختەی پرسیارەکەی ئەنیشتاین ئەوەیە (ئایا لە بەرامبەر کارەساتی شوومی شەڕدا ، ڕێگایەکی ڕزگاری هەیە بە مرۆڤایەتی ؟) هەرچەندە خەی زەر نائومێدە لە وەرگرتنەوەی وەامێکی ئیجابی بەڵام زەتر مەبەستیەتی لەوە تێبگات کەوا ، لەباری دەروونیەوە ، ئایا دەکرێت کار لە مرۆڤ بکرێت مەیلی بە جەنگ و وەرانکاری کەمبکرێتەوە..!؟ چونکە خەی تا ئاستێک لەوە گەیشت بوو کە ، مرۆڤ لەباری دەروونییەوە مەیلێکی بە جەنگ و ویرانکردن هەیە ، یان لەنەو نامەکەیدا دەڵێ / (هیچ شتێک ناتوانێت شەڕ لەناوبەرێت مەگەر ئەوەی مرۆڤەکان خۆیان نەڕێنن

بەرەکانی جەنگ ..!) ، (فرەید)یش بەدرێژی وەڵامی (ئەنیشتاین) دەداتەوە و لە سەر زەرەک بەگە و لایەنی جیاوازی نامەکە قسە دەکات ، فرەید لە وەڵامەکەی باسی جەنگ دەکات ، مێژووی جەنگ دەبەستەتەوە بە مێژووی دەسەڵات و سەرمایە ، کە پێیوایە ، دەسەڵات و سەرمایە ، شوێن بە هەر غەریزەو بیرکردنەوەیەکی ئینسانی چەق دەکەن . جەنگ و وێنکاری هەکارەکانییان هەرچییەک بن بەڵام ، بەدیوەکدا پێیوەندی بەباری دەروونی مرۆڤکانەوە هەیە چونکە ، بە شێوەیەکی گشتی مرۆڤ لەژێر پاڵنەری ئەم دوو غەریزەیە ئیش دەکات ئەوانیش ،

یەکەم / مەیلی عەشق و خۆشویستی ، کە پارێزگاری لە ژیان و لە نەفس و ئارەزووە ئیرەتیکەکان دەکات ، ئەم غەریزەیەی بە (ئیرەس) یان (عەشقی) ناوبردووە .

دووەم / ئەم غەریزانەی لەناوبردن و مردنیان دەوێت ، یان غەریزەی جەنگ و وەرانکردن ، دواتر بە(ساناتەس) یان بە غەریزەی (مەرگ) ناوی بردووە .
مێژووی ئەم دوو چەمکەش دەگەڕێتەوە بە ئەفسانەی یەنانی ، کە لەوەدا (ئیرەس خوای خۆشویستییە و کوڕی ئەفرەدیتەیە ، کە ئەمیش خوای بەزم و ئارەزووە زایەندییەکان بووە .. ساناتەسیش خودای مردنە ، لە نەوەی خداوەندەکانی شەو بووە) . فرەید لە ئاکامی لەکەینەوەی لە بارە ناکۆکەکانی پێیوەندییە ناتەندروستییەکانی نەوان مرۆڤکان ، ئەم دوو چەمکەی بەکارهێناوە ، هەرەها هەر یەکەک لەم غەریزانەش ناتوانن بە تەنیا و بە بە ئەویدی چاڵاکی بکات و هەریەکەیان تا ڕادەیەک هاوتەریب و لە هاوکێشەیەکی هاوسەنگدا دەبن ، چونکە لە بنەڕەتدا / مرۆڤ پەکهاتەیەکی ئاڵزە بە شێوەیەکی خەسەک زەرەک لە کار و ڕەفتارەکانی لە ژێر کاریگەری ئەم دوو غەریزەیە دەبێت ، واتە غەریزەی (عەشق و وەرانگردن یان ژیان و مەرگ) . فرەید لە ئاکامی توێژینەوەکانی گەیشتە ئەو ئاکامەی / غەریزەی جەنگ و وەرانکردن غەریزەیەکە لە ناخی هەر بوونەوەرەکی زیندوو ئیش دەکات ، تا ئاستی وەرانکردن و گەیاندنی بە توخمەکی بەگیان ، مرۆڤ کاتەک پەنا بە کوشتنی ئەویتر دەبات ، ئەگەر ئەم کرداری کوشتنە هەر هەکار و ئامانجەکی لە پشت بێت بەڵام ، بەدیوەکیتر / هەوەدانەکە بە تەربونی غەریزەکانی خودی مرۆڤ خۆی .

مەیلی جەنگ و شەڵانگەزی یان غەریزەی مەرگ ، (کاتەک دەبەتە غەریزەیەکی وەرانکەر کە بەیارمەتی ئەندامەکی تایبەت لە بەرامبەر شتەکی دەرەکیدا کەکی لەوەردەگیرێت) بە مانای / ئەم غەریزەی مردنە کاتەک مەترسیدار و ترسناکە ئەوکاتەی دەگوازرێتە دەرەوە بە

نەو کایەی سیاسەت و ململانێکان . هەرچەندە فرەید پێوایە گەر مرۆڤ هەوەدا دەتوانێت کایەی عەشق و خۆشویستی بە هەزتر بکات لە کایەی جەنگ و وێرانکاری ، ئەویش بەوەی / سەرکەوتن بەسەر زەری تاکەکەسیدا لە ڕێگەی گواستنەوەی دەسەڵات بە کەمەڵەیەکی گەورە ممکین دەبێت ، کەمەڵەیەک کە یەکگرتنی ئیحساسی ئەندامەکانی دەبێتە گرەنتی مانەوە و بەردەوامبوونی ، یاسای ئەم کەمەڵەیە ئازادیی تاکەکەسیکانە ، تا لەسەر ئەم بنەمایە پێکەوە ژیانی تاکەکان بە شێوەیەکی ئارام دابین و مسۆگەر بێت ..) بەڵام فرەید ئاسایشکی لەم چەشنە بە شتێکی وەهمی دادەنێ و پێوایە تەنها لە دنیای تیەریدا وەنا دەکرێت . چونکە لە بنەڕەتەوە کەمەڵەی خاوەن تاکگەلێکە بە دەسەڵات و توانای جیاواز و نایەکسانیەوە ..! هەر بۆیە بیرکەی جەنگیش بە تەواو ڕێت ناکاتەوە دەڵێ ، (ناکرێت لە بنەڕەتەوە هەموو شێکان مەحکوم بکرێن تا ئەوکاتەی ئیمبراتۆریەتەکان و دەسەڵاتەکان و نەتەوەگەلێک بوونیان هەیە کە بەبەزەییانە ئامادەی لەناوبردنی ئەوانیدیکەن ، ئەوانیدیش دەبێت خۆیان بە شێ پێ چەک بکەن …!) بەڵام لە هەمانکات باوەڕی وابووە کەوا / هەموو ئەو شتانەی کە دەبنە هۆی پێوەندی و لەکنزیکبوونەوەی هەستی نەوان مرۆڤکان ، دەبێت لە ووبەرووبوونەوە لەگەڵ شێدا بەکار ببرێن ، بەمانای ئەوانیتریش وەک مرۆڤ سەیر بکرێن .

ئەم تەوانینە مرۆییەی فرەید زەتر هاوتەریب دەتەوە لەگەڵ ئەدەب و گوتاری ئەدەبی ، لە ڕوانگەی ئەم بیرکردنەوانە ڕەخنەش لە بەلشەفیکەکان دەگرێت دەڵێت (بەلشەفیکەکانیش هیوادارن لە ڕێگەی بە دەستهێنان و دابینکردن و زەمانەتکردنی پێویستییە مادییەکان و هەرەها دروستکردنی یەکسانی لە نەو ئەندامانی کەمەڵەدا ، شێنگەزی لەنەو مرۆڤکاندا لەناوبەرن بەبەچوونی من هیوایەکی پووچ و خەیاڵێکی لاوازە .) یان دەڵێت (ئەوان لە ئەستا تا ئادەیەکی باش چەکیان لەبەر دەستدایە و تەنانەت زەحمەتی نادەن بەخەیان ، کە پەیڕەوانی خەیان لە ڕەقبەرایەتی و نەفرەت ، بەرامبەر ئەوانیدی بگەنەوە ..) لەڕەدا بەم ڕاستییە دەگەین کەوا قووڵایی و ناوەڕۆکی هەموو ئایدەلۆژیایەک بریتییە لە / پاساو هەنانەوەیەکی لەجیکییانە بە کوشتنی ئەویتر ، لەپەناو ئامانجەکدا کە لە ئایندەدا دیتە دی ..! بەلشەفیکەکان بەم هەموو بانگەشە و دروشمانەوە کە بە یەکسانی و عەدالەتی کەمەڵایەتی و بەها مرۆییەکانیان هەبوو کەچی ، کاتێک گەیشتن بە دەسەڵات نەک هەر نەیانتوانی کەشکان چارەسەر بکەن و ئازادی و یەکسانی بە تاکەکان

مسـۆگەر بکەن بەکـو ، گەلـستان و قەسابخانەیـان بە کـابەر و نەیارەکانیان خوەقاند ، نەیانتوانی ەق و نەفرەتکانییان بەرامبەر ئەوانیـدی کەمبکەنەوە ، ئەم سـەرکوتکردن و مەیلـی شەانگەـزییەش لەپاش مەرگی (لـینین) واتە ، لەسەردەمی (ستالـین) گەیشتە لوتکە ، ئەوتا (ترەتسکی) بە ناچاری ەوسیا جەدەەە و ەوو لە هەندەران دەکات ، لە غوربەتدا درەژە بە کاروچالاکییەکان و نووسینەکانی دەدات ، لەگەە ئەوەش ، ترەتسـکی یەکەـک بـووە لە بیرمەنـد و کەسایەتییە سـەرکییەکانی شەشـی ئەکتەبەر ، لەـرەدا دووبـارەی دەکەمەوە ، لەم وتارەـمـان مەبەسـتمان ئەوە نییە دژایەتـی ئایدیەلەژییاکان بکەین ، بە تایبەت مارکسیزم ، چ وەک ئایدیەلەژیا چ وەک فەلسەفە ، من پەموایە / تا ململانەی چینەکان و چەوساندنەوەی مرەڤ لەلایەن مرەڤ و تا کەشەی کار و سەرمایە مابەت ، مرەڤایەتی پەویستی بە مارکس و مارکسیزم دەبەت ، بە بەوای من ئەوە مرەڤکانن نەیانتوانیوە مارکس وەکو خەی بخوەننەوە ، یان لە کایەی ئابووری سیاسی و کەمەایەتیدا بە شیوەیەکی دروست بەکاری بهەنن ، لە دواجاردا / ئەوەی مەبەستی ئەمەیە پەیوەندی ئایدیەلەژیا و ئەدەب و هەروەها گوتاری ئەدەبییە ، بەو مانایەی / ئەدەب نابەت ببەتە هەکار بە هیچ ئایدیەلەژیایەکی دیاریکراو بە مارکسیزمیشەوە ، بەیە دەبە لەوە تەبگەیـن بە بەردەوامبـوون و گەشە و پەشکەوتـن ، ژیـان پەویسـتی بە جیاوازییەکـانە ، واتە جیاوازییەکـان ببنە سـەرچاوەی گەشە و خەرا خوەاندنەوەی ەەوتی ژیان ، نەک جەنگ و وەرانکردن ، ئەمە لە چوارچەـوەی گوتـاری ئەدەبـی باسـمان لەوە کـرد کەوا / مرەڤکان بە هەموو جیاوازییەکانیانەوە دەتوانن لەگەە یەکدا بژین .

بەەام ئایدیەلەژیا و گوتاری ئایدیەلەژی ناتوانە لەسەر ئەم مەیلە ژیاندەستییە ئیشبکات و خەشەویستی لەنەوان مرەڤکان بەرهەمبهەنە . بەمانایەکیتر ، ئەویدی لەنەو گوتاری ئایدیەلەژی بوونەکی ئازاد و سەربەخەی نییە ، چونکە ئایدیەلەژیا لە بنەرەتەوە ، بە ەەگایەکدا دەەوات لەدواجاردا ، ئامانجی گەیشتنە بە دەسەەات . گەیشتـن بە دەسەەاتیش بەمانای ، بەرپاکردنی شەەش و جەنگ ، یانی / خوەقاندنی ەووباری خوەن و پەەینەوە بەسەر لاشەی مرەڤکان ..! ئیتر گەر چاوەک بە مەـژووی مرەڤـایەتی و بەتـایبەت ئایـدیەلەژییاکان بخشەنینەوە دەبینن ، (کەمەنیزم ستالـین و ، نەتەوەپەرستیش هیتلەر و مەسەلینی ، ئیسلامیش بنلادن و ئەبوبەکر بەغدادی ..!) بەرهەمهەنا ، ئەدەبیش / شکسپیر و تەلستە و دەستەفسکی و هەمەنگوای و کامە و کافکا و نەجیب مەحفوز و ئەرزا پاوەند و نیرەدا و نالی و … ، لە دواجاردا

بۆو دەگەین کە گوتاری ئەدەبی / لەسەر غەریزەی ژیاندەستی ئیش دەکات ، واتە پەاوپێ لە عەشق و خۆویستی و ئاشتەوایی و ڕزگرتن لە ماف و ئازادی تاکەکان . بەڵام ، گوتاری ئایدیۆلۆژی لەسەر غەریزەی مەرگ ئیشدەکات ، واتە جەنگ و وێرانکردن و پێشێلکردنی ماف و ئازادی و کوشتنی ئەوانیتر …! فەبروەری ٢٠١٩

بە ئەم بەشەش سوودمان لەم سەرچاوانە وەرگرتووە .

کتێبی (ئەنتۆلۆژی بنەڕەتی و بوونی مرۆڤ) .. نووسینی د. محەمەد کەمال

کتێبی (نیشتیمانی فەلسەفە) گێشتێک لەگەڵ دکتۆر محەمەد کەمالدا / هەرەم عوسمان

کتێبی (نەچێ فەیلەسوفێکی بەرزەفە) .. وەرگێڕانی حەیدەر عەبدەا

کتێبی (ئایدیۆلۆژی ئەلمانی) .. (ماركس و ئەنجلس) ، وەرگێڕانی (سەلام مارف)

کتێبی (ئەدەب و شۆڕش) لیۆن تڕۆتسکی

(Leon Trotsky .. (Litreture and Revolution

کتێبی (چەمکە دەروونییەکان و دەقی ئەدەبی) .. ناڕێ حەسەن

کتێبی (پاڵنەرەکانی جەنگ) .. ئەنیشتاین و فرۆید ، وەرگێڕانی مەریوان هەڕەبجەیی

چاوپێکەتن لەگەڵ نوسەر و شاعیری مەکسیک (ئۆکتاڤیۆپاز) .. وەرگێڕانی سەران محەمەد / ژمارە ٢٩٨ی (ڕۆژنامەی هەولێر)

ئەدەب و ئایدیۆلۆژیا …. ناڕێ

حەسەن

_ تێگەیشتنێک بە ئەدەب

بە تێگەیشتن لە ئەدەب دەکرێ ئەو قسەیەی (تەری ئیگەتن) بە نموونە بهێنینەوە ، کە لە کتێبی ‘تیەری ئەدەبیدا ’ لە وەرام بە پرسیاری ئەدەب چییە دا ؟ دەڵێ (تە دەتوانی ئەدەب وەک نووسینی خەیاڵی لە تێگەیشتنی داستانەوە پێناسە بکەیت ، واتە نووسینێک کە دەقاودەق ڕاستی نییە بەرام ، کورترین سەرنجدان لەوەی خەڵک بە گشتی دەیخەنە ژێر ناونیشانی ئەدەبەوە ، نیشانی دەدات ، ئەوە پێناسەیەکی تەواو نییە بە ئەدەب ..!) . دروست وایە ، ئەوەی کە پێناسەکردنی ئەدەب کارێکی گونجاو نییە .

چونکە ئەدەب لە چوارچێوەی یەک مانادا جێگەی نابێتەوە ، زێتر لە گەشە نیگا و مانایەک لەخۆ دەگرێت . چونکە بە یەک مانا و بە یەک بینین ، ناتوانین پێی بە ڕووبەڕە فراوانەکەی ئەدەب ببەین . ئەدەبیش وەک شیعر و مەسیقا و عەشق بوونێکی گەردوونی هەیە ، هەموو ئەو چەمکانەش کە بوونێکی گەردوونییان هەیە ، ناتوانین لە یەک ئاستدا بیانخوێنینەوە و مانایان بە دیاری بکەین . دەکرێ ئەدەب / هەوەدانێک بێت بە بە سیستەماتیککردن و چەکردنەوەی زمان تا ئاستی جیاکردنەوەی لە قسەی ڕەژانە .. یان وەک لەلای فەرمالیستەکان ،(ئەدەب بە شێوەیەکی گەوهەری بریتی بوو ، لە جێبەجێکردنی زانستی زمان لە توژینەوە ئەدەبییەکاندا .. ،) لەم گەشنیگایانەوە ئەو ڕاستییە دەبینین کە / ئەدەب هەندێی بایەخدانە بە بنیاد و ڕەکخستنی زمان ، هەندە بەشکە و هەڵگری هیچ بیروباوەڕێک و لەهەمانکات ئاوەنێی ململانە و ڕاستییە کەمەڵایەتییەکان نییە . چونکە لە بنەڕەتدا ئەدەب نووسینەوەی ژیانە یان دیوە نادیار و شاراوەکانی مرۆڤە بە تواناکانی خەیاڵ ، ئەمە لەم وتارەماندا خەمان نابەستینەوە بەوەی کە ماناکانی ئەدەب چین ؟ بەرام بەمان گرینگە تێگەیشتنەکی دروستمان بە ئەدەب هەبێت . ئەدەب هەر مانایەکی هەبێت ، بە بەوای من (چەقی ئیشکردنی ئەدەب لەسەر مرۆڤ و بەهای مرۆیەکانە …!) ، واتە هەر ئەمە ئامانج و هەڵە سەرکییەکانییەتی .

بە یەی مرۆڤ لە ڕەگەی ئەدەبەوە هەوەدا ، تەعبیر لە ئارزووکان و خەونەکان و غەریزەو حەزەکانی خەی بکات ، وەنەی / خولیا و ئومەد و خەزگەکانی خەی بکەشە .. بیرەوەرییەکانی خەی بنووسێتەوە ، بەداوەک

ابردوو و ئەستا و ئایندەی خۆی بەیەکەوە گرەبدات . دەتوانە پەیوەندییەکانی خۆی / بە ناوەوە و دەرەوەی خۆی دیاری بکات و ەکیان بخات ، ئەدەب دەتوانە قسە لەسەر هەموو ئەو چەمک و گۆشە و ووبەرانە بکات کە پەیوەندییان بە مرۆڤ و ژیانی مرۆڤکانەوە هەیە ، مەبەستمە ئەوە بەم / ئەدەب لەو ووبەرە فراوانە ئیشدەکات کە بە ئەندازەی ژیان یان خەون و خەیاڵ بەرین و فراوانە ، کە هیچ سنووربەندی و چوارچێوەیەک ، ناتوانن بیگرنە خۆ . وە بە هیچ مەبەست و مەرامەکیش ناتوانین بازنەیەکی بەدوورەدا بکەشین و ووبەرە فراوانەکەی بچووک بکەینەوە .

_ ئەدەب و ئایدیەلۆژیا

دیارە هەموو ئایدیەلۆژیایەک بەرنامەیەکی دیاریکراوی هەیە بە گەیشتن بە ئامانجەک ، هەموو ئایدیەلۆژیایەک مەبەستیەتی کەمەگە بەرەو ئەو ئاراستەیە بەرێت کە ئاسە و ەگاکانی لە بەرنامەکیاندا نەخشەی بە کەشراوە . بە نموونە / ئایدیەلۆژیای مارکسیزم ، مەبەستیەتی کەمەگە بەرەو سۆشیالیزم و کەمۆنیزم بەرێت و لەم ەگایەوە هەوەدەدەن دنیایەکی بە چین و چەوسانەوە بهەننە ئاراوە ، دیارە ئیدیەلۆژیای ناسیۆنالیزم و ئاینگەراکانیش هەر بەهامنشەوە . هەرئایدیەلۆژیایەک پەویستی بە حیزبەک هەیە کە بیکەن بە ئامرازەک ، بە بەاوبوونەوەی بەرنامەکیان و گەیاندنی پەیام و نەخشە ەگاکانیان ، لەو سەرەوەش هەنگاونان بەرەو دوا خاڵی ئامانجیان کە گەیشتنە بە ترەپکی دەسەات . لەم پەناوەدا سوود لە هەموو چاەاکییە مرۆییەکان دەبینن . بە نموونە / ئەدەب ، هونەر ، شانە ، مەسیقا ، وەرزش ، … . هەوەدەدەن ئەم چاەاکییە مرۆییانە لە ەیگەی حیزب و ەکخراوەکانییان بەکاریان بهەنن .. بە بردنە پەشەوەی بەرنامە و بەرفراوانبوونی پەگەیان لەنەو جماوەردا . لەوەوەش گەیشتن بە ئامانجە سەرەکییەکەیان و پەکهەنانی دووەتەک بەو شوناسەی لە چوارچێوەی بەرنامە دیاریکراوەکەی خۆیان . کەواتە ئەدەب وەک بەرهەمی بیری مرۆڤ ، ئایدیەلۆژیا و ئایدیەلۆژیستەکان وەکو هەکارەک مامەەی لەگەە دەکەن ، واتە لای ئەوان ئەدەب (هەکارە نەک ئامانج) .

لەرەدا ، ئەدەب ناتەبا و دژ دەتەوە لەگەە ئایدیەلۆژیا . چونکە لە بنەرەتدا ، ئەدەب (ئامانجە نەک هەکار) . ئەدەب ئامانجە بە گەیشتن بە ووبەری جوانی ، ئامانجە بە گۆشەکردن و نوبوونەوەی زمان ، ئامانجە بە ئارامبوونەوەی دەروونی مرۆڤ و پەکردنی لە چەژ ، ئامانجە بە بەها مرۆییەکان و زەر شتیتر …! بەەام ئایدیەلۆژیا

هیچ بەهایەک بە ئەم ئامانجانەی ئەدەب دانانەت و وەک هەکارەک بەکاری دەهێنەت . واتە ئەدەب لە هەموو بەها و ئامانجەکانی دادەشڕێت .. تا ئەو ئاستەی ئەگەر ئەدەب بەو ئاراستە دیاریکراوەی ئایدیۆلۆژیەکان ئیش نەکات بە ئامرازێکی بە کێک و بە بەها چاولێدەکرێت . نووسەر و ئەدیبەکانیش مەحکوم دەبن بەلادان و دەیان ناو و ناتەرەی دروستکراو..! بە نموونە مارکسیستەکان بە نووسەرەکانی دەرەوەی خۆیان دەڵێن (نووسەری بەرژوازی ، لیبرال ، ڕەشنفیکر ...) زۆر ناویتر ، هەرچەندە ڕەشنفیکر بەمانای ڕووناکبیر دێت بەڵام ئەوان ، بە دیدێکی نەگەتیف بەکاری دەهێنن بە مانای (کەسێکی لاتەریک و بێئاگا ، دوور لە سیاسەت و خەبات ، قەڵەم بەدەستێکی ناجەماوەری ...) ئیسلامییەکانیش نووسەرەکانی دەرەوەی خۆیان بە تایبەت ، نووسەرە سۆشیالیست و کۆمۆنیستەکان ، بە کافر و مولحید لە قەڵەم دەدەن و نوسینەکانیشیان بە شتێکی بەبەها چاولێدەکەن ، ناسیۆنالیست و نەتەوەپەرستەکانیش بەهەمانشێوە ، باس لە تابووری پێنج و خائین بەخاک و نیشتیمان و دەستی دەرەکی و زۆر تووهمەت و ناو و ناتەریتر . لەڕدا دەبینین ، هەموو ئایدیۆلۆژیەکان بەبە جیاوازی هیچ بەهایەک بە ئەدەبی دەرەوەی بازنەکانی خۆیان دانانێن ...! هەموویان ئەدەب وەک هەکارەک و وەک دەزگایەک یان ڕەکخراوەکی حیزبی سەیر دەکەن ، نووسەر و ئەدیبەکانیش وەکو کەسانی وابەستە و کۆیلە و ملکەچ دەبینن . ئەوان نایانەوێت لەوە تێبگەن کەوا ئەدەب یان نووسین هەوڵێکی تاکە کەسییە ، نووسەرەکان لەنێو ئەدەبدا قسەی دەی خۆیان دەکەن..! ئەوان نایانەوێت گوێبیستی ئەوەبن کەوا ئەدەب کردەیەکی زمانەوانییە و بارگاویە بە مەعریفە ، ڕەنگە ئەو مەعریفەیە و ئەو ئاگاییە بە نووسین و داهێنان ، بە کەسایەتی و سەربەخۆیی تاک ، ڕیگە نەدات نووسەر قەڵەمەکەی کۆیلە و وابەستە بێت بە ئایدیۆلۆژیا و لایەنێکی دیاریکراو ..! بۆیە هەروەک لەسەرەتا باسمانکرد ، ئەدەب لە ڕووبەڕەک ئیشدەکات کە بە ئەندازەی خوون و خۆیاە بەرین و فراوانە ، بەهیچ دەلیل و هەکار و ئایدیۆلۆژیایەک ناتوانین ئەم ڕووبەڕە فراوانە لە ئەدەب بەرتەسک بکەینەوە یان بازنەیەکی بەدەورەدا بکەشین .

لەماناو تێگەیشتنە مرۆییەکەی دووری خۆینەوە و دایببڕنین . ئەدەب ڕەگوێشە و قەدوباڵای خۆی بەهیچ ڕەنگێکی دیاریکراو ڕەنگ ناکات ، ناتوانە هیچ ماسکێکی دایاریکراو بپۆشێ ..! ئەدەب بە بیانووی هیچ مەبەست و ئایدیۆلۆژیایەک پەلین ناکرە و ناتوانین ئیزمە ئایدیۆلۆژیەکانی بەبەردا بکەین . مەبەستمە ئەوە بڵێم ، لە

نووسینەک یان ڕەمانەک یان هەر دەقەکی ئەدەبی کاتەک ، ناوەڕۆکەکەی هاوتەریب و هاوڕا دەتەوە لەگەڵ بەرنامە و ئاسۆ و ئامانجەکانی ئایدیۆلۆژیایەکی دیاریکراو ، ئەوە بەو مانایە نایەت کە ئەدەبەکەی بخاتە خزمەت و ژێر کۆفی ئەو ئایدیۆلۆژیایە ، ناوەک یان پاشگرەک بە ئەدەبەکەیە بلکێنە .. بە نموونە ڕەمانی (دایک) ی مەگسیم گۆرکە ، ڕاستە بە دیدگایەکی سۆشیالیستانە نووسراوە و بە پراکتیکی نەخشەی خەباتی چینی کرێکارانی ڕووس دەکەشە ، بەڵام کرێکارانی ڕووس بەشێکن لە کرێکارانی دنیا ، دەکرێ ئەم شاکارە جیهانییە ئاوێنەیەک و سەرچاوەیەکی لەزەتبەخش بێت بە هەموو کرێکاران و خوێندەرانی دنیا ، دوای ئەوە ، هەموو کرێکاران و خوێندەرانی دنیاش سۆشیالیست نین ، بەبەوای ئەمە وا پێویست دەکات ، ئەم شاکارانە لەنێو ڕووبەڕە گەردوونییەکە بهێنەوە پێویست بووە ناکات بە ئەدەبی سۆشیالیستی ناویان بەرین و لە ماهیەتە گەردوونیەکیان کەم بکەینەوە ، چونکە کرێکار هەر کرێکارە لە هەر کوێیەکی دنیا بێت ، یان سەر بە هەر ئایین و ئایدیۆلۆژیایەک بێت ، لە بەرامبەر کەشەی (کار و سەرمایە) دەرگیری هەمان کەشە و گرفتن ، وە دواجاریش / شاکارە گەردوونییەکان موڵکی هەموو مرۆڤایەتین نەک دەستە تاخمە و ئایدیۆلۆژیایەکی دیاریکراو ، یان بە نموونە ئەدەبەکەی (بەختیار عەلی) لەنێو ڕەمانەکانی لە زەرشوێن ، باس لە ئەنفال و کەڵەو و شەڵەشی کورد و جەور و ستەمی کورد بەدەست ژەمی بەعسەوە دەکات بەڵام ، ناتوانین ئەدەبەکەی بەختیار عەلی بە ئەدەبی ناسیۆنالیستی ناوبەرین ، چونکە ڕەمانەکانی بەختیار لە بنەڕەتدا ، بە دیدگایەکی گەردوونی و بە خەیاڵێکی گەردوونییەوە نووسراون بێیە ، دوورنمایەکی مرۆیی و گەردوونییان هەیە ، هەر لەنێو ئەم ڕووبەڕە گەردوونییەش دەمێنێنەوە .

وەک چۆن ئەدەبەکەی (ڤۆلتێر و ژانژاك ڕۆسۆ) ڕێگەکی گەورەیان بینی لە گەڕانە سیاسی و ئابوورییەکانی فەڕەنسا تا ئاستی گەیینی سیستەمی دەرەبەگی و ئەریستۆکراتی ، لە پێناو ژیانێکی ئازاد و ڕەهادا ، داوای ڕزگاربوونییان دەکرد لەدەست دابونەریتە کۆنەپارێزەکەی ئەوکاتە و بە ئەم مەبەستە شێوەی خورافە و ئایین و کڵێساکانییان دەکرد ، لەم پێناوەدا بە تایبەت ڤۆلتێر ڕووبەڕووی هەڕەشە و کوشتن و زیندان و مەنفا دەبوویەوە ، بەڵام ئەدەبەکەیان جگە لە ئەدەب و جگە لە شوناسی مرۆڤایەتی هیچ پاشگرێکی پێوە نەلکا ، دیارە بە ئەدەبی (شکسپیر و تەلستۆ و دەستۆفسکی و گابریل کارسیا مارکیز و ...) ، ئەدەبی هەموو گەورە نووسەرانی جیهانیش بەهەمانشێوە .

لەردا مەبەستمان ئەوە نییە هەرچی پاشگرەک و ناوەک بە ئەدەب دەتکەینەوە ، هەندەک پاشگر و ناو بەهەی تایبەتمەندییانەوە بە ئەدەبەوە دەلکێن ئەوە ئاساییە چونکە ، هیچ سنووربەندییەک بە ئەدەب دانانێن و لە بەهاو ووبەرە فراوانەکەی کەم ناکەنەوە ، بە نموونە (ئەدەبی منداڵ) ، دیارە بەهەی تایبەتمەندی منداڵان و باری تەمەن و دەروون و بیرکردنەوە و ئاستی وەرگرتنییان ، دەبە بە شەواز و فەمەکی تایبەت و گونجاو بە منداڵان بنووسرێت ، یان (چیرۆکی خۆشویستی) یان (ئەدەبی لیریک) ، ئەمانە بە فەم و شەوە زمانەکی تایبەت دەنووسرێن و لەهەمانکات شوناسە مرۆیی و گەردوونییەکەیان لەدەست نادەن .

بەڵام ئەگەر بەڵێین ئەدەبی (ژنان و پیاوان) ، ئەم جۆرە پەلین و ناوبردنە لە تایبەتمەندی دەچێتە دەرەوە و دەچێتە خانەی سنووربەندی ، وەک چۆن ئیزمە ئایدیەلۆژییەکانی وەک (سۆشیالیزم و ناسیۆنالیزم و ئیسلامیزم و ... هتد) ئەم پاشگرانە دەچنە خانەی سنووربەندییەوە ، ئەدەب ناتوانێت و دژ دەتەوە لەگەڵ ئەم ئیزمانە ، بەڵام ئیزم و پاشگری قوتابخانە ئەدەبییەکان وەک (سومبولیزم ، دادایزم ، سوریالیزم ، فۆرمالیزم ... هتد) لەردا دەبینین ، ئەدەب هاوتەبا و ڕەک دەتەوە لەگەڵ ئەم ناو و ئیزمانە چونکە ، ئەم ناوانە بەهەی تایبەتمەندی زمان و شەوازی جیا و داهێنانی نوێوە دەنە بوون ، ئەمانە ووبەری ئەدەب فراوانتر دەکەن و خشتەک دەخەنە سەر دیواری ئەدەب و پێکەرەی ئەدەب تونەدوتەتر دەکەن . لەلایەکیترەوە ، ناتوانین ناتبایی و شەڕ و ململانێی نێوان ئایدیەلۆژییەکان بگوازینەوە نەو پانتایی ئەدەب ، بە نموونە / (ئەدەبی سۆشیالیستی) لەلایەن کەسانی ئاینپەروەر و نیشتیمانپەروەر ، داهێنان و جوانییەکانی ئەم ئەدەبە نابیندرێ ..! لە هەمانکات وەکو ئەوانیش چەژی لەنابینن ، چونکە لە بنەڕەتەوە خەیان سەر بە ئایدیەلۆژیایەکی جیاوازن و ئایدیەلۆژییەکەشیان لە شەڕو ململانێیەکی ڕیشەیی و سەختدان ، ڕەنگە داهێنانەکانی یەکتر بەبەها چاولێبکەن .

یان ئەگەر بەهەی پاساوی ڕزگاری نیشتیمانی و نەتەوە و ڕزگارکردنی چینیك بە دەستی چینەکیتر و یان ڕزگارکردنی ئاینەک بە دەستی ئاینەکی ترەوە ... ، (ئەدەب لە پەناو ئەدەب) ڕەتکەینەوە و وەک چەکەکی شەشگەڕانە ئەدەب بخەینە خزمەت مرۆڤ بە سەرکەوتن و بەدەستهێنانی ڕزگاری و ئازادی و ژیانەکی خۆشبەخت بەڵام ، دەبە لەوە تێبگەین کەوا ، ئەدەب ئازادی و ڕزگاری بە مرۆڤکان بە دەست

ناهێنێ ، هەروەک (سارتەر) یش بەوای وابووە کە ، ئەدەب دەتوانێ مرۆڤکان والەبکات بیر لە ئازادی و ڕزگاری بکەنەوە . ئەدەب ناتوانێ کەمەگەیەکی بە چین و چەوسانەوە بەدەستبهێنێ ، بەڵام مرۆڤکان دەتوانن لە ڕەگەی ئەدەبەوە ئەو وشیاری و مەعریفەیە بەدەستبهێنن کە بیر لە ژیانێکی خۆشبەخت و بیر لە ئازادی و لە کەمەگەیەکی بە چین و چاوسانەوە بکەنەوە .. لیرەوە بەوە دەگەین کەوا ئەدەب ملکەچ و وابەستەیی بە هیچ ئایدیۆلۆژیا و بەرنامەیەکی دیاریکراوی تایبەت نییە ، لە ئەدەبدا هیچ بیرکردنەوەیەک بە تەنها بوونێکی ڕەهای نییە ، ئەدەب لە ڕەگەی زمانەوە ئیش لەسەر وەوژاندنی پرسیار و گومان و نامەبوون دەکات ، لەبەرگەکی جوانکاری و بەمەبەستی بەرهەمهێنانی جوانی .. جوانیش هەم لە ئەدەب و لە هەموو شتەکانیتر بوونێکی ڕەژەیی هەیە . نامەبوونیش دەخەکە کە مرۆڤ لە جۆهەری ڕەسنایەتی خۆی دادەبڕێنێ یان دووریدەخاتەوە . بە ئایدیۆلۆژیاش (گومان و نامەبوون) دوو چەمکی تووڕەهات و بەمانان .

چونکە گومان و نامەبوون تەنانەت پرسیاریش دەخەکی ناجەگیر و شلەق و ناتەبایان هەیە لە پەگەی ئایدیۆلۆژیادا ، مانەوە لە نەو گومان و ئاایی لای مرۆڤ ئایدیۆلۆژیستەکان بە عەیبوعارێکی گەورە چاولێدەکرێت . چونکە لە ئایدیۆلۆژیادا لە چوارچێوەی ئەو بەرنامەیە دیاریکراوەدا ، وەڵامی پرسیارەکان دراونەتەوە و ڕەگاچارەکان بە گەیشتن بە ڕزگاری و خۆشبەختی دیرایکراون ، مرۆڤ ئایدیۆلۆژیستەکان دەبە وابەستەی ئەم بەرنامەیە بن و لەسەری بڕۆن ، کەچی لە بنڕەتدا ، (ڕەگاچارە بە کەشەکان هەڵناباژێردرێ بەڵکو دادەهێندرێ ..! مرۆڤ خۆی دەتوانێ ڕەگاچارە بە کەشەو گرفتەکانی خۆی دابهێنێ ، نەک ڕەگایەکی پەشوختە بە ئاسەیەکی دیاریکراو بە ئامانجەکی دیاریکراو هەڵبژێرێ) . ئەدەب بەم ماسک و بەم جەستە ڕەکخراوەییە و بەم قەڵەمە وابەستەییە ناتوانێ ئیش بکات و داهێنان بکات . نووسەر ناتوانێ بە پەنجەکان و قەڵەمەکەی خۆی ، سنوورەک یان بازنەیەک بە دەوری خەیاڵ و بیرکردنەوەکانی خۆی بکێشێت .

ناتوانێ بوخچەی ئارزووەکان و بارە دەروونییەکەی خۆی فڕامێش بکات ، تە ناتوانی بەسەر دیوی ناوەی خۆت بازبدەیت و دیوی ناوەوەی ئەوانیتر بکەشیت ، وەکچۆن ، ناتوانی زنجیر لە دەست و پەنجەکانی خۆت بکەیت و لەهەوەی پچڕاندنی زنجیری دەستی ئەوانیتر بیت . چونکە ئەدەب لە بنڕەتدا / فەینە لە نەو ووبەری زمان و خەیاڵ و بیرکردنەوە ، فەینە لەنەو بەشایی دەروون و حەزوئارزووەکانی خود

، نووسینەوەی گومانەکان و نائومێدییەکان و دەروونە تەکشکاوەکانە . یان ڕەسمکردن و نووسینەوەی وێنەکانە ، نووسینەوەی ئەم جووڵە و شەپۆلانەیە کە ناوەوەی مرۆڤ دەجووڵێنێ و ئاراستەی ڕەیشتنی دیاریدەکات . بەڵام بە ئایدیۆلۆژیا خەشلکردن بە گرفت و موعاناتە تاکەکەسییەکان دەخەکی نەخوازراو و بارەکی نەگەتیڤە .

چونکە لە بەها پیرۆزەکانی ئایدیۆلۆژیا و بەرنامەکە دووردەکەویەوە . یان بە کەسکی(لادەر) ناوزەد دەکرێیت . هەروەک لە کتێبی (تیۆری ئەدەبی) دا هاتووە و دەڵێ (ئەگەر ماركس سەیری دەرئەنجامەکانی پەداویستی ئەمە بە کارکردن بکات ، لە ڕوانگەی پەیوەستکردنییەوە بە پەیوەندییە کۆمەڵایەتییەکان و چینە کۆمەڵایەتییەکان و ئەو شەوازانەی سیاسەتەوە کە بەدوایاندا دێت ، ئەوا فرەید سەیری تەوئاڵاندنی ئەو پەویستییە دەکات بە ژیانی دەروونییەوە ، ئەم ناتەبایی و پارادەکسە کە کارەکەی ئەوی لەسەر دەوەستێت ، ئەوەیە کە نابین بەوەی کە هەیە ..!) . دەبینین (فرەید) سەیری تەوئاڵاندن و پەیوەندییەکان و پەیوەستییان دەکات بە باری دەروونیی و ململانێیە دەروونییەکانەوە ، دەکرێ ئەم بیرکردنەوەیەی فرەید ببەتە بیرکردنەوەی نووسەرێک کە لەنەو دەقەکی شیعری یان لە نەو چیرۆک و ڕۆمانێک ئیشی لەسەر بکات ، بەڵام بە ئایدیۆلۆژیا / ئیشکردن لەسەر ئەم بارە دەروونییە و کەشە دەروونییانەی خود کارەکی نەخوازراو و ناتەندروستە . چونکە ئایدیۆلۆژیا نووسەر و ئەدیبی گوشەگیر و یاخی ناوێت . باوەڕیان بە جیاوازی و ڕەتکردنەوە نییە ، بەڵام لە بنەڕەتدا / قسەکردن لەسەر سروشتی غەریزەکانی مرۆڤ و وەهم و نائومێدییەکانی خود ، بە بەوای ئەمە ئەوە یەکەکە لە هەڵە سەرەکییەکانی ئەدەب . چونکە ئەدەب ئیش لەسەر دروستکردنەوەی مرۆڤ دەکات .. دواجار دەتوانین بڵێین / کاریگەری ئایدیۆلۆژیا بەسەر ئەدەب بەمانای ، کوشتنی ئەدەب و بەرتەسککردنەوەی سنووری خەیاڵ و بیرکردنەوەکان و داشرینی بەهاکانی جوانی و نوێبوونەوە دێت .

_ ئایدیۆلۆژیا و (زمان و ئازادی و ڕەخنە)

زمان سەرەکیترین بنیاد و پێکهاتەی ئەدەب و نووسینە ، لەدەرەوەی زمان هیچ ئەدەبێک بوونی نییە . لەنەو ئەدەبیشدا زمان دەیەوێت ڕەلی خەی ببینێت ، زمانی ئەدەبی لە ئاکامی گەشەی ڕەچەڵەکی مرۆڤ خەیەوە هاتەبوون و پەرەی سەندووە . لە ئاکامی ململانێکان لە پەناو مانەوەدا . ئەویش دەکرێ بڵێین ، مەژووی گەشەی مرۆڤ لە

ئەنجامی بەریککەوتنی ژیان و ئەو واقیعەی ڕووبەڕووی بەتەواو ڕکخستنیان لە پەیوەندییەکی زمانەوانیدا بووە . (بە باوەڕی (چەمسکی) یش نەک هەر زمانی ئەدەب / بەڵکو هەموو زمانە مرۆییەکان ڕەسەنن ، لەوەدا کە بەهەیانەوە هەموو بیرکانی مرۆڤ لە بارەی خەیان و دەورو بەریانەوە دەگەنە مرۆڤی تر ، ڕەسنایەتیش هەربەوە نایەت کە مرۆڤ یاساکانی زمانەکەی جەبەجە بکات بەڵکو ، هەندجار لە ڕەگەی بەزاندن و شکاندنی یاساکانەوە دروست دەبە …!) ، دەکرە لەنەو ئەدەبدا بە شەوەیەکی ئەبستراکت ئیش لەسەر زمان بکرەت ، بە گوەدانە هیچ یاسا و ڕەسایەک و هیچ سیستەمەکی ڕەزمانی و خاڵبەندی و هیچ سیستەمەکی تر .

ئەدیب دەتوانەت بەشەوەیەک ئیش لەسەر زمان بکات تا بەزاندن و لادان ، بە جیاکردنەوەی زمانی ئەدەبی لەگەڵ زمانی ئاسایی ڕەژانە و بە شەوەیەکی چالاکانە ئیش لەسەر نوبوونەوە دەکات . هەروەک لە کتەبی (لەکەینەوە زمانەوانییەکان) دا هاتووە و دەڵێ (بە پەچەوانەی زمانی ئاخاوتنی ڕەژانە زمانی چیڕۆک و زمانی زانستەکان ، زمانی شیعر ، دیاردەیەکی تەواو ئاڕەزە نە کات (مەژوو) ، نە شوەن (جوگرافیا) نە ڕەزمان ، نە یاساکانی واتا سازی ، نە ڕەنووس ، سنووری بە ناکەشن و لە دەسەڵاتی کەم ناکەنەوە) ، چونکە ئەدەب زەتر بابەتەکی جواننناسییە ، نەک پیادەکردن و بەرجەستە کردنی کەمەایەتییانە و بیروباوەڕی ئایینی یان ئایدیەلەژی .

چونکە دواجار ئومەد و ئارزووکانی مرۆڤ دەبنە سەرچاوەیەکی پە وزە بە جوولەی ئەدەب و شارستانەتی . بەمانایەک زمان لە ئەدەبدا ، ئەو ڕووبەڕییە کە بیر و مەعریفە و خەیاڵی مرۆڤ تەیدا گەشە دەکات ، دواجار نەک هەر لە ئەدەبدا بەڵکو زمان دەبەتە یەکەک لە پەکهاتە سەرەکییەکانی بوونی مرۆڤ ، مرۆڤ بە گشتی بە هەموو ڕەنگ و ڕەگەز و نەتەوە و ئایینەکانەوە . وەکچەن منداڵ لە ساڵەکانی سەرەتادا ، کاتەک مەشکی لەژەر کاریگەری ناخودئاگایی دایە ، هەر کەلوپەلەکی بکەوەتە دەست یاری پەدەکات و لەناخی ناخەوەی ئارام و دەخەش دەبە ، نووسەریش / (زمان و وشە) ئەو کەلوپەلانەن یاری پەدەکات ڕەحی پەیان ئارام دەبەتەوە و لەزەتییا لە دەبینەت ، وەک قوەی دەستکرد ، وشەی نوە و ڕەنگی نوەیان لە دروست دەکات ، وەقسەیان دەهەنە دەنگی نوەیان لە دەبیستە ، زمان بە نووسەر ئاوەنەیەکە ، دەتوانە هەموو نهەنی و دیوە شاراوەکانی خەی تیا ببینە ، نووسەر لە نەو ئەم ئاوەنەیەدا کەلەمبسەکە ، هەموو ئەو ڕووبەڕە تاریکە نەبیندراوانە و هەموو کوچەو کەانە نەدەزراوەکان ، دەدەزەتەوە و

بەسەریيان دەكاتەوە .

بە گوەدانە هەز و جوولە و كاريگەرييە دەرەكييەكان ، لەوكاتەدا تەنها هەرخەيى و خەونەكانيەتى ، خەى وەك بوونەكى رەسەن لەنيو ئەم ەووبەرە كاردەكات .. ئازاد لە هەموو گاريگەرييە دەرەكييەكان ، لەم ەووبەرە نووسەر بە تەواوى مانا ئازادە و موماريسەى ئازاديەكانى خەى دەكات ، وەك مرۆڤەكى ياخى خەى بە هيچ بيروباوەڕ و كەلتوور و دەسەلاتەك شل ناكات ، ئەدەب و نووسين / ئەو شوەنانەن كە مرۆڤ دەتوانە لەوەدا تەواو ئازاد بە لە قسەكردن و لە ەەفتار و لە دەربەينى هەر شتەك كە بيەوەت ، (نەك هەر ئەوە بەەكو شاعير يان ئەديب بەيان هەيە هەموو زمانە مرەييەكان بە سەرچاوەى خەيان دابنەن و فەرهەنگى ئەم هەموو فەرهەنگەكانى جيهانى بەهەر زمانەك بن و لە هەر سەردەمەكدا كەكرابنەوە) ، دواجار / ئازاديش ئەوكاتە مانايەكى هەيە كە مرۆڤ دەتوانە موماريسەى بكات ، هەروەها / ئازادى ەەتكردنەوەى هەموو ئەو بارەدەخانەيە كە بوونى مرۆڤ دەشەونى و پەى دەكات لە نامەيى . بەەام ئايديەلۆژيا ئەم ئازاديەى نووسەر لەنەو ەووبەرى ئەدەب و زمان بە ياخيبوون و لادەر لە قەەم دەدات ، ئايديەلۆژيا گەمەى زمانەوانى و ئيشكردن لەسەر ميتافەر و وەنە و پارادەكس و پرسيار و گومان و پەكهاتە ەەوانبەژييەكان .. و ئەمانە بە ئەو بەهايەكى ئەوتەيان نييە ، هەندەى زمانەكى شەفاف و ەوونى لە نووسەر دەوەت هەندەكجاريش زمانەكى دروشمئامەز ، بە گەياندنى مەبەست و پەيامەكى ديارىكراو . چونكە بە ئايديەلۆژيا ئەدەب جگە لە هەكارەك هيچى تر نييە ، ئامانج نە داهەنانە نە جوانكارى .

بە ديوەكى تريش ، ەەنگە / زەرەك لە نووسەران لە ەەگەى ئەو عەشقەيان بە بيروباوەڕ و ئايديەلۆژييەكەيان ، بە هيچ فشار و كاريگەرييەكى دەرەكى بكەونە ژەر ەكەفى ئايديەلۆژييەكەيان و لەزەت لەوە ببينن كە ، بەم شەواز و ستايلە بنووسن كە هاوتەريب دەنەوە لەگەە مەبەست و ئامانجى ئايديەلۆژييەكەيان . بە مانايەك نووسەرانەك خەيان زنجيرى ئايديەلۆژى و كاريگەرييەكانى دەرەكى لە دەستى خەيان دەكەن و ەووبەرى خەيان و بيركردنەوە و شەواز و ستايل و زمانەكەيان بەرتەسك دەكەنەوە ، بە بەواى من / ئەم نووسەرانە كەيلە و وابەستەن ..! چونكە دەبە لەوە بەئاگابين ، ئايديەلۆژيا نەك هەر بەرامبەر بە گەمە زمانەوانييەكان و ستايل و جوانكارييەكان بەەكو ، هەوەدەدات ئازادى نووسەر سنووردار بكات ، چونكە ئايديەلۆژيا ناتوانە لەوە تەبگات (ئەدەب بە زمانى ئەندەشە

و فەنتازیا دەنووسرێ ، ئەندێشە و فەنتازیاش سیفاتی دیالێکتیکییان هەیە …!) ، نەک هەر ئەمە بەڵکو ، ئایدیۆلۆژیا بەرامبەر ڕەخنەش هەمان ڕێگا دەگرێت .

ڕەخنە بە ئایدیۆلۆژیا ، یەک مانای هەیە ، ئەویش / دەبێ ڕەخنە لە ئەویتر بگریت و داکۆکی سەرسەختانە لە بیروباوەڕەکەی خۆت بکەیت . ئەمە ڕەخنەگر هەرسەهێنان و تەشکانی لەشکری بەرامبەرە .. ! قسەیەکی تەقلیدیش هەیە بەرامبەر ڕەخنە بە هەموو ئایدیۆلۆژیا و بیروباوەڕەکان ڕاستە ، کە ئەویش / ئەگەر ڕەخنەکە هاوتەریب بوو لە گەڵ ئاسە ئامانجەکانی ئەو ، واتە گەر لە بەرژەوەندی ئەودا بوو ، ئەوا ڕەخنەیەکی (بونیادنەرە) ئەگەرنا دەبێتە ڕەخنەیەکی (ڕووخێنەر) ..! بەبێ هیچ لە بەرجاوگرتنی میتۆد و جدییەت و بنەمای مەعریفی و زانستی ڕەخنەکە .. گرینگ ئەوەیە ئەم ڕەخنەیە لەگەڵ تەدتەوە یان نا ..! ڕۆژانە ئەوە دەبیستین لە ڕەخنەکانی بەرامبەر بە یەکتری بە (ژەهر) ناوزەد دەکەن ، پەیان وایە ڕەخنەکان و نووسینەکانی دژبەیەک ژەهرەکە بە دژی یەکتری بەاوی دەکەنەوە ، لەولاوەش هەموولایەن و ئایدیۆلۆژییەکان بە ماسکەکی ناشیرین و ڕەزا قوسەوە / باس لە ئازادی و دیموکراسی و گرینگی ئەدەب و ڕەخنە و بەهای مرۆڤ و مرۆڤایەتی دەکەن . ئەوەش بەو مانایە نایەت کە / دەستی سیاسەت و ئایدیۆلۆژیا ببەین لەنەو ئەدەبدا یان ئەدەب نەتوانە قسە لە سیاسەت بکات . بەڵکو هەموو نووسەرەک ئازادە چۆن بیردەکاتەوە و یان هەڵگری چ بیروباوەڕێک و ئایدیۆلۆژیایەکە بەڵام ، گرینگە کە ئەدەبەکەی نەخاتە ژێر کەفی ئایدیۆلۆژیایەکی دیاریکراو ، واتە / ئەدەبەکەی نەبیتە هەکار بە ئایدیلۆژیایەکی دیاریکراو . مەبەستی تایبەتیشمان تەنها (پاراستنی ڕووبەرە گەردوونیەکەی ئەدەبە) ، لەڕەدا بە باشی دەزانین کەوا / نووسەر خاوەن ڕوئیاو بیرکردنەوە و جیهانبینی تایبەت بەخۆی بێت ، چونکە بە پێویستی دەزانم لەڕەدا پێ لەسەر ئەم وتە گرینگەی ڤەتەر دابگرم کە دەڵێ ، (ڕەنگە لە بیر و بەچووندا جیاواز بین ، بەڵام ئامادەم بمرم لە پێناو داکۆکیکردن لە بیروبەچوونت ..!) دواجار ئەدەب بەرهەمی بیری مرۆڤ و هاوتەریبە لەگەڵ مرۆڤ و بەها مرۆییەکان ، حەقیقەتیش (بە تەنیا) لەلای هیچ لایەنێک و ئایدیۆلۆژیایەکی دیاریکراو نییە ..!

دیسەمبەری ٢٠١٨

سەرچاوەکان :

بە نووسینی ئەو بابەتە سوود لەم سەرچاوانە وەرگیراون .
١/ کتێبی (تیری ئەدەبی)
نووسینی / (تەری ئیگلتن) .. وەرگێرانی (عەتا قەرەداغی)
٢/ کتێبی (ئەدەب چییە) .. نووسینی (ژان پۆل سارتەر)
وەرگێرانی (مستەفا غەفوور)
٣/ کتێبی (نامەیەک لە بارەی لەبووردەییەوە)
نووسینی (ڤۆلتەر) .. وەرگێرانی لە عەرەبییەوە (عەبدولڕەزاق عەلی)
٤/ کتێبی (لەکۆینەوە زمانەوانییەکان) .. نووسینی / (پرۆفیسەر د.محەمەد مەعروف فەتاح)
کۆکردنەوە و ئامادەکردنەوەی / (شەروان حسێن خۆشناو) ، (شەروان میرزا قادر)

شەونمە شینەکانی شەو ... ناڵە حەسەن

تە دەپە شەونمەکی
بەسەر لەوی گوڵەکی شینەوە
شین دەچییەوە
زەردەخەنەی باخچەکانیش
بە تیشکی سەر ڕوخساری تە دەبریسکێنەوە
هەندەجاریش / نەرم نەرم
بەسەر ڕووی پەنجەرەیەک دەیتە خوارە
کە بە پەردەیەکی شین داپۆشراوە
لە دیوی ژوورەوەش
نەوەسە ژنەکی ناموراد
بە ژەرکراسەکی تەنکەوە
لەسەر سیسەمەکەی ڕاکشاوە
مەمەکی داگیرساندووە و شیعر دەخوێنێتەوە
تە تریفەی مانگەکی شینی
لە نەو تاریکی شەو و
بەسەر تاشبەردەکانی تەمەنم

دەدرەوشێوە
بە بوونی تە
هەموو / شەونمە شادومانییەکانی شەو
نیگای سنەوبەرەکان / شەپۆلی دەریاکان
ئەشماڵی بنارەکان / شین دەچنەوە
تە /
کتێبی خەونەکانمت پە بارانی شین و
دەفتەری شیعرەکانم پە شیعری شین و
بوخچەی ئارزووەکانیشمت
پە وردە کانیاوی شین کردووە
لە شەوەکی شین شینی پاییزیش
وەکو شیلە
شل شل
دەژیتە نەو پەدەشتی
خەیاڵە شینەکانی من
شەونمی شین و شەوی شین
تاڤگەی شین و توانەوەی شین
عەشقی شین و شیعری شین
شین و شین و شین
شین وەک دەریا
شین وەک ئاگر
شین وەک خودا
تە تەونەکی لە شەوە شینەکاندا
ئەحی ئەستێرە دوورەکان و
شەونمە ئیرەسییەکان و
پەپوولە یاخییەکان
بە ئەحی من دەبەستییەوە
تە قەڵەمەکی
هەوری نەو شەوە شینەکانت
لەخەت لووڵداوە
بە مەرەکەبی بارانە شینەکانیش
شیعری عاشقانە
لەسەر ڕووی ڕووبارەکان و دەریاکان
دەنووسییەوە
گوڵە گیانم
تە دەپە شەونمەکی سەر گەنای
خونچەیەکی شینی شەبەنگی

نەو تەمە سپییەکانیت
لەسەرتای سەرتاکانەوە هاتوویت
بەنەو کۆتایی کۆتاییەکانیش / تەپڵەیویت
کاتژمێرکان بە هەناسەی تۆ بەدار دەبنەوە
زەمەنیش درێژە بە وەرز و سەدەکانی خەیدەدات
تۆ سومبولێکی سەرمەدیت
دەبیت بە باران و تۆکڵە بەخاک دەبییەوە
دەبیت بەخاک و خۆت بە بەفر ڕووت دەکەیتەوە
هەموو بەرەبەیانێکیش
ئەوکاتانەی
پرشنگی خەرتاو
لەوی لە لەوە شینەکانت دەخشێنە
وەرزە تاریکەکانی عەشق و
ئەشکەوتە تاریکەکانی تەنیایی و
بەهەشتە تاریکەکانی مردن
ڕووناک دەکەیتەوە
مەمکەڵە گەرمەکانیشت
شەوە شینەکانی
نەو قەسیدە درێژەکانی غوربەتم
گەرم دەکەنەوە
وەک شلکە ڕەواسێکی ناسکیش
سەرگەنای
زورگە وشکهەڵاتووەکانی خەیاڵم و
نەو دەمی
کەگەی ئارەزووەکانم / تەدەکەیتەوە …!

ئابی ٢٠١٨

کتێبی: سارا تیسدێل ژنە

شاعیری ئەمریکی ... وەرگێڕانی: ناڵە حەسەن

بەخوێندنەوەی ئەم کتێبە کلیکی ئەربکەن ....

سەگشێرەک ... ناڵە حەسەن

من لە نێو سەگشێرەکی
ڕەنگ خەڵەمێشی هاتمە دنیا
هەر لە نێو ئەم سەگشێرەدا
بە یەکەمینجار
چاوم بە ڕووناکییەکی تاریک کەوت
چاوم بە بنمیچێکی گزیری و
ژوورێکی پڕ دەلاقە و
تاقیسکەیەکی بەند و
فانەسێکی کز و
ئاوێنەیەکی درێژ و
چاوم بە سندوقێکی ڕەنگاوڕەنگ کەوت
هەر لە نێو ئەم سەگشێرەدا زمانم هاتە گۆ
فێری ئاوەبووم بەم (نا)
لە نێو ئەم سەگشێرەدا
خەمی نان و ئازارکانم
بوون بە یەکەمین مامەستام
کتێبیش بوو بە نزیکترین هاوڕێم
ئازادیش منی بە شیعر ئاشناکرد

لە کتێبخانەوە فێری ئەوە بووم
هەمیشە خەون ببینم
مامۆستاکەشم فێریکردم
بەدوای خەونەکانمدا بڕۆم
لە قەڵەمەکەشم فێری ئەوە بووم
ببم بە خەم و هەموودەم هەر خەم بم
هەر خەم بم و
ملکەچی هیچ هێزێکی ئاسمانی و
هیچ پاشا و گەدا و کوێخایەک نەبم
لەنێو ئەم سەگەشیەدا
عەشق فێری ئەوەی کردم
بەسەر پشتی مەرگ بازبدەم و نەکەوم
بەنێو کەڵانە پڕچاوپڕچکانی
گەردەڵوول و ڕەشەبا و تۆفان
تەپڵەم و نەکەوم
بەنێو ئەقیانووسی
نائومێدی و تەنیایی و عەبەسیەتدا
بپەڕەمەوە و نەکەوم
لە کاتی دەرگا لەسەرخۆداخستن و
لەنێو خەیاڵە شوومەکانی خۆکوشتنیش
شیعر دەستم دەگرێت و
بە چرپەوە پەمدەڵێت
(ئەی شاعیرە ڕەژهەڵاتییەکە
هەڵسەوە
خەرتاو فەرشی نارنجی بە ڕاخستوویت
بەردەوامبەوە / تە لەودیو سنوورەکانی مردنیت ...!)
هەر لەنێو ئەم سەگەشیەدا
فێری ئەوە بووم
خەم و خەونەکان و
مرۆڤ و ماسییەکان و
ئومێد و ئاوێنەکان و
پاییز و پەپوولەکان و
باران و باڵندەکان و
نەسیم و نەرگزەکان و
شەپەل وشەوەکان و
بروسکە و باخچەکان و
ڕەواس و ڕووبارەکان و

سۆ و سنۆبەرکان و
هەموو شتجوانەکانم خۆشبوون
ئەم سەگەشەیەی من
گەشەیەکی بە نوونی نیشتیمان و
گەشەیەکیتری بە میمی مرۆڤ و
دواهەمین گەشەشی
بە ئای ئازادی / دەورەدراوە
نوون نوون نوون
میم میم میم
ئا ئا ئا
نیشتیمان / مرۆڤ / ئازادی
مرۆڤ / ئازادی / نیشتیمان
ئازادی / نیشتیمان / مرۆڤ
هەمیشە وا هەستدەکەم
من بە /
نیشتیمان و مرۆڤ و ئازادی
هاتووەتە دنیا
هەربەیە لەوتەی هەم
عاشقی ئازادی و نیشتیمان و مرۆڤم
لەوتەی هەم
هەر بە /
مرۆڤ و ئازادی و نیشتیمان
دەنووسم
چونکە هەر لە ئەزەلەوە
من پەکهاتە و من هاوکەشە و
من شنەبای / ئامانجەکی سەرکەشم …!

حوزەیرانی ٢٠١٧

ووبەوو لەگەڵ شیعر... ناڵە

حەسەن

- بابەت:
- ڕووبەڕوو لەگەڵ شیعر
- ناڵە حەسەن
- پێداچوونەوەی زمانەوانی:
- نەخشەسازی ناوەوە: ڕێدار جەعفەر
- بەرگ: هێگر سدیق
- نرخ ()
- چاپی یەکەم: 2016
- تیراژ: (500) دانە
- چاپخانەی: چاپخانەی موکریانی (هەولێر)
- لە بەڕێوەبەرایەتیی گشتیی کتێبخانەکان ژمارەی سپاردنی (...) ساڵی(...)ی پێ دراوە.

زنجیرەی کتێب (...)

[بۆ خوێندنەوەی ئەم کتێبە کلیکی ئێرە بکەن ...]

پۆپوولێیەک لە ڕێنگی مانگ ... ناڵە حەسەن

تۆ دەتوانی بە نەو
وەرزەکان و ساڵەکان و سەدەکان تێپەڕیت
بە بەئەوەی ئاوە لە خەمە سپییەکانی تەمەن بدەیتەوە
یان بە نەو کەنارەکانی ڕەشبادا تێپەڕیت
بە بەئەوەی ئاوە لە ئایکۆنەکانی مردن بدەیتەوە

تۆ دەتوانی
بە نەو شەقامەکانی ئاگردا پیاسە بکەیت
یان لە نەو باخچەکانی بروسکە بمەنیتەوە
یان /
چاونەرمەکانی مانگ بکەیت بە ماڵی خەت و
بە دارچرووکانی
حەوشەی پشتەوەی ماڵی خوداش
کەپرەک بەخەت دروست بکەیت
بە بەئەوەی
ئاوە لە باریکە ڕێیەکانی تەنیایی بدەیتەوە
تۆ دەتوانی بە نەو
دواینیوەڕۆیە تەماویەکانی عەشقدا ڕەتبیت و ون نەبیت
یان بە نەو
خەرەندە قووە قووەکانی خەیاڵدا ڕەتبیت و ون نەبیت
یان بە ژەر
ڕەژنە تەرزەی نەو دیوانە شیعرییەکانی مندا ڕەتبیت و
ئاوەکیش لە نائومەدییەکانی من نەدەیتەوە

ئەی مەریەمیترین سەروەری من
تۆ دەتوانی
هەموو کیشوەرەکان و ئەقیانووسەکان
بکەیت بە یەک
یان هەموو ئەستێرەکان لە یەک نزیکبکەیتەوە
یان ڕەنگەکانی پەلکەزێرینە بگۆڕیت و
بارانیش بە جۆرەکیتر لەوی گژوگیا ماچ بکات
بە بەئەوەی کلە بەفرەکانی بەهوودەیی
زەردەخەنە گەرمەکەی سەر گەنا و
نیگا نەرمەکانی چاوەکانت بشوێنن
تۆ دەتوانی
کراسی پایز لە بەرکەیت و
وەخساریشت وەک وەخساری مانگ / دەرکەوەت
کراسی بەفر لە بەرکەیت و
وەخساریشت وەک وەخساری خەرەتاو / بمەنەتەوە
کراسی سپیدە لە بەرکەیت و
لەوکانیشت وەک چرکە ساتەکانی غروب
سوور سوور بن
کراسی شەو لە بەرکەیت و

چاوەکانیشت
پەرستگایەک بن لە ڕووناکی
تە دەتوانی
ئاگر ئاوسکەی لە با
مردن ئاوسکەی لە عەشق
درەخت ئاوسکەی لە ئەستێرە
من ئاوسکەی لە جوانییەکانی خۆت
خۆشت ئاوسکەی لە خۆنەکانی من

ئەی سەروەریترین سوتانەی من
تە پەیکەرەکی لە میهر
بە تەنیا لە نەو دەی من جەگات نابەتەوە
دەبە دەکانی هەموو دنیات بە قەرزکەم
گەر لەوەداش جەگات نەبوویەوە
بەبە هیچ شک وگومانەک
دەبە دەی خوداکانت یەکبەدواییەک
بە ئاشتکەمەوە …!

ئەی خۆنی من / تا ئەبەد خولیای من بە
ئەی مەستانەی من / تا ئەبەد مەستی من بە
ئەی شاگوەی من / تا ئەبەد شەیدای من بە
ئەی پەریزادەی من / تا ئەبەد پەروانەم بە
(ئەی عەشقی من / تا ئەبەد عاشقم بە)
وەکچەن من بە هەمیشە و تا ئەبەد
خولیا و مەست و شەیدا و پەروانە و عاشقی تەم …!

کەنەدا
کەتایی نەڤەمبەری ٢٠١٤

منداڵانی کورد … ناڵە حەسەن

ئەوە کەن ..
تە بەی ئەوە لە نەوەی ئیبلیس بن و
ئادەمتان فریو دابە

تۆ بڵێی ئەوە ڕۆژێک لە ڕۆژان
لە نێو حوجرەکەی خودادا
میزتان بە کتێبە پیرۆزەکاندا کردبێ
تۆ بڵێی ئەوە لە پاشماوەی بتە شکاوەکانی
سەدەکانی جاهیلییەت بن
تۆ بڵێی مەسیح بە بەیاری ئەوە لە خاچ درابێ
دەپێم بڵێن ئەوە کێن و
چ گوناهێکی هێندە گەورەتان کردووە
تا بە هەیوە ئاوا بڕۆحمانە
لە بەهەشتی منداڵیتان وەدەرنرابن و
تا ئەبەد مەحکوم بە دۆزەخ بن
یان هەموو ژیانتان
هەر گریان و هەر فرمێسک و هەر خوێن بێ
هەر خوێن و هەر خوێن و هەر خوێن
لە بەرامبەر ئەم جینۆساید و کوردکوژییەدا
دەبێ ئەو هەزە ئاسمانییە لە کوێ بێ
کە ڕۆژانە ملیۆنەها مرۆڤ بەی بە چەکدادەن
ئەی ئەو ملپان و مشخۆرانەی
کە ڕۆژانە بە دروشمە ڕۆزاقوسەکانی
دیموکراسی و مافی مرۆڤ
لەسەر لاشەکانی ئێمە دەڵەوڕێن
چ درێیەکی گەورە و
چ سەخافەتێکی گەورە و
چ شەرمەزارییەکی گەورەیە مرۆڤبوون …!

فەبروەری ٢٠١٨

عەفرین ئاڤەستایە … ناڕۆ حەسەن

١

(عەفرین)

ع / ڕۆمزی عەدالەت و
ف / ڕۆمزی ئاڤەستای دەگەش و

ف / ەمزی فەین و
ر / ەمزی ەاز و
ی / ەمزی یەکسانی و
ن / ەمزی نەکەوتنە

٢

(ئاڤەستا)

ئ / ئەوینێک بەندتر لە بەرزاییەکانی ئاسمان
ئاوەزان لەگەڵ ئازادی
ئاوودە لەگەڵ عەشق و خاک و ئەبەدییەت
ا / ئارام ئارام
ئاگری لە تخوبەکانی نەوان مردن و ژیان بەردا
لەنەو تابلۆیەکی پاییزی
سەمای لەگەڵ درەختە هەوریوەکان و
باەندە نامرادەکان دابەستا
ڤ / ڤژاندنی ەەنگە ئیرەسییەکانی ئاگر و
دەستپەکردنەوەی سروودە نەرمەکانی باران
ە / ئەشککگر و شەباهەنگی شکەی نیشتیمان
پرژاندنی شیلەی گەشبوونەوە
بەسەر درەخت و پنجە گیا و سەوزایی باخچەکان
س/ سەوداسەر و سەرمەست و سەرمەدی
سولاڤەک نم نم
دەژەتە نەو ئەفسانە و کتێبە پیرەزەکانی سەروەری
ت / تەمتوومانەکی سپی
تارایەکی سوور
تاڤگەیەکی ئاوس بە ژان و میلەدییەکانی ئەڤینی
ا / ئاڤەستا و ئاڤەستا و ئاڤەستا
چەە زەیتوونە چاوگەشەکەی عەفرینم
ئەی داستانی هەەە شینەکانی نەوان ەەشبوونەوە و درەوشانەوە
ئەی تەفانی نەبەردبوون و پشکوتن و ژیانەوە

٣

عەفرین ئاڤەستایە

ئاڤەستاش ەوونا کییە و ەاچەەکینە و ەەگایە
عەفرین / ماەەک بە خەشەویستی و پەکەوە ژیان
ئاڤەستاش / لوتکەیەک بە سەروەری و بەرخودان
سومبولەک بە بوون ، شەهەنەک بە شوناس

خورپەیەک بە خەرتاوی نەو خونە خەسکەکان
عەفرین ئاڤستایە
ئاڤستاش / ئاگردانەک پە لە پشکە
شەپەلەک پە لە شکە / هەشوویەک پە لە هاوار
دەنگەکی دەگوشاد پە لە داد و دلەری و دلەڤان
ئاڤستا و ئاڤستا و ئاڤستا
هەمایەک / بە هەرمان و ئایندە و نیشتیمان …!

تەبینی / ڤژاندن یانی بووژاندنەوە .

٢٩ی بەفرانباری ٢٠١٨

نیشتیمانم لە تەنیشت منەوە بنەژن … ناو حەسەن

نەوەسی من
ئەی هاودەم و هاودیدەکەی من
بەرلەوەی دوا قومی جگەرەی تەمەن و
دواپەکی شەابی ئومەدەکانم هەبدەم
بەرلەوەی
وەسیەتەکانی خەم
لە نەو کتەبی دەپە بارانەک بنووسمەوە
بە پەیژەکانی ئاسمان هەگەڕێ
بە / لە بنار کەوکی سەخت و دوورەدەستی
نەو ناوجە شاخاوییەکانی خەرتاو
بە خەم و خەت
کەپرەک
یان کەلاویەک بدەزەرەوە
با ئەگەر بە ساتەکیش بەت
لە ژەر تەوژمی تاڤگەکانی
ئەم دەڕاوکەیە و نائومەدییەمان
دووربکەوینەوە

بە ئەی نەوەسی من بە
بەرلەوەی
دوادەری ئەم قەسیدەیەم بنووسمەوە
یان دوانوختە بە (دەقی تەمەن) م دابنەم
یان دواپیاسە بەنەو شەقامەکانی
مردنی خەمدا بکەم
یان بە دواجار
گوە لە گەرانییە حەزینەکانی ئەشبا بگرم
یان هەوەرینی دواهەمین
پەرەمووچەی باڵەکانی پەرەسەلکە بەنازەکان و
هەوەرینی گەڵای دواهەمین
درەختی خەونە گەورەکانم ببینم
بە پەیژەکانی ئاسمان هەڵگەڕێم و
بە /
لەسەر دوورترین ئەستێرە
لەنەو دەی کاتژمێر و سەوزاییە سەرمەستەکان
ئارامگەیەک بدەزرەوە
لەوەدا /
نیشتیمانم لە تەنیشت منەوە بنەژە
بەدیوی سەرەوەی جەستەی نیشتیمانم
لەنەو کتێبەکی بەرگ سپی
بە قەڵەمەکی ئەشەوە / بنووسە
ئەوە نیشتیمانەک بوو
بەر لە سەدەکانی مەژوو
بەر لەسەدەکانی مەسیحەوە
هەر لە خاچ دەدرا
ئەوە نیشتیمانەک بوو
بستەک لە جەستەی نەمابوو برین نەبە و
بە ئەندازەی هەموو ئەقیانووسەکانی خودا
خوێن لە جەستەی دەچۆڕا
نەوەسەکەم
هەر لەنەو ئەم کتێبەدا / بنووسە
ئەوە نیشتیمانەک بوو
لەنەو مردندا هەناسەی دەدا و
هەر لەنەو مردنیش خەونی دەبینی
ئەوە نیشتیمانەک بوو
بە هەمیشەو هەمیشە و هەمیشە

لەسەر دەستی
پیاوە بچووکەکانی نەو دنیای سیاسەت
لە نەو بازارەکانی
عەرەب و تورک و عەجەم
هەڵاج دەکرا
نیشتیمانێکی بە شوناس و بە ئاڵا
نیشتیمانێک / بە خودان و بە پشتوپەنا
بەڵێ ئەی نەوەسی من زووکە بەڵێ
بەرلەوەی بەرەبەیانی ئەو تەنیاییەم
لە نەو شەوەکانمدا نەزیف ببە و
ڕەنگە دەگەشەکانی پاییز
لە نەو ئەلبووم و
نیگارەکانی سروشت کابەبنەوە
یان / ژیان مەمی بیست و دووهەمین
سەدەی مردنی خەی هەبکا
یان بەرلەوەی
میلی کاتژمێری پەلکەزێرینە غەمگینەکان
بگاتە سەر بیست و پەنجی خەکوشتن
دەی نەوەسی من / دەزووکە دەی
بەرلەوەی شەپەلەکانی یاخیبوون
لەسەر لوتکە و گردەکانی سەرسینگی ئاو
بەچەک دابەن
یان تریفەی مانگ
بە زمانی تاریکی سروودەکانی بچڕێ
ڕووبارەکان میلەدییەکانی عەشقییان بیربچەتەوە
گەردەلوول بە ئیفلیجی خول بخواتەوە و
خەرەتاویش بەسەرخەشی
نەولەپ و نەو نیگای خەونەکانمان بخوەنەتەوە
بەڵێ بەڵێ / نەوەسەکەم بەڵێ
بە پەیژەکانی ئاسمان هەڵگەڕێ
لە نەو پەدەشتی هەورە دوورەکان و
ئاقارە ئاوریشمییەکانی
نەو بروسکە و تەمە سپییەکاندا
لەوەدا /
لە نەو کیشوەرە ئاگراوییەکانی
دوورترین دەزەخدا
ئارامگەیەک بدەزەرەوە

نیشتیمانم لە تەنیشت منەوە بنەژە
لەسەر کەلەکەشی بنووسە
نیشتیمانی چلوپەنج ملیۆن مرۆڤی ونبوو
پێنج هەزار ئەستێرەی ژاو
هەزاران هەزار باڵندەی سەربەاو
سەدوهەشتاودوو هەزار پەپوولەی ئەنفال
نیشتیمانێکی بە شوناس و بە ئاڵا
نیشتیمانێک / بە خودان و بە پشتوپەنا
نیشتیمانێک لەنێو هەموو
سەدەکان و وەرزەکان و ساڵەکان و
مانگەکان و ڕۆژەکانیدا
کازێوەیەکی شەبەنگی
پرشنگی نەداو نەدرەوشایەوە
لەنێو شەوە سوور و سپی و شینەکانیدا
ناقوورەیەکی ئازادی
بەبنار مەمکەکانییەوە
فەوارەی نەداو نەبریسکایەوە
نیشتیمانێکی ماندوو
ماندوو ماندوو ماندوو
لەیگەڵەن
با چاوە گەشە پرشنگییەکانی لەسەریەک دابنێ و
بە بەرینایی جەستەی خۆی
لەنێو گەڵەکەیدا ڕابکشێ و بحەسێتەوە
منیش هەرلەوێدا
لەنێو ئەم ئارامگە ڕووناکەدا
هەروەکجاران
لاوکەکانی تەنیایی و
لاوژەکانی هەرەس و
سەدای سووتماکی سووتانەکان و
نرکەونانە پە حەسرەتییەکان و
خۆنە خاکییە خەزانییەکانی
خەم و نیشتیمانم
لەنێو قەسیدەیەکی درێژدا
بە ئەوەی وەک من مردوو
بە ڕەنووسە /
نارنجییەکانی نائومێدی / دەنووسمەوە ...!

بەفرانباری ٢٠١٨

(شیعر و فەلسەفە) یان (فەلسەفە و شیعر) ... ناو حەسەن

شیعر و فەلسەفە دوو چەمکن پەیوەندی بەهێز و توندوتۆلیان لەگەڵ یەکدا هەیە ، زۆرجاران وەک دوو هێڵی تەریب هەندێکجاریش پێجوانە و دژ ، پەیوەندییەکە تا ئاستی ئەوەی ، هەندێکجار شاعیران بیرکەی فەلسەفی لە نێو شیعرەکانییان بەرجەستە دەکەن ، یان هەندێک لە فەیلەسوفەکان بە زمانی شیعر بابەت و فەلسەفەکانییان دەنووسنەوە ، هەندێک لە نووسەران و وێژەگران هاوانین لەگەڵ ئەم پەیوەندییەدا و پێیانوایە ، شیعر و فەلسەفە لە دوو کایەی تەواو جیاواز ئیش دەکەن و نابێت تێکەڵاوی یەکترییان بکەین ، بە مانایەک ، لەگەڵ بە (شیعرکردنی فەلسەفە) و یان (بە فەلسەفەکردنی شیعردا) نین .
ئەمە لەم وتارەماندا ، هەوڵدەدین لە ڕووبەرێکی فراوان باس لە شیعر و زمانی شیعر و پەیوەندییەکانی فەلسەفە و شیعردا بکەین ، لەم ڕاستایەش ، وێڕام بە زۆرێک لە پرسیار و ناڕوشنییەکان بدەینەوە . بەر لەهەرشتێک ، شیعر مۆژوویەکی دوورودرێژی هەیە ، لە سەردەمی (سەمەرییەکان) دا ، (داستانی گلگامێش) ، وەک دەقێکی زۆر کۆنی شیعری بە فۆرمی ئیپیک نووسراوە ، دەگەیتەوە بە سەدەی سێیەمی پێش زایین ، بەڕام بە بۆای من ، مۆژووی شیعر لەم بەروارەش کۆنتر و دێرینترە ، مۆژووی شیعر / دەگەڕێتەوە بە مۆژووی مرۆڤ ، پێش پەیدابوونی نووسین ، لەوکاتەی مرۆڤ توانای بیرکردنەوەی پەیدا کرد ، توانای ئەوەی پەیدا کرد ، لە ئاکامی بیرکردنەوە بە نێو خەیاڵدا ڕەبچە ، یان قسەبکات و گۆرانی بڵێ ، لەوکاتەدا شیعر پەیدا بووە .. بەڕام ، لەم وتارەماندا کاری ئەمە ساغکردنەوەی مۆژووی شیعر نییە ، لەڕەدا واز لەم مۆژووە کۆنە دەهێنین و لە یۆنانی کۆنەوە دەست پێدەکەین .. لە سەردەمی یۆنانی کۆن ، شیعر دوو جۆر بووە ،

یەکەم / شیعری ئیپیک
دووەم / شیعری لیریک

ئەم دوو جۆرە شیعرەش ، دوو جۆر لە فۆرمی شیعرین ، (ئیپیک) فەمەکە بەم جۆرە شیعرە درێژانە گوتراوە ، کە چیرۆک و ئەفسانە و داستان و بەسەرهاتە تراژیدیاکان و مێژوویەکانی پێنووسراوەتەوە ، پێشەنگی ئەم فەمە شیعرییەش (هۆمیرۆس) بووە ، کە لە سەردەمی (سەرەتای سەدەی هەشتەم و تا ناوەڕاستی سەدەی نۆیەمی پێش زایین ژیاوە) باشترین دوو دەقی هۆمیرۆس (ئۆلیادە و ئۆدیسە) ن کە بە فەمی ئیپیک نووسراون .. هەروەها (لیریک) / بەمجۆرە شیعرانە دەگوترێن ، کە مامەڵە لەگەڵ هەستەکان و غەریزەکانی مرۆڤ دەکەن . بە شێوازێکی ڕەمانسییانە و بە زمانێکی سادە و لەزەتبەخش و ئیرەسییانە ، بە هارمۆنی و مۆسیقایەکی هەست بزوێن .

پێشەنگی شیعری لیریکیش (ئارکیلۆکۆس و سافۆ و ئالکمان و ئالسیۆس) بوون ، (سافۆ) ژنە شاعیرێکی نەوداری شیعری لیریکە و لە مێژووی شیعردا ، بە یەکەمین شاعیری (مێ) دەژمێردرێ . دەتوانین بڵێین لەم سەردەمەی یۆنانی کۆن ، سەردەمی زێڕینی شیعر بووە . زمانی شیعر لەم سەردەمەدا ، زمانی فەلسەفە و مەعریفە و زمانی ئایین و بە کورتییەکەی / زمانی دەربڕین بووە .. لەم سەردەمەدا ، شانۆگەری بە هەردوو جۆرەکانییەوە ، واتە (کۆمەدی و تراژیدییەوە) لە هەناوی شیعردا پێدا بوون .

ئەوتا هەردوو فەیلەسوفی ناودار (ئیپمادەکلیس و پارمەنیدس) ، لە سەدەی پێنجەمی پ ز ، بە شیعر بەچوونە فەلسەفییەکانییان دەربڕیوە و کاریگەرییان لەسەر شاعیرانەدا هەبوو ، بەتایبەتی هەردووکیان لە بنەڕەتدا ، فەیلەسوف بوون نەک شاعیر ، هەروەها دوو کەسایەتی دیاری نەو فەلسەفەی کۆنی یونانی بوون ، بە نموونە ، (ئیپمادەکلیس) فەلسەفەکەی دەربارەی چوار پێکهاتەی سەرەکی گەردوونی بوون وەک / (زەوی ، هەوا ، ئاو ، ئاگر) لە هەمانکاتیش ، شیعرەکانی (هۆمیرۆس و سەفۆکلۆس) ناوەڕۆکی فەلسەفییانەیان هەبوو ، هەر لەم سەردەمەدا ، زەرەک لە فەیلەسوفان قسەیان لەسەر شیعردا کردووە ، (ئەفلاتوون) لە ڕاستای بەچوونە میتافیزیکی و ئامیارییەکانیدا لە جەوهەر و چۆنییەتی هونەر و شیعری کۆیوەتەوە و قسەی لەسەر کردوون ، شیعری بەکردەیەکی لاسایکرنەوە پێناسە کردووە ، بە بەوای ئەو / هەر هونەرێک مامەڵە لەگەڵ هەست و سەزدا بکات ، مامەڵە لەگەڵ فیکر و عەقلدا نەکات ، بە هونەرێکی ئاست نزم پێناسەی دەکات ..! بەڵام (ئەرستۆ) بیرکردنەوە و تەوانینەکانی بە شیعر جیاواز بوون ، هەروەک لە کتێبی شیعر باسی دەکات ، ئەرستۆ پێیوانییە کەوا شیعر ، لاسایکرەوە و کتومت کەپی جیهانی دەرەوە

بۆت ، ئەگەر نا هیچ جیاوازییەک لە نێوان شاعیران و مێژوونووسان نەدەبوو ، مێژوونووس ئەوانە دەنووسێتەوە کە ڕوویانداوە ، مامۆ لەگەڵ ڕابردوودا دەکات ، بەڵام شاعیر ئەو شتانە دەنووسێتەوە کە هەشتا ڕوویان نەداوە یان دەکرێ ڕووبدەن ، بەمانای / ڕووداوەکانی شاعیر بیریان لەدەکاتەوە یان دەیەوێ قسەی لە بارەیان بکات ، پەیوەندی بە کات و شوێنەوە نییە ، ئەمەش جیاوازییەکی ترە لەگەڵ مێژوونووس ، دەربارەی ئەم تەواوانینەی (ئەفلاتوون) کەوا ، شیعری لە ئاستێکی نزم بینیوە و بە کردەیەکی لاساییکردنەوەی داناوە ، بە جیا لەم جیاوازییانەی (ئەرستۆ) کە باسی کردوون ، شیعر بەم شێوەیە نییە کە ئەفلاتوون باسی کردووە ، ڕەخنەگرتن لەم جۆرە بیرکردنەوە ئەفلاتوونییە بە ژیان و شیعر ، دەمانخاتە بەردەم دوو ڕەهەندی جیاواز ، یەکەکییان / ڕەهەندی (ئەپۆلۆن) ییە ، کە تەعبیرە لە خودای هەورکەرەوە و مەنتیقییەت و بە سیستەماتیککردنی شتەکان ، کە ئەفلاتوون و زۆرێک لە فەیلەسوفیتر ، لایەنگریان لەم ڕەهەندە کردووە ، ئەویتریان ڕەهەندی (دایۆنسیزم) ییە ، واتە خودای هونەر و لەزەت و خۆشی و بایەخنەدان بە عەقل ، ئەم ڕەهەندەش (فرەدریک نیچە) و زۆرێک لە فەیلەسووفانی دوای نیچە ، لایەنگریان لەم ڕەهەندە کردووە .

بە نموونە / نیچە پاراستنی زات بە خراپترین شێوەی ویست دەزانێ ، ئەم زیاتر خوازیاری مرۆڤی سوپەرمانی و یاخی و خودان ویستی هەزە .. تەنانەت لە ڕوانگەی (زەردەشت) یش ، ڕەگەی ژیان بەسەربردن لایەنگری لە چوارچێوەی مەنتیقی و ژیرانە و عەقل نییە ، بەڵکو کەسەکان ئازادن بە هەڵبژاردنی ڕەگەی ژیانی خۆیان ، ئەمەش بە مانایەک / هەڵوەشاندنەوەی پاوەرکان و سنوورەکانی عەقل و سیستەماتیکە .

(شیعر و داهێنان) پەویستییان بە کرانەوە و پچڕاندنی هەموو کەت و زنجیرەکانی بەها و نەریتە میراتییەکانە ، بە ئەوەی ببی بە کەسێکی داهێنەر ، دەبێت خەت بەها و نەریت و ڕەفتار بە خەت بتاشی کە پچڕوانەی ئەوانەی پێش خەت بن …! هەروەها لەم وتارەمان وردتر باسی ئەم فاکتانە دەکەین کە ئەم بیرکردنەوەیە نا دروستانەی ئەفلاتوون ڕەتدەکەنەوە ، بە نموونە باس لەوە دەکەین کەوا ، شیعریش وەک فەلسەفە لەسەر بنەمای بیرکردنەوە ئیش دەکات و ڕەهەندی فیکری و مەعریفی لە پشتە . زۆرن ئەو فەیلەسوفانەی کاریگەرییان لەسەر شیعردا هەبووە ، یان قسەیان لەسەر شیعر کردوە و باسی گرنگی و پەیوەندییەکانی فەلسەفە و شیعریان کردووە ، یان زمانی شیعرییان

بەکارهێناوە بە دەربڕینی فەلسەفەکانییان ، ئەم فەیلەسوفانەش بە (فەیلەسوفی شاعیر) ناوبراون . یەکێک لەوانە (فرەدریک نیچە) یە . لە پێیوەندە بە شیعرەوە ، تایبەتمەندی نیچە جیاوازە لەگەڵ فەیلەسوفەکانی تر ، چونکە هەندێک لە فەیلەسوفەکان هەم شاعیریش بوون هەم فەیلەسوف ، واتە لەپاڵ فەلسەفە شیعریشیان نووسیوە یان سەرتا بە شیعر دەستییان پێکردووە ، لەوانە (مارکس ، جان جاک ڕۆسۆ ، ساموێل تەیلەر کۆلیریج ....) بەڵام نیچە ، لەگەڵ ئەوەی شیعریشی نووسیوە بەڵکو کتێبە فەلسەفییەکانیشی بە زمانی شیعر نووسیون ، بەیە بە بەوای هەندێک کەس (نیچە لە زکماکەوە شاعیر بووە) واتە ، هەر بە شاعیری لە دایک بووە .

شیعر گەورەترین بەشی نووسینەکانی و تەنانەت فەلسەفەکەشی داگیرکردووە . نیچە زۆر بە ڕەشنی درکی بەوە کردووە کە ، زمان چ سیعرێک و هەزێکی تیایە بە تایبەت زمانی شیعری ، بەیە لە شوێنێک دەربارەی زمانی شیعری دەڵێ ، (زمان گەمەیەکی گەمژانەیە ، بەهەی زمانەوە مرۆڤ دەتوانێ سەما بەسەر هەموو شتێکەوە بکات) نیچە فەیلەسوفەکە ، ئامانجی بەرهەمهێنانی مرۆڤی باڵا بووە لە ڕەگەی ئیرادە و ویستی هەزەوە ، بەیە لە زۆر شوێن پێ لەسەر ئەوە دادەگرێ و دەڵێ ، (من هاتووم هەواڵی مرۆڤی باڵاتان پێڕابگەیەنم ، مرۆڤی باڵا ئەو کەسەیە لە نەریتی باو یاخی دەبێت و خودان ئیرادە و هەزی کارای خۆی دەبێ ..) ئەمە ڕەشن بووە لای نیچە کەوا داهێنان بە کەسی لاواز و بە ئیرادە ناکرێت ، کەسەکانی دیلی بەندی کەلتوور و ئایین و دیلی مرۆڤکانی تر بن .. لای نیچە بە ئەوەی ببی بە کەسێکی داهێنەر وا پێویست دەکات هەموو کێت و زنجیرەکان بپچڕێنیت ، ببی بە خێت و تەعبیر لە ویستی خێت بکەی ، هەموو شتێکی میراتی تووە هەڵبدەی ، خێت بەها و نەریت و ڕەفتار بە خێت دیاری بکەی ، خێت هەزی جووڵەنەری خێت بی ، جووڵە ڕەفتارەکانی خێت پێچەوانەی ئەوانەی پێش خێت بن ، بەمانایەک هەروەک دروشمێکی هەبوو کەوا (تەنها خێت بیت و ئەویتر نەبیت ...!) چونکە / داهێنان وا دەخوازێ کە دنیاو جیهانێکی نوێ بخولقێنی .

نیچە لە کتێبی (ئا ئەمەیە مرۆڤ) دا دەڵێ ، (من لە هیچ شتێک لاسایی کەس ناکەمەوە ، گاڵتە بە هەموو ئەو مامەستایانە دەکەم کە هەشتا فێرنەبوونە گاڵتە بە خەیان بکەن ، لەسەر دەرگای ماڵەکەم ئەمە نووسراوە ...!) . نیچە وەک (شوبنهاوەر) ، کاری بە (فەلسەفەی ویست) کردووە بە تایبەت ویستی هەز .. چونکە (شوبنهاوەر) کتێبێکی هەیە بە ناوی ، (جیهان وەک ویست فیکرە) ،

لەم کتێبەیدا پوختەی فەلسەفەکەی خۆی تیا باسکردووە ، باوەڕی وایە / کە عەقل ئامرازێکە بە دەستی ویستەوە ، لای ئەو / بوون لەسەر بنەمای حیکمەت و ئەزموون و مەبەستێک وەستاوە …!) ، بۆیە نەچێش پە لەسەر ئەم بیرکەی ویستە دادگرە و ئامانجیەتی ، تاکەکان خودان هێز و ئیرادەی خۆیان بن ، کە ناوی ناون (مرۆڤی سوپەرمانی) یان (مرۆڤی باڵا) ، بۆیە پێیوابوە ، دەسپێک و سەرچاوەی ویست و هێز لەسەر ویژدان و فیکردا شتێکی بنەڕەتی و جەوهەری شتەکانە .. یان بە بەوای نەجە (گرنکترین دەرکەوتەی ژیان ، لە تیری داشتن لە ڕەگەی هێزی عەقڵ نییە ، بەڵکو (ویستە) ، ناوەڕۆکی ژیان ویستە ، ئەم ویستەش ویستی هێزە …!) نەجە پاراستنی زات بە خراپترین شێوەی ویست دەزانێ ، ئەو پێیوایە ، کەسێک بەدوای پاراستنی زات بە ، خۆی لە قەڕەی مەترسییەکان نادات و ژیانی پارێزگارانە هەڵدەبژێرێت ، بە مانایەک / ئەو کەسانەی کە ، ناتوانن زنجیری کەت و بەندەکان تێکبشکێنن و بەهاکانی ئایین و کەلتوور و ئەو بەهایانەی بەزەر سەپێندراون بەسەریاندا ڕابماڵن ، لە هەمانکاتیش ناتوانن وەک مرۆڤێکی باڵا خودان ویست و هێزی خۆیان بن …! بە کورتی پوختەی فەلسەفەکەی نەچە ئەوەیە کە ، (فەلسەفەی عەقڵکی ئازادە ، فەلسەفەی ئاوەژووکردنەوەی بەهاکانە ، ئازادکردنی مرۆڤە لە هەموو کەتوبەند و ئەخلاق و ئایین و مەعریفەی دەستاودەست ، فەلسەفەی نەجە بە دەنگێکی بەرز بانگەوازی ڕزگاربوون دەکات …!) ، ئەمانەشی هەمووی بە زمانی شیعر لە نەو شیعرەکان و کتێبە فەلسەفییەکانی دەربەیوە ، بۆیە نەچە (فەیلەسوفی شاعیران و شاعیری فەیلەسوفان بووە …!) .

کتێبی (وەهای گوت زەردەشت) یەکەکە لە بەناوبانگترین کتێبی نەچە ، کە لە ساڵی ١٨٨٣ چاپکراوە ، کتێبەکە بە شێوەیەکی ئەدەبی ڕەخنەیی نووسراوە ، بە زمانێکی شیعری ناسک و پاراو ، لەم کتێبەدا چەندین بیرکەی گرنگی داشتووە ، کە وێنەی مرۆڤی باڵا و هەڵکشاوی کەشاوە ، ئەو مرۆڤەی لە دەستی کەت و زنجیری کەمەڵایەتی و کەلتووری و ئەخلاقی ڕزگاری بووە ، کتێبەکە نەجەی پە داناسرتەوە ، نەجە لەم کتێبەیدا هەروەک سەرچاوەکان دەڵێن ، خۆی وەک شاعیرێکی مەزن دەبینێت نەک وەک فەیلەسوفێک ، دەربارەی کتێبی (وەهای گوت زەردەشت) ، ئەدیبی گەورەی ئەڵمانیا (تەماس مان) دەڵێ ، (ئەم کتێبە باشترین کتێبە کە بە زمانی ئەڵمانی نووسرابێت) ، نەک تەنها کتێبکانی بەڵکو شیعرکانیشی پێن لە بیرکەی فەلسفی و ئاوێنەیەکن بە ڕەنگدانەوەی تەز و بیرکردنەوەکانی خۆی ، بەڵام شتێکی گرینگ هەیە ، نەچە پرسیارە فەلسفییەکان و ئایدیا و بیرکە

شیعرییەکانی ، لە قووڵایی و هەناوی ژیان دەردەنەت و پێوەستیان دەکاتەوە بە مرۆڤ و خۆشبەختی و بەختەوەرییەکانییەوە . دیارە نەک هەر لەلای نەچە بەڵکو ، لای زۆربەی فەیلەسوفەکانی سەردەمی مەدەرنە ، مرۆڤ دەبەتە ناوەندی گرنگیدان ، هەوەدانەکە بە بە بەرهەمهێنانی سەربەخۆیی بیرکردنەوە و عەقلی مرۆڤ .

دەرکەشانی لەژێر هەموو کاریگەرە دەرکییەکان ، دەکرێ ئەمەش بە یەکێک لە خاڵە هاوبەشەکانی نێوان شیعر و فەلسەفە حیساب بکرێن ، کە دوایی دێینە سەر خاڵە هاوبەش و جیاوازییەکان ، لێرەدا چەند نموونەیەکی شیعری نەچە دەخێینە ڕوو و قسەی لەسەر دەکرێن ، هەروەک لە کتێبی (نەچە فەیلەسوفێکی بەرزەفە) دا ، لە بەشی (پێنجەم) ، بە ناوی (نەتجە ، شاعیرێکی جیاواز دا) .. کە لە سەرەتا باسی شاعیربوونی نەچە و دواتر چەند نموونەیەکی شیعری هەناوەتەوە و ئەمە لێرەدا قسە لەسەر هەندێکییان دەکرێن . هەر لەوەدا باسی ئەوە کراوە کە ، نەچە شاعیرێکی جیاواز بووە و بە ستایلێکی جیاواز نووسیویەتی ، هەروەک مۆزوونووسی فەڕەنسی (ئەلیکسیس ڤیلەنینکە) پێیوایە (نەچە ئیستاتیکای ڕووکەشی دەقی پێش وردیی مانا خستووە ، چونکە نەتجە بەرلەوەی فەیلەسوف بێت ، بە پلەی یەکەم شاعیر بووە ، لە نەو نووسینە پێخشانی و شیعرییەکانی داهێنانی سوریالییانەی کردووە ، بە تایبەت لە کتێبی (وەهای گووت زەردەشت) هەندە دوور دەڕوات ئەستەمە تەی بگەیت …! نەچە کەسێک بووە زەر قووە بیری کردەتەوە ، هەمیشەش بە زمانی ڕەخنەیەکی توند نووسیویەتی ، تا ئاستی ئەوەی مەرگ بە خوداوەند دەخوازێ و ئەخلاق و ئایین و کەلتوورە دواکەوتووەکان ڕەتدەکاتەوە ، تا مردن لە نووسین ناکەوێت ، نەچە بە درێژایی ژیانی هەمیشە ئەوەی دووبارە کردەتەوە کەوا (هەشتا پێویستە بژیم ، چونکە هەشتا گەرەکمە بیربکەمەوە …!) ، نەچە بیری لە هەموو سەکە و گۆشە و کەلەنەکانی ژیان و مرۆڤ کردەتەوە ، ئەوەی بە فەلسەفە دەرقەتی نەهاتووە بە شیعر قسەی لەسەر کردوون ، بەیە شیعر و فەلسەفەکەی بە یەک ئاراستە ڕەیشتوون . نەچە لە شیعری (مرۆڤە بەرزەکان) دا دەڵێت .

ئەوەی ڕادەپەڕێ ، پێویستە پێیدا هەڵدەین !
وەڵێ ئەو لە بەرزاییەوە ئەمە پەسەند دەکات ،
تاکو لە سەرووی پەسەندگرەوە بژیت ،
ئەو لە بەرزی دایە ئەو لەسەر دەرگای ماڵی منە ،
ئەو لە ماڵی من نیشتەجێیە ،
هەرگیز بە دوای کەس نەکەوتووم

لە سەرووی ئەمانەش ، قەشمەم بە هەموو مامەستایەک کرد .

ئەم شیعرە تا بەڵێی شیعرێکی ناسکە ، نەچە بە زمانێکی شیعری ناسک و پە لە هارمەنیا و ئیستاتیکایەکی جوان ، کەرەک و ئامانجی بیرکردنەوە و فەلسەفەکەی خەی دەخاتە روو ، لەبەردا نەچە باس لە مرۆڤی باڵا دەکا ، ئەوانەی خودان هێز و ئیرادەی خەیانن ، دەیانەوێت ڕاپەڕین بکەن و زنجیری دیلیەتی و ستەم بپسڕنن ، ئەو پەی وایە ئەوانە لە شوێنێکی بەرزی ژیان وەستاون ، ئەوانە هێندە بەرز و خەشەویستن ، بەشێکن لە ڕووحی ئەو لە ماڵەکەی ئەو نیشتەجێن . ئەمان ئەو مرۆڤە بەرز و خودان هێز و سەربەخەیی و بیرکردنەوەی خەیانن ، کە دوای هیچ کەسێک ناکەون و بەس خەیانن و بەس ، ئەمان ئەوکەسانەن لە مامەستاکانییان فەردەبن ، سنوور و تخوبەکان دەبەزێنن و لە ئاستێکی بەرز لە مرۆڤایەتی و ژیان دەڕوانن .

هەروەها لە شیعری (جەسوور) دا دەڵێ ..
لە هەر کوێیەک بیت ، قووە هەڵکەڵێ
بنەوان لە ژەرەوەیە ،
وازبێنە لە پیاوانی ڕەشبین با بچریکێنن
" دەزێخ بەردەوام لە ژەرەوەیە " …!
لەرشدا وێنەی مرۆڤێکی جەسوور و خاوەن هێز و توانایەکی لەبن نەهاتوومان .بە دەکەشە ، ئەو مرۆڤانەی لە پێناو ئامانجە پیرۆزەکان مرۆڤی تەکەشەر و کەنەدەرن ، ئەوانەی هەمیشە بە وریەکی پڕایین و بە دید و بەرچاو ڕەشنیەوە بەرەو لوتکەی ئاسە و ئامانجەکانییان دەکەونە ڕێ ، بەوچان و نەسرەوتن ، نەچە ڕقی لە مرۆڤی لاواز و ڕەشبینە ، ڕقی لەو کەسانەیە کە هەمیشە بە پاروە نانێک دەکەوزێنەوە ، نەچە لە شوێنێک دەڵێ (مرۆڤە لاوازەکان ، ئەوانەن بە مردن باشن ، شایستە بە ژیان نین) بەیە لەم شیعرەشدا دەڵێ (واز بێنە لە پیاوانی ڕەشبین با بچریکێنن) . دەزێخ بەردەوام لە ژەرەوەیە ، مەبەستییەتی گەیشتن بە لوتکە و ئامانج ڕەنج و قوربانی دەوێت ، ئاگر و ڕووناکییەکان ، لە بنی بنەوەن ، قووەن دەبە لە هەڵکەڵین بەردەوام بین ، دیارە وشەی دەزێخ لەردا میتافەرەکە یان هەمایەکە بە ئاگر ، لە ئەفسانە و داستانەکانیش گەیشتن بە ئاگر هەمایە بە گەیشتن بە ئامانج و سەرکەوتن …!

نەچە لە شیعری (ئەویە مرۆڤ) دا دەڵێ …
بڵێ ، دەزانم لە چ بنەچەیەکم ،
وەک بڵێسە تەنووم ،
هەڵپە دەکەم و خامەش دەبمەوە ،

هەرچییەک دەستی بە دەبەم دەبەتە نوور ،
هەرچییەک جێی دەهێم پشکەیە :
بە یەکودوو من بەسەم …!

بەگومان ، لە نێو بیری نەچە مرۆڤکان دەبە مرۆڤی بەرز و دیار بن ، خودان بنەچە و شوهرەتەک و ناوەکی پایەدار و بەرزییان هەبە ، ئەمەش ئەو مرۆڤانەن هەمیشە هەپەی ژیانەکی بەرز و پاوپە لە بەختەوەری و دەستگەیشتن بە خەزگە و ئومەدەکانییانن ، وەک بەسە تەنوون بە ئەم جۆرە ژیانە ، وەک عاشق شەیدای ژیانەکی شایستە بە مرۆڤن ، ئەو مرۆڤانەی کە لەم شوێنە بەرزە بە ژیان و ئومەدە گەشکان و ئارزووە جوانەکانییان دەوانن ، ئەوانە دەست بە هەر چییەک دەبن دەبەتە نوور ، هەرچییەک جەدەهێن دەبەتە پشکە ، ژیان و دەوروبەر دەدرەشێننەوە ، چونکە وەک بەسە خاوەن نیگا و ەوانین و دیدگایەکی ەشنن بە ژیان . لەڕدا ، لە نێو بەرهەمە شیعری و فەلسەفییەکانی نەچە ، هاوئاهەنگییەک و ئاوەزانبوونەکی گرنگی نەوان فەلسەفە و شیعر دەبینین ، کە هەردووك بە یەک ئاراستە تا ئەندازەی تەکەاوبوون ، فەلسەفە بە بەرگ و ەوخساری شیعرییەوە ، شیعریش بە ناوەکی فەلسەفییەوە ، وەک ئەوەی گیانەک بن لە دوو جەستەدا . نەچە بەم هەوانەی توانی شیعر و فەلسەفە زەتر لەک نزیک بکاتەوە .

(مارتن هایدگەر) یش یەکەکە لەو فەیلەسووفانەی ، قسەی زەری لەسەر شیعر کردووە و گرنگی زەری بە شیعر داوە . بایەخدانی (مارتن هایدگەر) بە شیعر و چاولەکردنی شیعر لەم ئاستە بەرزەدا ، لە ەوانگە و تەوانینە بوونگەراییەکەی بووە بە بوونی مرۆڤ . چونکە لای (هایدگەر) ، شیعر / تەنها لایەن و پەکهاتەیەکی ئەدەبی و هونەری نییە بەکو ، شیعر ەاستەوخە پەیوەندی هەیە بە بوونی مرۆڤەوە . ئەمەش بە هایدگەر گرینگییەکی زەری هەبووە ، شیعر هونەرەکە زەتر مامەە لەگەە بوون و ناوەوەی مرۆڤ دەکات ، هایدگەر بە پەژە فەلسەفی و ئەنتەلەژییەکەی خەی لە زەر شوێن هانای بە شیعر بردووە بە تایبەت شیعرەکانی (هەدەرلین) .. تا ئەو ئاستەی پەیوابووە کە شیعر دەتوانە ەاستی بوون دەربخات . پەژە ئەنتەلەژییەکەی هایدگەریش هەروەک د. محەمەد کەمال لە کتەبی (هایدگەر و ئەنتەلەجی شیعر) دا دەە (پەژەی ئەنتەلەژی بنەەتی ، گەورەترین پەژەی فەلسەفی هایدگەرە ، لە پەرتووکی (بوون و کات) دا ، کە بەدرەژایی تەمەنی ئیشی لەسەر کردووە . ئەم پەژەیە لە شیکردنەوەی بوونگەرانەی مرۆڤەوە بە میتەدەکی فینەمینەلەجیانەی

هەرمینیەتیک دەستپەدەکات ، تاکو لەوەو لە تەگەیشتن لە بوونی مرۆڤەو (بوون) بە گشتی بگات .
شیعر ەەنگدانەوەی یان ئاوەنەیەکە بە دەرخستنی ناوەوەی مرۆڤ .. شیعر لەنەو پانتایی خەیاڵی مرۆڤ لە ژێر کاریگەری غەریزەکان و هەستەکان و خەونەکان دەتە بوون ، غەریزەکان و هەستەکان و خەونەکانیش ، ەەنگ و شێوەی مرۆڤ ەەسم دەکەن ، مرۆڤەکی تەکشکاو یان بەرزەفە ، یان ەووخاو ، واتە مرۆڤ خەی لە چوارچێوەی زەمەنەکی دیاریکراو ، هەموو خەون و هەست و ئارزووەکانی مرۆڤ ، پەیوەستن بە زەمەنەکی دیاریکراوەو ، ئەم هاوکێشەیەش بە هایدگەر زەر گرنگ بووە ، واتە مرۆڤ خەی لەگەە کات ، یان بوون و کات . بەیە لای هایدگەر شیعر لە ەیزبەندی هونەرەکان دا لە ئاستی هەرە سەرەوە بووە . چونکە لە توانای هەبووە ەاستی بوون دەربخات . بەیە پەیوابووە ، شیعر وەک فەلسەفە بیرکردنەوەیەکی داهێنرانەیە چونکە ، هەموو بیرکردنەوەیەکی فەلسەفی بەتایبەت بیرکردنەوە قووەەکان ، لە نەوخەیاندا شیعریین ، هەروەها بەرهەمە شیعرییەکانی پێن لە داهێنان ، بەتایبەت سروودەکانی هەەدەرلین و شیعرەکانی دانتی و گەتە و زەرەک لە شاعیرانی تر ، خاوەنی ەوانین و هزری بەرزن بەەام فەلسەفە نین . هەموو ئەمانەش لە ەەگەی زمانەوە دێنە بوون ، بەیە هایدگەر دەیگوت (زمان ماڵی بوونە) .هەرچەندە لەسەردەمی مەدەرنە و لە بەرئەنجامی گەشە و پەشکەوتنی تەکنەلەژیادا ، مرۆڤ تووشی نامەبوون دەبەت ، نامەبوونەک تا ئاستی ئەوەی مرۆڤ ەەسنایەتی خەی لەدەست بدات ، بە ئەم نامەبوونەی مرۆڤ هایدگەر کەپلە شیعرەکی هەەدەرلین دەهێنتەوە کە دەەە ..

ئەمە هەموو هەمایەکی نەخوێندراوەین
لە خاەەکی بەگانەدا
زمانەکەی خەشمان بیرچەتەوە

دیارە هەر لەسەدەمی تەکنەلەژیاوە مرۆڤ لە بەرئەنجای ئەم نامەییە تووشی قەیران دەبەت ، قەیرانی فکر و داهێنان و کوشتنی پرسیار .. لەگەە هەموو ئەم قەیران و نامەبوونەش هایدگەر پەیوایە (مرۆڤ شاعیرانە نیشتە جە دەبە) ، هایدگەر لەگەە ئەوە دایە ، هەموو کەس شاعیرانە بژی ، چونکە شیعر چاوساغی و ەەشناییمان دەداتە بە ناسین و ەاستی بوون ، هەروەها ژیانی شاعیرانە ، تەکەەبوونە بە ەووبەری گەردوونییەت و مانەوەیە بە تاهەتا ، چونکە زمانی شیعر هێزی ئەوەی تیایە بە ناسینی بوون و سروشتی مرۆڤ . هەربەیە لای هایدگەر و لای زەرەک لە کەسانی بیرمەند شاعیران وەک مرۆڤی گەورە یان وەک

خوداوەندەک دەیان بینن ، بەڵام خودایەک لەسەر زەوی کە بیردەکەنەوە و بوونیان هەیە .

کاتێک هایدگەر پێیوابووە کە ، شیعر بەرهەمی بیرکردنەوەی داهێنرانەیە دیارە ئەمە لەخۆانەبووە ، شیعر زمانی خواداکان و پێامبەرەکانیش بووە ، زەربەی کتێبە ئاسمانییەکان بە زمانی شیعر نووسراون ، یان زەرەک لە حەدیس و وتەی بیرمەندەکان شیعری بوون . هەر لە پێیوەند نزیکایەتی شیعر و فەلسفەوە ، شیعر پێکهاتەیەکە لە هەست و سەز ، هەست و سەزیش ڕەهەندێکی دەروونییان هەیە ، بەیە دەروونزانی چی وەک فەلسفە یان زانست ، پێیوەندییەکی بەهێزی لەگەڵ شیعردا هەیە ، ئەدەب و شیعر لای (سیگمەند فرەید) بەرهەمی هەستی بێئاگایین . بەیە لای وا بووە / شاعیران وەک منداڵ وان چونکە ، بەشە گرنگەکەی مەشکیان لەژێر کاریگەری نائاگاییدایە ، (فرەید) مەشکی مرۆڤی دابەشکردووە بە سێ بەش (من ، منی باڵا ، ئەد) ، (ئەد) ئەو بەشەیە ، تەواو لە ژێر کاریگەری بێئاگاییدایە ، جلەو بە ئارەزوو و غەریزەکانی شل دەکات ، بە بە گوێدانە زروف و باری مەوزوعی و دەرەوە ، لەگەڵ خۆن و ئارەزووەکان و دنیای خەیدا ڕووبەڕووە ، مەشکی منداڵیش تەواو لەژێر کاریگەری ئەو بەشەدایە ، شاعیرانیش بەهەی گرنگیدان و ئیشکردنیان لەسەر هەست و غەریزەکانیان تەواوی دەکەونە ژێر کاریگەری ئەو بەشەی مەشک ، لە کاتی نووسینی هەر دەقێک ، باری دەروونی نووسەر ، لە ڕەگەی زمان و هەما و میتافەرەکاندا ، سایە دەکەشە بەسەر ڕووبەری دەقەکەدا ، بە خوێندنەوەی هەر دەقێک سایکۆلۆژیەتی دەق پێکهاتەیەکی گرینگە ، هاوکات سایکۆلۆژیەتی خوێنەریش لەم نێوەدا گاریگەری دەبێت ، بە مانای / هەر دەقێک دەبێتە پردێک لە نێوان ساکۆلۆژیەتی نووسەر و سایکۆلۆژیەتی وەرگر ، بەیە هەندێک لە دەقەکان بە ماوەیەکی درێژتر لای خوێنەران دەمێننەوە و ئارامی و لەزەت و چێشەیەکی تایبەتییان پێدەبەخشن ، هەندەجاریش پێیان دەکەن لە گومان و نیگەرانی و پرسیار .

هەروەها (جولیا کریستیڤا) ش لە پێناو هەوڵەکانی بە (شیکردنەوە سیمۆلۆجییەکەی) گرنگی زەری بە شیکردنەوەی دەروونی داوە ، بە ئەم مەبەستەش ئیشی زەری لەسەر شیعرەکانی (مالارمە) و چەند شاعیرێکی تر کردووە ، ئەمەش لە کتێبەکانی (لە پێناو شۆڕشێک بە زمانی شیعری) و (خەری ڕەش و) و حیکایەتەکانی خەشەویستی) و چەند کتێبێکی تری ، بە ئاشکرا و بە ڕوونی دەبیندرێن . لێرەدا بەمان دەردەکەوێت کە ، شیعر و فەلسفە چەند لە یەکەوە نزیکن ، وەک دوو

توخمی هاوتەبا لەگەڵدا یەکدا زەربەی کات تەریب دەکەن ، دوای پشاندانی ئەم ڕووبەرە نزیکایەتییە هەوەدەدەین ، لەرە بەدوا ڕاستەوخۆ قسە لەسەر خاڵە هاوبەشەکانی نێوانییان بکەین لە هەمانکات ، خاڵە دژ و ناتەباکانیش .. بە نموونە / چی شیعر چی فەلسەفە ، هەردووک بوونەکی گەردوونییان هەیە و ناتوانین پێناسەیان بکەین . ناتوانین بازنەیان بە دەوردا بکێشین و لە چوارچێوەیان بدەین . هەکارەکەش ئەوەیە ، هەردووکیان لە ڕووبەرەکی هەندە فراوان ئێش دەکەن ، ناتوانین لە یەک گۆشەوە بیان بینین و خوێندنەوەیان بە بکەین .

هەروەک لە کتێبی (سەرتاکانی فەلسەفەی هاوچەرخ) دا هاتووە و دەڵێ .. (ناتوانین فەلسەفە پێناسە بکەین ، ئەمەش هەمای بە کەمال گەیشتنی فەلسەفەیە ، یان دەڵێ / دیاریکردنی پێناسەیەک بە فەلسەفە ، ئەمە سنووردارکردنی فەلسەفە دەگەیەنێت …!) . ئەم قسانە بە شیعر و بە مەسیقا و بە عەشق و بە هەموو چەمکە گەردوونییەکان هەر ڕاستە و لە ڕووی پێکهاتەییەوە هەمان بنیاد و بوونییان هەیە . خاڵێکی تر ، دەبینین زمان ئەو توخمە هاوبەشەی نێوان شیعر و فەلسەفەیە . زمان ئەو ڕووبەرە بەرین و فراوانەیە کە تیایدا ، شیعر و فەلسەفە یان مەعریفە و ئەدەب بە گشتی تیایدا گۆشە دەکەن ، لە نێو ئەم ڕووبەرە ئەفسووناوییە ، گەڵانەکان و داهێنانەکان و گەمە زمانەوانییەکان و پرسیارەکان دێنە بوون و گۆشە دەکەن . زمان ئەم بنیادە بنەڕەتییەیە ، کە پێکهاتەیەکی سەرەکییە بە مەعریفە و کلتووری هەر نەتەوە و کەمەڵگایەک .

دەتوانین ئاستی وشیاری و پێشکەوتنی هەر نەتەوە و کەمەڵگایەک لە زمانەکەیەوە ببینین . زمان توخمێکی سەرەکییە بە دەرخستن و کرانەوەی دیوە شاراوەکان و پێکهاتە ئاڵزەکانی مرۆڤ ، هەروەها پردێکە بە پێیوەندی غەریزە و بارە دەروونییەکانی ناوەوەی مرۆڤ بە جیهانی دەرەوەی خۆی ، یان ناوەوەی دەق بە دنیای دەرەوە . لێرەدا دەبینین ، شیعریش وەک فەلسەفە ئێش لەسەر مرۆڤ دەکات ، یان پێیوەندییەکانی مرۆڤ بە شتەکان و هەبووەکانی دەرەوە وەک ، خودا ، سروشت ، کەمەڵگە ، کەلتوور ، ئایین ، هەتادوایی .. ! خاڵێکی تر / پرسیار توخمێکی تری هەوبەشی نێوان شیعر و فەلسەفەیە . شیعر یەکەک لە ئامانجەکانی دروستکردنی گومان و پرسیارە لای خوێنەر ، یان زەرجاران ، لە ڕێگای پرسیارەوە مەبەست و ئامانجەکانی خۆی قووتر پێشان دەدات .

فەلسەفەش بە هەمان شێوە ، ئێش لەسەر پرسیار دەکات . هەر لە هەمان

کتێب لە(سەرەتاکانی فەلسەفەدا) هاتووە و دەبێ (فەلسەفە مانای بەردەوامبوون لە پرسیار دایە .. ، فەلسەفە لە بنەڕەتەوە لە ڕێگای پرسیارەوە دەبێ بە فەلسەفە ، یان لە شوێنێکی تردا دەبێ / فەلسەفە بیرکردنەوەیە و بیرکردنەوەش وەوژاندنی پرسیارە … ، کەواتە فەلسەفە پرسی مرۆڤکانە لەسەر بابەت یان دەخێک تەنانەت رووداوێکیش …!) . هەروەک فەلسەفە ، پرسیار لە نێو ڕووبەری دەق و زمانی شیعردا ، جێگا و شوێنێکی گرنگی هەیە بە تایبەت ، لای قوتابخانە ئەدەبییەکانی سەردەمی مەدەرنەتە ، بە نموونە / لە ستایلی شیعری پێستمەدەرنی ، پرسیار پێکهاتەیەکی گرینگە لە پاڵ / پاڕادەکس و گەمەکردن بە وشە و تەواوی پێکهاتە و تەکنیکە شیعرییەکانی تر ، هەروەها لە شیعر و فەلسەفە دا ، مرۆڤ چەقی ئیشکردن و ناوەندی ئامانجە ، چی شیعر چی فەلسەفە ، لە پێناو مرۆڤ هاتوونەتە بوون .

لەگەڵ هەموو ئەم خاڵە نزیک و هاوبەشیاندا ، دەبینین لە هەندێ شوێن / فەلسەفە و شیعر ، دژ و ناتەبا دەنێوە ، یان بە دوو ڕێگای جیاوازدا دەڕۆن . بە نموونە شیعر ئاماژە بە بوون دەکات بەڵام ، شەڤێی ناکات ..! یان لە توانایدا نییە شەڤێی بکات . شیعر وەک فەلسەفە ناتوانێ لە بوون بکۆڵێتەوە و قسە لەسەر دیوە شاراوەکانی بکات . هەروەک بە پێی بیرکردنەوەکانی (مارتن هایدگەر) شیعر وەکو فەلسەفە بیرکردنەوەیەکی داهێنرانەیە ، شیعر پێیوەندییەکی ڕاستەوخێی بە زمانەوە هەیە ، کە شێوازێکی سەرەکی و گرنگە بە دەربڕینی ڕاستی بوون ، لەڕەدا زێتر ئەوە دەبینین کە شیعر تەنها ئاماژە بە بوون دەکات ، بەدوای شەڤێ و سەلماندنی ڕاستییەکاندا ناگەڕێت ، زێتر ئەمە کاری فەلسەفە و زانستەکانن .. ئەمە گوتمان زمان ڕووبەڕ و توخمێکی هاوبەشە لە نێوان شیعر و فەلسەفەدا ، لە هەمانکات / ناوەندی دەربڕین و داهێنانەکانە . بەڵام ڕوونکرنەوە و شەڤە کردن و دەربڕینی ڕاستییەکان لە فەلسەفەدا ڕاستەوخێیە ، واتە فەلسەفە دوور لە کەد و هەماکان بە زمانێکی ڕووت و ڕەوان لە شتەکان دەدوێت ، بەڵام شیعر لەسەر میتافەر و ئاماژە و هەماکان ئیش دەکات ، بە دیوێکی تر / دەتوانین بڵێین لە شیعردا دەربڕینی مەبەست و ئامانجەکان ناڕاستەوخێن . ئەمە یەکەکە لەو جیاوازییە سەرەکییانەی نێوان شیعر و فەلسەفە ، بەیە ناتوانین هەردووک بکەین بە خاوەنی یەک شوناس . پرسیاریش ئەم توخمەیە جگە لە بوونی خاڵی هاوبەش لەنێوانیاندا بەڵام ، بەدیوێکدا دەتوانین هەر لەنێو ڕووبەری پرسیاردا ، جیاوازی لە نێوان شیعر و فەلسەفەدا ببینین چونکە ، شیعر وەکو فەلسەفە لەسەر پرسیار ئیش دەکات و پرسیار

دەوژەنە ، بەڵام / بە دوای وەڵام بە پرسیارەکاندا ناگەڕێت …!

تەمووزی ٢٠١٧

_____

_ سەرچاوەکان :

١/ کتێبی (سەرتاکانی فەلسەفەی هاوچەرخ)
نووسینی / پرۆفیسەر مەحمود خاتەمی .. وەرگێڕانی / سەعید کاکی
٢/ کتێبی (نێچە فەیلەسووفێکی بەرزەفڕە)
نووسینی / حەیدەر عەبدوڵا
٣/ کتێبی (شیعر و ئەرستە) .. وەرگێڕانی / د. محەمەد کەمال
٤/ وتاری (هایدگەر و ئەنتەلۆگی شیعر) .. د. محەمەد کەمال
گۆڤاری شیعر ژمارە ١ ساڵی ٢٠١٦
٥/ دیمانەی ڕۆژنامەی (هاوڵاتی) لەگەڵ د. محەمەد کەمال / بەشی پێنجەم
٦/ کتێبی (philosophical classics) Editor By: James M. Russell
٧/ کتێبی (prominent Greeks of Antquity their Live and works)
٨/ کتێبی (Greek mythology and Religion)
٩ / چەند سەرچاوەیەکیتری ئینتەرنێت دەربارەی شیعر و فەلسەفە .

هەمیشە ئاشبەتاڵ … ناڵە حەسەن

وا پەدەچێ
قەدەری ئێمە وابووبێ
لە نێو منداڵدانی مردنەوە
لەدایکبووبین
بە یەک فرچکمان بەوە گرتووە
بە تا ئەبەد
لە نێو مرندا بژین
لە نێو مرندا عەشق بکەین
لە نێو مرندا سرووود بڵێین
لە نێو مرندا سما بکەین

هەر لەنێو مردنیشدا بمرین
وا پێدەچێ
قەدەری ئەمە وابووبێ
کە لەنێو تەبەندە تاریکەکانی مردنەوە
بە یەکەمینجار
دەرگای ژیانمان لێکرابێتەوە
بەیە فرچکمان بەوە گرتووە
بە تا ئەبەد
ڕووناکی مردن لەنێو چاومان بە
خەرتاوی مردن لەنێو خۆنەکانمان بە
کە دەشفەین
درەختێک نەبە لەسەری بنیشینەوە
کە لەنێو شەوە ئەنگوستچاوەکانیش وندەبین
دەرگایەک نەبە لەی بەینە دەرەوە
لەسەر یەکبەیەکی ئەستێرەکاندا
لەسەر زەوی و
لەنێو بەشایی ئاسماندا
بستەخاکێک نەبە
بیکەین بە نیشتیمان و ماڵ
هەر / ئاشبەتاڵ و هەمیشە ئاشبەتاڵ …!

١٧ی ئەکتەبەری ٢٠١٧

شیعر و چەمکەکانی ئیرەس وسانا تەس و ئەبەدییەت …. ناڵە حەسەن

بە خوێندنەوەی ئەم کتێبە کلیکی ئەربکەن ....

شیعر و هەڵەکەست ... ناڕێ حەسەن

هەڵەکەست بە مانای کوشتنی بە کەمێ دەت یان هەوەدان بە سینەوە و لەناوبردنی کەمێگەیەک یان کەسانێک بەهەی / جیاوازی ڕێگەز ، ئایین ، پەست ....یان هەر جیاوازییەکی تر . هەڵەکەست و گینەساید ، لە مێژووی مرۆڤایەتیدا لە زەر شوێن و سەردەمدا ڕوویانداوە. هەروەک هەڵەکەستی جولەکەکان لەلایەن هیتلەر و ئەلمانیای نازی ، لە ساڵی ١٩٣٩ تا ساڵی ١٩٤٥ بەردەوامبوو ، ئاکامەکەش شەش ملیەن مرۆڤی جولەکە بوونە قوربانی ، هەکارەکەش بە پەی لەکدانەوە و بەچوونی هیتلەر و نازییەکان ، گوایە یەکێک لە هەکاری دەڕانییان لە جەنگی یەکەمی جیهانی ، جولەکەکان بوون کەوا ، یارمەتی دوژمنییان داوە و لە پشتەا خەنجەری ژەهراوییان لەداون . هەربەیە هەوەدەن تەڕیان لە بسەنەوە ، ئەنجامەکەش بە هەڵەکەست کەتایی هات .. لەڕەدا مەبەستمانە بەدواداچوونێک بە شیعر و هەڵەکەست بکەین ، دەمانەوە هەوەستە لەسەر ئەوە بکەین ، کەوا شیعر لە توانای دا هەیە ئەم جەرە ڕووداو و کارەساتە مێژوویانە بنووسەتەوە ؟ یان لە نووسینەوەی کارەساتێکی تراژیدیای جەرگبەی وەک هەڵەکەست یان ئەنفال ، کە هەزارەها یان ملیۆنەها مرۆڤ دەبنە قوربانی . ئایا زمانی شیعر چۆن ئیش دەکات ؟ یان لەم جەرە دەقە شیعرییانە چۆن مامەڵە لەگەڵ زمان دەکرەت ؟ هەروەک دەزانین زمانی شیعر و ئەدەبیات وا پەویست دەکات زمانێکی جیاواز بەت لە زمانی قسە کردن بەمانای ، زمانێک بەت لادانی تیابەت و جیاواز بە ، هەروەها ئیش لەسەر داهێنان بکات بەمەبەستی بەرهەمهێنانی جوانی .

یان لەمجەرە دەقە شیعرییانەی کە ڕووداو و کارەساتە گەورە مێژوویەکان دەنووسنەوە ، چۆن ئیش لەسەر کەد و هەماکان دەکرەت ؟ یان زمان لە نەو رووبەری مەرگ بە چ شەوێک مامەڵە لەگەڵ وشە و

سیستەمە ڕەزمانییەکان دەکات ؟ یان خودی کەسەکان و شاعیرەکان ، ئەوانەی لە نێو ڕووداوەکان بوون و دواتر ڕزگاریان بووە ، جیاوازی زمان و ئاستی داهێنانی دەقە شیعرییەکانییان ، لەگەڵ ئەو کەس و شاعیرانەی کە لە دەرەوەی ڕووداوەکان بوون چۆنە ..؟ نازییەکان ئەو هێزە فاشیستە بوون پێش کوشتنی مرۆڤەکان ، کتێبەکانیان سووتاند ، ئاگرییان لە فەلسەفە و ئەدەب و زانست و مەعریفە بەردا .. هەڵەکەست کارساتێک بوو ، ژیانی لە ملیۆنەها مرۆڤ سەندەوە ، خۆون و ئومێدی ملیۆنەهای خنکاند ، مردنی بەوکەسانەش بەخشی کە لە ژیان مانەوە ، هەندێ کەس لە هەڵەکەست ڕزگاریان بوو بەڵام ، تا مردن لە گەڵ خەیاڵ و بیرکردنەوە ڕەشەکان و لەگەڵ یادگارییە تاڵەکان ژیانییان بەسەر برد .

ئەوانەی لە هەڵەکەست بەشدار بوون ، ڕەژانە لەگەڵ برسییەتی و ترس و تەقاندن و کاری قورس ڕووبەڕوو بوون ، کوشتن و سووتاندنی کەسە نزیکەکان و هاوێکانییان بە بەرچاویانەوە ، زۆرێک لە شاعیر و ڕەماننووسەکان ، ئەوانەی شیعر و ڕەمانەکانییان بە هەڵەکەست نووسیوە ، زۆتر مەبەستییان خە بەتاڵکردنەوە بوو ، لەدەست بیرکە ڕەشەکان و خۆون و خەیاڵە مەرگئامێزەکان ، هەڵەکەست بە مانای درێژبوونەوەی مەرگ بە نێو ژیان . هەروەک (ماریان کامپینسکی) شاعیر و نووسەری پەلەندی ، یەکێک لە ڕزگاربووانی هەڵەکەست ، لە کتێبکدا بە ناوی (منتان لە بیر بە) ، باسی ئەو ئازار و موعاناتەی خەی دەکات ..
کتێبەکە باس لە بە هەڵەکەست بوونی خەیی و کەسە پەلەندییەکانی شارەکەی خەی دەکات ، لە کاتی هاتنی نازییەکان و گواستنەوەیان بە کەمپەکان و تا ئازادبوون و ڕزگاربوونییان ، چیەکی ژیانی نێو هەڵەکەست و دوای هەڵەکەستیش دەگێڕێتەوە . هەر لەم کتێبەدا باسی ئەو ئازار و خەیاڵە مەرگئامێزەی کە شوانان ناهێڵی بخۆون ، خەیاڵە ناخۆشەکان هەراسانی کردوون و بارێکی دەروونی شواوی بە دروست کردوون . بە خە بەتاڵکردنەوە لەم خەیاڵە مەرگئامێزانە ، شوانان لە تاو ئازار و فرمێسک دەستی دەدایە قەڵەم و هەست و ناخ و خەی دەنووسییەوە ، لە سەرەتای کتێبەکە باس لەم ژان و میحنەتانەی خەی دەکات ، هەر لەوکاتانە شیعری (ناتوانین لەبیری کەین) ی نووسیوە .

ئەم شیعرە و زۆرێک لە شیعرەکانی تری زادەی ئەم بیرکردنەوانە و ئەم چرکەساتانەن ، بە نموونە شیعرەکانی (بەرائەت ، من کەم ، گەنجینەی ژیان و چەندانی تر …) ، نەک تەنها شیعری ئەم خانمە

زربی ئەو شاعیرانەی ، شیعرییان بە هەڵەکەست نووسیوە لە شیعرەکانیاندا ، باس لە مردنی بە کەمە و ئەشوئازارەکی بوونە و یادگاریە ەش و تاەکان دەکەن ، یان باس لە فاشیەت و مامەی نامرەیانەی نازیەکان دەکەن . شاعیرەکی تر بە ناوی (مارتین نیمەلەر) لە شیعرەکدا بە ناوی (یەکەمینجار کە هاتن) .. ناوەکی شیعرەکە باس لە هاتنی نازیەکان دەکات ، یەکەمینجار کە دەن ، چەن وەک رەشبگیریەکی سەرتاپایی هەموو کەسەک دەبەن ، داواتر هەرخەی بە تەنیا دەمنەتەوە ، پاشان خەشی دەبەن ، ەشبگیریەک / لە کەس نابوورن و دەست لەکەس ناپارەزن ، زانا ، دانا ، شاعیر ، ەماننووس ، فەیلەسوف ، کاسبکار ، هەرکەسەک تەنها جوولەکە بەت و بەس ، یان خانمە شاعیرەکی تر بە ناوی (بەربارە سینەک) لە شیعرەکدا بە ناوی (لە دەر زمانەوە) باس لە کارەساتی هەڵەکەست دەکات ، بە زمانەکی شیرین و جوان ، باس لە سادەیی خەک دەکات ، کە چەن هەموویان لە ئامەزی خەشویستی بە یەکتری ، لە ئامەزی خەون و ئومەدەکانییان دەژیان ، بەام لە پەکا هەڵەکەست وەک ەشبایەک دەت زەر نامرەقانە و دەندا ژیانی ملیەنەها کەس کەتایی پە دەهەنەت . سەرەتای شیعرەکە وا دەست پەدەکات (ئەمە یاریمان دەکرد و پەدەکەنین و خەشویست بووین ، لە باوەشی دایک و باوکمان دەریانهەناین و فەدراینە نەو ئاگر ، ئەمە تەنها مندال بووین و هیچیتر ....) ئەگەر سەیری شیعرەکانی هەڵەکەست بکەین دەبینین ، هەموویان لە ەووی فەرم و مانا و تەنانەت پەکهاتەی شیعریەوە لە یەکتریەوە نزیکن ، هەموویان زەتر مامەلە لەگەە مردن دەکەن ، مردن ەووبەرەکی فراوانی داگیر کردووە ، هەموو باس لە بەرائەتی مرەڤکان دەکەن ، ئەوانەی بە بە هە لە ژیان دوور خرانەوە و لە هەموو خەشیەکان و جوانیەکان بەبەش کران ، هەر لەبەرئەوەی تەنها جولەکە بوون ، هەموو باسی دەندەیی و ەفتارە نامرەیەکانی نازیە فاشیستەکان دەکەن .. بەمانایەکی تر ، شیعری هەڵەکەست ، هەندەی مامەکردنە لەگەە مردن و برسیەتی و ئەش و ئازار یان خەون و خەیاە ترسناکەکان ، هەندە مامەکردن نیە لەگەە زمان و وشە و هەما و بنەما شیعریەکان .. یاخود هەوەدان بە بەکارهەنانی فەمی نوە و جیاواز ، زیاتر ئیشیان لەسەر ناوەک و مانای شیعرەکان دەکرد .

ئەوەش بەمانای ئەوەی نیە کە شیعرییەت لە شیعرەکانی هەڵەکەست دا نیە ، بە شەویەکی گشتی لە شیعردا ، پەیوەندی نەوان فەم و ناوەک پەیوەندیەکی هاوتەریب و توندوتەە و لەکنەپچەاوە ، هەریەکە و بە جەرەک جوانی بەرهەمدەهەنن و پەخشی دەکەن بە نەو

ووبەری دەقەکەدا ، لە هەندێ شیعر ، فەرمەکان زاڵ دەبن و زۆتر لە نێو ووبەری جوانی دەق دەردەکەون ، لە هەندێکیان ناوەڕۆکەکە ، لە هەندێکیان هەردووک پێکەوە . لە شیعرەکانی هەڵەکەست زۆتر ناوەڕۆکەکان دەبنە پنتی بەخشینی ئارامی و چێژ و جوانی ، یان دەبن بە سەرچاوەیەک بە وەبەرهەمهێنانی جوانی و چێژ . ئەویش بە هەی دەستبەربوونی ئەم مانا قووە و ئەم هەستە مرۆییانەی کە لە نێو شیعرەکان دەخرێنە ووو .. ئاخر ئاسان نییە ، مامەڵەکردن لەگەڵ ووداوێک یان کارەساتێکی گەورە و جەرگبڕی وەک هەڵەکەست ، دیارە باوەڕمان بەوە هەیە کە شیعر ، دەتوانێ تەواوی ژیان بنووسێتەوە بە هەڵەکەستیشەوە ، یان بە هەموو کارەسات و دیاردەکان و بە هەموو رووبەرەکانییەوە .

لە نووسینەوەی هەڵەکەست و ووداوە تراژیدییەکان ، زەرجاران شیعر دەبێتە هەکار تا ئەوەی ئامانج بێت ، زەربەی ئەو شاعیرانەی شیعرییان بە هەڵەکەست نووسیوە ، بەتایبەت ئەوانەی لە کارەساتەکە بەشدار بوون ، بە مانای ئەو کەسانەو تا کۆتایی ، لە نێو مردن و برسیێتی و ئازارەکاندا مابوونەوە ، دوای ڕزگاربوونیش ، مردن و خەون و خەیاڵە ناخۆش و تاڵەکان ، بەشێک بوون لە ژیان و بیرکردنەوەکانییان ، ئەوانە بە دوو مەبەست شیعرەکانییان دەنووسی ، یەکەم / بە خەبەتاڵکردنەوە ، دووەم / بە گەیاندنی کارەساتی هەڵەکەست وەکو خەی . ئەم (خەبەتاڵکردنەوە و گەیاندنە) سەبەری کردبوو بەسەر هەموو شیعرەکاندا ، وایکردبوو هەموو شیعرەکان هەکارەک بن بە ئەم دوو مەبەستە ، ئەوەتا (ماریان کامپینسکی) بە ووون و ئاشکرا لە شوێنێکی کتێبەکەی باسیکردووە کەوا ، هیچ شوێک نەیتوانیوە بەئاسایی بخەوە ، درەنگە شەوان ، گەورەترین ئازاری دەبینی بەدەست خەیاڵە ناخۆشەکان ، شەوانان لە جیاتی خەو کاری

فرمێسک ڕشتن و گریان و ئازار چێشتن بووە ، گریان بە شێش ملیۆن قوربانی ، گریان بە ناسکترین و جوانترین تەمەنی لەدەستچووی ، چونکە کاتێک نازیەکان دەگەنە پەلەند دوای سێ مانگ (ماریان) تەمەنی دەبێتە چواردە ساڵ ، واتە مەردمنداڵی و سەرەتای گەنجێتی ، کاتێک ڕزگاریان دەبێ و هەڵەکەست کەتایی دێت ، ئەم تەمەنی دەبێتە نەزدە ساڵ ، لە ڕاستیدا ڕزگاربوونییان هەرئەوەندە بوو ، لە کەمپەکان و لە دەست برسییەتی ڕزگاریان دەبێ ، ئازاد دەبن و دەگەڕێنەوە نێو ئاوەدانی ، ئەگینا ، مەرگ هەر لە گەڕیاندا دەمێنێتەوە و دەبێتە بەشێک لە بوون و ئایندەیان ..! بۆیە هەموو شوێک خۆیان ناخۆشکان و بیرکردنەوەکان ، بە جۆرێک فشاری ڕۆحی و دەروونییان بە دەهێنا ، تا ئاستی ئەوەی هەندجار جێستەی ڕۆق دەبوو وەک سەهۆڵ ، ناچار دەبوو ئەم هەستە خەمناك و مەرگاویەی ، لە نووسین و شیعرکانی خۆی دەربڕێ و خۆی بەتاڵدەکردەوە ..! لایەکیتریش مەبەستییان بوو ، ئەم کارەساتە تراژیدیا و گۆرەیەی هەڵەکەست وەکو خۆی بگێڕنن ، چ بە دنیا و چ بە نەوەکانی داهاتوو. ئەگەر لەبەرەوە لە (گەستانی چراکان) ی شەرکە بەکەس ورد بینەوە ، کە وەک دەقێکی درێژ بە (ئەنفال) نووسراوە ، بە بەراورد لەگەڵ ئەو شیعرانەی بە هەڵەکەست ، دەبینین لایەنی زمانەوانی و ئیستاتیکا و شیعریەت و داهێنان لە ئاستێکی بەرزدایە ، زێتر ئیش لەسەر تەکنیک و هونەری زمان کرایە لە هەمانکاتیش ناوەکەکی قووە و پە مانا و بەرزی هەیە .. پێکهاتە زمانییەکەی دەق بە تایبەت ، میتافەر و ئاماژە و هیما و وشە و دەستواژەکان زۆر سەرنجڕاکێش و پڕن لە ئیستاتیکای شیعری .

دیارە لەلایەک ، ئەوە پێیوەندی بە توانا و ئەزموونی شاعیرەکەوە هەیە ، لەلایەکیتر / پێیوەندی بە خاڵێکی جەوهەری هەیە ئەویش ، لە (گەستانی چراکان) دا / شیعر ئامانجە نەک هەکار ، (شەرکە بەکەس) تەنها مەبەستی خەبەتاکردنەوە و گەیاندن نەبووە ، (شەرکە بەکەس) مەبەستی بووە (ئەنفال) بکات بە شیعر ، بە مانایەکیتر بە زمانی شیعر ئەنفال بنووسێتەوە ، یان بەرگی شیعر بکاتە بەر ئەنفال ، بۆیە دەبینین لە نێو دەقەکەدا ، لەسەر زۆر ڕەهەند و چەمکی جیاواز ئیش دەکات وەک (سەفەر ، عەشق ، مقاومەت ، مەرگ ، یادەوەری ، هەستی نەتەوەیی … زۆر چەمک و ڕەهەندی تر) گەستانی چراکان چ وەک ناونیشان چ وەک دەق پەاوپەڕ لە داهێنان و جوانکاری شیعری ، ئەم قەسیدەیە بە سەلیقە و توانا و هەناسەیەکی درێژەوە نووسراوە ، هەرچەندە لە زۆر شوێن گەڕانەوەیەکی ڕووت سایە دەکات بە سەر دەقەکە و زمانی شیعر لە زمانی چیەڕەک نزیک دەبێتەوە

، ئەمەش شاعیر بە مەبەستەوە ئەوەی کردووە ، هەر بۆیە دەقە درێژەکانی ناوناون (دەقی ئاوەڵا) ، شەرکە بەکەس بە دەربەینەکی پە لە ئیستاتیکای شیعری لە (گەڵستانی چراکان) دەڵێ ، (سەفەرە بە سواری تراویلکە و بە سواری هەواڵی ناوەخت .. / سەفەرە بە مەملەکەتە لە شارەکانی خەڵەمەش … / یان سەفەرەک پە لە ئەسک و پروسکی هەتاو …!) ئەم دەربەینە شیعرییانە گەتە و دەربەینی جوان و ناسک و شیعرییین ، تا ئاستێکی بەرز چێژ و ئارامیی بە ڕەحی خوێنەرەکان دەبەخشن…! ، (سەفەرەک پە لە ئەسک و پروسکی هەتاو) بە مانای ، سەفەرەک پە لە مەرگی هەتاو ، یانی سەفەری مەرگ و نەگەڕانەوە / یانی ئەنفال …! ئەسک و پروسک ، ئاماژەیە بە مەرگ ، مەرگ دوا پنتی سەفەرەکەیە ، مەرگ مانایەک یان شوناسێک بە سەفەرەکە دەبەخشە و دەبەتە (سەفەری مەرگ) .

ئەمەش ئاماژەیە بە ئەنفال ، ئیشکردن لەسەر وشەکان و ئاماژە و میتافەرەکان و یان ئەمشەو مامەڵەکردنە لەگەڵ زمان ، بەستێکی قووڵی بە قەسیدەکە داوە ، دەبینین لە (گەڵستانی چراکان) مەرگ تاکە چەمک و تاکە ڕووبەر نییە کە شیرکە بەکەس ئیشی لەسەر کردبە ، ڕەنگە ئەمەش هەکارەکەی بە ئەوە بگەڕێتەوە کە ، شەرکە بەکەس ، یەکێک نەبووە لە ئەنفالبووەکان ، کەسێک نەبووە لە نەو بیابانەکان و لە نەو چاڵەکان ڕاکشابە ، لە نەو قیژە و هاوارەکان ، مردنی بە چاوەکانی خۆی بینی بە ، بە مانای شەرکە بەکەس لە دەرەوەی ڕووداوەکە شتەکانی بینیوە ، جیاوازە لەگەڵ بینینی کەسێک کە خۆی لە ناو ڕووداوەکە و یان بەشێک بێت لە ڕووداوەکە ، وەک ئەو شاعیرانەی شیعرییان بە هەڵەکەست نووسیوە ، کە زەربەیان لە گیراوەکان بوون و لە نەو کەرەساتەکە و لە نەو ڕووداوەکان بوون ، هەموویان لە نەو کەمپەکانی مردن لە گەڵ مردندا دەژیان .

مەبەستمە ئەوە بڵێم ، ئەوانەی لە دەرەوە سەیری ڕووداوەکان دەکەن ، وەک ئەوانەی خۆیان لە ناو ڕووداوەکانن وەکو یەک / ڕەنگەکان و کاریگەرییەکان و ئازارەکان و مردنەکان نابینن ..! ئەو مردنەی لە نەو شوەکان و لە نەو چاڵە بە کەمەڵەکانی ئەنفال هەبوو ، هەرگیز شەرکە بەکەس یان هەر کەسێکی دەرەوەی ڕووداوەکە ناتوانە وەکو خۆی بیبینێت . بەمانایەکی تر ، ئەوانەی لە دەرەوەن ، بە چاوی خۆیان سەیری کارلەک و پەکهاتە و کاریگەرییەکانی ڕووداوەکان دەکەن ، وە شتێکی ئاشکرا و دیاریشە لە نەوان چاوی خۆیان و چاوی واقیع ، زەر پەکهاتە و ڕەهەند و کارلەک و هاوکەشەی جیاواز هەن ، شاعیرانی هەڵەکەست ئەوانەی لە کەمپەکانی مردن بەشداربوون ، مردنییان بە

ووتی دەبینی ، بەیە لە نەو شیعر و نووسینەکانییان باسییان لە مردنەکی ووت کردووە ، دەبینین / چ لە شیعر و نووسینەکانییان ، چ لە ژیانی ڕۆژانەی خەیان خە بە دوورگرتن و لە بیرکردنی ئەم مردنە ، کارەکی نەکردە و ئەستەم بووە . بەیە هەموو شاعیرەکان لە نەو ئەم ووبارە ئیشییان کردووە ، یان هەریەکە و بە جۆرەک ئیشییان لەسەر دیوەکی مردن کردووە ، یان چەمکی هەلەکەست بە گشتی ، خەی لە مردن و قەکردن و سینەوە دەبینتەوە یان سەفەری مردنی بە کەمە ...! وا لە خوارەوە چەند نموونەیەکی شیعری هەلەکەستی دەخینەووو .

– چەند شیعرەکی هەلەکەستی

١ / (یەکەمینجار کە هاتن)

شیعری / مارتین نیمەلەر

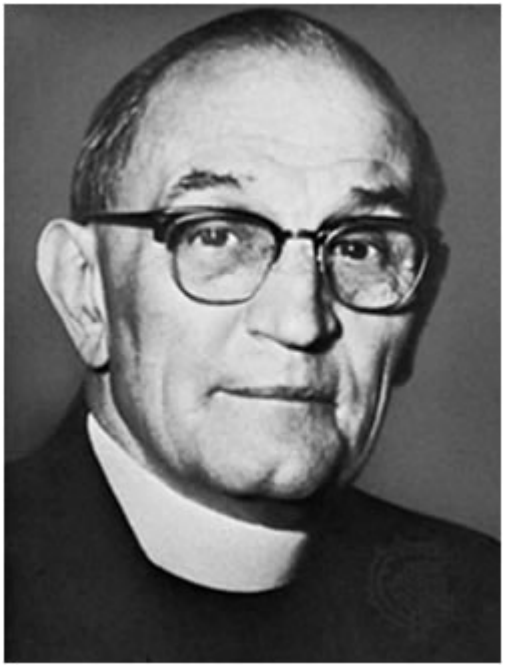

یەکەمینجار بە کەمەنیستەکان هاتن
من هیچ قسەیەکم نەکرد
چونکە من کەمەنیست نەبووم
دواتر بە سوشیالیستەکان هاتن
من هیچ قسەیەکم نەکرد
چونکە من سۆشیالیست نەبووم
پاشان بە کرەکارەکان هاتن
من هیچ قسەیەکم نەکرد
چونکە من کرەکار نەبووم
پاشان بە جولەکەکان هاتن

منیش هیچ قسەیەکم نەکرد
چونکە من جولەکە نەبووم
دواتر بە منیش هاتن
بینیم هیچ کەسێک لەوەدا نەماوە
تا قسەیەک بە من بکات …!

_____

٢ / (لە دەر زەمانەوە)

شیعری / بەربارا سەنیک

یاریمان دەکرد و پەدەکەنین
بەختەوەر و خۆشویست بووین
لە نەو باوەشی دایک و باوکمان دەریان هەناین
فەدراینە نەو ئاگرەوە
تەنها منداڵ بووین و هیچیتر
ئەمەش ئایندەمان هەبوو ،
دەبووین بە پارەزەر ، خەزانمان پەکدەهەنا ،
دەبووین بە دایک ، بە مامەستا
خەونی جوانمان هەبوو
دواتر ئومەدەکانمان درانە دەم با
لە پەکدا ،
دوور خراینەوە لە شوەکی مردوودا
وەک شتە بەبەهاکان
فەیانداینە نەو ئوتومبەلەکان
تەنگ و تاریک ، نیگەران و هەناسەسوار
گریان ، برسیەتی ، مردن
لە ئاوەدانی لە دنیا دوورخراینەوە ، سایەنەوە
بە ەەحیکی خەەمەشیەوە هاوارمان دەکرد
با ئەمە بەسەر مرۆڤکان دووبارە نەبەتەوە
ئەمەتان لە بیر بە
ئەمە ئەو منداڵانە بووین
کە خەون و ژیانیان دزین و دوورخراینەوە …!

_____-

٣ / (من ناتوانم لە بیری کەم)

شیعری / ئەلیکساندەر کیمەل

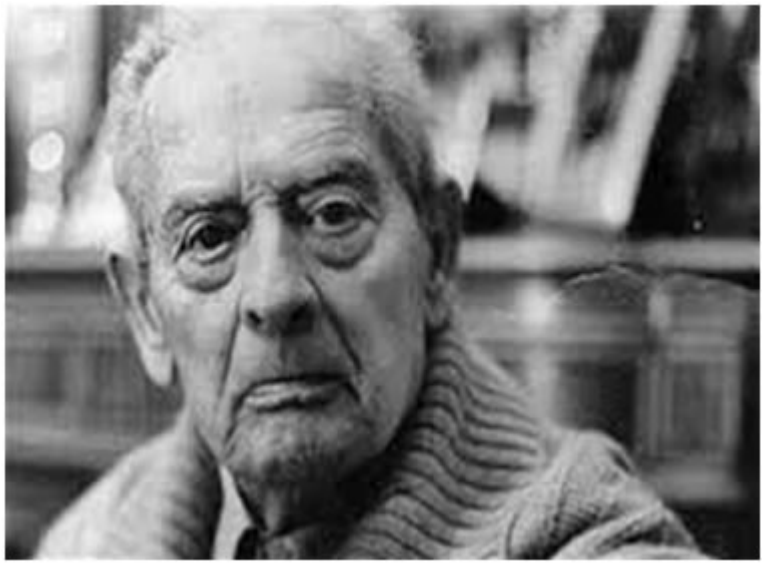

ئایا من دەمەوێت بیرم بێتەوە ؟
ئارامی گەتە بەر لە داگیرکردنی
لەرزینی منداڵان وەک گەڵا لە نێو بادا
گەڕانی دایکان بە لەتە نانێک
تارمایی ئاوسانی ڕانەکان و جولانەوەیان لەگەڵ ترس
نا ، من نامەوێ بیرم بێتەوە ، بەڵام چۆن بتوانم لە بیری کەم ؟
ئایا من دەمەوێ بیرم بێتەوە ، دروستکردنەوەی دەزگەخ ؟
سەدای داگیرکارەکان و کەیف و سەفای ڕاوکردنییان
ناڵەی بریندارەکان و نزاکانییان بە ژیان
سیمای دایکەکان وەک پەیکەرێک پە ببە لە ئازار
ژانی ترس لە نێو خەیاڵدانی ونبوونی منداڵەکان
نا ، من نامەوێ بیرم بێتەوە ، بەڵام چۆن بتوانم لە بیری کەم ؟
ئایا من دەمەوێت بیرم بێتەوە ، گەڕانەوەی ساتە تەقنەرەکان ؟
دیارنەمانی خێزانەکان بە ڕەژی ڕووناک
هەستانی هەڵمی خوێناوی لە گەرە بەکەمەڵەکان
بەهوودەیی گەڕانی دایکان بە منداڵەکان
ئازارەکانی گەتە کە جەرگبەبوون وەک چەق
نا ، من نامەوێت بیرم بێتەوە ، بەڵام چۆن بتوانم لە بیری کەم ؟
ئایا من دەمەوێت بیرم بێتەوە ، هاوارەکانی شەوانم
کرانەوەی بە ئاستەمی دەرگاکان و بەاوبوونەوەی پەرەموجەکان لە بادا
بۆنی خوێنی بەفرە تواوەکان لە شەودا
هاوسەزی مانگ بەدەم ڕەشنکردنەوەی ڕەگا و شوێنەکاندا

شەوانی ڕوخسار و بەبەهایی بوون ، بە بە کەسکانی خەزاندا
نا ، من نامەوێ بیرم بێتەوە ، بەڵام چۆن بتوانم لە بیری کەم ؟
ئایا من دەمەوێت بیرم بێتەوە ؟
کاتێک ئەوانەی ڕەیشتوون خوداوەند مردنەکی کتوپڕی پێبەخشین
ئەوانەیش کە ماونەتەوە لەگەڵ ئازار و میحنەت دەتلێنەوە
گواستنەوە بە شوێنە نامە و نادیارەکان
گەیینی جەستە و ڕەحەکان بە گاز و خەڵمەش
نا ، من دەبە بە بیرم بێتەوە و هەرگیز نەهێڵم بیرم بچێتەوە … !

_____

سەرچاوەکان :-
١/ کتێبی (Fascism)
By Roger Eatwell
٢/ کتێبی (Remember me)
A Holocaust SurvivorS Story
Marian Kampinski
٢/ چەند سایتێکی ئینتەرنێت لەوانە ،
Holocaust Poetry –
– Poems For Holocaust , Poem Hunter

(٢٠١٦) … ناڵە حەسەن

ئەی تەمەن لەبەردا بوەستە
چ بەدبەختییەکی گەورە بوو
لە کاتێکی ناوەخت هاتینە دنیا
لەوەش بەدبەخت تر
بە نەو شەوکان و
بە هەورازە سەختەکانی
ئەم ساڵە شووەدا دا تێپەڕین
بە نەو کەڵان بە کەڵان و ژوور بە ژووری
ئەم ساڵە تاریکەدا تێپەڕین
بە نەو هەموو ڕەژ و مانگ و وەرزەکانی
ئەم ساڵە بە سەرەدا تێپەڕی

ساڵێکی پڕ لە ئافات و پڕ لە جەنگ و پڕ لە مردن
ساڵێک / پڕ لە خنکاندنی خۆنەکان
ساڵێک / پڕ لە ژاندنی چاوی ڕازەکان
ساڵێک / پڕ لە مردنی مرازەکان
ساڵێکی خوێناوی و سوور سوور
ساڵێکی ڕەشی شووم شووم
ئەی تەمەن لەرەدا بوەستە
بەم هەموو برین و زامەوە
چەن دەڵێی بە نەو ساڵێکی تر
بەم هەموو فرمێسک و گریانەوە
چەن دەڵێی بە نەو ڕووبارەکی تر
بەم هەموو خەڵەمێش و خوێنەوە
چەن دەڵێی بە نەو تابلۆیەکی تر
ئەی تەمەن لەرەدا بوەستە
ئارەقەی شەرمەزاری بەژە
کە بەهاکانی /
هەموو ژیان و بوون و
بەهاکانی /
هەموو شتە جوانەکانت
بە لەسەر شەستەکان و
لە نەو تونەل و زەرابەکان دا کەکەرەوە
ئەی تەمەن لەرەدا بوەستە
ئەی مرۆڤ / لەرەدا بوەستە و
پەتەک هەڵواسە بە خەت
بەم هەموو برسیەتی و ناڕەناڕەوە
بەم هەموو جەنگ و مردنەوە
بەم هەموو خوێن و خنکانەوە
بەم هەموو خەمەکی و شەتبوونەوە
بەم هەموو دەڵان و تەشکانەوە
چەن دەڵێی بە نەو ساڵێکی تر
چەن دەڵێی بە نەو گەڵستانێکی تر
چەن دەڵێی بە نەو دەزەخێکی تر
ئەی تەمەن
تکایە لەرەدا بوەستە
هەموو کاتژمێرەکان و
هەموو وەرزەکان و
هەموو ساڵەکانی

عەشق و موحیببەت تەپڕین
لەردا بوەستە ئەی تەمەن
مەڵە بە نەو ساڵکی تر و
دەزەخکی تر و مردنکی تر
ئەی تەمەن / لەو نوختە ڕەش بوەستە زەتر مەڵە
لە نەو ئەم گەماوە ڕەش پە خونە بوەستە / زەتر مەڵە
لە نەو ئەم وەرزە ڕەش وشکەانییە بە گوڵگەنمە بوەستە / زەتر مەڵە
لە نەو ئەم مەگە و مەزرا و مەرزە ڕەشانەی مردن بوەستە / زەتر مەڵە
بوەستە ئەی تەمەن
بەم هەموو بەرگە ڕەشەوە
بەم هەموو جەستە ڕەشەوە
بەم هەموو دڵە ڕەشەوە
بەم هەموو خونە ڕەشەوە
بەم هەموو مەژووە ڕەشەوە / بە کوە دەڵەی
ساڵکی شووم شووم شووم
ساڵکی ڕەش ڕەش ڕەش
لەردا بوەستە ئەی تەمەن
تا هەموو /
خنکان و مردن و کەچ و برسییەتی و ئافاتەکانت
دەبن بە بیرەوەری
لەردا بوەستە ئەی تەمەن
تا دەبیت /
بە باخچەیەک لە ڕووناکی
بە تاڤگەیەک لە ئارامی
بە گوەدانەک لە خەندەی سپی
لەردا بوەستە ئەی تەمەن
تکایە مەڵە
بە نەو ساڵکی تر و
بە نەو گەڵستانکی تر و
بە نەو دەزەخکی تر
تکایە مەڵە ئەی تەمەن
مەڵە تکایە ...!

٣١/ ١٢ / ٢٠١٦

بۆچی شیعر پێناسە ناکرێ ؟ … ناوی حەسەن

بە وەڵامدانەوەی پرسیاری (بۆچی شیعر پێناسە ناکرێ … ؟) یان (بە ناتوانین شیعر پێناسە بکەین …؟) ، هەروەها قسەکردن لە هەکارەکان ، وا پێویست دەکات تێگەیشتنێکی ڕۆشن و دروستمان لەسەر شیعر هەبێت . شیعر دەتوانێ لەسەر هەموو بابەتێک بنووسێ ، یان قسە لەسەر هەموو بابەتێک بکات . هەکارەکەش ئەوەیە ، شیعر لە نێو ڕووبەری خەیاڵ دەتە بوون . ڕووبەری خەیاڵیش ، ڕووبەرێکی فراوان و بێ سنوورە . پێسەی نووسینی شیعر بەم شێوەیە ، شاعیر لەسەرتاوە بیر دەکاتەوە ، دواتر لە نێو بیرکردنەوەکانی قووە دەبێتەوە ، دەگاتە ئاستی (ئەندێشە) واتە خەیاڵ .
لەوەوە شاعیر لە ڕێگەی زمانەوە گۆڕان و داهێنانەکانی خۆی دەکات . یان لە پێکا بیرکەیەک یان خەیاڵێکی شیعریت بە دەت دواتر ، لە ڕێگەی بیرکردنەوە بە نێو خەیاڵەکەت قووە دەبیەوە و دەست بە گۆڕانکانت دەکەی ، واتە شیعر پێیوندیەکی ڕاستەوخۆی بە بیرکردنەوە و فیکرەوە هەیە . بە مانای ، بیرکردنەوە پردێکە شاعیر بەهەیەوە دەگاتە ڕووبەری ئەندێشە و خەیاڵ . دەتوانین خەیاڵ بە نیشتیمانی شیعر ناوبەرین . ئەو شوێنەی شیعر تیایدا لە دایک دەبێت . شاعیر لە نێو خەیاڵدا بەهای مرۆڤایەتی و بەهای بوون و بەهای جوانیەکان و خۆنەکان دەنووسێتەوە . لە نێو

خۆن و نهێنیەکانی بوون ، نهێنیەکانی ژیان و گەردوون کەشف دەکات و قسەیان لەسەر دەکات . گومان و پرسیارەکان دەهێنێتە بوون ، دەچێتە نێو جەنگە دەروونیەکان و شێ لەگەڵ بیرە دواکەوتووەکانی نێو کەلتوورە تەقلیدیەکان دەکات ، ئەوانەی دەیانەوێت سنوورێک بە ئازادی ژیان و تەنانەت سنوور بە جوانی و خۆن و بیرکردنەوەکانیش دابنێن . تاکە چەکەکیش بە دەستی شاعیرەوە بە ئەم جەنگە ، فیکر و زمان و مەعریفەیە . چونکە شیعر لە بنەڕەتەوە بە هەی بیرکردنەوە دەتە بوون ، واتە فیکر و مەعریفە سەرچاوەی بوون و پێکهاتەی شیعرن . بیرکردنەوەش سەرچاوەی مەعریفەی مرۆڤ ، تەنانەت لە نێو ڕووبەری خەیاڵیش فیکر لە ڕێگەی زمانەوە بەردەوام کاری خۆی دەکات ، وەک سەرچاوەکی جووڵێنەر یان بزوێنەر

بە بنیاد و پێکهاتەی دەق . ئەگەر زمان بە دیوە بنەڕەتییەکەی ، هەکارەک بێت بە تەگەیشتن یان سیستەمێکی ڕەزمانی یان سیستەمێکی ئاماژەیی بێت ، یان هەر مانایەکیتری هەبێت . بەڵام ، لە بنەڕەتدا بەشێکە لە مەعریفە و پێکهاتەی مرۆڤ ، بەرهەمی بیر و مەعریفەی مرۆڤە . لە هەمانکاتیش ، پێکهاتەیەکی بنچینەییە بە بەرهەمهێنانی دەقی شیعری . یەکێک لە کارە سەرەکییەکانی زمان بەرهەمهێنانی جوانییە لە نێو ڕووبەری دەقدا .

شاعیر لە ڕەگەی زمانەوە دەتوانێ قسە لەسەر بابەتەکان بکات یان ناوەوەی خۆی بخوێنێتەوە و کار لەسەر ئارزووەکان و غەریزەکانی خۆی بکات ، پێیوندییەکانی لەگەڵ خۆیی و لەگەڵ دەرەوەی خۆی ڕەسم بکات . هەروەها بیرەوەرییەکان و ئابردووی خۆی بنووسێتەوە . تەنانەت ، خەون و پێشبینییەکانیش . شیعر لە ڕووبەرێکی هێندە فراوان ئیش دەکات ، هیچ سنوور و بەربەستێک ناتوانێت بەر بە هەزی خەیاڵ بگرێت . ناتوانین هیچ سنوورێک و بازنەیەک بە دەوری خەیاڵ بکێشین ، یان خەیاڵ لە چوارچێوەیەکی دیاریکراو بێند بکەین . شیعریش زادە و بەرهەمی ئەم ڕووبەرە بە سنوور و فراوانییە . ئەگەر بڵێین ، ئایا شیعر نووسینەوەی ئابردوو و بیرەوەرییەکانی شاعیرە …؟ یان ئایا شیعر نووسینەوەی خەونەکان و غەریزە و ئارزووەکانی شاعیرە …؟ ئایا شیعر زمانی ناوەوەی مرۆڤە …؟ ئایا شیعر گەیانە بە دوای حەقیقەتی جوانی …؟ ئەمانە و دەیان پرسیاریتر …! ڕەنگە بە هەر یەکێک لەم پرسیارانە وەڵامەکە (بەڵێ) بێت . بەڵام ، هیچ کام لەم وەڵام و (بەڵێ) یانە بە (تەنها) ، ناتوانن مانایەکی دروست و گشتگیر بە شیعر بدەن بە دەستەوە . دەتوانین بڵێین (لە یەککاتدا / شیعر هیچ کام لەم وەڵامانە نییە لە هەمانکاتیش هەر هەموویانە …!) .

بە مانایەکیتر ، دەتوانین بڵێین (کەی هەموو ئەم وەڵامانە ڕەنگە مانایەک بە شیعر بدەن بە دەستەوە یان نزیکمان بکەنەوە لە مانای شیعر …!) . بەو مانایەی وەک گوتمان ، شیعر لە ڕووبەرێکی هێندە فراوان ئیش دەکات ناتوانین تەنها لە گۆشەیەکەوە خوێندنەوەی بە بکەین . یان لە یەک دیودا بیبینین . بەیە هەر کەسەو بە پێی تەگەیشتن ، ئاستی وشیاری و مەعریفە و بینین و بە پێی باری دەروونی خۆی خوێندنەوە بە شیعر دەکات و قسەی لەسەر دەکات . هەموو ئەم قسە و گۆشەنیگا جیاوازانەش مانایەک نین بە شیعر ، چونکە شیعر بوونێکی چەسپاو و نەگۆی نییە ، لە چرکەیەکەوە بە چرکەیەکیتر ، لە زەمەنێکەوە بە زەمەنێکیتر گۆشەنیگا و قسە و خوێندنەوەی جودا لە خە دەگرێت ، یان لە کەسێکەوە بە کەسێکی تر تەنانەت ، لە خودی کەسێکەوە بەڵام لە کاتێکەوە بە کاتێکی تر ، تەوانینییان بە شیعر

دەگەڵت ، یان بە پێی هەست و باری دەروونی ئەوکاتەی قسە لەسەر شیعر دەکات .
بە بەوای من / ئەم قسەکردنانەش لەسەر شیعر لە چرکەساتێکی دیاریکراو ، ئەوە مانایەک نین بە شیعر بەکو ئەوە ، دەربڕینی هەست و باری دەروونی ئەوکەسەیە بەرامبەر بە شیعر بەمانای ، کەسەکە لەو کاتەدا باس لە هەستی خۆی یان باس لە باری دەروونی خۆی دەکات لە پێیوەند بە شیعرەوە . کەسەکان سەر بە هەر زمان و کەلتوور و نیشتیمان و ڕەگەزێک بن ، شیعر هەر بە شێوەی ناچەسپاو و ناجێگیریە دەبیندرێتەوە و دەخوێندرێتەوە . چونکە شیعر لە بنەڕەتدا بوونێکی گەردوونی هەیە . بە هەشتنەوەی شیعر لەم ئاستە فروانیە ، زەرەک لە شاعیران مانای شیعرییان هاوتا کرد بە مانای ژیان . واتە شیعر تەریبە لەگەڵ ژیان . هەرچەندە شاعیر وەک مرۆڤێک / ئازادی و مافی ئەوەی هەیە لە ژیان دوور بکەوێتەوە و بچێتە دەرەوەی ژیان ، بەڵام شیعر / بە هەمیشە لە نەو ژیان دایە و هەر لە نەو ژیان دەمێنێتەوە . بەمانایەک ، ژیان لە کوە بێت شیعریش لەوەدا دەبێت .
شاعیر دەتوانێ بەدەنگی هەڵبژێرێت و بە بەدەنگی قسەکانی خۆی بکات بەڵام ، شیعر ناتوانێ بەرامبەر هەموو ئە شتانە بەدەنگ بێت کە ژیان ناشیرین دەکەن . بە مانایەکیتر / شیعر فەمەکی بەدەنگ نییە ..! بەڵام ، لێرەدا ئیشکالییەتێکی تر دێتە پێشەوە ، ئەویش ئەوەیە / گەر شیعر هەندە نزیک و تەریب بێت بە ژیان ، دەتوانین بپرسین ، ئەی ژیان مانای چییە … ؟! ئایا ژیان مانای لە دایکبوون و هەناسەدانە ؟ ئایا ژیان مانای عەشق و خۆشویستی و پێکەوەییە ؟ ئایا ژیان مانای مردنە …؟ لێرەدا ژیانیش وەکو شیعر چەمکێکی گەردوونی و بوونێکی گەردوونی هەیە . دەقی شیعری لە بنەڕەتدا ڕووبەرێکی نادیار و تاریک دەردەکەوێت ، وەکچۆن مرۆڤ پێکهاتەیەکی ئاڵۆز و پڕاوپڕ لە نهێنی شیعریش بەهەمانشێوە . مانگۆشەوی دەقی شیعری لە ڕەگەی خوێندنەوەی بەردەوام و قووبوونەوە دەردەکەوێت ، بە خوێندنەوەی جیاواز و بەردەوام ، دەقەکە بە گشتی و ئەو ڕووبەرە تاریکەی پشتی ئاماژەکان و کەدەکانیش بە تایبەتی ، ڕەشنتر دەردەکەون . لێرەدا دەتوانین بەم ئەنجامە بگەین و مەبەستەکانمان لەو چەند خاڵانەی خوارەوە چە بکەینەوە .
١ / هەموو ئەم چەمکانەی بوونێکی گەردوونییان هەیە وەک (شیعر ، عەشق ، مەسیقا ، ژیان …) پێناسە ناکرێن ، چونکە ناتوانین لە یەک گۆشەوە بیانبینین و خوێندنەوەیان بە بکەین .

٢/ هەموو ئەم چەمکانەی لە ڕووبەری ئەندێشە واتە خەیاڵ لە دایک دەبن (بەتایبەت شیعر) ، پێناسە ناکرێن ، چونکە خەیاڵ بە پێی

شوێن و کات دەگۆڕێ و هەمیشە بە جۆرێکی تر دەردەکەوێت .

٣/ هەموو ئەم چەمکانەی لە سەر جوانی ئیش دەکەن یان جوانی بەشیکە لە بنیاد و پێکهاتەیان ، یان ئامانجییان بەرهەمهێنانی جوانییە ، یان لە ڕێگەی جوانییەوە لەزەت بە مرۆڤ دەبەخشن ، وەک (شیعر مەسیقا ، تابلۆ ، سروشت) پێناسە ناکرێن . چونکە جوانی خۆی بوونێکی ڕەژەیی هەیە ، ناتواندرێ بە شێوەیەکی گشتگیر و ڕەها ببیندرێ .

٤/ شیعر وەک مرۆڤ چەمکێکی ئاڵۆزە واتە ، بوونێکی نادیار و شێواوی هەیە و پێاوپڕە لە نهێنی ، نهێنیەکان و دیوە شاراوەکانیش کەتاییان نایە و هەوڵکانیش لە شیعردا هەرگیز ناگەنە خاڵی کۆتایی ، قۆساییی زمان لە ئاماژە و کەدەکان چە دەبەتەوە . ئاماژە و کەدەکانیش بوونێکی ئایرۆنییان هەیە ، بە داخراوی و ڕوخسار و ڕەنگی جیاواز دەردەکەون ، بەیە هەمیشە پێویستییان بە کرانەوە و خوێندنەوەی نوێ هەیە .

نیسانی ٢٠١٦